

Městská knihovna v Praze

Důmyslný rytíř
Don Quijote
de la Mancha I

Miguel de Cervantes Saavedra

Praha

2017

e-kniha

Městská knihovna v Praze

P

ůjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

Z

přístupňujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopédie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

P

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Důmyslný rytíř
Don Quijote de la Mancha
I

Miguel de Cervantes Saavedra

Znění tohoto textu vychází z díla [Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím Československý spisovatel v roce 2012. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Miguel de Cervantes Saavedra: Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha I), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 28. 11. 2017.

OBSAH

CERVANTES A JEHO DON QUIJOTE	9
KNIHA PRVNÍ.....	32
PŘEDMLUVA.....	35
KAPITOLA I., jež líčí stav a působení slavného rytíře dona Quijota de la Mancha.....	41
KAPITOLA II., jednající o tom, jak poprvé důmyslný don Quijote opustil domov.....	46
KAPITOLA III., kde se vypravuje, jakým půvabným způsobem byl don Quijote pasován na rytíře	52
KAPITOLA IV. o tom, co se stalo našemu rytíři, když opustil hospodu..	57
KAPITOLA V., kde se pokračuje v líčení nehod našeho rytíře.....	63
KAPITOLA VI. o vtipné velké přehlídky, již farář a holič vykonali v knihovně našeho důmyslného rytíře.....	67
KAPITOLA VII. o druhé výpravě zdatného našeho rytíře dona Quijota de la Mancha.	74
KAPITOLA VIII. o úspěchu dona Quijota v hrozném a neslychaném dobrodružství s větrnými mlýny a o jiných příhodách, hodných blahé paměti.	79
KAPITOLA IX., kde se vylíčí konec strašného boje, který svedli statný Biskajec a odvážný Manchan.	86
KAPITOLA X. o vtipném rozmlouvání dona Quijota se Sancho Panzou, jeho zbrojnošem.	91
KAPITOLA XI. o tom, co se donu Quijotovi stalo u pastýřů koz.	96
KAPITOLA XII. o tom, co vyprávěl pastýř společníkům dona Quijota ..	103
KAPITOLA XIII., kde se končí příběh pastýřky Marcely i jiné příhody...108	108
KAPITOLA XIV., kde se uvádějí zoufalé verše mrtvého pastýře i jiné nečekané příhody.....	116
KAPITOLA XV. o nehodě, jež potkala dona Quijota, když cestou natrefil několik yanguesských surovců.	126

KAPITOLA XVI. o tom, co potkalo důmyslného rytíře v hospodě, již měl za hrad.....	133
KAPITOLA XVII., kde se pokračuje v nesčetných svízelích statečného dona Quijota a dobrého zbrojnoše Sancha Panzy v hospodě, kterou na své neštěstí don Quijote měl za hrad.	140
KAPITOLA XVIII., kde se líčí rozmluva Sanchy Panzy s jeho pánum donem Quijotem i jiná dobrodružství, hodná vypravování.	148
KAPITOLA XIX. o bystrých hovorech Sancha s pánum, o příhodě s mrtvým a jiných slavných příbězích.....	157
KAPITOLA XX. o nevídáném a neslychaném dobrodružství, jehož žádný slavný rytíř na světě nepodnikl s menším nebezpečím než statečný don Quijote de la Mancha.	164
KAPITOLA XXI., jež jedná o skvostném dobrodružství, v němž dobyto slavné přilby Mambrinovy, a o jiných příhodách našeho nepřemožitelného rytíře.	175
KAPITOLA XXII. o tom, jak don Quijote opatřil svobodu mnoha ubožákům, které násilně vedli, kam se jim nechtělo.	185
KAPITOLA XXIII. o příhodě, jež potkala slavného dona Quijota v Sieře Moreně a jež je z nejzvláštnějších dobrodružství této pravdivé historie.	195
KAPITOLA XXIV., kde se pokračuje v dobrodružství v Sieře Moreně..	206
KAPITOLA XXV., jednající o tom, co podivuhodného potkalo statečného rytíře z Manchy v Sieře Moreně, a o tom, jak napodobil pokání Beltenebrosovo.	214
KAPITOLA XXVI., kde se dále líčí, jakých kousků se don Quijote z lásky dopouštěl v Sieře Moreně.	228
KAPITOLA XXVII. o tom, jak uskutečnili farář a holič svůj úmysl, a o jiných věcech, hodných, aby o nich tato velká historie vypravovala.....	235
KNIHA DRUHÁ.....	250
KAPITOLA XXVIII., jež líčí nové a příjemné dobrodružství, které potkalo faráře a holiče v horách.	252

KAPITOLA XXIX., jež jedná o vtipné lsti a způsobu, jakými byl nás zamilovaný rytíř odlákán od překrutého pokání, jež si byl uložil.....	264
KAPITOLA XXX., jež pojednává o moudrosti krásné Dorotey a jiných příjemných a zábavných věcech.....	274
KAPITOLA XXXI. o půvabné rozmluvě dona Quijota se zbrojnošem <i>Sanchem Panzou a příhodách jiných.....</i>	283
KAPITOLA XXXII., která jedná o příhodách dona Quijota a celé družiny v hospodě	291
KAPITOLA XXXIII., v níž se vypráví povídka o nevhodně zvědavém..	297
KAPITOLA XXXIV., v níž se pokračuje v povídce o nevhodné zvědavosti	314
KAPITOLA XXXV. o zápase statečného a odvážného dona Quijota s několika měchy vína a konec historie o nevhodně zvědavém.....	329
KAPITOLA XXXVI., vyprávějící jiné nezvyklé události, které se v hospodě přihodily.	336
KAPITOLA XXXVII. o slavné princezně Micomiconě a mnohých jiných veselých příbězích.....	343
KAPITOLA XXXVIII. o zajímavé řeči dona Quijota o válečnictví a umění	351
KAPITOLA XXXIX., v níž otrok líčí svůj život a příhody.....	354
KAPITOLA XL., jež obsahuje další vyprávění otrokovovo.	360
KAPITOLA XLI. o dalších příhodách otrokových.	370
KAPITOLA XLII. o dalších příhodách v hospodě a o jiných důležitých událostech.	385
KAPITOLA XLIII. o roztomilém příběhu mezkaře a jiných divných událostech, které se v hospodě zběhly.	391
KAPITOLA XLIV. o dalších neslýchaných příhodách v hospodě.	400
KAPITOLA XLV. o pochybách týkajících se Mambrinovy helmy a soumarského sedla; vypravují se také jiné příběhy pravdivě, jak se udály.	407
KAPITOLA XLVI. o znamenitém dobrodružství biřiců a o velké zuřivosti našeho zábavného rytíře dona Quijota.	413

KAPITOLA XLVII. o podivném začarování dona Quijota a jiných zajímovavých příhodách.....	419
KAPITOLA XLVIII. o jiných názorech kanovníkových, týkajících se rytířských knih, a o věcech dalších, jeho rozumu hodných.	426
KAPITOLA XLIX., kde běží o moudrý rozhovor Sancha Panzy s jeho pánum. ..	432
KAPITOLA L. o vtipném sporu dona Quijota s kanovníkem a jiných událostech.	437
KAPITOLA LI. o vyprávění pastevcově průvodcům dona Quijota.....	442
KAPITOLA LII. o při dona Quijota s pastevcem a o neslýchaném dobrodružství s kajícníky; které šťastně dopadlo, ač se velice unavil..	446

CERVANTES A JEHO DON QUIJOTE

Cervantesův¹ „Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha“ je parodií rytířských románů, pomníkem renesančního myšlení, z něhož se zrodila naše doba, výrazem životní moudrosti svého autora a výronem i ztělesněním národního ducha španělského.

¹ Miguel de Cervantes Saavedra se narodil roku 1547 chudým rodičům v Alcalá de Henares ve Španělsku. Není jisté, studioval-li na univerzitě. Jeho prvním literárním dílem je Elegie na smrt ženy Filipa II. r. 1569, provázená několika jinými kratšími básněmi. Po dvanáct následujících let vede C. život velmi pohnutý: V prosinci 1568 odchází do Itálie v službách legáta Giulia Acquavivy, r. 1570 vstupuje do vojska Marca Antonia Colonna; účastní se válek proti Turkům, bojuje u Navarina, Korfu, Tunisu a La Goulette; r. 1571 v námořní bitvě u Lepanta ztrácí levou ruku. Lod', která jej r. 1575 odváží z Neapole do vlasti, je zajata piráty a C. odvlečen jako otrok do Alžíru, kde pobude pět let. Je vykoupen křesťany až v září 1580. Od r. 1582 se věnuje především literatuře. Z jeho děl stojí za zmínku časově první román „Galatea“, nedokončený román pastýřský, obšírná, jednotvárná a konvenční to napodobenina pastorál italských, na níž si však velmi zakládal (farář v „Donu Quijotu“ ji chválí a touží po jejím dokončení). Z jeho četných dramat se zachovala pouze dvě: „El trato de Argel“ (Alžírský obchod), kde se objevuje i autor v osobě otroka Savedra, a „Numancia“, vlastenecká hra bez jednoty kompozice a oplývající zosobněnými abstrakcemi, jež si nevysloužila Goethův obdiv. R. 1588 se C. vrací do veřejného života: Je komisařem pro dodávky Nepřemožitelné armádě a o něco později výběrčím daní v Granadě. R. 1597 je zatčen a uvězněn na tři měsíce pro nepořádky v úřadě. Když je r. 1603 je vyslán do Valladolidu, aby se zde zodpovídal ze svého přečinu, přiváží s sebou už rukopis první části „Dona Quijota“; snad jej počal ve vězení, jak by se dalo vyvazovat z některých výrazů v předmluvě. První díl „Dona Quijota“ vychází v Madridu r. 1605, jeho úspěch je veliký, doma i za hranicemi: za několik let vznikne řada cizích překladů (francouzský je z r. 1608). Zdá se, že „Don Quijote“ zůstane nedokončen jako „Galetea“. Po osm let C. mlčí, teprve r. 1613 vydává knihu zdařilých pitoreskních novel „Novelas ejemplares“ (Vzorné povídky), r. 1614 pak nepodařenou báseň „Viaje del Parnaso“ (Cesta na P.), r. 1615 „Ocho comedias“ (Osm komedií). Ale r. 1614 vychází v Tarragoně jako pokračování k prvnímu dílu jeho „Dona Quijota“ kniha, podepsaná pseudonymem Alfonso Fernández de Avellaneda (pravděpodobně byl jejím autorem Aragonec Alfonso Lamberto). C. rozhněván, dokončí rychle druhý díl svého románu a vydá jej r. 1615 (v předmluvě polemizuje s Avellanedou). Své další literární plány C. neuskutečnil. Posmrtně vyšel ještě dobrodužný román „Persiles y Sigismonda“. C. zemřel 23. dubna 1616.

Je, pravím, parodií rytířských románů. Tím je vlastně nejméně a pouze svou vnější formou, ač dlouhé věky nechtěly v něm vidět nic více a nic hlubšího. Snad ani Cervantes nechtěl jím původně nic než zesměšnit jistý druh módních románů a jistou formu soudobého romantismu; mínil poskytnout obecenstvu kus zábavné četby. Tu by nebyl býval ani příliš původní, jak uvidíme. Sledujme tento vnější tvar Cervantesova díla a prvotní jeho určení. Dovolí nám to zasadit „Dona Quijota“ na určité místo evropského literárního vývoje, připomenout určité vztahy a porovnat jej s příbuznými díly, jež mu předcházela. Až pak přihlédneme blíže, k jeho významu vnitřnímu, a až pod nálepkou parodie rytířských románů objevíme jeho tvář a pravou podobu, nebude už možno jej zařazovat, srovnávat, měřit: bude tím, čím je, největším románem všech věků, nezařaditelným, ježto jako naprosto původní, nesrovnatelný, nezměřitelný, nekonečně přesahuje cenou a hloubkou, co bylo v jeho druhu stvořeno před ním a po něm.

Veršované romány o báječném britském králi Artušovi a jeho družině, dvanácti rytířích „Kulatého stolu“, jež ve dvanáctém a třináctém století byly nejhledanější pochoutkou rytířského čtenářstva, ustupují od čtrnáctého věku v celé Evropě románům prozaickým. V patnáctém století jich máme už celou řadu ve Francii, Itálii, Španělsku i Anglii. Středověký rytířský ideál, dříve než zajde za změněných podmínek společenského života, zazáří v nich naposled a naposled okouzlí fantazii romantického čtenářstva. Ideál tento má dva podstatné prvky: představu cti a představu lásky. Rytířský hrdina románový je stálý, věrný, trpělivý a nenáročný v lásce, je oddán bezpodmínečně svému králi nebo lennímu pánovi, dodržuje pevně dané slovo, brání slabé a bezbranné, napravuje křivdy a dobývá si slávy bojem s mocnými a silnými. Od počátku romány o Artušovi a jeho rytířích obsahovaly silný prvek nadpřirozený a zázračný: svět obrů, černokněžníků, výl a oblud smíšil se se světem rytířů, králů a jejich dam a od čtrnáctého století nepravděpodobností, fantastičnosti a zázraků v románech stále přibývá. Románový žánr rytířský nesl tak sám o sobě příčinu svého rozkladu a smrti. Montalvův román „Amadis de Gaula“ z r. 1508, brzo přeložený

ze španělštiny do řady evropských jazyků a ve všech napodobený, označuje vrcholný okamžik vývoje žánru. Španělé zaplavili během následujícího půlstoletí svou vlast i Evropu nespočetným rodem nejfantastičtějších rytířských hrdinů, jejichž jména defilují celým „Donem Quijotem“: Esplandián, Primaleon, Lisuarte, Belianis, Felixmarte, Clari-sel atd. Tito hrdinové zvučných jmen, nadlidských hrdinství a skvělých lásek byli rázem miláčky exaltovaných myslí a něžných srdcí. Ale směšnost na ně číhalo! Výrazem doby přestal být už rytíř a počínal jím být dvořan; pojetí rytířské cti se přestalo opírat o pevný základ mocné společenské třídy a zbylo z něho něco lesklého, pozlátka k ozdobě hladkých dvořanů, několik pravidel o umění líbit se, dosáhnout vážnosti mezi lidmi a přízně mocných. Čestných jednotlivců nebylo snad o nic méně než dříve, ale nebylo už společenské vrstvy, pro niž by čest byla životní řeholí. A stejně bylo tomu i s představou rytířské lásky: cudný rytířský milenec románový, omdlévající brzo bolestí nad hněvem své dámy, brzo blahem nad projevy její přízně, vždy skromný a hotový k nejújasnějším výkonům pro laskavé slovo své milé, neimponoval renesančnímu dvořanovi, čtenáři „Decamerona“ a povídek Bandello-vých, který dovedl jiným způsobem v lásce přijít k svému a pro nějž módní tehdy platonizování bylo jen prostředkem, dobrým jako kterýkoliv jiný, aby se rychleji dostal se svou dámou ke koncům neplaton-ským. A co společného měla s dobou rodící se vědy, objevů zámořských a objevů Koperníkových, s dobou rodící se kritiky a nové filozofie, s dobou vzniku moderních států a moderní racionální politiky všechna ta bizarní fantastika, naroubovaná na osudy rytířských hrdinů, složená z absurdních pověr, popisů zázračných a nepozemských krajů a bytostí a nadlidských výkonů? Bavila dosti dlouho, ale svět kolem se rychle měnil a brzo působila na mozky důvěřivosti zbavené a procitající skepsí poznamenané dojemem groteskní nesmyslnosti a komiky, volající po parodii. „Don Quijote“ jakožto parodie je jen posledním článkem vývoje, jehož počátek splývá se samými počátky renesance. První, kdo výrazně uvedl do heroického světa rytířského komický prvek, byl Ital *Sacchetti*. že kořeny španělské parodie nalézáme v Itálii, není s podi-

vem: v době, kdy ve Francii, Anglii i Španělsku rytířstvo ještě skutečně žije, v Itálii, měšťanské a obchodnické, kde i v době svého květu rytířstvo působilo dojmem z ciziny dovezeného zboží, je rytířská romantika pouhou hříčkou obraznosti básnické, rytíř a jeho svět je pouhou pomůckou a rekvizitou poezie. Ve čtrnáctém století už uvádí Sacchetti na scénu v jedné ze svých tří set novel směšnou figuru quijotovskou v osobě Agnola di Ser Gherarda. Ale italskými předchůdci Cervantesovými ve vlastním slova smyslu byli až Boiardo a Ariosto. Cervantes oba znal. Roland, nejhrdinštější postava starofrancouzského legendárního rytířstva, je v Boiardově „Orlando innamorato“ (Zamilovaný R; první úplné vydání je z r. 1495) nešikovným, bázelivým a trapným milencem obratné pohanské princezny, která ho přehlíží; obří a drsný hrdina, jenž v starofrancouzské Písni, která jej poprvé zvěčnila a z níž vzešly všechny pozdější legendy o něm, ani jednou nevysloví ženského jména a umírá v boji proti nevěřícím bez jediné vzpomínky na krásnou Audu, objevující se nato na scéně Písni jen proto, aby ihned zemřela bolem při zprávě o smrti hrdinově, je u Boiarda napořád obětován lsti pohanské princezny, jejíž chytrost je vlastním nervem děje románového. Roland-hrdina křížových výprav, neznající ženy, pro nějž dívky žalem umírají, pohrdajíce syny královskými, a Roland-otrok pohanské dívky, jež ho klame, žebrák nesdílené lásky: mezi oběma jsou čtyři století, oddělující normandskou velepisně od fantazie Boiardovy. Ale je tu další věc: Boiardovi chybí konstruktivní obraznost; není schopen zvládnout svou látku a spořádat svůj básnický svět harmonicky; nemá snadnosti a půvabného vzletu: jeho pohádková fantazie románová žádala by si křídel, ale ukáže se, že básník má nohy z olova. Prakticky to znamená, že často vzlétne, chtěje s sebou čtenáře odnést do říše zázraků, čar a divů, ale klesne k zemi a fantastický jeho svět se rázem zazdá lichý, nesmyslný a groteskní. Kde není schopen stylu, Angelica je slečinkovská a Roland pouhé gigrle. A tak se román Boiardův stává parodií rytířských příběhů často i z nemohoucnosti básníkovy. – Jinak je tomu u hlavního předchůdce Cervantesova, Ludovica Ariosta. Když počíná své epos, píše markýzi z Mantovy, že míní jen „pokračovat v díle hrabě-

te Boiarda“, což tu znamená převzít Boiardovy hrdiny a rozluštit problémy jejich životů.

„Le donne, i cavalier, i antiqui amori,
le cortesie, le audaci imprese io canto...“

pějí verše „Orlanda furiosa“ (Zuřivého Rolanda; první vyd. r. 1516). Ale identickou tuto látku, lásku dam a rytířů, dvoření, závraky rytířské cti a neuvěřitelná dobrodružství dovedl Ariosto jinak zvládnout než Boiardo, a proto je i jiný ve své parodii. Ariosto uskutečňuje touhu renesance po „čirém umění“, „čiré formě“; Ariosto je básníkem a ničím více, ale tím chce být, jak nejčistěji to jde. O svět, skutečnost a svou látku má výlučně zájem umělecký; to jest, jeho rytířstvo je říší zcela mimo tento svět, je vesmírem fantazie, který si umělec sám od a do zet stvořil, který podle zvůle rozkládá a znova skládá, jímž absolutně disponuje. Toto osvobození obraznosti od historie a skutečnosti, stvoření ryzí formy – bylo jedním ze snů renesance. Ariosto jej uskutečnil. Avšak cítil, že svět obrazný nemá skutečnosti mimo jeho vlastní mysl, neuvěřil mu a vyhradil si právo projevovat o jeho ceně cynickou skepsi. Právo na ironii, jež si osobuje tvůrčí duch, který si stvořil svůj umělecký svět, to jest umělý a neskutečný, a chvílemi jím pohrdá jako každoujinou hříčkou, je jedním z nejosobitějších rysů Ariostových: tu je kořen jeho ironizování rytířstva, hluboce patrně rozdílný od kořenů parodie boiardovské. Boiardo nám ukázal Rolanda zamilovaného směšně a potupně, ale snížil aspoň hodnotu jeho citů pro Angelicu, neboť jeho Roland se dvakrát nechá svést lstimou Origillou; Ariosto vrátí Rolandovi lásku čistou a věrnou, ale nechá ho z ní zešílet a vydá ho, bláznícího, veřejnému posměchu jako šaška. Ariosto je jemnější, vtipnější a krutější. Boiardova Angelica je lstimá a lživá ukrutnice, ale zůstává dcerou královskou, jíž se narodila; Ariosto jí vrací dobrotu srdce, ale jen proto, aby jí, ideálu Rolandovu, Rinaldovu, Sacripantovu, Ferraúnovu, dal se zamilovat do nicotného panoše a skončit jako ženě sluhy: „si fa moglie di un povero fante!“ Boiardovi rytíři jedí na posezení po čtvrtce koně

a na dostřel luku lze je slyšet skřípat zuby; jsou směšní, ale jsou to směšní obři. Ariosto nehledá těchto hrubých a obrovských efektů: ukáže zato s krutou ironií na Rodomontovi, jak ze samé povahy potulného rytířství plyne, že potulný rytíř je nutně anarchickou silou, duchaprázdnou a zvířecí. – Cervantes Ariostovo dílo dobře znal: špatný španělský překlad španělský, jejž dal r. 1544 Girolamo de Urrea, chválil daleko přes míru. Úmysly Ariostovy nebyly ovšem úmysly Cervantesovými. Ital nemínil svým dílem výslovně parodovat rytířstvo: jeho ironie není systémem, ale jen občasným projevem neúcty k světu, jejž si stvořil a jemuž není povinen přikládat víc důležitosti a vážnosti, než se mu zlší. Ale Cervantes dobře uviděl těch několik skeptických úsměšků na ústech Ariostových a neušel mu ironický nádech veršů podobných tomu, jímž italský mistr provází výpočet nadlidských, zázračných výkonů svých rytířů, výkonů totiž

„... chessi soli sanno fare...“

Bezprostřední pobídku k dílu nalezl však Cervantes doma: z doby kolem roku 1595 pochází anonymní španělské „*Entremés de los Romances*“, jež je tentokrát už zcela úmyslnou a důslednou parodií hrdinů nesčetných romancí, v nichž od patnáctého století Španělé opěvují epickou formu hrdinství a lásky rytířů a knížat svých i cizích. První sborník romancí „*Cancionero de Baena*“ je z r. 1445 a druhá polovice století uviděla celou řadu zpěvníků dalších. V „*Entremés*“ se ubohý sedlák Bartolo zblázní z romancí a jme se směšně napodobit příběhy rytířských hrdinů: zde jasně vidíme, v čem motiv donquijotský není původním majetkem Cervantesovým. Více než to! V prvních kapitolách své knihy je Cervantes v zajetí postavy Bartolovy: Bartolovo šílenství spočívá totiž v tom, že se každou chvíli pokládá za jiného ze známých rytířských hrdinů, mění neustále svou totožnost a mele, páté přes deváté, zlomky z nejrůznějších romancí. A stejně don Quijote na samém počátku svých příhod není ještě sám sebou: když jej hospodské holčice obsluhují, cituje jim na sebe slova, jež romance vypráví o Lancelotovi

(k. II.); leží na zemi, ztlučen kupci, má se za raněného Valdovína a volá jeho slovy (k. V.).

Okamžikem, jenž stvořil pravého dona Quijota, byl onen, v němž si Cervantes geniálně uvědomil, že don Quijote musí být pojat jako určitá, velmi individuální osobnost a že svou původnost, svou vyhraněnou personalitu nesmí během děje ani na okamžik ztratit: od chvíle, kdy se přestane mít, zač se v šílenství svém má, tedy když nabývá rozumu, vzdává se osobnosti donquijotské a vrací se do své civilní kůže lhostejného venkovského zemánka Alonsa Quijany, nemá, co by více hledal na světě; nabývá rozumu a ztrací personalitu donquijotskou, umírá. Mezi prvpocočátkem románu, kde don Quijote je ještě Bartolem, a ostatkem prvního dílu, kde je již sám sebou, je tudíž jistý rozpor. (Toť první nejednota Cervantesova románu, sotva znatelná.) – V čem je don Quijote, jakmile začal být sám sebou, směšnou parodií rytířů? Don Quijote je směšný z důvodu své vnitřní nepružnosti. Don Quijote zařizuje svůj život podle ideálu doby dávno minulé a je neschopen modelovat jej na podmínky doby současné. Don Quijotovo šílenství je absolutnem roztržitosti. Je náměsíčníkem dvacet čtyři hodiny denně. Je směšný tím způsobem jako milenec, jenž spadne do lože, poněvadž, hlavu k hvězdám, vypráví měsíčku o své milé. Nadšení je vždy směšné, končí-li studenou sprchou, čestná naivnost vždy směšná, je-li tahána za nos, i šlechetný idealismus, slouží-li jeho exaltovaný hlasatel za strašáka, za nímž si kupčíci plní kapsy výnosem jeho nadšení. Don Quijote je směšný, poněvadž je Roztržitým mezi roztržitými a jeho roztržitost, jeho nedbání životní skutečnosti je pevně organizováno okolo ústřední myšlenky, okolo jeho rytířského snu; proto se sledují s pevnou logikou i jeho nehody a roste jeho směšnost: život čeká na každou příležitost, aby mu zlomyslně nastavil nohu a vyvolal náš smích. Je to věčná hra rozporů: Don Quijote se rozhodne pro rytířství, ale osud chce, aby to bylo v době, kdy rytíři jsou už jen hríčkou básnické fantazie a divadelní večeší. Starý zemánek shání brnění, ale život učinil jej chudým a dopřeje mu jen přilbici z lepenky. Vyjede z domova, sní o vznešených princezách a první ženy, jež potká, jsou běhny. Je sice pasován na rytíře, ale

uslyší, že jím nemůže být bez peněz a čistých košilí. „Jsme sluhy božími na zemi a ramenem, jímž se stává skutkem spravedlnost,“ praví pastýřům (XII), ale prvého ubožáka, jemuž poskytne svou nevítanou pomoc, přivede do neštěstí a jinde brání světskému právu potrestat zaslouženě hrstku ničemů. Hledá obry a nalézá jen mlýny a měchy vína. Chce zápasit s armádami a tluče do stáda ovcí. Touží po přílbě Mambrinově, svět však už zná jen holičské misky. Miluje ovšem, „neboť tak vhodné a přirozené je, že rytíři jsou zamilováni, jako že nebe má hvězdy a jistě nebylo románu s potulným rytířem bez lásky, a kdyby snad lásky vskutku neměl, neplatil by za pravého rytíře, ale bastardka, který se dostal do pevnosti rytířstva ne dveřmi, ale zadem jako lupič a zloděj“ (XII), ale nenajde kol sebe vhodnějšího předmětu svých citů než hruhou selskou holčici, páchnoucí cibulí. Nalézá kolem sebe v shodě s fantastikou románů plno nástrah a kouzel, neustálé nepřátelství démonů a černokněžníků a je vskutku bit, neustále bit, bit krutě, do krve a potupně, jenomže běhnami, pasáky, hospodskými a slouhy. Zná z románů vítězné návraty hrdinů pokrytých slávou a očekávaných lásou paní, ale vrací se domů uvězněn v kleci jako opice na odiv. „Don Quijote“ ukázal neslučitelnost romantického ideálu rytířského s rodící se moderní dobou, směšnou absurdnost a neúspěšnost snu o dokonalé lásce a dokonalé cti ve společnosti na jiných principech založené. „Don Quijote“ tím zabil rytířský román: po jeho vyjití jediný z rytířských románů byl ve Španělsku znova ještě vydán („Caballero del Febo“ r. 1617 a násl.), žádný však nový už nestvořen. Do té míry je dílo Cervantesovo tím, čím je v „Perských listech“ nazývá Montesquieu ústy Peršana Riky: „románem, jenž ukázal, jak jsou směšné všechny ostatní romány.“

Ale jiná otázka je, zda „Don Quijote“ zabitím rytířského románu zabil rytířskost? Zda, když ukazuje směšnost, absurdnost a neúspěšnost rytířského ideálu, ukázal či chtěl ukázat i jeho nešlechetnost a bezdůvodnost? Juan Maruján v hlomozném čtyřverší naříká na úspěch „Dona Quijota“, jehož autor byl „katovským nožem španělské cti“:

„... del honor de España verdugo y cuchillo...“ A v Donu Juanovi (XII) se Byronovi zdá, že „Cervantesův smích zničil pravé rámě – jeho vlasti; zřídka od té doby – rodilo Španělsko hrdiny“. Slovo patří nikoliv nám, ale donu Quijotovi: „Své úmysly řídím vždy k dobrým koncům, chci totiž činiti dobře všem a zle nikomu. Povězte mi, Milosti, zda ten, kdo toto chce, toto činí a tímto se zabývá, zaslouží být nazván hlupákem?“ (XXXII). A ještě jinde: „Od té doby, co jsem potulným rytířem, jsem sta-tečný, umírněný, štědrý, dvorný, odvážný, mírný, trpělivý a snáším námahy, věznění a čáry.“ (L). A uprostřed výprasku: „Zajisté mi mohou kouzelníci odejmout štěstí, ale ne vůli a ducha.“ Pro dona Quijota je rytířství vyznáním víry; potupné bití snáší s pokorou a bezmála vdě-kem mučedníků; svůj ubohý život činí vznešeným svým hlubokým, mystickým procítěním heroismu. Neboť don Quijote je vskutku mysti-kem; proto ho farář, holič, neteř, kanovník, nikdo nedovede přesvědčit o bláznovství jeho počínání; proto nakonec převrací na svou rytířskou víru nás, jako na ni obrátil Sancha Panzu. Je mystik, je směšný, je blázen a je nám drahý a to vše tvoří jednotu. Vzpomeňme na tomto místě sva-té jeho krajanky, Terezy Ježíšovy, a jak vysvětluje, proč církevní kazate-lé nemohou obrátit nevěřící hříšníky: „... jsou příliš rozumní (Quijote je blázen) ... jsou bez velkého plamene lásky k Bohu, jímž planuli apošto-lové (a Quijote), a proto hřeje málo jejich oheň...“ (Vida, XVI, 5). Vskutku, už během prvního dílu počíná se náš smích zbarvovat nepřiznanou, pak přiznanou sympatií k blázničnému rytíři, potom přichází láska, na-konec úcta. Kýváme radostně vévodským manželům i všem ostatním, kdo si libují ve společnosti Quijotově, a jako oni nevíme, „čemu se má-me více divit, zda jeho bláznovství, nebo jeho moudrosti“. Nebo jeho šlechetnosti a mravní čistotě, dodáváme, neboť to jsou další základní rysy donquijotství. Cervantes si byl vědom této změny zájmu o hrdinu; snad i jeho sympatie k nancyskému zemánkovi rostly při tvorbě jako naše při četbě: na stavbě románu je to znát: druhý díl se značně liší od prvého, postavy a povahy kol Quijota jsou hlouběji studovány a obší-rněji představeny, aby se od nich rytíř výrazněji odrázel, význam příhod jeho je širší a obecněji lidský, parodizování rytířských knih je méně

zdůrazňováno a don Quijote sice stále směšný, ale aspoň, chvála Bohu, méně bit. (Toto je druhá nejednota Cervantesova románu, patrnější nežli první.) Don Quijote je čím dál tím více tím, jenž se zbláznil, protože absolutní vírou uvěřil v možnost lásky, dobra a pravdy a vydal se je uskutečňovat. Jeho láska je bez nároků, neboť jí stačí k životu vidět milou čtyřikrát během dvanácti let (XIII), jeho láska je cudná a jeho láska je více než jeho život: zda neodpovídá v Barceloně, když, sražen k zemi rytířem Bílého měsíce, je vyzván přiznat porážku paní své, Dulcinee, „hlasem zesláblým, nemocným a jakoby zevnitř hrobu: Dulcinea z Tobosa je nejkrásnější žena na světě a já nejnešťastnější rytíř na zemi a moje bezmocnost nesmí být na škodu této pravdě: chopte se, rytíři, kopí a vezměte si můj život, když jste mi vzal mou čest“ (2. díl, LXIV). Don Quijote přináší pomoc a úlevu všem nešťastným a neptá se, zda si jí zaslouží: je soucitný bez výhrady, tedy jedinou pravou soucitností: „... potulným rytířům nenáleží a nepatří zkoumati, zda zarmoucení, spoutaní a potlačení, jež potkají cestou, jsou v tom stavu a té nouzi pro svou vinu či pro svou zásluhu; rytířům náleží jen pomoci jim jakožto potřebným a dbát jejich neštěstí, a ne jejich ničemností“ (XXX). A don Quijote je mravně veliký, ač chudý. Je směšná a dojemná zároveň ona scéna, kde se rytíř uzavírá v samotu svého pokoje, stydí se před věvodu a vévodkyni, neboť má roztrhané punčochy (d. 2., XLIV). Snad by snesl samotu uprostřed bohatství, snad by snesl chudobu, kdyby měl po boku alespoň Sancha. Don Quijote je však sám a chudý. Co lze ještě dodat k obrazu bolestné jeho velikosti? Těsně před smrtí pošlape ho stádo prasat (d. 2., LXVIII) ... Ale umírá teprve, když je krutěji ponížen. Umírá, když nabýde rozumu. Umírá, když dobrodružství v jeskyni Montesino-vě probudí v něm pochybnosti o potulném rytířství, o ceně jeho ideálu; procitá ze šlechetného bláznovství k rozumu a umírá bolestí z poznání, že ho svět není hodn...!

Cervantesův „Don Quijote“ není tedy jen parodií rytířských románů, ale je sám nejkrásnějším rytířským románem, jenž byl stvořen. Cervantes nezabil rytířství, ale povznesl je a očistil. Zbavil ideu rytířskou vše-ho přežilého a papírového: řinčivosti, okázalosti, touhy po neuvěřitel-

ných dobrodružstvích, zázraků, milostného fňukání. Zachoval vše, co v ní bylo vznešeného a poetického: hledání pravdy, myšlenku sebeobětování pravdě a lásce, statečnost, čestnost, cudnost citů. Vypracoval ji znova v nový ideál, tentokrát ne už vázaný na jedinou dobu a jedinou formu společenskou, ale schopný žít věky a být ideálem ještě ve dvacátém století. Proto je „*Důmyslný rytíř don Quijote*“ rytířským románem definitivním!

Cervantesův „Don Quijote“ je pomníkem renesančního myšlení. I v tom smyslu mu nebylo dlouho rozuměno. Jako měli Cervantesa za pouhého parodika rytířství, ač rytířský ideál vypracoval k výsledné dokonalosti, stejně jej měli do nedávné doby za člověka bez myšlenek, jejž netrápily palčivosti rodící se moderní doby, ba za člověka reakce. Myslím, že v tomto omylu jsou za mnoho odpovědní španělští myslitelé a literáti sami; zdá se mi, že nic nemůže více sloužit k jeho udržení a zakořenění než názor na povahu španělského umělce, vyložený v „*Idearium español*“, této bibli moderního španělství: Ganivet tam vykládá (str. 77 a n.), že španělský spisovatel je bytostí povýtce spontánní, více než to, nevědomou, nevychovanou; sedne-li k práci, neví, stvoří-li zázrak umělecký, nebo monstrum; je-li málo nadán, není schopen ukrýt se za učenost neb naučenou znalost literárního řemesla. Tu máme tedy Cervantesa-nevědomce! Před několika lety (r. 1923) Ital Cesare de Lollis tuto teorii rozvedl celou knihou: jeho „*Cervantes reazionario*“ představuje nám španělského autora jako typického žáka jezuitů a výlupka Tridentského koncilu; chybělo mu prý sto procent kritického smyslu (str. 184); kdyby prý místo romanopisce byl učencem, byl by psal latinské traktáty o „příčinách zkázy mrvav“ a „výchově křesťanské ženstiny“. Tudíž „*Cervantes-buon uomo, povero uomo che tutti sanno*“, brach Cervantes, duchem chud'as, jak všichni vědí! – Ale naproti tomu už r. 1905 v kratičké své „*Cultura literaria de Cervantes*“ Menéndez y Pelayo u Cervantesa odkrývá, trochu ovšem vágně, „ono vysoce lidské a aristokratické duchovní založení, jež měli všichni velcí mužové renesanční“ a r. 1920 Toffanin v „*La fine del Umanesimo*“ (Konec humanis-

mu) shledává, že po Tassovi a s větším úspěchem než on Cervantes luštil velký problém humanistů, vztah fikce a skutečnosti, poezie a historie, jak tehdy říkali; ba r. 1926 Américo Castro ve své ostatně krásné knize „El pensamiento de Cervantes“ (Myšlení C.) chce mermocí mít z Cervantesa vysloveného straníka Erasma Rotterdamského.

Celý problém je, myslím, velmi často špatně kladen. Argumenty po-hrdačů, například že, jak i z „Dona Quijota“ patrno, Cervantes věřil v astrologii, po mému smyslu málo platí: Cervantes nebyl astronom, aby se byl astrologií odborně a hluboce zabýval a aby potom jeho názor o ní nám něco říkal o něm; měl o ní průměrné a neodborné vědomosti člověka své doby a měl v ni běžnou víru své doby, sdílenou mnoha muži, kteří se s ní blíže než on seznámili, a měli tudíž více důvodů pochybovat o ní a jejichž učenost a rozumovou hodnotu přece nikdo popírat se neosmělí. Ale stejně málo znamená i horlivost Castrova v sbližování Cervantesa s Erasmem: jak tvrdit, že v tom či onom je Cervantes přímým žákem Erasmovým, a tedy mužem reformy náboženské, nelze-li vůbec dokázat, že Cervantes Erasmovy spisy znal, ba, lze-li spíše dokázat opak, neboť by bylo opravdu zázrakem, aby se civilní osoba dostala nějak ve Španělsku ke knihám Erasmovým, když je přece už r. 1559 dává papež Pavel IV. šmahem na index! Příbuznost Cervantesa a refor-mace se dá těžko prokázat. Předpokládat s Ortegou y Gassetem, že Cervantes straníkem reformace byl, ale tajným, přirovnávat jej k Descartovi, jenž svou filozofií vědomě ničil teologii, ale aby se uchránil pronásledování, vyhlašoval svůj systém za pouhou hříčku k ukrácení dlouhé chvíle a zvát pak chování Cervantesovo „heroica hipocresia“, hrdinská přetvářka, je vtipné, ale těžce zdůvodnitelné. Nač chtít mermomocí velkého Španěla přivlastnit té či oné straně? Musí být snad skutečně v té či oné škatulce, aby byl tím, čím je? Zdá se mi, že jedině správné je vzít „Dona Quijota“ a říci: tento názor, neríkejme jezuitský, ani reformační, autor vyslovuje! Nikdo, myslím, po přečtení románu Carvantesova nepochybuje, že je jeho muž věřící a zbožný; hledat na důkaz toho výslovné citáty, je nesmysl: výslovně to nikde nestojí a přitom to plyne z každé stránky. Ctí svaté a rád by, aby jeho hrdina

měl něco z jejich mravní velkosti: je scénou dojemnou a plnou smyslu ono setkání dona Quijota s několika sedláky, nesoucími pro svůj kostelík čtyři svaté potulné rytíře křesťanské, Jiřího, Martina, Pavla a Jakuba Maurobijce: „Za dobré znamení pokládám, bratři, že jsem viděl, co jsem viděl, protože tito svatí rytíři vyznávali, co já vyznávám, totiž řemeslo válečné; jenže na rozdíl ode mne byli svatí a bojovali pro věci božské, a já jsem hříšník a bojuji pro věci lidské. Oni dobyli nebes silou svých paží, nebot' nebes dobýt lze, já však až do nynějška nevím, čeho dobývám svým utrpením...“ (2. d., LXIII). Ale přitom je Cervantes i pln ironie: tu píchá špendlíčkem víru v zázraky, onde vnějškovost a přemíru modliteb a vnějších znamení víry. Dvě scény alespoň! V prvním dílu (kap. XIX) prožene don Quijote po poli zakuklené kněze, vezoucí stvolu do Segovie; je to jedna z mála jeho prvních příhod, kde není zesměšněn a bit; za koho pokládal don Quijote kněze přistrojené a vedoucí si podle pravidel ceremoniálu? „Za samotné satanáše z pekla.“ Je kus Cervantesovy ironie pro vnější obřadnictví církevní v těchto slovech Quijotových, vysvětlujících padlému bakaláři Lópezovi, proč byl napaden: „Vina byla v tom, že jste přicházeli v noci, zahalení v ty rubáše, s plenoucími pochodněmi, v modlitbách, v smutku, takže jste se skutečně podobali věci špatné a z onoho světa.“ V kap. XXXI 2. dílu Cervantes téměř odkládá svou zdržlivost občana klasické země svaté inkvizice: to když nám představuje onoho nesympatického pátera věvodské rodiny, jenž haní donu Quijotovi jeho ideál a pokusí se svést Sancha ke zradě pána: byl to „vážený kněz z těch, co spravují domy kněžské; z těch, co nenařodivše se šlechtici nedokází naučit šlechticky si vést ty, kteří šlechtici jsou; z těch, kteří si přejí, aby velikost velkých se měřila podle úzkého jejich ducha“. Tomuto knězi dá don Quijote pernou lekci o dobrých činech a dobrých úmyslech a Sancho pernou lekci o věrnosti (XXXII). A poslední větička této scény poví mnoho o Cervantesovi: vážený páter „přestal mluvit, přestal jist a odešel...“ Co je tedy Cervantes? Upřímný, věřící křesťan, který nemiluje pokrytce v církvi, jako je nemiluje mimo ni, který odmítá příliš církevního dogmatismu, příliš pompy, ceremonií a zevních praktik. Myslím, že to nestačí, aby si ho hned mohl

přivlastňovat tábor reformace, a na tom ostatně nezáleží. Stačí to však k vyvrácení de Lollisova předsudku o Cervantesovi-tmáři. Cervantes je i zde synem své doby, je humanistou, hledá podstatné, odmítá vnější, chápe úsilí o zvnitřnění víry a je schopen kritiky též *in rebus ecclesiasticis*. Je to veliký, sympatický renesanční katolík, ne nepřátelský opravám v církvi.

Cervantes je hluboce synem své moderní doby svým naturalismem. O tom několik slov nyní. Ve shodě s velkými duchy renesance je Cervantes přesvědčen o harmonii, kráse a dobrotě přírody: tato myšlenka harmonie přírody se stala brzo myšlenkou zákonitosti přírody, z ní se zrodila touha poznat tuto zákonitost a prostřednictvím té i veškerá naše moderní věda a filozofie. Myšlenka Přírody nenahradila u něho dosud, jako u mnoha filozofů z renesance vyšlých, myšlenku Prozřetelnosti a Boha; u něho je Příroda „správcem, Bohem ustanoveným“. V prvním dílu (kap. XI) líčí don Quijote pastýřům zašlý „zlatý věk“: „Šťastný to byl čas a století šťastná...“ Tu Cervantesův naturalismus jasně vystupuje: zlatý věk byl zlatým, poněvadž v něm od přírody dobrý člověk šťastně žil, nechávaje se vést svou přirozeností jedinou; pravda a blaho byly na počátku, neboť na počátku byla příroda a ne nepřirozená pouta společenská a jiná, jež na sebe později člověk uvalil. Z téže lásky k přírodě je vysvětlit zjevnou náklonnost Cervantesovu k bukolismu a pastorále, která se objevuje v „Donu Quijotovi“ velmi často, zvláště v povídках do románu vsunutých (príběhy o pastýřce Marcele, krásné Dorotei aj.), a která nikterak není u něho pouze literární módou doby, diletantskou hříčkou. Cervantesův naturalismus, naivní v jeho lásce k legendárnímu „zlatému věku“, odívá jinde překvapivě moderní formy: co je pro něj mravnost? Mravnost je „hygiena duše“: Tento výraz zvoní devatenáctým stoletím. Proč je právo na svobodu nezadatelné a proč pomáhá don Quijote zajatým galejníkům? Poněvadž svoboda je přirozeným darem a příroda nečiní nikoho otrokem: „Zdá se mi kruté dělat otroky z těch, jež Bůh a příroda stvořili svobodními...“ (XXII), praví rytíř při pohledu na průvod galejníků. Všimněme si také, jakým způsobem don Quijote trestá hřichy, křivdy a urážky,

trestá je hned, na místě, jako Bůh a příroda, neprodlévá, neokolkuje, neodkládá a nevleče proces jako spravedlnost zákoníků a soudců. Je to fakt tak nápadný na donu Quijotovi, že dal už před lety Ganivetovi, a nedávno Unamunovi, příležitost k výmluvným tirádám o dvojí spravedlnosti. Proč konečně don Quijote doufá, že Sancho, ač nevzdělaný prostáček, bude vladařem dobrým a nemýlí se? (2. d. XLI). Poněvadž vidí, že Sanchův přirozený rozum je nepoškozen a nezfalšován, Sanchovi nechybí „*naturaleza bien concertada*“, přirozenost dobře laděná!

Svým naturalismem byl Cervantes na výši své doby; je více než zjevné, že se jejími otázkami zabýval a výtka nedovzdělanosti a zpátečnictví nemá u něj opodstatnění. Ale ovšem, naturalismem byla proniknuta renesance celá a neměli jsme dosud důvod obdivovat originalitu Cervantesova myšlení. To proto, že Cervantes byl ne filozofem, ale umělcem. Hledejme, čím se renesančnost jeho vyjádřila v jeho umění a suďme jeho velikost jen podle toho! Robertelliho kritické vydání Aristotelovy „Poetiky“ z r. 1548 klade znovu před renesanční umění problém vztahu umění a života, poezie a historie, řečeno aristotelsky. Tatáž otázka vášnivě zajímá veškerý katolický kulturní svět po Tridentském koncilu: vedle úsilí katolické Protireformace o nové sloučení a syntézu umění a života, kultury a morálky, běží o vzkříšení staré duchovní harmonie středověké. Tasso svým dílem antinomie nerozrešil: jeho rytířský svět nemá nic společného s životem a náleží výlučně světu fantazie; tassovská ironie problém nadhazuje, ale neluští. Úloha čekala na Cervantesa: pochopil, že nové rozluštění problému je nemožné na základě existujících uměleckých kategorií a forem; nepokusil se o dílo čiré fantazie jako Tasso, nespoutal se hranicemi Aristotelovy Poetiky, konstruované na ponětí žánru heroického (na Homérovi) a ponětí tragédie; stvořil si nový žánr, žánr románu. To byl jeho geniální tah. Román je v podstatě nepřítelem žánru heroického, neboť je z podstatné části tragikomedií. „Don Quijote“ je jí zcela patrně a antinomie poezie a života je tu položena a luštěna v antinomii dona Quijota, plného heroických, bláznivých snů, a světa, krutě se mu vysmívajícího, nebo na antinomii chimérika Quijota a realistického Sancha; Cerva-

ntes se nerozhoduje pro Quijota, ani pro Sancha, pro chiméru ani pro skutečnost, ale doplňuje jednu druhou (není-li stesk Quijotův po nepřítomném Sanchovi, odešlému vladařit, symbolickým znamením, že patří nerozlučně k sobě a skládají dohromady jedinou pravou skutečnost?), harmonizuje obě. Zde je jádro Cervantesovy revolučnosti a jeho význam jakožto člověka renesančního: položil si hlavní problém renesančního umění a rozluštil jej geniálně stvořiv nový žánr, žánr tragikomický, román. Románem dal novověku nejcharakterističtější jeho literární formu. A kdo dovedl stvořit moderní formu, měl i moderního ducha.

Cervantes, jakožto tvůrce žánru románového, je z tvůrců moderních kulturních forem. Je z velikých, původních dělníků renesance.

„*Don Quijote*“ je výrazem životní moudrosti svého autora a výronem i ztělesněním ducha španělského. „Byla doba v dějinách Španělska, kdy nechtěli uznat hloubku dona Quijota; v té době srdce Španělska bilo nejmenším možným počtem úderů za minutu“, praví profesor Ortega y Gasset v „Meditaciones del Quijote“ (Úvahy Quijotovy). Běží zde o třetí druh zneuznávání díla Cervantesova. Doba, o níž Ortega mluví, je doba restaurační monarchie španělské, druhá polovina devatenáctého století, doba pozitivismu: je maloměšťácká a nemá smyslu pro náboženství a filozofii, evropský duch cepení, krmen smutnou učeností pozitivistů a „vědeckými“ romány naturalistickými, ovzduší je šedé, chladné, bez nadšení a nejsou kladený jiné ideály než vědecké a takové, které nejbližší chvíle splňuje; optimismus realismu vědeckého i uměleckého vydává mrtvolný puch. Ve Španělsku se daří býcím zápasům, rodinným románům, operetním zpěvačkám a Nuñezovi de Arce, básníku s nohami ze železobetonu. Na „*Donu Quijotovi*“ je nejvíce ceněno, že ve všem, kromě svého hrdiny, zrcadlí věrně svou dobu.

Klid je násilně přerušen rokem 1898 a španělsko-americkou válkou. Když 3. července u kubánského Santiaga zmizela pod vodou Tichého oceánu vlajka španělského loďstva a pak bylo mírem v Paříži zpečetěno vítězství amerického peněžníka nad potulným rytířem kastilských plánů, techniky nad bravurou, civilizace nad kulturou a poražení hidalg-

gové octli se zase ve vlastní zmenšené, zbídačelé a příliš ponížené vlasti, hispánská rasa se celá zastavila na bolestné křížovatce, aby se tázala po své vlastní duchovní podstatě, vysvětlila si své poslání ve světě i v historii, pokusila se opravdovat si svůj život a dala hispánskému dění nový smysl. Velcí dělníci této obrody, pokorně se hlásíce k národní pohromě, nazvali se „generací 98“. Tato bolestná generace, která stvořila dnešní velké kulturní Španělsko, počala ostatně omylem. Neboť prvním jejím bezradným voláním bylo „Zabte staré Španělsko“, staré Španělsko, jež prohrálo válku! Vyžeňte ze země dona Quijota! Na dvojí klíč zamkněte hrob Cidův! Omyl netrval dlouho, naštěstí. Generace hledačů pravdy rozpomněla se záhy na slova Ganivetova:

„Noli foras ire; in interiore Hispaniae habitat veritas.“ To jest: obrodit se můžeme jen vlastní silou. Touto silou ukázal se být duch donquijotský. Don Quijote je klíčem ke generaci 98, všichni její členové studují otázku quijotství. Hlubokou národní charakteristickost dona Quijota nadhodil v „Idearium español“ už duchovní otec generace, nešťastný Ganivet. Myšlenku prohloubil a dokázal však už Unamuno v slavném svém komentáři k románu Cervantesovu, „Vida de Don Quijote y de Sancho Panza“ (Život D. Q. a S. P., 1905): zde předpokládá skutečnou existenci manchského rytíře i jeho zbrojnoše a vykládá smysl jejich bláznovství. Po Unamunovi přední kritik generace Azorám jde v „La ruta de Don Quijote (Cesta D. Q.) po stopách manchského rytíře a na místě ověřuje cesty, města i vsi, krčmy, průsmyky a lesy pustiny Montielské, kudy bludný hrdina vozil svůj posmíváný sen. V knihách esejů J. En Rodóa, „Arielu“ 1900 i „Motivos de Proteo“ 1909, ožívá znova antiteze dona Quijota a světa, vlasti duchovní, říše to křesťanské lásky a vyrovnané krásy a života hmotného a utilitárního. V románech Pia Barojo téměř vždy spolu bojují Kalibán a Ariel, hmota a duch, don Quijote a Gines de Pasamonte: Baroja v románech o bláznivém géniovivynálezci, šaškovském profesoru Paradoxovi, o „cestě k dokonalosti“ žebráka Ossaria i ve filozofické knize „Arbol de ciencia“ (Strom poznání) rozvíjí týž protiklad bytosti romantické (romántico) a bytosti rozumové a praktické (discreto), člověka kulturního a člověka jen civilní-

zovaného, tvora duchovní intenzity a tvora praxe a činu. A José Ortega y Gasset vyšel v „Meditaciones del Quijote“ z románu Cervantesova, aby podal řadu vynikajících úvah o španělské povaze, španělské národní kultuře a národním umění.

V čem spočívá hluboká národní výraznost povahy Quijotovy, co z něho učinilo velký symbol španělství? Unamuno ve své „Vida“ srovnává dona Quijota s velkým národním svatým, Ignácem z Loyoly, a odkrývá u bláznivého rytíře táž symbolická gesta a činy jako u mariánského rytíře: jako Quijote i Loyola byl sveden četbou knih a nedbaje rad přátel, vydal se jednoho dne na cestu, provázen pouze sluhou, uskutečňovat slavné výkony svatých, o nichž se dočetl v „Životech otců“. Pasován na rytíře, don Quijote probdí první noc po obřadu podle rytířského zvyku na stráži u svých zbraní (kap. III.); podle téhož zvyku bdí o Vánocích 1522 Loyola, nově přijat za vojáka Kristova, na stráži před obrazem Matky boží. První, na koho na cestě za slávou bláznivý rytíř v světě padne, jsou dvě nevěstky, i má je za dámy a ony mu slouží při pasování; tak vypráví i životopisec Loyolův, P. Rivadeneira, že se Loyola v Římě stýkal s veřejnými ženštinami a vracej je životu pravému; a to nebránilo cudnosti obou rytířů, nebot' don Quijote nikdy ženy neobjal a Loyola zamezil r. 1547 účasti žen ve svém řádu. Ba i dobrodružství na břehu Ebra, z něhož don Quijote vstoupí do člunu bez vesel, aby se jím dal zavézt, kam Bůh pokyne (kap. XXIX, 2. d.), nalézá obdobu u Loyoly, jenž „klidu, ba rád a vesel v duchu“ chtěl v Ostii usednout do lodky bez vesel a kormidla a zmizet na moře, promluví-li k němu Bůh hlasem papeže. A zda se don Quijote sám nesrovnává se svatými rytíři církevními ve scéně, už zmíněné (kap. LVIII. 2. d.), když potkává kastilské sedláky, nesoucí jejich sochy? Unamuno neváhá řadit dona Quijota v záchvatu lásky a obdivu pro vznešenosť jeho marného hrdinství mezi národní světce: jako oni pracoval nadšeně a bez odměny, toužil cudně po lásce boží i lidské a trpěl bez nářku; jako Kristus byl vydán na posměch davu: tabulka „Toto je don Quijote de la Mancha“, již mu přivěsili na záda v ulicích Barcelony, byla jeho „Ecce homo“: Ejhle, blázen! A co přede vším spojuje vnitřně dona Quijota se svatými jeho země a celým jeho

národem? Co vyvábilo dona Quijota z jeho vesničky do světa? Oč prosili svatí Boha a co v něm chtěli nalézt? Čemu po staletí Španělé obětovali krev svých synů, jaké otázce po staletí věnovali své myšlení? Jaké je ono zázračné slovo, okolo něhož se točí duchovní svět španělský?

Tím slovem je: nesmrtnost. Neboť věčným dědictvím Španělů je jejich individualita, totiž síla citu, jímž se Španěl cítí jiným než ostatní lidé, energie, s níž si staví dogmata a tvrdošíjně se v nich uhnizd'uje. Každý negramotný sedlák a voják cítil se za doby velikosti španělské ve Španělem a poslání jejich krále jim bylo vyšší než národům jiným a že mezi miliony Španělů, on, Juan nebo Pedro, je před tváří Boha i lidí Španěl obzvláště pravověrný a posláním pověřený. Zde a nikde jinde hledejme mravní důvody conquistadorství: Cortès nebyl vrahem a následníkem lupičů, jak jej nazval Heine, byl conquistadorem, to jest španělským vojákem, jenž se v čele hrstky vydal na nekonečné výboje z přirozené nutnosti dobývat a ukázat světu, co velikosti se skrývá pod zdánlivou jeho nepatrnosti. Loyola si neuložil menší tažení než Cortès a nevydal se na ně s větší družinou: vytáhl sám, a přece chtěl vrátit své církvi miliony odpadlých duší: i on byl conquistadorem, ale království božího. Ze španělského individualismu neplyne jen duch conquistadorský; plyne z něho především ona typicky španělská touha po nesmrtnosti osobní, po věčném zachování přecenné individuality, žízeň, projevující se v tom, co se zve španělským „kultem smrti“: toto uctívání smrti nalézáme ve verších prastarých básníků španělských, Manriquea a Luisa de León; setkáváme se s ním v básních svaté Terezy Ježíšovy a svatého Jana z Kříže; před věky hlásal je ve své soustavě latinský filozof ze Španělska, Seneca; dnes žije v španělské lásce k obrazům smrtelného tažení Ježíšova a v oblibě býčích zápasů.

Cervantes byl Španěl, don Quijote jím je. Jako jeho conquistadorští blíženci vojenští, jako jeho duchovní bratři, svatí a národní básníci, i on je veden k životu hrdinskému touhou po nesmrtnosti. Jeho cudnost mu zamezila ožít v dětech. Jeho touha po nesmrtnosti stala se pak celá vášní heroickou, boje o nesmrtnou slávu. Zdali krátce před smrtí, když se vracel poražen z Barcelony domů a musel se vzdát svého rytíř-

ského snu, nenalézáme v životě pastýřském novou iluzi a nový prostředek k dosažení věčné paměti (2. d. k. LXVII)?

„Hacernos eternos y famosos...“

Učinit se věčnými a slavnými, tu je deviza španělského donquijotství. Ale v donu Quijotovi se dostává španělské národní úzkosti formy vysokého, čistého ideálu, schopného platit pro veškeré lidstvo. Je málo nazvat, jako učinil Unamuno, donquijotství jedinou hodnou filozofii španělskou: „V díle fraškovitých žertů zhustil se plod našeho hrdinství; v díle fraškovitých žertů zvěčnila se dočasná velikost našeho Španělska; v díle fraškovitých žertů se vyjadřuje a shrnuje naše španělská filozofie, jediná opravdu a hluboce španělská; dílem fraškovitých žertů dobrala se duše našeho národa, která se vtělila v člověka, až propastí tajemství života...“ (Vida, kap. LVI). Don Quijote není jen „živoucí symbol ušlechtilosti duše kastilské“, jak v jiné knize své Unamuno praví, je symbolem ušlechtilosti lidské vůbec. Je individualizací duše národní, ale mluví k celému lidstvu: Neumírej, věř a tvoř pravdu! Abys neumřel, nehled' štěstí hmotného, ale dobud' si věčné památky a slávy, postav ideu sebe sama nad její dočasné vtělení, památku, jež po tobě zůstane, nad blaho a taž se v každém okamžiku sám sebe: Co si o mně myslí Bůh? A nenech si ujít příležitost stát se nesmrtelným šlechetnou smrtí, neboť starý básník praví:

„.... Aquella liberta esclarecida
Que en donde supo hallar honrada muerte
Nunca quiso tener mas larga vida.“ (Quevedo)

(„Slavný cit svobody, jenž si nikdy nepřál dalšího života tam, kde mohl nalézt se smrtí i čest.“)

Věř a necht' tvá víra je vášní ustavičnou a neuhasitelnou. At' tvoje víra v krásu si nežádá důkazů: don Quijote také bojoval o takovou víru, když vyzval kupce, aby prohlásili Dulcineu za nejkrásnější ženu světa,

aniž ji viděli (k. IV.); at' tvoje víra v dobro není zviklána lidskou bídnotí: don Quijote byl tisíckrát zmučen a pohaněn lidmi, a nepřestal věřit ve šlechetnost. Tvoř pravdu, neboť to jest tvým posláním na zemi, a neostýchej se pokládat se za nástroj boží; don Quijote pravil: „Jsme vykonavateli boží vůle na zemi a rameny, skrz které se na světě skutkem stává boží spravedlnost.“ (k. XII.).

Don Quijote byl blázen, poněvadž byl sám. Ale bláznovství přestává být bláznovstvím, stane-li se stavem obecným. Běží o to, nakazit donquijotstvím lidi rozumné! Sancho je toho příkladem a obrazem, Sancho, jenž opustil ženu a děti, aby následoval Quijota, Sancho, rytířův ohlas, doplňek a žák; vyšel z domova, aby se obohatil a stal vladařem, ale ze stálých pochyb a hádek s donem Quijotem rodila se jeho víra, až došla oněch jasných výrazů: „... k dobrému pánovi jsem se přidal a už po měsíci putuji v jeho společnosti a měl bych být jako on, dopustí-li Bůh“ (k. XXXII, 2. d.), praví Sancho k páteru, který ho na vévodském dvoře chce odloučit od rytíře. A „To byl můj osud a má nehoda; nemohu jinak, musím za ním; jsme z téže vsi; jedl jsem jeho chléb; mám jej rád; je vděčný; dal mi své osly a, zvláště, jsem věrný...“ praví k vévodkyni. A kdo jiný než Sancho zvedá u smrtelného lože dona Quijota ze země rytířský sen, umírajícím pohrozený, kdo jiný stává se novým Quijotem, když starý nabyl rozumu a umírá? Sancho, na víru obrácený Sancho zůstává sám, aby pokračoval v díle: „Ach neumírejte, můj milostivý pane, ale poslechněte mé rady a žijte mnoho let... Neleňte, opusťte lože a půjdeme na venkov oblečeni za pastýře, jak jsme si umluvili... A umíráte-li zármutkem, že jste byl přemožen, svedte to na mne...“ (kap. LXXIV, 2. d.)

Jako don Quijote Sancha Panzu, Unamuno chtěl by nakazit celý svůj národ, ba celý svět vásnívou závrati quijotství, propastnou poezíí fantické víry, lásky a věrnosti. Vzhůru za Hvězdou k hrobu bláznovu! Vzhůru k svaté křížové výpravě osvobodit božský hrob Rytíře Šílenství z moci ctitelů Rozumu! Bojíte se smíchu a rytířovy směšnosti? „Je to odvaha, která nám nejvíce chybí: odvaha vzdorovat směšnosti. Směšnost je zbraní, kterou hrozí všichni mizerní bakaláři, bradýři, faráři, kanovníci a vévodové, kteří chrání a ukrývají hrob Rytíře Bláznovství.

Rytíře, který byl směšný celému světu; ale ani jednou za života neučinil vtip. Měl duši příliš velkou, aby rodila vtipy. Byl směšný – svou vážností.“ (Vida, úvod.)

Když kdysi druhové Unamunovi vydali heslo „europeizar España (evropeizujte Španělsko), Unamuno odvětil jim opakem: „españolizar Europa“: Španělé, spaste Evropu duchem dona Quijota! Na to snad odpovíme, že tento výlučný hispanismus, ač do sebe nemá nic imperialistického, je neuskutečnitelným paradoxem; řekneme, že je marným plýtváním sil, nechat se na každém kroku trestat světem pro naprostou nekonformitu společenskou a trpět marným hrdinstvím jako náš rytíř,jenž je od počátku určen k tomu, aby zemřel žalem, až procitne k rozumu, a jemuž se nikdy ani na okamžik nepodařilo vejít v opravdový, iluzí nezastřený styk s realitou. Bude nám odpověděno, že přece realitou v životě potulného rytíře byli obři, ne mlýny: jeho šlechetné šílenství bylo realitou nejskutečnější a nejbožtější. Na to ovšem již nemáme odpovědi a pouze konstatujeme, že zde jsme v nejhľubším bodě španělského antirealismu, španělského nihilismu a španělské etičnosti zároveň.

Ale jisté je: donquijotismus je myšlenkou velikou. Jeho obsah jsme určili výše. Je vítězstvím věčnosti nad neměnností, ideálu nad realitou, ducha nad hmotou, je porážkou yankeeského Mamona a triumfem kleriků. Pokud hispanismus je totéž, co quijotismus, lidstvo může se cítit voláním „pošpaněštěte Evropu“ jen poctěno a v donquijotismu vidět lekci duchovního rytířství, o to vznešenější, o čeméně uskutečnitelnou.

Václav Černý

KNIHA PRVNÍ

VÉVODOVI DE BÉJAR,
*Markýzi de Gibraleon, hraběti de Benalcázar y Bañáres,
víkomtu obce Alcoceru, pánu na Capillu, Curielu Burguillosu.*

Doufaje v dobré přijetí a čest, již Vaše Excelence prokazuje všemožným knihám, jakožto velmož podporující krásná umění a nejvíce ta, jež svou vznešenost neponižují k službě a pro zalíbení davu, rozhodl jsem se vydati na světlo Důmyshného rytíře dona Quijota de la Mancha pod ochranou nejskvělejšího jména Vaší Excelence a prosím s úctou, jíž jsem povinen tolikeré velikosti, abyste jej laskavě přijal pod svou ochranu, aby ve stínu vašem, ač nemá oné vzácné ozdoby elegance a učenosti, jíž bývají odívána díla, složená lidmi znalými, odvážil se zjeviti se beze strachu před soudem mužů, kteří neomezujíce se hranicemi své nevědomosti co nejpřísněji a co nejnespravedlněji odsuzují cizí práce; a dopřeje-li moudrost Vaší Excelence zraku mé dobré vůli, naději se, že nepohrdne skrovností pokorné mé služby.

— Miguel de Cervantes Saavedra

PŘEDMLUVA

Čtenáři, jenž máš dosti volného času! Můžeš mi uvěřit bez přísahy, že bych si přál, aby tato kniha, dítě vtipu, byla nejhezčí, nejpůsobivější a nejbystřejší na světě. Ale nemohl jsem se vyhnout zákonu přírody, podle něhož každá věc zplodí opět jen věc sobě podobnou. A co tedy mohl ze sebe vydat neplodný a neučený můj duch, než příběh o bytosti vyschlé, vrásčité, svéhlavé a plné různých myšlenek, které nikdy druhému do hlavy nepřijdou? Vždyť jsem jej ostatně zplodil ve vězení, kde se usídlilo veškeré nepohodlí a kde vyhledaly svůj útulek všechny smutné vzdechy světa. Klid, milé místo, příjemnost venkova, jas oblohy, zurčení potoků, pokoj duševní velmi napomáhají, aby i nejneplodnější Múzy staly se plodnými a daly světu děti, jež jej naplní údivem a spokojeností. Stává se, že má otec syna nehezkého a bez půvabu, avšak láska, již k němu cítí, mu klade závoj před oči, aby neviděl jeho nedostatky, ale pokládal je naopak za chytrost a líbeznost a vypravoval o nich přátelům jako o vtipu a nadání. Ale já, ač se zdám otcem, jsem pouze otčímem dona Quijota, nechci se dát po prouldu zvyku, ani tě prosit téměř se slzami v očích, jako jiní činí, milý čtenáři, abys odpustil nebo zastřel si chyby, jež na tomto mému synu najdeš; a poněvadž nejsi ani jeho příbuzným, ani přítelem a máš svoji duši ve svém těle a svobodnou vůli jako malovanou, a jsi ve svém domě pánum, jako je Král pánum svých daní, a víš, co se všeobecně říká: že pod svým pláštěm jsem já králem (což tě zbavuje a zprošťuje všech ohledů a povinností), můžeš říci o tomto příběhu vše, co ti přijde na mysl, bez obav před pomluvami, budeš-li jej hanět, bez nadějí na odměnu, budeš-li jej chválit.

Chtěl bych ti jej dát holý a nahý, bez okrasné předmluvy, bez nespočetných, obvyklých sonetů, epigramů a chvalozpěvů, jež se pravidelně kladou na počátek každé knihy. Neboť ti povím, že, ačkoliv mne stálo hodně námahy složit tento příběh, nepokládám to za tak namáhavé jako napsat tento úvod, který čteš. Mnohokrát jsem vzal pero, abych jej

napsal, a zase jsem je odložil, nevěda co napsat. A když jsem tak jednou byl zamýšlen, papír před sebou, pero za uchem, loket na psacím stole a tvář v dlaních, přemítaje, co bych řekl, vstoupil pojednou jeden můj přítel, vtipný a moudrý, a ten vida mě tak rozvažujícího, tázal se mne po příčině; neskrýval jsem ji před ním a řekl jsem, že myslím na předmluvu k příběhu o donu Quijotovi a že mě to tak trápí, že bych ji nejradiji nepsal, ba, ani nevydal na světlo boží slavné výkony vznešeného rytíře. Neboť jak chcete, abych se nestrachoval, co řekne ten starý zákonodárce, zvaný obecenstvo, až uvidí, že po tolika letech, po něž spím v tichu zapomenutí, objevuji se znova nyní, obtížen nákladem tolika roků věku, s vypravováním suchým jako rákos, bez vynálezavosti, špatného stylu, chudým na vtip, prostým vzdělání a učenosti, bez vysvětlivek na okraji a bez poznámek na konci knihy; vždyť vídám, že jiné knihy, i vymyšlené a světské, jsou plny výroků Aristotelových, Platonových i celé řady filozofů, jež čtenáři obdivují a pokládají potom jejich autory za sečtělé, vzdělané a výmluvné. A když pak citují ještě Písma svaté! Tu řeknou čtenáři přímo, že to jsou opravdoví svatí Tomášové a jiní doktoři církevní, neboť oni dovedou při tom zachovat tak důmyslně zdání slušnosti, že když vám vykreslí záletného milence, hned na druhé stránce vám udělají křesťanské kázáníčko, až radost je slyšet nebo číst. Toto všechno má scházet mé knize, neboť není, co bych na okraji vysvětloval, ani k čemu bych na konci připojoval poznámky, ba ani nevím, které spisovatele v ní napodobím, abych je uvedl na začátku, jak se to dělá, a podle abecedy, počínaje Aristotelem a konče Xenofontem a Zoylem nebo Zeuxisem, ačkoli byl jeden utrhač a druhý malíř. Také budou mé knize chybět na počátku sonety, alespoň sonety, jejichž autory by byli vévodové, markýzi, hrabata, biskupové, dámy nebo nejslavnější básníci. Ostatně vím, že kdybych o ně požádal dva nebo tři přátele, již se v tom vyznají, dali by mi je, a takové, že by se jim nevyrovnavaly sonety básníků ve Španělsku nejslavnějších.

„Zkrátka, pane můj a příteli,“ pokračoval jsem, „míním, aby pan don Quijote zůstal pochován v archivech manchských, až nebesa nadělí někoho, kdo by jej vyzdobil vším, co mu schází, neboť já se k tomu necí-

tím povolán pro svou nedostatečnost a malé vzdělání a protože jsem od přírody bázelivý a příliš lenivý, než abych šel hledat autory, již by řekli, co já sám neumím. Odtud to zamýšlení a napětí, v němž jste mě nalezl.“

Slyše to, pleskl se přítel do čela, a když se notně nasmál, řekl:
„Na mou duši, brachu, teď vidím, že jsem se mylil po celou dlouhou dobu, co vás znám, pokládaje vás za rozumného a ve skutcích rozvážného. Ale nyní je mi jasné, že jste toho tak dalek jako země nebes. Jak je možné, aby věci tak nedůležité a lehce napravitelné byly schopny zastavit a do nesnází uvést ducha tak zralého jako váš, tak zvyklého překonávat větší obtíže než tyto? Věru, to nepochází z neobratnosti, ale z přílišné lenosti a nerozumu. Chcete se přesvědčit, že mám pravdu? Dejte pozor a uvidíte, jak mžiknutím oka rozptylím všechny vaše nesnáze a napravím všechny nedostatky, o nichž mluvíte, že vás zdržují a odstrašují vydat na světlo boží historii vašeho slavného dona Quijota, zrcadla a slunéčka všeho bludného rytířstva.“

„Mluvte,“ odvětil jsem naslouchaje mu, „jak hodláte zaplnit prázdnostu mého strachu a objasnit zmatek mé nesnáze?“

A on zase na to:

„Především, co se týká znělek, epigramů a chvalozpěvů, jež vám chybějí na začátku a jež mají být od lidí vážených a slavných: tomu lze odpomoci tím, že vy sám si dáte trochu práce a napíšete je, načež je můžete pokrtít a pojmenovat, jak si budete přát, přičítaje je knězi Janu z Indie nebo císaři trapezuntskému, o nichž, jak vím, se povídá, že byli slavnými básníky. A pakliže nebyli a nějací pedanti a hnidopichové by za vašimi zády reptali a měli námitky, nemějte z toho špatné svědomí, protože, i když dokáží, že jste lhal, ruku, jíž jste psal, vám za to neuseknou. Co se týče citování knih a autorů, odkud jste vybral výroky a sentence pro svou historii, stačí, když se jich na vhodném místě vyskytně několik, bud' latinských, které znáte z paměti nebo které aspoň vyhledáte snadno, jako například, až budete pojednávat o svobodě a otroctví:

,Non bene pro toto literatas venditur auro‘

(„Svobodu prodati nelze za všecko zlato“), a po kraji citujte Horáce, či kdo to napsal. Budete-li jednat o moci smrti, vrazte tam:

,Pallida mors aequo pulsat pede Papeurum tabernas,
regumque turres.'

(„Bledá smrt stejným krokem drtí chaty chudáků i hrady králů“) Jestliže o lásce a přátelství, jež máme mít podle božího přikázání i pro nepřátele, pomozte si přímo Písmem svatým, což bude bez jakékoliv námahy a uveděte přinejmenším slova Samého Boha: „Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros“ („Já pak vám pravím, milujte i nepřátele své!“) Jestliže o zlých úmyslech, pomozte si evangeliem: „De corde exeunt cogitationes malae“ („Zlé myšlenky vycházejí ze srdce“). A jestli konečně o nestálosti přátel, máte tu Platona, jenž vám poskytne svoje dvojverší:

,Donec eris felix, multos numerabis amicos.
Tempora si fuerint nubila, solus eris.'

(„Pokud budeš šťasten, budeš čítati četné přátele. Přijdou-li časy zlé, ostaneš sám.“) A pro tyto latiníky a jiné budou vás mít za učence, což dnes není malou ctí a malým prospěchem. Co se dotýká poznámk na konci knihy, můžete si jistě vést takto: zmíníte-li se v knize o nějakém obrovi, hleďte, aby to byl Goliáš, a máte tu hned velkou poznámku, ač vás to nic nestálo, nebot' můžete napsat: „Obr Goliáš nebo Goliat byl Filištín, jehož pastýř David zabil ranou kamenem v údolí Terebintském, jak vypravuje v Knize králů, v kapitole, kterou si najdete.“ Potom, abyste se ukázal jako muž znalý učenosti světské a kosmografie, hleďte, aby se ve vaší knize jmenovala řeka Tajo, a hned byla tak nazvána po jednom španělském králi; pramení tam a tam a vlévá se do oceánu, líbajíc hradby slavného města Lisabonu a má se za to, že je zlatonosná, atd. Budete-li pojednávat o lupičích, povím vám příběh o Cacovi, jejž umím nazpamět. Jestliže o přelétavých ženských, máte tu biskupa montonédského, jenž vám poskytne Lamii, Laydu a Floru, o kterýchž zmínka do-

dá vám velké víry. Jestli o ukrutnicích, Ovidius vám dodá Medeu, když o kouzelnících a čarodějkách, Homér má Kalypso, Virgilius Kirké. Budeli řeč o statečných vojevůdcích, Julius César poskytne vám sám sebe ve svých Zápisích a Plútarchos dodá vám tisíc Alexandrů. Budete-li pojednávat o lásce, stačí znát krapet italštiny a Leon Hebreo vám příkladů naloží vrchovatě; a nechcete-li odbíhat do ciziny, máte doma Fonsecovu „Lásku boží“, kde se uvádí vše, co vy i ten nejchytřejší mohl by si jen přát v tom ohledu. Zkrátká, snažte se jen vyjmenovat tato jména a uvést historie, jež jsem tu vyčetl, ve své knize a ponechte na mně opatření přípisů a poznámek a slibuji vám, že zaplním všechny okraje stránek a spotřebuji čtyři poslední archy knihy.

Zmíním se ještě o uvádění autorů, jež ostatní knihy pěstují a jež knize vaší chybí. Odpomoci tomu lze velmi snadno, protože stačí vyhledat knihu, jež je všechny obsahuje od A až do Z, jak říkáte. Ten celý abecední seznam opíšete do své knihy: na tom málo záleží, že bude jasné patrno, že jste vlastně vůbec nepotřeboval jich užívati; snad se najde nějaký přihlouplý dobrák, jenž uvěří, že jste jich všech použil v té prosté a jednoduché historii. A když to nebude k jinému dobré, tedy ale spoň onen obsáhlý seznam autorů dodá neočekávaně knize autoritu; a nikdo se nepůjde přesvědčit, užil-li jste jich, nebo ne, protože o to neběží. Ostatně, soudím-li správně, tato vaše kniha nepotřebuje vůbec věcí, které říkáte, že jí scházejí, neboť je celá výpadem proti rytířským knihám, na něž si nikdy nevzpomněl Aristoteles, ani je nejmenoval svatý Basilius, ani je neznal Cicero; jejich vymyšlených nesmyslů netýkají se zákony přesné pravdivosti, ani pozorování hvězdářská, nemají pro ně důležitosti měření geometrická, ani vyvrácení argumentů rétorických; kniha vaše nemá, proč by komu kázala, mísic věci božské s lidskými, což je směšování pro křesťanský rozum nezdravé. Jejím úkolem je jen všímati si toho, o čem píše, a čím dokonaleji to se stane skutkem, tím lepší bude spis. A poněvadž vaše dílo klade si za účel jen potření vlivu a autority, již mají na světě u prostých lidí rytířské knihy, je zbytečné dozebrávat se výroků filozofů, božských rad Písma, bácho-

rek básníků, obratů řečníků, zázraků svatých, a je lepší hledět si spíš toho, aby vaše řeč a věta plynula zvučně a slavnostně, slovy bohatými na význam, poctivými a řádně umístěnými, vyjadřujíc vaše myšlení nejdokonaleji, jak se vám podaří a jak bude možné, a abyste své myšlenky nezaplétal a nezatemňoval. Snažte se také, aby, bude-li vaši knihu číst smutný, pohnut byl k smíchu, smíšek aby se smál ještě více, hlupák aby se neurazil, vtipný aby byl udiven autorovou vynalézavostí, vážný aby jí nepohrdal a rozumný aby ji nepřestával chválit. Zkrátka a dobrě, usilujte o to, strhnout neblahou věž rytířských knih, odmítaných jedněmi, vychvalovaných četnějšími. A podaří-li se vám to, nedokážete málo.“

Vyslechl jsem tiše přítelova slova a jeho vývody vtiskly se tak do mé mysli, že jsem je bez odporu schválil a usmyslel jsem si z nich samých složit úvod. Poznáš v něm, milý čtenáři, rozumnost mého přítele a štěstí, jež jsem měl, naleznuv v čas potřeby takového rádce; poznáš též, jakou je pro tebe úlevou nalézt zcela jednoduchou a nezapletenou historii slavného dona Quijota de la Mancha, o němž se domnívají všichni obyvatelé roviny Montielské, že byl nejcudnějším milencem a nejstatečnějším rytířem z těch, jež za mnoho let v onom kraji bylo vidět. Nemíním vynášet službu, již ti prokazuju, seznamuje tě s tak pozoruhodným a váženým rytířem; ale chtěl bych, abys mi poděkoval za to, že ti představím slavného Sancha Panzu, jeho zbrojnoše, na nějž, po mém zdání, jsem snesl všechny zbrojnošské půvaby po spoustě lichých rytířských knih roztroušené. Nyní, ať ti Bůh dá zdraví a na mne kéž nezapomene! Vale!

KAPITOLA I.,

jež líčí stav a působení slavného rytíře dona Quijota de la Mancha.

V jedné osadě manchského kraje, na jejíž jméno si nechci vzpomenout, žil před krátkým časem rytíř z rodu těch, kteří mívají na stojanu kopí, starý štít, hubenou kobylu a honicího psa. K obědu míval nejčastěji hovězí, málo skopové, k večeři studené maso na koření, v sobotu jídal slaninu s vejci, v pátek čočku, v neděli nějaké holoubě na přilepšenou a na to šly tři čtvrti jeho příjmů. Zbytek padl na kabát z černého sukna, na sametové sváteční kalhoty a sametové střevíce; ve všední den nosil šat z obyčejného sukna domácího. Měl doma hospodyně, jíž bylo přes čtyřicet let, neteř, jíž nebylo ještě dvacet, a sluhy, který mu sedlal herku a zahradničil. Našemu šlechtici bylo asi tak padesát: byl pevně stavěný, suchý, v lící hubený, vstával za úsvitu a rád chodil na lov. Jmenoval se prý Quijada nebo Quesada (spisovatelé, kteří o té věci píší, nejsou zájedno); nám se zdá pravděpodobným, že jeho příjmení bylo Quijana. Ale to pro nás není důležité: stačí, když se naše vyprávění neuchýlí ani krok od pravdy.

Nuže, je třeba vědět, že tento šlechtic se oddával za svých volných chvil (a to bylo vlastně po celý rok) četbě o rytířských dobrodružstvích, a to s takovou vášní v chutí, že téměř docela zapomíнал na lov i na řízení svého statku. A došel tak daleko ve své nesmyslné dychtivosti, že prodal mnoho měr orných polí, aby si mohl nakoupit romány o rytířích. Snesl do svého domu všechny, jež se daly sehnat, a ze všech se mu žádáne tolik nelíbily jako ty, které složil pověstný Feliciano de Silva. Jasnost jeho řeči a jeho složité myšlenky zdály se mu být přímo perlami, nejvíce když četl ona vyznání lásky a vyzvání k souboji a potkával věty jako tahle: „smysl nesmyslu, jímž týráte mou mysl, mou mysl bolí a dává smysl mému nářku na vaši krásu,“ anebo: „vznešená nebesa, která vaši božskost božsky obklopují hvězdami a činí vás záslužnou zásluh, kterých vaše urozenost zaslouží.“

Z takovýchchle a podobných řečí ztrácel ubohý rytíř rozum, nespal a jen se snažil jim porozumět a proniknout k jejich smyslu, ač by jej nenalezl a nerozuměl jim ani sám Aristoteles, kdyby jen proto vstal z mrtvých. Nebyl moc spokojen s ranami, jež don Belianis dával a dostával, poněvadž se domýšlel, že, i kdyby ho byli ošetřovali ti nejlepší mistři, musel by přece jen mít obličeji tělo plné jizev a šramů. Ale zato si pochvaloval na autorovi, že skončil své dílo slibem nekonečných dobrodružství, a mnohokrát dostal chut' vzít pero a dokončit je, jak se tam slibuje: byl by tak bezpochyby učinil, kdyby ho od toho nebyly odvedly jiné, nestálé a významnější myšlenky. Často se přel s farářem osady (jenž byl člověkem učeným, neboť dosáhl hodnosti v Siguenze) o tom, kdo byl lepším rytířem, Palmerin Anglický nebo Amadis Galský; ale mistr Mikuláš, holič z téže vesnice, tvrdil, že se nikdo nevyrovnal rytíři de Febo, nanejvýš že by se s ním mohl měřit don Galaor, bratr Amadisa Galského, rytíř dokonalý v každém směru: nebyl to prý žádný titéra, ani tak stále uplakaný jako jeho bratr, a statečností se mu také vyrovnal.

Zkrátka, zajedl se tak do svého čtení, že četl v noci od světla do světla a ve dne ode tmy do tmy: a od toho nevyspání a ustavičné četby vyschl mu mozek tak, že ztratil rozum. Fantazie jeho se naplnila vším, čeho se dočetl v knihách, čarami, hádkami, bitvami, souboji, zraněními, dvorností, láskami, mukami a nemožnými nesmysly; a tak si nasadil do hlavy, že celá ta splet' vymyšlených bajek, jež četl, byla pravdou, že nakonec pro něj nebylo jistější věci na světě. Říkal, že Cid Rui Diaz byl velmi dobrým rytířem, ale že se musí schovat před rytířem Ohnivého meče, který jednou ranou roztažil ve dví dva zuřivé a nesmírné obry. Více se mu už lobil Bernardo del Carpio, protože v údolí Roncesvalském zabil začarovaného Rolanda, uchýlil se ke lsti, již využil Herkules, aby zardousil Antaja, syna Země. Velmi pěkně mluvil o obru Morgantovi, poněvadž, třebaže pocházel z rodu obrů, obyčejně nadutých a nehorázných, přece byl přívětivý a dobře vychovaný. Ale nade všechny si cenil Reynalda de Montalvan, hlavně, když si ho představoval, jak činí výpadky z hradu, olupuje, koho dopadne, a jak prý ukradl v Allende sošku

Mohamedovu, celou ze zlata. Byl by dal svou hospodynì a ještě neteř k tomu, kdyby mohl kopnout zrádce Galalona.

Když už byl jeho rozum tak popleten, napadla ho nejpodivnější myšlenka, na jakou kdy na světě blázen přišel, totiž, že je vhodné a nutné jak pro rozmnožení jeho cti, tak pro dobro země, aby se stal potulným rytířem, vyrazil do světa na koni a ozbrojen, hledat dobrodružství a napodobit vše to, o čem se dočetl, že bludní rytíři konali: napravovat křivdy a účastnit se nebezpečných příběhů, jejichž zdarem došel by věčného jména a slávy. Ubožák se viděl už za zdatnost svého ramene nejméně s korunou trapezuntského císaře na hlavě: a tak ponoukán prapodivnou svou zálibou v těchto příjemných smyšlenkách, pospíšil si obracet svoje přání ve skutečnost.

První, co udělal, bylo, že vyčistil zbroj po svých pradědečcích, jež zrezivělá a pokrytá mechem válela se po dlouhá staletí zapomenuta v koutě. Vyčistil ji a spravil, jak se jen dalo; ale viděl, že mnohé na ní chybí, jmenovitě že neobsahuje helmu s hledím, ale pouhou přilbu: ale zde pomohl jeho důmysl, i vyřezal z tuhého papíru dolní část helmice, jež spojena s přilbou, podobala se helmici úplné. Je ovšem pravda, že chtěje vyzkoušet její pevnost a odolnost proti sečné ráně, vytáhl meč, t'ál do ní dvakrát a hned první ranou zničil rázem vše, co lepil dlouhý týden: snadnost, s jakou z ní nadělal kousků, ho přece jen trápila, a aby se proti tomu nebezpečí pojistil, upevnil novou helmu, do níž se dal, uvnitř několika železnými pruty; ted' byl konečně spokojen s její odolností, a aniž ji podrobil další zkoušce, přijal ji do své zbroje a pokládal za nejdokonalejší helmici s hledím.

Potom si šel prohlédnout svého koně, a ačkoliv měl mozolů víc, než je čtyráků do reálu, a více chyb než herka Gonelova, rytíři se zdálo, že se mu nevyrovnaní ani Bucefal Alexandrův, ani Babieca Cidův. Čtyři dny myslil jen na to, jaké mu dát jméno: protože (jak si říkal pro sebe) nebylo by rozumné, aby kůň rytíře tak slavného a ostatně sám o sobě tak ušlechtilý, byl bez významného jména, i snažil se vymyslet je tak, aby hlásalo, čím kůň byl dřív, než náležel potulnému rytíři, a čím je nyní: nebot' bylo velmi náležité, aby, když přece její pán mění svůj stav, také

kobyla změnila jméno a přijala nové a zvučné, odpovídající novému řádu a povolání: a tak po mnoha jménech, jež utvořil, přeměnil, zavrhl, slepil, rozlebil a zase sestavil ve své paměti a obraznosti, nakonec jej nazval Rocinante, jménem podle něho vznešeným, zvučným a stejně zřetelně povídajícím, že byl dosud pouhou herkou, že však nyní je prvním ze všech koní světa.

Když tedy dal svému koni tak hezké jméno, chtěl pojmenovat ještě sám sebe a přemyšlením o tom strávil nový týden; nakonec se nazval don Quijote: podle něhož, jak bylo řečeno, usoudili autoři této pravdivé historie, že se bezpochyby jmenoval Quijada, a ne Quesada, jak chtěli čtenáři namluvit jiní. Ale vzpomenuv, že statečnému Amadisovi nestačilo jmenovat se jen tak suše Amadis, nýbrž že připojil k tomu i jméno svého království a vlasti, chtěje ji proslavit, a říkal si Amadis Galský, rozhodl se i on, jako dobrý rytíř, řídit se jeho příkladem a zvát se do něm Quijotem z La Mancha, čímž podle svého mínění velmi zřetelně označoval svůj rod i vlast, poctěnou tím, že si z ní bral přídomek.

Maje zbraň vycíděnu, místo přilby helmici s hledím, pojmenovaného koně a pokrtiv sebe, pochopil, že mu již neschází nic, než najít si dámou a zamilovat se do ní: neboť bludný rytíř bez lásky, toť strom bez listí a plodu a tělo bez duše. Říkal si:

„Jestli se pro své hřichy nebo na své štěstí setkám s nějakým obrem, jak se bludným rytířům stává, a srazím jej prvním útokem nebo jej v půli rozetnu, nebo přemohu a zajmu, nebude-li pak dobré míť, komu bych ho poslal darem, aby vešel, padl na kolena před mou sladkou paní a řekl pokorným a odevzdaným hlasem: paní, jsem obr Caraculianbr, pán ostrova Malindranie, kterého v boji přemohl rytíř, jemuž navždy budiž chvála, don Quijote de la Mancha, jenž mě poslal, abych se představil vaší milosti a odevzdal se do jejích služeb.“

A jak se zaradoval náš rytíř, když takto pro sebe promluvil a hlavně když nalezl, koho nazvat svou dámou! Podle obvyklého mínění žilo prý v nedaleké vesnici velmi hezké selské děvče, do něhož byl po čas zamilován, aniž to ovšem ona kdy věděla a starala se o to. Jmenovala se Alondra Lorenzová a tu si usmyslel nazvat paní svých myšlenek; a hle-

daje pro ni jméno, jež by nečinilo jménu jeho hanbu a jež by připomínalo jméno princezny nebo velké dámy, pojmenoval ji Dulcinea z Tobosa, protože z Tobosa pocházela: jméno podle jeho mínění zvučné, nezvyklé a významné jako všechna ostatní, jež dal sobě a svým věcem.

KAPITOLA II.,

jednající o tom, jak poprvé důmyslný don Quijote opustil domov.

Když se takto připravil, nechtěl již otálet s uskutečněním svého úmyslu, poháněn domněním, že světu tuze chybí: urážky na něj čekaly, aby je odčinil, křivdy, aby je napravil, nesprávnosti, aby je odstranil, zlořády, aby je vykořenil, povinnosti, aby je naplnil. A tak, aniž by někomu sdělil svůj úmysl a aniž by ho někdo viděl, jednoho časného jitru (bylo to za horkých dnů červencových) oděl celou svou zbroj, vsedl na Rocinanta, nasadil nepodařenou helmici, navlékl na rámě štít, chopil se kopí a postranními vrátky vyjel ze dvora do polí, úžasně spokojen a vesel, vida, jak snadno se daří jeho dobré přání. Ale sotva se octl v polích, napadla ho strašná myšlenka, div že nezanechal započatého podniku: vzpomněl si totiž, že není pasován na rytíře a že podle rytířského zákona nemůže a nesmí dát se v boj s žádným rytířem: a i kdyby jím byl, měl jakožto nováček nést holé zbraně, bez hesla na štítě, jež lze získat jen vynikajícím činem. Vlivem těchto myšlenek zakolísal ve svém rozhodnutí; ale protože jeho bláznovství převážilo jakýkoliv jiný důvod, řekl si, že se dá pasovat prvním rytířem, jehož potká, neboť tak to udělali mnozí jiní, jak se o tom dočetl v knihách. Co se týče zbraní, pojal úmysl je vyčistit, aby byly po případě bělejší než hranostaj: tím se uklidnil a pokračoval v cestě, již nechával na vůli svého koně, domníváje se, že v tom právě spočívá dobrodružnost.

A cestou k sobě náš nový dobrodruh mluvil, říkaje si:

„Kdo by pochyboval, že jednou v budoucnu, až pravá historie mých činů dojde známosti, učenec líčící ji bude vyprávět o této mé první výpravě, tak zrána, takto: Sotva růžový Apollo rozestřel po tváři širé a prostorné země zlaté nitky svých krásných vlasů a sotva malí a pestří ptáčkové pozdravili zpěvem svých jazýčků jako hrou na harfu v sladké, medové harmonii příchod růžolící Jitřenky, opustivší měkké lože žárlivého manžela a ukazující se smrtelníkům branami a balkony manch-

ského obzoru, slavný rytíř don Quijote de la Mancha opustil zahálce učící postel, vsedl na svého proslulého koně Rocinanta a jal se cestovati po staré a známé rovině montielské“ (a jel po ní opravdu).

Pak dodal:

„Šťastný věk, a století šťastné, jež se doví o slavných mých činech, hodných, aby byly vryty v bronz, vytesány z mramoru, namalovány na obrazech, pro paměť budoucnosti. A ty, čarowný mudrci, ať jsi kdokoliv, jenž se máš státi kronikářem této bludné historie! Prosím tě, abys nezapomněl na mého dobrého Rocinanta, druhu mého věčného na všech cestách a výpravách.“

Potom zase povídal, jako by opravdu byl zamilován:

„Ó, princezno Dulcineo, paní tohoto zajatého srdce, velmi jste mi ublížila, propouštějíc mě a nařizujíc krutě, abych se neobjevoval před vaší krásou. Kéž byste si vzpomněla, paní, na toto své poddané srdce, trpící tolika starostmi pro vaši krásu.“

Do tohohle míchal ještě jiné nesmysly, všechny po způsobu svých knih, a pokud mohl, napodobil jejich řeč: při tom jel tak pomalu a slunce stoupalo tak rychle a tak pálilo, že by snadno vysušilo jeho mozek, kdyby byl nějaký měl.

Téměř celý den putoval, aniž se mu přihodilo něco, co by stálo za vypravování, což ho uvádělo do zoufalství, neboť si přál setkat se co nejdříve s někým, na kom by vyzkoušel moc svého silného ramene. Někteří autoři praví, že prvním jeho dobrodružstvím byla příhoda v průsmyku Lápice, jiní až prý u větrných mlýnů: pokud jsem já mohl vyšetřit v tomto případě a podle zápisů, jež jsem nalezl v análech manchských, putoval po celý den, až k večeru kůň i on umírali únavou i hladou; ohlížeje se kolem po nějakém zámku nebo salaši, kde by se ubytoval a uspokojil četné své potřeby, spatřil nedaleko cesty hospodu, i bylo mu, jako by spatřil hvězdu, vítající ho ne-li na prahu, aspoň před branou vykoupení. Pospíšil si a dorazil tam se soumrakem. U vrat stály náhodou dvě ženské, jak se říká „z těch pravých“, jež mířily do Sevilly s několika mezkaři, zůstávajícími v té hospodě na noc: a poněvadž se našemu dobrodruhovi vše, co si myslel, v duchu viděl a si představoval,

zdálo skutečností a podobalo se tomu, o čem se dočetl, jakmile spatřil hospodu, napadlo jej, že je to zámek o čtyřech věžích a s báněmi ze zářícího stříbra, ba i s padacím mostem a hlubokým příkopem, se vším, bez čeho se pořádný obraz hradu neobejde.

Přiblížil se k hospodě (již měl za hrad), na kousek cesty zarazil Rocinanta, očekávaje, že se na hradbách objeví trpaslík a zatroubí na znamení, že se k hradu blíží rytíř. Ale když viděl, že prodlévají a že Rocinante spěchá, aby už byl ve stáji, dorazil až k vratům hospody a spatřil tam ty dvě povedené holčice, které se pro něho staly dvěma krásnými slečnami nebo dvěma půvabnými dámami, bavícími se před branami hradu. Náhodou se stalo, že nějaký pásek, shánějící ze strniště stádo prasat (jmenují se tak opravdu s vaším laskavým svolením), zatroubil na roh, aby se shromáždilo, a don Quijote si okamžitě představil to, co si přál, že totiž trpaslík oznamuje jeho příchod: a neobyčejně spokojen přiblížil se k hospodě a dámám; ty vidouce člověka takhle vyzbrojeného, s kopím a štítem, plny strachu utíkaly do hospody; ale don Quijote, poučený jejich úprkem, že se bojí, zvedl papírové hledí, a odkrývaje suchou a zaprášenou tvář, pravil hlasem zdvořilým a důrazným:

„Neprchejte, milostivé dámy, a nebojte se urážky, nebot' moje povolání rytíře nedovoluje mi činiti příkoří nikomu, tím méně tak vznešeným slečnám, jak patrno z vašeho zevnějšku.“

Holky si ho prohlížely a pokukovaly mu po tváři, kterou bídné hledí zakrývalo; ale když se uslyšely jmenovat vznešenými slečnami, což se tak málo slučovalo s jejich řemeslem, nemohly se zdržet smíchu a chechtaly se, že se don Quijote zastyděl a řekl:

„Ke kráse sluší skromnost a je velmi pošetilé smát se bez důvodu; však neříkám vám to, abych vás rozmrzel nebo vzbudil vaši nevoli, nebot' nepřeji si nic jiného než vám sloužit.“

Řeč, již nechápaly, a špatný střih oděvu našeho rytíře zvýšily jen jejich veselost, což rytíře ještě více pohněvalo, a kdo ví, jak by to dopadlo, kdyby v tom okamžiku nevyšel hospodský, muž stejně mírumilovný jako tlustý, který, vida tu znetvořenou figuru, ozbrojenou tak nesou-

ladně kopím k dlouhé uzdě a štítem k lehkému krunýři, byl by málem provázel holky v projevech jejich veselé spokojenosti. Ale boje se všech těch zbraní, rozhodl se promluvit k němu zdvořile:

„Jestliže, milosti, pane rytíři, hledáte nocleh mimo postel (neboť v této hospodě žádné není), naleznete v ní všeho ostatního v hojnosti.“

Don Quijote vida poníženost velitele pevnosti (za to měl totiž hospodského a hospodu), odvětil:

„Pro mne, pane kasteláne, cokoliv stačí, poněvadž mou ozdobou jsou mé zbraně, mým odpočinkem boj, atd.“

Hospodský si myslel, že jej rytíř nazval kastelánem, poněvadž ho má za kastilského ničemu, ač pocházel z Andalusie, ze sanlúcarského pobřeží, a byl ostatně zloděj ne menší než Cacus a mazaný ne méně než nějaký student nebo podkoní. I odpověděl:

„Podle toho ložem vaši milosti je tvrdý kámen a vaším spánkem stálé bdění; je-li tomu tak, můžete klidně sestoupit z koně, neboť v tomto domě naleznete přesnadno příležitost nespav celý rok, tím spíše jednu noc.“

Při tom přistoupil podržeti třmen dona Quijota, který sesedl s velkou nesnází a námahou, jako člověk, jenž po celý den neměl v ústech. Potom řekl hostinskému, aby se rádně postaral o jeho koně, protože to je nejlepší zvíře, co pod sluncem jí chléb. Hostinský si koně prohlédl a nezdál se mu hodný té chvály, ba ani z poloviny ne; opatřiv jej ve stáji, vrátil se pro další rozkazy svého hosta, kterého svlékaly z výzbroje holky, zatím se s ním smířivší; sňaly mu sice krunýř z prsou a nárameníky, ale živou mocí nemohly mu uvolnit hrudlo ani mu sundati nepovedenou helmici, přivázanou zelenými šňůrami; bylo třeba je přeříznout, neboť uzly nebylo možné rozvázat, ale k tomu on za žádnou cenu nechtěl svolit: a tak zůstal po celou noc v helmici a byl tou nejpůvabnější a nejpodivnější figurou, již si lze vymyslet: a když jej svlékaly (domnívajíce se, že ty ženské sloužící ke všemu jsou významné paní a dámy toho hradu), pravil jim velmi vtipně:

„Nikdy nesloužily rytířovi
výbornější službou dámy,
jako když se don Quijote
z domoviny vyjet chystal,
dívky obklopily jeho,
princezny pak Rocinanta,

neboť toto je, mé dámy, jméno mého koně, jako mé je don Quijote de la Mancha. Neboť i kdybych se nechtěl prozradit, až by hrdinství, vykonaná ve vaší službě a na váš prospěch, sama mne prozradila, nutnost přizpůsobit starou romanci o Lancelotovi k přítomným okolnostem způsobila, že znáte mé jméno předčasně. Ale přijde doba, kdy vaše milosti mi dají rozkaz, já poslechnu a síla mé paže projeví moji touhu sloužit vám.“

Holčice, jež nebyly stvořeny k tomu, aby naslouchaly podobné výmluvnosti, mlčely, jen se ho tázaly, chtěl-li by něco pojist.

„Snědl bych cokoliv,“ odvětil don Quijote, „a cítím, že by mi to přišlo velmi vhod.“

Toho dne byl náhodou pátek a v celé hospodě bylo jen několik porcí ryby, kterou v Kastilii nazývají treska, v Andalusii „bakalářík“, jinde „faráříček“ a ještě jinde pstroužek. Tázali se jeho milosti, zda by snad nepojedl pstroužka, poněvadž prý jiného k jídlu nemají.

„Mnoho pstroužků,“ odpověděl don Quijote, „vydá za pstruha: protože mi je lhostejno, dají-li mi osm reálů v drobných nebo v jediné minci. Mohlo by i být, že ti pstroužci budou jako telecí, jež je lepší než hovězí, a jako kůzlečí, jež předčí kozí. Ale at' je tomu jakkoliv, jen to už přineste, neboť působí námahu nosit těžkou zbroj a prázdný žaludek k tomu.“

Prostřeli mu stůl přede dveřmi hospody na čerstvém vzduchu a hospodský přinesl mu porci špatně očištěné, a ještě hůře upečené tresky a chléb tak černý a plesnivý jako jeho zdroj. Ale vidět ho jist bylo notně směšné: protože, maje na hlavě helmu se zdviženým hledím, nemohl vlastní rukou nic dát do úst, proto jedna z těch ženských mu-

v tom pomáhala. Však dát mu též napít nebylo možné, až hospodský probodl rákos, vložil rytíři jeden konec do úst, druhým lila víno: a on to všechno snášel trpělivě, jen aby nemusel přetrhnout provázky helmice.

V té chvíli se náhodou přiblížil k hospodě kleštič prasat a jak přicházel, čtyřikrát či pětkrát zapískal na rákosovou píšťalu, čímž trvale utvrdil dona Quijota v domnění, že je na slavném hradě, že ho obsluhují za zvuku hudby, že treska je pstruhem, chléb bílou houskou, běhny dá-mami, hospodský kastelánem hradu, což jej plnilo spokojeností nad zdarem jeho rozhodnutí a výpravy. Velmi jej však trápilo, že není pasován na rytíře, protože se mu zdálo, že nemá práva započít nějaké dobroružství dřív, než přijme rytířský řád.

KAPITOLA III.,

kde se vypravuje, jakým půvabným způsobem byl don Quijote pasován na rytíře.

Zarmoucen tímto pomyšlením, rychle ukončil svou hospodskou skrovou večeři, zavolal hostinského, a zavřel se s ním ve stáji, kde vrhl se před ním na kolenase zvoláním:

„Nevstanu, statečný rytíři, pokud mi vaše dvornost neudělí daru, o nějž vás chci požádati a který se obrátí k vaší chvále a všeho lidstva prospěchu.“

Hospodský, vida svého hosta u svých nohou a slyše podobné řeči, byl popleten, hleděl na něj nevěda co dělat a říci, žádal, aby vstal, však musel nejdřív slíbit, že mu udělí žádaný dar.

„Neočekával jsem méně od vaší velké šlechetnosti,“ odpověděl don Quijote; „nuže, povím vám, že moje přání, jež vaše štědrost slíbila splnit, je, abyste mě zítra pasoval na rytíře; této noci v hradní kapli budu bdít ve zbrani a zítra, jak jsem řekl, se naplní, co si tolík přejí, a budu moci podle své povinnosti do všech čtyř dílů světa za dobrodružství ve prospěch potřebných, jak jest úkolem rytířstva a bludných rytířů, jako jsem já, který po podobných výkonech prahnu.“

Hospodský, který, jak už víme, byl chytré chlapisko a už trochu tušil, že jeho host nemá všech pět pohromadě, byl nyní, slyše tyhle řeči, o tom přesvědčen, a poněvadž se chtěl na noc pobavit, rozhodl se vyhovět jeho nápadu; odpověděl tedy, že jeho žádost je velmi oprávněná, že takový úmysl je náležitý a pochopitelný u takových vynikajících rytířů, jakým se don Quijote se svým statným zjevem zdá; že on sám za svých mladých let se oddal tomuto ušlechtilému řemeslu, hledaje v různých koutech světa dobrodružství, že neopominul navštívit Percheles v Malaze, ostrovy Riaranské, Compas v Seville, Azoguejo v Segovii, Oliveru ve Valencii, Rondillu v Granadě, břehy sanlúcarské, Porto v Toledu a hospody córdobské i jiná místa, kde všude zkoušel lehkost

svých nohou a obratnost svých rukou, provedl nejedno darebáctví, napálil mnoho vdov, zkazil několik děvčat a podvedl řadu sirotků, i proslul konečně téměř po všech vězeních a soudech, co je jich ve Španělsku; že nakonec se uchýlil do tohoto svého hradu, kde žije obklopen svým i cizím jméním a přijímaje u sebe všechny bludné rytíře jakéhokoliv druhu a postavení, jen z velké náklonnosti, již k nim má, aby spláceli části svého jméní jeho dobrou vůli. Také pověděl, že v hradu kaple není, že ji strhl a míní postavit novou; nicméně, je-li tonutné, že ví, že u zbraní lze bdít kdekoliv, že té noci mohlo by to být na hradním nádvoří; ráno, po pobožnosti, vykonaly by se příslušné obřady, aby se stal rytířem, a takovým rytířem, že rytířstějšího nebude pod sluncem.

Tázal se ho, má-li peníze. Don Quijote odpověděl, že nemá ani troník, protože nikdy nečetl v románech o bludných rytířích, že by některý z nich peníze s sebou nosil. Hostinský na to, že se mylí, a že i když se o tom v knihách nemluví, poněvadž se autorům zdálo zbytečné psát o věcech tak zřejmých a potřebných jako peníze a vyprané košile, přece si nesmí nikdo myslet, že je rytíři neměli; že pokládá za jisté a zaručené, že všichni bludní rytíři (jimiž se hemží tolik knih) mívali s sebou nabité měšce pro nepředvídané příhody, zrovna tak, jako měli košile, ba i nádobku s mastmi k léčení utržených ran: neboť nevždy na polích a pouštích, kde bojovali a bývali raněni, býval lékař, leda že ovšem mívali za přítele nějakého moudrého čaroděje, hned jim spěcha-jícího ku pomoci a přinášejícího vzduchem po oblaku panunu nebo skřítku s nádobou tak mocné vody, že stačilo se jí napít několik kapek a okamžitě se uzdravovali z ran a poranění, jako by jim nic nebylo. Ale nemívali-li nic takového, pokládali minulí rytíři za dobré, aby jejich zbrojnoši byli opatřeni penězi a jinými nutnými věcmi, jako jsou obvazy a léčivé masti. A když neměli zbrojnoše (ale to se stávalo zřídka), sami je s sebou nosili ve velmi malých tlumocích, sotva viditelných na bedrech koně, což mělo ještě další velkou důležitost: poněvadž se toto nošení tlumoků na rytíře často moc nehodilo, nenosili je bludní rytíři ani rádi. Že mu tudíž radí (ale může mu to i rozkázat, jakožto svému kmotřenci, jímž se má tak brzo stát), aby nadále necestoval bez peněz

a druhých zmíněných opatření, a že uvidí, jak se mu to vyplatí, až se nejméně naděje.

Don Quijote mu slíbil, že se zařídí přesně podle rady, načež mu bylo rozkázáno, aby střežil své zbraně na velkém postranním dvoře. Sebral je don Quijote všechny, uložil je do koryta vedle studny, navlékl si štít, chopil se kopí a se vznešenou tváří se začal procházet před korytem; v tu dobu se začínalo smrákat. Hospodský pověděl všem hostům o bláznovství rytířově, stráži nad zbraněmi a očekávaném pasování. Všichni se divili tak podivnému šílení, šli se zpovzdálí podívat a spatřili, jak s klidnými posunkami chvíli se prochází, chvíli zase, opřen o kopí, upírá oči na zbraně a dlouho si je prohlíží. Snesla se noc, ale měsíc tak jasně svítil, že mohl závodit se sluncem, jež mu to světlo půjčovalo, a všichni viděli, cokoliv jen nový rytíř udělal.

Tu si jeden mezkař vzpomněl, že půjde napojit svůj pár mezků; bylo třeba odstranit zbraně dona Quijota, ležící v korytu; ten však zvolal hlasitě k přicházejícímu:

„At' jsi kdokoliv, odvážný rytíři, jenž přicházíš se dotknout zbraní nejstatečnějšího bludného rytíře, který se kdy opásal mečem, měj se na pozoru a nech je s pokojem, nechceš-li přijít o život pro svou odvahu.“

Mezkař nedbal (však lépe by bylo, kdyby byl dbal, neboť tím by byl dbal jen o své zdraví), ale vytáhl zbroj za řemeny a daleko ji odhodil. Když to don Quijote viděl, zvedl oči k nebi, obrátil své myšlenky, jak se zdálo, k paní Dulcinee, a pravil:

„Pomozte mi, paní moje, v této první potupě, jež se děje tomuto vám poddanému srdci! At' mne neopouští vaše přízeň a ochrana v tomto prvním rozhodném okamžiku!“

A za těchhle a podobných řečí spustil štít, zvedl kopí oběma rukama a dal jím ránu mezkaři přes hlavu, až ho složil na zem v takovém stavu, že, dát mu ještě jednu, bylo by zbytečné shánět lékaře. Načež sebral zbraně a jal se procházet stejně klidně jako dřív. Brzo potom, nevěda, co se stalo (neboť mezkař ležel ještě ve mdlobách), přišel druhý, rovněž s úmyslem napojit dobytek; když vyndával zbraně z koryta, don Quijote, teď již beze slova a nedovolávaje se ničí přízně, spustil podru-

hé štít, zvedl podruhé kopí, a nerozbil-li toto, rozbil alespoň hlavu mezkařovu na tři kusy, rozraziv mu ji na čtyřech místech.

Celá hospoda i s hospodským přiběhla po tom hluku; což vida don Quijote, uchopil štít, položil ruku na meč se slovy:

„Paní krásy, moci a sílo mého chorého srdce, nyní bys měla obrátit zraky své vznešenosti na mne, svého jatého rytíře, který očekává takové dobrodružství.“

Tím si, jak myslel, dodal takového ducha, že by neustoupil o krok, i kdyby ho napadli všichni mezkaři světa. Přátelé poraněných, vidouce je, začali zpovzdálí zasypávat dona Quijota kamením a ten si pomáhal, jak jen mohl štítem, však neodvažoval se ustoupit od koryta, aby se neodloučil od zbroje. Hospodský křičel, aby ho nechali, že jim přece řekl, že je to blázen a že ho proto soud pustí, i kdyby je všechny pobíl. Don Quijote křičel ještě více, nazýval je zákeřníky a zrádci, a že pán hradu je darebák a nehodný rytíř, dovoluje-li, aby se takto nakládal s bludnými rytíři, a že, kdyby už byl přijat do rytířského rádu, ukázal by mu, jak se za zákeřnost platí:

„Ale vás, podlá a nízká holoto, vůbec nedbám; házejte, přistupte, pojďte a urážejte mě, jak můžete, a uvidíte, jak se vám vyplatí vaše hloupá drzost.“

Mluvil s takovou silou a smělostí, že hrozně poděsil všechny útočníky: z toho důvodu i proto, že jim hostinský domlouval, nechali házení a on dovolil sebrat raněné a jal se opět střežit svou zbroj stejně tiše a klidně jako předtím.

Hospodskému se nelšíbily kousky jeho hosta, rozhodl se pospíšit si a udělit mu neblahou hodnost rytířskou, dřív, než se přihodí nové neštěstí, přistoupil k němu, omlouval se za drzost, s níž ona chátra se k němu chovala, aniž on o tom co věděl; že ostatně byli řádně potrestáni za svou smělost. Řekl mu, jako prve, že v hradu není kaple a že jí ani k tomu, co se má vykonat, není třeba; že celé pasování záleží, pokud jsou mu obřady řádové známy, v ráně do týla a v udeření mečem do ramene, což se může stát třeba na poli; že už dost dlouho střeží svou zbroj, poněvadž stačí bdění dvouhodinové, avšak on bděl více než čtyři. Don Quijote

mu vše uvěřil a řekl, že je připraven ho uposlechnout a aby vše skončil co možná nejrychleji: neboť kdyby byl podruhé napaden, už jako pasovaný rytíř, nemínil by nechat v hradě jediné duše na živu, kromě těch, jež by nechal na jeho rozkaz z úcty k němu. Upozorněn a poděšen tím, přinesl hradní pán ihned knihu, kam zapisoval slámu a obrok, jež dával mezkařům, a provázen klukem nesoucím kus svíčky a dvěma už zmíněnými holčinami přistoupil k donu Quijotovi, rozkázal mu pokleknout a začal číst ve své knízce, jako by zbožně Boha vzýval, uprostřed četby zvedl ruku a udeřil ho řádně v záhlaví, načež ho vlastním jeho mečem pěkně přetáhl přes rameno, stále bručící si mezi zuby, jako by se modlil.

Potom rozkázal jedné z ženských, aby ho mečem opásala, a holčice to učinila velmi nenuceně a slušně: a nedalo málo práce nepuknout smíchy v každém okamžiku ceremonie; ale výkony nového rytíře, jichž byly svědkem, jim chuť k smíchu sebraly. Pasujíc jej, pravila ta výtečnice:

„Bůh učiň vaši milost šťastným rytířem a dejž jí zdar v zápasech!“

Don Quijote se jí optal, jak se jmenuje, aby nadále věděl, komu je zavázán za prokázané dobrodiní, neboť mínil jí poprátí trochu ze slávy, již by silou svého ramene dobyl. Odvětila velmi poníženě, že se jmenuje Tolosa, že je dcerou příštipkáře původem z Toledo, že bydlí v krámkové čtvrti v Sancho Bienaji a že, kdekoli by se nalézala, je hotova ho poslouchat a mít za pána. Don Quijote odpověděl, aby pro lásku k němu svolila napříště se jmenovat doňa Tolosa. Slíbila mu to, a druhá mu připjala ostruhu: měl s ní téměř tutéž rozmluvu jako s první, tázal se jí po jménu a zjistil, že se jmenuje Molinera a je dcerou počestného mlynáře z Antequery. Také ji prosil don Quijote, aby se nazývala doňou Molinerou, a nabídl jí své služby a přízeň.

Po kvapném skončení těch dosud nevídaných ceremonií don Quijote toužil už být zase na koni a vydat se za dobrodružstvím. Osedlal Rocinanta, vsesl na něj a objímaje hostitele, děkuje mu za pasování, řekl mu věci tak podivné, že není možno je vylíčit. Hospodský, toužil, aby již byl za vraty, odpověděl mu s nemenší výmluvností, ale kratšími slovy, a nesháněje se po zaplacení rádu, nechal jej odjet spánem bohem.

KAPITOLA IV.

o tom, co se stalo našemu rytíři, když opustil hospodu.

S prvním úsvitem vyjel don Quijote z hospody tak spokojený, tak bujarý, tak rozveselený tím, že je už rytířem, že jím radost zmítala v sedle. Však nezapomněl na rady hostinského o nezbytných věcech, jež má brát s sebou (zvláště peníze a košile), a rozhodl se vrátit domů a vše si opatřit, i zbrojnoše, mínil přijmout do služby jednoho sedláka ze sousedství, chud'ase sice a otce rodiny, ale velmi vhodného k úřadu rytířského zbrojnoše. S tímto úmyslem obrátil Rocinanta ke své vsi, a kůň, jako by rozuměl pánově žádosti, tak chutě dal se na cestu, že se zdálo, jako by se ani země nedotýkal.

Neujel mnoho, když tu se mu zdálo, že po pravici z hustého kroví vychází slabé volání, jako by tam někdo naříkal. Sotva je uslyšel, řekl si:

„Děkuji nebi za milost, již mi prokazuje, že mi tak brzo poskytuje příležitost naplnit povinnost mého stavu a sklidit plody mé dobré touhy: to volá asi nějaký neštastník nebo neštastnice, kteří potřebují mé přízně a obrany.“

A zatočil otěžemi Rocinanta směrem, odkud, zdálo se mu, že přichází nářek. Sotva se octl v lesíku, spatřil kobylu uvázanou k dubu a chlapce do půl těla nahého a uvázaného k druhému; mohlo mu být asi patnáct let a byl to on, jenž křičel, a právem, protože statný sedlák mlátil jej opaskem, provázeje každou ránu pokáráním a takovouhle radou:

„Jazyk za zuby, oči na stráž!“

A kluk křičel:

„Už to neudělám, pane! Pro boží umučení, už to neudělám a slibuji vám, že dám na stádo lepší pozor.“

Don Quijote, vida, co se děje, pravil pohněván:

„Neurvalý rytíři, je nepěkné bítí někoho, kdo se nemůže bránit. Vyступte na svého koně a chopte se kopí (sedlák měl totiž také kopí,

opřené o dub, k němuž přivázal kobylu) a já vám ukážu, že je zbabělé takto si počinat.“

Sedlák vida nad sebou postavu po zuby ozbrojenou, mávající mu kopím nad hlavou, viděl se už v Pánu a odpověděl zkroušeně:

„Pane rytíři, tento kluk, kterého kárám, je můj čeledín a pásl na tomto území stádo mých ovcí, je však tak nedbalý, že každého dne mi jedna chyběla, a když trestám jeho nedbalost nebo taškářství, říká, že to děláme z lakomství, abych mu nemusel zaplatit mzdu, ale ví Bůh, že lže.“

„Že lže v mé přítomnosti, mizerný ničemo?“ na to don Quijote. „Při slunci, co na nás svítí, že vás probodnu tímhle kopím. Zaplatíte mu hned a bez řečí, ne-li, svědkem Bůh, jenž nám vládne, pomohu vám hned z tohoto světa; odvažte ho bez meškání!“

Sedlák sklopil hlavu a odvázel sluhu beze slova. Don Quijote se sluhy zeptal, kolik mu jeho pán dluží. Sluha řekl, že za devět měsíců po sedmi reálech. Don Quijote vypočítal, že dluh činí šedesát tři reály, a rozkázal sedlákovi, aby je ihned zaplatil, nechce-li zemřít. Poděšený venkovan odpověděl, že, jako že ho potkala tahle nehoda a jako že přísahal (ač tak dosud vůbec neučinil), tolik peněz dlužen není: poněvadž dlužno odečíst za tři páry střevíců a reál za dvojí puštění žilou, když byl sluha nemocen.

„Výborně,“ odvětil don Quijote; „ale střevíce i pouštění žilou přijde za ty rány, jež nevinně dostal, nebot' jestliže on rozedřel kůži střevíců vámi placených, vy jste mu za to odřel jeho vlastní, a jestliže mu ranhojič pustil krve za nemoci, vy jste mu pustil žilou zdravému; a tak v tom ohledu nedluží vám nic.“

„Naneštěstí, pane rytíři, nemám tu peněz: at' jde Andres se mnou domů, zaplatím mu vše na reál.“

„Jít a s ním?“ řekl kluk. „Kriste Ježíši! Ani mě nenapadne! Protože otcnout se s ním sám, sedře mě z kůže jako svatého Bartoloměje.“

„Dá si pozor,“ na to don Quijote; „stačí můj rozkaz, aby si vážil mých slov, a odpřisáhne-li mi u rytířského rádu, který přijal, propustím jej a ručím za zaplacení.“

„Ale, milosti, hled'te, co pravíte!“ řekl hoch, „můj pán není rytířem a nepřijal žádný řád; je to bohatý Juan Haldudo, soused z Quintanaru.“

„Na tom málo záleží,“ odvětil don Quijote; „i mezi Haldudy mohou být rytíři, tím spíše, že každý je synem svých činů.“

„Máte pravdu,“ odpověděl Andres, „ale jakýchkoliv činů synem je tady můj pán, když mi nechce zaplatit ani za mou námahu a práci?“

„Ale chci, bratříčku,“ na to sedlák, „jen pojďte laskavě se mnou a přísahám vám u všech rytířských řádů, co jich jen na světě je, že vás vyplatím do reálu a ještě přidám.“

„Přidávat netřeba,“ řekl don Quijote, „stačí mi, dáte-li mu, co mu patří, a hled'te splnit svou přísahu! Ne-li, při vaší přísaze, vrátím se a potrestám vás, i kdybyste se i skryl jako ještěrka. A přejete-li si vědět, kdo vám dává rozkazy – a at' vás to nutí dostát slibu! – vězte, že jsem udatný don Quijote de la Mancha, napravitel bezpráví a křivd. Sbohem a pamatuji na slib a přísahu, jinak budete potrestán, jak jsem řekl.“

Pak bodl Rocinanta a vkrátku zmizel.

Sedlák za ním hleděl, a když viděl, že zmizel v lese a že už není vidět, obrátil se k sluhovi Andresovi řka:

„Tak pojďte, synáčku, at' vám vyplatím, co jsem vám dlužen, jak rozházel ten napravitel bezpráví.“

„Bůh ví,“ řekl Andres, „to uděláte dobře, splníte-li rozkaz výtečného rytíře, který zaslouží sta let, neboť je tak udatný a spravedlivý, že, svatý Roch je svědkem, vrátí se a vykoná, čím hrozil, nezaplatíte-li.“

„Také myslím,“ odvětil sedlák, „ale poněvadž vás tak miluji, zvětším dluh a také dám větší výplatu.“

Chytil ho za rameno, uvázal znova k dubu a spráskal ho tak, až zůstal téměř polomrtvý.

„Ted' zavolejte, pane Andresi,“ povídal, „napravitele bezpráví a uvidíte, že tohle nenapraví, ba myslím, že není ještě úplné, protože mám chut' sedřít vás z kůže, jak jste se bál.“

Ale nakonec ho odpoutal a dovolil mu, aby šel pro toho svého soudu, Jenž by vyplnil slíbený ortel. Andres odešel rozhněvaný, přísahaje, že vyhledá udatného dona Quijota, že mu obšírně poví, co ho potkalo,

a že to bude sedlákovi oplaceno sedmkrát. Nicméně odešel s nářkem a jeho pán se jen smál.

Takto napravil bezpráví udatný don Quijote, jenž se, nesmírně spojený s tím, co se stalo, vracel do vsi. Říkal si, že jeho rytířské povolání začalo šťastně, a tiše k sobě promlouval:

„Smíš se nazývat šťastnou, krásná Dulcineo z Tobosa, neboť osud chtěl, abys ovládla svou vůlí a milostí tak udatného a výborného rytíře, jakým je a zůstane don Quijote de la Mancha, který – celý svět o tom ví – byl včera pasován na rytíře a dnes už odčinil největší křivdu, jaké se dopustily nerozum a krutost: vyral bič z rukou nemilosrdného nepřítele, bijícího bezdůvodně něžné děcko.“

Tak dojel na cestu, jež se rozbíhalo na čtyři strany, a vzpomněl si na křižovatky, na kterých potulní rytíři váhali, kudy se dát; jako oni, chvíli stál a po dlouhém rozvažování pustil uzdu Rocinantovi, aby vykročil, kam by chtěl, a kůň poslechl prvního popudu a zamířil ke své stáji. Asi tak po dvou mǐlích uzřel don Quijote zástup lidí. Byli to, jak se potom ukázalo, toledští kupci, jedoucí do Murcie pro hedvábí. Bylo jich šest, jeli pod slunečníky a provázeli je čtyři sluhové na koních a tři mezkaři pěšky. Jakmile je don Quijote spatřil, dělal si pomyšlení na nějaké nové dobrodružství, a protože se chtěl pokud možno chovat podle příhod, o nichž se dočetl ve svých románech, rozhodl se napodobit určitý vzor: s ušlechtilým vzezřením usedl ve třmenech, stiskl kopí, zakryl se štítem a v prostředku cesty očekával, až se ti potulní rytíři přiblíží (neboť za takové je měl).

Když byli už tak blízko, že se slyšeli a viděli, promluvil don Quijote velitelsky:

„Celý svět se zastav, neuznáš-li, že není na světě větší krásy, než je císařovna La Manchy, neporovnatelná Dulcinea z Tobosa.“

Oslovení kupci se zastavili a při pohledu na podivnou postavu mluvícího pomysleli si hned podle vzezření a řeči, že jde o blázna; ale chtěli poznat podrobněji, oč jde v tom uznání, které po nich žádal; jeden z nich, který se rád posmíval, a ještě raději prováděl vtipné kousky, řekl:

„Nevíme, milostivý rytíři, kdo je ta dobrá paní, o níž mluvíte. Ukažte nám ji, a rádi i bez nucení uznáme, co po nás žádáte, je-li totiž skutečně tak krásná.“

Načež don Quijote:

„Kdybych vám ji ukázal, co by to mělo za smysl uznávat pravdu tak patrnou? Běží o to, že, třebas ji nevidíte, máte tomu přece věřit, vyznávat to, hlásat, přísahat a bránit; ne-li bojujte se mnou, tvrdohlavá a nadutá cháska, jeden po druhém podle rytířského zákona, nebo všichni najednou podle špatného zvyku lidí vašeho druhu! Tady stojím a čekám na vás, důvěruje svému dobrému právu.“

„Milostivý rytíři,“ odvětil kupec, „prosím vás jménem všech přítomných princů, abyste nás nenutil uznávat hříšně něco, co jsme neviděli a o čem jsme neslyšeli, nehledě na to, že by se tím křivdilo císařovnám a královnám Alcarie a Extremadury. Račte nám tudíž, Milosti, ukázati nějaký obrázek té dámy, byť byl i jako zrníčko; neboť po niti se najde klubíčko, a nám to stačí k přesvědčení a Vaše Milost bude spokojena, až dosáhne svého. Dokonce myslím, že s vámi souhlasíme už natolik, že, kdyby podle obrázku na jedno oko šilhala a z druhého jí tekla rumělka a síra, přece, jen kvůli vám, ji pochválíme, jak si budete přát.“

„Neteče jí,“ odpověděl don Quijote, rozpálený vztekem, „neteče jí nic z toho, co povídáš, ale vonná ambra jako z bavlnky, a není šilhavá, ani hrbatá, ale rovnější než guadarramské vřeteno. Ale vy mi zaplatíte ne-slýchanou urážku, jíž jste se dopustili na takové kráse, jako je krása mé paní.“

A s těmi slovy vyřítil se s kopím skloněným proti viníku s takovou zuřivostí a hněvem, že, kdyby naštěstí vprostřed cesty Rocinante nebyl klopýtl a převalil se, smělému kupčíkovi by se bylo špatně vedlo. Rocinante se překotil a jeho pán se kutálel pěkný kousek po poli a marně se snažil povstat: překáželo mu kopí, štít, ostruhy, přilba, celá stará, těžká výzbroj. A zatímco se vší mocí, však marně, namáhal vstát, křičel:

„Neutíkejte, zbabělci, počkejte, otrocká lůzo! Ležím tu ne vlastní vinou, to kůň mě překotil.“

Jeden z mezkařů kupce provázejících, chlapík špatné povahy, slyše drzosti ležícího ubožáka, nezdržel se nedat mu odpověď přes záda. Šel k němu, přelomil mu kopí a jedním kusem naložil našemu donu Quijotovi tolik, že byl přes všechnu svou výzbroj chud'as semlet jako obilí. Jeho pánové na něho volali, aby ho tolik nemlátil; ale chlap byl rozvzetklen a nepovolil, až své zlosti ulevil úplně: sebral též ostatní kusy kopí a rozmlátil je o ubohého spadlého, který při vší té průtrži ran, jež se na něj snesla, nezavíral ústa vyhrožuje nebi, zemi i lupičům, za něž kupce měl. Mezkař se unavil a kupci se vydali dále, měli si po celou cestu co povídат o nešťastném postiženém; don Quijote, jakmile viděl, že je sám, začal zase zkoušet, může-li vstát: ale nešlo-li to, když byl zdráv a čilý, jak se mu to mělo podařit zmlácenému a skoro utlučenému? Ale pokládal se ještě za šťastného, protože v tom viděl nehodu vlastní potulným rytířům a přičítal ji celou chybnému kroku svého koně. Vstát však nemohl, neboť měl pošramocené celé tělo.

KAPITOLA V.,

kde se pokračuje v líčení nehod našeho rytíře.

Když viděl, že se nemůže hnout, rozhodl se, že užije svého obvyklého pomocného prostředku, že si totiž vzpomene na nějaké místo ze svých knih; i vzpomněl si, blázen, jaký byl, na Baldovína a markýze z Mantovy, když ho Carloto nechal zraněného v horách: historie, známá dětem, běžná chlapcům, prohlašovaná za skutečnou dospělými, a přitom všem stejně vylhaná jako zázraky Mohamedovy.

Ta historie, zdálo se mu, se hodila na jeho nynější stav a začal se tedy válet po zemi jako by z hrozné bolesti a slabým hlasem opakovat slova, jež prý pronesl v lese onen zraněný rytíř:

Kde jsi skryta, moje paní,
nebolí tě bolest má?
Možná, že to nevíš ani,
či jsi mi již nevěrná?

Tak pokračoval v romanci až k veršům:

Ctný markýzi z Mantuy,
můj pane, strýce rodný!

Náhoda tomu chtěla, že, když byl u těch veršů, míjel tudy náhodou sedlák z jeho vsi, soused, který se vracel ze mlýna, kam vezl pytel pšenice; vida muže ležícího na zemi přišel k němu a ptal se, kdo je, co se mu stalo a proč tak smutně naříká. Don Quijote myslel dozajista, že sedlák je markýz z Mantovy, jeho strýc, odpověděl mu tedy tím, že pokračoval v romanci; líčil mu své neštěstí i lásku syna císařova k jeho ženě stejnými slovy, v nichž mluví romance. Sedlák poslouchal ty ne-

smysly s údivem; sundal mu hledí, rozbité bitím na kolik kusů, a utřel mu tvář, plnou prachu. Tu jej hned poznal a povídá:

„Pane Quijado (tak se nejspíše jmenoval, když měl rozum a nebyl ještě potulným rytířem místo klidným šlechticem), kdopak Vaši Milost takhle zřídil?“

Ale rytíř na všechny otázky odpovídal svou romancí. Dobrý ten člověk sňal mu, jak nejlépe mohl, brnění z prsou a zad, hledal nějaké zraňení; nenašel však ani krve ani jiné známky. Jal se jej zvedat ze země a s nemalou námahou ho vysadil na svoje zvíře, protože se mu zdálo klidnější. Sebral zbraně až na zlomky kopí, přivázal je na Rocinanta, vzal ho za uzdu, mezka za ohlávku a zamířil ke své vesnici, zamýšlen nad nesmysly, jež don Quijote hlasitě vedl.

Don Quijote, rozbitý a polámaný, se nemohl udržet na oslím hřbetě, čas od času posílal k nebesům vzdechy, takže znova přiměl sedláka k otázce, co mu je; a nejinak, než že čert sám uváděl donu Quijotovi na mysl pohádky, hodící se na jeho nehodu, poněvadž zapomněl na Falďována, vzpomněl si zas na maura Abindarreaza, jak ho Rodrigo de Narváez, hradní pán z Antequery, zajal a odvážel zajatého na svou pevnost. A tak na dotaz sedlákův, jak mu je a co cítí, odpověděl týmiž slovy jako zajatý Abencerravan Rodrigovi, jak se dočetl v povídce „Diana“ od Jiřího z Montemayor; a citoval z té knihy tak obšírně a vhod, že sedláka brali už všichni čerti, když poslouchal takové žvanění. Poznal z toho, že jeho soused je blázen, a spěchal, aby už byl ve vsi a zbavil se nudného, obsáhlého přednášení Quijotova. Tento povídal ke konci:

„Vězte, Milosti, pane done Rodrigo Narváezi, že ona krásná Jarifa, o níž mluvím, je nyní půvabnou Dulcineou z Tobosa, pro niž jsem vykonal, konám a vykonám nejslavnější rytířské skutky, jež svět kdy viděl, vidí a uvidí.“

Načež sedlák:

„Podívejte, milostpane, přece u všech kozlů, abych neklel! Já nejsem žádný don Rodrigo de Narváez ani markýz z Mantovy, ani Pedro Alfonso, jeho soused, ani vy nejste, milostpane, Valdovinos, ani Abindarreaz, ale poctivý zeman pan Quijada.“

„Však já vím, kdo jsem,“ odpověděl don Quijote, „a vím, že mohu být nejen těmi, které jsem jmenoval, ale všemi dvanácti páry francouzskými a třebas i devíti hrdiny z pohádky, poněvadž všechny slavné činy, které vykonali všichni dohromady a každý zvlášť, nejsou nic protimým.“

Za těchhle a podobných řečí dorazili do vsi za soumraku; ale sedlák počkal, až se víc setmělo, aby nebylo vidět, co za kavalíra je zmlácený rytíř. Když se dočkal chvíle, na niž čekal, vjel do vsi a zamířil do domu dona Quijota: tam panovalo velké vzrušení, byl tam místní farář, místní holič, velicí přátelé dona Quijota, jehož hospodyně si jim hlasitě naříkala:

„Co myslíte, pane licenciáte Pero Perézi (tak se jmenoval farář) o neštěstí mého pána? Už šest dní není po něm stopy, ani po koni, ani po štítu, ani po kopí, ani po zbroji. Ó, já nešťastná, vždyť já tomu rozumím, a je to tak pravda, jako že musím umřít, že to ty jeho zatracené rytířské knihy, které tak rád čte, mu popletly rozum; teď si vzpomínám, jak často sám k sobě mluvil, že se stane bludným rytířem a půjde za dobrodružstvím do světa. Aby sám Satan a Barabáš odnesli ty knihy, které přivedly na mizinu ten nejjemnější rozum z celé Manchy.“

Neteř vedla stejnou, ba ještě víc:

„Víte, pane mistře Mikuláši (to bylo zas jméno holičovo), že často můj pan strýček proseděl u těch bezbožných, nešťastných knih dva dny a dvě noci, pak místo knih chytil meč, bodal do zdí, a když už nemohl, říkal, že zabil čtyři obry jako věže, a o potu, který z něho tekly únavou, říkal, že je to krev z ran, utržených v boji; pak píval džbán chladné vody a ve zdraví a klidu říkal, že to je nejdražší nápoj, donesený mu mudrcem Esquifem, velkým čarodějem a jeho přítelem. Ale já si dávám vinu za vše, že jsem vám nepověděla o nesmyslech svého strýčka, abyste nepřipustili, co se stalo, a abyste spálili všechny ty prokleté knihy (a má jich mnoho); zaslouží si upálení, jako by byly od kacířů.“

„Také to říkám,“ pravil farář, „a opravdu, než se zítřek skončí, uspořádáme proti nim proces a odsoudíme je do ohně, aby čtenáři nezavdaly příčinu udělat to, co asi provedl můj dobrý přítel.“

Tohle všechno slyšeli sedlák a don Quijote a sedlák z toho poznal konečně dokonale nemoc svého souseda, i jal se volat:

„Otevřete, Milosti, panu Valdovínovi a panu markýzi z Mantovy, který je zraněn, a panu Maurovi Abindarraezovi, jehož zajal statečný Rodrigo de Narváez, hradní pán z Antequerry.“

Na ta slova všichni vyběhli a poznali jedni svého přítele, druzí svého pána a strýce, který dosud neslezl z osla, protože nemohl, spěchali jej obejmout. On pravil:

„Vězte všichni, že přicházím poraněn vinou svého koně. Odnesete mě na lože a zavolejte, je-li to možné, moudrou Urgandu, aby ošetřila a obvázala mé rány.“

„Tak se, lidičky, podívejte, u všech všudy,“ zvolala hospodyně, „zdali mi mé srdce dobře neříkalo, na kterou nohu pán kulhá! Jen pojďte, milosti, a vyléčíme vás tady bez té Urgady. A ještě jednou a stokrát aby byly zatraceny, povídám, ty dobrodružné knihy, které tohle Vaší Milosti způsobily.“

Odnesli ho potom na postel a hledali poranění, nenašli žádné a on řekl, že všechno je jen potlučení, protože se nepěkně svalil s Rocinantem v boji s deseti obry, nejohromnějšími a nejsmělejšími, jaké lze nalézt na velké části světa.

„No, no, no,“ řekl farář. „Tak s obry jste bojoval! Při mému posvěcení, že je zítra spálím, než přijde večer!“

Ptali se dona Quijota na tisíc věcí, ale nechtěl na nic odpovědět, jen aby prý mu dali najít a nechali ho spát, čehož potřeboval nejvíce. Tak se i stalo, avšak farář se vyptal obšírně sedláka, jak se setkal s donem Quijotem. Sedlák mu vylíčil vše i nesmysly, jež vyslechl, když rytíře nalezl a odvážel, což utvrdilo licenciáta v úmyslu učinit druhého dne, co i učinil: zavolat k sobě holice mistra Mikuláše, s nímž přišel do domu dona Quijota.

KAPITOLA VI.

*o vtipné velké přehlídce, již farář a holič vykonalí v knihovně
našeho důmyslného rytíře.*

Tam rytíř ještě spal. Farář požádal neteř o klíče pokoje, kde byly knihy, které způsobily zlo, a ona mu je dala velmi ráda. Vstoupili všichni, i hospodyně, a našli přes sto velkých, pěkně vázaných knih a mnoho malých; hospodyně, jak je spatřila, vyběhla spěšně ze světnice a vrátila se s miskou svěcené vody a kropáčem a pravila:

„Tu máte, Milosti pane licenciáte, a vykropte tu světnici, aby tu nezůstal nějaký čarodějník z těch, jež obsahují tyto knihy, nezaklel nás ze msty za trest, který jím udílíme, vypuzujíce je ze světa.“

Licenciát se usmál prostotě hospodyně a řekl holici, aby mu knihy podával jednu po druhé, aby se podíval, o čem pojednávají, poněvadž prý by mohl nalézt některé, jež nezasluhují trestu spálení.

„O ne,“ pravila neteř, „ani jedna nezaslouží milosti, protože všechny uškodily; nejlíp vyházet je oknem na dvůr, udělat hromadu a zapálit, nebo odnést je do ohrady a udělat hranici tam, aby kouř nepřekážel.“

A zrovna tak hospodyně; tak obě toužily po smrti těch nevinných. Ale farář nedovolil, dokud nepřečte nejdřív aspoň názvy.

První, kterou mu mistr Mikuláš podal, byly čtyři díly „Amadise z Gaulty“ a farář pravil:

„Zdá se to kouzlem, protože jsem slyšel, že tohle je první rytířská kniha tištěná ve Španělsku a všechny ostatní pocházejí a pramení z této; myslím tedy, že bychom měli ‚Amadise‘ jakožto zákonodárce škodlivé sekty bez omluvy odsoudit do ohně.“

„Nikoliv, pane,“ řekl holici; „protože jsem také slyšel, že je to z knih tohoto druhu ta nejlepší, a tedy odpusťme jí jakožto jediné svého způsobu!“

„Dobrá,“ pravil farář, „dáme jí tedy zatím život. Podívejme se nyní na tu vedle!“

„To jsou,“ na to holič, „Hrdinství Esplandianova‘, rodny to syn ,Amadise z Gauly“.

„Věru,“ řekl farář, „hodnota otcova nemá sloužit prospěchu dětí; tu máte, paní hospodyně, otevřete okno a vyhod'te to na dvůr, ať tím začne hranice.“

Hospodyně poslechla velmi ráda a milý Esplandian vyletěl na dvůr, očekávaje trpělivě oheň, který mu hrozil.

„Dále,“ řekl farář.

„Ted' je na řadě,“ pravil holič, „,Amadis z Řecka‘ a celá tahle řada knih je, myslím, z téhož rodu Amadisů.“

„Tak se všemi na dvůr,“ pravil farář, „neboť jsem ochoten spálit vlastního otce, kdyby se objevil v podobě potulného rytíře, jen abych mohl dát ohni královnu Pintiquiniestru, pastýře Darinela s jeho písničkami a čertovské, popletené rozumy jejich autora.“

„Také si myslím,“ řekl holič.

„A já stejně,“ dodala neteř.

„Tedy sem s nimi a na dvůr,“ povídala hospodyně.

Dali jí je, a bylo jich mnoho a ona, aby nemusela po schodech, hodila jim do dolu z okna.

„Co je tohle za balík?“ tázal se farář.

„To je,“ odvětil holič, „,Don Olifante z Laury‘.“

„Tuto knihu,“ pravil farář, „složil autor ,Zahrady květu‘ a opravdu neumím určit, která z obou knih je pravdivější, či lépe řečeno méně lživá. Jen to vím, že tato kniha poletí na dvůr jakožto nesmyslná a domýšlivá.“

„Následuje ,Florismarte z Hircanie‘,“ řekl holič.

„Je tu pan Florismarte,“ odpověděl farář, „tak věru, ven s ním, rychle na dvůr přes jeho podivný původ a vymyšlená dobrodružství. Nic jiného nezaslouží jeho tvrdý a suchý sloh. Na dvůr s ním a s tímhle také, paní hospodyně.“

„To se mi líbí, můj drahý pane,“ na to ona a s velkou radostí vykonala rozkaz.

„To zde je ,Rytíř Platir‘,“ pravil holič.

„Je to stará kniha,“ řekl farář, „a nevidím nic, co by v ní zasloužilo milosti; at' jde za ostatními bez zbytečných řečí,“ a tak se i stalo.

Otevřeli další knihu a viděli, že má za titul „Rytíř křížový“.

„Pro to svaté jméno, co ta kniha má, mohla by se jí odpustit její hloupost; ale také se říká: za křížem čeká d'ábel; tak do ohně s ní!“

Vzal jinou knihu holič a pravil:

„To je ‚Zrcadlo rytířských udatenství‘.“

„Vím, zač stojí; toulá se tu Reinaldos z Montalbanu se svými přáteli a druhy, většími darebáky než Caso a dvanáct pérů se skutečným děje-piscem Turpinem a věru, chtěl bych je odsoudit pouze k věčnému vy-hnanství, už proto, že obsahují leccos z výmyslů slavného Matea Boiarda, z něhož také utkal svoje roucho křesťanský básník Lodovico Ariosto. Najdu-li zde tohoto posledního a mluví-li jiným jazykem než svým vlastním, nepocítím k němu nejmenší úcty, však mluví-li svou řečí, po-kloním se mu.“

„Mám jej v italském,“ řekl holič, „ale nerozumím mu.“

„A nebylo by ani dobré, abyste mu rozuměl,“ odvětil farář, „a odpus-tili bychom panu Capitanovi, kdyby jej nebyl přinesl do Španělska a přeložil do španělštiny: neboť jej připravil o mnoho přirozené síly a stejně se povede všem, kdo by chtěli překládat knihu veršů, neboť at' jsou jakkoliv pečliví a obratní, nikdy se jejich překlad nevyrovnaná dílu původnímu. Povídám, že tuhle a všechny ostatní knihy, jež nalezneme, pokud jednají o těch francouzských dobrodružstvích, bude nejlépe vzít a uložit do suché jámy, dokud lépe neuvidíme, co s nimi, kromě ‚Ber-narda z Carpio‘, který tu někde také je, a ‚Roncesvalles‘, které, dosta-nou-li se mi do rukou, poputují do rukou hospodyně a odtud do náručí ohně bez odkladu.“

Holič to vše potvrdil a schválil, věda, že je farář dobrým křesťanem a takovým milovníkem pravdy, že by za nic na světě nepronесl nic ji-ného.

Otevřel novou knihu a uviděl, že je to „Palmerin z Olivy“ a vedle ně-ho „Palmerin anglický“, kterého když spatřil farář, řekl:

„Z téhle Olivy naděláme třísek a spálíme ji, aby nezůstal jako vzácnost a opatříme pro ni novou schránku jako tu, co nalezl Alexandre v kořisti Dariově, do níž kázal uložit díla básníka Homéra. Tato kniha, pane kmotře, je významná ze dvou příčin: jednak sama sebou je dobrá, jednak ji prý složil moudrý král portugalský. Všechna dobrodružství hradu Miraguardy jsou výtečná a pěkně vymyšlená, řeč je vybraná a jasná a velmi vhodně i rozumně zachovává a odráží ráz mluvícího. Pravím tedy, pane mistře Mikuláši, leda vy byste usoudil jinak, že tato kniha ‚Amadis z Gauly‘ by měla být ušetřena, a všechny ostatní bez dalších orací at' zahynou.“

„Nikoliv, pane kmotře,“ odvětil holič, „neboť tady držím proslulého ‚Dona Belianise‘.“

„Ten by v druhém, třetím a čtvrtém díle potřeboval trochu rebarby, aby se očistil od přílišné své zuřivosti, a mělo by se z něho škrtnout celé vypravování o hradu slávy a jiné nevhodnosti ještě důležitější; proto jím dejme poslední lhůtu a smilujme se nebo vykonáme spravedlnost podle toho, polepší-li se; zatím je vezměte, kmotře, k sobě domů a nedávejte je číst nikomu.“

„Dobrá,“ odpověděl holič, a nechtěl se už unavovat čtením, poručil hospodyně, aby vzala všechny veliké folianty a hodila je na hranici.

Neřekl to hloupé ani hluché, neboť spálit knihy jí bylo milejší než dostat sebevětší a jemnější kus plátna, tak vzala jich asi osm najednou a hodila je z okna. Poněvadž jich vzala mnoho, jedna spadla k nohám holiče, kterému se zachtělo vidět, od koho je, a spatřil „Příběhy slavného rytíře Tiranta Bílého“.

„Pro Pána Boha,“ vykřikl farář hlasitě, „Tady je Bílý Tirante? Dejte mi jej, kmotře, pravím vám, že jsem v něm nalezl poklad zábavy a zdroj kratochvíle. Je tu don Kyrieleison z Montalbanu, statečný rytíř, a jeho bratr Tomáš z Montalbanu a rytíř Fonseca a bitva, již statečný Tirante svedl s Alanem, vtipy slečny Placerdemividy (slov. hříčka: Placer-de-mi-vida = Radost mého života), lásky a lsti vdovy Reposady (Reposada = klidná, usedlá) a paní císařovna, zamilovaná do svého zbrojnoše Hippolita. Povídám vám pravdu, pane kmotře, že svým slohem je tohle

nejlepší kniha na světě: zde rytíři jedí, spí a umírají na posteli a před smrtí dělají závěť i jiné věci, což nenajdete v žádné z ostatních knih tohoto druhu. Při tom při všem ten, který ji složil, zaslouží, pravím vám, galeje nadosmrti, protože vymyslel tolik nesmyslů, aniž by ho kdo nutil. Vezměte si ji domů a přečtěte si ji a uvidíte, že co jsem vám o ní řekl, je pravda.“

„Udělám to,“ pravil holič, „ale co uděláme s těmi malými knížkami, jež tu zůstaly?“

„To nejsou asi dobrodružné romány, to jsou knihy básní,“ povídal farář, otevřel jednu a uviděl, že je to „Diana“ Jiřího z Montemayor; a domnívaje se, že všechny ostatní jsou téhož druhu, řekl:

„Tyhle si nezaslouží spálení jako ostatní, protože nečiní a neučiní škody jako knihy dobrodružné. Jsou to knihy rozumné a bez zlých úmyslů.“

„Ach, pane,“ řekla neteř, „Vaše Milost je klidně může poslat na hranici jako ostatní. Protože by nebylo divu, kdyby můj strýc, až se uzdraví z nemoci rytířské, četl tyhle a usmyslel si stát se pastýřem a toulat se lesy a loukami zpívaje a hráje, anebo, ještě hůř: básníkem, což prý je nemoc nevyléčitelná a hlodavá.“

„Slečinka má pravdu,“ řekl farář, „a bude dobře, vezmeme-li našemu příteli tuto příležitost klopýtnout budoucně. A protože počínáme ‚Dianou‘ z Montemayoru, myslím, abychom jí nepálili, ale odstranili z ní vše, co se týká moudré Felicie a čarovné vody, a skoro všechny delší básně a nechali klidně části prozaické i tu čest, že byla první z podobných knih.“

„Nyní přichází,“ řekl holič, „Diana, řečená druhá“ od Salamančana a ještě jedna téhož jména od Gila Pola.“

„Nuže, ta Salamančanova,“ odpověděl farář, „at' jde rozmnožit počet odsouzených na hranici a ta Gilova Polova at' je uložena, jako by byla od samého Apollóna; pokračujte, pane kmotře, a pospěšme si, už se připozdívá.“

„Tato kniha,“ řekl holič, otvírá ji, „jsou ‚Desatery knihy o osudech lásky‘, složené Antoniem z Lofrasa, básníkem sardským.“

„U mého posvěcení,“ pravil farář, „co je Apollo Apollónem, Múzy Múzami a básnici básníky, tak půvabná a zároveň pošetilá kniha jako tato nebyla sepsána; po svém způsobu je nejlepší a nejosobitější ze všech toho druhu, co spatřily světlo světa, a ten, kdo ji nečetl, může být ujištěn, že nikdy nečetl nic vkusného. Dejte mi ji sem, kmotře, neboť jsem raději, že jsem ji našel, než kdyby mi dali sutanu z florentského hedvábí.“

Uložil ji stranou s nadšením a holič pokračoval:

„Nyní jsou ‚Pastýř Iberský‘, ‚Nymfy Henárské‘ a ‚Žárlivost z bludu vyvedená‘.“

„Nuže, stačí je odevzdat světskému rameni hospodyně,“ řekl farář, „a netažte se mne proč, protože bych se konce nedomluvil.“

„Nyní je na řadě ‚Pastýř z Filidy‘.“

„To není pastýř,“ na to farář, „ale velmi vzdělaný dvořan, uložme jej jako klenot.“

„Tato velká kniha zde,“ pravil holič, „se jmenuje ‚Poklad smíšených básní‘.“

„Kdyby jich nebylo tolik,“ povídal farář, „byly by váženější; je zapotřebí tu knihu proplít a očistit od několika sprostot, jež obsahuje s mnoha výtečnostmi; schovejte ji, protože její autor je mým přítelem, a pro jiná hrdinštější a vznešenější díla, jež napsal.“

„Tohle je ‚Zpěvník Lopeza Maldonada‘.“

„Také tento autor,“ odvětil farář, „je mým velkým přítelem a verše z jeho úst udivují každého, kdo je slyší, a jemnost hlasu, s níž je zpívá, až očarovává. V eklogách je trochu zdlouhavý; ale dobrého nikdy příliš. Uložte ho k vybraným! Ale jaká to kniha tam vedle?“

„Galatea‘ Miguela de Cervántes,“ řekl holič.

„Ten Cervántes je už pěkná léta mým dobrým přítelem a vím, že mu osud přinesl víc neštěstí než dovednosti básnické. Jeho kniha je v lecčems dobře vymyšlena, leccos nadhazuje, a neřeší nic. Musíme čekat na druhý díl, který slibuje, snad se polepší a dosáhne pro celé dílo přízně, jíž nyní nemá; zatím mu dejte u sebe pohostinství, pane kmotře!“

„Rád,“ odpověděl holič, „a tuhle jsou tři pohromadě: ‚Araucana‘ dona Alonsoa z Ercilly, ‚Austriada‘ Jana Rufa, porotce z Córdoby a ‚Monserrate‘ Kryštofa z Virues, básníka valencijského.“

„Všechny tři,“ řekl farář, „jsou nejlepší z těch, jež byly napsány ve Španělsku veršem heroickým, a mohou závodit s nejslavnějšími básněmi italskými; uschovějte je jako největší básnické bohatství, jež Španělsko má.“

Faráři se znechutilo další prohlížení, i rozkázal, aby se ostatní knihy spálily krátce bez zkoumání. Ale holič už jednu otevřel a byly to „Slzy Angeliky“.

„Já sám bych je proléval,“ řekl farář slyše název, „kdyby taková kniha šla na spálení, protože její autor byl z nejslavnějších básníků světa, nejen Španělska, a velmi šťastně přeložil některé bajky Ovidiovy.“

KAPITOLA VII.

o druhé výpravě zdatného našeho rytíře dona Quijota de la Mancha.

Vtom se dal don Quijote do křiku:

„Sem, sem, stateční rytíři, zde je zapotřebí ukázat sílu vašich mocných paží, jinak shrábnou dvořané slávu turnaje.“

Poněvadž spěchali za křikem a rámusem, nechali dalšího prohlížení zbylých knih, a tak prý putovaly do ohně, aniž byly viděny a slyšeny, „Carolea“ a „Leon de España“ se skutky císařskými, složené Ludvíkem z Avily, které mezi zbylými byly beze vší pochyby a jež by možná, kdyby je byl farář viděl, ušly tomu přísnému odsudku.

Když přiběhli k donu Quijotovi, byl už mimo lože a pokračoval ve svém nesmyslném křiku, bodal a tloukl na všechny strany tak čile, jako by nikdy nespal. Objali ho a silou ho odvedli zpět na lože, a když se trochu utišil, obrátil se k faráři a řekl:

„Je to opravdu velká hanba, pane arcibiskupe Turpine, pro nás, kteří se zveme dvanácti pery, nechat jen tak beze všeho vítězství tohoto turnaje rytířům dvorským, když jsme přece, my rytíři dobroružní, opanovali pole v třech posledních dnech.“

„Mlčte, Milosti pane kmotře,“ pravil farář, „Bůh dá, že osud se změní a zítra získáme, co jsme dnes ztratili; zatím dbejte svého zdraví, neboť se mi zdá, že jste velmi unaven, ne-li vážně poraněn.“

„Poraněn ne,“ řekl don Quijote, „ale zbitý a polámaný jsem jistě, protože ten bastard, don Roland mě ztloukl dubovým kmenem, všechno ze závisti, protože vidí, že já jediný se protivím jeho statečným činům. Ale nebyl bych Reinaldem z Montalbanu, abych mu to, jak vstanu, nesplatil přes jeho čáry. A teď mi dejte najít, neboť vím, že to mi nejvíc poslouží, a pomstu nechte na starost mně.“

Dali mu tedy jist, i usnul znova a oni se divili jeho bláznovství.

Toho večera hospodyně spálila všechny knihy, které byly na hranici a v domě, a shořely nejspíše i takové, jež zasloužily být na věky ucho-

vány v knihovnách; ale osud a lenost zkoumajícího chtěly jinak, a tak se na nich vyplnilo přísloví, že nevinní trpí často za viníky. Jedno z opatření, jež učinili farář a holič stran nemoci jejich přítele, bylo, že zazdili a omítli dveře do knihovny, aby ji nenašel, až vstane: snad že s příčinou zmizí i úcinek a že řeknou, že nějaký kouzelník odnesl knihy, knihovnu a všechno. Proto si pospíšili. Don Quijote vstal za dva dny a hned se šel podívat na své knihy a nenalézáje místo, kde je byl zanechal, chodil sem tam a hledal ji. Došel tam, kde bývaly dveře, ohmatával zed' a vrtěl očima kolem dokola beze slova. Za hodnou chvíli zeptal se hospodyně, kterým směrem je knihovna. Hospodyně, dobře poučená o tom, co měla říci, odpověděla:

„Jaká knihovna? A co hledá Vaše Milost? Už tu není knihovna, ani knížky v celém domě, všechno si odnesl jeden čert.“

„To nebyl čert,“ opravila neteř, „ale čarodějník, který přiletěl v mraku v noci potom, když Vaše Milost odjela, a sestoupil z draka, na němž přijel jako na koni, vešel do pokoje a nevím, co tam dělal; brzo vyletěl komínem a nechal po sobě plno kouře, a když jsme si vzpomněli, že se podíváme, co udělal, neviděli jsme ani knihy ani knihovnu. Jen si dobře pamatuji, já a hospodyně, že když ten zlý stařík odlétal, zvolal hlasitě, že z tajného nepřátelství k pánovi těch knih i domu udělal v tom domě škodu, již nenaleznou. Řekl také, že se jmenuje mudřec Muňaton.“

„Řekl asi Freston,“ pravil don Quijote.

„To nevím,“ odpověděla hospodyně, „jestli se jmenoval Freston nebo Friton, jen vím, že to končilo na ton.“

„Tak, tak,“ na to don Quijote, „je to moudrý kouzelník, velký můj nepřítel, který se na mne zlobí, protože vyčetl svým uměním z knih, že jednou přijdu bojovat v souboji s rytířem, kterému přeje, a že ho přemohu, aniž on tomu bude mocí zabránit, a proto se snaží mi způsobit všechny možné nepříjemnosti. Ale já mu pravím, že marně se bude protivit a vyhýbat ustanovení božímu.“

„Jakpak by ne,“ řekla neteř, „ale kdopak vás přivádí, pane strýčku, do těchhle nesnází? Nebude-li pak lepší zůstat pokojně doma a ne se

toulat po světě za chlebem, zvlášť když mnozí se vydají za vlnou a vracejí se ostříhání?"

„Milá neteři,“ odpověděl don Quijote, „jak špatně ty věci znáš! Před ně, dřív než mě ostříhají, vytrhám a oškubám vousy všem, kterým jen napadne dotknout se konce jediného mého vlasu.“

Obě dvě nechaly rozmluvy, neboť viděly, že se ho zmocňuje zlost.

Stalo se potom, že čtrnáct dní zůstal doma zcela klidně, nedával na jeho, že by chtěl opakovat své první pošetilosti, rozmlouval velmi překně s oběma svými kmotry, farářem a holičem, jimž říkal, že věc světu nejpotebnější jsou bludní rytíři a že potulné rytířstvo ožívá v něm. Farář mu někdy odporoval, jindy přisvědčoval, neboť bez tohoto úskoku nemohl se s ním dohodnout.

Zatím don Quijote jednal s jedním sedlákem, svým sousedem, potivcem (lze-li tak zvat chudáša), ale nepříliš ostrého vtipu. A tolik mu toho nakonec namluvil a nasliboval, tolik se mu nadomlouval, že ubohý sedlák se rozhodl vyjet s ním jako zbrojnoš. Mimo jiné mu don Quijote říkal, aby s ním jel ochotně, protože se může přihodit, že obratem ruky dobude nějakého ostrova a že ho udělá na něm vladařem. Pro tyto a jiné sliby Sancho Panza (tak se jmenoval sedlák) opustil ženu a děti a stal se zbrojnošem svého souseda. Pak se jal don Quijote shánět peníze: to prodal, ono zastavil, všechno pod cenu, a sehnal řádný obnos. Sám si opatřil kulatý štít výpůjčkou od přítele, spravil své rozbité hledí, jak nejlépe mohl, a oznámil zbrojnoši Sanchovi den a hodinu, kdy hodlá vyrazit, aby si Sancho mohl připravit, co by pokládal za potřebné. Zvláště mu nařídil, aby si vzal tlumok. Sancho řekl, že vezme a že hodlá vzít s sebou i svého osla, velmi pěkné zvíře, protože sám není zvyklý mnoho chodit pěšky. Co se osla týče, don Quijote se trochu zarazil, vzpomínaje, míval-li některý bludní rytíř zbrojnoše jedoucího na oslu; ale nevzpomněl si na žádného. Přesto rozhodl, aby si Sancho osla vzal, s úmyslem, že ho opatří po případě zvířetem vznešenějším, odejme koně prvnímu nezdvořilému rytíři, kterého potká. Obstaral si košile i vše ostatní, pokud mohl, jsa poslušen rady hospodského.

Po skončených přípravách, aniž se rozloučili, Panza s dětmi a ženou, don Quijote s hospodyní a neteří, vyrazili jedně noci tajně ze vsi a ujeli za tmy tak daleko, že za svítání se měli za chráněné před vším možným hledáním. Sancho Panza jel na svém dobytčeti jako patriarcha, s tlumokem a měchem na víno, toužil se už vidět jako vladař ostrova, který mu jeho pán slíbil. Náhodou dal se don Quijote tímže směrem a cestou jako za své první cesty, to jest rovinou Montielskou, a putoval jí méně těžkopádně než minule, neboť bylo ráno, slunce svítilo šikmo a jeho paprsky je neunavovaly.

Tehdy řekl Sancho Panza svému pánu: „Pohleďte, Milosti pane bludný rytíři, nezapomeňte, co jste mi slíbil stran toho ostrova, protože já mu dokážu vládnout, at' je velký, jak chce.“

Načež don Quijote odpověděl:

„Musíš vědět, příteli Sancho Panzo, že bylo velmi častým zvykem bludných rytířů dělat ze svých zbrojnošů vladaře ostrovů nebo království jimi dobytých, a já jsem se rozhodl, že toho pěkného zvyku neporuší; spíše chci se v něm vyznamenat, protože oni někdy, ba nejčastěji, čekali, až jejich zbrojnoši budou staří, a teprve sytým už služby a útrap denních i nočních dávali nějaký ten titul hraběcí, nebo alespoň markýzský podle nějakého údolí či krajiny, více nebo méně důležité. Ale dožijeme-li se toho, je možné, že už v šesti dnech získám království, jemuž budou poddány ještě země jiné, dobrě se hodící, abys byl v jedné korunován za krále. A nemysli si, že je to moc, neboť takovým rytířům se stávají příhody způsobu tak nevídádaného a nepředstavitelného, že snadno bych ti mohl dát i více, než ti slibuji.“

„Takhle,“ odpověděl Sancho Panza, „kdybych se stal králem jedním z těch zázraků, o nichž Vaše Milost mluví, stala by se Jana Gutierrezova, má žena, královnou a moje děti princi?“

„Ovšem, kdo by o tom pochyboval?“ odpověděl don Quijote.

„Já o tom nepochybuj,“ Sancho Panza na to, „protože si pro sebe myslím, že kdyby z božího dopuštění pršely na zemi královské koruny, žádná by se dobrě nehodila na hlavu Marie Gutierrezovy. Víte, pane, na královnu nestojí ani za pětník; hraběnkou to už spíš a ještě Pánbůh s ní.“

„Nech to Pánu Bohu, Sancho,“ odpověděl don Quijote, „at' jí dá, co se jí nejlíp hodí. Ale neponižuj se tolik, aby ses spokojil s něčím menším než místodržitelstvím.“

„Nebojte se, pane,“ odvětil Sancho, „tím spíše, že mám tak výborného pána ve Vaší Milosti, jež mi dokáže dát všechno, co se mi bude hodit a nač stačím.“

KAPITOLA VIII.

o úspěchu dona Quijota v hrozném a neslýchaném dobrodružství s větrnými mlýny a o jiných příhodách, hodných blahé paměti.

Vtom spatřili třicet nebo čtyřicet větrných mlýnů, které jsou na té rovině, a don Quijote, když je uviděl, řekl svému zbrojnoší:

„Štěstí řídí naši věc lépe, než jsme si dovedli přát. Neboť hled' píteli Sancho Panzo, tamto se ukazuje třicet, nebo ještě o trochu více ohromných obrů, s nimiž ménim zápasit a všechny je pobít a jejich kořistí počne naše bohatství. A bude to spravedlivý boj a velká zásluha před Bohem odstranit takové býlí z tváře země.“

„Jací obři?“ řekl Sancho Panza.

„Tamhle je vidíš,“ odvětil jeho pán; „ti s těmi dlouhými rameny, někteří je mírají skoro na dvě míle.“

„Jen se podívejte, Milosti,“ odpověděl Sancho, „vždyť to nejsou obři, ale větrné mlýny a to, co se podobá ramenům, jsou křídla, která točí mlýnským kamenem, věje-li vítr.“

„Je vidět,“ na to don Quijote, „že se nevyznáš v dobrodružstvích: obři to jsou, a bojíš-li se, klid' se odsud a modli se, zatím co já podstoupím divý a nerovný boj.“

S těmi slovy bodl Rocinanta nedbaje na volání zbrojnoše Sancha, že útočí opravdu na mlýny, a ne na obry. Ale tak dobře se vžil do toho, že běží o obry, že neslyšel ani hlasu Sanchova, ani se rádně na ně nepodíval, ač byl už blízko; ale ujízděl volaje hlasitě:

„Neutíkejte, zbabělá a bídná stvoření, útočí na vás jediný rytíř.“

Tu se zvedl lehký větrík a velká křídla se začala točit, k čemuž don Quijote křičel: „I kdybyste hýbali více rameny než obr Briareo, zaplatíte mi to.“

Odporoučel se při tom z celého srdce své paní Dulcinee s prosbou, aby mu pomohla v takové úzkosti, příkryt štítem, s kopím zapřeným, pohnal Rocinanta do plného trysku a vrazil kopím do křídla nejbližšího

mlýnu; vítr zatočil křídlem tak rychle, že rozbilo kopí na kusy a sebralо s sebou koně i rytíře, který se zle zřízený skutálel po poli.

Sancho Panza přiběhl na pomoc tak rychle, jak jen osel stačil, a když přijel, shlédl, že Rocinante natáhl se s jeho pámem tak prudce, že se rytíř nemůže hýbat.

„Pomoz Pánbůh,“ řekl Sancho, „copak jsem neřekl Vaší Milosti, abyste se podíval, co děláte, že to jsou jen větrné mlýny a že to nepozná jen ten, kdo má v hlavě také nějaké?“

„Mlč, příteli Sancho,“ odpověděl don Quijote, „válečné štěstí víc než co jiného se mění stále; tím spíše, že si myslím, a bude to asi pravda, že ten čaroděj Freston, který mě zбавil slávy z vítězství; tak mne nenávidí. Ale nakonec málo zmohou jeho zlé pletichy proti zdatnosti mého meče.“

„At' Bůh udělá, co může,“ odpověděl Sancho Panza, pomohl mu vstát, vysadil znova na Rocinanta, napolo zchromlého; a mluvíce o příhodě, dali se dále cestou k průsmyku Lápice, protože tam se musí naskytnout, jak říkal don Quijote, mnoho různých dobrodružství, neboť je to místo velmi navštěvované; ale tuze ho mrzelo, že nemá kopí, a stěžoval si svému zbrojnoší:

„Vzpomínám si, že jsem četl, jak španělský rytíř jménem Jakub Perez z Várgas, ztratil v bitvě meč, ulomil z dubu těžkou větev nebo kmen a vykonal s ním toho dne takové kousky, pobil tolík Maurů, že mu zůstalo jméno Bijec (špaň. Machuca) a od toho dne on i jeho potomci nazývali se rytíři z Várgas a Machucy. Říkám ti to proto, že chci z prvního dubu nebo buku, který najdu, ulomit podobný dobrý klacek jako ten, na který myslím; a chci s ním vykonat takové skutky, aby ses pokládal za šťastného, že je ti dopřáno vidět a být tak svědkem věcí skoro neuvěřitelných.“

„Bohu poručeno,“ řekl Sancho, „věřím tomu tak, jak Vaše Milost říká; ale narovnejte se trochu, jste jakoby nakřivo, bude to asi od pádu.“

„To je pravda,“ odpověděl don Quijote, „a nenaříkám-li si na bolest, je to jen proto, že si potulní rytíř nesmějí stěžovat na rány, i když jim z nichlezou střeva.“

„Je-li tomu tak, musím mlčet,“ odvětil Sancho, „ale ví Bůh, že by mě těšilo, kdyby si Vaše Milost stěžovala, až ji bude něco bolet. O sobě vám mohu říci, že si budu naříkat na tu nejmenší bolest, leda, že by se rozumělo, že si zbrojnoši bludných rytířů nesmějí také stěžovat.“

Don Quijote se musel zasmát zbrojnošově prostotě a řekl mu, že si může zcela klidně postěžovat, kdy a jak chce, volky nebo nevolky, protože dosud nečetl nic opačného v rádu rytířském. Sancho mu pravil, aby si všiml, že je čas k jídlu. Načež jeho pán, že sám nepotřebuje, on aby pojedl, jakmile se mu zachce. Po tom povolení se Sancho uvelebil, jak nejlépe mohl na svém zvířeti, vyndal z tlumoku, co tam uložil, věnoval notnou chvíli za zády svého pána jídlu a občas si přihýbal z měchu s takovou chutí, že by mu mohl závidět nejbujnější hostinský z Malagy. A zatímco si tak dopřával, nevzpomínal na žádný ze slibů svého pána a jízda za sebenebezpečnějšími dobrodružstvími zdála se mu ne námahou, ale pohodlným odpočinkem.

Tu noc strávili pod stromy a z jednoho ulomil don Quijote suchou větev, jež mu téměř mohla být za kopí, a narazil na ni bodec, sňatý z kopí zlomeného; po celou noc nespal, myslel na svou paní Dulcineu, aby napodobil knihy, které četl, v nichž rytíř tráví beze spánku dlouhé noci na loukách a v pustinách vzpomínáním na své dámy. Ne tak Sancho Panza, jenž, žaludek plný, a věru ne čekankové vody, prospal noc celou, a kdyby na něj jeho pán nezavolal, neprobudily by ho ani sluneční paprsky bijící mu do obličeje, ani ptačí zpěv, slavící četně a vesele příchod nového dne. Vstal zkusil měch, a když našel jej hubenější než den předtím, byl zarmoucen, protože se mu zdálo, že tak hned nebudou moci odpomoci tomu nedostatku. Don Quijote odmítl snídani, neboť jak se říká, rozhodl se být živ z rozkošných vzpomínek. Vrátili se opět na cestu k průsmyku Lápice a okolo deváté ranní jej spatřili.

„Tam,“ pravil při tom don Quijote, „budeme moci se ponořit až po krk do toho, co se zve dobrodružství. Ale pamatuj, že i když mě uvidíš v těch nejhroznějších nebezpečích, nesmíš sáhnout po meči na mou obranu, leda že poznáš v nepřátelích neurozenou chátru, proti níž mi

pomoci můžeš; ale budou-li to rytíři, žádným způsobem ti zákony rytířské nedovolují, abys mne bránil, dokud nejsi pasován na rytíře.“

„Zajisté, pane,“ odpověděl Sancho, „Vaší Milosti bude v tom poslušně uposlechnuto, protože jsem sám o sobě mírumilovný a nepletu se rád do rvaček a sporů; to seví, že kdybych měl bránit svoji vlastní osobu, nedám moc na tyhle zákony, protože Bůh i lidé dovolují, aby se napadený bránil.“

„Vždyť neříkám,“ na to don Quijote; „jen co se týče mne a mých protivníků-rytířů, musíš přemáhat svou přirozenou divokost.“

„Slibuji, že to udělám,“ odvětil Sancho, „a že ten zákaz budu zachovávat tak věrně jako den Páně.“

Během té řeči spatřili na cestě dva mnichy benediktiny, jedoucí každý na velbloudu: neboť mezci, na nichž seděli skutečně, nebyli o nic menší. Měli cestovní brejle a slunečníky. Za nimi jel kočár, provázený čtyřmi nebo pěti jezdci a dvěma pěšími mezkaři. Jak se později zjistilo, v kočáře jela jedna biskajská dáma za svým manželem do Sevilly, od kud se měl vydat za značným úředním posláním do Ameriky. Mniši k nim nepatřili, ač jeli touž cestou. Sotva je spatřil don Quijote, řekl svému zbrojnoší:

„Nechci se mylit, ale toto bude nejslavnější dobrodružství, jež se kdy událo, protože tamhleto černé postavy jsou zcela jistě nějací čarodějnici, kteří unášejí v tom kočáře nějakou princeznu, a je nutno zabránit tomu bezpráví, jak jen bude v mé moci.“

„Tohle bude horší než u mlýnů,“ řekl Sancho Panza, „podívejte se, pane, to jsou přece bratři benediktini a kočár asi patří nějakým cestujícím. Dejte pozor, co říkám, a dejte pozor, co děláte, at' vás neoklame d'ábel!“

„Už jsem ti řekl, Sancho,“ odpověděl don Quijote, „že se špatně vznáš v dobrodružstvích: to, co pravím, je pravda a uvidíš.“

A jak to vyslovil, vyrazil vpřed a postavil se vprostřed cesty, kudy přijížděli mnichové; když se přiblížili, jak myslel, na doslech, zvolal hlasem:

„Čertova nedobrá chaso, propust'te ihned vznešené princezny, jež násilím odvážíte v kočáře; ne-li, hotovte se k rychlé smrti za spravedlivý trest vašich zločinů.“

Oba mniši zadrželi otěže a v údivu nad postavou i řečmi dona Quijota odpověděli:

„Pane rytíři, nejsme ani čertovi, ani nedobří, ale dva duchovní řádu Benedikta, jdeme svou cestou a nevíme, zda v tomto kočáře jedou zatažté princezny.“

„Na mne neplatí vykrucování, znám vás už, lživá roto,“ řekl don Quijote, a nečekaje na další odpověď, bodl Rocinanta a s kopím skloněným vyřítil se na prvního mnicha tak zuřivě a směle, že kdyby byl mnich neseskočil z mezka, byl by z něho sražen násilně a ještě zraněn, ne-li zabít. Druhý duchovní vida, jak je nakládáno s jeho druhem, kopl svého dobrého mezka do slabin a uháněl přes krajinu lehceji než vítr. Sancho Panza, když spatřil mnicha na zemi, slezl rychle z osla, vrhl se na něho a počal z něho svlékat hábit. Nyní dorazili oba mezkaři mnichů a tázali se, proč jej svléká. Sancho na to, že mu to právem patří jakožto válečná kořist, jíž dobyl jeho pán don Quijote. Mezkaři ale nerozuměli žertu a nechtěli slyšet o kořisti a vyhrané bitvě a když viděli, že don Quijote odjel promluvit si s dámami v kočáře, vrhli se na Sancha, praštili s ním o zem, vyškubali bradu, zmydlili jej a nechali ležet dechu a smyslů zbařeného; mnich se dlouho nezdržoval, vylezl na mezka celý postrašený, vyděšený, bez barvy tváři; a jak byl v sedle, dal se rychle za svým druhem, jenž na něho čekal pěkný kousek odtud dívají se, jak přepad skončí; a nestáli o to, znát konec celé příhody, pokračovali v cestě křížující se více, než kdyby měli d'ábla v zádech.

Don Quijote, jak už bylo řečeno, mluvil zatím s paní v kočáře:

„Vaše krása, paní moje, může nakládat se svou osobou, jak jen se jí zlzbí, neboť zloba vašich únosců válí se v prachu, stržena touto mou silnou paží. A abyste se nenamáhala s přáním zvědět jméno svého osvoboditele, věřte, že se jmenuji don Quijote de la Mancha, bludný rytíř, hledající dobrodružství a oddaný nesrovnatelně krásné doně Dulcinee z Tobosa. Odměnou za službu, již jsem vám prokázal, nechci, než abyste se vrátila

do Tobosa, představila se mým jménem této paní a řekla jí, co jsem vykonal pro vaši svobodu.“

Vše, co říkal don Quijote, poslouchal zbrojnoš z průvodu kočáru, jenž byl z Biskajska. Ten, když slyšel, že nechce nechat kočár jet dále a že chce, aby se vrátil do Tobosa, vzal dona Quijota za kopí a povídal ve špatně španělštině a horší biskajštině:

„Jdi, rytíř, táhni! U Pána Bůh, co stvořil mne, že nenecháš kočár, zábiješ tě, jako že jsi tady já Biskajec.“

Don Quijote mu rozuměl velmi dobře a velmi klidně mu odpověděl:

„Kdybys byl rytířem, jako že nejsi, byl bych už potrestal tvou drzost a odvahu, otrocké stvoření.“

Načež Biskajec:

„Já ne rytíř? Pána Bůh ví, lžeš jako křesťan. Pryč kopí, vytáhneš meč, než mrknout, budeš na zem. Biskajec na suchu, rytíř na moři, rytíř k čert a lžeš, když řekneš jinou.“

„Však uvidíte, řekl Agrages,“ odpověděl don Quijote a odhodil kopí na zem vytáhl meč, přikryl se štítem a vrhl se na Biskajce, aby ho zabil. Biskajec vida, že na něho útočí, byl by rád sestoupil z mezka, na kterého nebylo spolehnutí, protože byl najatý, ale nemohl jinak než tasit meč. Ale naštěstí stál vedle kočáru, odkud mohl vzít polštář, jenž mu posloužil za štít, a pak stáli proti sobě jako nepřátelé na život a na smrt. Ostatní je chtěli uklidnit, ale nemohli, protože Biskajec křičel v té své hatmatilce, že, nenechají-li ho dokončit boj, on sám zabije dámou a všechnen průvod, který by mu překážel. Paní kočáru, podivena a postrašena tím, co viděla, řekla kočímu, aby trochu popojel a zpovzdálí se jala sledovat krutý zápas: během něho dal Biskajec mocnou sečnou ránu donu Quijotovi do ramene přes štít, která by ho roztažila po pásmu, kdyby nebylo štítu. Don Quijote cítě váhu prudkého seknutí zvolal:

„O, paní mé duše, Dulcineo, květe krásy, pomozte tomuto svému rytíři, který je v kruté nesnázi, aby se zachoval vaši výbornosti.“

V jediném okamžiku řekl tato slova, stiskl meč, přikryl se dobře štítem a vrhl se na Biskajce, rozhodnutý se svěřit všechno jedné ráné. Biskajec vida, jak se na něho řítí, poznal ze zuřivosti protivníka jeho

úmysl a řekl si, že učiní totéž: čekal na něho dobře kryt polštářem, nemohl hnout ani sem ani tam mezkem zcela unaveným, nezvyklým na taková dětinství, neschopným kroku. Řítil se tedy, jak bylo řečeno, don Quijote na bdělého Biskajce, s mečem zdviženým a s úmyslem rozeznout jej vejpůl, a Biskajec jej očekával podobně, meč vzhůru a polštář před hrudí; všichni přítomní byli postrašeni a s úzkostí hleděli, co vzejdě z těch ran, jimiž se ohrožovali, a paní kočáru i s komornými vysílaly tisíce proseb a slibů všem svatým obrazům a poutnickým místům Španělska, aby Bůh vyprostil zbrojnoše a je samy z toho velkého nebezpečí, jež jim hrozilo.

Ale bohužel právě na tomto místě přeruší autor tohoto vyprávění bitvu s omluvou, že více nenalezl v zápisech o výkonech dona Quijota. Ovšem druhý autor díla nechtěl uvěřit, že by historie tak zajímavá byla propadla zapomenutí a že by duchové manchští byli tak málo zvídaví, aby byli neuložili do svých archivů a psacích stolů nějaké zápisy o slavném rytíři: a s tím přesvědčením se nevzdal naděje, až našel s pomocí boží konec té pěkné příhody, jak poví v druhé části.

KAPITOLA IX.,

*kde se vylíčí konec strašného boje, který svedli statný Biskajec
a odvážný Manchan.*

Zanechali jsme v první části tohoto vypravování statečného Biskajce a slavného dona Quijota s obnaženými, zdviženými meči, majícími zasadit dvě divé sečné rány, že, kdyby dopadly naplno, byli by oba rozťati odshora až dolů a rozloupli by se jako jablko; a na tomto pochybném místě zastavilo se neukončeno vypravování to chmurné, aniž nás autor zpravil, kde lze nalézt jeho ukončení. To mi způsobilo mnoho těžkostí, protože radost z četby toho mála se obracela v zármutek při pomyšlení, jak nesnadné bude nalézt to mnohé, co podle mne příjemnému líčení chybělo. Zdálo se mi nemožné a proti všem dobrým zvykům, aby rytíři tak dobrému nedostalo se nějakého učence, který by vzal na sebe vyprávění jeho nevídáných činů: neboť takového měl každý z těch toulavých rytířů, kteří, jak lidé vypravují, jdou za dobrodružstvími; ba každý měl až dva učence, jak tomu i má být, kteří nejen vypsali jeho činy, ale vylíčili i jeho nejnepatrnejší myšlenky a hlouposti, at' byly sebeskrytéjší. A neměl být tak nešťastný rytíř tak dobrý, aby mu chybělo, čím oplýval Platir a jemu podobní. Proto jsem se nemohl smířit s myšlenkou, že by tato hrdinská historie zůstala kusá a zmrzačená, a dával jsem vinu zlomyslnému času, pohlcujícímu a stravujícímu všechno, který bud' ji skrýval, nebo ji už zničil. Z druhé strany jsem uvážil, že když se mezi jeho knihami našly tak nové jako „Žárlivost z bludu vyvedená“ a „Nymfy a pastýři z Henares“, jeho historie rovněž musí být nestará a že, není-li ještě napsána, je uchována v paměti lidí jeho vesnice a okolních. Tato myšlenka mě znepokojovala a ponoukala, abych skutečně a pravdivě zvěděl celý život a divy našeho slavného Španěla dona Quijota de la Mancha, světla a zrcadla rytířstva manchského, prvního, jenž v naší době, času plném nesnází, jal se provozovat bludné rytířství a napravovat křivdy, pomáhat vdovám, chránit slečny, nejvíce ty, jež

cestovaly s bičíkem a koňmo, s celým svým panenstvím na zádech přes hory a doly; a nestalo-li se, že nějaký darebák nebo nějaký selský hrubíán nebo neobvyčejný obr je znásilnil, stávalo se tenkrát, že taková osmdesátiléta slečinka, která v svém životě noc neprospala pod střechou, šla do hrobu asi tak panenská jako matka, jež ji zrodila. Proto a pro mnoho jiného pravím, že náš statný don Quijote je hoden stálé a nezapomínané slávy, a také já zasloužím být pochválen za námahu a píli, s nimiž jsem hledal konec této pěkné historie; ovšem, vím dobře, že kdyby nebesa, náhoda a štěstí mi nebyly přispěly, svět by byl připraven o kratochvíli a potěšení, jichž si skoro na dvě hodiny může doprát ten, kdo bude čist pozorně.

Našel jsem jej tímto způsobem: Když jsem byl jednou v Alcaně toledské, přišel nějaký hoch nabízet jednomu obchodníku s hedvábím jakési staré listiny; a protože rád čtu, třebas i roztrhané papíry ležící po ulici, veden touto svou přirozenou zálibou, vzal jsem od chlapce jeden sešit a viděl jsem, že je psán písmem arabským. Znal jsem je, ale neuměl jsem v něm číst a ohlížel jsem se po nějakém Maurovi, který by uměl španělsky, aby mi je přečetl; nebylo příliš těžké nalézt takového tlumočníka, nalezl by se i pro lepší a starší řeč. Štěstí mi jednoho poslalo a ten, když jsem mu projevil své přání a dal knihu do rukou, otevřel ji vprostřed a po chvilce čtení dal se do smíchu. Tázal jsem se, proč se směje. Odpověděl, že jedné věci napsané v knize na okraji jako poznámka. Řekl jsem mu, aby mi ji sdělil, a on, nepřestávaje se smát, pravil:

„Jak jsem povídal, tady na okraji je napsáno: tahle Dulcinea z Tobosa, tolik v tomto vypravování vzpomínaná, prý nasolovala vepřové maso nejlépe ze všech žen v Manchi.“

Když jsem slyšel mluvit o Dulcinee z Tobosa, byl jsem překvapen a zaražen, neboť mě napadlo, že ty sešity obsahují historii dona Quijota. Veden tou myšlenkou požádal jsem ho hbitě, aby četl od počátku, a on, překládaje ihned arabštinu do španělštiny, pravil:

„Historie dona Quijota de la Mancha, sepsaná Cidem Hametem Ben Engelim, dějepiscem arabským.“

Bylo potřebí velké chytrosti, abych ukryl uspokojení, jež jsem pocítil, když jsem slyšel titul knihy a předháněje hedvábníka, kupil jsem všechny listiny a sešitky od hocha za půl reálu. Kdyby byl chytrý a věděl, že o ně stojím, lehce si mohl z prodeje slíbit i obdržet víc než šest reálů. Pak jsem došel s Maurem do chodby hlavního kostela a požádal jsem ho, aby mi přeložil do španělštiny všechny sešity, jednající o donu Quijotovi, nic nepřidával ani nic neubíral, za odměnu, jež by požadoval. Spokojil se s padesáti librami hrozinek a s litry pšenice a slíbil mi překládat dobře, věrně a krátce. Ale já, abych usnadnil obchod a nemusel dát tak dobrý nález z rukou, vzal jsem jej do svého domu, kde za něco více než půldruhého měsíce přeložil všechno tak, jak se zde vypráví.

V prvním sešitu byla velmi věrně zobrazena bitva dona Quijota s Biskajcem, v postavení, jaké jim historie přikládá, s meči vztyčenými, jeden přikryt štítem, druhý polštářem, a mezek Biskajcův jako živý, takže na dostřel bylo vidět, že je jenom najatý. U nohou měl Biskajec nápis: don Sancho z Azpeitie, a u nohou Rocinantových bylo druhé: don Quijote. Rocinante byl obdivuhodně namalován, takový veliký a napjatý, suchý a hubený, s ostrým hrátem, tak zřejmě nemocný souchotinami, že jasně ukazoval, jak moudře a případně bylo mu dáno jméno Rocinante (Rocín = kůň, ante = kdysi). Vedle stál Sancho Panza, drže za ohlávku svého osla a u jeho nohou byl nový titul, hlásající: Sancho Zancas, asi proto, že měl na obrázku ohromné břicho, krátký tělo a dlouhé nohy; z toho důvodu asi dostal jméno Panza (= břicho) a Zancas (= kuří nožky), kterýmiž přídomky jej někdy zve historie. Mělo by se upozornit na jiné podrobnosti: ale všechny jsou bez důležitosti a nemají významu pro pravdivé vylíčení příběhů, a žádné líčení není špatné, je-li pravdivé. Lze-li proti tomuto vypravování něco namítnout, co se pravdivosti týče, je to leda, že jeho autorem je Arab a tento národ má vlastnost, že rád lže; ale protože jsou Arabové našimi velkými nepřáteli, spíše se může věřit, že z vypravování ubral, než že by přidal. Tak mi to připadá; neboť kde by mohl a měl se rozepsat pochvalně o tak výborném rytíři, zdá se, že schválně chválu zamlčuje; což je věc špatná a úmysl ještě horší, když

přece dějepisci mají být přesní, pravdiví, vůbec ne předpojatí a když ani zájem, ani strach, hněv ani láska nemá je svést z cesty pravdy, jejíž matkou je historie, sokyně času, uchovatelka činů, svědek minulosti, příklad a pokyn přítomnosti a výstraha budoucnosti. Vím, že se zde najde, co se žádá na historii nejzábavnější, a bude-li v ní něco dobrého chybět, ručím za to, že je to vinou toho psa spisovatele, a ne vinou předmětu vypravování.

Nuže, druhá část podle překladu začínala takto: Vzhůru vztyčené ostré meče obou udatných, rozrušených bojovníků zdály se hrozit nebi, zemi i peklu; tak směle se oba tvářili. První dal ránu prchlivý Biskajec s takovou silou a zuřivostí, že, kdyby se mu meč neotočil v ruce, ten jediný úder by stačil k ukončení krutého boje a všech dobrodružství našeho rytíře. Ale dobrý osud, který jej určoval k větším věcem, stočil meč jeho protivníka tak, že, ač ho zasáhl na levém rameni, neublížil mu jinak, než, že jej odkryl na celém boku, odnášeje mu při tom valnou část krunýře a polovinu ucha; to vše s hrozným rámusem spadlo na zem a rytíř byl ve značné nesnázi. Pán Bůh s námi, kdopak by ted' dovedl dobře vyličit šílený vztek, který zachvátil srdce našeho Manchana, když viděl, jak je zřízený! Řeknu jen, že se zvedl znova v třmenech, uchopil pevněji meč oběma rukama a tak zuřivě ťal jím Biskajce míře přímo na štít a hlavu, že ten, ač se dobře kryl, jako by na něho spadla hora, začal krvácat z nosu, úst a uší a zdálo se, že spadne z mezka, což by se i stalo, kdyby ho neobjal kolem krku. Vytáhl nohy ze třmenů, ruce mu klesly a mezek, poděšený hroznou ranou, jal se prchat přes pole a po několika skocích shodil svého pána na zem. Don Quijote tomu přihlížel velmi klidně, a jakmile jej viděl padnout, seskočil z koně, velmi hbitě k němu přistoupil, a míře mu hrotem meče do očí, řekl mu, aby se vzdal, sic že mu usekne hlavu. Biskajec byl tak poděšen, že nemohl odpovědět slovem, a byl by to odnesl, nebot' don Quijote byl slepý, kdyby dámy z kočáru, které dosud velmi sklíčeně přihlížely boji, nepřiběhly k němu a neprosily jej úpěnlivě, aby se nad nimi slitoval a daroval laskavě život jejich zbrojnoši. Don Quijote odpověděl velmi hrdě a důstojně:

„Zajisté, krásné dámy, velmi rád učiním, oč mě žádáte; ale bude to pod jednou podmínkou, a to, že tenhle rytíř musí mi slíbit, že se vydá do Tobosa a mým jménem představí se nevyrovnatelné doně Dulcinee, aby s ním učinila, co se jí zlíbí.“

Bázlivé a bezradné ženy, aniž uvažovaly, co don Quijote žádá, a aniž se tázaly, kdo je Dulcinea, mu slíbily, že zbrojnoš vykoná vše, co rozkazuje.

„Nuže, na toto slovo mu již neublížím, ač si toho věru zasloužil.“

KAPITOLA X.

o vtipném rozmlouvání dona Quijota se Sancho Panzou, jeho zbrojnošem.

Mezitím se Sancho Panza zvedl, dost potlučen sluhy obou mnichů, a dával pozor na boj svého pána dona Quijota, prosil Boha z plného srdce, aby mu dal vítězství, v němž by získal nějaký ten ostrov, kde by se stal vladařem, jak mu bylo slíbeno. Vida, že zápas je u konce a že jeho pán opět vsedá na Rocinanta, přispěchal podržet mu třmen, a dříve než vsedl do sedla, padl před ním na kolena, uchopil jej za ruku a políbil ji se slovy:

„Račte mi, Milosti pane done Quijote, dát vladařství ostrova, jehož jste dobyl v tomto krutém zápasu, nebot' at' je jakkoliv velký, cítím se schopen vládnout mu tak dobrě jako kterýkoliv jiný vladař ostrovů.“

Načež don Quijote odpověděl:

„Vězte, bratře Sancho, že toto a všechna podobná dobrodružství nejsou dobrodružství ostrovní, ale dobrodružství křížovatková, v nichž nedobudete ničeho krom rozbité hlavy a o ucho méně. Mějte trpělivost, však se naskytne dobrodružství, že vás udělám nejen vladařem, ale i něčím více.“

Sancho se tím velmi potěšil a líbaje mu podruhé ruku a lem kroužkového odění, pomohl mu na Rocinanta, sám vylezl na osla a dal se za svým pánum, jenž dlouhým krokem, bez loučení a dalšího hovoru s dámami z kočáru, vjel do blízkého lesa. Sancho za ním plným cvalem svého dobytčete; ale Rocinante spěchal tolik, že vida, jak zůstává pozadu, byl nucen volat na pána, aby na něj počkal. Don Quijote uposlechl, zadržel otěže Rocinantovy a jeho unavený zbrojnoš, když ho dohnal, řekl:

„Zdá se mi, pane, že by bylo dobré jít se uchýlit do nějakého kostela. Protože ten, s nímž jste bojoval, špatně dopadl, nebylo by divu, kdyby

to udali Svatému bratrstvu a to nás zatklo. A věru, stane-li se to, řádně se zapotíme, než se dostaneme z vězení.“

„Mlč,“ řekl don Quijote, „kde jsi kdy viděl nebo četl, že by bludný rytíř byl postaven před soud, třeba by sebevíce lidí zabil?“

„O tom nevím nic,“ odpověděl Sancho, „a co jsem živ, nezkusil jsem to na nikom. Jenom vím, že Svaté bratrstvo se zajímá o ty, kdo se perou po polích, a do druhého se nepletou.“

„Nuže, nestrachuj se, příteli,“ odvětil don Quijote, „neboť vyprostím tě z rukou Chaldejských, natož z rukou Bratrstva. Ale řekni přece při svém životě. Viděls statečnějšího rytíře než já na celém známém světě? Četls v knihách o někom, kdo by byl ohnivější v útoku, zmužilejší v obraně, obratnější v ranách, zkušenější v shazování ze sedla?“

„Abych řekl pravdu,“ na to Sancho, „nikdy jsem žádnou knihu nečetl, protože neumím číst, ani psát; ale mohu se vsadit, že jsem odvážnějšímu pánu než je Vaše Milost nesloužil, co jsem živ, a dej Bůh, aby vám za vaše odvážnosti nechtěli zaplatit tam, co jsem řekl. Jen Vaši Milost prosím, aby se ošetřila, neboť vám silně teče krev z ucha a já tu mám obvaz a bílou mast v tlumoku.“

„To všechno by bylo zbytečné,“ pravil don Quijote, „kdyby mě bylo napadlo připravit si láhev balzámu Fierabrasova, jehož jedinou kapkou bychom si ušetřili času i léků.“

„Jakou láhev a jaký balzám?“ řekl Sancho Panza.

„Je to balzám,“ odvětil don Quijote, „jehož recept nosím v paměti a při němž se netřeba bát smrti a netřeba se strachovat smrtelného zranění. A až jej připravím a dám ti jej, stačí jen, až uvidíš, že v nějaké bitvě mě přetáli vejpůl, jak se často stává, abys přiložil pěkně a hezky opatrně, dřív než krev vystydne, část těla, jež spadne z koně na zem, k druhé půlce, jež zůstane v sedle, ale musíš je srovnat rovně a přesně. Pak mi dáš vypít jen dva doušky toho balzámu a uvidíš, že vstanu zdra-vější než jablíčko.“

„Když je to tak,“ řekl Panza, „zříkám se nyní vladařství slíbeného os-trova a nechci za odměnu svých četných a dobrých služeb než, aby mi Vaše milost dala recept té zázračné vody, protože mám za to, že všude

dostanu za unci více než dva reály, a víc nepotřebuji, abych strávil tento život počestně a v odpočinku. Ale teď se musí vědět, stojí-li mnoho příprava.“

„Za méně než tři reály lze pořídit pět litrů,“ odpověděl don Quijote.

„Pánbůh s námi,“ Sancho nato, „proč tedy čeká Vaše Milost a nenaučí mě to?“

„Mlč, příteli,“ odvětil don Quijote, „zamýšlím tě zasvětit do větších tajemství a prokázat ti větší milosti. Ale zatím se ošetřeme, neboť mě ucho bolí více, než bych si přál.“

Sancho vytáhl z tlumoku obvaz a mast; ale když viděl don Quijote svou rozbitou přilbu, myslel, že se zblázní, a vložil ruku na meč, zvedl oči k nebi a řekl:

„Přísahám Stvořiteli všech věcí a při čtyřech svatých evangeliích, kde jsou nejobšírnější, že budu žít životem velkého markýze z Mantuy, když slíbil pomstít smrt svého synovce Valdovína: nepožiji chleba z ubrusu a nepromluvím se ženou a všechno ostatní udělám, nač si tu nevzpomínám, ale jako bych to řekl, dokud se nepomstím úplně tomu, kdo mě tak zohavil.“

Slyše to Sancho, pravil:

„Uvažte, Milosti pane done Quijote, že jestli ten rytíř vyplnil váš rozkaz a šel se představit mé paní Dulcinee z Tobosa, vykonal veškerou svou povinnost a nezaslouží dalšího trestu, leda že by se dopustil nového provinění.“

„Mluvils a poznamenals velmi dobře,“ řekl don Quijote, „a proto ruším přísahu, co se týče nové pomsty. Ale znova ji potvrzuji a znova slibuji žít, jak jsem pravil, dokud násilím neodejmu nějakému rytíři přilbu tak dobrou, jako byla moje. A nemysli si, Sancho, že to všechno dělám jen tak do větru: neboť mám v té věci před sebou cizí příklad, poněvadž tohle doslova se událo s helmicí Mambrinovou, která přišla tak draho Sacripantovi.“

„Běžte k d'áblu, milostpane, s takovými přísahami,“ odpověděl Sancho, „jsou velmi na škodu zdraví a příčí se dobrému svědomí. Protože, řekněte! Jestli nyní po mnoho dní nepotkáme rytíře s helmicí? Co udě-

láme? Má se ta přísaha vyplnit přes tolík nevýhod a nepohodlí jako spát oblečen, spát pod širým nebem a tisíc jiných trestů, jež obsahovala přísaха toho starého blázna markýze z Mantuy, kterou chce nyní Vaše Milost znovu křísit? Podívejte se dobře, Milosti, po všech těchhle cestách nechodí ozbrojenci, ale mezkaři a vozkové, kteří nejen nemají přilby, ale třeba o něčem takovém neslyšeli, co jsou živi.“

„Mýlíš se,“ řekl don Quijote, „neboť nebudeme ani dvě hodiny na této křížovatce a uvidíme více ozbrojenců, než jich vyrazilo proti Albrace dobýt krásnou Angeliku.“

„Tak pozor,“ pravil Sancho, „a dej Bůh, aby se nám dobře vedlo a dobyli jsme už toho ostrova, který mi přichází tak draho, a pak ať si třebas umřu.“

„Už jsem ti řekl, Sancho, aby sis proto nepřipouštěl starosti, protože, nebude-li ostrov, máme tu království dánské nebo sobradíské, jež se ti budou hodit jako prsten na prst, a bud' o to raději, že to bude na pevné zemi. Ale nechme toho, až na to bude čas, a podívej se do tlumoku, máš-li co k jídlu, abychom potom vyhledali nějaký zámek, v němž bychom přenocovali a vyrobili ten balzám, neboť přísahám ti u Boha, že mě to ucho velmi bolí.“

„Mám tu cibuli, trochu sýra a několik krajíců chleba,“ řekl Sancho; „ale to není pokrm, jenž by se hodil tak výbornému rytíři jako Vaše Milost.“

„Tomu nerozumíš,“ odvětil don Quijote; „povím ti, Sancho, že je ke cti potulného rytíře nejist měsíc, a když už, sáhnout po tom, co je po ruce; a to by ti bylo zřejmé, kdybys přečetl tolík příběhů jako já, neboť ač jich bylo mnoho, v žádném jsem nenašel zprávy, že by potulní rytíři jedli, leda náhodou a na nějaké slavnostní hostině, kterou jim vystrojili, a jindy vždy se postili. Ač si lze domyslet, že jist museli i konat všechny ostatní přirozené potřeby, jsouce lidmi jako my druzí, je stejně pochopitelné, že, když se většinu života toulali po lesích, pustinách a bez kučaře, nejčastěji byli živi z pokrmů venkovských jako ony, které mi nyní ty nabízíš. Tak, příteli Sancho, nermuť se tím, co mě těší, nechtěj převracet svět ani vysadit bludné rytířstvo z jeho veřejí.“

„Odpust'te mi, Milosti,“ řekl Sancho; „protože neumím, jak jsem povídal, ani psát, ani číst, neznám a neoplývám názory rytířského řemesla. A ode dneška opatřím tlumok všemi možnými křížalami pro Vaši Milost, když je rytíř, a pro sebe, protože jím nejsem, něčím pestřejším a vydatnějším.“

„Neříkám,“ odvětil don Quijote, „že bludní rytíři nemohou jist' nic jiného než křížaly, ale že bývaly asi nejobvyklejším jejich pokrmem spolu s bylinkami, jež nacházeli na polích, jež znali a jež já také znám.“

„To je výhoda,“ odpověděl Sancho, „znát takové bylinky; jednoho dne, tak se mi zdá, budeme muset té znalosti použít.“

Při tom vyndal jídlo, jež s sebou nesl, a oba pojedli v míru a dobré vůli; chtěli však nalézt nocleh, ukončili rychle chudou a suchou večeři, vskočili do sedel a spěchali vyhledat osadu dřív, než by se setmělo.

Ale zapadlo jim slunce a s ním i naděje na to, co si přáli, poblíž několika pastýřských chatrčí se rozhodli, že stráví noc tam. A jak byl Sancho zarmoucen, že nedojeli do vesnice, tak potěšen byl don Quijote, že přespí pod širým nebem, neboť se mu zdálo, že každá noc strávená venku znamená další možnost důkazu jeho pravého rytířství.

KAPITOLA XI.

o tom, co se donu Quijotovi stalo u pastýřů koz.

Byl od pastýřů laskavě přijat, a když Sancho obstaral co nejlépe Rocinanta a své dobytče, šel za vůně několika kusů kozího masa, jež se peklo nad ohněm v kotli; a ač by se nejraději ihned přesvědčil, lze-li je už nastěhovat z kotle do žaludku, neučinil to, protože je pastýři sňali z ohně, prostřeli po zemi několik ovčích kůží, upravili rychle svou venkovskou tabuli a s projevy upřímné ochoty oběma nabídli, co měli. Kolem kůží se jich posadilo šest, kteří byli na salaši, dříve však požádali s neohrabanými okolkými dona Quijota, aby se posadil na díž, obrácenou vzhůru dnem. Don Quijote se posadil a Sancho zůstal stát, aby mu podal pohár z rohu. Vida to jeho pán řekl:

„Abys viděl, Sancho, jaké dobro obsahuje bludné rytířství a jak lehce ti, kdo v něm konají jakoukoliv službu, mohou dosáhnout pocit a úcty světa, přeji si, aby sis sedl vedle mne do této dobré společnosti, abys byl jako já, tvůj pán a přirozený vládce, abys jedl z mého talíře a pil z toho, z čeho já piju. Nebot' o potulném rytířství lze říci totéž co o lásce: že srovnává všechny věci.“

„Uctivý dík,“ pravil Sancho, „ale povím Vaší Milosti, že mít něco dobrého k jídlu, snědl bych to stejně dobře, ba ještě lépe vestoje a sám, než vsedě s císařem. A abych řekl pravdu, lépe mi chutná, co sním v koutku a bez okolků a poklon, třebas to byl chléb s cibulí, nežli krocan na cizím stole, kde musím pomalu žvýkat, málo pít, často se utírat, nekýchat a nekašlat, chce-li se mi, a nedopouštět se sta jiných věcí, jež dovoluje samota a svoboda. A proto, můj pane, tuto poctu, kterou mi chcete udělit za to, že jsem služebník a člen potulného rytířstva – a tím jsem jako zbrojnoš Vaší Milosti – proměňte v něco jiného, pohodlnějšího a užitečnějšího. Ostatně, jako by se stalo a vzdávám se toho ode dneška až do konce světa.“

„Nicméně si sednout musíš, protože kdo se ponižuje, bude povýšen,“ a uchopil jej za rámě a přinutil usednout vedle něho.

Pastýři nerozuměli tomu nesmyslu o zbrojnoších a rytířích, jedli jen mlčky a prohlíželi si své hosty, kteří velmi obratně a s náramnou chutí polykali kusy jako pěsti. Když bylo maso snědeno, položili na kůži množství jedlých kaštanů a půl sýra, tvrdšího, než kdyby byl z malty. Roh zatím nezahálel, protože hned plný, hned prázdný jako vědro u studnice kroužil kol do kola tak, že se jeden z připravených měchů brzo vyprázdnil.

Když don Quijote dobře upokojil žaludek, vzal hrst kaštanů do ruky a hledě na ně upřeně, pronesl toto:

„Šťastný věk a století šťastná, jež staří nazvali zlatými, ač ne proto, že se v nich zlato, jehož si naše století železné tolík váží, nabývalo bez vší nesnáze; ale proto, že ti, kteří tehdy žili, neznali slov ‚tvůj‘ a ‚můj‘. Za oné svaté doby bylo všechno společným majetkem a k opatření obvyklé výživy stačilo natáhnout ruku a utrhnut si z mocných dubů, lákajících sladkými svými a zralými plody. Čisté studny a proudící řeky poskytovaly v znamenité hojnosti chutnou a průhlednou vodu. V dutinách skal a stromů pilné a skromné včely zakládaly svou obec, nabízejíce každé ruce zíštně bohatou úrodu své přesladké práce. Mocné korkovníky odlupovaly ze sebe z čiré ochotnosti široké a lehké desky, jimiž se počaly pokrývat domy na prostých sloupcích, mající pouze chránit před drsností počasí. Vše bylo tehdy mír, přátelství, svornost. Dosud se neodvážila těžká radlice křivého pluhu otevřít a navštívit nitro naší pramáti: neboť tato podávala dobrovolně na všech stranách svého úrodného a bohatého klínu vše, co sytilo, živilo a těšilo syny, kterým tenkrát patřila. Tehdy bloudívaly prosté a hezké pastýřky z údolí do údolí, z vrchu do vrchu, prostovlasé, s copy na zádech, oděny jen tolík, aby se počestně zakryvalo, co počestnost žádá a vždy žádala, aby bylo zakryto; a jejich ozdoby nepodobaly se dnešním, jež zvyšují svou cenu tyorským purpurem a hedvábím sto způsoby zpracovaným; ale stačilo jim několik snítek břečťanu spletených s rudými kvítky, aby se vystrojily snad tak nádherně jako naše dnešní dvořanky se všemi nezvyklými výmysly

jejich lenivé žádostivosti. Tenkrát milostné touhy duší zdobily se prostě a upřímně, tak jak prostě upřímně je duše pojímal, nehledíc umělých oklik řeči, aby jejich cenu zvýšila. Nebylo podvodu, ani klam a zlomyslnost nemísily se s pravdou a přímostí. Spravedlnost panovala na svém území, jež nezmenšovaly a nerušily ani přízeň, ani prospěch, které jí nyní tak ubližují, překážejí a ji pronásledují. Stranictví neusadilo se ještě v mysli soudcově, neboť tehdy nebylo ještě co a koho soudit. Dívky a počestnost, jak jsem již řekl, chodívaly kamkoliv samotné a bez obrany, nebojíce se, že cizí zvůle a vilný úmysl je poškodí, a jestliže se oddaly, bylo to pouze z vlastní chuti a vůle. A nyní, v našich hanebných dobách není v bezpečí žádná, i kdyby ji skrýval nový takový labyrinth jako krétský, neboť skulinou nebo vzduchem s horlivostí prokleté žádosti vniká tam milostný mor a vede je k pádu přes všechno ústraní. Když pokročil čas a vzrostla ještě více zloba, vznikl pro jejich bezpečí řád potulných rytířů, aby bránil dívky, pomáhal vdovám a podporoval sirotky i jiné potřebné. Z toho řádu jsem, bratři pastýři, též já, který vám děkuji za pohoštění a dobré přijetí, jehož se od vás dostalo mně i mému zbrojnoší: neboť, ačkoliv všichni smrtelníci jsou přirozeným zákonem povinni pomáhat potulným rytířům, poněvadž vím, že si nejste vědomi této povinnosti, a přece jste mě přijali a uctili, právem vší svou dobrou vůlí děkuji vám za dobrou vůli vaší.“

Celá tato dlouhá řeč (jíž si mohl klidně ušetřit) byla naším rytířem proslovena, protože darované mu žaludy ho připomněly zlatý věk, i napadlo jej pronést k pastýřům ten neužitečný proslov, jež vyslechli vyjeveni a v podivu. Sancho také mlčel, jedl žaludy a často navštěvoval druhý měch, zavěšený na korkovník, aby se víno ochladilo. Řeč dona Quijota trvala déle než večeře a po ní řekl jeden pastýř:

„Abyste ještě spíše mohl říci, Milosti pane bludný rytíři, že jsme vás přijali ochotně a s dobrou vůlí, chceme se vám zavděčit a požádat našeho druhu, který brzo přijde, aby zapíval; je to chytrý a velmi zamilovaný hoch, který ještě k tomu umí číst a psát a umí hrát na loutnu, že si víc už nemůžete přát.“

Jakmile to pastýř řekl, ozval se zvuk loutny a objevil se hudebník, chlapec asi dvaadvacetiletý, velmi hezký. Jeho přátelé se ho tázali, jedli-li už, načež odpověděl, že ano. Ten, který se nabídl donu Quijotovi, řekl:

„Tak nám, Antonio, laskavě můžeš zazpívat, aby zde náš pan host viděl, že i v lesích a na horách se najdou dobrí hudebníci. Pověděli jsme mu o tvé dovednosti a přejeme si, abys ji ukázal a dosvědčil tak, že nelžeme. Proto tě snažně prosím, aby sis sedl a zazpíval píseň o své lásce, kterou ti složil tvůj strýc farář a která se ve vši velmi líbila.“

„Rád,“ odvětil mladík a nečekaje na další prosby, posadil se na pařez uťatého dubu, naladil nástroj a brzo velmi pěkně zazpíval takto:

Antonio.

*Vím, Olallo, miluješ mne,
ač jsi to neřekla nikdy,
pohledem jsi též nic nezradila,
němým poslem lásky.*

*Proto vím, že miluješ mne,
že i ty víš o mé lásce,
nikdy lánska neselhala,
která milé odhalena.*

*Někdy však jsem, pravda, tušil,
Olallo, tvou chladnou duši,
jako z bronzu tvrdou
v mramoru tvých bílých prsou.*

*Ale i v tvém odmítání,
v počestnosti cudného vzdoru
naděje jsem často spatřil
lem bílého roucha.*

*Zmocňuji se toho slibu,
posílena moje víra,
nezmenší se odmítnutím,
nevystroste vyslyšením.*

*Ve dvornosti je-li láska,
z chování již tvého tuším
naděje má že se splní,
jakož vroucně toužím.*

*Mohou-li kdy služby lásky
dívčí srdce získat,
prospějí mi jistě mnohé,
které tobě konám.*

*Všímáš-li si toho, milá,
viděla jsi možná často,
že jsem v pondělí se strojil
do obleku nedělního.*

*Vím, že strojivost a láska
touží cestou vždy se berou,
proto jsem chtěl být v tvých očích
co nejlépe vyšnořený.*

*Neříkám, jak pro tebe tančím,
nelíčím ti hudbu pěknou,
jíž jsi naslouchala v noci
do chvíle, kdy kohout zapěl.*

*Nevzpomínám ani zpěvů,
v nichž jsem tvoji krásu slavil,*

*pravdu mluvily sic všechny,
ale mnohou podráždily.*

*Když jsem tě do nebes chválil,
z Berrocalu Tereza mi řekla.
Mnozí myslí na anděla,
zatím opici ctí jenom,*

*zahalenou v pestré cetky,
s vlasy, běda, nepravými,
s nalíčenou jenom krásou,
která přec však lásku klame.*

*Lhářkou jsem ji tehdy nazval,
víš, jak hrozně hněvala se,
její strýc se jí pak zastal,
víš, že z toho byla rvačka.*

*Nechci tě jen z poblouznění,
nesloužím ti, nedbám o tě
ze smyslné jenom touhy,
věř, že poctivě v tom smýšlím.*

*Svatá církev poutem pojí,
z hedvábí jež upleteno,
máš-li ráda, schyl v ně hlavu,
vedle ihned uzříš moji.*

*Nechceš-li mne, přísahám ti
při největším ze všech svatých,
že z těch hor zde neodejdu,
a když, tož jen do kláštera.*

Tím pastýř skončil, a ačkoliv ho don Quijote prosil, aby ještě zpíval, Sancho Panza nedovolil, protože raději se chtěl vyspat než poslouchat zpívání. Řekl svému pánu:

„Vaše Milost měla by se už teď poohlédnout, kde si na tu noc lehne, neboť práce, kterou tito dobrí lidé ve dne mají, nedovoluje jim, aby noci prozpívali.“

„Rozumím ti, Sancho,“ odpověděl don Quijote, „a chápu jasně, že kdo navštěvoval měch, touží víc po spánku než po hudbě.“

„No, všem nám chutná, zaplat' Pánbůh,“ na to Sancho.

„Máš pravdu,“ odvětil don Quijote, „ulehni, kde chceš; lidem mého povolání sluší více bdít než spát. Ale přes to přese všechno bylo by dobře, Sancho, kdybys mi ještě obvázal ucho, protože mě bolí víc, než je třeba.“

Sancho vyplnil rozkaz. A jeden z pastýřů vida ránu pravil mu, aby se nestrachoval, že mu dá lék, jímž se vyléčí. A vzav několik lístků rozmarýny, jíž tam bylo mnoho, rozžvýkal je a smísil s trochou soli, pak je přiložil donu Quijotovi na ucho a ovázal je dobře se slovy, že jiného léku nebude třeba. A byla to pravda.

KAPITOLA XII.

o tom, co vyprávěl pastýř společníkům dona Quijota.

Potom přišel jiný mladík, který jim nosil z vesnice potraviny, a pravil:

„Víte, co se děje ve vsi, přátelé?“

„Jak to můžeme vědět,“ odvětil jeden z nich.

„Vězte tedy,“ pokračoval mladík, „že dnes ráno zemřel ten pověstný pastýř-student Grisostomo a šeptá se, že zemřel láskou k té čertové holce Marcele, dceři boháče Viléma, která se toulá v pastýřských šatech těmito pustinami.“

„Láskou k Marcele, říkáš?“ pravil jeden z nich.

„Ano,“ odvětil pastýř; „a při tom ještě rozkázal ve své poslední vůli, aby ho pohřbili v polích, jako by byl maurský pohan, pod skalou, kde je pramen s korkovníkem, protože prý ji tam (snad to řekl on sám) uviděl poprvé. A také nařídil jiné ještě podobné věci, ale kněží ve vsi říkají, že se nemají plnit a ani nesmí, protože jsou jako pohanské. Na to na vše odpovídá jeho velký přítel, student Ambrosio, který zároveň s ním stal se pastýřem, že se má vyplnit všecko, všecičko, jak Grisostomo nařídil, a celá ves je tím znepokojena. Ale jak se vypráví, nakonec se přece jen stane to, co si Ambrosio a všichni pastýři, jeho přátelé, přejí, a zítra jej půjdou pochovat slavnostně tam, kde jsem řekl. Mám za to, že to bude stát za podívanou, a já tam alespoň půjdu zcela jistě, i kdybych se neměl až do rána vrátit do vsi.“

„Všichni to uděláme,“ odpověděli pastýři, „a budeme losovat, kdo zatím ohlízá naše kozy.“

„Máš pravdu, Pedro,“ řekl jeden z nich, „ale nebude potřebí losování, protože tu zůstanu já za všechny. A nemysli, že to dělám, abych se zachoval, nebo že bych měl málo zájmu, ale brání mi jít třínska, kterou jsem si onehdy vrazil do nohy.“

„Jsme ti nicméně vděčni,“ řekl Pedro.

Don Quijote požádal Pedra, aby mu řekl, o jakého pastýře a o jakou pastýřku běží. Pedro odpověděl, že pokud ví, mrtvý býval bohatý šlechtic z nedaleké vsi v horách, že dlouhá léta studioval v Salamance, načež se vrátil domů, provázen pověstí velmi vzdělaného učence. „Zvláště říkali, že se vyzná ve hvězdářství a co se děje se sluncem a měsícem, protože vždy správně předpověděl nekrypsu slunce a měsíce.“

„Eklipsa se to jmenuje, příteli, a ne nekrypsa, když se zatmí ta dvě velká zřídla světelná,“ řekl don Quijote.

Ale Pedro neopravuje takových dětinství pokračoval:

„Také uhádl, kdy bude rok plodný nebo estilní.“

„Sterilní chcete říci, příteli,“ řekl zase don Quijote.

„I na tom čerta záleží,“ odvětil Pedro, „jen vám povím, že díky jeho předpovědí velmi zbohatli jeho otec i přátelé, kteří mu věřili, neboť dělali to, co jim radil: letos sejte ječmen, a ne pšenici – letos zase hráš, a ne ječmen – za rok se urodí olivy, ale pak po tři léta nebude olej kapky.“

„Tato věda se nazývá astrologie,“ řekl don Quijote.

„Nevím, jak se nazývá,“ odpověděl Pedro, „jen vím, že znal tohle všechno a ještě více. Neuplynulo mnoho měsíců od té doby, kdy se vrátil ze Salamanky, když se objevil jednou přestrojen za pastýře, s holí i v kožichu, odložil dlouhý šat studentský, a zároveň s ním se oblékl do pastýřského šatu i jeho velký přítel Ambrosio, který s ním studoval. Zapomněl jsem říci, že nebožtík Grisostomo uměl překrásně skládat písničky, takže dělal zpěvy k Narození Páně a divadelní kusy, které chlapci z naší vesnice hrávali na Boží tělo, a všichni říkali, že byly moc hezké. Když z vesnice uviděli tak najednou oba studenty jako pastýře, byli překvapeni a nemohli pochopit, proč se tak podivně proměnili. Tou dobou byl už otec našeho Grisostoma mrtev a on zdědil značné jmění, na nářadí, polnostech, nemalém množství dobytka hrubého i drobného i na penězích; všeho toho stal se mladý muž naprostým pánum a zasloužil si to, neboť byl velmi dobrým přítelem, byl dobročinný, měl rád pořádné lidi a tvář měl jako boží požehnání. Později se poznalo, že se přestrojil jen proto, že po této pusté krajině chodí pastýřka Marcela,

kterou prve náš kamarád jmenoval a do níž se ubohý nebožtík Grisostomo zamiloval. A teď vám povím, kdo je ta holka, možná a i bez možná, že neuslyšíte nic podobného po celý čas života, i kdybyste žil déle než Sarna (= svrab).“

„Řekněte Sára,“ odvětil don Quijote, nemohl snést pastýřovo matení slov.

„Svrab má také tuhý život,“ odpověděl Pedro, „a budete-li mi, pane, vyčítat každé mé druhé slovo, nedopovím vám to ani za rok.“

„Odpust'te, příteli,“ řekl don Quijote, „řekl jsem vám to jen proto, že je opravdu velký rozdíl mezi svrabem a Sárou. Ale vy jste odpověděl velmi dobře, neboť svrab žije déle než Sára. A pokračujte ve svém vypravování, už vás pro nic nezastavím.“

„Tedy vám povím, můj předrahý pane,“ řekl pastýř, „že v naší vesnici žil sedlák ještě bohatší než otec Grisostomův, jmenoval se Vilém a Bůh ho obdaril mimo mnohé a velké bohatství dcerou, při jejímž zrození zemřela matka, nejpočestnější žena v celém okolí. Jako bych ji ještě dnes viděl, s její tváří, která byla z jedné strany jako slunce a z druhé jako měsíc; byla nade vše pracovitá a soucitná k chudým, pročež, myslím, těší se nyní duše její z Boha na onom světě. Z bolesti nad smrtí tak dobré ženy zemřel i její manžel Vilém, zanechal mladou svou bohatou dceru Marcellu v ochraně strýce, duchovního a faráře v naší vsi. Děvče vyrostlo do takové krásy, že připomínala krásu matčinu, a ačkoliv matka byla velmi hezká, soudilo se, že dcera bude ještě hezčí. A tak se i stalo, a když jí bylo čtrnáct, patnáct let, každý, kdo na ni pohlédl, blahoslavil Boha, že ji stvořil tak krásnou, a většina byla do ní zamilována k smrti. Strýc ji choval v ústraní a velmi opatrnl. Ale přesto pověst o její velké kráse se tak rozšířila, že jak pro ni samu, tak pro její velké bohatství nejen z naší vsi, ale i z ostatních na mnoho mil daleko nejlepší mužové žádali a obtěžovali jejího strýce o její ruku. Ale strýc, poněvadž je dobrým křest'anem, ačkoliv ji provdat chtěl, vida, že již dosáhl přiměřeného věku, nechtěl tak učinit bez jejího svolení, nedbal zisku a výhod, jichž mohl dosáhnout ze správy jmění dívčina a odkladu její svatby. A věru toto bylo řečeno na nejednom místě ve vsi k chvále dob-

rého kněze. Povím vám, pane potulný, že v těchhle malých vesnicích se o všem klepe a šeptá. A vězte, jako já vím, že to už musí být tuze dobrý kněz, když i jeho vlastní ovečky o něm pěkně mluví, zvláště na vsi.“

„To je pravda,“ řekl don Quijote, „a pokračujte, neboť příběh je velmi pěkný a vy, milý Pedro, jej vypravujete s opravdovou milostí.“

„Jen at' mi neschází milost boží, protože na ní záleží. Nyní vám povím, že, ačkoliv strýc neteři nabízel a sděloval dobré vlastnosti každého jejího nápadníka, žádal ji, aby si vybrala po své chuti a vdala se, ona nikdy neodpověděla, leč že se ještě provdat nechce a že je ještě tak mladá, necítí se schopna néstí tíhu manželství. Po těchto zdánlivě oprávněných výmluvách strýc přestával naléhat a doufal, že, až trochu dospěje, bude si umět vybrat druhu podle svého vkusu. Neboť říkal, a to zcela správně, že rodiče nemají své děti nutit proti jejich vůli. Ale najednou, tu máš! Jednoho dne se objeví upejpavá Marcela přestrojená za pastýřku a přes zaražení strýcovo a všech lidí ze vsi vyšla na pole s ostatními pastýřkami z obce a jala se pást svoje stádo. A když tak veřejně vyšla a bylo možné pohlédnout otevřeně na její krásu, nedovedu vám ani dobře povědět, kolik bohatých hochů, šlechticů i sedláků, obléklo šat Grisostomův a dvořilo se jí v těchto polích. Jedním z nich, jak už bylo řečeno, byl náš nebožtík, o němž se říkalo, že ji už nemiluje, ale zbožňuje. Ale nemyslete si, poněvadž se Marcela oddala tak svobodnému a nespoutanému životu, v němž je tak málo tiché pokory nebo žádná, že by zavdala příčinu, nebo i zdání příčiny, že její počestnost a mravnost dochází úhony; spíše je tak bdělá na svou čest, že nikdo z těch, kdo se jí dvoří a ucházejí se o ni, se nehonosí a ani nebude moci honosit, že by mu byla dala sebemenší naději na splnění jeho touhy. Neprchá sice a neutíká ze společnosti a z hovorů s pastýři, jedná s nimi zdvořile a přátelsky, ale když kdokoliv z nich jí projeví svůj úmysl, i když je tak počestný a svatý jako úmysl uzavřít manželství, odežene ho od sebe jako ručnicí. Takovýmto způsobem škodí více tomuto kraji, než kdyby tudy šel mor, protože její přívětivost a krása vábí srdce těch, kteří ji zahlédnou, aby jí sloužili a ji milovali, ale její pohrdavost a odmítavost je přivádí k zoufalství a pak nevědí, co dělat, zvou ji hlasit-

tě ukrutnicí a nevděčnicí a jinak podobně, což vše dobře vystihuje její povahu. A kdybyste tu nějaký den pobyl, pane, viděl byste, jak tyto hory a údolí znějí nářkem odmítnutých, kteří ji následují. Tady nedaleko je místo, kde stojí asi dvacet vysokých buků a není ani jediného, který by ve své hladké kůře nenesl vyryto jméno Marcelino, a nad některým je vyryta i koruna, jako by milenec ještě jasněji říkal, že Marcela nosí a zaslouží korunu vší lidské krásy. Tady vzdychá jeden pastýř, tam naříká druhý, zde je slyšet milostné písňě, onde zoufalé nářky. Jsou mezi nimi i takoví, že stráví celou noc pod nějakým dubem nebo skalou a slunce je tam nachází ráno, aniž zamhouřili oka, zabrané, ponořené do přemítání; jiní neustávajíce ve vzdychání, když slunce v poledne nejpalcivěji pálí, nataženi na žhnoucím písku, vysírají své nářky k milosrdnému nebi: a nad nimi všemi vítězí svobodná a veselá Marcela. My všichni, co ji známe, čekáme, kdy ustoupí její hrđost a kdo bude ten šťastný, kdo zvládne tak hroznou povahu a bude se těšit z tak náramné krásy.

Protože vše, co jsem vyprávěl, je dokázaná pravda, chápou, že je pravda i to, co řekl náš druh o příčině smrti Grisostomovy. A radím vám, pane, abyste ráno neopominul účastnit se jeho pohřbu, jenž bude stát za podívanou, protože Grisostomo má mnoho přátel a odsud není na místo, kde si žádá být pohřben, ani půl míle.“

„Budu na to pamatovat,“ řekl don Quijote, „a děkuji vám za potěšení, které jste mi způsobil vypravováním tak půvabné příhody.“

„Ó,“ odvětil pastýř, „já nevím ani polovinu toho, co potkalo milence Marceliny. Ale možná, že zítra potkáme cestou nějakého pastýře, který nám to poví. A nyní uděláte dobře, půjdete-li spát pod střechu, poněvadž by vzduch mohl uškodit vaší ráně, ač lék, který vám byl přiložen, vylučuje zhoršení.“

Sancho Panza, který už posílal k čertu dlouhé vyprávění pastýřovo, rovněž žádal, aby jeho pán šel spát do chatrče Pedrovy. I učinil tak a zbytek noci strávil v myšlenkách na svou paní Dulcineu jako milenci Marcelini. Sancho Panza se uvelebil mezi Rocinantem a svým zvířetem a spal, ne jako nešťastný milenec, ale jako člověk rádně zmlácený.

KAPITOLA XIII.,

kde se končí příběh pastýřky Marceley i jiné příhody.

Ale sotva se den počal jasnit v oknech východu, pět nebo šest pastýřů se zvedlo a šlo probudit dona Quijota a říci mu, má-li ještě v úmyslu jít se podívat na slavný pohřeb Grisostomův, že by šli společně s ním. Don Quijote nepřál si nic jiného, vstal a poručil Sanchovi, aby ihned osedlal koně i osla, což se stalo velmi rychle, a stejně rychle dali se potom na cestu. A neušli ještě čtvrt míle, když na rozcestí spatřili ubírat se směrem k nim asi pět pastýřů oblečených v černých kožiších a s hlavami ověnčenými venci z cypříše a oleandru. Každý z nich měl v ruce silnou trnovou hůl. S nimi zároveň brali se koňmo dva šlechtici pěkně na cestu vystrojení s třemi dalšími pěšími sluhy. Když se sešli, pozdravili se zdvořile a otázali se jedni druhých na účel cesty; všichni mířili k místu pohřbu i dali se na další cestu společně.

Jeden z jezdců, v rozhovoru se svým druhem, pravil:

„Zdá se mi, pane Vivaldo, že nemusíme litovat, že jsme se zdrželi na ten slavný pohřeb, nebot' bude jistě slavný, podle toho, co podivného nám tito pastýři vyprávěli jak o mrtvém svém druhovi, tak o vražedné pastýřce.“

„I já si myslím,“ odvětil Vivaldo, „a ne jeden, ale čtyři dny bych se zdržel, abych to viděl.“

Don Quijote se jich zeptal, co slyšeli o Marcele a Grisostomovi. Cestující řekl, že toho jitra setkali se s pastýři a když viděli je v smutečním šatu, tázali se jich po přičině; jeden z nich mu to vysvětlil, vyprávěje o podivnствí a kráse pastýřky Marceley, o lásce jejích mnohých nápadníků i o smrti onoho Grisostoma, na jehož pohřeb šli. Nakonec opakoval vše, co don Quijote věděl již od Pedra.

Když skončili tuto rozmluvu, byla počata nová tím, že ten, který se zval Vivaldo, ptal se dona Quijota, z jakého důvodu cestuje tak ozbrojen v zemi tak pokojné. Don Quijote odpověděl:

„Uskutečnování mého povolání nedovoluje, abych cestoval jinak, pohodlí, občerstvení a odpočinek byly vynalezeny pro slabé dvořany, ale námaha, neklid a zbraně byly stvořeny pro ty, které svět zve bludnými rytíři, mezi nimiž já nehodný jsem nejnepatrnejší.“

Když to uslyšeli, všichni ho měli za blázna a Vivaldo, aby se o tom více přesvědčil a zvěděl, o jaký druh bláznovství běží, znovu se ho ptal, co myslí těmi bludnými rytíři.

„Nečetly Vaše Milosti,“ odpověděl don Quijote, „anály a dějiny anglické, kde se pojednává o slavných výkonech krále Arthur, kterého stále v našich španělských písních zveme králem Artušem, a o němž se odedávna všeobecně říká po všem království Velké Británie, že nezemřel, ale že se čarodějnicky umění proměnil na havrana a že jednou má se zase vrátit na trůn a ujmout se království a žezla? Proto také nelze dokázat, že by od té doby až dodnes nějaký Angličan zabil havrana. Nuže, za dob toho dobrého krále byl založen ten slavný řád rytířů Kulatého stolu a udála se doslova milostná dobrodružství, která se vypravují o donu Lancelotovi z Jezera a královně Ginevře, jejichž prostřednicí a důvěrnicí byla počestná paní Quintaňona. Z toho se zrodila ta známá píseň, tak často zpívaná v našem Španělsku:

*Nikdy nesloužily rytířovi
výbornější službou dámy,
jako když se Lancelot
z bretoňské země navrátil,*

kde se pak sladce a něžně vypráví o jeho milostných a statečných či-
nech. Od té doby se onen rytířský řád stále šířil a roste po mnoha růz-
ných částech světa; a byli z něho slavní a známí pro své výkony: stateč-
ný Amadis Galský se všemi svými syny a vnuky do pátého kolena,
udatný Felixmarte Hircanský a nikdy dost nedochválený Tirante Bílý;
a téměř v našich dnech vidíme, v obdivu ctíme a slyšíme nepřemožitel-
ného a mocného rytíře dona Belianise Řeckého. Tomuhle se tedy, pá-
nové, říká být bludným rytířem a ten řád, o němž jsem mluvil, je řádem,

jehož i já, hříšník, jsem členem, a to, co vyznávali zmínění rytíři, vyznávám i já. A tak bloudím těmito samotami a pustinami hledaje dobrodružství, odhodlán nabídnout svoje rámě i osobu nejnebezpečnějšímu, jež mi osud nadělí, ku pomoci slabým a potřebným.“

Cestující poznali z řeči, že don Quijote nemá rozum a jaké že to bláznovství jím vládne, a byli udiveni jako všichni ostatní, kteří je nově poznali. A Vivaldo, jenž byl muž chytrý a povahy veselé, aby se pobavil na tom kousku cesty, který, jak pravili, jim k pohřebišti zbýval, chtěl mu dát příležitost, aby pokračoval ještě ve svých nesmyslech. I řekl mu:

„Zdá se mi, pane potulný rytíři, že Vaše Milost provozuje jedno z nejpřísnějších zaměstnání na světě, a myslím, že ani řád kartuziánských není tak přísný.“

„Tak přísný by mohl být,“ odpověděl náš don Quijote, „ale že by byl tak užitečný světu, nebudu rozhodně zastávat. Neboť, přiznejme pravdu, voják, který vykoná rozkaz velitelův, nečiní méně než velitel, který rozkaz dal. Chci tím říci, že mniši ve všem míru a klidu prosí nebesa o dobro pozemské; ale my, vojáci a rytíři, činíme skutkem to, oč oni prosí, hájíce to silou svých paží a ostřím mečů, a to ne pod střechou, ale pod širou oblohou, vystaveni nesnesitelným paprskům slunečním v létě, bodavým mrazům v zimě. Tak jsme služebníky božími na zemi a rameny, jimiž dochází na zemi k naplnění boží spravedlnosti. A poněvadž podniky válečné a ostatní, jež se války týkají, nemohou být vykonávány jinak než v potu, úsilí a námaze, plyně z toho, že ti, kdo válku vedou, beze vší pochyby více vytrpí než oni, kdo v tichém míru a pokoji prosí Boha, aby přál slabým. Nechci tím říci, ba ani mě nenařadá, že stav potulného rytíře je tak dobrý jako stav mnišský; jen chci dokázat tím, co trpím, že rytířský stav je namáhavější, klopotnější, hladovější a žíznivější, bídnější, roztrhanější a všivější, neboť není sporu, že dřívější bludní rytíři zažili mnoho nehod v běhu svého života. A podařilo-li se některým stát se císaři silou svých paží, stálo je to věru řádně krve a potu; a kdyby těm, kdo těchto hodností došli, byli chyběli čarodějové a přátelští mudrci, byli by jistě přišli zkrátka ve svých žádostech a byli by oklamáni ve svých nadějích.“

„Také si myslím,“ odvětil cestující, „ale jedna věc se mi na bludných rytířích nelšíbí, totiž, že, když se naskytne příležitost vykonat velké a nebezpečné dobrodružství, v němž běží zřejmě o život, nikdy v tom okamžiku nenapadne je obrátit se k Bohu, jak má učinit každý křesťan v podobném nebezpečí; ale odporoučeji se svým dámám tak oddaně a zbožně, jako by ony byly jejich bohem. A to se mi zdá, že smrdí trochu pohanstvím.“

„Pane,“ odpověděl don Quijote, „to nemůže být naprosto jinak, a bylo by zle s bludným rytířem, který by si jinak vedl; neboť to je již ve zvyku a mravu potulného rytířstva, aby si rytíř při vykonávání nějakého významného hrdinství vzpomněl na svou dámu, obrátil k ní svůj zrak něžně a milostně, jako by ji prosil, aby mu pomáhala a chránila jej v pochybném případě, jemuž se vydává; a i když ho nikdy neslyší, je povinen říci několik slov mezi zuby, jimž se jí odporoučí ze všeho srdce, a na to máme v románech nesčetné příklady. To neznamená, že mají zapomenout na Boha, ale Bohu se mohou odevzdat během svého konání.“

„Nicméně,“ řekl cestující, „mi zbývá ještě jedna obava, totiž, že jsem mnohokrát četl, jak mezi dvěma bludnými rytíři vznikl spor v řeči, na obou stranách vzplál hněv, oba obrátili koně, rozjeli se ze značné vzdálenosti a pak, bez dalších okolků, v plném rozběhu se srazili, uprostřed jízdy se odporučujíce dámám; pak, jak se v takových setkáních stává, jeden klesne z koně proboden kopím protivníkovým a druhému se stane nutně totéž, neboť se nemohl držet hřívky koňovy; a věru nevím, jak se mrtvý může obracet k Bohu v průběhu tohoto tak rychlého děje. Lépe by bylo, kdyby slov, jež za jízdy zbytečně ztratil odporoučením se dámě, užil k tomu, k čemu byl zavázán jako křesťan. Tím spíš, že vím, že všichni bludní rytíři nemají dam, jimž by se poroučeli, neboť všichni nejsou zamilováni.“

„To není možné,“ odpověděl don Quijote; „pravím, to není možné, aby bludný rytíř neměl dámy, poněvadž všem jim je tak vlastní a přirozené být zamilován, jako že na nebi jsou hvězdy, a je jisté, že nebylo historie, kde by bludný rytíř byl bez lásky, a kdyby bez ní byl,

nebyl by pokládán za pravého rytíře, ale za bastardka, který vešel do pevnosti rytířstva ne branou, ale tajně jako lupič a zloděj.“

„Ale přece,“ pravil cestující, „se mi zdá, vzpomínám-li dobře, že jsem četl, že don Galaor, bratr statečného Amadise Galského, nikdy neměl určité dámy, jíž by se poroučel, a přece nebyl pokládán za nic méně a byl velmi statečným a slavným rytířem.“

Na to odpověděl don Quijote:

„Pane, jedna vlaštovka nedělá jaro, tím spíše, že vím, že tajně byl tento rytíř velmi zamilován; jeho přirozenou povahou, kterou nemohl krotit, bylo, že miloval všechny, které se mu líbily. Ale konečně je bezpečně zjištěno, že jednu jedinou učinil paní své vůle, které se odporoučel velmi často a velmi tajně, protože se pyšnil, že je mlčenlivým rytířem.“

„Nuže, je-li podstatou bludného rytíře být zamilován,“ řekl cestující, „můžeme se domnívat, že i vy jím jste, když přece náležíte k rádu. A jestliže Vaše Milost si nezakládá tak na mlčenlivosti jako don Galaor, prosím vás právem jménem celé této společnosti i svým, abyste nám sdělil jméno, vlast, povolání a krásu své dámy; jistě by se měla za šťastnou, kdyby celý svět věděl, že je milována a ctěna tak zdatným rytířem, jakým se zdá být Vaše Milost.“

Tu don Quijote zhluboka vzdychl a pravil:

„Nemohu říci, zda sladká moje nepřítelkyně schválí či ne, aby celý svět věděl, že se jí dvořím. Jen to vím, čímž odpovídám na váš zdvořilý dotaz, že se jmenuje Dulcinea, pochází ze vsi Tobolo v Manchi a je nejmíň princeznou, už proto, že je královnou a paní mou; její krása je nadlidská, neboť v ní stávají se skutkem všechny nemožné a báječné znaky krásy, jež básníci propůjčují svým dámám: vlasy její jsou zlaté, její čelo je polem Elysejským, její obočí duhami, oči slunci, líce růžemi, rty korály, zuby perlami, hrdlo alabastrem, ťadra mramorem, ruce perletí, její zlost sněhem a části, jež počestnost ukryla zraku lidskému, jsou takové, jak se domýslím, že jen uctivá láska může je ocenit, však nikoliv přirovnat.“

„Chtěli bychom poznat její rodinu, rod a kmen,“ řekl Vivaldo.

Don Quijote odpověděl:

„Nepochází ze starých Curciů, Gaiů a Scipionů římských, ani z moderních Colonů, Ursiniů ani z Moncadů a Requesenů katalánských, také ne z Rebellů a Villonovasů z Valencie; též ne z aragonských Palafojů, Nuzasů, Rocabertisů, Corellasů, Lunasů, Alagonesů, Urreasů, Focesů a Gureasů; ani z kastilských Cerdasů, Manriquesů, Mendozů a Guzmánů, ani konečně z portugalských Alencastrů, Pállasů a Menésů. Ale pochází z manchského rodu Toboso, mladého sice, ale takového, že může dát šlechetný původ nejslavnějším rodinám budoucích století. A neodporujte mi v tom, leč za podmínek, jež Cervino napsal pod trofej zbraní Rolandových: ‚Nikdo se nedotýkej, kdo nejsi schopen měřit se s Rolandem‘.“

„Ačkoliv jsem z rodu Cachopinů z Lareda,“ odpověděl cestující, „neodvážím se srovnávat jej s rodem Toboso z La Manchy, ačkoliv, abych řekl pravdu, podobné jméno mi ještě o ucho nezavadilo.“

„A ani asi nezavadí,“ odvětil don Quijote.

Všichni ostatní naslouchali rozmluvě obou s velkou pozorností a všichni, dokonce i pastýři, poznali dokonalé bláznovství našeho dona Quijota. Pouze Sancho Panza se domníval, že vše, co jeho pán řekl, je pravda, neboť věděl o něm, kdo je, a znal ho od jeho narození; jen trochu pochyboval o krásné Dulcineee z Tobosa, poněvadž nikdy toto jméno neslyšel a o té princezně nezvěděl, ač žil tak blízko u Tobosa.

Za těch řečí spatřili, jak úžlabím mezi dvěma vysokými vrchy sestupuje asi dvacet pastýřů, všichni v černých vlněných kožiších, s věnci na hlavách, jednak tisovými, jednak cypřišovými, jak se potom ukázalo. Šest z nich neslo máry, pokryté rozličným kvítím a větvovím. Vida to jeden z pastýřů, řekl:

„Ti, co přicházejí, nesou tělo Grisostomovo a úbočí této hory je místo, kde projevil přání být pochován.“ Proto si pospíšili, aby přišli včas, neboť příchozí postavili již máry na zem a čtyři z nich jali se kopat ostrými špičáky hrob vedle tvrdého skaliska. Jedni i druzí se zdvořile uvítali a don Quijote i ti, co přišli s ním, jali se prohlížet máry: spatřili na nich pod kvítím mrtvé tělo v pastýřském šatě, asi třicetileté; i po

smrti bylo patrno, že zaživa byl obličeji hezký a postava byla statná. Kolem sebe měl na márách několik knih a mnoho listin, otevřených i složených.

Všichni ti, kteří naň pohlíželi, ti, kteří kopali hrob, i ostatní přítomní zachovávali zázračné ticho, až jeden z těch, co mrtvého přinesli, řekl druhému:

„Podívej se dobré, Ambrosio, je-li to skutečně místo, o němž Grisostomo mluvil, když si přeješ, aby se přesně vyplnilo, co určil v závěti.“

„Je to ono,“ odpověděl Ambrosio, „nebot' mnohokrát mi na něm líčil můj neštastný přítel historii svého neštěstí. Zde, jak pravil, poprvé spatřil onu smrtelnou nepřítelkyni lidského rodu a zde rovněž jí projevil poprvé svoje myšlení stejně počestné jako zamilované a zde to bylo konečně, kde ho Marcela nakonec odmítla a jím pohrdla, takže ukončil tragédii svého neštastného života. A tady, na paměť tolikého neštěstí, přál si, aby byl uložen do lúna věčného zapomnění!“

A obraceje se k donu Quijotovi a cestujícím pokračoval:

„Toto tělo, pánové, na něž pohlížíte soucitným zrakem, obsahovalo duši, do které nebesa vložila nekonečnou část svého bohatství. Je to tělo Grisostomovo, jenž byl prvním v bystrosti, jedinečným ve zdvořlosti, byl až přehnaně šlechetný, byl fénixem přátelství, štědrý bez míry, vážný bez domýšlivosti, veselý bez nízkosti, konečně první v tom, čemu se říká být dobrý, a bez sobě rovného v tom, co se zve být neštastný. Miloval, byl odkopnut. Zbožňoval, bylo jím pohrdnuto. Prosil dravce, naléhal na mramor, běžel za větrem, volal na poušti, sloužil nevděku a vysloužil si smrt v půlce svého života, jež zničila pastýřka, již si přál zvěčnit, aby žila v paměti lidské, jak by to bylo možné poznat z těchto listin, jež zde vidíte, kdyby mi nebyl poručil, abych je dal ohni, až jeho tělo svěřím zemi.“

„Byl byste k nim přísnější a krutější,“ řekl Vivaldo, „než jejich pán sám, nebot' není spravedlivé ani rozumné plnit vůli někoho, kdo dává rozkazy zcela nerozumné; a ani dobrý Cesar Augustus nemohl by se zvát rozumným, kdyby byl dovolil uskutečniti, co Virgil, božský Mantuan, nařídil ve své závěti. Proto, pane Ambrosio, když už odevzdáváte

tělo svého přítele zemi, nechtejte spisy jeho vydat zapomenutí; není dobré, abyste splnil nerozvážně, co on nařídil roztrpčen. Spíše darujte těmto listinám život a zvěčníte tím i krutost Marcelinu, aby byla výstrahou lidem budoucích dob, aby se bránili a vyhýbali podobným pro-pastem. Já i ti, co se mnou přišli, známe již příběh vašeho zamilovaného a zoufalého přítele, známe vaše přátelství, příčinu smrti i rozkaz, jež vydal louče se s životem. Z té truchlivé historie možno posoudit, jaká byla krutost Marcelina, láska Grisostomova, věrnost vašeho přátelství i co čeká ty, kdo s povolenou otěží řítí se po stezce, kterou jim položila před oči klamná láska. V noci jsme se dověděli o smrti Grisostomově a že má být pohřben na tomto místě; ze zvědavosti i soucitu opustili jsme svou přímou cestu a rozhodli jsme se vlastním zrakem pohledět na to, co nás tak bolelo slyšet; a pro tuto soustrast i pro přání, jež máme pomoci, pokud to lze, prosíme tě, moudrý Ambrosio, nebo alespoň já tě snažně prosím, abys nepálil tyto listiny, ale dovolil mi vzít si některé.“

A aniž očekával, až pastýř odpoví, vztáhl ruku a vzal ony, jež byly nejblíže. Vida to Ambrosio, řekl:

„Ze zdvořilosti dovolím, pane, abyste si ponechal ony, které jste si už vzal. Ale je marné doufat, že nespálím ostatní.“

Vivaldo, toužící zvědět, co listiny obsahují, otevřel jednu a uzřel, že má za titul: „Zoufalá píseň“. Ambrosio to uslyšel a řekl:

„Toť poslední list, který nešťastník napsal, a abyste viděl, pane, jakých mezí dospělo jeho neštěstí, čtěte jej hlasitě, neboť máme dost času, než se dokope hrob.“

„Velmi rád,“ pravil Vivaldo; a poněvadž všichni přítomní měli totéž přání, obklopili jej a on četl nahlas.

KAPITOLA XIV.,

kde se uvádějí zoufalé verše mrtvého pastýře i jiné nečekané příhody.

Píseň Grisostomova.

*Jestliže chceš, ty krutá,
aby kolovalo
z úst k ústům,
z krajů v kraje,
že nad tvou nelítostnou
pýchu není,
tu způsobím,
by peklo samo vlilo
v má umučená prsa
zvuků taje,
jež hlas můj známý
zcela změní.*

*A k touze vášnivé pak
mého chtění
bych řekl, jak mě čin tvůj
žalem dusí,
hlas mého hněvu strašlivý
se přidá,
a žal tvůj aby větší byl,
i běda
srdce zmučeného
tebe samu zhnuší.*

*Nuž, naslouchej, jak zní můj zpěv:
ó, nijak lahodně, spíš hřmí jak řev,
neb z hloubek hořkosti a hněvu tryská,
hnán strašnou silou mého pomatení
mně k úlevě; však pro tebe at' klidu není!*

*Řev lva a příšerné slyš vytí,
jímž divoký vlk zuří, zasykání,
s nímž had svou hlavu tyčí,
jak draka, který všechno ničí žití,
a zlověstný vran krákot, pokřik kání,
větru svist, jenž s mořem v bouři syčí
neb s mečem v šíji poslední hlas býčí,
hrdličky smutné cukrování, nářek sovy,
hýkání běsů z říše Satanovy
a celé jeho společnosti černé;
to vše nechť s žalem duše mojí
v hlas nejstrašnější, jediný, se spojí,
až všichni smyslové se zmatou.
Vždyt' krutý žal, jež v sobě dusím,
lze vykřičet jen písni klatou.*

*Mých rozháraných zpěvů zvuky žalné
nezazní, kde Tajo proud svůj volí
a bétisská kde oliva se chvěje.
At' zahučí jen v strmé štíty skalné
a v propastech mé kruté žaly,
jež mrtvý jazyk živým slovem pěje,
a v dolinách, kde hluchá houšť jen zeje,
a na březích, kam nikdo nepřichází,
kam nikdy nezasvítí slunce zlaté
uprostřed dravců tlupy jedovaté,
jež v jílu bahnitém se líně plazí.*

*Když v pustinách má píšeň slabě zazní,
jak chvěla by se děsnou bázni,
tu lítost nad mým srdcem sirým
přec rozlétne se v dálky světem širým.*

*Mne vraždí odmítnutí, podezření,
at' skutečné, či klamné, marná naděje,
a žárlivost mě jistě ve hrob skláti;
můj život ničí dlouhé odloučení
a víra, že se štěstí na mne zasměje,
hned v bázni o tebe se tratí.*

*Smrt neodbytnou na mých rysech znáti,
jen zázrakem snad doposud jsem živ,
ač žárlím, odloučený, odmítnutý,
ač pravdou domněnky jsou, osud krutý,
a v strašných mukách, v kterých zvolna hynu,
já na lid naděje již neuvidím stínu,
již nehledám ji ani ve své trýzni.
Nejhloběji kdybych rozerval své rány,
tu přísahám: chci po ní zemřít žízní.*

*Možno-li muži v téže chvíli
mít strach a doufat spolu,
zří-li, že příčinu svou úzkost měla?
Když žárlivostí krutou mozek šílí,
je možno oči uzavřiti bolu,
když zří i tak, že duše zkrvavěla?
Kdo nevíře by brány neotevřel zcela,
když pro důvěru není v srdci místa,
jen pohrdání zří a podezření,
ó, smutná změna, vše se mění,
v lež hroutí se i pravda čistá.
Ó, tyranko mé divé vášně,*

*hrot meče žárlivosti pálí strašně
a smyčku zhrzená má láska chystá.
Však běda! vítězí v té chvíli
jen na Tě vzpomínka zas čistá.*

*Vém životě až k smrti jisté
tak málo bylo štěstí;
já ve snu žil jsem a dál žiji,
a dím: víc lásky čisté,
vždyť volně duše může jenom kvést
pod sladkou lásky tyranii.
Jak obavy své o zrádkyni skryji,
když zřím v tom těle krásnou duši,
jež zbloudila jen mojí vinou;
a vím, že mnozí na lásku tak hynou,
neb lásce vládnout věčně sluší.
Tím uklidněn svou hlavu v smyčku kladu,
vstříč hledím klidně smrti chladu,
již připravil mi zázrak její krásy,
a tělo zatratím i duši svoji,
vavřínů zřeknu se i věčné slávy.*

*Ty, která bezpráví jen množíš stále,
by příčina mi k smrti byla dána,
svůj zatratit a zničit život lichý,
slyš, jak mé srdce, k smrti zralé,
tak mučí palčivá ta rána,
že dím, že rád jsem obětí tvé pýchy
Však kdyby přec tě dojal smutek tichý
pro moji smrt a v chvíli rozechvění
by se ti v krásné oko slza drala,
ne, neplač, nechci, abys litovala,
že duše má se v nic už mění.*

*Spíš usmívej se v truchlivou tu chvíli
a projev, že to okamžik ten milý!
Je zbytečno však říkat i to tobě,
vždyť vím, že ukojím tvou pýchu jen,
až zmizím v chladném hrobě.*

*Čas nadešel! Z propasti se hrouží
Tantal, jež žízně muka tříší,
již Sisyf valí hrozné břímě skály,
nad Ticiem sup dravý krouží
a Ixion se ke mně blíží,
i sestry, které v mrákot únavy se halí.
At' muka všech se v jednu trýzeň spojí
a vniknou společně do hrudi mojí
(vždyť zoufalci se v přízrácích svět jeví),
at' zazní nad mým mrtvým tělem žalozpěvy,
jež lidé v rubáš odít odpírají.
A pekelných bran hlídáč trojí líce
i jiných příšer na tisíce
at' jekem hromovým vše drtí,
vždyť jiné oslavy milenec nezaslouží,
jejž láska usoužila k smrti.*

*Ó, nelkej, písni chmurná, usedavá,
že druh tvůj tobě nyní sbohem dává,
vždyť ona, která dala vzniknout tobě,
mým neštěstím se šťastnější jen stává.
Ó, písni, nelkej ani v hrobě!*

Všem posluchačům se Grisostomova píseň líbila; ale ten, který ji předčítal, řekl, že podle jeho mínění píseň nesouhlasí s tím, co slyšel o počestnosti a dobrutě Marcellině, neboť Grisostomo si v ní naříká na žárlivost, podezření a odloučení, a to je na úkor dobré pověsti a dob-

rého jména Marcelina. Na to odpověděl Ambrosio, který znal i nejskrytější myšlenky svého přítele:

„Abyste se, pane, zbavil pochybnosti, vězte, že když nešťastník psal tuto píseň, byl vzdálen Marcellu, od níž odešel z vlastní vůle, aby viděl, zda odloučení na ni bude působit svým obvyklým způsobem, a poněvadž zamilovaného všechno trápí a souzí ho nejrůznější obavy, týraly i Grisostoma smyšlené žárlivosti a podezření, jako by byly skutečné. Proto zůstává ještě pravdivým, co se vypráví o dobrotě Marcelli. Ač je krutá, trochu pyšná a velmi pohrdavá, závist sama nesmí a nemůže jí přikládat nějakou vadu.“

„To je pravda,“ řekl Vivaldo a chystal se číst další list, který zachránil z ohně, když ho vyrušilo báječné zjevení (nebo alespoň se tak zdálo), jež se nenadále objevilo před jeho zrakem: nad skalou, do níž se kopal hrob, objevila se pastýřka Marcella tak krásná, že její krása předčila i svou slávu. Ti, kdo ji dosud neviděli, hleděli na ni v obdivu a mlčky, a ti, kdo byli zvyklí hledět na ni, nebyli méně překvapeni. Ale jakmile ji spatřil Ambrosio, pravil s hněvivou tváří:

„Jdeš se snad podívat, divoký bazilišku těchto hor, zda v tvé přítomnosti počnou zase krvácer rány ubožáka, jehož tvá krutost připravila o život, nebo se jdeš pyšnit krutými výkony své povahy, či snad pohlédnout, jako druhý nelítostný Nero, z této skály na požár svého Říma, nebo pošlapat tuto nešťastnou mrtvolu, jako učinila nevděčná dcera svému otci Tarquinioví? Řekni nám rychle, proč přicházíš, nebo co bys nejraději, a poněvadž vím, že mysl Grisostomova nikdy neustala být té poslušná zaživa, budu hledět, aby, ač on zemřel, poslechla tě i vůle těch, kteří se zvali jeho přáteli.“

„Nepřicházím, Ambrosio, z žádného z těch důvodů,“ odpověděla Marcella; „ale pouze sama kvůli sobě, abych ukázala, jak nerozumně si vedou ti, kdo mě viní ze svých bolestí a ze smrti Grisostomovy. A proto prosím všechny přítomné, by mě pozorně poslouchali, nebot' nebude zapotřebí mnoho času ani mnoha slov, abych přesvědčila o své pravdě rozumné. Nebesa mě stvořila krásnou, jak vy pravíte, a takovou, že vás krása moje nutí k lásce, aniž jí můžete odolat, a pro lásku, kterou mi

projevujete, pravíte a požadujete, abych i já vás milovala. Vím, dík přirozenému rozumu, který mi Bůh dal, že všechno krásné je lásky hodno; ale nechápu, že to, co je milováno, má i samo milovat toho, kdo je miluje, jen proto, že je předmětem jeho lásky; ba, mohlo by se stát, že milující byl by sám ošklivý, a proto hodný odmítnutí, a tu by divně znělo: miluji tě, protože jsi krásná, i musíš mě milovat, ač jsem ošklivý. Kde stojí, že krása má být krok za krokem sledována vášní? Každá krása lásku neprobouzí, některá se líbí jen zraku, však srdce nepoutá. Kdyby každá krása působila lásku a vázala srdce, byl by svět změtí bloudících tužeb, nevědoucích, kde stanout, neboť je-li bezpočet krásných předmětů, bylo by bezpočet i tužeb a žádostí: však, jak jsem slyšela, pravá láska se nedělí a má být dobrovolná, ne vynucená. Je-li tomu tak, a já myslím, že je, proč chcete, abych svou vůli vázala násilím, jen proto, že říkáte, že mě milujete? Ne-li, povězte mi: kdyby mě nebesa byla stvořila ošklivou, jako mě stvořila krásnou, byla bych oprávněna stěžovat si na vás proto, že mne nemilujete? Mimoto musíte uvážit, že jsem si nezvolila svoji krásu, ale nebesa mi ji udělila takovou, jaká je, dobrovolně, bez proseb a žádostí. A jako zmije nezaslouží výtek pro svůj jed, ač jím zabíjí, z toho důvodu, že jí jej dala příroda, stejně já nezasloužím kárání za to, že jsem krásná, protože krása počestné ženy je jako ohrazený oheň nebo ostrý meč, které nepálí ani nezraní toho, kdo se k němu nepřiblíží.

Čest a ctnosti jsou ozdobou duše a bez nich tělo nemá se zdát hezkým, i když jím je. A je-li počestnost jednou z těch ctností, jež tělo i duši zdobí a okrašlují, proč má počestnost ztratit ta, která je milována pro svou krásu, aby vyhověla touze toho, kdo jen pro svou libost usiluje vší svou mocí a důmyslem, aby jí pozbyla? Narodila jsem se svobodna a chtějíc svobodně žít zvolila jsem samotu polí. Stromy těchto hor jsou mou společností, jasné vody bystřin mým zrcadlem, stromům a vodám sděluji své myšlení a svou krásu. Jsem ohrazeným ohněm a mečem bezpečně uloženým. Ty, kdo se do mne pouhým pohledem zamilují, odmítám slovy. A jestliže se touhy živí nadějí, a já žádnou naději přece Grisostomovi ani komu jinému nedala, může se směle říci, že ho zabila spíše jeho umíněnost než moje krutost. A vytýká-li se mi, že jeho úmys-

ly byly počestné a že jsem proto byla povinna je sdílet, pravím, že, když na tomto samém místě, kde se nyní kope jeho hrob, mi projevil svoje dobré přání, odpověděla jsem mu, že mým přáním je žít v ustavičné samotě a věnovat jen zemi plod své zdrženlivosti a kořist své krásy. A jestliže on přes toto odmítnutí chtěl vzdorovat vší naději a plout proti větru, není divu, že utonul v hloubce své pošetilosti. Kdybych ho zdržovala v naději, byla bych falešnicí; kdybych mu byla učinila po vůli, jednala bych proti svým nejlepším úmyslům a předsevzetím. Vzdoroval odmítnutí, zoufal si, ač nebyl nenáviděn. Hleďte nyní, je-li rozumné dávat mi vinu za jeho neštěstí? At' si stěžuje ten, kdo byl oklamán, at' zoufá, komu nebyly dodrženy sliby a vyplněny naděje, at' důvěřuje, koho jsem vyzvala, at' se vychloubá ten, jež jsem přijala; ale at' mne nenazývá ukrutnicí ani vražednicí ten, komu neslibuji, koho neklamu, nevolám a nepřijímám. Nebesa dosud nechtěla, abych se zamílovala z rozkazu osudu, a je zbytečné se domnívat, že se zamiluji z vlastní vůle.

Toto všeobecné odmítnutí at' slouží všem, kdo se o mne, každý pro sebe, ucházejí; a od nynějška at' platí, že, umře-li kdo pro mne, neumírá ze žárlivosti a neštěstí, neboť ta, která nikoho nemiluje, nikoho nemůže činit žárlivým, a odmítnutí nelze pokládat za opovržení. Kdo mě nazývá dravcem a baziliškem, at' si mne nevšímá jakožto bytosti škodlivé a špatné; kdo mě zve nevděčnicí, at' mi neslouží, kdo neznalou, at' mne nezná, kdo krutou, at' mne nesleduje; neboť tento dravec a bazilišek, tato nevděčnice, krutá a neuznalá, sama nikoho hledat, znát, sledovat a obsluhovat nebude. Zabila-li Grisostoma jeho netrpělivost a neřízená touha, proč obviňovat tedy mé počestné jednání a poctivost? Chráním-li svou čistotu ve společnosti stromů, proč ten, kdo chce, abych ji uchovala i ve společnosti jiných lidí, žádá, abych ji ztratila ve společnosti jeho? Jak víte, jsem sama bohatá a nepotřebuji bohatství cizího; miluji svobodu a nehodlám se podrobit; nemiluji nikoho a neopovrhnu nikým, neklamu tohoto, nevolám po onom, nevysmívám se jednomu, nebabám se s druhým. Počestná rozmluva s děvčaty těchto vsí a péče o mé kozy, tot' má zábava. Moje touhy mají za hranice tyto hory,

a opouštějí-li je, je to jen, aby pozorovaly krásu nebes; toť kroky, jimiž směřuje duše do své pravlasti.“

Po těch slovech, aniž by čekala na odpověď, obrátila se zády a zmizela v nejužší soutěsce blízko hory, nechala všechny přítomné v údivu nad svým důvtipem i krásou. Některí z těch, kdo byli raněni mocnou střelou jejích zářících, krásných očí, ji chtěli, zdálo se, pronásledovat, nedbajíce zřejmě odmítnutí, jež vyslechli. Když to spatřil don Quijote, uznal, že se zde sluší konat rytířskou povinnost pomáhat dívám v nesnázi, i řekl hlasitě a srozumitelně, s rukou položenou na rukojet' svého meče:

„At' se nikdo, budíž jakéhokoliv stavu a povolání, neodváží pronásledovat krásnou Marcelu, sice se na něj obrátí zuřivý můj hněv. Ukázala jasně a dostatečně svoji malou či žádnou vinu na smrti Grisostomově, i jak je vzdálena toho, vyhovět vášni nějakého svého milence. A proto je spravedlivé, aby ji, místo následování a pronásledování, všichni dobrí lidé na světě ctili a vážili si jí, ježto dokázala, že na světě ona jediná žije s tak pocestnými úmysly.“

Bud' z obavy před hrozbami dona Quijota, nebo proto, že jim Ambrosio řekl, aby skončili to, čím byli povinni příteli, pastýři nehnuli se z místa, třebaže když ukončili kopání a spálili listiny Grisostomovy, vložili tělo do hrobu za pláče okolostojících. Hrob zavřeli velkým balvanem, do té doby, než by byl dokončen náhrobek, který Ambrosio pomýšlel dát zhotovit s tímto nápisem:

*Zde pochován je jinoch mladý,
jejž usmrtily srdce touhy.
On pastýř byl jen pouhý,
a pro lásku ted' leží tady.
Jej zahubila krutost zrad
a hrubý nevděk pyšné krásy!
Jak strašné otroctví je lásky
a svět se nevymání z její vlády!*

Pak zasypali hrob květy a větvemi, a projevili všichni soustrast přítele Ambrosiovi, rozloučili se s ním. Rovněž tak učinili Vivaldo a jeho druh i don Quijote dal sbohem svým hostitelům a cestujícím, kteří ho prosili, aby jel s nimi do Sevilly, poněvadž je to místo vhodné pro dobrodružství, jichž lze tam na každé ulici a za každým rohem nalézt více než kde jinde. Don Quijote jim poděkoval za radu a dobrou vůli zavděčit se mu a řekl, že tentokrát nechce a nemůže do Sevilly, dokud nezbaví všechny okolní hory ničemných lupičů, kterými se prý hemží. Vidouce jeho chvályhodné rozhodnutí cestující na něj už nenaléhali, ale rozloučili se s ním znova a jali se pokračovat ve své cestě, na níž jim dlouhá chvíle nebyla, nebot' vyprávěli o Marcele a Grisostomovi i o bláznovství dona Quijota, jenž se rozhodl vyhledat pastýřku Marcelu a nabídnout jí všechnu svou službu. Ale nestalo se, jak myslel, což se líčí dále v této pravdivé historii, jejíž druhá část tady končí.

KAPITOLA XV.

*o nehodě, jež potkala dona Quijota, když cestou natrefil několik
yanguesských surovců.*

Učený Cide Hamete Benengeli vypravuje, že, když se don Quijote rozloučil se svými hostiteli i se všemi ostatními účastníky Grisostomova pohřbu, dal se i se svým zbrojnošem tímže lesem, v němž zmizela i pastýřka Marcela; jeli jím přes dvě hodiny, hledali ji na všech stranách marně, až se zastavili na louce pokryté svěží travou, po níž tekl potůček, klidný a tak chladný, že vybízel a nutil, aby tam strávili hodiny odpočinku, který právě počínal. Don Quijote i Sancho sesedli, a nechali osla i Rocinanta pást se podle libosti v trávě, vyplenili tlumok a bez velkých ceremonií v pokoji a družnosti snědli oba, pán i sluha, co v něm nalezli. Sancho nedbal, aby Rocinanta spoutal, spoléhaje na to, že je tak klidný a málo bujný, že by jej všechny kobyly z pastvin córdobských nesvedly k žádné špatnosti.

Ale osud a d'ábel, který nikdy nespí, chtěli, aby je tím údolím míjelo pasoucí se stádo galicijských kobyl, nálezející vozkům z Yangues, kteří obvykle odpočívají se svými stády na místech, kde je tráva a voda, a místo, kde ležel don Quijote, se jim velmi hodilo. I stalo se, že se Rocinantovi zachtělo pobavit se s dámami, a jakmile je ucítil, zapomněl na svou přirozenou zdrženlivost a neptaje se pána o svolení, pospíšil si svěřit kobylám, co ho trápí. Ale tyto, jak se zdálo, stály víc o pastvu než o co jiného, i přivítaly jej kopyty a zuby, takže mu zakrátko přetrhly podpěrku a on zůstal bez sedla. Avšak ještě trapnější mu asi bylo, že vozkové, když viděli násilí páchané na jejich kobylách, přiběhli s klacky a tak ho zbili, že jej povalili na zem. Vtom přiběhli udýchání don Quijote a Sancho, kteří viděli výprask Rocinantův, a don Quijote řekl:

„Podle toho, co vidím, příteli Sancho, tohle nejsou rytíři, ale sprostá a nízká cháska. Říkám to proto, že mi můžeš pomoci náležitě pomstít urážku, kterou před naším zrakem utrpěl Rocinante.“

„Jakpak pomstít, u všech čertů,“ odpověděl Sancho, „když je jich přes dvacet, a my jen dva, ba možná jen půldruhého?“

„Já vydám za sto,“ na to don Quijote a bez dalších řečí uchopil meč a vrhl se na Yanguesské a stejně i Sancho Panza, povzbuzen příkladem svého pána.

Nejprve tál don Quijote jednoho, jemuž roztažl kožený kabát a pochroumal hřbet. Yanguejci, když viděli, že na ně, tak četné, odvážují se zle dotírat dva jediní, chopili se svých holí, obstoupili si protivníky a jali se do nich pilně a prudce bušit. Při druhé ráně srazili Sancha na zem a totéž potkalo i dona Quijote, aniž mu byla co platná jeho obratnost a statečnost. Náhoda chtěla, že klesl k nohám Rocinantovým, který se dosud nezvedl, z čehož je patrné, jak zuřivě mlátí hole, dáte-li je do chámských a hněvivých rukou. Když Yanguejští viděli, co provedli, se hnali co nejrychleji stádo a pokračovali v cestě, nechali oba dobrodruhy ve špatném pohodlí a ještě horší náladě.

První se vzpamatoval Sancho Panza, a vida vedle sebe pána, řekl nemocným a žalostným hlasem:

„Pane, done Quijote, ach, pane done Quijote!“

„Čeho si přeješ, bratře Sancho?“ odpověděl don Quijote týmž rozňelnělým a bolestným tónem.

„Chtěl bych, půjde-li to,“ odvětil Sancho Panza, „aby mi Vaše milost dala dvakrát polknout nápoje toho Feoblase (Sancho mrzačí jméno hrdiny Fierabraser), má-li jej tady po ruce; možná, že bude dobrý na ztlučené hnáty jako na zranění.“

„Kdybych jej tu měl, já nešťastník,“ odpověděl don Quijote, „co by nám scházelo? Ale přísahám ti, Sancho Panzo, u své cti potulného rytíře, že, než dva dny uplynou, neporučí-li osud jinak, budu jej mít v své moci, nebo at' mi ruce upadnou.“

„Ale kolik dní uplyne, Milosti, co myslíte, než budeme moci hnout nohou?“ řekl Sancho Panza.

„O sobě ti mohu říci,“ pravil ztlučený rytíř don Quijote, „že ty dny odhadnout neumím; ale tím vším jsem vinen já, protože jsem neměl vztáhnout ruku proti lidem, kteří nejsou rytíři jako já, a proto myslím,

že za trest, že jsem přestoupil zákony rytířské, dovolil bůh bitev, abych byl takto potrestán. Pročež, bratře Sancho, je třeba, abys dával pozor, co ti nyní řeknu, neboť je to velmi důležité pro dobro nás obou: totiž, když uvidíš, že podobná chátra nám činí nějaké příkoří, nesmíš čekat, až já se proti ní chopím meče, poněvadž to se nestane už nikdy, ale chop se meče sám a potrestej je po své chuti; a kdyby k jejich pomoci a obraně přispěchali rytíři, dovedu tě ubránit a napadnout je vší svou mocí, neboť jsi už viděl v tisíci případech a zkušenostech, kam až sahá síla tohoto mého mocného ramene.“

Tak pyšným se stal ubohý rytíř pro vítězství nad statečným Biskajcem.

Ale pokyn pánův se nezdál tak dobrým Sanchu Panzovi, aby neodpověděl:

„Pane, jsem člověkem mírumilovným, mírným a pokojným a umím snést jakékoliv příkoří, protože mám ženu a děti. Pročež vězte zase vy, Milosti, neboť jako rozkaz vám to sdělit nemohu, že se nikdy meče nechopím, ani proti prostáčkovi, ani proti rytíři, a že ode dneška s Pánembohem odpouštím příkoří, která mi kdo učinil nebo učiní, ať je na mně spáchal, páčá či spáchati má urozený nebo neurozený, boháč nebo chudák, šlechtic nebo měšťák, nevyjímaje žádný stav a povolání.“

Slyše to jeho pán odpověděl:

„Chtěl bych mít dost dechu, abych mohl hovořit trochu pohodlně, a přál bych si, aby bolest v boku se poněkud utišila, a vyložil bych ti, Panzo, na jakém jsi omyleu. Rozmysli si, hříšníku, jestli vítr osudu, dosud nám tak nepříznivý, obrátí se v náš prospěch a nadme plachty přání, abychom bezpečně a bez nehody přistáli u některého z ostrovů, jež jsem ti slíbil! Co by z tebe bylo, kdybych ho dobyl a udělal tě jeho pámem? Ale ty dokážeš, že to nebude možné, protože nejsi rytíř a nechceš jím být, nejsi statečný a nechceš se mstít za urážky a bránit svoje panství. Neboť musíš vědět, že v královstvích a zemích nově dobytých duchové obyvatel nejsou nikdy tak klidní, ani tak naklonění novému pánu, aby nebylo obav, že neučiní něco neočekávaného, aby znova změnili stav věcí a zkusili znovu, jak se říká, štěstí; a je třeba, aby nový majitel

měl rozum a uměl vládnout a aby byl statečný a uměl bojovat a bránit se v každé nesnázi.“

„V té, která nás potkala dnes,“ odpověděl Sancho, „bych býval raději neměl ten rozum a tu statečnost, o nichž Vaše Milost mluví. Ale přísa-hám vám, jako že jsem chudák, že potřebuji spíš obkladů než výkladů. Zkuste, Milosti, můžete-li vstát, a pomůžeme Rocinantovi, ač si toho nezaslouží, neboť on byl hlavní příčinou všeho toho bití. Nikdy bych tomu u Rocinanta nevěřil, měl jsem ho za osobu cudnou a míru-milovnou, jako jsem já. Konečně, dobře se říká, že je zapotřebí dlouhé doby, než poznáš druhé, a že na tomto světě není nic jisté. Kdopak by byl řekl, že po těch velkých ranách, jež Vaše Milost zasadila onomu ubohému bludnému rytíři, přijde tak náhle ta průtrž ran, která se snes-la na naše hřbety?“

„A to ještě tvůj,“ odpověděl don Quijote, „je asi zvyklý na podobné deště; ale můj, vychovaný v měkkém hedvábí, cítil zřejmě více bolest té nehody, a kdybych nemyslel – ale co říkám nemyslel, vždyť to vím zcela jistě – že všechny tyto nepříjemnosti nutně provázejí povolání rytířské, zemřel bych na místě samou zlostí.“

Na to odvětil zbrojnoš:

„Pane, když tedy tyto nehody jsou sklizní rytířství, povězte mi las-kavě, žne-li se často, nebo jen v určitých obdobích, neboť se mi zdá, že po dvou sklizních nebudem už schopni třetí, nepomůže-li nám Bůh v nekonečném svém milosrdenství.“

„Věz, příteli Sancho,“ odpověděl don Quijote, „že život potulných ry-tířů podléhá tisíci nebezpečí a strastí, ale právě tak se může brzo stát, že bludní rytíři stanou se králi a císaři, jak se to ukázalo na mnoha růz-ných rytířích, jichž historii důkladně znám; a mohl bych ti nyní vyprá-vět, kdyby mi bolest dovolila, o některých, kteří pouhou statečností svého ramene došli těch řečených vysokých hodností, však před tím je samy potkaly nejrůznější nehody a trápení. Tak statečný Amadis Gal-ský dostal se do moci svého smrtelného nepřítele čaroděje Arcalause a ví se bezpečně, že, byl jím v zajetí připoután k sloupu na nádvoří, do-stal od něho více než dvě stě ran koňskou otěží, ba kterýsi nejmenova-

ný, avšak věrohodný autor praví, že Arcalaus chytil rytíře Feba do jahého propadliště, které se mu otevřelo pod nohami v jistém hradu, a rytíř spadl do hluboké jámy pod zemí spoután už na nohou i na rukou a tam mu dali, jak se říká, klystýr ze sněhové vody a písku, až neměl už daleko k smrti, a kdyby mu v té velké nouzi nebylo pomoženo mudrcem, jeho velkým přítelem, ubohý rytíř by to byl odskákal.

Mohu se tudíž klidně řadit k takovým mužům, tím spíš, že horší urážky snesli než ty, které nyní my snášíme. Neboť to ti chci říci, Sancho, že neurážej rány zasazené věcmi, jež se dostaly do ruky pouhou náhodou, a toto je výslovňě vyjádřeno v zákonu souboje: udeří-li švec někoho kopytem, jež drží v ruce, nelze říci, ač je kopyto ze dřeva, že udeřený dostal ránu holí. Říkám to, aby sis nemyslel, že proto, že jsme v té hádce byli ztlučeni, jsme proto už pohaněni: neboť zbraně, jež oni lidé měli a jimiž nás zřezali, byly jejich hole a žádný z nich, pokud si vzpomínám, neměl kordu, meče nebo dýky.“

„Já jsem se nestačil na to podívat,“ odvětil Sancho, „protože sotva jsem sáhl po meči, dali mi těmi svými klacky pomazání, že oči přestaly vidět a nohy mě přestaly nést a svalil jsem se, kde teď ležím; a proto mne ani tak netrápí pomyšlení, byla-li to urážka či ne, jako bolest po těch ranách, které se mi stejně vtiskly do paměti jako do zad.“

„Přesto ti pravím, bratře Panzo,“ odpověděl don Quijote, „že není vzpomínky, jíž by čas nezahladil, ani bolesti, jíž by smrt neodnesla.“

„Ale může být většího neštěstí,“ řekl na to Panza, „než to, které čeká, až je čas zahladí a smrt odnese? Kdyby tato naše nepřízeň byla z těch, co se vyhojí párem obkladů, nebylo by tak zle; ale vidím, že nestačí obvazy z celé nemocnice, aby se nám vedlo líp.“

„Nech toho a načerpej sil ze své slabosti,“ pravil don Quijote; „já učním totéž a podíváme se, jak je Rocinantovi, kterému, jak se mi zdá, nepřipadla, ubožákovi, nejmenší část neštěstí.“

„Není divu,“ odvětil Sancho, „vždyť je přece také potulným rytířem. To čemu se divím, je, že moje zvíře vyvázlo svobodně a bez úrazu, kdežto nám polámal žebra.“

„Vždy nechává Osud jedny dveře v neštěstí otevřeny, aby je naprávil,“ pravil don Quijote; „říkám to, protože to dobytče nahradí mi nyní Rocinanta a donese mě odsud na nějaký hrad, kde si vyhojím své rány. A nebudu se stydět za takovou jízdu, neboť si vzpomínám, že jsem četl, jak onen dobrý stařík Silenus, vychovatel a učitel veselého boha smíchu, když vstupoval do města o sto branách, jel velmi pohodlně na velmi pěkném oslu.“

„To je pravda, že asi jel, jako Vaše Milost praví,“ odvětil Sancho; „ale je rozdíl jet, anebo viset přes koně jako pytel smetí.“

Na to řekl don Quijote:

„Rány utržené v boji spíše cti přidají, než uberoú; a proto, příteli Panzo, mi víc neodpovídej, ale, jak jsem ti řekl, zvedni se, jak nejlíp umíš, a vysad' mě, jak se ti zlíbí, na své dobytče a vydejme se odsud, než přijde noc a zastihne nás v této pustině.“

„Ale vždyť jsem slyšel od Vaší Milosti,“ řekl Panza, „že to je velmi rytířské spát v pustině a samotě po většinu roku a že to mají za velké štěstí.“

„Tak jest,“ na to don Quijote, „když jinak nemohou, anebo když jsou zamilováni: a to je tak pravda, že byl jednou rytíř, který strávil na skále dvě léta, v slunci a stínu, vystaven nepohodám nebeským, aniž o tom věděla jeho paní; jedním takovým byl Amadis, když si dal jméno ‚Neznámého Krasavce‘ a vzdálil se na Chudou skálu, nevím ted', zda na osm let nebo osm měsíců; stačí, že tam odešel činit pokání za nevzpomínám si už jakou hloupost, kterou mu provedla paní Oriana. Ale nechme toho už, Sancho, a pospěš si, než stihne tvoje dobytče podobné neštěstí jako Rocinanta.“

„To by musel sám čert,“ řekl Sancho a třicetkrát zavzdychal, šedesátkrát zabědoval a stodvacetkrát proklesl toho, kdo ho sem přivedl, vstal, avšak zůstal uprostřed cesty ohnutý jako turecký luk, nemohl se dokonale napřímit; a v takovém trápení připravil osla, který také trochu zdivočel z přílišné své svobody toho dne. Potom zvedl Rocinanta, který by se jistě nedal zahanbit svým pánum a Sanchem, kdyby měl jazyk stvořený k náruku. Nakonec Sancho uložil dona Quijota na osla,

přivázal za něj Rocinanta, vzal osla za ohlávku a zamířil zvolňoučce tam, kde se domníval, že asi vede královská silnice. A osud, který jejich věcem čím dál více přál, zavedl ho, dřív než ušel malou míli, na cestu, na níž odkryl hospodu, v níž don Quijote mermomocí chtěl vidět hrad. Sancho ujišťoval, že je to hospoda, a jeho pán, že hrad, a spor trval, až přišli k ní, i vstoupil do ní Sancho bez dalšího zkoumání se vší svou výpravou.

KAPITOLA XVI.

o tom, co potkalo důmyslného rytíře v hospodě, již měl za hrad.

Hostinský, vida dona Quijota naloženého přes osla, tázal se Sancha, co mu je. Sancho odpověděl, že to nic není, že jenom spadl ze skály a že si trochu pohmoždil žebra. Hostinský měl ženu, která měla povahu jinou, než podobné ženy mívají, neboť byla od přírody soucitná a trpěla nehodami bližních. Přiběhla hned ošetřovat dona Quijota a zavolala si na pomoc i svou svobodnou, velmi hezkou dceru. V hospodě sloužila též holčice z Asturie, široké tváře, silného týlu, ohrnutého nosu, na jedno oko šilhavá a na druhé také moc neviděla; pravda je, že statnost těla nahrazovala ostatní chyby. Od hlavy k patě neměla sedm pídí a hřbet, který ji trochu tížil, působil, že hleděla k zemi více, než by si byla přála. Tato krasavice pomáhala tedy děvčeti a obě ustlaly donu Quijotovi na bídném lůžku v místnosti, jež nesla patrné známky bývalého seníku a kde se uložil nějaký mezkař, trochu opodál dona Quijota. Ač bylo jeho lůžko ze sedel a houní jeho mezků, bylo přece mnohem lepší než postel dona Quijota, která se skládala pouze ze čtyř sukrovitých prken na dvou kulhavých lavicích a z peřiny tenké jako žíněnka, plné chuchvalců, jež by každý, kdo by děrami neuviděl, že jsou z vlny, mohl pokládat za oblázky pro jejich tvrdost, ze dvou prostěradel z kůže na povlékání štíťů a z přikryvky, jejíž niti bylo by snadné spočítat, aniž by jedna ušla. Do té zlořečené postele si lehl don Quijote; potom jej hostinská a její dcera obvázaly shůry až dolů a Maritornes (tak se jmenovala Asturanka) jim svítila.

Když hospodská viděla při obvazování, že je don Quijote místy samá modřina, řekla, že se to spíš podobá výprasku než pádu.

„To není od výprasku,“ řekl Sancho, „ale skála byla plna hrotů a hran, a každá z nich udělala jednu modřinu;“ a také jí povídal:

„Zaříd'te to, paničko, laskavě, aby vám nějaký ten obvaz zbyl, protože tu je ještě někdo, kdo jej potřebuje; mne také trochu bolí v zádech.“

„Vy jste tedy,“ odpověděla hospodská, „také musel spadnout?“

„Nespadl jsem,“ řekl Sancho, „ale když jsem viděl ten přemět mého pána, tak mě rozboloelo tělo, že mi připadá, jako bych byl dostal tisíc ran holí.“

„To je možné,“ pravilo děvčátko z hospody, „mně se několikrát zdálo, že padám z věže a stále nemohu dopadnout, a když jsem se probudila, byla jsem tak zmlácená a polámaná, jako kdybych opravdu byla spadla.“

„Háček je v tom, paní,“ odpověděl Sancho Panza, „že mně se nezdálo nic, ale byl jsem ve bdělejším stavu než nyní, a přece mám skoro tolík modřin jako můj pán don Quijote.“

„Jak se jmenuje ten pán?“ tázala se Asturanka Maritornes.

„Don Quijote de la Mancha,“ odvětil Sancho Panza, „a je dobrodružný rytíř, a to jedním z nejlepších a nejzdatnějších, které odedávna bylo lze v světě nalézt.“

„Co je to dobrodružný rytíř?“ znova na to holka.

„Tak málo jste ještě na světě, že to nevíte?“ odpověděl Sancho Panza; „vězte, má drahá, že dobrodružný rytíř je člověk, který, než řeknete dvě slova, dostane buďto výprask, nebo korunu císařskou. Dnes je tím nejnešťastnějším tvorem na zemi a tím nejpotřebnějším, a zítra bude moci dát svému zbrojnoši dvě nebo tři království.“

„Ale jakpak že nemáte, když náležíte tak dobrému pánovi, alespoň nějaké hrabství?“ řekla hospodská.

„Ještě je brzo,“ odpověděl Sancho, „protože jsme teprve měsíc na cestě za dobrodružstvím a ještě se nám vlastně nepřihodilo žádné, neboť to bývá, že člověk hledá jednu věc, a nalezne jinou. Pravda je, že uzdraví-li se můj pán don Quijote z tohoto zranění nebo pádu a nezůstanu-li já z něho mrzákem, nevyměnil bych své naděje za nejlepší hodnost ve Španělsku.“

Don Quijote poslouchal velmi pozorně tyto řeči a sedaje si, jak jen mohl, na postel a bera hostinskou za ruku, řekl jí:

„Věřte mi, krásná paní, že se můžete zvát šťastnou, neboť jste přijala na svém hradě moji osobu, a ta je taková, že jestliže ji nevychvaluji, je

to jen proto, že se říká, že samochvála snižuje, ale můj zbrojnoš vám poví, kdo jsem. Jen vám povím, že na věky zaznamenám ve své paměti službu, již jste mi prokázaly, a budu vám vděčen, dokud budu živ, a kdyby se bylo líbilo nebesům, aby mě láska tak nepřemohla a nevydala svým zákonům a očím oné krásné nevděčnice, jejíž jméno si nyní myslím, pány mé svobody byly by zraky této hezké slečny."

Hostinská i její dcera byly v rozpacích, a stejně i dobrá Maritornes, když slyšely řeči bludného rytíře, kterým rozuměly asi tak, jako kdyby mluvil řecky; ale chápaly dobře, že jejich účel je dvorný a galantní. A poněvadž na podobnou mluvu nebyly zvyklé, hleděly na něj v údivu, zdál se jim člověkem neobvyklým a opustily jej s poděkováním za jeho dvornost po hospodsku.

Astuřanka Maritornes ošetřila potom Sancha, který toho potřeboval ne méně než jeho pán. Mezkař si s ní byl ujednal, že se spolu té noci vyspí, a ona mu dala čestné slovo, že k němu přijde, až se hosté uloží a její páni usnou, a že mu vyhoví ve všem, co jen bude chtít. O té dobré holčině se vypráví, že nikdy neučinila takového slibu, aby jej také nesplnila, i kdyby jej dala v lese a beze svědků, neboť se měla za ženu čestnou; to, že sloužila v hospodě, za ponížení nepokládala, jelikož říkala, že neštěstí a nehody ji přivedly do toho stavu.

Tvrďá, úzká, nedostačující a zrádná postel dona Quijota stála první uprostřed té sešlé stáje a vedle ní ustlal si Sancho, maje pouze rohož a přikrývku, která vypadala, jako by byla spíš z cucků než z vlny. Pak přicházelo lože mezkařovo, postavené, jak už řečeno, ze sedel a z postroje jeho dvou nejlepších mezků, jichž měl dvanáct, čistých, tlustých, pověstných, neboť byl to jeden z bohatých mezkařů arevalských; spisovatel této historie se o tomto mezkaři zvláště zmiňuje, protože ho velmi dobře znal, ba vypravuje se, že byl jeho vzdáleným příbuzným. Mimo to Cide Hamete Benengeli byl dějepiscem velmi zvídavým a velmi přesným ve všem a je to zřejmé z toho, že nechtěl pomínot ani věcí právě zmíněných, ač jsou tak nepatrné a tak nedůležité. Z toho si mohou vzít příklad dějepisci věcí vážných, kteří nám líčí činy tak krátce a stručně, že sotva dojdou našeho sluchu, nechávajíce, at' už

z nedbalosti, ze zlomyslnosti nebo z nevědomosti, hlavní část díla v kalamáři. Tisíckrát budiž pozdraven autor Tablanta, Ricamonta a autor toho díla, kde se vypravují skutky hraběte Tomillase: ti líčí všechno s jinačí podrobností!

Pravím tedy, že, když mezkař šel dohlédnout ještě na mezky a po-druhé je nakrmil, natáhl se na svá sedla a jal se čekat svou velepřesnou Maritornes. Sancho byl už obvázán a ležel, a ač usiloval usnout, nešlo to pro bolest v žebrech; don Quijote z téhož důvodu měl oči otevřeny jako zajíc. Celá hospoda byla už utichla a nebylo v ní jiného světla než z lampy hořící uprostřed vjezdu. To podivuhodné ticho a nikdy rytíře neopouštějící vzpomínky na události, na každé straně vyprávěné v knihách, které způsobily jeho neštěstí, mu přivedly na mysl jedno z nejpodivuhodnějších bláznovství, jež mohl vymyslet: vzpomněl si totiž, že je v slavném hradě (jak jsme již povíděli, hrady byly u něho všechny hospody, v nichž se ubytoval), že dcerka hospodského je dcerou pána hradu a že, přemožena jeho šlechetnosti, se do něho zamila-vala a slíbila mu, že té noci bez vědomí rodičů přijde se s ním trochu vyspat. A pokládaje celý tento nesmysl, jejž si vytvořil, za jistý a pravdivý, počal se starat a zabývat nebezpečím, do něhož upadla jeho počestnost, a slíbil si v srdci, že nezradí svou paní Dulcineu z Tobosa, i kdyby si k němu lehla sama královna Ginevra s dvorní dámou Quinta-nou.

Zatímco myslel na tyto nerozumnosti, nadešla hodina (pro něho ne-šťastná) příchodu Astuřanky, jež, v košili a bosa, s vlasy ve vlněné síti, tichými a pozornými kroky vstoupila do místnosti, kde ti tři odpočívali, a hledala mezkaře. Ale sotva překročila práh, don Quijote ji ucítil a posadil se na posteli přese své obvazy a bolesti v kříži vztáhl ramena po krásné slečně Astuřance, jež pozorně a tiše s rukama nataženýma tápala po svém milenci. Nahmatala ruce dona Quijota, jenž ji vzal pevně za zápěstí a přitáhnul ji k sobě, aniž se odvážila říci slovo, posadil ji na postel. Pak jí sáhl pod košili, a ač byla z režného plátna, jemu se zdála z nejjemnějšího, tenkého kmentu. Na zápěstích měla šňůry skleněných perel, a jemu se zdály drahocennými perlami východními; vlasy, které

se dosti podobaly žíním, ucítil jako vlákna nejjasnějšího zlata arabského, jehož zář i slunce zastiňuje, a dech, který jistě bylo cítit vychladlým včerejším salátem, mu voněl něžnou a příjemnou vůní; zkrátka, vymaloval si ji ve své fantazii tak, jak to četl ve svých knihách o nějaké princezně, jež přišla navštívit zraněného rytíře, zmoženého láskou k ní – se všemi půvaby, o nichž tam lze číst. A taková byla zaslepenost ubohého rytíře, že ani dotek, ani dech, ani jiné vlastnosti výtečné panenky ho z bludu nevyvedly, ač by se z nich udělalo špatně každému, kdo není mezkařem. Ale jemu se zdálo, že objímá bohyni krásy; a drže ji pevně jal se k ní milostně a tiše mluvit:

„Přál bych si, krásná a vznešená paní, abych vám mohl splatit ne-smírnou milost, již jste mi prokázala pohledem na svou velkou krásu. Však osud, který neúnavně pronásleduje dobré, přivedl mě na toto lůžko a ležím zde tak zmlácen a polámán, že i kdybych měl sebelepší vůli vyhovět vaší touze, nebylo by to možné. A k této nemožnosti přistupuje jiná větší, totiž slib věrnosti, učiněný mnou neporovnatelné Dulcinee z Tobosa, jediné paní mých nejskrytějších myšlenek. Kdyby toho nebylo, nebyl bych tak pošetilým rytířem, abych si nechal pro nic za nic ujít šťastnou příležitost, již mi poskytla vaše velká dobrota.“

Maritornes se úzkostí potila, cítila, jak ji don Quijote drží a aniž chápala nebo i poslouchala jeho řeči, snažila se mu mlčky vymknout. Poveněný mezkař, jemuž nedaly usnout jeho hříšné touhy, uslyšel holku hned, jak překročila práh, poslouchal pozorně vše, co don Quijote povídal, a žárlivý, že mu Asturánka nesplnila slib pro jiného, přiblížil se k posteli dona Quijota, čekal tiše, k čemu ty řeči, jimž nemohl rozumět, povídou. Ale když viděl, že holčice se namáhá se vyprostit a že don Quijote se namáhá ji udržet, uznal to za špatný vtip, zvedl ruku a dal zamílovanému rytíři takovou nehoráznou ránu přes hubené čelisti, až mu zalil ústa krví, a nebyl ani s tím ještě spokojen, skočil mu na záda a rádně ho potlapal odeshora dolů. Postel, která byla trochu chatrná a nepevných základů, nemohla snést přírůstek zatížení, se rozsypala a hlukem vzbudila hostinského, jenž si pomyslel hned, že v tom má asi prsty Maritornes, protože neodpovídala na hlasité volání. S tím pode-

zřením vstal, zapálil svíčku a šel za rámusem. Holka, když viděla přicházet svého pána celého rozvztekáho, popletena strachem utekla na postel Sancha Panzy, který ještě spal, a tam se skrčila do klubíčka. Hospodský vstoupil s křikem:

„Kde jen jsi, běhno! Jistě, že jsi to spískala ty!“

Vtom se probudil Sancho a cítil něco skoro na sobě, myslel, že ho tlačí můra, a jal se rozdávat rány pěstí na obě strany; většinu z nich dostala Maritornes, jež odhodila pro bolest všechnu počestnost a vrátila jich Sanchovi tolik, že ho naneštěstí probudila; a Sancho, když viděl, že s ním nevímkdo takhle nakládá, zvedl se, jak mohl, popadl se s Maritornes do křížku a mezi oběma počala ta nejurputnější a nejpůvabnější rvačka na světě. Jakmile mezkař spatřil ve světle hostinského svíce, jak se vede jeho dámě, nechal dona Quijota a běžel jí přispět nouzou pomocí. Totéž učinil hostinský, který však naopak chtěl holku potrestat, myslel bezpochyby, že ona jediná je příčinou oné všeobecné harmonie. A tak jako se říká, že kocour hryže myš, myš provaz, provaz kůl, mezkař bil do Sancha, Sancho do holky, holka do něho, hostinský do holky a všichni se mydlili s takovým spěchem, že si okamžiku odpocínku nedoprávali. Ke všemu ještě hostinskému zhasla svíčka a v nastalé tmě tloukli se všichni bez milosti po pohmatu, a kam padla rána, chlupy nerostly.

Té noci se ubytoval náhodou v hospodě biřic takzvaného „starého“ Svatého bratrstva z Toledo, jenž, slyšel rovněž neobvyčejný hřmot rvačky, popadl úřední hůl a plechové pouzdro se svými doklady, vešel potmě do místnosti a volal:

„Ve jménu spravedlnosti, ve jménu Svatého bratrstva.“

Prvního nahmatal ztlučeného dona Quijota, nataženého na své spadlé posteli bradou vzhůru a bez paměti, a uchopil jej po ohmatu za bradu, stále volal:

„Bděte zákonů!“

Ale když ten, kterého držel, se nehýbal a nemukal, srozuměl, že je mrtev a že ti, kdož se tam s ním nalézají, jsou vrahy, a s tím podezřením vykřikl hlasitěji:

„Zavřete dveře hospody a nikdo at' neodchází, zabili tu člověka!“

Ta slova zarazila všechny a každý nechal rvačky v okamžiku, kdy ho zastihl hlas. Hospodský odešel do své komory, mezkař se uchýlil na svá sedla, holka do svého doupěte, jen nešťastní don Quijote a Sancho nemohli se pohnout z místa. Tu pustil biřic bradu dona Quijota a šel pro světlo, aby mohl vyhledat a zatknot viníky; ale nenalezl nic, protože hospodský chytře zhasil lampu, když se vrácel do své světnice, i musel biřic ke krbu, kde s notnou námahou a po dlouhé době zapálil jinou lampa.

KAPITOLA XVII.,

*kde se pokračuje v nesčetných svízelích statečného dona Quijota
a dobrého zbrojnoše Sancha Panzy v hospodě, kterou na své
neštěstí don Quijote měl za hrad.*

Zatím se už probudil don Quijote z mdloby a týmž hlasem, jímž předchozího dne volal svého zbrojnoše, když ležel v údolí holí, oslovil ho:

„Příteli Sancho, spíš? Spíš, příteli Sancho?“

„Jakpak mám, já ubohý, spát,“ odpověděl Sancho hlasem plným smutku a nevole, „když se zdá, že si mě dnes v noci všichni čerti usmyšleli týrat?“

„Bud' si jistý, že tomu skutečně tak je,“ odvětil don Quijote, „protože bud' nic nevím, nebo je tento hrad začarovaný, nebot' ti povím... Ale musíš mi přísahat, že to, co ti nyní chci říci, zatajíš, dokud budu živ.“

„Přísahám,“ na to Sancho.

„Žádám přísahu,“ pravil don Quijote, „nebot' nechci, aby byl někdo připraven o čest.“

„Vždyť povídám, že přísahám,“ opakoval Sancho, „a nepovím to, po-kud bude Vaše Milost živa, a dej Bůh, abych to mohl vyzradit už zítra.“

„Jednám s tebou snad tak špatně,“ tázal se don Quijote, „že mě chceš vidět tak brzo v rakvi?“

„Proto ne,“ odpověděl Sancho, „ale poněvadž nerad věci uchovávám v tajnosti a nechtěl bych, aby mi samým uchováním shnily.“

„At' je to tedy pro cokoliv,“ řekl don Quijote, „spoléhám na tvou lásku a na tvou slušnost; věz, že této noci mě potkala jedna z nejpodivnějších příhod, jíž si budu vážit, a abych ti zkrátka řekl, před chvílí ke mně přišla dcera majitele zámku, která je nejšvarnější a nejkrásnější pannou, již lze nalézt na velké části světa. Co bych ti mohl říci o sličnosti její osoby, co o jejím bystrém rozumu a co jiných skrytých věcí! Všechno zamlčím a pominu, abych neporušil věrnost, jíž jsem povinen své paní Dulcinee z Tobosa. Jen ti povím, že bud' mi nebesa závi-

děla tolík štěstí, do mých rukou osudem vloženého, nebo, a to je nejpravděpodobnější, je tento zámek začarován, jak jsem už řekl; neboť když jsem s ní byl v nejsladší a nejmilostnější rozmluvě, aniž jsem co viděl a aniž jsem věděl, odkud co přichází, jakási ruka, patřící paži nějakého neobyčejného obra, mi dala takovou ránu do zubů, že mám čelisti celé krvavé, a potom mě zbila, že je mi hůr než včera, když nám učinili to příkoří mezkaři pro výstřednosti Rocinantovy. Podle toho soudím, že poklad krásy té panny je asi střežen nějakým začarovaným Maurem a není mi určen.“

„Mně také ne,“ odpověděl Sancho, „protože mne zmydlilo více než čtyři sta Maurů a včerejší výprask holemi byl proti tomu pravým pochutnáním. Ale povězte mi, pane, jak můžete tuhle příhodu nazvat dobrou a zvláštní, když jsme při ní byli zřízeni tak, jak jsme byli? A to ještě vy, Milosti, méně než já, poněvadž jste měl v náruči tu nevyrovnatelnou krásku. Ale copak jsem měl já? Leda ty největší rány, co jsem kdy v životě utřížil a utržím. Běda mně i matce, jež mě zrodila, že nejsem potulným rytířem a nikdy jím nejspíš nebudu a z každého výprasku to hlavní si odnesu já.“

„Tak ty jsi byl také bit?“ řekl don Quijote.

„Copak jsem to už neřekl, běda mému rodu,“ pravil Sancho.

„Nestýskej, příteli,“ nato don Quijote, „neboť nyní vyrobím drahotennou mast a ta nás uzdraví v okamžiku.“

Zatím se podařilo biřicovi rozsvítit lampu, i šel se podívat na domněle mrtvého. A jakmile ho spatřil Sancho vstupovat, v košíli, s šátkem na hlavě, lampou v ruce a velmi zamračenou tváří, tázal se svého pána:

„Pane, cožpak je-li to ten zakletý Maur a jde nás znova trestat, zůstalo-li něco, zač jsme ještě nedostali.“

„To nemůže být Maur,“ odpověděl don Quijote, „protože začarované nikdo nemůže vidět.“

„Nemůže-li vidět, může je cítit,“ řekl Sancho „o tom by mohl vyprávět můj hr̄bet.“

„Můj také,“ odvětil don Quijote, „ale to není dostatečný znamení pro to, že tento je začarovaný Maurem.“

Biřic se přiblížil, a když je viděl v tak klidné rozmluvě, byl udiven. Ovšem, don Quijote ležel ještě naznak, nemohl se hnout, jak byl ztlučen a spoután obvazy. Biřic k němu přišel a řekl mu:

„Nu tak, jak se daří, brachu?“

„Mluvil bych vychovaněji,“ odpověděl don Quijote, „kdybych byl vámí. Mluví se v této zemi takto s bludnými rytíři, truhlíku?“

Biřic, cítil se tak hrubě odbyt od člověka tak zbědovaného, až nemohl to snést a zvednul lampu se vším olejem, dal jí donu Quijotovi do hlavy a rádně mu ji narazil.

Poněvadž vše se octlo v temnotě, odešel a Sancho Panza řekl:

„Bezpochyby, pane, je to přece jen začarovaný Maur a ten poklad, co hlídá, od něho budou mít jiní; my od něho máme jen rány pěstí a lampou.“

„Tak tomu bude,“ odpověděl don Quijote, „a nesmíme si všímat těch-to kouzel, ani zuřit a zlobit se pro ně, neboť jsou neviditelní a přízrační ti, kdo je působí, a nebudem mít, na kom se mstít, i když nejvíce budeme chtít. Vstaň, Sancho, můžeš-li, a zavolej velitele této pevnosti a požádej, ať mi opatří trochu octa, vína, soli a marjánky, abych mohl připravit uzdravující balzám, neboť, myslím, mám ho nyní vskutku zapotřebí, protože mi silně teče krev z rány, již mi dala ta příšera.“

Sancho vstal se značnou bolestí v kostech, tápal k hostinskému a vrazil do drába poslouchajícího, co kutí jeho nepřítel, i řekl:

„Pane, ať jste kdokoliv, opatřete nám laskavě a milostivě trochu marjánky, octa, vína a soli, aby se mohl uzdravit jeden z nejlepších bludných rytířů na světě, který leží tam na posteli poraněn rukama zakletého Maura v této hospodě.“

Když tohle biřic slyšel, řekl si, že mluví s bláznem, ale protože už počínalo svítat, otevřel vrata hospody a zavolal hostinského, řekl mu, co si ten dobrý muž přeje. Hostinský mu všechno sehnal a Sancho to odnesl donu Quijotovi, který se držel za hlavu naříkaje na ránu lampou; na-

běhly mu však po ní pouze dvě větší boule a to, co pokládal za krev, byl jen pot, jenž z něho tekl z úzkosti z přestálého týrání.

Vzal ty věci, smíchal je a vařil je notnou chvíli, až se mu zdálo, že už stačí. Pak chtěl nějakou láhev, aby to do ní vlil, a protože jí v hospodě nebylo, rozhodl se slít to do baňky nebo nádoby na olej, kterou mu hostinský daroval; potom se nad baňkou pomodlil víc než osmdesát Otčenášů a právě tolik Zdrávas Maria, Zdrávas Královno a Věřím v Boha a při každém slově to žehnal křížem. Při tom všem byli Sancho, hostinský a biřic, neboť mezkař šel se klidně postarat o svá dobytčata. Nakonec chtěl sám první vyzkoušet moc drahocenného balzámu, a tak se napil toho, co se do baňky nevešlo; byla toho v hrnku, v němž vařil, asi libra. Ale jak to jen vypil, začal zvracet, až mu nezbylo toho nejmenšího v žaludku, a tím nucením a námahou při zvracení se úžasně zpotil, a nařídil, aby ho přikryli a nechali s pokojem. Tak se i stalo a on spal po tři hodiny, a když vstal, cítil takovou úlevu v těle a takové polevení bolestí, že se pokládal za uzdraveného a věřil opravdu, že toho dosáhl dík balzámu Fierabrasovu a že s takovým lékem může od nynějska podstoupit jakékoli zápasy, bitvy a spory, i ty nejnebezpečnější.

Sancho Panza, který pokládal rovněž za div uzdravení pánowo, ho prosil, aby mu dal, co zbývalo v hrnci, a málo toho nebylo. Don Quijote nic nenamítl a on, uchopil hrnec do obou rukou, s velkou důvěrou a ještě větší chutí vlil nápoj do hrdla a vypil ho o málo méně než jeho pán. I stalo se, že žaludek ubohého Sancha nebyl tak jemný jako žaludek jeho pána, a tak dřív, než mohl vrhnout, byl stížen takovými křečemi a trýzní, takovým pocením a mdlobami, že opravdu myslel, že nadešla jeho poslední hodinka a v té úzkosti a zármutku proklínal balzám i bídníka, který mu jej dal. Vida to don Quijote řekl:

„Myslím, Sancho, že tohle všechno tě potkalo, protože nejsi pasován na rytíře, a já se domnívám, že tento nápoj nemůže těm, kteří jimi nejsou, být ku prospěchu.“

„Jestli to Vaše Milost věděla,“ odpověděl Sancho, „tak, čert vem mne i celý můj rod, proč jste dovolil, abych se napil?“

Zatím nápoj skončil své vnitřní dílo a chudák zbrojnoš počal se vyprazdňovat nahoře i dole tak rychle, že ani rohož, na niž zase ulehl, ani režné prostěradlo, jímž se přikryl, nebyly už k potřebě. Potil a potil se s takovým zmítáním, že nejen on, ale i všichni mysleli, že má na kahánku. Ta bouře a nevolnost trvala téměř dvě hodiny, po nichž mu nebylo tak jako pánovi, ale zůstal tak rozmlácen a zmořen, že se nemohl na nohou udržet.

Ale don Quijote, jenž, jak jsem už řekl, se cítil lehký a zdrav, přál si vyjet za dobrodružtvími, protože se mu zdálo, že o všechn čas, který tam tráví, okrádá svět i ty, kdo v něm potřebují jeho přízně a ochrany; chtěl vyrazit tím spíš, že pevně důvěroval svému balzámu; tak veden touto touhou sám osedlal si Rocinanta i zvíře zbrojnošovo, jemuž též pomohl obléci se a vylézt na osla. Vstoupil na koně a zajížděje do kouta dvora vzal si tam starou píku, aby mu sloužila za kopí. Všichni, kdo byli v hospodě, si ho prohlíželi a bylo jich přes dvacet, mezi nimi i dcerka hostinského; on z ní rovněž oči nespouštěl a co chvíli vzdychal jakoby z nejtajnější hloubi svého nitra, však všichni se domnívali, nebo ale spoň ti, kdo ho večer viděli obvazovat, že vzdychá pro bolesti v kříži.

Když byli oba v sedle, zavolal ve vratech hospody hospodského a řekl mu hlasem velmi důrazným a vážným:

„Mnoho velikých služeb bylo mi, pane veliteli, prokázáno v tomto vašem hradě a jsem vám za ně povinen a zavázán pro všechny dny svého života. Mohu-li vám je zaplatit tím, že bych vás pomstil na nějakém hrドpýškovi, jenž vám ublížil, vězte, že to je právě mým povoláním, pomáhat slabým a mstít uražené a trestat věrolomnost. Vzpomínejte, a naleznete-li něco toho druhu, co byste mi uložil, jen povězte a slibuji vám při rádu rytířském, jehož jsem dosáhl, že uspokojím vaši žádost a splatím službu vaší dobré vůli.“

Hospodský mu odpověděl stejně klidně:

„Pane rytíři, nepotřebuji, aby Vaše Milost mstila za mne nějakého bezpráví, protože, děje-li se mi jaké, umím se pomstít sám. Jen potřebuji, aby mi Vaše Milost zaplatila útratu, kterou dnes v noci v hospodě udělala, za slámu a obrok oběma zvířatům a za jídlo a za lože.“

„Tedy hospoda je to?“ tázal se don Quijote.

„A poctivá,“ hospodský na to.

„Tudíž jsem se až do nynějška mýlil,“ odpověděl don Quijote, „neboť jsem si opravdu myslel, že je to hrad, a ne špatný. Ale poněvadž to je hospoda a ne hrad, nelze nyní nic jiného dělat, než že musíte odplustit útratu, neboť nemohu se prohřešit proti řádu bludných rytířů, o nichž vím určitě (a nic opačného jsem dosud nečetl), že nikdy neplatili za hospodu ani za nic jiného, poněvadž po právu a zákonu jim patří to nejlepší přijetí v odměnu za nesnesitelnou jejich námahu, když hledají dobrodružství ve dne, v noci, v zimě, v létě, pěšky, koňmo, o hladu i žízni, v horku i zimě, vydání všemu špatnému počasí i všemu nepohodlí pozemskému.“

„Do toho mi nic není,“ odpověděl hostinský; „zaplaťte mi, co jste mi dlužen, a nechte si své rytířské povídání, protože já se starám jen o to, abych dostal, co mi naleží.“

„Jste hlupák a mizerný krčmář,“ odvětil don Quijote a bodnul Rocinanta, sklonil kopí a vyjel z hospody, aniž by ho někdo zadržel, a nestaraje se, sleduje-li ho jeho zbrojnoš, urazil notný kus cesty.

Hospodský vida ho odjízdět bez zaplacení běžel na Sancha Panzu, zbrojnoš však řekl, že když nechce platit jeho pán, on také nezaplatí, protože je zbrojnošem bludného rytíře a platí o něm jako o jeho pánovi týž zákon, že v hospodách i zájezdech neplatí nic. Hospodský se pro to nesmírně rozčilil a pohrozil, nezaplatí-li, že si to vynahradí sám, až ho to bude mrzet. Načež řekl Sancho, že podle rytířského zákona, jež jeho pán přijal za svůj, nezaplatí ani troník, i kdyby ho to život stálo, protože kvůli němu nesmí být přece porušen krásný a starý zvyk potulných rytířů a nesmí se stát, aby mu zbrojnoši rytířů budoucích mohli vyčítat, že se prohřešil na tak spravedlivém zákonu. Chtěl tomu neblahý osud neštastného Sancha, aby mezi lidmi v hospodě byli čtyři postřihači ze Segovie, tři jehláři z Córdoby a dva trhovci ze Sevilly, cháska veselá, dobromyslná, nezvedená a dovádívá; ti, jakoby puzeni a pobídnut týmž duchem, přiběhli k Sanchovi, stáhli ho z osla, jeden z nich doběhl pro pokrývku na postel hostinského, pak jej hodili doní a zvedli oči, však

když viděli, že strop je o něco nižší, než potřebovali, rozhodli se vyjít na dvůr, kde místo stropu byla obloha, tam dali opět Sancha na pokrývku a počali jím vyhazovat do vzduchu a tropit si z něho šašky jako ze psa v masopustě.

Nešťastný vyhazovaný křičel tolik, že to uslyšel i jeho pán, který se zastavil a poslouchaje pozorně domníval se, že se blíží nové dobrodružství, až poznal, že to kříčí jeho zbrojnoš. Tu obrátil koně a namáhavým klusem přijel k hospodě, a protože ji nalezl zavřenou, objel ji, zda nemá druhého vstupu. Ale když přijel ke zdi dvora, která nebyla moc vysoká, spatřil nepěknou zábavu, jež se děla na účet zbrojnošův. Viděl, jak lítá vzduchem nahoru dolů tak půvabně a bystře, že by myslím jistě vybuchl ve smích, kdyby mu hněv dovolil. Zkusil vylezť z koně na zed', ale byl tak rozbitý a polámáný, že nemohl ani opustit sedlo, a tak počal z koně urážet a spílat těm, co Sancha vyhazovali, že to nelze vypsat. Avšak oni se smáli dál a pokračovali ve svém díle a létající Sancho naříkal dál a vyhrožoval i prosil; bylo to málo platné, až ho nechali z čiré únavy.

Přivedli mu osla, vysadili ho na něj, oblékli ho do pláště a milosrdná Maritornes, když viděla ho tak zřízeného, dala mu z lítosti džbán vody, jejž přinesla ze studně, aby byla chladná. Sancho jej vzal a zvedl k ústům, však zastavil se na volání svého pána:

„Sancho, synu, nepij tu vodu, zabije tě! Mám tady přesvatý balzám (a ukazoval mu džbán toho nápoje) a dvě kapky ti postačí, abys byl zdráv.“

Na ta slova obrátil Sancho oči jako v sloup a vykřikl ještě hlasitěji:

„Cožpak jste zapomněl, Milosti, že nejsem rytíř, nebo chcete, abych vyzvrazel ještě ty vnitřnosti, co mi po včerejšku zůstaly? Nechte si své pití i se všemi čerty a dejte mi pokoj!“

A za posledních slov už pil. Ale poznal při prvním doušku, že je to voda, nemínil pokračovat a poprosil Maritornes, aby mu přinesla vína; ona to učinila ochotně a zaplatila je z vlastních peněz, neboť se o ní skutečně říká, že, ačkoliv byla oddána tomu nepočestnému řemeslu, byla přece v základě dobrou křešťankou.

Když se Sancho napil, kopl patami osla a vraty, jež mu dokořán otevřeli, vyjel zcela spokojen, že nic neplatil a že to dopadlo, jak si přál, ač se tak stalo na útraty jeho obvyklého věřitele, totiž jeho hřbetu. Ve skutečnosti si hostinský jako náhradu za dluh ponechal jeho tlumok, ale Sancho se po něm vůbec nesháněl, jak vyjížděl celý popleteň. Hostinský chtěl dát vrata na závoru, když ho viděl konečně venku; ale nedovolili to oni posměváčkové, kteří, i kdyby don Quijote byl opravdu z rytířů Okrouhlé Tabule, nebyli by za něho dali ani čtyrák.

KAPITOLA XVIII.,

*kde se líčí rozmluva Sancha Panzy s jeho pánum donem Quijotem
i jiná dobrodružství, hodná vypravování.*

Sancho dojel svého pána zemdlený a zesláblý, že nemohl ani řídit svoje zvíře. Vida ho v tom stavu don Quijote řekl:

„Teď už vidím, hodný Sancho, že ten hrad nebo hospoda je bezpochyby zakleta, protože ti, kdo tak strašlivě si s tebou zahráli, co mohli být jiného než přízraky a lidé z onoho světa? A jsem si tím jistý, poněvadž jsem viděl, když jsem byl u zdi dvora a díval se na průběh té neblahé tragédie, že mi není možno na ni vylézt, ani z Rocinanta sestoupit, neboť mě jistě očarovali. Přísahám ti při své cti, že kdybych mohl vylézt na zed' nebo skočit z koně, byl bych tě pomstil, že by si ti šaškové a darebáci vzpomínali na svůj žertík do smrti, ač, jak vím, přestoupil bych tím zákony rytířské, jež, což jsem ti už mnohokrát řekl, nedovoluji, aby rytíř vztáhl ruku na nerytíře, snad jen na obranu vlastního života a osoby v případě tísňivé a velké potřeby.“

„Byl bych se pomstil sám, kdybych byl mohl, at' jsem rytířem nebo ne, ale nemohl jsem; ale myslím, že ti, co si se mnou tak zahráli, nebyli přízraky, ani lidé začarovaní, jak Vaše Milost říká, ale lidi z masa a krve jako my a všichni měli nějaké jméno, jak jsem je vyslechl se jmenovat, když mnou házeli; jeden se jmenuje Pedro Martinez, druhý Tenorio Hernández a hospodský, jak jsem slyšel, se jmenuje Juan Palomeque a říkají mu Levičák. A to, pane, že jste se nemohl dostat přes zed' do dvora, ani skočit z koně nebylo očarováním, a co z toho všeho já jasně poznávám, je, že tahle dobrodružství, která hledáme, nás přivedou na konec do takového neštěstí, že nebudeme vědět, která noha je pravá. A nejlepší a nejbezpečnější podle mého slabého rozumu by bylo vrátit se domů, protože počínají zně, starat se o hospodářství a nechat toho tlučení se po světě od čerta k d'áblu, jak se říká.“

„Jak málo víš, Sancho,“ odpověděl don Quijote, „o nehodách rytířských! Mlč a měj strpení, neboť přijde den a uvidíš na vlastní oči, jak čestné je dát se na toto povolání; a ne-li, řekni mi: co může více uspokojit na světě nebo jaká rozkoš může se vyrovnat vítězství v bitvě nebo potření nepřítele? Žádná dozajista.“

„Nejspíš,“ odpověděl Sancho, „ač to nevím; jen to vím, že, co jsme potulnými rytíři nebo co je jím Vaše Milost (protože já se nesmím počítat do počtu tak ctěného), nikdy jsme v žádné bitvě nezvítězili, leda nad Biskajcem, a to ještě Vaše Milost z ní vyšla o půl ucha a přilby chudší; a od té doby byl to samý výprask a zas výprask, samá rána pěstí a já mimo to měl jsem ještě k dobru lítání ve vzduchu, a protože se mi jej dostalo skrze lidi začarované, nemohu se pomstít a nezvím, jaká je rozkoš potřít nepřítele, jak Vaše Milost říká.“

„Tohle právě mě mrzí,“ odvětil don Quijote, „a tebe tedy také! A od nynějška budu hledět mít v rukou nějaký meč tak důmyslně zhotovený, aby jeho vlastníka nebylo možné nijak očarovat, a může se stát, že mi osud udělí meč Amadisův, jenž se zval ‚rytířem Ohnivého meče‘, a byl to také jeden z nejlepších mečů, jež kdy rytíři na světě nosili, měl tu řečenou vlastnost, řezal jako břitva a neodolala mu zbroj žádná, ani ta nejsilnější a očarovaná.“

„Já mám už takové štěstí,“ řekl Sancho, „že kdyby se to stalo a Vaše Milost nabyla podobného meče, sloužil by a prospíval pouze pasovaným rytířům, jako ten balzám, a zbrojnoši, ti, atť si snědí, co si nadrobili.“

„Neměj strachu, Sancho,“ don Quijote na to, „nebe ti dopřeje lepšího osudu.“

Za těch řečí jeli, až don Quijote spatřil, že se k nim po jejich cestě blíží velký a hustý mrak prachu, i obrátil se k Sanchovi a pravil:

„Nadešel den, ó Sancho, kdy má být spatřeno štěstí, jež pro mne osud chystal; nadešel den, pravím, kdy se má ukázat jako nikdy jindy síla mé paže a kdy vykonám hrdinství, jež zůstanou vepsána v knihu slávy po všechna budoucí století. Vidíš ten mrak prachu, jenž se tam zvedá, Sancho? Nuže, byl způsoben nesmírným vojskem různých a nesčetných národů, jež sem táhne.“

„V tom případě jsou ta vojska dvě,“ řekl Sancho, „protože z téhle opačné strany se zvedá také takový mrak.“

Don Quijote se obrátil a viděl, že je to pravda, a nesmírně se zaradoval, domníval se bezpochyby, že ta dvě vojska mají se střetnout a utkat na té prostorné rovině, poněvadž nepřestával mít ani na okamžik hlavu plnou samých bitev, čar, příhod, nesmyslů, lásek a soubojů, o nichž se v rytířských knihách vypravuje; a vše, co mluvil, myslil nebo konal, směřovalo k věcem podobným. Mrak prachu, který viděl, byl způsoben dvěma velkými stády ovcí a skopců, která po cestě přicházela z dvou opačných stran a nemohla se pro prach spatřit až zblízka.

Don Quijote tvrdil s takovou určitostí, že to jsou vojska, že tomu Sancho uvěřil a řekl:

„Pane, co máme udělat?“

„Co,“ odpověděl don Quijote; „přispět a pomoci potřebným a slabým a věz, Sancho, že vojsko, jež přichází nám vstří, je vedeno velkým císařem Alifanfaronem, pánum velkého ostrova Trapobany; vojsko za nášimi zády náleží jeho nepříteli, králi Garamantovi Pentapolinovi, s vyhrnutým rukávem, protože jde vždy do boje s obnaženou pravicí.“

„Ale pročpak se ti dva pánové na sebe tak zlobí?“ tázal se Sancho.

„Protože tento Alifanfaron,“ odvětil don Quijote, „je zuřivý pohan a je zamilován do dcery Pentapolinovy, jež je krásnou i roztomilou princeznou a je křešťankou, a její otec nechce ji dát králi pohanskému, dokud se nevzdá víry ve falešného proroka Mohameda a přijme víru jeho.“

„U mého vousu,“ řekl Sancho, „že ten Pantapolin je v právu a že mu budu pomáhat, jak jen budu moci.“

„Vykonáš tím svou povinnost, Sancho,“ pravil don Quijote, „protože do podobných bitev může jít i nerytíř.“

„To se mi líbí,“ odvětil Sancho, „ale kam dáme osla, abychom byli jisti, že ho najdeme po té lázni, protože si myslím, že dosud nebylo zvykem jezdit do bitev na podobném komoni.“

„To je pravda,“ řekl don Quijote, „nezbývá ti tedy, než ho nechat na zdařbůh, ať se ztratí nebo ne, protože budeme mít tolík koní, až zvítě-

zíme, že i Rocinante je v nebezpečí, že jej vyměním za jiného. Ale dej pozor a hleď, chci tě poučit o nejdůležitějších rytířích, kteří se z obou stran blíží, a abys je lépe viděl a v paměti podržel, ustupme tam na páhorek, odkud musí být obojí vojsko vidět.“

Učinili tak a vystoupali na vršek, odkud by bylo dobré vidět obě stáda, která se donu Quijotovi proměnila na rytíře, kdyby mračna prachu jim nezaclonila a neoslepila zraky. Ale přesto, vida ve své obraznosti to, čeho neviděl a čeho ani nebylo, začal volat:

„Ten rytíř, kterého tam vidíš v žluté zbroji a který má na štítu korunovaného lva u nohou panny, je statečný Laurcalco, pán stříbrného mostu; ten druhý se zlatými květy na brnění, se štítem o třech stříbrných korunách v modrém poli, je obávaný Micocolembo, velkovévoda z Quirocie; další rytíř obřích údů, jenž je po jeho pravici, je Brandabarbaran z Boliche, který nikdy nepocítil strach, pán tří Arábií, je oděn v hadí kůži a má místo štítu bránu, která prý vedla do chrámu zbořeného Samsonem, když ve své smrti pomstil se na nepřátelích. Ale obrať oči na druhou stranu a uvidíš v čele druhého vojska vždy vítězného a nepřemoženého Timonela z Carcajony, pána nového Biskajska, oděného v zbroj modře, zeleně, bíle a žlutě čtvercovanou a majícího ve štítu zlatou kočku v rudém poli s nápisem „miau“, což je počátek jména jeho dámy, kterou je prý nevyrovnatelná Miaulina, dcera vévody Alfeñiquena z Algarve. Ten, který tíží a tiskne hřbet onoho mohutného koně a má zbroj bílou jako sníh a štít bílý beze znaku je rytíř nováček, rodem Francouz, jménem Pierre Papin, pán baronství Utrique. Ten, co ocelovou ostruhou bodá strakatou a lehkou zebru a má zbroj azurovou, je mocný vévoda z Nerbie, Espartafilardo del Bosque, jenž má za znak na štítu chřestový výhonek a španělské heslo: Můj osud buď ti příkladem.“

A takto jmenoval mnoho rytířů z jednoho i druhého šiku, jež si vymýšlel, a každému přikládal zbroj, barvy, hesla a znaky bez váhání, nesen fantazií svého nevیدaného bláznovství, a pokračoval bez zastávky:

„Toto vojsko naproti skládá se z lidí různých národů: tu jsou ti, kdo pijí sladké vody Xantu, tam horalé z plání manilských, pak ti, co rýžují

přejemné, drobné zlato v šťastné Arábii, ti, kdo žijí šťastně na proslulých, svěžích březích jasného Termodontu, oni, co odvázejí v mnohých, různých odtocích zlatonosný Pactol, Numidové, zrádní ve svých slibech, Peršané, slavení lukostřelci, Parthové, Médové, kteří bojují prchajíce, Arabové žijící ve stanech, Skytové krutí a bílí, Etiopové s probodenými rty a jiné, nespočetné národy, jichž tváře vidím a znám, ač si na jména nevzpomínám. V tomto druhém vojsku táhnou lidé, kteří pijí z křišťálových potoků bétisských, zacláněných olivami, ti, kdo myjí a čistí si tvář ve stále bohatých vodách zlatonosného Taja, ti, kdo užívají léčivých vod božského Genilu, ti, kteří se toulají po pláních tartesiských, bohatých na pastviny, kdo se radují na rajských loukách kolem Jerezu, jsou tu Manchané bohatě korunovaní rudými klasy, lidé odění v železo, staré to zbytky krve gótské, ti, kdo se koupají v Pisuegře, proslulé klidem svého toku, ti, kdo hlídají své stádo v širých lučinách klikté Guardiany, oslavované pro skrytý svůj tok, ti, kdo se třesou zimou na lesnatých výšinách Pyrenejí a bílých vrcholech vysokých Apenin, zkrátka všichni, jež celá Evropa v sobě obsahuje a chová.“

Pán Bůh pomoz, kolik zemí našel, kolik národů vyjmenoval, příkládaje každému s báječnou rychlostí vlastnosti, které mu náležely, zcela zabrán a ponořen do toho, co vyčetl ze svých lživých knih.

Sancho Panza lapal mlčky jeho slova a co chvíli otáčel hlavu po nějakém tom rytíři nebo obru, kterého jeho pán jmenoval, a poněvadž neviděl žádného, řekl:

„U všech čertů, pane, není tu nikde ani človíčka, ani obra, ani rytíře, o nichž Vaše Milost mluví, alespoň já je nevidím; snad je to všechno očarované jako ta strašidla ze včerejší noci.“

„Co to pravíš,“ odpověděl don Quijote, „neslyšíš řehtot koní, troubení polnic a rachot bubnů?“

„Slyším jen,“ na to Sancho, „hlasité bečení ovcí a skopců.“

To byla pravda, protože obě stáda byla už blízko.

„Tvůj strach,“ řekl don Quijote, „působí, že nevidíš a neslyšíš, jak nálezí, nebot hrůza vskutku mate smysly, že nevnímají věci tak, jak jsou.“

A jestliže se tolik bojíš, uchyl se stranou a zanech mě samotného, protože stačím sám k zajištění vítězství pro stranu, jíž přispěji svou pomocí.“

Jak to řekl, bodl Rocinanta, sklonil kopí a pustil se z pahorku jako blesk. Sancho za ním křičel:

„Vraťte se, Milosti, pane done Quijote, ví Bůh, že to jsou skopci a ovce, na něž útočíte. Vrat'te se přece, běda otci, který mě zplodil! Co je to jen za bláznovství! Jen se koukněte, že tu nejsou obři, ani rytíři, ani kočky, ani zbroje, ani štíty rozdělené, ani celé, ani znaky modré, ani čertové! Co to děláte? No, pomoz nám Pán Bůh!“

Ale don Quijote neobrátil, avšak hnul se střemhlav a volal hlasitě:

„Vzhůru, rytíři, kteří sloužíte a bojujete pod prapory statečného císaře Pentapolina s vyhrnutým rukávem, za mnou všichni, uvidíte, jak snadno jej pomstím na jeho nepříteli Alifanfaronovi z Trapobany.“

Při těch slovech vjel doprostřed houfů ovcí a jal se je srážet kopím tak udatně a směle, jako by opravdu bil do svých smrtelných nepřátel. Pastýři a ovčáci, provázející stádo, na něj volali, aby toho nechal; ale když viděli, že jim to není nic platné, vyňali z pasů praky a počali jej zdravit kameny, velkými jako pěsti. Don Quijote nedbal kamenů, ale křičel na všechny strany:

„Kde jsi, pyšný Alifanfarone? Ke mně pojď, jsem rytíř samojediný, chci sám a sám změřit s tebou své síly a poslat tě na onen svět za to, že týráš statečného Pentapolina Garamanta.“

Vtom přiletěl oblázek, trefil ho do boku a rozbil mu dvě žebra. Takto zřízený domníval se asi, že je mrtev nebo na smrt zraněn, a vzpomněl si na svůj nápoj, vytáhl baňku a přiložil ji k ústům a jal se plnit nápojem žaludek; ale dřív než mohl pochlbit, co pokládal za dostatečné, přiletěla nová mandle a dotkla se ruky a baňky tak zpříma, že ji rozbila na kusy a cestou sebrala i tři nebo čtyři zuby a stoličky a zle mu podrtila dva prsty. Takové byly obě rány, že se chudák rytíř musel volky nevolky poroučet z koně dolů. Pastýři přiběhli k němu a domnívali se, že ho zabili, a tak sehnali velmi spěšně stádo, sebrali mrtvé ovce, jichž bylo asi sedm, a aniž se sháněli po něčem jiném, odtáhli.

Po celý ten čas Sancho byl na pahorku sleduje bláznovství svého pána, rval si vousy a proklínal hodinu, kdy ho s ním osud seznámil. Vida potom, jak klesl k zemi a že se pastýři vzdálili, sestoupil z výšinky k němu a našel ho ve velmi zuboženém stavu, ač ne ve mdlobách; řekl mu proto:

„Copak jsem za vámi nevolal, pane done Quijote, abyste se vrátil, že útočíte ne na vojsko, ale na stádo skopců?“

„Jak jen to dovede změnit a zaklít ten ničema černokněžník, můj nepřítel! Věz, Sancho, že takovým jako on je snadno představit nám, co chtejí, a ten zlomyslník, který mě pronásleduje, záviděl mi slávu, které viděl, že bych musel dosáhnout v této bitvě, i proměnil šiky nepřátelské v houfy ovcí. Ne-li, Sancho, udělej jednu věc, je-li ti život můj milý, aby ses poučil a poznal, že říkám pravdu: vsedni na osla a jed' jednoduše za nimi a uvidíš, jak kousek cesty odtud nabudou opět své prvotní podoby a stanou se ze skopců lidmi takovými, za jaké jsem ti je vylíčil. Ale nechod' raději, protože teď mám zapotřebí tvé pomoci a služby! Pojd' sem a podívej se, kolik zubů a stoliček mi chybí, neboť se mi zdá, že mi nezůstalo v ústech nic.“

Sancho se přiblížil, až strčil oči téměř do úst, a v té době už působil balzám v žaludku dona Quijota; když tedy Sancho začal mu prohlížet ústa, vychrlil ze sebe don Quijote rychleji než z pušky, co v sobě měl, zrovna na bradu soucitného zbrojnoše.

„Marie Panno!“ řekl Sancho; „copak mi to provedl? Nejspíš je neštastník zraněn na smrt, neboť vrhne krev.“

Ale když to posoudil trochu lépe, poznal po barvě, chuti a vůni, že to není krev, ale balzám z baňky, který ho viděl pít, a pojal ho takový hnus, že se mu obrátil žaludek a Sancho vyvrhl obsah vnitřností na vlastního pána; oba vypadali jako učiněné perly. Sancho běžel k oslu, aby vyhledal v tlumoku, čím se utřít a čím obvázat pána, a když tlumoku nenalezl, mysel, že přijde o rozum. Proklet se znova a slíbil si, že svého pána opustí a vrátí se domů, i kdyby měl přijít o plat za službu a o naději na vládu nad slíbeným ostrovem.

Zatím se don Quijote zvedl a sáhnul si levicí do úst, aby mu nevypadly ještě ostatní zuby, druhou uchopil otěže Rocinantovy, jenž se na krok od pána nehnul (tak byl věrný a dobré povahy), a šel tam, kde se jeho zbrojnoš opíral hrudí o osla s tváří v dlaních jako člověk zamýšlený; vida jej don Quijote takto a tak smutného, řekl mu:

„Věz, Sancho, že člověk není ničím víc než kterýkoliv jiný, nedokáže-li více než jiný. Všechny tyto bouře, které nás stíhají, jsou znamením, že brzo se čas vyjasní a podniky naše se nám budou dařit, neboť není možné, aby зло nebo dobro trvaly věčně. Ale z toho vyplývá, že poněvadž зло trvalo už dlouho, dobro je už blízko. A tak se nesmíš rmoutit nehodami, jež mě potkávají, neboť ty na nich podílu nemáš.“

„Jakpak nemám?“ odpověděl Sancho; „byl snad ten, kterého včera vyhazovali do vzduchu, někdo jiný než syn mého otce? A tlumok, který mi dnes chybí se všemi potřebami, naležel někomu jinému než jemu?“

„Ty nemáš tlumok, Sancho?“ ptal se don Quijote.

„Nemám,“ na to Sancho.

„Tak tedy nemáme dnes co jíst,“ pokračoval don Quijote.

„Neměli bychom,“ odpověděl Sancho, „kdyby na těchto lučinách nebylo bylin, o kterých Vaše Milost tvrdí, že je zná, a jimiž si v podobné tísni vypomáhají takoví nešťastní rytíři, jako je Vaše Milost.“

„Nicméně,“ odvětil don Quijote, „nyní bych rád raději po kusu chleba, podplamenici a dvou slanecích než po všech bylinách, které popisuje Dioscórides a rozbírá doktor Laguna. Ale vsedni přesto na své dobytče, Sancho, a pojed' za mnou, a Bůh, jenž se o všechny věci stará, nás jistě neopustí, zvláště když putujeme v jeho službách, když neopouští mušky ve vzduchu, červy na zemi a pulce ve vodě a je tak milosrdný, že dává slunci svítit na dobré i zlé a dešti pršet na nespravedlivé i spravedlivé.“

„Vaše Milost by se líp hodila za kazatele než za potulného rytíře,“ řekl Sancho.

„Potulní rytíři znali a mají znát ze všeho,“ pravil don Quijote, „neboť za minulých věků byli bludní rytíři, kteří pronášeli kázání nebo řeč

uprostřed pole, jako by byli vyučenci pařížské univerzity. Z toho plyne, že nikdy kopí neotupilo pera, ani pero kopí.“

„Bud' si tedy, ať se stane, jak Vaše Milost praví,“ odpověděl Sancho, „vydejme se odtud a hledejme nocleh a dej Bůh, aby tam neměli ani po-krývek, ani těch, kteří s nimi tak umějí zacházet, ani přízraků, ani zača-rovaných Maurů; a bude-li tam něco takového, pošlu celý nocleh k čertu.“

„Pros za to Pána Boha, synu,“ řekl don Quijote, „a ved' mě, kudy chceš, neboť tentokrát chci ponechat tvé vůli obstarání noclehu. Ale podej sem cukru a prstem ohmatej dobře, kolik zubů a stoliček mi chybí na pravé horní čelisti, neboť tam mě bolí.“

Sancho tam strčil prsty a pozorně hmataje řekl: „Kolik stoliček jste, Milosti, měl na této straně?“

„Čtyři,“ odvětil don Quijote, „krom zadní, všechny celé a zcela zdravé.“

„Dejte, Milosti, pozor na to, co říkáte,“ na to Sancho.

„Čtyři říkám, ne-li pět,“ odpověděl don Quijote, „neboť za celý můj život mi nevytrhl zuba nebo stoličky z úst, žádný mi nevypadl, ani se nezkazil, ani mě o něj revma nepřipravilo.“

„Tak tedy, na dolejší straně,“ řekl Sancho, „má Vaše Milost jen dvě a půl stoličky a na hořejší ani tu půl stoličky, je tam hladko jako na dlani.“

„Já nešťastný,“ zvolal don Quijote, když slyšel smutnou novinu z úst svého zbrojnoše, „raději bych přišel o ruku, byla-li by to ta, ve které nedržím meč. Neboť ti povídám, Sancho, že ústa bez stoliček jsou jako mlýn bez mlýnských kamenů a Zub je cennější než diamant; ale tomuhle všemu jsme vydáni my, kteří vyznáváme přísný rád rytířský. Vzhůru, příteli, ved' mě a já tě budu následovat krok za krokem.“

Sancho uposlechl a zamířil tam, kde se domníval, že by mohl nalézt přijetí, a neopustil královské silnice, jež tam byla velmi pohodlná. Po-něvadž jeli velmi zvolna, neboť bolest v čelistech nedovolovala donu Quijotovi, aby si chvilku oddechl, ani aby zrychlil jízdu, chtěl jej Sancho něčím pobavit a rozptýlit a mezi jiným mu řekl i to, co obsahuje násle-dující kapitola.

KAPITOLA XIX.

o bystrých hovorech Sancha s pánum, o příhodě s mrtvým a jiných slavných příbězích.

„Mně se zdá, pane, že všechny tyto nehody, které nás tyto dny potkaly, byly jistotně trestem za hřich proti řádu rytířskému, jehož se Vaše Milost dopustila tím, že nesplnila přísahu nejist chléb z ubrusu a neobejmout královnu a to všechno ostatní, co Vaše Milost přísahala vyplnit, dokud neodejme přilbu Malandrinovi, nebo jak se jmenuje ten Maur, teď si nevzpomínám.“

„Máš zcela pravdu, Sancho,“ řekl don Quijote; „ale abych se přiznal, zapomněl jsem na to, ale také ti povím, že tebe zase, protože jsi mi to včas nepřipomenul, potkalo to házení na příkrývce; ale já to napravím, neboť v řádu rytířském lze urovnat všechno.“

„Ale copak jsem také já přísahal?“ pravil Sancho.

„Na tom nezáleží, že jsi nepřísahal,“ odpověděl don Quijote; „stačí, že si myslím, že sis také smočil prsty, a at' je tomu tak či onak, bude dobré postarat se o nápravu.“

„Je-li tomu tak,“ řekl Sancho, „hled'te, Milosti, at' na to nezapomenete zase jako na přísahu, sice se znova zachce strašidlům pohráti si se mnou a třeba i s vámi, uvidí-li, jak jste zatvrzely.“

Za podobných řečí zastihla je noc uprostřed cesty, aniž měli nebo viděli, kde by se uložili, a co bylo nejhorší, umírali hladem, neboť s tlumokem zmizela i všechna potrava a zásoby. A aby neštěstí bylo dokonalé, potkalo je dobrodružství, které se opravdu bez nadsázký dobrodružství podobalo a bylo jím. Nastala noc dosti temná; přesto pokračovali v cestě, neboť Sancho mysel, že, poněvadž je to královská silnice, po jedné nebo dvou mílích najde na ní přece nějakou hospodu. Když tak jeli tmavou nocí, hladový zbrojnoš a pán, jemuž se chtělo jist, spatřili, že po cestě jim vstříc se blíží velké množství světel, jež se podobala tančícím hvězdám. Sancho se poděsil a don Quijote dostal

strach, jeden zadržel za ohlávku osla, druhý za otěže koně a zůstali stát pozorně hledíce, co by to mohlo být; spatřili, že světla se stále blíží a čím dál tím větší se zdají, a tu se Sancho začal třást, jako by se nadýchal rtuti, a donu Quijotovi vstaly vlasy na hlavě; vzmužil se však trochu a řekl:

„Sancho, toto asi bude největší a nejnebezpečnější dobrodružství, kde bude nutné, abych ukázal všechnu svou zdatnost a sílu.“

„Běda mně,“ na to Sancho; „bude-li to dobrodružství se strašidly, jak se mi zase zdá, kdepak naberu žeber, aby to vydržela?“

„At' jsou to strašidla ta největší,“ pravil don Quijote, „nedovolím ani, aby se dotkla nitky tvého šatu, protože ztropila-li si onehdy z tebe žert, bylo to proto, že jsem nemohl přeskočit zed' dvora; ale dnes jsme v širém poli, kde budu moci po své vůli vládnout mečem.“

„Ale jestli vás očarují a přikovají na místo, jako se to stalo minule,“ naříkal Sancho, „co vám pomůže být v širém poli?“

„Přesto,“ odvětil don Quijote, „tě prosím, Sancho, abys byl dobré mysli, a zkušenost tě poučí, jak dobré mysli jsem já.“

„Dobrá, líbí-li se Bohu,“ odpověděl Sancho a ustoupili oba na okraj cesty, znovu se dali do zkoumání, co ta bludná světla asi jsou; brzo rozpoznali velký počet zakuklenců a strašlivý ten pohled úplně dobil ducha Sancha Panzy, jenž počal cvakat zuby jako v horečce, a ta hrůza a cvakání se ještě zdvojnásobily, když spatřili zřetelně, oč běží: asi dvacet zakuklenců jelo na koních s planoucími pochodněmi v rukou a z nimi bylo vidět nosítka smutečně zakrytá, následovaná novými šesti jezdci ve smutku až po kopyta mezků; neboť dobře viděli, že to nejsou koně, podle pohodlného kroku; zakuklenci tichým a žalostným hlasem cosi mručeli.

Ten podivný zjev v takovou hodinu a na tak opuštěném místě věru stačil, aby nahnal strachu srdci Sanchovu i srdci jeho pána; don Quijote se vskutku poděsil. Co se Sancha týče, ten se už chvíli třásl vší sílou. V tom okamžiku však jeho pána ovšem napadlo, že běží o jedno dobrodružství z jeho knih. Představil si, že nosítka jsou márami, na nichž leží nějaký těžce zraněný nebo mrtvý rytíř, jehož pomstít jemu jedinému

náleželo, a bez dalších řečí namířil píku, posadil se pevně v sedle a křepce a sebevědomě se postavil doprostřed cesty, kudy zakuklenci museli nutně projít; vida je už zcela nablízku, zvolal:

„Zastavte, pánové, at' jste kdokoliv, a řekněte mi, kdo jste, odkud přicházíte, kam jdete, co nesete na těch márách, nebot', jak se zdá, bud' jste provedli, nebo jste vytrpěli nějaké bezpráví, i je slušné a třeba, abych to zvěděl a potrestal vás za hřích nebo pomstil vás za utrženou křivdu.“

„Máme naspěch,“ odpověděl jeden ze zakuklenců, „hospoda je daleko a nemůžeme se zdržovat podáváním tak obšírných zpráv,“ a bodnul mezka, aby vyrazil vpřed.

Don Quijote byl velmi uražen touto odpovědí, chopil mezka za uzdu a řekl:

„Stujte a bud'te slušnější a odpovězte mi, nač jsem se tázal! Ne-li, tedy meče do rukou!“

Mezek byl plachý, a když byl vzat za uzdu, poplašil se tak, že zdvihнул se na zadní nohy shodil svého jezdce přes zadek na zem. Pěší sluha zakuklencův, vida jej padat, počal donu Quijotovi nadávat, však ten, rozrušený a nečekaje na další, napadl píkou jednoho z mužů ve smutku a srazil ho raněného k zemi; a když se obrátil na ostatní, byla radost se podívat, jak je napadal a rozháněl. Zdálo se, že v tom okamžiku narostla křídla Rocinantovi, jak se vznášel lehce a pyšně. Všichni zakuklenci byli bojácní a bezbranní, a tak snadno upustili za okamžik od boje a jak se rozprchli po té pláni s planoucími pochodněmi, podobali se maškarám, jež se prohánějí za masopustní noci. Také muži ve smutku, zapleteni do svých faldů a rouch, nemohli sebou hnout, takže jim don Quijote bez nebezpečí nařezal všem a zahnal je z bojiště; všichni si mysleli, že to není člověk, ale d'ábel z pekla, který je přišel připravit o mrtvého na márách. Všemu přihlížel Sancho v podivu nad statečností pánovou a říkal si:

„Jistě je můj pán tak neohrožený a udatný, jak říká.“

Na zemi hořela pochodeň vedle prvního, jehož shodil mezek, a v jejím světle jej don Quijote spatřil, přispěchal k němu, namířil mu

hrot píky do tváře a řekl mu, aby se vzdal, sic že bude zabit. Načež spadlý odpověděl:

„Já jsem se už dávno vzdal, protože se nemohu hýbat, mám nohu zlomenou; prosím Vaši Milost, je-li křesťanským rytířem, aby mne nezabíjela, nechce-li hrubě hřešit; jsem licenciát a mám první svěcení.“

„Ale který d'ábel vás sem přivedl,“ ptal se don Quijote, „jste-li duchovní?“

„Který d'ábel, pane?“ na to ležící; „moje neštěstí.“

„Ale jiné, hroznější vás očekává,“ řekl don Quijote, „neodpovíte-li mi uspokojivě, nač jsem se vás prve tázal.“

„Vaší Milosti bude snadno učiněno zadost,“ odvětil licenciát; „vězte tedy, Milosti, že, ačkoliv jsem vám řekl, že jsem licenciát, jsem pouze bakalářem a jmenuji se Alfonso López. Pocházím z Alcovendas, přicházím z města Baenzy s druhými jedenácti kněžími; to jsou ti, co utíkali s pochodněmi. Jedeme do Segovie jako doprovod mrtvého na těch nosítkách; je to rytíř, jenž zemřel v Baenze a tam byl pohřben, a nyní, jak praví, odvážíme jeho pozůstatky do rodinné hrobky v Segovii, odkud pochází.“

„A kdo ho zabil?“ otázal se don Quijote.

„Pán Bůh morovou horečkou,“ odpověděl bakalář.

„Tak mne tedy,“ pravil don Quijote, „zbavil Hospodin namáhavé úlohy pomstít jeho smrt, kdyby ho zabil, nezbývá než mlčet a pokrčit rameny a totéž bych učinil, kdyby zabil mne samého. Vězte, důstojný pane, že jsem rytířem z kraje manchského, jménem don Quijote, a mým povoláním a řemeslem je bloudit světem a napravovat křivdy a rušit bezpráví.“

„Nevím, jak to napravujete křivdy,“ řekl bakalář, „protože mne jste napravil z rovného nakřivo, zlomil jste mi nohu, která se nenařovná po celý život, a bezpráví jste v mé případě zrušil tak, že jsem porušen navěky, a bylo to holé neštěstí, že jsme potkali vás, který hledáte dobroružství.“

„Někdy se něco nemilého stát musí,“ odpověděl don Quijote; „neštěstí bylo v tom, že jste cestovali v noci, oděni v bílá roucha, s pla-

noucími pochodněmi, v modlitbách, v smutečním oděvu, takže jste se opravdu podobali věci nedobré, z jiného světa. Nemohl jsem tudíž nesplnit svou povinnost a nezastavit vás, i kdybych opravdu věděl, že jste sami d'áblové z pekla, a za ty jsem vás také skutečně měl.“

„Když už mám takový osud,“ pravil bakalář, „prosím Vaši Milost, pane bludný rytíři, který jste mi naneštěstí zabloudil do cesty, abyste mě zdvihl zpod toho mezka, který mi sevřel nohu mezi třmen a sedlo.“

„Mluvil bych až do rána,“ řekl don Quijote, „a proč jste čekal a neřekl mi, co potřebujete?“

Zavolal potom na Sancha, aby přijel; ale ten nespěchal, neboť právě byl zaměstnán drancováním zásobního soumara těch výborných pánu, dobře naloženého zásobami potravin. Sancho si udělal z kabátu pytel, sebral do něho vše, co mohl a našel, obtížil tím svého osla a pak šel za pánovým hlasem; pomohl vytáhnout pana bakaláře zpod mezka a posadil jej na něj, dal mu pochodeň a don Quijote mu řekl, aby se dal za svými uprchlými druhy a poprosil je jeho jménem za prominutí příkoří, jež nebylo v jeho moci jim neučinit. Také mu Sancho řekl:

„Kdyby snad náhodou chtěli ti pánové vědět, kdo je ten statečný, co je tak rozehnal, řekněte jim, Milosti, že je to slavný don Quijote de la Mancha, který se jinak jmenuje též ,rytíř Smutné Postavy‘.“

Nato bakalář odjel a don Quijote se tázal Sancha, co ho přimělo, aby ho nazval „rytířem Smutné Postavy“ právě nyní.

„Řeknu vám to,“ odpověděl Sancho; „protože jsem se na vás chvíli díval ve světle té pochodně, co nese ten chudák, a opravdu, Vaše Milost má odnedávna tak špatnou tvář, že jsem to ještě neviděl; a způsobila to bud' únava z tohoto boje, nebo to, že nemáte stoličky a zuby.“

„To není tím,“ odvětil don Quijote, „ale asi se zdálo kouzelníku, jehož úkolem bude sepsat historii mých slavných výkonů, že bych měl také přijmout nějaké přízvisko, jaké měli všichni minulí rytíři: ten se jmenoval ,rytíř Planoucího Meče‘, ten zase ,rytíř Jednorožce‘, onen si říkal ,rytíř Panen‘, jiný ,rytíř ptáka Fénixe‘, jiný opět ,rytíř ptáka Noha‘ a poslední byl ,rytířem Smrti‘ a pod těmito jmény a značkami byli známi po celém povrchu zemském; a tak pravím, že nejspíš ten kouzelník

ti vložil nyní do úst a myсли, abys mě nazval ‚rytíř Smutné Postavy‘, a tím jménem se hodlám nadále jmenovat, a aby se mi lépe hodilo, chci si při příležitosti nechat namalovati na štít nějakou velmi smutnou tvář.“

„Není třeba ztrájet čas a vyhazovat peníze na podobné věci,“ řekl Sancho, „ale stačí, aby Vaše Milost odhalila tvář svoji a ukázala se lidem, a ti beze všeho, bez obrazu a štítu, ji budou jmenovat ‚rytířem Smutné Postavy‘. A věrte mi, že říkám pravdu, neboť vás ujišťuji, Milosti (však tohle povídám žertem), že vám hlad a vyražení zubů zvedly tvář tak, že opravdu, jak jste pravil, obraz je už zbytečný.“

Don Quijote se zasmál Sanchově vtipnosti, ale přesto si umínil jmenovat se tím způsobem, jakmile mu bude možno dát si vymalovat štít podle svého nápadu. Řekl:

„Chápu, Sancho, že jsem vyobcován z obce věřících, poněvadž jsem vztáhl násilně ruku na věc posvátnou: *juxta illud, si quis sundante diabolo, atd.*, ač vím, že jsem nevztáhl ruku, ale tuto píku. Mimoto jsem si nebyl vědom, že urážím kněží a věci církevní, které naopak ctím, ba klaním se jim jako katolík a dobrým křesťan, ale přízraky a bytosti z onoho světa. Ale i kdyby tomu tak bylo, pamatuji se, co se stalo Cidu Rui Diazovi, když rozbil sedadlo vyslance královského před Jeho pařežskou Svatostí, jež ho proto dala do klatby; a přece výtečný ten Rodrigo de Vivar (pozn.: Cid se jmenoval Rodrigo n. Rui Diaz z Vivaru) toho dne zůstal zcela počestným a statečným rytířem.“

Bakalář za těchhle řečí odjel beze slova. Don Quijote by se byl rád podíval, zbývají-li z mrtvého na nosítkách už jen pouhé kosti, ale Sancho to nedovolil a pravil:

„Pane, Vaše Milost ukončila toto nebezpečné dobrodružství s největším zdarem ze všech, co jsem viděl. Ti lidé, ač přemoženi a rozprášeni, mohli by přijít na to, že je přemohla jediná osoba, a ze zlosti a studu mohli by se znova shromáždit, vyhledat nás a dát nám za vyučenou; mé dobytče je opatřeno, jak má být, les je blízko, hlad nás trápí, tedy vzdalme se odměřeně a důstojně. A jak se říká: mrtvému hrob, živému dobré bydlo.“

Táhl osla za sebou, prosil pána, aby ho násleoval, a rytíř beze slov uposlechl, pomyslel si, že má Sancho pravdu; a po chvíli cesty mezi dvěma pahorky octli se v prostranném, ukrytém údolí, kde sestoupili, Sancho odstrojil své zvíře a ulehli do zelené trávy s řádným hladem místo soli posnídali, poobědvali, posvačili a povečeřeli zároveň, konejšili své žaludky z hojných zásob, jež páni páteři (a ti na sebe panečku pamatuji!) vezli s sebou na soumaru v průvodu nebožtíkově.

Ale potkala je nová nehoda, již Sancho pokládal za horší než ostatní: neměli vína, ba ani vody k podání do úst. Žízeň je zle trýznila a tu Sancho, prohlédl si louku, na níž leželi, pokrytu zelenou a jemnou travou, řekl, co poví kapitola příští.

KAPITOLA XX.

o nevidaném a neslýchaném dobrodružství, jehož žádný slavný rytíř na světě nepodnikl s menším nebezpečím než statečný don Quijote de la Mancha.

„Není tomu jinak, pane, než že tato tráva nasvědčuje tomu, že tu někde blízko je nějaký pramen nebo potůček, jenž trávu svlažuje, a proto nejlíp bude, postoupíme-li trochu; snad najdeme, čím utišit tu hroznou žízeň, jež nás vysiluje a jež je jistě horší než hlad.“

Rada se donu Quijotovi líbila, vzal za otěž Rocinanta, Sancho za ohlávku osla, naložil na něj nejdřív zbytky zásob jídla, a začali sestupovat po louce potmě, neboť temnota noční jim nedovolovala prohlédnout. Ale ušli sotva dvě stě kroků, když zaslechli silný šum vody, jako by padala z velkých, vysokých skalisek. Ten šum je naplnil radostí, však když se zastavili, aby poznali, odkud přichází, zaslechli pojednou jiný hluk, který jim vzal radost z vody, zvláště Sanchovi, jenž byl od přírody bázlivý a malodušný. Pravím, že uslyšeli pravidelné údery s řinčením železa a řetězů, jež, provázeny zuřivým hukotem vody, poděsily by každé srdce kromě srdce dona Quijota. Noc byla, jak už bylo řečeno, tmavá a oni se dostali pod několik vysokých stromů, jejichž listí, zmítané lehkým větrem, vydávalo strašidelný, tichý zvuk. Samota, místo, tma, šum vody se ševelením listí, vše to nahánělo hrůzu a děs, tím spíše, že údery neustávaly, ani vítr neusínal, ani se nerozednivalo. Ke všemu ještě nevěděli ani, kde to jsou.

Ale don Quijote, provázen svou nebojácnou odvahou, vyskočil na Rocinanta, chopil se štítu, sklonil píku a řekl:

„Příteli Sancho, věz, že jsem se narodil z dopuštění nebes v tomto našem věku železném, abych v něm vzkřísil věk zlatý, nebo pozlacený, jak se říká. Jsem ten, jemuž jsou vyhrazena nebezpečí, velké výkony, statečné skutky. Jsem, opakuji, ten, jenž má vzkřísit udalenství Kulatého stolu, dvanácti pairů francouzských a devíti rytířů Slávy a jenž má

zastínit Platiry, Tablanty, Olivantu a Tirantu, Feby a Belianise s celou řadou jiných potulných rytířů zašlých časů, tím, že v tomto svém věku vykonám tak nesmírné a podivné výkony válečné, že zastíní i nej-slavnější jejich rekovství. Vidíš dobře, věrný a poctivý zbrojnoši, temnotu této noci, jak je divně tichá, jak hluše a zmateně šumí listí stromů, jak strašidelně hlučí voda, již hledáme a která jako by padala z vysokých hor měsíčních, a slyšíš to ustavičné bušení, jež zraňuje a uráží nás sluch. Všechny ty věci dohromady, ba každá o sobě stačí, aby nahnala strachu, hrůzy a děsu do prsou samotného Marta, tím spíš do hrudi nezvyklé podobným příhodám a dobrodružtvím. Však to vše, co ti zde líčím, je jen pobídkou probouzející mého ducha a působící, že už se odvaha vraci do mých prsou s přáním podstoupit toto nebezpečí, at' je jakkoliv obtížné. Proto utáhni trochu sedlo Rocinantovi a zůstaň tu s Bohem a čekej mě tu ne více než tři dny; nevrátím-li se do té doby, můžeš se odebrat zpět do naší vsi a odtud, chceš-li mi prokázat laskavost a dobrý skutek, půjdeš do Tobosa a řekneš neporovnatelné paní mé Dulcinee, že její oddaný rytíř zahynul vykonávaje věci, jež ho měly učinit hodným zvát se jejím.“

Když Sancho uslyšel slova pánova, začal plakat velmi dojat a řekl mu:

„Já, pane, nevím, proč Vaše Milost chce jít do tak strašlivého dobrodružství. Ted' je noc, nikdo nás tu nevidí, můžeme snadno zahnout a vyhnout se nebezpečí, i kdybychom tři dny neměli pít. A protože nás nikdo nevidí, nikdo nám nevynadá do zbabělců; tím spíš, že jsem slyšel kázat našeho faráře, však ho Vaše Milost zná, že kdo mečem zachází, mečem i schází: a proto není dobré pokoušet Boha tak vyzývavým jednáním, z něhož lze vyváznout leda zázrakem. Nebe těch zázraků prokázalo Vaši Milosti už dost, že jste nelítal do vzduchu jako já a ušel jste vítězně, svobodně a bez úrazu tolika nepřátelům, kteří provázeli mrtvého. A jestli tohle všechno nepohne a neobměkčí vaše tvrdé srdce, nechte se pohnout pomyšlením, že, jakmile odtud Vaše Milost odejde, vydám strachem svůj život každému, komu napadne mi jej vzít. Opustil jsem domov, děti i ženu jen pro službu u vás, protože jsem myslel, že mi u vás bude lépe, a ne hůře; ale lakomost dře vlastní pytel a mne při-

pravila o mé naděje, protože, když jsem nejvíc doufal, že dostanu ten zatrápený, nešťastný ostrov, který mi Vaše Milost tolíkrát slíbila, vidím, že mě místo všeho chcete nyní opustit v liduprázdné pustině. Pro jediného Boha, pane, neubližujte mi, a nechcete-li upustit docela od vykonání té věci, odložte to aspoň do rána, protože podle zkušenosti, kterou jsem nabyl za svých pastýřských let, zbývají do rozednění jen tři hodiny: ústí Velkého Rohu máme nad hlavou a o půlnoci bývá v směru levé paže.“

„Jak můžeš, Sancho, vědět,“ řekl don Quijote, „o směru a kde máme to ústí nebo neústí, o němž mluvíš, když je noc tak tmavá, že na celém nebi není ani hvězdičky.“

„To je pravda,“ řekl Sancho; „ale strach má velké oči a vidí i věci pod zemí, natož na nebi, zvlášť je-li opravdu patrno po dobré úvaze, že den je blízko.“

„Ať je blízko, nebo daleko,“ odpověděl don Quijote, „ale nesmí se říci o mně nyní ani nikdy, že slzy a prosby mě odvrátily od konání toho, co se na rytíře patří. A proto tě prosím, Sancho, mlč a Bůh, který mi vnukl podstoupit toto tak nevídání a hrůzyplné dobrodružství, postará se už o můj zdar a o potěchu pro tvůj zármutek. Učiň, co máš učinit, utáhni sedlo Rocinantovi a zůstaň zde, neboť já se vrátím brzo, ať živ, ať mrtev.“

Sancho vida pevné rozhodnutí svého pána i jak málo u něho zmohly slzy, rady a prosby, rozhodl se užít chytrosti a zdržet ho, půjde-li to, až do rána a tak, když utahoval koňské sedlo, klidně a tiše přivázal k ohlávce svého osla obě Rocinantovy nohy, takže jak don Quijote chtěl odjet, nemohl, neboť kůň nemohl vpřed, leda skoky. Sancho Panza při pohledu na úspěch své lsti pravil:

„Nu tak, pane, nebesa dojata mým pláčem a nářkem ustanovila, že se Rocinante nehne, a vzdorovat zde, bodat jej a bít, znamená dráždit osud a lít olej do ohně.“

Don Quijote si zrovna zoufal, čím víc pobízel koně patami, tím méně sebou tento hýbal; nenapadlo jej, že je svázán, i uznal za dobré klidně vyčkat, až se rozední, nebo až se Rocinante pohně.

Přesvědčený, že to nemůže být lešt Sanchova, řekl:

„Když už tedy nemůže Rocinante z místa, spokojím se čekáním, až vyjde zoře, ač bych plakal, že si dává tak načas.“

„Je zbytečné plakat,“ odpověděl Sancho, „neboť vás budu bavit vypravováním až do rána, nechcete-li slézt z koně a vyspat se trochu na zelené trávě, jež je k službám potulným rytířům, abyste byl bystřejší ráno, až budete muset provést ten neporovnatelný výkon, jenž na vás čeká.“

„Jak to, slézt a vyspat se?“ řekl don Quijote; „jsem snad z těch rytířů, kteří v nebezpečí odpočívají? Spi ty, jenž ses narodil pro spaní, a dělej, co chceš, já budu dělat, co uvidím, že nejlépe odpovídá mé hrdosti.“

„Nezlobte se, milostivý pane,“ odvětil Sancho, „neřekl jsem to proto, a přišel k němu, jednou rukou se opřel vpředu o sedlo, druhou vzadu o sedlo, takže objal levou kyčli pánovu, a nehnul se od něho na krok; tak se bál úderů, jež stále střídavě zněly.

Don Quijote řekl, aby mu vypravoval něco zábavného, jak slíbil; Sancho odpověděl, že by velmi rád, kdyby ho neděsilo, co slyší:

„Ale přece zkusím vypravovat jeden příběh, který, podaří-li se mi to a nebudu-li vyrušován, bude tím nejlepším příběhem, a dejte, Milosti, pozor, neboť začínám. Jak to bylo, tak bylo, a pojde-li z toho štěstí, at' je pro všechny, jestli neštěstí, at' potká toho, kdo je hledá, a všimněte si, Milosti, můj pane, že začátek, který staří dávali svým vypravováním, nebyl jen tak ledajaký, ale byl to výrok Římana Catona Zonzorina (pozn.: Sancho mrzačí tu jméno Catona Censorina; zonzorin od zonzo = nechutný hlupák), který praví: neštěstí at' potká toho, kdo je hledá, což se sem hodí jako prsten na prst, aby Vaše Milost zůstala zde a nehledala nikde neštěstí, ale abychom se vrátili jinudy, protože vás nikdo nenutí, abychom lezli tam, kde nás čekají takové hrůzy.“

„Povídej příběh, Sancho,“ řekl don Quijote, „a o cestu, kterou půjde- me, nech starost mně!“

„Povím vám tedy,“ pokračoval Sancho, „že v jedné vsi v Extremaduře byl jeden kozí pastýř, chci říci, že ty kozy pásl, a ten kozí pastýř se jmenoval Lope Ruiz a ten Lope Ruiz chodil za pastýřkou, která se jmenovala Torralva a ta pastýřka Torralva byla dcera bohatého dobytkáře a ten dobytkář...“

„Jestliže budeš příběh vypravovat takto, Sancho,“ řekl don Quijote, „a budeš-li dvakrát opakovat to, co já už řekl, neskončíš ani za dva dny. Mluv souvisle a vypravuj rozumně, nebo raději mlč!“

„Tak, jako já vypravuju,“ odpověděl Sancho, „se u nás vypravují všechny příhody a já to jinak neumím a není hezké, že Vaše Milost po mně chce, abych zaváděl novoty.“

„Mluv, jak chceš,“ na to don Quijote, „když už si osud přeje, abych tě nemohl neposlouchat, pokračuj!“

„Tak tedy, můj nejdražší pane,“ pokračoval Sancho, „jak jsem už řekl, ten pastýř chodil za pastýřkou Torralvou a to byla holka tlustá, divoká, bezmála jako chlap, protože měla pod nosem trochu vousy, ještě ted' ji vidím.“

„Tudíž jsi ji znal?“ pravil don Quijote.

„Ale neznal,“ odpověděl Sancho; „však ten, co mi vypravoval tento příběh, řekl, že je tak jistý a pravdivý, že mohu klidně, až jej budu vypravovat, tvrdit a přisahat, že jsem všechno viděl. A tak, jak ten čas plynul, čert, který nespí a ve všem překáží, způsobil, že láska pastýře k jeho pastýřce se změnila na nenávist a nevůli, a příčinou toho podle zlých jazyků bylo prý, že ho uváděla v žárlivost a nějak že to přesahovalo meze, a tak si ji pastýř zošklivil, aby ji neviděl, chtěl opustit kraj a odejít, kde by ji už jeho oči nespátrily; Torralva, když viděla, že jí Lope pohrdl, měla ho ráda jako nikdy před tím.“

„To je přirozená povaha žen,“ pravil don Quijote, „opovrhovat tím, kdo je miluje, a milovat toho, kdo je odmítá. Pokračuj!“

„Stalo se,“ řekl Sancho, „že pastýř uskutečnil své rozhodnutí, sehnal své kozy a dal se po pláních extremadurských směrem ke království portugalskému. Torralva to zjistila a vydala se za ním a sledovala jej zpozadů pěšky, bosa a s holí v ruce a tlumokem na zádech, v němž prý měla střep zrcadla, kus hřebenu a nějakou škatulkou lícidla na obličeji; ať měla konečně, co měla, ted' to nechci zjišťovat. Jen povím, že prý pastýř došel až k řece Guadianě, která tou dobou byla rozvodněna a téměř vystupovala z koryta, a nebyl tam člun, ani prám, ani převozník, jenž by přepravil jeho i stádo, nad čímž se velmi zarmoutil, protože viděl, že Torralva je už

blízko a že ho bude nejspíš velice obtěžovat pláčem a prosbami; dlouho se díval, až uviděl rybáře, jenž měl s sebou malou lodičku, na niž by se vešla pouze jedna osoba a jedna koza, ale přece se s ním dohodl, že přepraví jeho samého i jeho tři sta koz. Rybář vstoupil do člunu a převezl jednu kozu, vrátil se zas a převezl druhou, vrátil se zas a převezl třetí. Dávejte, Milosti, pozor na kozy, co rybář převáží, protože zapomenete-li jednu, příběh je u konce a dál vypravovat už to nepůjde. Povídám tedy, že přívoz na druhé straně byl pln bahna a kluzký a rybáři dlouho trvalo, než se vrátil. Přesto přepravil ještě jednu kozu a ještě jednu.“

„Předpokládej, že je převezl už všechny,“ řekl don Quijote, „a nejezdí a nevracej se takto, sic je nepřepravíš ani za rok.“

„Kolik je jich už na druhé straně?“ ptal se samého.

„Starého kozla,“ odpověděl don Quijote.

„Ale vždyť jsem vám říkal, abyste dobře počítal. Ted' je, na mou duši, příběhu konec a nelze dál vypravovat.“

„Jak to?“ řekl don Quijote; „je tak důležité pro příběh vědět podrobně, kolik koz přeplulo, že, vypadne-li jedna z počtu, nemůžeš pokračovati ve vypravování?“

„Ne, pane, to ne,“ odvětil Sancho; „ale když jsem se vás zeptal, kolik koz bylo přepraveno, a vy jste odpověděl, co jsem měl ještě říci, a bylo to opravdu velmi pěkné a byl byste spokojen.“

„Tak tedy,“ pravil don Quijote, „jsi už dovypravoval a je po povídce?“

„Je po ní, jako po mé matce,“ na to Sancho.

„Opravdu,“ řekl don Quijote, „vypravoval jsi tu nejnovější bajku, příběh nebo historii, kterou lze jen na světě vymyslet, a způsob, jak jsi ji vyprávěl a ukončil, neuvidím a neviděl jsem za celý život, ač jsem mnoho jiného od tvého vtipu nečekal. Ale nedivím se, možná, že ty údery, které neustávají, ti popletly rozum.“

„Všechno je možné,“ odpověděl Sancho, „ale to vím, že v mé povídce není už co dále říci, protože končí tam, kde počne zmatek při počítání koz na přívozu.“

„Ať si končí, kde chce,“ řekl don Quijote, „podívejme se, může-li se hýbat Rocinante.“

Pobídл jej zase ostruhami, on se dal znovu do skoku a opět stanul; tak byl dobrě svázán.

V tu chvíli, zdá se, že buď působením ranního chladu, jenž nastával, buď že snědl něco projímajícího, buď konečně (a to je nejpravděpodobnější) způsobem přirozeným, Sanchovi se velmi zachtělo vykonat to, co jiný za něj vykonat nemohl; ale měl takový strach, že se neodvážoval vzdálit se na píď od svého pána; ale stejně bylo nemožné chtít se zdržet toho, čeho se mu chtělo, a tak jediné, co pro pokoj duše učinil, bylo, že sundal pravici vzadu ze sedla a pěkně, tiše si rozepjal jedinou přezku, která mu spínala kalhoty, jež mu spadly a zůstaly na zemi kol nohou jako okovy; pak zvedl košili nejvýš, co mohl, a obnažil mocný zadek. Myslel si, že to zcela stačí, aby se zbavil té hrozné tísň a úzkosti, ale jiná horší mu nastala, když poznal, že neproveď svou bez hluku, i počínal zatímat zuby, stahovat ramena a tajit dech, co jen mohl. Ale přes všechnu svou bdělost byl tak nešťasten, že nakonec způsobil přece trochu hluku, velmi se lišícího od hluku, který v něm probouzel tolík strachu. Don Quijote to uslyšel a ptal se:

„Co je to slyšet, Sancho?“

„Nevím, pane,“ odpověděl tento; „musí to být něco nového, protože dobrodružství a nehody nikdy nepočínají s málem.“

Pokusil se znovu o štěstí a podařilo se mu to tak dokonale, že bez dalšího hluku a hřmotu si pomohl od toho tížícího trápení. Ale poněvadž don Quijote měl smysl čichový tak jemný jako sluchový a Sancho byl zrovna u něho, jako k němu přišitý, výparы stoupaly téměř přímo vzhůru k němu a nebylo lze zamezit, aby také nedospěly částečně k jeho nosu, a jakmile se tam dostaly, stiskl si don Quijote nos dvěma prsty a trochu huhňavě povídal:

„Zdá se mi, Sancho, že máš velký strach.“

„Mám,“ odpověděl Sancho, „ale proč to pozoruje Vaše Milost nyní více než dřív?“

„Protože je tě nyní více cítit, a nikoliv ambrou,“ odvětil don Quijote.

„To je možné,“ řekl Sancho, „ale za to nemohu já, ale Vaše Milost, jež mě vláčí v takovou hodinu po nehostinných místech.“

„Jdi odsud na tři nebo na čtyři kroky, příteli!“ pravil don Quijote, aniž pouštěl prsty z nosu, „a dej si na sebe od nynějška větší pozor a také dbej více na mne, nebot' jen moje důvěrnost k tobě způsobila tuto tvou nevážnost.“

„Vsadím se,“ Sancho na to, „že si Vaše Milost myslí, že jsem provedl něco, co jsem neměl.“

„Už o tom přestaň, Sancho!“ odpověděl don Quijote.

Za těchto a podobných řečí pán a sluha přečkali noc; ale Sancho když viděl, že se jitro přiblížilo, hbitě rozvázal Rocinanta a oblékl si kalhoty. Jakmile se Rocinante ucítil volný, ač sám nebyl nijak bujný, jako by procitl, začal se vzpínat, poněvadž, žádáme ho za prominutí, ale všemi čtyřmi vyhazovat neuměl. Don Quijote když si všiml, že se Rocinante hýbe, měl to za dobré znamení, aby, jak věřil, podnikl ono nebezpečné dobrodružství. Zatím svítalo, bylo čím dál tím zřetelněji vidět a don Quijote spatřil, že je pod několika vysokými stromy, byly to kaštany, jež vrhají velmi temný stín; bušení neustávalo, ale nebylo vidět, co je působí, a proto bez dalšího meškání dal pocítit Rocinantovi ostruhy; znova se louče se Sanchem, přikázal mu, aby ho tu čekal tři dny nanejdéle, jak mu byl už řekl, a nevrátí-li se do té doby, aby měl za jisté, že se zalíbilo Bohu, aby v tom nebezpečném dobrodružství přišel o život. Znovu mu opakoval vzkaz a poselství, jež má od něho vyřídit paní Dulcinee, a aby se neobával o plat za službu, protože pořídil testament, dřív než opustil vesnici, v němž mu byla určena mzda podle délky času, po nějž sloužil; ale že, pomůže-li mu Bůh z nebezpečí ve zdraví, zdaru a bez újmy, může si být víc než jistý slíbeným ostrovem.

Sancho se znova rozplakal při nových truchlivých řečech svého dobrého pána a rozhodl se neopouštět ho až do konce podniku. Podle slz a tohoto čestného rozhodnutí Sancha Panzy soudí autor našeho vypravování, že byl jistě z dobré rodiny a při nejmenším z rodu odedávna křesťanského. Sanchův smutek dojal poněkud jeho pána, ale ne tak, aby projevil nějakou slabost, ale ukrývaje se, jak mohl, zamířil směrem, od kud se zdál přicházet hluk vody a bušení. Sancho ho následoval pěšky, držel, jak míval ve zvyku, za ohlávkou osla, věčného druhá v slastech

i strádáních; a po notném kusu cesty pod kaštany a jinými temnostinnými stromy dorazili na lučinu pod vysokými skalami, z nichž se řítil prudký vodopád; u paty skal stálo několik chatrčí spíše podobných zříceninám, a oni zpozorovali, že z nich vychází ten hluk a hřmot a bušení, jež dosud neustávaly. Rocinante se polekal hlukem vody a ranami, však don Quijote jej krotil a jak se blížil pomalu k chalupám, poroučel se z celého srdce své paní s prosbou, aby ho v nebezpečné té chvíli chránila, a zároveň se poroučel i do vůle boží, aby na něho nezapomněla. Sancho se nehýbal ani na krok po jeho boku, natahoval, jak dovezl, krk a koukal Rocinantovi mezi nohami po tom, co jej tak neklidnilo a děsilo.

Ušli dalších asi sto kroků, když se za rohem objevila patrně a zjevně jediná příčina onoho děsivého a strachu jim nahánějícího hluku, jenž je po celou noc zarázel a lekal: čtenáři, nezlob se, bylo to šest valchových stoup, jež střídavými ranami působily hřmot. Když don Quijote spatřil, co to je, oněměl a zdřevěněl od hlavy k patě. Sancho se na něj podíval a viděl, že kloní hlavu na prsa se zřejmým výrazem studu. Don Quijote se také podíval na Sancha a viděl, že má tváře nadmuté a ústa plná smíchu a že už už propuká, i nemohl se přes svůj zármutek při pohledu na Sancha Panzu neusmát. A jakmile Sancho zpozoroval, co jeho pán učinil, nechal přemáhání a spustil tak, že si musel pěstmi tlačit břicho, aby nepukl. Čtyřikrát se uklidnil a čtyřikrát znova začal stejně s chutí jako poprvé, až to nebylo donu Quijotovi milé, a zvláště když slyšel, že říká jako na posměch:

„Příteli Sancho, věz, že jsem se narodil z dopuštění nebes v tomto našem věku železném, abych v něm vzkřísil věk zlatý nebo pozlacený. Jsem ten, jemuž jsou vyhrazena nebezpečí, velké výkony, statečné skutky.“

A takto opakoval všechna nebo většinu slov, jež don Quijote pronesl, když poprvé uslyšeli bušení. Když don Quijote viděl, že si z něho Sancho tropí posměch, pohněval se do té míry, že zvedl páku a přišel mu takové dvě rány, že, kdyby mu je byl dal do hlavy místo přes záda, byl by zbaven povinnosti zaplatit mu mzdu, leda jeho dědicům.

Sancho se bál, aby mu jeho posměšky nevynesly ještě více, než mu vynesly, a tak řekl mu velmi poníženě:

„Uklidněte se, Milosti, neboť, na mou duši, jen žertuji.“

„Protože žertujete vy, nežertuji já,“ odpověděl don Quijote; „pojd'te sem, pane Veselý, zdá se vám, že jsem neprojevil odvahu potřebnou k podniknutí a vykonání nějakého opravdu nebezpečného dobrodružství, jež nás tu mohlo čekat místo valch? Jsem snad povinen jako rytíř znát a rozeznávat zvuky a uhodnout, které jsou od stoupy a které ne? Tím spíš, že může být, a tak tomu i je, že jsem stoupy za celý svůj život neviděl, kdežto vy je znáte jako bídny sedlák, jímž jste, narodil jste se a byl jste vychován mezi nimi. Učiňte tedy, aby se těch šest stoup proměnilo v šest obrů, a pošlete je na mne jednoho po druhém nebo všechny najednou, a nepoložím-li je všechny bradou vzhůru, tropte si ze mne šašky, jak si přejete.“

„Nechme toho, pane,“ odvětil Sancho, „neboť přiznávám, že jsem zašel trochu daleko. Ale povězte mi, Milosti, ted', když jsme zase zadobře – a Bůh vám pomoz ze všech dobrodružství vyjít tak zdráv a bez úrazu jako z tohohle! Nebylo to k smíchu, a ještě ted', když o tom mluvíte, ten velký strach, co jsme měli? Alespoň ten, co jsem já měl, neboť o Vaší Milosti už vím, že jej nezná a neví, co je strach a děs.“

„Netvrď,“ odpověděl don Quijote, „že co nás potkalo, nezaslouží smíchu; ale nemá se o tom mluvit, neboť všichni lidé nejsou rozumní a neumějí změřit věc správně.“

„Zato Vaše Milost dovedla ji změřit přesně,“ odpověděl Sancho, „když mě chtěla změřit píkou přes hlavu a dala mi přes záda díky Bohu a rychlosti, se kterou jsem seuhnul. Ale co, děkuji i za to, protože jsem slyšel: ‚Miluje syna svého, kdo ho metlou trestá,‘ a velcí pánové dávají svému sluhovi za špatné slovo, jež mu řeknou, na nové kalhoty, ačkoliv nevím, co mu dávají za ránu píkou přes záda; leda že snad putulní rytíři dávají za takový výprask ostrov nebo království na pevnině.“

„Vskutku by se to mohlo stát,“ řekl don Quijote, „že všechno, co říkáš, by se uskutečnilo; a odpust' mi, co se stalo, neboť jsi rozumný a víš, že v první zlosti nikdo za sebe ručit nemůže, a dej pozor, aby ses napříště zdržel a vyvaroval toho příliš důvěrně se mnou mluvit, neboť ač jsem nekonečný počet rytířských knih přečetl, nikde jsem nenalezl, že by jaký

zbrojnoš tolík rozmlouval se svým pánem jako ty se mnou, a věru pokládám to za naši velkou chybu: za tvoji, poněvadž si mne málo vážíš; za svoji, že tě k větší vážnosti nenutím. Gandalin, zbrojnoš Amadise Galského, byl hrabětem ostrova, a přece se o něm čte, že mluvil se svým pánum vždy s čepicí v ruce, s hlavou skloněnou a klaně se more turquesco. A co potom povíme o Gasabalovi, zbrojnoši dona Galaora, který byl tak mlčenlivý, že, aby nám byla zjevná výtečnost jeho podivuhodného mlčení, pouze jedenkrát se uvádí jeho jméno v celé té stejně rozsáhlé jako pravdivé historii? Z toho všeho, co jsem řekl, můžeš, Sancho, usoudit, že nutno dělat rozdíl mezi hospodářem a čeledínem, pánum a sluhou, rytířem a zbrojnošem. A proto ode dneška musíme spolu jednat s větší vážností a bez důvěrnosti, nebot', at' se na vás rozhněvám jakkoliv, nic dobrého z toho nepojde: milosti a odměny, jež jsem vám slíbil, dostaví se svým časem; a nedostaví-li se, o mzdu alespoň nepřijdete, jak jsem už řekl."

„Co Vaše Milost říká, je správné,“ řekl Sancho, „ale chtěl bych vědět (kdybychom snad marně čekali na den milosti a museli se spokojit dnem mzdy), kolik vydělal za oněch časů zbrojnoš potulného rytíře a měl-li plat měsíční, anebo denní, jako přidavači u zedníků?“

„Nemyslím,“ odpověděl don Quijote, „že kdy sloužili zbrojnoši za plat; sloužili spíš pro přízeň rytířskou, a jestliže jsem na tebe pamatoval v zapečetěné závěti, již jsem zůstavil doma, stalo se to, protože nevím, co se přihodí a jak se bude dařit rytířství v těchto našich bídných dobách, a protože jsem nechtěl, aby pro takové drobnosti trápila se duše moje na onom světě: věz totiž, Sancho, že na zemi není nebezpečnějšího povolání než být potulným rytířem.“

„To je pravda,“ pravil Sancho; „nebot' hluk stoup stačil pobouřit a poplašit srdce tak statečného rytíře jako je Vaše Milost. Ale můžete si být jistý, že ode dneška neotevřu úst k vtipu na záležitosti Vaší Milosti, ale jen k její poctě, když je přece mým velitelem a přirozeným pánum.“

„Tak se dožiješ dlouhého věku,“ odvětil don Quijote, „nebot' mimo rodiče i pánové mají být ctěni jako rodiče.“

KAPITOLA XXI.,

jež jedná o skvostném dobrodružství, v němž dobyto slavné přilby Mambrinovy, a o jiných příhodách našeho nepřemožitelného rytíře.

Vtom začalo trochu pršet a Sancho by se byl chtěl schovat do valchy; ale donu Quijotovi se stala tak protivnou pro směšnost jejich příhody, že rozhodně odmítl doní vejít, a tak, zahnuli napravo a dostali se na jinou cestu než včerejší.

Záhy spatřil don Quijote jezdce, který měl na hlavě cosi zářícího, jakoby zlatého, a sotva jej zpozoroval, obrátil se k Sanchovi a řekl:

„Zdá se mi, Sancho, že není přísloví, jež by nemělo v sobě trochu pravdy, neboť všechna pramení z téže zkušenosti, matky všeho vědění, a zvláště pak to, jež říká: Kde se zavře jedna brána, otevří se druhá. Povím to, poněvadž, zavřel-li nám osud dnes v noci bránu dobrodružství, jež jsme hledali, když oklamal nás stoupou, nyní nám otevří dokončenou jinou k jinému, lepšímu a bezpečnějšímu dobrodružství, a kdybych jí nevešel, byla by to moje chyba a nemohl bych se vymlouvat na neznamost valchy a temnotu noční. Pravím tak, protože, nemýlím-li se, blíží se někdo, nesoucí na hlavě přilbu Mambrinovu, o níž, jak víš, jsem přísahal.“

„Dbejte, Milosti, na to, co říkáte, a ještě víc na to, co děláte,“ pravil Sancho, „nechtěl bych, aby to byly zase valchy a zvalchovaly a zmandlovaly nám rozum docela.“

„Abys měl d'ábla bratrem,“ odvětil don Quijote, „co mají společného přilba a valchy?“

„To nevím,“ odpověděl Sancho, „ale věru, kdybych mohl mluvit tak jako dřív, pověděl bych vám možná takové věci, že byste, Milosti, viděl, jak se mylíte.“

„Jak se mohu mylit v tom, co říkám, zrádný úzkostlivče?“ řekl don Quijote; „což nevidíš toho rytíře, který se k nám blíží na sivém koni, se zlatou přilbou na hlavě?“

„To, co vidím a rozeznávám,“ odpověděl Sancho, „je jen člověk na hnědém oslu, jako je můj, a má na hlavě něco blýskavého:“

„To je právě Mambrinova helma,“ na to don Quijote; „ustup stranou a nech mne s ním samotného; uvidíš, jak beze slova, abych uspořil času, skoncuji toto dobrodružství, a přilba, jíž jsem si tak přál, bude mou.“

„To si myslím, že ustoupím stranou,“ odvětil Sancho; „ale dej Bůh ještě jednou, aby to nebyla valcha.“

„Už jsem vám řekl, bratře, abyste mi nepřipomínal ani pomyšlení ty valchy,“ řekl don Quijote, „sice, u všech všudy... a víc nepovím, zvalchuji vám duši!“

Sancho umkl ze strachu, aby jeho pán nesplnil slib, který na něj vystřelil jako z kanónu.

Věc s tou přilbou, koněm a rytířem, jež don Quijote viděl, se měla tak, že v okolí byly dvě vesnice, jedna tak malá, že neměla ani apatyky, ani holiče, jež ta druhá, zcela sousední, měla, a tak holič z větší vsi dojízděl i do menší, když tam bylo třeba pustit nemocnému žilou nebo někoho oholit; proto tam jel i nyní nesa svou mosaznou misku a osud chtěl, aby během cesty začalo pršet; aby si nepromočil klobouk, který byl nejspíš nový, dal si na hlavu misku, a protože byla lesklá, blyštěla se na půl míle; jel na hnědém oslu, jak řekl Sancho. To vše bylo příčinou, že don Quijote viděl sivého koně, rytíře a zlatou přilbu; neboť cokoliv viděl, přizpůsoboval velmi lehce svému pomatenému rytířství a nezdravým myšlenkám. A když viděl, že nebohý jezdec je blízko, beze všech řečí v plném trysku zamířil na něj píkou, měl v úmyslu ho naskrz probodnout; ale když byl už u něho, zvolal, stále v zuřivém běhu:

„Braň se, otrocké stvoření, nebo mi dobrovolně vydej, co mi tak právem patří!“

Holič, když viděl naprostoto nenadále na sebe řítit se tuto příšeru, nemohl jinak uniknout ráně píkou, než že se svezl z osla, a aniž se země dotkl, vyskočil lehčí než kamzík a dal se po pláni do útěku, že by ho nedohonil ani vítr. Misku nechal na zemi a don Quijote se s ní spokojil, děl, že ten pohan byl zcela rozumný, že utekl a že si vede jako bobr,

který, je-li pronásledován lovci, si zuby ukousne to, proč, jak pudově ví, je stíhán.

Rozkázal Sanchovi zvednout přilbu a zbrojnoš obraceje ji v rukou řekl:

„Na mou duši, dobrá je to miska, stojí bratru za reál.“

Dal ji pánovi, který ji postavil na hlavu toče s ní dokola a hledaje hledí; když jej nenalezl, pravil:

„Nejspíše pohan, na jehož míru byla nejprve tato slavná přilba uku-
ta, měl velkou hlavu, a tak naneštěstí polovice přilby schází.“

Když Sancho slyšel misce říkat přilba, nemohl se zdržet smíchu,
však vzpomněl si na pánovů hněv a zarazil uprostřed.

„Proč se směješ, Sancho?“ řekl don Quijote.

„Směji se té velké hlavě, co měl pohan, majetník přilby, která se mi
dochola podobá holičské míse.“

„Víš, co si myslím, Sancho? Tato slavná, očarovaná přilba dostala se
asi nějakou podivnou náhodou do rukou člověka, jenž nepoznal
a neocenil její hodnotu a který, nevěděl, co dělá, protože byla z ryzího
zlata, rozpustil z ní polovinu pro peníze a z druhé poloviny udělal tuto
jakoby holičskou misku, jak povídáš. Ale atž je to, co je, mně, který ji
znám, nepřekáží proměna a spravím ji v první vsi, kde bude kovář, tak-
že ji nepředstihne, ani se jí nevyrovnaná přilba, již ukul bůh kovářů pro
boha bitev. Zatím ji budu nosit, jak se dá, protože lepší něco než nic, tím
spíš, že mě snadno uchrání ran kamením.“

„To je pravda,“ řekl Sancho, „leda by létalo z praku, jako v bitvě
oněch dvou vojsk, kde Vaší Milosti požehnali stoličky a rozbili baňku
s tím blahoslaveným pitím, po kterém jsem div vnitřnosti nezvrátil.“

„Nemrzí mě moc, že jsem o ně přišel, Sancho,“ řekl don Quijote, „ne-
botvíš, že umím recept nazepamět.“

„Já také,“ odpověděl Sancho, „ale chraň Bůh, abych jej připravil nebo
okusil, co živ budu, a třebas v poslední hodince; ostatně nemyslím, že
ho budu kdy potřebovat, protože mám v úmyslu vyhnout se všemi pěti
smysly, abych byl raněn, nebo abych někoho ranil. O létání na pokrývce
nemluvím, protože podobným neštěstím nelze předem zamezit,

a potkají-li našince, nezbývá než sevřít ramena, zatajit dech, zavřít oči a nechat se vyhazovat tam, kde se líbí osudu a pokrývce.“

„Jsi špatným křesťanem, Sancho,“ pravil slyše to don Quijote, „protože nezapomínáš na urážku, kterou ti jednou způsobili; ale věz, že je vznešené a šlechetné nevšímat si dětinství. Na kterou nohu jsi zchroml? Které žebro ti zlomili? Rozbil sis snad hlavu, že nemůžeš zapomenout na ten žert? Neboť, přihlédneme-li dobře k věci, byl to žert a kratochvíle, a kdybych to tak nechápal, byl bych se už tam vrátil a pro tvou pomstu způsobil bych více škody než Řekové pro uloupenou Helenu: kdyby Helena žila za našich časů, nebo moje Dulcinea za jejích, jistě by nepožívala takové slávy pro krásu, jako požívá.“

A tu vzdychl k nebi a Sancho řekl:

„At' to byl tedy žert, když se za něj nelze pomstít. Ale já vím, jaké to bylo žertování, a vím také, že mi nikdy nesejde z myslí, jako mi nesejde ze hřbetu. Však nechme toho a povězte mi, Milosti, co uděláme s tímhle sivým koněm, jenž se podobá hnědému oslu, kterého tu zanechal ten Martin, jehož Vaše Milost srazila ze sedla a jenž, podle toho, jak bral nohy na ramena a upaloval, nemá v úmyslu se pro něj vrátit, a při mé bradě, sivák je pěkný.“

„Nemám ve zvyku,“ řekl don Quijote, „kořistit z těch, jež přemohu, a není rytířské odnímat jim koně a zanechávat je opěšalé, leda by vítěz v bitvě přišel o vlastního: v tom případě je ovšem dovoleno vzít si koně poraženého jakožto kořist z poctivého boje. Proto, Sancho, nech toho koně, nebo osla, když chceš, aby to byl osel, neboť, až jeho pán nás uvídí vzdalovat se, vrátí se k němu.“

„Bůh ví, že bych si jej vzal rád,“ odvětil Sancho, „nebo jej aspoň vyměnil za svého, jenž se mi nezdá tak dobrý. Věru, zákony rytířské jsou velmi těsné, nedovolují-li vyměnit osla za osla, a chtěl bych vědět, mohl-li bych vyměnit aspoň postroj.“

„Nejsem si tím zcela jist,“ odpověděl don Quijote, „a pro tu pochybnost, než se lépe zpravím, dovoluji ti jej vyměnit, potřebuješ-li jej nezmírně.“

„Tak nesmírně,“ na to Sancho, „že kdyby to byl postroj na mne samého, nepotřeboval bych ho více než tohohle.“

A osmělen svolením provedl „mutationem caparum“ a vyzdobil své dobytče, že bylo pětkrát hezčí než prve.

Potom pojedli ze zbytků potravin, jež nesl mezek, napili se vody z potoka, tekoucího k valchám, ale neohlédli se k nim; tak si je zošklivili pro hrůzu, kterou jim nahnaly. Když umlkl jejich hněv, ba i nechut', usedli do sedel, a aniž si zvolili určitou cestu (neboť to právě velmi vyznačuje bludné rytíře, že si žádnou nevolí), dali se, kam vedly Rocinanta oči, jež rozhodovaly o vůli jeho pána i osla, který jej následoval, ať jej kudykoliv vedl, v dobré shodě a družnosti. Dostali se na královskou silnici a dali se nazdařbůh bez cíle po ní.

Během takovéhoto cestování řekl Sancho svému pánovi:

„Pane, chce mi Vaše Milost dát svolení k malé rozprávce? Od té doby, co jste mi dal ten krutý rozkaz mlčet, aspoň čtyři věci mi shnily v žaludku a nechtěl bych, aby přišla nazmar i ta, co mám na špičce jazyka.“

„Pověz ji,“ pravil don Quijote, „a bud' stručný v řeči, neboť dlouhé povídání nebývá příjemné.“

„Povídám tedy, pane,“ odpověděl Sancho, „že už několik dní si myslím, jak málo se získá a dobude v dobrodružstvích, když je Vaše Milost hledá v pustinách a na křížovatkách; i když zde vítězně vykonáte ta nejnebezpečnější, nikdo to nevidí a nezví o tom a zůstanou navěky neznáma přes úmysly Vaší Milosti i přes to, že si zaslouží být známa. A tak se mi zdá, že by bylo lépe (toť se ví, s dovolením Vaší Milosti), abychom šli do služeb nějakého císaře nebo jiného vládce, který by válčil a v jehož službách by Vaše Milost ukázala cenu své osoby, svoji velkou moc a ještě větší rozum; až to pán, jemuž budeme sloužit, uvidí, volky nevolky nás musí odměnit každého podle zásluhy; a jistě tam bude i někdo, aby vypsal hrdinské skutky Vaší Milosti na věčnou paměť: o svých nemluvím, protože nevybočí jistě z mezí skutků zbrojnošských, ačkoli rozumím, že, vypisují-li se v rytířstvu i činy zbrojnošů, nesmějí moje zůstat v kalamáři.“

„Nemluvíš špatně, Sancho,“ odpověděl don Quijote; „ale dříve než se dostaneme k této možnosti, je třeba táhnout světem jakoby na zkušenou, hledat dobrodružství a dosáhnout jejich pomocí jména a slávy, aby, když takový rytíř přijde na dvůr nějakého velkého panovníka, byl už znám pro své skutky a aby, jakmile jej kluci spatří vjízdět městskou branou, všichni běželi za ním a křičeli okolo něho: to je rytíř Sluneční, nebo Hadí, nebo nějaký jinak zvaný, podle znaku, pod nímž vykonal svá hrdinství. To je ten, řeknou, který přemohl v souboji Brocabrauna, obra úžasné síly, ten, který zbavil velkého Mameluka Perského zakletí, v němž spal téměř devět set let. A tak od úst k ústům poletí sláva jeho skutků, až se hluk chlapců i ostatního lidu zastaví u oken svého královského paláce toho království; a jakmile spatří rytíře, pozná jej po zbrani nebo po heslu na štítě a jistojistě řekne: ‚Vzhůru, atť vyjdou všichni rytíři mého dvora přivítat výkvět rytířstva, jenž se tudy blíží!‘ A na ten rozkaz všichni vyběhnou a král sestoupí doprostřed schodiště, obejmě ho vřele, políbí ho na tvář na znamení míru a pak ho za ruku doveď do komnaty paní královny, kde ji rytíř nalezne ve společnosti princezny, její dcery, jež bude z nejkrásnějších a nejdokonalejších dívek, jakou jen s velkou námahou lze nalézt na valné části dosud známého světa.

Pak se ihned stane, že se princezna zakouká do rytíře a on do ní, a budou se zdát jeden druhému bytostí spíše božskou než lidskou a ani nebudou vědět, jak octnou se spoutáni a polapeni v spletené sítě lásky s velikou trýzní v srdci, jak mají mluvit a jak si vyznat své mučivé city. Odtud jej bezpochyby odvedou do nějakého pokoje paláce, bohatě zařízeného, tam z něho sejmou zbroj a přinesou mu nádherný pláště šarlatový: a byl-li hezký ve zbroji, tím lépe bude vypadat ve dvorském oděvu. Večer bude u tabule s králem, královnou a princeznou, ze které neuspustí očí a bude si ji prohlížet tak, aby to přítomní neviděli, a ona učiní totéž stejně chytře, neboť už jsem řekl, že je to velmi rozumná dívka. Pak se sklidí ze stolu a nyní vstoupí dveřmi ošklivý a malý trpaslík s krásnou paní, jež, provázena dvěma obry, přichází ohlásit dobrodružství, nastrojené starým kouzelníkem: ten, kdo je se zdarem vykoná, bude pokládán za nejlepšího rytíře na světě. Potom král rozkáže, aby

všichni přítomní rytíři se o ně pokusili, však žádnému se nepodaří, leč rytíři-hostu, čímž sláva jeho ještě více vzroste. Princezna bude s tím náramně spokojena a bude pro ni radostí i odměnou, že zamířila svým srdcem tak vysoko.

A nejlepší je, že král nebo kníže, nebo co je to, vede velmi urputnou válku s jiným panovníkem stejně mocným a rytíř-host jej po několikadenním pobytu na dvoře požádá o dovolení, aby mu mohl pomoci v té válce. Král mu je rád udělí a rytíř mu dvorně políbí ruce za tu milost. A té noci se rozloučí se svou dámou, princeznou, mřížovím zahrady, obklopující komnatu, v níž ona spí, na kterémžto místě s ní už několikrát rozmlouval dík prostřednictví a pomoci komorné, již princezna velmi důvěruje. Rytíř si povzdychá, princezna omdlí, komorná přinese vody ve velkém strachu, nebot' se blíží jitro a mohli by být přistiženi na škodu cti její paní; konečně se princezna vzepamatuje, podá své bílé ruce mřížovím rytíři, jenž je tisíckrát zlícba a vykoupe v slzách. Shodnou se oba na způsobu, jímž si budou podávat zprávy o všem, co je dobrého i zlého potká, a princezna ho poprosí, aby se vrátil co nejdříve: on jí to zlící s mnoha přísahami. Znovu jí zlícba ruce a rozloučí se tak dojatý, že div žalem nezemře. Odejde do svého pokoje, vrhne se na lůžko, však nemůže usnout bolem z rozloučení; vstane za ranného jitra, jde dát sbohem králi, královně a princezně: tu zví, když se rozloučil s prvními dvěma, že princezna je nemocna a že nemůže přijímat návštěvy. Rytíř si pomyslí, že je to žalem nad jeho odjezdem, a je tím tak dojatý, že div zjevně neprojeví svou bolest. Komorná-prostřednice je přítomna, všimne si všeho a jde o tom zpravit svou paní, která ji uvítá s pláčem a řekne, že z největších jejích bolestí je, že neví, kdo je její rytíř a je-li z rodu královského či ne. Komorná ji ujistí, že tak dvorný, jemný a statečný jako její rytíř může být jedině královský a znamenitý. Ubohá se tím potěší a snaží se být klidná, aby neuvedla své rodiče v podezření, a po dvou dnech vyjde zase ze svých komnat.

Zatím již rytíř odjel; bojuje ve válce, přemůže králova nepřítele, do bude mnoha měst, triumfuje v mnoha bitvách. Vrátí se na dvůr, shledá se se svou paní na obvyklém místě a smluví s ní, že požádá krále o její

ruku jako odměnu za své služby. Král mu ji nechce dát, nevěda, kdo to je. Ale přesto, ať už byla unesena, nebo jakkoliv jinak, princezna se stane jeho ženou a její otec to má za velké štěstí, neboť se ukázalo, že rytíř je synem statečného krále, nevím kterého království, protože myslím, že není na mapě. Otec zemře, princezna dědí, zkrátka rytíř se stane králem. Nyní dojde k tomu, aby byl odměněn jeho zbrojnoš a všichni, kdo mu pomohli povznést se tak vysoko: svého zbrojnoše ožení s nějakou komornou princeznou, nejspíše s tou, jež věděla o lásce a jež je dcerou velmi významného vévody.“

„To si dám líbit,“ řekl Sancho, „a spolehnu se na to, protože se všechno doslova musí Vaší Milosti vyplnit, když je přece ‚Rytířem Smutné Postavy‘.“

„Nepochybuj o tom, Sancho,“ odvětil don Quijote, „protože tímže způsobem a po těchže stupních, jak jsem vypravoval, dostávají se a dostávali se potulní rytíři na trůny královské a císařské. Ted' stačí jen dávat pozor, který král křesťanský nebo pohanský vede válku a má hezkou dceru. Ale na to je dost času myslit později, neboť, jak jsem ti řekl, dříve než navštívíš panovnický dvůr, musíš se všude proslavit. Také mi chybí ještě něco: i kdybych nalezl krále s válkou a krásnou dcerou a i kdybych došel neuvěřitelné slávy po celém světě, nevím, jak by se mohlo prokázat, že jsem z rodu královského, nebo alespoň císařovým synovcem. Král mi jistě nebude chtít dát svou dceru za ženu, dokud se řádně o mně nezpravil, ač si této pozornosti zaslouží moje činy; tak se bojím, že přijdu pro tento nedostatek o to, co právem patří mé silné paži. Je pravda sice, že jsem šlechtic z rodu známého, majetný, a zákon stanoví za ublížení mé osobě pokutu pět set soldů; a mohlo by se státi, že mudrc, mající sepsat mou historii, tak rozebere moje příbuzenstvo a předky, že ve mně objeví vnuka královského z pátého či šestého kolena. Neboť věz, Sancho, že jsou dva druhy rodů na světě: jedni se odvozují od knížat a panovníků, však čas jim tolik ran zasadil, že končí nepatrnným bodem jako pyramidy; jiní pocházejí z rodu nízkého, ale pozdvihuji se od stupně k stupni, až se stanou velkými pány; tak je rozdíl v tom, že někteří bývali, čím už nejsou, a někteří jsou, čím nebyli,

a možná, že jsem z prvních; a až se pozná, že můj původ byl velký a slavný, král, můj nastávající tchán, se tím asi spokojí, však ne-li, princezna mě musí milovat do té míry, že přes odpor králův a třeba s vědomím, že jsem synem podruhovým, mě pojme za manžela a pána. Pak-li nikoliv, lze ji unést a skrýt, kde se mi líbí, až čas nebo smrt zlomí hněv jejích rodičů.“

„Tady lze také uvést,“ řekl Sancho, „co říkají někteří darebáci: ‚Ne-pros, můžeš-li loupit‘ a ještě lépe: ‚Lepší nůž v ruce než prosba u ústech‘ Povídám to proto, že, kdyby pan král, váš tchán, nechtěl se přemoci a dát Vaší Milosti milostpaní princeznu, nezbývá opravdu, než ji ukrást a ukrýt. Ale hloupé je to, že nežli nastane usmíření a ujmete se v míru království, chudák zbrojnoš bude sušit zuby, ledaže by ta důvěrnice, jež má být jeho ženou, zůstala s princeznou a on sdílel s ní svůj špatný osud, dokud to nebesa lépe nezařídí. Protože, myslím, může mu ji dát pán ihned klidně za zákonitou manželku.“

„Proti tomu nelze nic namítat,“ řekl don Quijote. „Když je tomu tak,“ odpověděl Sancho, „stačí poručit se Bohu a nechat běžet osud, at' nás vede kamkoliv.“

„Bůh to opatří,“ na to don Quijote, „jak si přeji a jak ty máš, Sancho, zapotřebí, a ten at' vyjde s málem, kdo se za nic nemá!“

„Pán Bůh dej,“ řekl Sancho, „protože jsem ze starého křesťanského rodu; stačí mi, budu-li hrabětem.“

„To věřím,“ odpověděl don Quijote; „a kdybys jím nebyl, nic nevadí, protože já, jako král, mohu ti snadno udělit šlechtictví, aniž jsi je kupoval nebo se mi něčím zavděčoval, a jakmile tě udělám hrabětem, jsi šlechtic, at' si říkají cokoliv, a musí ti říkat Výsosti, at' jim to je třeba zatěžko.“

„Bez starosti,“ řekl Sancho, „však já bych si zjednal už nespekt.“

„Respekt musíš říci, a ne nespekt,“ pravil jeho pán.

„Jak si přejete,“ odpověděl Sancho Panza; „povídám, že bych si to uměl zařídit, protože jsem, na mou duši, byl jeden čas poslem u nábožného bratrstva a šat poslovský mi tak slušel, že všichni říkali, že bych se hodil i za starostu toho bratrstva. A copak to bude teprve, až oblék-

nu vévodský kabát, nebo se ověsim zlatem a perlami jako cizí hrabě? Vsadím se, že se na mne budou chodit dívat na sto mil cesty.“

„Budeš vypadat pěkně,“ pravil don Quijote, „ale budeš si muset dát oholit vousy, protože je máš tak husté, rozcuchané a neuhlazené, že, nedáš-li je holit aspoň přes den, na dostřel se pozná, co jsi zač.“

„To stačí,“ řekl Sancho, „najmout holiče a vydržovat si ho doma, a bude-li potřebí, musí všude za mnou jako štolba za grandem.“

„Jakpak ty víš,“ tázal se don Quijote, „že grandové s sebou brávají štolby?“

„Povím vám to,“ odpověděl Sancho, „před lety byl jsem měsíc v sídelním městě a tam jsem viděl se procházet malého mužíčka, o kterém říkali, že je velmi velkým pánum, a za ním jel na koni člověk, který se ho na krok nepustil, že se podobal jeho ocásku. Ptal jsem se, proč ten muž nejede vedle prvního, ale stále za ním, a tu mi řekli, že je to štolba a že je zvykem grandů nechávat si je za zády. Od té doby to vím, a nezapomněl jsem na to dosud.“

„Máš pravdu,“ řekl don Quijote, „a můžeš tedy s sebou brát svého holiče, nebot' zvyky nevznikly všechny najednou, ani nepřišly naráz, a tak ty můžeš být prvním hrabětem, který se nechává provázet holičem. Ostatně holit bradu je důvěrnější službou než sedlat koně.“

„O holiče se už já postarám,“ řekl Sancho; „a vy se, Milosti, starejte o to, být králem a udělat mě hrabětem.“

„Zajisté,“ odvětil don Quijote, zvedl oči a spatřil to, o čem se vypráví v následující kapitole.

KAPITOLA XXII.

o tom, jak don Quijote opatřil svobodu mnoha ubožákům, které násilně vedli, kam se jim nechtělo.

Cide Hamete Benengeli, spisovatel arabský a manchský, vypravuje v této velevážné, zvučné, podrobné, příjemné a vtipně vymyšlené historii, že, zatímco slavný don Quijote de la Mancha a Sancho Panza, jeho zbrojnoš, vedli tyto řeči, uvedené na konci kapitoly dvacáté první, don Quijote zvedl oči a spatřil, že po silnici, jíž se bral, se blíží asi dvanáct mužů, s hrdly navlečenými jako zrnka růžence do velkého řetězu a vesměs na rukou spoutaných. Provázeli je dva jezdci a dva pěší, první s ručnicemi na kolečkový zámek, druzí s halapartnami a meči. Jak je Sancho spatřil, řekl:

„To je řetěz galejníků, lidí, jež dává král násilně odvádět na galeje.“

„Jak násilně odvádět?“ tázal se don Quijote; „cožpak může král činit někomu násilí?“

„To neříkám,“ odpověděl Sancho; „povídám, že to jsou lidé, kteří za své zločiny jsou odsouzeni, aby králi z donucení na galejích sloužili.“

„Koneckonců,“ odvětil don Quijote, „at' je tomu jakkoliv, ti lidé jdou z donucení a ne dobrovolně.“

„To je pravda,“ řekl Sancho.

„Ale v tom případě,“ pravil jeho pán, „zde náleží, abych vykonal svou povinnost, bránil násilí a pomohl a přispěl ubožákům.“

„Pomyslete, Milosti,“ řekl Sancho, „že přece spravedlnost, jíž je zde sám král, nečiní násilí ani křivdy podobným lidem, ale trestá je za jejich zločiny.“

Zatím došel řetěz galejníků a don Quijote otázal se velmi zdvořile průvodců, aby ho laskavě poučili a řekli mu důvod nebo důvody, proč ty muže tak odvádějí. Jeden z jízdních strážců odpověděl, že to jsou galejníci, lidé Jeho Veličenstva, jíž odcházejí na galeje, že více neví a don Quijote že více vědět nepotřebuje.

„Přesto,“ odvětil don Quijote, „chtěl bych se dozvědět od každého zvlášt příčinu jeho neštěstí.“ A k těmto připojil další stejná a stejně zdvořilá slova, aby je pohnul k svolení, až mu druhý jízdní strážce řekl:

„Máme tu sice seznam a ověření odsudků všech těch neblahých lidí, ale nemáme kdy, abychom je vyndavali a četli. Přistupte a zeptejte se jich samých, at' vám povědí, chtějí-li, a oni chtít budou, protože to jsou lidé, které těší dopouštět se darebáctví a vypravovat o nich.“

Po tomto dovolení, jež by si byl don Quijote byl vzal, kdyby mu je nedali, přistoupil k řetězu a zeptal se prvního, za co špatného je s ním tak nakládáno. Odpověď byla, že za lásku.

„Jen za to?“ odpověděl don Quijote; „odvádějí-li pro lásku na galeje, dávno bych tam už mohl veslovat.“

„Moje láska nebyla taková, jako Vaše Milost myslí,“ řekl galejník; „já se zamiloval do koše bílého prádla a objal jsem jej tak pevně, že, kdyby mi jej spravedlnost nevzala násilím, ještě dnes bych ho nepustil dobrovolně. Chytli mě při činu, výslech mučením byl zbytečný, soudili mě, napařili mi na záda stovku a navrch tři roky na skořápky a hotovo.“

„Co jsou to skořápky?“ ptal se don Quijote.

„Skořápky jsou galeje,“ trestanec na to; byl to chlapík asi čtyřiaadvacetiletý a povídal, že je z Piedrahity.

Don Quijote položil otázku druhému, ten však neodpověděl slovem a šel smutně a melancholicky; zato však za něj promluvil první:

„Ten jde s námi, protože dělal kanárka, víte, vyhrával a zpíval.“

„Jak to?“ opakoval don Quijote; „hudebníci a zpěváci musí také na galeje?“

„To seví,“ odvětil galejník; „drahý pane, není nic horšího než zpívat v úzkých.“

„Ale já slyšel naopak,“ zvolal don Quijote, „že kdo zpívá, neštěstí odhání.“

„U nás je to naopak,“ pravil trestanec; „kdo si jednou zazpívá, pláče nadosmrti.“

„Tomu nerozumím,“ řekl don Quijote, ale jeden ze stráže mu podal vysvětlení:

„Pane rytíři, u téhle nekřesťanské bandy zpívat v úzkých znamená přiznat se na mučení. Tohoto hříšníka dali na mučidla a on se přiznal, že krade dobytek, a za to ho odsoudili k šesti rokům galejí a dvěma stům ranám bičem, které si už s sebou nese na zádech. A je pořád za-myšlený a smutný, protože ostatní zloději, kteří zůstali ve vězení, i tito zde, ho týrají, zlehčují, posmívají se mu a opovrhují jím za to, že se přiznal a neměl dost odvahy zapírat. Říkají, že říci ‚ne‘ není těžší než říci ‚ano‘ a že viník má vlastně velké štěstí, protože život i smrt závisí na jeho vlastním jazyce, a ne na jazyce svědků a na důkazech. Ostatně si myslím, že nemají daleko k pravdě.“

„Také se mi zdá,“ odpověděl don Quijote a dal třetímu tutéž otázku jako prvním dvěma; měl tu hned rychlou a drzou odpověď:

„Jdu na pět let k slečnám skořápám, protože mi chybělo deset dukátů.“

„Dal bych rád dvacet,“ pravil don Quijote, „abych vás vyprostil z tohoto neštěstí.“

„To mi připadá,“ zvolal trestanec, „jako když se někdo bohatý octne uprostřed moře a umírá hlady, protože sinemůže koupit, co potřebuje. Povídám to, protože, kdybych byl měl zavčas těch dvacet dukátů, které mi vašnost ted' nabízí, byl bych jimi namazal kapsu škrabákovu a omladil tak rozum státního prokurátora, že bych se dnes viděl na zocodoverském náměstí v Toledu, ale ne na téhle cestě, v obojku jako chrt. Ale Bůh je mocný, počkejme a dočkáme se!“

Don Quijote přešel ke čtvrtému, člověku úctyhodného vzezření, s bílou bradou splývající mu na hrud', který na otázku, proč zde jde, dal se do pláče a neodpověděl slovem. Ale pátý odsouzenec mu posloužil za mluvčího:

„Tento vážený muž jde na čtyři léta na galeje, nebot' si vyjel koňmo na slavnost.“

„To znamená nejspíš, jak si myslím,“ řekl Sancho Panza, „že jej vozili za trest ukazovat?“

„Tak jest,“ odvětil galejník; „a tou hanbou byl postižen za to, že dohazoval, nejraději ženské. Zkrátka a dobře, tento vznešený muž je kuplím a také mimo to je ve spojení s d'áblem.“

„Nebýt toho nečistého spojení,“ řekl don Quijote, „nezasloužil by za pouhé kuplířství, aby musel na galejích veslovat, ale aby na nich rozkazoval a byl jejich velitelem, protože povolání kuplířské není jen tak jednoduché, však žádá si rozum a je velmi nutné ve státě dobré zřízeném a měli by je provozovat jen lidé z dobrého rodu. A ještě by bylo zapotřebí dozorců a inspektorů v určitém, známém množství, jako jsou u jiných zaměstnání, u dohazovačů burzovních třeba. Tím způsobem by se zamezilo mnoho zlu, jemuž se nelze vyhnout, když je to řemeslo provozováno lidmi omezenými a nerozumnými, jako nanicovatými ženskými, kloučky nebo mladými dareby bez zkušenosti; ti, když je nejnutněji zapotřebí důležité rozhodnutí, nevědí kudy kam, která ruka je pravá a ostrouhají kolečka. Rád bych pokračoval a odůvodnil, proč nutno v obci zvlášť volit ty, kdo mají provozovat tak důležité zaměstnání; ale zde není k tomu vhodného místa, jednoho dne to povím někomu, kdo věc bude moci zařídit a nesnáz odstranit. Ale aspoň řeknu, že zármutek, jež mi způsobil pohled na tyto šediny a tento úctyhodný obličej, tolik zkoušený pro kuplířství, zmizel, když jsem uslyšel o spolku s d'áblem, ač vím, že není na světě d'ábelství, jež by mohla pohnout vůlí a přemoci ji, jak si někteří prostoduší lidé myslí; naše rozhodování je svobodné a není býlí ani čar, jež by je zmohly. Pár hloupých ženských a prohnaných lotrů připravuje jen jakési směsi a jedy, jimiž blázní lidi, když prohlašují, že dovedou přinutit k lásce, ačkoliv, opakují, je ne možné vnitit vůli.“

„Tak jest,“ řekl starý dobrák; „opravdu, pane, spolků s d'áblem jsem se nedopustil. Co se kuplířství týče, toho nemohu poprít, ale nikdy jsem si nemyslel, že se tím provinuji, a mým jediným úmyslem bylo, aby všichni byli spokojeni a žili v klidu a míru, bez svářů a nářků. Ale můj dobrý úmysl mi není nic platný a musím tam, odkud se již nedoufám vrátit, neboť jsem starý a trpím močovou nemocí, jež mi nepoprává

chvilky klidu.“ A tu se pustil znovu do pláče, až byl Sancho tak dojatý, že vytáhl ze záňadří reál a dal mu jej jako almužnu.

Don Quijote popojel a otázal se dalšího po jeho vině a ten odpověděl mnohem veseleji než předešlý:

„Jsem tu, protože jsem příliš laškoval s dvěma svými neteřemi, sestrami a s jinými dvěma sestrami, ale ne svými. A nakonec jsem si se všemi tak zalaškoval, že z laškování vzniklo příbuzenstvo tak popletené, že je nerozluštět žádný znalec. Všechno mi dokázali, ochranné přízně nebylo, peněz jsem neměl a div, že jsem tam nenechal hlavu; nakonec mi dali šest let galejí. Souhlasil jsem, vždyť je to trest za mou vinu, jsem mladý, život je dlouhý a nakonec všechno napraví. Máte-li Milosti, něco, čím byste pomohl těmto ubožákům, Bůh nebeský vám to odplatí a my na zemi budeme se modlit k Bohu za život a zdraví Vaší Milosti, aby byly tak dlouhé a dobré, jak si podle všeho zdání zasloužíte.“ Tento muž byl v šatu studentském a jeden ze strážců řekl, že velmi rád mluví a je dobrý latinář.

Za těmi všemi šel člověk velmi dobře vypadající, třicetiletý, ale šilhal tak, že se jedním okem díval na druhé. Byl trochu jinak spoután než ostatní, neboť měl na nohou řetěz tak velký, že mu šel kolem celého těla, a na krku dva kruhy, jeden na společném řetězu, druhý pak toho druhu, kterému říkají „pohled' vzhůru“ nebo „noha přítelova“; z kruhů šly až do pasu dva železné dráty, na nichž visela pouta, v nichž měl zavřeny ruce velkým zámkem, takže nemohl ani ruce zvednout k ústům, ani sklonit hlavu k rukám. Don Quijote se otázal, proč je ten muž o taklik více spoután než všichni ostatní; stráž odpověděla:

„Protože on sám má na svědomí více zločinů než všichni ostatní dohromady a je tak smělý a takový ničema, že ač ho máme tak spoutaného, nejsme si jím jisti a bojíme se, aby neutekl.“

„Jakýchkoliv zločinů se mohl dopustit,“ řekl don Quijote, „nezasloužil-li si za ně větší potrestání než galeje?“

„Jde tam na deset let,“ odvětil strážce, „a to je jako smrt. Stačí, řeknu-li vám, že ten výtečník je pověstný Gines z Pasamonte, jemuž přezdívají Ginesillo z Parapilly.“

„Pane komisaři,“ řekl galejník, „hled’te si cesty a nebudeme teď luštit jména a přezdívky. Jmenuji se Gines a ne Ginesillo, a můj rod je Pasamonte a ne Parapilla, jak říkáte, a každý at’ si mete před svým prahem, bude toho na něj dost.“

„Jen ne tak zhurta,“ odvětil komisař, „zlodějský pane zloději, abych ti nezamkl hubu, at’ se ti líbí nebo ne.“

„Už vidím,“ odpověděl galejník, „že člověku se vede, jak se Bohu ráčí. Ale jednou zví někdo, jmenuji-li se Ginesillo z Parapilly nebo ne.“

„Ale copak ti tak neříkají, loupežníku?“ řekl strážce.

„Říkají,“ odpověděl Gines; „ale já se už postarám, aby mi tak neříkali, nebo jim to vykreslím. Pane rytíři, máte-li pro nás něco, dejte nám to a táhněte s Pánem Bohem, protože jste nás už omrzeli s tím svým vyzvídáním cizích životů. A chcete-li zvědět můj, vězte, že jsem Gines z Pasamonte a že můj život je sepsán témihle prsty.“

„Říká pravdu,“ řekl komisař, „že on sám sepsal svou historii jednou radost, ale zastavil ji v žaláři za dvě stě reálů.“

„Však já ji vyplatím,“ odvětil Gines, „a třeba dvěma sty dukáty.“

„Je tak dobrá?“ řekl don Quijote.

„Je tak dobrá,“ na to Gines, „že se musí schovat i ‚Život Lazarilla z Tormes‘ a všechny ostatní knihy toho druhu, které se napsaly nebo napíší. Mohu vám říci, že obsahuje pouze pravdu, a ta pravda je tak pěkná a vtipná, že se jí nemůže rovnat žádná lež.“

„A jak se ta historie jmenuje?“ tázal se don Quijote.

„Život Ginea z Pasamonte,“ odvětil týž.

„A je ukončena?“ znovu don Quijote.

„Jak může být ukončena,“ na to trestanec, „není-li ukončen ani můj život? To, co je napsáno, vypravuje příběhy od mého narození až do mého posledního odsouzení na galeje.“

„Tedy jste na nich už byl?“ ptal se don Quijote. „K službám Bohu a králi; byl jsem tam čtyři roky a vím, jak chutnají suchary a karabáč. A nemrzí mě příliš, že tam jdu znovu, protože tam budu moci dokončit svou knihu, neboť mi zbývá ještě mnoho vypravovat a na španělských

galejích je víc volného času, než je třeba, ač ho moc nepotřebuji k tomu, co mám ještě vypsat: umím to zepaměti.“

„Zdá se vtipný,“ řekl don Quijote.

„A nešťastný,“ odvětil Gines, „nebot' neštěstí provází stále vtipné lidí.“

„Darebáky,“ opravil komisař.

„Už jsem vám řekl, pane komisaři,“ odpověděl Pasamonte, „abyste si hleděl cesty, protože vám páni nedali vaši úřední hůl, abyste trápil nás ubožáky, ale abyste nás vedl a dopravil tam, kam poroučí Jeho Veličenstvo, a ne-li, tak u všech... Mohly by jednoho krásného dne vylézt napovrch pěkné věcičky, a tak at' každý raději mlčí, je spokojen a mluví slušněji, a hezky pojďme, protože té zábavičky je už dost.“

Komisař zvedl svou hůl, aby Pasamontovi splatil jeho výhrůžky, ale don Quijote se do toho vložil a žádal jej, aby ho nebil, poněvadž není divu, že kdo má tak svázané ruce, má trochu rozvázaný jazyk; pak se obrátil ke všem na řetěze a pravil:

„Z toho všeho, co jste mi řekli, drazí bratři, jsem jasně seznal, že, ač vás trestají za vaše viny, tresty, jimž máte být podrobeni, se vám tuze nezamlouvají a že se jim blížíte velmi neradi a proti své vůli a že možná příčinou vaší zkázy i toho, že se vám pravé spravedlnosti nedostalo, byl nedostatek peněz u tohoto, strach před mučením u onoho, málo mocné ochrany u třetího a konečně i předpojatost soudcovská. Všechno to mi nyní tane na mysl i říká, ba nutí mě, abych na vám ukázal, proč mě nebesa seslala na svět a přiměla mě na něm k provozování rytířství, pro něž jsem učinil slib pomáhat potřebným a utlačeným. Ale poněvadž vím, že jednou strávkou obezřetnosti jest, aby se nekonalo po zlém, co se může vykonat po dobrém, míním poprosit tyto pány strážce a komisaře, aby vás laskavě zbavili pout a nechali odejít s pokojem, nebot' je dost těch, kteří budou sloužit králi za lepších okolností, poněvadž se mi zdá kruté dělat otroky z těch, jež Bůh a příroda stvořili svobodnými. Tím spíše, páni strážcové,“ připojil don Quijote, „že tito ubožáci neprovinili se ničím na vás; at' si tu na zemi každý chodí se svým hříchem, na nebesích je Bůh, který pečeje o trest za zlé a odměnu za

dobré, a není slušné, aby čestní lidé byli katy svých bližních, když jim do toho nic není. Prosím klidně a mírně, abych vám měl být zač vděčný, vyplníte-li mou prosbu; neučiníte-li tak dobrovolně, toto kopí, meč a síla mé paže vás k tomu přimějí násilím.“

„Čistá blbost!“ odpověděl komisař; „jste zatraceně vtipný nakonec! Chcete, abychom propustili trestance královny, jako bychom k tomu byli oprávněni, nebo jako byste byl vy oprávněn nám dávat rozkazy! Běžte si, pane, s Pánem Bohem svou cestou, narovnejte si ten nočník na hlavě a nekoukejte, má-li kocour tři nohy!“

„Vy jste kocour i krysa a ničema,“ odpověděl don Quijote a přitom se na něj vrhl tak rychle, že neměl čas se bránit a padl na zem raněn píkou; naštěstí pro dona Quijota byl to ten s puškou. Ostatní stráž zůstala ohromena nenadálou událostí a váhala; pak se vzpamatovala, jízdní chopili se mečů, přešli halaparten a vrhli se na dona Quijota, velmi klidně je očekávajícího. Bylo by se mu zle vedlo, kdyby galejnici, kteří tu viděli příležitost k nabytí svobody, nebyli jí využili, snažíce se zlomit řetěz, k němuž byli přikováni. Nastal zmatek, v němž strážci, brzy chvátající na trestance, kteří se zbavovali pout, brzy se vrhající na dona Quijota, jenž na ně dotíral, nepořídili dohromady nic. Sancho pomohl Ginesovi z Pasamonte od pout, ten první vyběhl volný a zbaven žezev vrhl se k padlému komisaři, odňal mu meč i ručnici a začal mířit tu na toho, tu na onoho, aniž vystřelil, až nezůstalo na místě jediného strážce; všichni utekli jak před ručnicí Pasamontovou, tak před kameny, jež po nich uvolnění trestanci házeli.

Sanchovi nebylo z té příhody veselo, poněvadž ho napadlo, že uprchlíci udají případ Svatému bratrstvu, jež způsobí poplach a vydá se za vinšky, a také to řekl svému pánovi a prosil ho, aby se ihned vzdálili a skryli v blízkých horách.

„Budiž,“ řekl don Quijote, „ale vím, co nyní sluší se učinit,“ a svolal všechny trestance, kteří se rozptýlili a oloupili už komisaře donaha. Obstoupili jej všichni, aby ho vyslechli, a on řekl:

„Lidé z dobrého rodu jsou vděčni za dobrdiní jim prokázaná a hříchem, který Boha nejvíce uráží, je nevděk. Pravím to, pánové, poněvadž

jste na vlastní oči viděli dobrodiní, jehož se vám ode mne dostalo, za něž bych si přál a požaduji, abyste vzali tento řetěz, jejž jsem vám sňal z hrdel, dali se na cestu a šli do města Tobosa, tam se představili paní Dulcinee z Tobosa a řekli jí, že její Rytíř Smutné Postavy se jí poroučí, a vylíčili jí dopodrobna dnešní slavné dobrodružství, až k tomu, jak jste nabyla toužené svobody; pak můžete jít, kam se vám zlídí a kam vás oči povedou.“

Za všechny odpověděl Gines z Pasamonte:

„To, co na nás žádáte, náš pane osvoboditeli, je docela nemožné vyplnit, protože nemůžeme cestovat společně, ale rozdeleně, každý sám a na svou pěst, skrývajíc se třebas do útrob země, aby nás nenašlo Svaté bratrstvo, jež se bezpochyby za námi vydá. To, co Vaše Milost může udělat a udělá ve vší spravedlnosti, je, že změní poselství a hold paní Dulcinee z Tobosa v určitý počet Otčenášů a Zdrávasů, které se za vás pomodlíme, což se dá vykonat v noci jako ve dne, na útěku jako v klidu, v boji jako v míru. Ale chtít po nás, abychom zas vzali ty egyptské hrnce, chci říci ten řetěz a dali se k Tobolu, je jako si myslí, že je teď noc, když ještě přece není deset dopoledne, nebo jako žádat na jilmu hrušky.“

„Nuže, já povídám,“ řekl don Quijote, již rozlučen, „vy kurví synu, pane Ginesillo Paropillo, či jak se jmenejete, že tam půjdete vy sám a pěkně schlíplý a s celým řetězem na hřbetě.“

Pasamonte, který nebyl nikterak trpělivý (a zpozoroval už, že donu Quijotovi přeskočilo trochu v hlavě, když dovedl vyvést takový nesmysl a osvobodil je), vida, jak je s ním zacházeno, mrkl na kamarády, všichni poodskočili a na dona Quijota se snesl takový příval kamení, že mu štit nestačil, a ubohý Rocinante dbal tak málo pobízení ostruhou k útoku, jako by byl ze dřeva. Sancho se schoval za osla, a tak se kryl před deštěm kamení, jež se na ně sneslo. Don Quijote se nemohl ukrýt tak dobré, aby ho netrefilo, nevím kolik oblázků, až klesl k zemi; a jakmile padl, byl tu student, vzal mu misku z hlavy, třikrát čtyřikrát jí uhodil donu Quijotovi do zad a stejně tolíkrát i o zem, že ji rozbil. Vzali mu pláštík, který měl přes brnění, a chtěli mu stáhnout i kalhoty, ale plechovice

nedovolily. Zato Sanchovi sebrali kabát a nechali ho o holé košili; pak, si rozdělili kořist z boje, rozešli se, každý jinam, starajíce se více o to, jak by utekli obávanému Bratrstvu než o to, aby na sebe naložili řetěz a šli se představit paní Dulcinee z Tobosa.

Osel a Rocinante, Sancho a don Quijote zůstali sami: osel zamýšlen, hlavu sklopenu, stříhal čas od času ušima, jako by se domníval, že dosud neustala bouře kamení, jež děsila jeho sluch; Rocinante rovněž sražený ranou kamenem ležel vedle pána; Sancho bez kabátu a plný strachu před Svatým bratrstvem; don Quijote rozhněvaný na nejvyšší míru, že s ním tak zle zacházeli ti, jimž prokázal tak velké dobrodiní.

KAPITOLA XXIII.

o příhodě, jež potkala slavného dona Quijota v Sieře Moreně a jež je z nejzvláštnějších dobrodružství této pravdivé historie.

Vida se tak zřízený pravil don Quijote svému zbrojnošovi:

„Vždycky jsem, Sancho, slyšel říkat, že činit dobro špatným je jako lít vodu do moře. Kdybych uvěřil tobě, ušetřil bych si toto trápení. Ale už je skutkem, mějme tedy trpělivost a pamatujme si to pro podruhé!“

„Vaše Milost si to zapamatuje asi tak,“ řekl Sancho, „jako já jsem Turek. Ale protože říkáte, že byste si ušetřil tuto škodu, kdybyste mi uvěřil, uvěřte mi nyní a ušetříte si větší, neboť vám řeknu, že před Svatým bratrstvem rytířství čerta pomůže a že Bratrstvo nedá za všechny potulné rytíře, co jich je, ani dva maravedí. A věřte mi, je mně už, jako by mi šípy fičely okolo uší.“ (Pozn.: Svaté bratrstvo obyčejně popravovalo zločince střelbou šípů a mrtvoly na výstrahu přivazovalo ke kolům.)

„Ty jsi od přírody zbabělec, Sancho,“ řekl don Quijote; „ale abys neříkal, že jsem tvrdohlavý a že nikdy neučiním, co mi radíš, tentokrát chci přijmout tvůj názor a vyhnout se nebezpečí, jehož se tolik bojíš. Ale stane se tak pod jednou podmínkou, že totiž nikdy za živa, ani na smrtelném loži, nikomu neřekneš, že jsem ustoupil a vzdálil se z tohoto nebezpečí ze strachu, ale proto, abych vyhověl tvým prosbám. A povíšli co jiného, selžeš a nyní už tvrdím, že budeš lhát, stejně jako budu tvrdit, že jsi lhal a lžeš, kdykoliv si to pomyslíš nebo řekneš, a už ani slova! Neboť pouhá představa, že se vzdaluji a utíkám z nějakého nebezpečí, a zvláště z tohoto, v němž by se vskutku mohlo zdát, že se trošku bojím, ponouká mě, abych zůstal a vyčkal zde nejen Svatého bratrstva, o němž s bázní mluvíš, ale bratří všech dvanácti kmenů izraelských, sedmi mládenců, Castora a Polluxe a všech možných bratří a bratrstev, co je jich na světě.“

„Pane,“ odpověděl Sancho, „ustoupit není utíkat a prodlévat není chytré, když nebezpečí přesahuje očekávání, a moudrý se dnes šetří

pro zítřek, místo aby se všeho odvážil v jediném dni, a vězte, že, ač jsem hrubý a prostý, přece mám trochu toho, čemu se říká dobrá rozvaha. Proto nelitujte, že jste uposlechl mé rady, vsedněte na Rocinanta, můžete-li, a jestliže ne, pomohu vám a jed'te za mnou, neboť můj čich mi praví, že ted' potřebujeme více nohou než rukou.“

Don Quijote bez dalších řečí vsedl na koně a za vůdcovství Sanchova vstoupili do blízké části Sierry Moreny, kterou měl Sancho v úmyslu projet celou, dospět Visa nebo Almodóvaru del Campo a skrýt se v oněch divočinách, aby je Bratrstvo nenašlo, kdyby se dalo do stíhání. Ponoukalo ho k tomu též, že zachránili ze šarvátky s galejníky zásoby, jež vezl osel, což měl za zázrak podle toho, co vše galejníci prohledali a sebrali. Té noci dojeli hluboko dovnitř Sierry Moreny, kde Sancho uznal strávit noc a ještě několik dní, aspoň tolik, co vydrží zásoby, a tak se uložili mezi dvě skály pod korkovníky.

Ale nezměnitelný osud, jenž podle mínění těch, kdo nemají světlo pravé víry, všechno řídí, vede a skládá po svém, způsobil, že Gines de Pasamonte, slavný zákeřník a zloděj, který unikl ze řetězu dík sile a bláznovství dona Quijota, hnán oprávněným strachem před Svatým bratrstvem, rozhodl se ukryt také v horách, a jeho osud i obavy zanesly ho na stejnou stranu jako dona Quijota a Sancho Panzu ve chvíli, kdy je mohl ještě poznat a vyčkat jejich spánku. A poněvadž zlí lidé jsou vždy nevděční a nouze železo láme a dělá zloděje, a kdo si může pomoci dnes, nečeká na zítřek, Gines, který nebyl ani vděčný ani počestný, usmyslel si ukrást osla Sancho Panzovi, nestaraje se o Rocinanta, kořist stejně špatnou k zástavě jako k prodeji. Zatímco Sancho Panza spal, sebral mu dobytče a do svítání byl už příliš daleko, aby ho mohli nalézt.

Nastal den k radosti celé země a k žalu Sancha Panzy, neboť pohřešil svého šediváka, a vida se bez něho dal se do toho nejsmutnějšího a nejbolestnějšího pláče a vyváděl tak, že se don Quijote vzbudil a uslyšel tato slova:

„Ó dítě mých útrob, v mé vlastním domě zrozené, klenote mých synů, radosti mé ženy, závisti sousedů, úlevo v mé práci, ba i poloviční

můj živiteli, protože šestadvacet maravedí, co jsi každý den vydělal, stačilo na polovinu mých výloh.“

Don Quijote, vyslechl pláč, a když vyzvěděl jeho příčinu, potěšil Sancha Panzu nejlépe, jak mohl, a prosil jej o trpělivost a slíbil mu poukázku na tři osly z pěti, jež sám doma měl.

Sancho se utěšil, utřel slzy, přestal vzdychat a poděkoval donu Quijotovi za dar; rytíř, jakmile vstoupil do této hor, byl radostí celý prýč, neboť se mu okolní místa zdála vhodná pro hledaná dobrodružství. Vzpomínal si na neslychané příhody bludných rytířů v podobných pusťinách a horách; pohroužil se do této myšlenek a nechával se jimi tak unášet, že nebyl schopen pomyslet na něco jiného, a Sancho zase (od té doby, co se domníval být už v krajině bezpečné) neměl jiné starosti, než jak by ukojil žaludek zbytky z kněžské kořisti; šel za svým pánum naložen vším, co měl nést šedivák, a ulehčoval tlumoku o to, co ukládal do žaludku: pokud se takto bavil, nedal by za jiné dobrodružství ani troník.

Tu zvedl oči a spatřil, že jeho pán stojí asnaží se špičkou páky zvednout ze země jakýsi předmět; pospíšil si, aby mu pomohl, bylo-li třeba, a dohonil ho právě, když zvedal na píce podušku a k ní přivázaný tlumok, z pola zetlelé, či zetlelé úplně a rozpadlé. Ale vážily tolik, že bylo nutno, aby Sancho seskočil z osla (Pozn.: Cervántes zde i dál asi zapomněl, že Sancho osla už nemá); pán mu rozkázal, aby se podíval, co v tlumoku je. Sancho vykonal rozkaz velmi hbitě, a ač byl tlumok zavřený na řetízek a zámek, otvorem, kde zetlel, viděl, co obsahuje: čtyři košile z jemného kmentu a jiné prádlo, stejně vzácné a pěkné, a v malém šátečku našel slušnou hromádku zlatých dukátů. Jakmile je spatřil, řekl:

„Blahoslavena bud' te nebesa, že nám nadělila dobrodružství, které k něčemu je.“

Dále našel zápisníček bohatě vázaný; o ten požádal don Quijote a rozkázal, aby sebral peníze a ponechal si je. Sancho mu políbil ruku za milost, vyndal z tlumoku prádlo a nacpal je do vaku, v němž nesl zásoby.

Don Quijote vida to všechno řekl:

„Zdá se mi, Sancho (a nemůže tomu býti jinak), že nějaký pocestný zbloudil asi v těchto horách a přepadli a zabili ho lupiči a pochovali ho zde někde v zapadlém koutě.“

„To není možné,“ odpověděl Sancho, „protože, kdyby to byli lupiči, nenechali by tu peníze.“

„To je pravda,“ řekl don Quijote, „a tak nevím a neuhodnu, co by to bylo. Ale počkej, podíváme se, je-li v tomto zápisníčku něco napsáno, co by nám poskytlo stopu a přivedlo k poznání, jehož si přejeme.“

Otevřel jej a první, co v něm nalezl vrženo na papír, ač velmi pěkným písmem, byl sonet, který přečetl nahlas, aby i Sancho slyšel:

*Bud' o tom Láska neví ani
či příliš krutá je. Což moje žaly
jsou menší krásy, pro niž vyruštaly?
Jak trpím jimi, Láska nemá zdání.*

*Vždyt' Láska, jako bůh, se zloby chrání,
vždyt' všechno ví, zná každý záhvěv malý.
Bůh nepůsobí lidem žaly.
Kdo krutostí však srdce raní?*

*Též nejste tím Vy, Fili, vinna;
vždyt' v kráse zloba nesídlívá
a nebe domovem je jasu.*

*Vím: vbrzku umru, ted' již hyna.
Kde nemoc záhadně se skrývá,
jen v zázraku lze čekat spásu.*

„Z téhle písničky,“ řekl Sancho, „nepoznáme nic; leda by nás to pití vína přivedlo na pravou stopu.“

„Jaké pití vína?“ pravil don Quijote.

„Zdá se mi,“ odpověděl Sancho, „že Vaše Milost povídala něco, jako že vypili vína.“

„Vy, Fili, vinna, jsem řekl, a ta Fili je nejspíše nějaká dáma, na niž si naříká autor tohoto sonetu, a jistě je pozoruhodným básníkem, anebo nevím nic o umění.“

„Tak tedy se Vaše Milost také vyzná v písničkách?“ ptal se Sancho.

„Více, než si myslíš,“ odpověděl don Quijote, „a přesvědčíš se, až poneseš mé paní Dulcinee z Tobosa psaní ve verších odshora až dolů. Neboť věz, Sancho, že všichni nebo téměř všichni potulní rytíři minulých časů byli velcí básníci a hudebníci; tyto dvě schopnosti, či spíše dary, jsou vrozeny potulným milencům. Ovšem, verše minulých rytířů obsahují více ducha než dokonalosti.“

„Čtěte dál, Milosti,“ řekl Sancho, „snad naleznete něco, co nás poučí.“

Don Quijote obrátil list a řekl:

„Tohle je próza a zdá se, že je to psaní.“

„Psaní pro někoho, pane?“ tázal se Sancho.

„Ze začátku se podobá listu milostnému,“ odpověděl don Quijote.

„Čtěte tedy, Milosti, nahlas,“ pravil Sancho, „mně se tyhle zamilované věci hrozně líbí.“

„Budiž,“ na to don Quijote a četl povýšeným hlasem, jak si Sancho žádal:

„Tvůj falešný slib a moje jisté neštěstí mě odvádějí na místa, odkud se k tvému sluchu spíše donese zpráva o mé smrti než slova mého nářku. Odmitla jsi mě, nevděčnice, pro bohatšího, nikoliv pro lepšího než já. Ale kdyby ctnost byla ceněným bohatstvím, nezáviděl bych cizímu štěstí, ani neplakal nad vlastním neštěstím. Co vystavěla tvoje krása, zbořily tvé činy: podle oné jsem soudil, že jsi anděl, po nich poznávám, že jsi žena. Žij v pokoji, ty, jež jsi způsobila moje neštěstí, a ať dají nebesa, aby lži tvého manžela zůstaly navždy utajeny, abys nelitovala svého skutku a já nedosáhl tak pomsty, po níž nebažím.“

Když don Quijote dočetl list, řekl:

„Z listu i veršů nelze usoudit, leč že pisatel je nějaký odmítnutý milenec.“

A listuje v zápisníku našel jiné verše a listy, z nichž některé přečetl, jiné nemohl; ale všechny byly plny stížností, nářků, podezření, radostí a nechutí, lásky a pohrdání, jedny slavnostní, druhé plačlivé. Zatímco don Quijote prohlížel knížku, Sancho prohlížel nalezený tlumok a nenechal v něm ani v podušce koutku, kterého by neprohledal, nepropátral a nevyšetřil, ani švu, kterého by nerozpáral, ani chomáčku vlny, kterého by neprohmatal, aby nic nebylo ztraceno z nedbalosti a nepozornosti. Takovou chtivost v něm probudil nález dukátů, jichž bylo přes sto, a ač nenašel už více, smířil se rázem s líháním na pokrývce, se zvrácením balzámu, s požehnáním klacky, s pěstí mezkařovou, se ztrátou zavazadla, s uloupením kabátu, se vším hladem, žízní a únavou, jež vytrpěl ve službě dobrého svého pána, soudě, že mu bylo více než dobre zaplaceno tím, že si mohl ponechat nález.

Rytíř Smutné Postavy byl trápen touhou dozvědět se, kdo byl vlastníkem tlumoku, domýšleje se podle sonetu, listu, zlatých peněz a jemných košíl, že je to nějaký vznešený milenec, jejž pohrdavost a krutost jeho dámy přiměly k zoufalému činu; ale poněvadž na onom místě, neobytném a neschůdném, nebylo človíčka, který by je mohl poučit, toužil jen dát se znovu na cestu, kamkoli by Rocinante zamířil (a on dal se vždy tudy, kudy mu bylo nejpohodlněji); byl přesvědčen, že v těch houštinách nemůže ho minout nějaké zvláštní dobrodružství.

Když tak jel ponořen do takových myšlení, spatřil, jak po vrchu pašorku před jeho očima skáče s podivuhodnou lehkostí muž ze skály na skálu a od keče ke keři; zdálo se mu, že je nahý, vous měl černý a hustý, vlasy dlouhé a pocuchané, byl bos a holých lýtek; na těle měl kalhoty, rudé, sametové asi, ale tak roztrhané, že na mnoha místech prohlížely nahé svaly; byl prostovlasý, a ač přeběhl rychle, jak bylo řečeno, všechny tyto podrobnosti Rytíř Smutné Postavy spatřil a postřehl. Snažil se ho dostihnout, avšak nebylo dáno vratkému Rocinantovi, aby mohl cestou necestou, zvlášť při své flegmatičnosti a krátkém kroku.

Don Quijote si hned pomyslel, že je to majitel podušky a tlumoku, a rozhodl se ho vyhledat, i kdyby ho po těch horách měl stíhat rok. I rozkázal Sanchovi, aby sestoupil z osla a dal se jednou stranou do hor,

on že půjde druhou, a možná, že, pospíší-li si, dopadnou toho muže, jenž se jim tak spěšně kmitl před očima.

„To nemohu,“ odpověděl Sancho, „protože jak se oddělím od Vaší Milosti, přepadne mě strach a vidím samé přepadení a samé strašidlo. A tohle vám budiž poučením, že se od nynějška od vás nehnu ani na krok.“

„Budiž,“ řekl Rytíř Smutné Postavy, „jsem velmi spokojen, že důvěřuješ mé statečnosti, jež tě neopustí, i kdyby tě opouštěla tvoje vlastní duše. Pojd' nyní za mnou zvolna, nebo jak můžeš, a měj oči na stopkách! Objedeme toto pohoříčko a snad narazíme na toho muže, jež jsme vidieli a který je bezpochyby majitelem našeho nálezu.“

Na to odpověděl Sancho:

„Lépe by bylo nehledat ho, protože, najdeme-li ho a bude-li vlastníkem těch peněz, musím je zřejmě vrátit, a bylo by lepší, abych si je bez zbytečných spěchů v klidu a pokoji nechal, až by se jiným, obvyklejším a méně namáhavým způsobem objevil jejich pravý majitel; a snad je do té doby utratím a v tom případě mě král osvobozuje.“

„Mýlíš se, Sancho,“ odpověděl don Quijote, „poněvadž se domýslíme, kdo je jejich vlastníkem, a máme ho téměř před sebou, jsme povinni ho vyhledat a vrátit mu je. A kdybychom ho nehledali, oprávněné domnění, že vlastníkem je, by nás činilo tak vinnými, jako by jím byl skutečně. Proto, příteli Sancho, nebud' ti namáhavým hledáním, poněvadž pro mne bude úlevou, naaleznu-li ho.“

A bodl Rocinanta a Sancho vykročil za ním, pěšky a obtížen nákladem zásluhou Ginesilla z Pasamonte.

Prošedše pohořím, našli v potoku zdechlinu padlého mezka, napоловic sežranou psy a oklovanou havrany, se sedlem i uzdou, což všecko je utvrdilo v domnění, že uprchlík je majitelem mezka i tlumoku. Hledíce na zdechlinu, uslyšeli jakoby písčání pastýře pasoucího stádo a brzo spatřili po levici množství koz a za nimi objevil se na vršku kopce i jejich pastýř, muž již starší. Don Quijote na něj zavolal, aby k nim sesel. Pastýř odpověděl rovněž volaje, kdo že je zavedl na toto místo nikým nenavštěvované, leda kozami, vlky a jinými šelmami, které se tam

potloukají. Sancho odvětil, že všechno zví, aby jen sešel. Pastevec poslechl a blíže se k donu Quijotovi pravil:

„Vsadím se, že prohlížíte mrtvolu mezka v úžlabí; je tam, věru, už dobrého půl roku. Povězte mi, natrefili jste někde na jeho pána?“

„Nenatrefili jsme na nikoho,“ odpověděl don Quijote, „ale našli jsme polštář a zavazadlo nedaleko odtud.“

„I já jsem je viděl,“ na to pastýř, „ale nezvedl jsem je, ba ani se k nim nepriblížil ze strachu před neštěstím, nebo aby mě nevinili z krádeže. Protože čert nikdy nespí a nastrčí člověku něco do cesty, aby klopýtl a upadl, neví ani jak.“

„To je má řeč,“ prohlásil Sancho, „neboť jsem ty věci také zahlédl, ale nešel jsem k nim leč na dostřel. Tam jsem je nechal a tam leží, jak ležely, protože já nehasím, kde mne nepálí.“

„Řekněte mi, dobrý muži,“ pravil don Quijote, „víte, komu ty věci nálezejí?“

„Mohu jen povědět,“ odvětil pastýř, „že asi před půl rokem přijel k pastýřské salaši na tři míle odsud štíhlý mladík hezké postavy, a to na témaže mezku, jenž tu leží pošlý, a s tímže polštářem a zavazadlem, jež jste spatřili, a jak pravíte, nechali ležet. Tázal se nás, která část pohoří je nejpustší a nejskrytější, a my mu řekli, že je to ta, kde nyní jsme, což je také pravda, neboť, pokročíte-li ještě o půl míle, nedostanete se možná ani ven, a divím se ostatně, že jste se dostali až sem, když přece sem nevede žádná cesta ani stezka. Povídám, že když mladík uslyšel naši odpověď, obrátil se a zamířil k místu, jež jsme mu označili, nechávaje nás všechny v obdivu nad svým pěkným zjevem a v údivu nad jeho otázkou i spěchem, s nímž se vydal k horám. Od té doby jsme ho už neviděli, až před několika dny vskočil do cesty jednomu z našich pastýřů, přiběhl k němu beze slova, tloukl ho, vzal mu z mezka veškerý náklad sýra a chleba a s neobyčejnou lehkostí zmizel potom zase v horách.“

Jakmile jsme se to dozvěděli, vydalo se nás několik pastýřů za ním a hledali jsme ho skoro dva dny v nejnepřístupnější části pohoří, až jsme ho našli v dutině silného, mocného korkovníku. Vyšel klidně, v oděvu roztrhaném, s obličejem znetvořeným a opáleným, takže jsme

ho sotva poznali; jen šat, ač potrhaný, poněvadž jsme ho znali, dosvědčoval, že běží o hledaného. Pozdravil nás zdvořile a řekl nám stručně a rozumně, abychom se nedivili, jak vypadá, neboť to prý je třeba k pokání, jež mu bylo pro jeho mnohé hříchy uděleno. Žádali jsme ho, aby nám pověděl, kdo je, ale nedosáhli jsme toho od něho; rovněž jsme se ho tázali, kde ho nalezneme v případě, kdy by potřeboval nutně potravy, a že mu ji rádi a ochotně přineseme; a nehdí-li se mu to, at' ale spoň přijde o ni požádat, ale at' ji pastýřům nekrade. Poděkoval za nabídku, omluvil se za dřívější útok a slíbil, že příště o jídlo požádá jménem božím, nečině nikomu násilí. Co se pak týče obydlí, pravil, nemá jiného než ono, jež mu poskytne náhoda tam, kde ho zastihne noc. A dokončil svoji řeč tak něžným pláčem, že bychom my, kteří jsme mu naslouchali, museli být z kamene, kdybychom ho v něm nenásledovali: vzpomínali jsme, v jakém stavu jsme se s ním setkali poprvé a v jakém jsme hoalezli nyní, neboť, jak říkám, byl to hezký a ušlechtilý mladík a bylo patrné na jeho dvorné, rozumné řeči, že je z dobré, ušlechtilé rodiny. Ač jsme my, kteří jsme ho poslouchali, pouzí venkováné, jeho ušlechtilost byla taková, že bila do očí i venkovana.

A když byl v nejlepším vypravování, zastavil se, umlkl, upřel oči na notnou chvíli k zemi, zatímco my všichni mlčky čekali, velmi dojat, k čemu tato strnulost povede; neboť z toho, jak otevřel doširoka oči a zahleděl se upřeně do země bez mrknutí a jak je zase zavřel, svírají rty a chmuře obočí, poznávali jsme snadno, že má záхват šílenství. A on nás záhy přesvědčil o pravdivosti naší domněnky, neboť vyskočil zuřivě ze země, na niž byl klesl, a vrhl se na nejbližšího s tak prudkou zuřivostí, že nebýt nás, tak by ho zabil ranami pěstí a kousáním; při tom křičel:

,Ach, zrádný Fernando, tady mi zaplatíš křivdu, kterou jsi na mě spáchal. Tyto moje ruce ti vyrvou srdce, v němž se ukrývají a přebývají všechny nepravosti, zvláště podvod a klam!' A ještě jinak volal a stále obviňoval onoho Fernanda, nazýval ho zrádcem a podvodníkem.

Opustili jsme ho potom smutní a on odešel beze slova a skryl se úprkem v těchto houštinách a kroviscích, kam jej nebylo možné násle-

dovat. Usoudili jsme, že se ho šílenost zmocňuje občas a že nějaký Fernando mu asi velmi ublížil, jak patrnou z konců, do nichž ho přivedl. To vše se od té doby vícekrát potvrdilo: tu vstoupil pastýřům do cesty s prosbou, aby mu dali jist z toho, co s sebou mají, tu zase jim potravu odnímal násilím, neboť jakmile má záхват šílenství, i když mu pastýř nabídnu vše po dobrém, nepřijímá, ale bere si ranami pěstí; a když je při rozumu, prosí pro boží lásku zdvořile a slušně a vzdává díky, provázené slzami. A opravdu, říkám vám, pánové, že včera jsme se rozhodli, já a čtyři pastýři, dva z nich moji přátelé, dva čeledínové, že ho budeme hledat až do nalezení a že ho pak odvedeme, bud' násilím, bud' dobrovolně, do města Almodóvaru, kam je osm mil, a tam ho dáme léčit, je-li jeho nemoc vyléčitelná, anebo zvíme, kdo je, až bude při dobrém rozumu, a má-li příbuzné, jež bychom zpravili o jeho neštěstí. Tohle vám mohu říci, pánové, na vaši otázku; majitelem věcí, jež jste našli, je tedy týž, kterého jste viděli prchat nahého a s takovou rychlostí."

Don Quijote totiž řekl pastýřovi, že spatřil utíkat onoho člověka přes pohoří; nyní byl udiven, když vyslechl pastýře a zatoužil ještě silněji dozvědět se, kdo je nešťastný blázen. Rozhodl se, že skutkem učiní, nač již mysel, že prohledá celé pohoří a nahlédne do každého úzlabí a jeskyně, až ho najde. Ale osud zařídil věc lépe, než don Quijote zamýšlel a doufal, poněvadž v témže okamžiku objevil se v horské trhlině, vedoucí k jejich místu, hledaný mladík, říkal si pro sebe věci, jimž nebylo rozumět zblízka, natož z dálky. Jeho šat vypadal, jak byl popsán; jen když se přiblížil, spatřil don Quijote, že kabátec, na kusy rozedraný, jež měl na sobě, byl z drahé, žluté látky, což ho naprostoto utvrdilo v tom, že osoba takto oblečená není z rodu nízkého.

Mladík došel a pozdravil je dutě a chrapativě, ale velmi zdvořile. Don Quijote mu oplatil pozdrav stejně ohleduplně, a sestoupil z Rocinanta ušlechtile a elegantně, objal ho a držel ho notnou dobu v náručí jako od bůhvíkteré doby známého. Mladík (zasloužil by názvu Otrhanec Špatné Postavy, jako don Quijote byl Rytířem Postavy Smutné) dal se obejmout, pak ho od sebe trochu odsunul, vložil své paže na jeho ramena

a prohlížel si ho, jako by chtěl poznat, zná-li jej; byl asi stejně udiven podobou, postavou a zbrojí dona Quijota, jako byl udiven don Quijote, když hleděl na něj. Konečně promluvil první Otrhanec a řekl, co povíme trochu dál.

KAPITOLA XXIV.,

kde se pokračuje v dobrodružství v Sieře Moreně.

Vypráví historie, že don Quijote naslouchal nešťastnému rytíři z hor s velmi velikou pozorností, a ten promluvil se slovy:

„Ať jste, pane, kdokoliv, neboť vás neznám, děkuji vám za váš projev zdvořilosti vůči mně a přál bych si, abych více než pouhou dobrou vůlí mohl se vám odvděčit za vaše laskavé přijetí. Však osud můj nedoprává mi jiné věci, již bych se odsloužil za dobrdiní mně prokazovaná, než upřímnou touhou oplatit je.“

„Mou upřímnou touhou je,“ odpověděl don Quijote, „sloužit vám a rozhodl jsem se, že neopustím tyto hory, dokud vás nenaleznu a nedozvím se, není-li pro bolest, již v podivném svém životě projevujete, nějakého léku, a bude-li zapotřebí se za ním vydat, učiním tak co nejpilněji; jestliže by pak vaše neštěstí bylo z těch, jež zavírají brány vší útěše, chtěl bych plakat s vámi a hořekovat nad vámi, jak jen bych mohl, neboť v neštěstí je útěchou i, nalezneme-li někoho, koho zabolí. A jestliže moje dobrá vůle zaslouží být odměněna troškou laskavosti, prosím vás, pane, pro veškeru laskavost, již očividně v sobě ukrýváte, i zároveň vás zapřísahám, ve jménu toho, co jste ve svém životě nejvíce miloval nebo milujete, abyste mi pověděl, kdo jste a co vás přimělo k životu či smrti v těchto pustinách, mezi divou zvěří; neboť zemřete mezi ní zcela odcizen své vlastní bytosti, jak to praví váš oděv i vzezření. Přísahám u rytířského rádu, který jsem přijal, ač nehodný a hříšník, a u svého řemesla potulného rytíře, že, vyhovíte-li mi, pane, budu vám sloužit upřímně (k čemuž mě váže, že jsem to, co jsem) bud' odpomáhaje vašemu neštěstí, má-li odpomoci, bud' pláče s vámi, jak jsem byl slíbil.“

Rytíř z Kroví, když slyšel tak mluvit Rytíře Smutné Postavy, jen se na něj díval a díval a znova si ho prohlížel od hlavy k patě a potom řekl:

„Máte-li něco k jídlu, dejte mi to pro lásku boží, a až se najím, učiním vše, co chcete, v odměnu za tolik dobrých úmyslů, co mi zde bylo проjedeno.“

Sancho vytáhl z tlumoku a pastýř z torby, čím by Otrhanec ukojil hlad, a tento jedl vše, co dostal, tak rychle, že neodděloval od sebe jednotlivých soust a hltal je spíše, než jedl. Zatímco jedl, ani on, ani diváci nepromluvili slova.

Když skončil, pokynul jim, aby jej následovali, což se stalo; uvedl je na zelenou lučinku za blízkým skaliskem, tam se natáhl na trávu a všichni ostatní učinili mlčky totéž; pak řekl Otrhanec už pohodlně rozložený:

„Je-li vám libo, pánové, abych vám krátce vyložil nesmírná svá neštěstí, musíte mi slíbit, že žádnou otázkou, aniž čímkoli jiným nepře-rušíte nit mého smutného vypravování, neboť učiníte-li tak, ukončíte tím i líčení.“

Tato slova Otrhancova připomenula donu Quijotovi povídku, kterou mu vyprávěl jeho zbrojnoš, jak neuhodl počet koz přepravených přes řeku a jak příběh zůstal neukončen. Však Otrhanec pokračoval:

„Činím toto opatření, poněvadž bych se nechtěl šířit o svém neštěstí, neboť připomínat si je neslouží k ničemu, leda k jejich násobení, a čím méně mi budete klást otázek, tím rychleji budu hotov, třebaže nezamílčím nic důležitého, jen abych vám úplně vyhověl.“

Don Quijote mu to slíbil jménem všech a on po tomto ujištění počal takto:

„Jmenuji se Cardenio, pocházím z jednoho z nejlepších měst Andalusie, můj rod je vznešený, moje rodina bohatá a moje neštěstí takové, že nad ním jistě plakali příbuzní a cítil je celý můj rod, ač mu nemůže odpomoci svým bohatstvím: proti ranám poslaným nebesy málo zmohou statky pozemské. V téže krajině žilo nebeské stvoření, do něhož láska vložila veškerou krásu, jíž si jen lze přát: tak krásná byla Luscinda, dívka stejně vznešená a bohatá jako já, ale šťastnější a méně stálá, než být měla odměnou za mé čestné úmysly. Tuto Luscindu jsem miloval, zbožňoval a toužil jsem po ní od svých útlých let a ona mě měla

ráda s upřímností a ochotou, jak jí její mládí dovolovalo. Rodiče věděli o našich úmyslech a nermoutili se, neboť uznávali, že, až zestárnu, nebudou si moci přát nic jiného než náš sňatek; k tomu vedla i stejná cena našich rodů a bohatství.

Léta běžela a s nimi rostla i láska obou, až se otci Luscindinu zdálo slušné odříci mi vstup do domu, čímž jaksi napodobil otce oné Thisby, tak básníky opěvované. A tento zákaz rozdmýchal jen oheň lásky a touhy, neboť, ač bylo vnuceno mlčení jazykům, nemohlo být vnuceno perům, jež svobodněji než jazyky vyjadřují, komu jim libo, co je v duši uzamčeno: neboť často přítomnost osoby milované zmate a odejme řeč i úmyslu nejrozhodnějšímu a jazyku nejodvážnějšímu. Ó, nebesa, kolik psaníček jsem jí napsal! Jak něžné a počestné byly odpovědi! Kolik jsem složil písni a kolik milostních veršů, v nichž duše vyjadřovala a vyslovovala své city, kreslila své plamenné touhy, probouzela své vzpomínky a dodávala si odvahy! Vida, jak se soužím a jak se moje duše stravuje touhou po ní, rozhodl jsem se jednat a vykonat rázem, co se mi zdálo nutné, abych dosáhl vytoužené a zasloužené odměny: totiž požádat jejího otce, aby mi ji dal za právoplatnou manželku. A to jsem i učinil; on odpověděl, že mi děkuje za to, že jej chci poctit a uzavřít s ním čestné spojení; ale poněvadž prý je můj otec naživu, že jemu vlastně náleží přijít s podobnou žádostí, neboť, kdyby mu to snad nebylo tuze po vúli, že Luscinda není děvče, jež třeba vdávat či brát si pokradmo. Poděkoval jsem mu za dobrý jeho úmysl, zdálo se mi, že mluví pravdu a že můj otec bude se vším souhlasit, jakmile jej správím.

S tím záměrem jsem ihned šel svěřit se svému otci, a jakmile jsem vstoupil do jeho pokoje, nalezl jsem jej s otevřeným psaním v rukou; to mi podal, dřív než jsem otevřel ústa, a řekl:

„Z toho dopisu poznáš, Cardenio, jakou ti míní vévoda Ricardo prokázat milost“. Tento vévoda Ricardo, jak asi, pánové, víte, je španělský šlechtic, který má statky v nejkrásnější části naší Andalusie. Vzal jsem list a přečetl jej: byl tak lichotivý, že i mně samému nezdálo se, že by můj otec neměl vykonat, oč v něm byl žádán, totiž aby mě poslal za vévodou, který si přál, abych byl společníkem, nikoliv sluhou, jeho pr-

vorozeného syna, a sliboval mi, že se mi postará o postavení přiměřené úctě, již ke mně chová. Přečetl jsem list a onéměl jsem, zvláště když jsem uslyšel, co říká otec:

„Za dva dny vydáš se, Cardenio, za vévodou a vzdávej Bohu díky, že ti otvírá cestu k tomu, co si zasloužíš“; a ještě leccos jiného dodal jakožto otec pamětlivý rad.

Přišla doba mého odjezdu, promluvil jsem v noci s Luscindou, řekl jsem jí vše, co se seběhlo, a totéž jsem řekl i jejímu otci s prosbou, aby počkal nějaký den a nevdával dceru, až bych uviděl, co se mnou Ricardem zamýšlí; slibil a ona mi slib potvrdila tisíci přísahami a vzdechy.

Konečně jsem dorazil k vévodovi Ricardovi a byl jsem rovněž dobře přivítán, však od toho okamžiku počala své dílo závist: nepřáli mi staří sluňové domnívající se, že sliby přízně, jež mi vévoda činil, měly být naplněny na jich škodu. Ale ten, kdo se nejvíce z mého příchodu těšil, byl vévodův druhorozený syn, jménem Fernando, statný mladík, hezký hoch, štědrý a vášnivý, jenž vkrátce si mě dovezl tak naklonit, že o tom kdekdo mluvil, a ačkoliv vévodský prvorozenecký mě rovněž měl v oblibě a jevil mi přízeň, přece se mnou nenakládal tak láskyplně jako Fernando. Poněvadž pak mezi přáteli není tajností a důvěrnost, v níž jsem žil s donem Ferdinandem, stala se již opravdovým přátelstvím, zjevoval mi veškeré své myšlenky a hlavně o lásce, jež ho trochu zneklidňovala. Miloval selku, poddanou svého otce, a ta byla tak hezká, rozumná, zdrženlivá a počestná, že nikdo, kdo ji znal, nedovedl rozhodnout, kterou z těchto vlastností více vyniká a kterou předčí nad ostatní. Tyto pěkné vlastnosti hezké selky přiměly toužícího dona Fernanda, chtěl-li toho dosáhnout a míti ji celou, aby jí slibil manželství, neboť jinak se jí zmocnit nemohl. Zavázán jeho přátelstvím, snažil jsem se nejlepšími důvody a nejnázornějšími příklady odradit a odvrátit jej od tohoto záměru; ale vida, že mé úsilí nikam nevede, rozhodl jsem se sdělit věc vévodovi Ricardovi, otci. Ale don Fernando, lstivý a důmyslný, tušil to a obával se toho, neboť věděl, že jako dobrý služebník jsem povinen neskrývat věci tak škodlivé cti vévody svého pána, a proto, aby mě spletl a oklamal, prohlásil, že nemůže zapomenout na tak podmanivou

krásu jinak, leč vzdálí-li se na několik měsíců; a přál si, abychom odešli oba do domu mého otce pod záminkou vévodovi, že tam prohlédneme a nakoupíme znamenité koně, které v našem městě jsou prý nejlepší na světě. Sotva jsem jej vyslechl, puzen vlastní láskou, schválil jsem jeho rozhodnutí jako nejzdařilejší, jaké lze vymyslet, neboť jsem v něm viděl výbornou příležitost a shodu okolností, abych se znovu shledal se svou Luscindou. Pro toto myšlení a tu touhu jsem přikývl jeho názoru a posílil jeho úmysl slovy, aby jej uskutečnil co nejrychleji, poněvadž vskutku vzdálenost působí i přes úmysly sebepevnější.

Když mi toto přišel říci, byl již té mladé selky využil jako manžel, jak jsem se později dozvěděl, a hledal příležitost uniknout do bezpečí, bál se trestu vévody, svého otce, až se dozví o jeho lehkomyslném kousku. Láska u mladých mužů bývá obyčejně pouhou smyslnou touhou, jež touží jen po rozkoši, a jakmile jí dosáhne, pomíjí, a to, co se zdálo láskou, mizí nemohouc trvat přes mez, již tomu položila příroda a již v pravé lásce není. Chci tím říci, že, jakmile don Fernando pomiloval selku, jeho toužení se uklidnilo, zanícení ochladlo, a tvářil-li se prve, jako by toužil odejít kvůli úlevě, snažil se nyní jen zmizet, aby nebyl nucen plnit sliby.

Vévoda mu dal svolení a mně rozkázal, abych jej provázel; přijeli jsme do našeho města, otec můj ho uvítal, jak náleželo, já se shledal s Luscindou a tužby moje znova ozily (ač nikdy neumřely, ba ani nezesláblly); naneštěstí svěřil jsem se s nimi donu Fernandovi, domnívaje se, že pro velké přátelství, jež mi jevil, nesmím mu ničeho tajit. Vychválil jsem mu krásu, vtip a rozumnost Luscindinu, až mé chvalozpěvy probudily v něm touhu poznat dívku, honosící se tak krásnými vlastnostmi. Vyhověl jsem mu k svému neštěstí a ukázal jsem mu ji jedné noci ve světle svíčky v okně, kde jsme spolu mluvívali; viděl ji tak upravenou, že rázem zapomněl na všechny krásné ženy, které dosud poznal: oněměl, přestal vnímat, stal se zamyšleným, a nakonec se tak zamiloval, jak uvidíte dále v líčení mého neštěstí. A aby jeho touha ještě vzrostla (mně ji tajil a nebesům samotným se s ní svěřoval), stalo se, že jednoho dne nalezl její dopis, v němž mě žádala, abych o ni požádal jejího otce, dopis

tak rozumný, počestný a přitom tak milostný, že mi řekl, když jej přečetl, že v Luscindě jediné je více půvabu, krásy a rozumu, než ve všech ostatních ženách světa dohromady.

Je ovšem pravda a doznávám to dnes, že, ač jsem viděl oprávněnost pochval Ferdinandových, mrzelo mě, že je slyším z jeho úst, a počal jsem se strachovat a skrývat před ním; neboť nebylo opravdu chvíle, kdy by nechtěl, abychom mluvili o Luscindě, začínal o ní řeč, i když se to hodilo jako pěst na oko; to ve mně probouzelo, nevím jakou žárlivost, ne že bych se bál nějakého neštěstí od dobroty a věrnosti Luscindiny, ale poněvadž osud slibuje mi štěstí, zároveň je uváděl v pochybnost. Don Fernando snažil se stále čist moje psaníčka Luscindě i její odpovědi pod záminkou, že má zalíbení v duchaplnosti obou. I stalo se, že mě Luscinda požádala o rytířskou knihu ke čtení, v níž si velmi libovala, a byl to Amadis de Gaula..."

Sotva zaslechl don Quijote jméno rytířské knihy, řekl:

„Kdyby mi Vaše Milost byla řekla hned na počátku vypravování, že milostivá slečna Luscinda ráda četla knihy o rytířích, nebylo třeba jiného líčení, abych pochopil vznešenosť její myslí, neboť její mysl nebyla by tak ušlechtilá, jak vy jste, pane, líčil, kdyby nenalézala potěšení v tak chutné četbě: co se mne týče, je zbytečné dále plýtvat slovy líčením její krásy, ceny a rozumu, protože mi stačí vědět o její oblibě, abych prohlásil, že je nejkrásnější a nejrozumnější ženou světa. Přál bych si, pane, abyste jí byl poslal s Amadisem Galským i dobrého Dona Rugela Řeckého, neboť vím, že by se paní Luscindě velmi líbilo vypravování o Daraide a Garaji, o vtipnostech pastýře Darinela a jeho podivuhodné pastýřské verše, zpívané a přednášené jím se vším půvabem, vtipem a nenuceností. Ale snad přijde čas, kdy bude možné napravit tuto chybu a k tomu stačí jen, půjde-li Vaše Milost se mnou do mé vsi, a bude obsloužen vším, čeho si žádá, neboť tam budu vám moci poskytnout více než tři sta knih, jež jsou potěšením mé duše a radostí mého života. Ač si ted' vzpomínám, že už nemám ani jedinou zásluhou lstimosti zlých a závistivých černokněžníků. A odpusťte mi, Milosti, že jsem se prohřešil proti svému slibu nerušit vás v řeči, neboť, jak slyším o rytířských

knihách a potulném rytířstvu, nemohu si pomoci a musím mluvit, jako sluneční paprsky musí hrát a paprsky měsíční rosit zemi. Tak tedy odpuštěte a pokračujte, neboť nyní přijde to nejdůležitější.“

Zatímco don Quijote mluvil, Cardeniovi klesla hlava na prsa jakoby v hlubokém zamýšlení a na dvojí vyzvání dona Quijota, aby pokračoval, nedal odpovědi a hlavy nezvedl. Až po notné chvíli ji vzpřímil a řekl:

„Nemůže mi sejít z mysli a nikdo na světě mi nevymluví ani mne ne-přesvědčí a pouze darebák myslí by a věřil, že ničemný mistr Elisabat spal s královou Madasimou.“

„A to ne, u všech všudy,“ odvětil velmi hněvivě don Quijote a zrudl, jak míval ve zvyku: „To je zlomyslnost, či ještě lépe darebáctví. Královna Madasima byla velmi vážená dáma a nelze předpokládat, že tak vznešená panovnice by se zahodila s takovým mastičkářem, a kdo tvrdí opak, lže ničemně a přesvědčím jej o tom pěšky, koňmo, se zbraní nebo bez ní, v noci, ve dne, nebo jak se mu zlíbí.“

Cardenio na něj hleděl velmi pozorně: zmocňovalo se ho již šílenství a nebyl schopen pokračovat ve svém vypravování a don Quijote by jej byl ostatně ani neposlouchal: tak ho rozhořčilo, co slyšel o Madasimě. Bylo s podivem, jak se jí zastával, jako by byla jeho opravdu pravou a přirozenou paní: tak ho popletly ony zatracené knihy! Pravím tedy, že poněvadž Cardenio byl bláznivý a slyšel se nazývat lhářem, darebákem a jinak ještě, nechal žertů, popadl kámen vedle sebe a dal jím donu Quijotovi do prsou takovou ránu, až se rytíř překotil. Sancho Panza když uviděl, jak se nakládá s pánum, vrhl se na blázna se sevřenou pěstí a Otrhanec ho přivítal podobně, srazil ho pěstí na zem. Vskočil na něj a našlapal mu dle své libosti žebra. Pastýř ho chtěl bránit, ale dostal jich pár také, a když je všechny zbil a potloukl, opustil je a s ušlechtilým klidem zmizel v lese.

Sancho vstal a rozvzteklen, že byl zřezán, aniž si to zasloužil, chtěl si vylít zlost na pastýřia obvinil jej, že on je vším vinou, když je neupozornil, že onoho člověka časem posedá šílenství, a že kdyby to bývali věděli, byli by se měli na pozoru. Pastýř odvětil, že upozornění dal, a jestliže je Sancho neslyšel, není to jeho vinou. Sancho odsek, pastýř také,

a nakonec se chytli za vousy a jali se tak do sebe mlátit, že, nebýt dona Quijota, byli by se roztloukli na kusy. Sancho v křížku s pastýřem křičel:

„Nechte mě, Milosti pane Rytíři Smutné Postavy, protože na tomhle, který je sedlák jako já a nebyl pasován na rytíře, mohu se klidně pomsít za urážku a servat se s ním pěst proti pěsti ve vší počestnosti.“

„To je pravda,“ řekl don Quijote, „ale já vím, že nemůže za to, co se stalo.“

Tím je uklidnil a tázal se znova pastýře, je-li možno nalézt Cardenia, neboť se mu velmi chtělo konce vypravování. Pastýř řekl, co řekl již dřív, že neví bezpečně o jeho skrýši, ale že zdrží-li se déle v této krajině, jistě ho nalezne, ať při rozumu, nebo bez něho.

KAPITOLA XXV.,

*jednající o tom, co podivuhodného potkalo statečného rytíře
z Manchy v Sieře Moreně, a o tom, jak napodobil pokání
Beltenebrosovo.*

Když rozloučil se s pastýřem a vystoupil znovu na Rocinanta, poručil don Quijote Sanchovi, aby jej následoval, což zbrojnoš učinil na svém dobytčeti velmi mrzutě. Jeli zvolna vnikajíce do nejneschůdnější části pohoří a Sanchovi se k smrti chtělo popovídat si s pánum, čekal však, až rytíř sám začne, nechtěl porušit daný rozkaz. Ale nemohl snést tak dlouhé mlčení a pravil:

„Pane done Quijote, dejte mi milostivě požehnání a propust'te mě, neboť se chci vrátit domů, k ženě a dětem, s nimiž si alespoň porozprávím a promluvím, o čemsi bude libo; neboť chcete-li, Milosti, abych vás následoval do téhoto pustin dnem i nocí a nemluvil při tom, když se mi zachce, to je jako byste mě chtěl pohřbít za živa. Kdyby osud dal, aby zvířata mluvila jako za časů Quisopetových (Pozn.: Sancho zde znetvouřuje Isopeta, tj. bajkáře Ezopa), nebylo by mi tak zle, protože bych si pohovořil se svým oslem, o čem by se mi chtělo, a tak bych si ulehčil v svém zlém osudu; neboť to je trpká věc a nelze ji přemoci trpělivostí, tohle chození po dobrodružstvích celý život, při kterém najdeš led rány, lítání vzduchem, kamenování a kopance a ke všemu ještě abych si dal zašít hubu a neodvážil se říci, co mám na srdci, jako němý.“

„Rozumím ti, Sancho,“ odpověděl don Quijote, „dychtíš, abych zrušil zákaz, jímž jsem spoutal tvůj jazyk. Měj jej tedy za zrušený a pověz, co si přeješ, s podmínkou, že toto zrušení nepotrva, leč co přejdeme tyto hory.“

„Budiž,“ řekl Sancho, „jen když teď mohu mluvit, neboť Bůh ví, co bude, a počinám teď užívat toho rozumného dovolení a pravím: proč-pak jste se, Milosti, tak zastával té královny Magimasy, či jak se jmennuje? A co na tom záleželo, byl-li ten Abad jejím milencem či ne? Kdyby

přes to Vaše Milost byla přešla, když jí přece do toho nic nebylo, byl by blázen nejspíš pokračoval ve svém vypravování a byli bychom si ušetřili ránu kamenem, kopance a dobrých pár facek.“

„Věru, Sancho,“ odpověděl don Quijote, „kdybys věděl, co vím já, jakou počestnou a váženou paní byla královna Madasima, vím, že bys řekl, že jsem měl svatou trpělivost, když jsem nerozbil ústa, z nichž toto rouhání vyšlo. Neboť je to velkým rouháním tvrdit nebo i mysleti, že královna sdílí lože s mastičkářem. Pravda je ta, že onen mistr Elisabat, o němž blázen mluvil, byl člověk velmi moudrý a znamenitý rádce; byl za vychovatele a lékaře u královny, však domnívat se, že byla jeho milenkou, je nesmysl, hodný rádného trestu. A o tom, že Cardenio nevěděl, co říká, svědčí, všimni si, i ta věc, že byl již beze smyslů mluvě o tom.“

„No právě,“ Sancho na to, „nebylo tudíž třeba všímat si řečí blázno-vých, protože kdyby dobrý osud nebyl příznivý Vaší Milosti a poslal kámen na hlavu místo do prsou, byli bychom pěkně dopadli, že jsme se zastali té paničky, at' ji čert vezme! Neboť Cardenia by pustili, jako blázna.“

„Proti bláznům stejně jako proti rozumným musí se každý potulný rytíř zastat cti žen, at' jsou kdokoliv, tím spíše cti královen tak vznešených a urozených jako královna Madasima, jíž jsem obzvláště nakloněn pro její dobré vlastnosti: byla nejen krásná, ale i velmi rozvážná a trpělivá v neštěstích, jichž ji potkalo mnoho, a rady i společnost mistra Elisabata jí velmi prospěly a byly jí úlevou v rozumném a trpělivém snášení strastí. To zavdalo omezenému a zlomyslnému davu příležitost tvrdit a domnívat se, že byla jeho souložnicí: však, pravím, znova lžou a dvěstěkrát budou lhát všichni, kdo by si to mysleli či to říkali.“

„Já to neříkám ani si to nemyslím,“ odvětil Sancho; „co chtěli, to mají, a jestliže byli milenci, Bohu si to zodpovědí. Metu si před svým prahem, nevím nic a nerad se pletu do cizích věcí; zač jsi koupil, za to prodej, a pak: nahý jsem na svět přišel, nahý po něm chodím a nevydělal jsem, ani neprodělal. At' si byli jací byli, co je mi po tom? Mnozí čekají na jitru.“

nice a není ani špejli; a kdopak může zavřít pole na zámek, a ostatně vždyť lidé klepou i o Pánu Bohu.“

„Pán Bůh s námi,“ řekl don Quijote, „co to žvaníš za nesmysly, Sancho? Jakpak se hodí k tomu, o čem mluvíme, všechna ta přísloví, jež sypeš z rukávu? Prosím tě, Sancho, mlč a raději pobídni osla a neplet se, do čeho ti nic není. A zapiš si dobře za uši, že všechno, co jsem učinil, činím a učiním, je velmi rozumné a souhlasí zcela se zákony rytířství, jež znám lépe než všichni rytíři, co po světě chodili, dohromady.“

„Pane,“ tázal se Sancho, „cožpak je řádným zákonem rytířským, abychom se toulali po těchto ztracených horách, bez stezky a cesty, hledajícíce blázna, kterého, až ho nalezneme, napadne třeba ukončit, co začal, ne sice svoje vypravování, ale co začal na vaší hlavě a na mých žebrech, a rozbít nám je docela?“

„Mlč, povídám ti znovu,“ řekl don Quijote, „nebot' věz, že mě do těchto míst vábí nejen touha nalézt blázna, ale i přání vykonat zde čin, jímž chci dosáhnout věčného jména a věčné slávy po vší zemi. Chci jím zpečetit vše, co může zdokonalit a proslavit potulného rytíře.“

„A je snad velmi nebezpečný ten čin?“ otázal se Sancho Panza.

„Nikoliv,“ odvětil Rytíř Smutné Postavy, „ač by mohla kostka padnout i tak, že bychom prohráli, místo vyhráli. Ale vše závisí na tvé přičinlivosti.“

„Na mé přičinlivosti?“ řekl Sancho.

„Ano,“ pravil don Quijote, „nebot' vrátíš-li se brzo z míst, kam tě chci vyslat, moje trápení záhy přestane a sláva moje záhy nastane. A poněvadž není dobре déle tě nechávat v očekávání, kam moje řeč míří, věz, Sancho, že slavný Amadis Galský byl z nejdokonalejších rytířů potulných. Neřekl jsem správně, že byl z nejdokonalejších: byl sám nejdokonalejší, první, jediný, pán všech, co jich za jeho časů bylo na světě. Pryč s donem Belianisem a se všemi, kdo tvrdili, že se mu něčím vyrovnaní, nebot' se mylili, přísahám. Pravím také, že chce-li se nějaký malíř proslavit ve svém umění, snaží se napodobit originály nejpozoruhodnějších mistrů, jež zná, a toto pravidlo platí také i pro ostatní řemesla a povolání, sloužící k okrase státu. A tak kdo chce dosáhnout jména

obratného a vytrvalého, musí napodobit a napodobí Ulyssa, v jehož osobě a osudu nám Homér podává živý obraz obratnosti a vytrvalosti; podobně nám Virgil ukázal v osobě Aeneově vlastnosti zbožného syna a obezřetnost statečného a chytrého vojevůdce, nelíčil a neodkrýval nám je, jaké byly, ale jaké by měly být, aby sloužily za příklad ctností budoucím lidem. Stejně se stal Amadis severní září, světlem a sluncem statečných, zamílovaných rytířů a musíme jej napodobit všichni, kdo zápasíme pod praporem lásky a rytířství.

Je-li tomu tak, shledávám, příteli Sancho, že potulný rytíř, jenž by ho nejvíce napodobil, měl by nejvíce nadějí, že dosáhne rytířské dokonalosti. A jednou z věcí, v nichž tento rytíř prokázal nejvíce svou rozumnost, ctnost, statečnost, trpělivost, stálost a lásku, bylo jeho pokání na Pusté skále, kam odešel, když jím paní Oriana pohrdla, a kde změnil své jméno na Beltenebrós, což je jistě výmluvné a hodí se na život, který si dobrovolně zvolil (Pozn.: Beltenebrós = Krásný Zasmušilec). A je pro mne snazší napodobit jej v tomto než v roztažení obrů, rubání draků, zabíjení oblud, rozprašování vojsk, ničení lodí a maření kouzel. Poněvadž pak tato místa jsou tak vhodná pro podobné záměry, nevím, proč bych se měl vzdát příležitosti, jež mi nyní slibně podává ruku.“

„Ale copak chce vlastně Vaše Milost činit na tomto pustém místě?“ ptal se Sancho Panza.

„Což jsem ti neřekl,“ odpověděl don Quijote, „že zde chci napodobit Amadise, a točiny zoufalými, šílenými a zuřivými, abych se podobal zároveň statečnému donu Rolandovi, když nalezl ve studánce znamení, že krásná Angelica hřešila s Medorem, a zbláznil se z tohoto neštěstí, rval stromy, kalil vodu čistých studní, zabíjel pastýře, ničil stáda, pánil chalupy, bořil domy, rozháněl koně a dopouštěl se tisíců jiných odvážlivostí, hodných věčné slávy a zápisu. A ač nechci napodobit Rolanda nebo Orlando, či Rotolanda (neboť byl zván všemi témito jmény) dopodrobna ve všech jeho bláznovstvích, jež spáchal, řekl nebo si jen myslel, budu se držet jak nejlépe možno těch, jež se mi zdají nejdůležitější, a možná, že se spokojím pouhým napodobením Amadise, který dosáhl největší slávy, aniž komu škodil, pouhými slzami a nářkem.“

„Mně se však zdá,“ řekl Sancho, „že rytíři, kteří si takhle vedli, byli k tomu něčím pohnuti a měli příčinu k hloupostem a pokání. Ale z jakého důvodu by se chtěla Vaše Milost stát bláznem? Která dáma vámi pohrdla? Anebo jaká znamení jste nalezl, že paní Dulcinea z Tobosa vyvedla nějakou maličkost s Maurem nebo s křest'anem?“

„O to právě běží,“ odpověděl don Quijote, „a tady vězí vtip mého jednání: jakýpak div a copak hezkého je v tom, zblázní-li se potulný rytíř právem? Pomást se bez důvodu, to je něco! Dát své dámě na srozuměnou, vyvádím-li takhle pro nic za nic, co bych dělal, kdyby bylo proč! Ostatně mám vážný důvod v dlouhém odloučení od své na věky paní Dulciney z Tobosa; a slyšel jsi od onoho pastýře Ambrosia, že kdo je vzdálen, čeká všechno neštěstí a všeho se bojí. Neztrácej tudíž, příteli Sancho, čas radami, abych nechal toho vzácného, šťastného a nevídaného opakování: jsem blázen a bláznem musím zůstat, dokud se nevrátíš s odpovědí na dopis, jejž zamýšlím po tobě poslat své paní Dulcinee: a bude-li taková, jakou si zaslouží má věrnost, skončí moje šílenství i pokání; však stane-li se opak, zblázním se doopravdy a nebudu pak už cítit nic. At' tedy odpoví jakkoliv, zbabím se nejistoty a trápení, v němž mě necháš, a budu se těšit bud' z dobré zprávy zdráv, nebo ztratím schopnost cítit neštěstí, stanu se bláznem. Ale pověz mi, Sancho, střežíš dobře helmu Mambrinovu? Viděl jsem, jak jsi ji zdvihl ze země, když ji onen nešťastník chtěl rozbít na kusy, ale nemohl, na čemž je patrná znamenitost jejího kalení.“

Na to Sancho: „Jako že mě Pán Bůh slyší, pane Rytíři Smutné Postavy, nemohu už opravdu snést a vydržet některé věci, které Vaše Milost říká, a začínám si domýšlet, že všechno, co mi říkáte o rytířství, o dosažení království a států, o darování ostrovů a ostatních milostech a povýšeních, jež bludní rytíři udílejí, je mluvení do větru a lež a klam, či jak se to říká. Neboť kdo by slyšel, jak Vaše Milost říká holičské misce přilba Mambrinova, jak na tom omylu trvá už čtyři dny, co by si mohl jiného pomyslet, než, že kdo takhle mluví, nemá všech pět pohromadě? Misku mám v tlumoku celou potlučenou a beru ji s sebou, že ji doma

narovnám a upotřebím při holení, dá-li Bůh, že děti a ženu ještě uvidím.“

„Hled', Sancho, při též Bohu, jehož ty se dovoláváš,“ řekl don Quijote, „ty jsi nejomezenější zbrojnoš, který je a byl na světě. Jak je možné, že jsi za tu dobu, co chodíš se mnou, ještě nepoznal, že všechny příhody potulných rytířů zdají se domněnkami, hloupostmi a bláznovstvím a že všechno dopadne obráceně? Ne že by vskutku všechno bylo naopak, ale protože se mezi námi pohybuje stádo kouzelníků, které všechny naše podniky převracejí a zaměňují a mění je po svém, podle toho, chtejí-li nám pomáhat či nás ničit. A proto, co se ti zdá miskou holičskou, mně se zdá přilbou Mambrinovou a jinému bude se to zdát opět jinak; bylo by úžasně prozřetelné od kouzelníka, který mi přeje, že způsobil, aby to, co je ve skutečnosti a opravdu přilbou Mambrinovou, zdálo se všem miskou, neboť je tak ceněna, že by mě kdekdo pronásledoval, aby mi ji odňal. Ale když vidí, že běží jen o nádobu holičskou, ne snaží se o ni, jako se to ukázalo u toho, co ji chtěl rozbít a nechal ji na zemi, což by věru nebyl učinil, kdyby ji znal. Hlídej ji, příteli, nyní ji ne potřebuji; ba, nyní musím odložit všechnu tuto zbroj a zůstat v rouše Adamově, chci ve svém pokání napodobit spíše Rolanda než Amadise.“

Za těch řečí dorazili na úpatí vysoké hory, jež jako otesané skalisko čněla mezi jinými, jež ji obklopovaly; po jejím svahu tekl klidný potůček a kolkolem se rozkládala lučina tak zelená a bujná, až radost pohledět. Bylo tam mnoho lesních stromů a tráva i květy dodávaly místu půvab. Toto místo zvolil Rytíř Smutné Postavy ke svému pokání a začal hlasitě volat, jako by ztratil rozum:

„Zde je ono místo, nebesa, jež určuji vám, abych zde plakal nad neštěstím, jímž jste mě sama postihla. Toto je místo, kde slzy mých zraků rozvodní tento malý potůček a stálé a hluboké moje vzdechy rozšavelí listí horských stromů, na důkaz a znamení bolesti, jíž zarmouce né srdce mé trpí. Ó, vy, at' jste jacíkoliv, bohové venkova, kteří obýváte toto nehostinné místo, slyšte nářek nešťastného milence, jehož dlouhé odloučení a domněnky žárlivosti přiměly k pláči v těchto pustinách a ke stížnostem na krutost krásné nevděčnice, dokonalého květu lidské

nádhery. Ó, vy napaie a dryády, jež sídlíváte v horských houštinách (kéž lehcí a nezbední satyrové, bez naděje do vás zamilovaní, neruší nikdy vašeho sladkého klidu), pomezte mi oplakávat moje neštěstí, či alespoň je trpělivě vyslechněte! Dulcineo z Tobosa, dne mých nocí, slávo mé bolesti, jitřenko mých cest, hvězdo mého osudu (at' ti nebesa popřejí v osudu tvém štěstí, co ho jen požádáš), pohled' na místo a stav, do nichž mě přivedla tvoje vzdálenost, a ukaž mi tvář příznivou, jaké za svoji věrnost zasloužím. Ó osamělé stromy, které odeneška máte být druhý mé samoty, pokyne mi jemně větvemi, že vám není nemilá moje přítomnost. A ty, můj zbrojnoši, příjemný společníku ve štěstí i nesnázi, zapamatuj si dobrě, co mě zde uvidíš činit, abys o tom věrně zpravil příčinu všeho!"

Přitom seskočil z Rocinanta, sňal mu rychle uzdu a sedlo, plesknul jej po pleci a řekl:

„Dává ti svobodu ten, kdo sám jí postrádá, oři, slavný činy a neštastný osudem. Odejdi, kam se ti zachce, neboť neseš na čele napsáno, že se ti lehkostí nevyrovnaná Hypogrif Astolfův, ani pověstný Frontino, jenž tolik stál Bradamanta.“

Sancho vida to pravil:

„Zaplat' Pán Bůh tomu, kdo nás zbavil práce odstrojovat osla, protože by věru bylo toho popleskávání a vychvalování donekonečna. Ale kdybych tu osla měl, nedovolil bych nikomu, aby mu snímal postroj, protože by nebylo proč, ježto zamilovaným zoufalcům do něho nic není: já, jemuž z dopuštění božího patřil, jsem se nezamiloval, ani nezoufám. A opravdu, pane Rytíři Smutné Postavy, myslíte-li to s mým poselstvím a se svým blázněním doopravdy, nejlíp bude, osedláme-li zas Rocinanta, aby nahradil osla, čímž ušetřím čas na jízdě tam i zpět. Neboť půjdu-li pěšky, nevím, kdy dojdu ani kdy se vrátím, protože jsem skutečně špatný chodec.“

„Pravím ti, Sancho,“ odpověděl don Quijote, „udělej si, jak se ti líbí, neboť tvůj návrh není špatný a vydáš se tedy odtud za tři dny, poněvadž chci, abys viděl, co kvůli ní činím a jaké řeči vedu, o čemž jí povíš.“

„Ale co mám ještě vidět jiného, než co jsem viděl?“ zeptal se Sancho.

„Ptáš se vhod,“ na to don Quijote, „nyní musím roztrhnout šat, roz házet zbraně, mlátit hlavou o tyto skály a ještě mnoho podobných věcí, jimž se podivíš.“

„Pro Pána Boha,“ řekl Sancho, „dejte, Milosti, při tom mlácení hlavou pozor, at' se neuhodíte do nějaké hrany, protože s první ranou byl by konec všemu pokání. A myslímsi, když už máte za to, že by to bez toho tlučení hlavou nešlo a že by bez něho pokání nebylo celé, protože ostatně všechno tohle je jen líčení a napodobené a žertem, abyste bil hlavou o vodu nebo něco měkkého, jako bavlna; nestarejte se, co řeknu paní, neboť jí povím, že Vaše Milost tluče hlavou o špičaté skály tvrdší než diamant.“

„Jsem ti vděčný za tvůj dobrý úmysl, příteli Sancho,“ odpověděl don Quijote; „ale oznamuji ti, že všechno toto, co činím, není žertem, ale velmi doopravdy, neboť jinak bych se provinil proti zákonům rytířským, rozkazujícím, vždyť bychom se nedopouštěli lži, a dělat jedno místo druhého je totéž co lhát: proto mé tlučení hlavou musí být opravdové, důkladné a statečné bez ústupků a bez přetvářky. A musíš mi tu nechat nějaký obvaz, když už nás osud připravil o balzám.“

„Horší je, že nás připravil o osla,“ odvětil Sancho, „a tím jsme přišli o obvazy i vše ostatní; a prosím vás, Milosti, abyste už nepřipomínal ten zatracený nápoj, neboť, jak jen o něm slyším, převrací se mi celá duše, natož žaludek. A ještě vás prosím, abyste si myslel, že už uplynuly ty tři dny, kdy mám vidět vaše bláznovství, neboť já je pokládám za viděné a skutečné a budu vyprávět paní divy. Napište psaní a vyšlete mě hned, protože bych rád vysvobodil brzo Vaši Milost z očistce, v němž ji nechávám.“

„Z očistce pravíš, Sancho?“ řekl don Quijote, „měl bys říct: z pekla, ba ještě z něčeho horšího, je-li taková věc.“

„Ale když z pekla, jak slýchám, nulla est retentio,“ namítl Sancho. (Pozn.: Sancho komolí lat. úsloví „in inferno nulla est redemptio“ = z pekla není vykoupení).

„Nevím, co má znamenat retentio,“ na to don Quijote.

„Retentio znamená,“ odpověděl Sancho, „že kdo je v pekle, už se z něho nedostane, ani nemůže, a u Vaší Milosti tomu bude naopak, nebo at’ mi ztuhnou nohy, až budu moct pobodnout Rocinanta ostruhami. A až dorazím do Tobosa, před paní Dulcineu, povím jí takových věcí o hlouposti a šílenství, (nebot’ to je jedno), jehož se Vaše Milost dopouští a dopustila, že ji obměkčím jako rukavičku, a i kdybych ji měl nalézt tvrdší než dřevo. A s její sladkou jako med odpovědí poletím vzduchem jako čaroděj a vysvobodím Vaši Milost z očistce, jenž se podobá peklu, však není jím, protože máte naději dostat se z něho, kterou, jak jsem řekl, nemají odsouzenci pekelní, a myslím, že ani Vaše Milost nebude tvrdit něco jiného.“

„To je pravda,“ řekl muž Smutné Postavy, „ale jak to udělat s dopisem?“

„A také s úpisem na osly,“ připomněl Sancho.

„Všechno tam bude,“ pravil don Quijote, „a protože nemáme papír, měli bychom dopis napsat, jako to činili kdysi, na listy stromové nebo voskové tabulky, ač je bude nyní stejně nesnadné nalézt jako papír. Ale už si vzpomínám, kam bude dobré, ba lépe než dobré jej napsat: do zápisníku Cardeniova, a ty jej dás pečlivě přepsat na pěkný dopisový papír v první vsi, kam dorazíš a kde bude učitel nebo kostelník. Ale nedávej je přepisovat žádnému písáři, nebot’ písáři píší písmem úředním a to nerozluští pak ani Satanáš.“

„Ale jakpak to uděláme s podpisem?“ ptal se Sancho.

„Dopisy Amadisovy byly vždy nepodepsané,“ odpověděl don Quijote.

„Dobrá,“ na to Sancho, „ale úpis musí rozhodně být podepsán, sice, dám-li jej přepsat, řeknou, že podpis je falešný, a já zůstanu bez oslů.“

„Úpis bude podepsaný v zápisníku, a uvidí-li jej moje neteř, nebude dělat obtíže; a co se milostného dopisu týče, dej jej podepsat: až do smrti Vás Rytíř Smutné Postavy. A nezáleží na tom, že ruka bude cizí, poněvadž, pokud vím, Dulcinea neumí psát ani čist, a za celý svůj život nedostala ode mne psaní ani neviděla mé písmo, nebot’ moje a její láska byla vždy platonická a záležela vždy jen v cudném pohlízení, a to ještě tak řídkém, že si troufám přísahat, že celých dvanáct let, co ji miluji více

než zřítelnici svých očí, které mají jednou v zemi tlít, viděl jsem ji sotva čtyřikrát, a ještě je možné, že ona ani jednou nezpozorovala, jak si jí všímám. Tak přísně a v takové zdrženlivosti ji vychovali její rodiče Lorenzo Corchuelo a Aldonza Nogálesová.“

„Ale, ale,“ řekl Sancho, „tak teda dcera Lorenza Corchuela je paní Dulcineou z Tobosa, ta, co jí jinak říkají Aldonza Lorenzova?“

„Tak jest,“ odvětil don Quijote, „a zaslouží si být paní celého světa.“

„Tu já dobře znám,“ pravil Sancho, „a mohu říci, že umí dřít jako nejsilnější chlap z celé vsi. Na mou duši, to je holka jako ze železa, statná jako dub a dovedla by vytáhnout z louže každého tuláka rytíře, který by si ji vzal. Zpropadená mrcha, ta má sílu a hlas! Povím vám, že jednou vylezla na zvonici svolat čeledíny z úhoru jejího otce, a ač to bylo na víc než půl míle, slyšeli ji, jako by byli přímo pod věží. A nejlepší na ní je, že není upejpavá a je přívětivá, s každým zažertuje, na každého se ušklíbne a všemu se směje. Říkám vám, pane Rytíři Smutné Postavy, že nejen můžete, ba máte tropit bláznovství kvůli ní, ale že si právem můžete zoufat a docela se pověsit a nikdo, kdo se to dozví, neřekne, že jste si nedobře vedl, a i kdyby vás čert vzal. A chtěl bych už být na cestě jen proto, abych ji zase potkal, neboť jsem ji viděl už dávno a změnila se jistě, neboť práce v poli, na slunci a větru ženským tuze kazí tvář. Přiznám se vám upřímně, pane done Quijote, že až dodnes jsem byl na velkých pochybách, neboť jsem se opravdu domníval, že paní Dulcinea je nějaká princezna, do nž jste zamilovaný a která zaslouží bohaté dary, které jste jí poslal, jako Biskajce a trestance a mnohé jiné, protože Vaše Milost jistě mnohokrát zvítězila v době, kdy jsem ještě nebyl Vaším zbrojnošem. Ale, zvážím-li dobře, co je to pro Aldonzu Lorenzovu, totiž pro paní Dulcineu z Tobosa, padají-li před ní na kolena přemožení, které Vaše Milost posílá a ještě pošle? Může se stát, že, právě když přijdou, bude ona zrovna ochlovat nebo mlátit ve stodole, a oni se zastydí, když ji uvidí a ona se bud' pustí do smíchu, nebo dopálí.“

„Už jsem ti řekl dříve nejednou,“ pravil don Quijote, „že jsi velký mluvka, a ač jsi omezený, často si přece hraješ na vtipného. Ale abys věděl, jak jsi hloupý a jak já jsem rozumný, poslyš krátkou povídku:

Hezká vdova, mladá, volná, bohatá a především veselá, se zamilovala do mladého mnicha, těžkopádného a neohrabaného. Jeho představěný se to dověděl a řekl jednou dobré vdově jako přátelskou výtku: divím se právem, paní, že žena tak urozená, hezká a bohatá jako Vaše Milost se zamilovala do muže tak ubohého, nízkého, hloupého a všedního, když je přece v tomto klášteře tolik mistrů, učenců a teologů, mezi nimi byste si mohla vybrat jako mezi hruškami a říci: tohohle chci, toho ne. Ale ona odpověděla velmi vtipně a nevázane: Vaše Milost se tuze mýlí a uvažuje příliš postaru, domnívá-li se, že jsem špatně volila, ksyž jsem si vybrala toho mnicha, třebaže vypadá hloupě, pro to, na co já ho chci, umí tolik filozofie, ba víc než Aristoteles. –

A stejně pro to, na co si žádám Dulcineu z Tobosa, stačí, milý Sancho, ona stejně jako nejvznešenější princezna země. Nebot' ne všichni básníci, kteří vychvalují dámy, jež nějak, po svém, pojmenovali, měli je vskutku; myslíš snad, že ony Amarilidy, Filidy, Silvie, Diany, Galateje, Alidy a ostatní, jichž jsou plné knihy, písňě, holírny a divadla, byly doopravdy bytostmi z masa a krve a naležely těm, kdo je slaví a slavili? Dozajista nikoliv, ale většina básníků si je vymyslela, aby měla o čem psát verše a aby byla pokládána za milence nebo za takové, kteří stojí za to být jiní. A tak mně stačí pouze myslet si a věřit, že ta dobrá Aldonza Lorenzova je hezká a počestná a na jejím rodu málo záleží, nebot' nikdo se po něm shánět nebude, aby z ní šlechtičnu udělal, a já si představuji, že je nejvznešenější princeznou světa. Věz, Sancho, nevíš-li to dosud, že dvě věci především ponoukají k lásce, totiž krása a dobrá pověst, a obě ty věci se slučují v Dulcinee dokonale, neboť krásou se jí nevyrovnaná žádná a dobrou pověstí se jí vyrovnaná málokterá. Zkrátka, představuji si, že vše, co říkám, má se tak, že nic nezbývá ani neschází, a kreslím si ji v duchu, jak si ji přeji co do krásy a vznešenosti, takže se jí nevyrovnaná Helena, ani Lukrecie, ani žádná jiná ze slavných minulých dob, řecké, latinské či barbarské. A ať si říká, kdo chce, co chce, budu-li pro to kárán hlupáky, spravedliví mne trestat nebudou.“

„Uznávám, že Vaše Milost má ve všem všudy pravdu,“ odpověděl Sancho, „a já jsem osel. Ale neví, proč tu mluvím o oslu, vždyť v domě

oběšencově se nemá mluvit o provazu. Dejte mi psaní a Bůh ví, že už nepromluvím.“

Don Quijote vytáhl zápisník a odešel stranou, pustil se velmi klidně do skládání psaní, potom zavolal Sancha a řekl, že mu je chce přečíst, aby si je zapamatoval, kdyby je snad cestou ztratil, poněvadž i to je možné při jeho smůle. Sancho odpověděl:

„Jen to napište, Milosti, dvakrát nebo třikrát do knížky a dejte mi to, však já dám pozor. Protože chtít, abych si to zapamatoval je nesmysl, já mám paměť tak špatnou, že často nevím, jak se jmenuji. Ale přesto čtěte, Milosti, já si hrozně rád poslechnu, protože se vám psaní jistě povědlo.“

„Slyš tedy,“ řekl don Quijote, „zní takto: Vladařko a vznešená paní moje! Hrotrem odloučení poraněný a do hloubi srdce nemocný přeje ti, nejsladší Dulcineo z Tobosa, zdraví, jehož sám nemá. Pohrdá-li mnou tvoje krása, nepřeje-li tvoje znamenitost mému prospěchu, je-li cílem tvého odmítání moje utrpení, ač jsem v bolesti trpělivý, nesnesu na dlouho těchto útrap, stejně mučivých jako vleklých. Můj dobrý zbrojnoš Sancho tě zevrubně zpraví, krásná nevděčnice, milovaná má nepřítelko, v jakém stavu se pro tebe nalézám. Zachce-li se ti mé pomoci, jsem tvůj; ne-li učiň, jak se ti zlící, nebot' smrtí svou vyhovím tvé krutosti i tvému prání. Do smrti tvůj Rytíř Smutné Postavy.“

„Jako že je mi otec milý,“ pravil Sancho, když vyslechl dopis, „to je nejdokonalejší věc, co jsem byl slyšel. Na mou duši, jak pěkně to tu říkáte všechno, co chcete, a jak pěkně to končí podpisem: Rytíř Smutné Postavy! Opravdu, Milosti, vy jste sám d'ábel, že umíte všechno.“

„Všeho je zapotřebí při mém povolání,“ odpověděl don Quijote.

„Tak teda,“ řekl Sancho, „ted' napište, Milosti, na druhý list poukázku na tři osly a podepište ji jasně, at' ji poznají.“

„Milerád,“ na to don Quijote, a když napsal ji, přečetl mu ji: „Milá neřeti, vydejte laskavě Sanchu Panzovi na tuto oslí směnku tři z pěti oslů, jež jsem nechal doma na Vaši starost. Tyto tři osly rozkazují mu odevzdat výměnou za tři jiné, jež jsem zde přijal; at' jsou mu vydáni na tuto

směnku a za kvitanci. Dáno v horách Sierry Moreny, dvacátého druhého srpna tohoto roku.“

„Je to dobře,“ řekl Sancho, „a ted' se, Milosti, podepište!“

„To není potřeba,“ odvětil don Quijote, „stačí přidat mou značku, jež platí za podpis a stačila by na tři sta oslů, ne na tři.“

„Spoléhám na Vaši Milost,“ na to Sancho; „nyní mě propusťte, půjdu osedlat Rocinanta a vy se připravte, Milosti, dát mi požehnání, protože se dám hned na cestu nečekaje na bláznovství, jež máte vykonat; ale budu vyprávět, že jsem jich viděl nesmírný počet.“

„Chci aspoň, Sancho, a je toho také třeba, abys mě spatřil svlečeného a byl asi při tuctu či dvou bláznovství, což bude hotovo dřív než za půl hodiny; uvidíš-li je na vlastní oči, budeš moci přísahat i na ostatní, jež snad přidáš, a ujišťuji tě, že jich tolik nevypovíš, kolik jich já mínm vykonat.“

„Pro lásku boží, pane, jen at' vás nevidím svlečeného, protože mě popadne lítost a budu zase muset plakat, a mám takovou hlavu od včerejšího pláče za osla, že se nesmím rozplakat znova. A chce-li Vaše Milost, abych nějaká bláznovství uviděl, udělejte je ustrojen, krátce a jak se vám nejlíp bude hodit; ostatně, pro mne toho třeba nebylo a jak jsem už řekl, znamená to oddalovat čas mého návratu s novinkami, jichž si Vaše Milost přeje a zaslouží. Ne-li, at' si dá paní Dulcinea pozor, protože, neodpoví-li rozumně, slibuji slavnostně, že jí už tu pořádnou odpověď ze chrtánu vymlátím. Nebot' odkdypak se má trpět, aby potulný rytíř tak slavný jako Vaše Milost třeštil pro nic za nic kvůli takové..., at' mě ta ženská nenutí říci jaké, sic, Pán Bůh ví, jí to vykreslí do očí, že to od ní nikdo nekoupí! Jsem dobrák na tohle, ta mě nezná, a kdyby mě znala, tak by si mne nepřála!“

„Na mou věru, Sancho,“ řekl don Quijote, „jak se zdá, nejsi menší blázen než já.“

„Takový blázen nejsem,“ odvětil Sancho, „ale jsem zlostnější. Ale to nechme stranou! Copak bude Vaše Milost jist, než se vrátím? Bude snad jako Cardenio přepadávat pastýře a krást jim?“

„O to se nestarej,“ řekl don Quijote, „i kdybych měl, nejedl bych nic krom bylin této louky a plodů těchto stromů, neboť smysl mého jednání je právě v tom, že nejím a jinak se trápím.“

Tu řekl Sancho:

„Víte, Milosti, čeho se bojím? Že nebudu moci trefit sem, kde vás nechávám, neboť místo je velmi skryté.“

„Dělej si znamení a já si budu hledět toho, abych se nevzdálil z těchto končin,“ pravil don Quijote, „ba budu se snažit občas vystoupit na vysoká skaliska, abych viděl, vracíš-li se. Nejlépe bude, nechceš-li mě minout a zabloudit, nařežeš-li kručinku, které je tu mnoho, a budeš-li ji stlát tu a tam na cestu, dokud se nedostaneš k cíli, což ti bude stoupou a znamením při návratu jako nit v bludišti Theseově.“

„To je pravda,“ na to Sancho, nařezal ji a požádal pána o požehnání a za velkého pláče obou se s ním rozloučil.

Vsednul na Rocinanta, jehož mu don Quijote velmi doporučil a žádal ho, aby o něj pečoval jako o vlastní osobu, dal se na cestu k rovině, pouštěl tu a tam na zem větvíčku kručinky, jak mu pán radil. Tak se vzdaloval, ač jej don Quijote obtěžoval, aby se podíval alespoň na dvě ukázky bláznovství; ale neužel sto kroků, když se obrátil se slovy:

„Povídám, milostpane, měl jste vlastně pravdu, že, abych mohl bez výčitek svědomí říci, že jsem vás viděl bláznit, bude dobré, abych se podíval aspoň na jeden kousek, ačkoliv pořádným bláznovstvím je už to, že zde zůstáváte.“

„Což jsem ti to neříkal?“ pravil don Quijote, „počkej tedy, Sancho, budu hotov, co přeříkáš Otčenáš.“

A svlékl spěšně kalhoty a v košíli bez dlouhých cavyků udělal dva kotrmelce a dvakrát se postavil na hlavu odkrývaje věci, které Sancho nechtěl spatřit podruhé, a tak obrátil Rocinanta spokojený, že může na bláznovství svého pána přisahat. I necháme jej v slibu jet až do návratu, který nebyl dalek.

KAPITOLA XXVI.,

*kde se dále líčí, jakých kousků se don Quijote z lásky dopouštěl
v Sieře Moreně.*

Historie dále vypravuje, co činil muž Smutné Postavy, když zůstal sám: když don Quijote, nahý od pasu, přestal metat kotrmelce a uviděl, že Sancho odjel, nečekal na další nesmysly, vylezl na špiči vysoké skály a tam se dal do přemýšlení o tom, čím se už vícekrát zabýval, aniž se rozhodl, totiž co by bylo lepší a co by se mu spíše hodilo, zda napodobení zuřivého šílení Rolandova či Amadisovy zádumčivosti.

Řekl si u sebe:

„Jaký div, že Roland byl tak dobrým a statečným rytířem, jak všichni vypravují? Koneckonců, chránily ho čáry a nikdo nemohl jej zabít, leda by mu vrazil špendlík do špičky nohy, a on nosil stále střevíce sedmkrát železem pobité; to mu ovšem nic nepomohlo proti Bernardu z Carpia, který to zjistil a zardousil ho v Roncesvales. Ale nechme toho, že byl statečný, a všimněme si, že se zbláznil! Stalo se to dozajista proto, že nalezl u studánky znamení a zvěděl od pastýře, že Angelica se více než dvakrát vyspala s Medorem, kučeravým Maurem, pážetem Agramantovým. A když poznal, že je to pravda a že jeho milá jej tak pohaněla, zbláznil se právem. Ale jakpak se mu mám šílenstvím podobat já, který se mu nepodobám důvodem k němu? Nebot' moje Dulcinea z Tobosa, a na to bych se odvážil přísahat, neviděla Maura v jeho kroji ještě za celý svůj život, a je dnes taková, jakou ji matka zrodila; zřejmě bych jí křivdil, kdybych se zbláznil bláznovstvím zuřivého Rolanda.

Na druhé straně vidíme, že Amadis Galský beze ztráty rozumu a bez bláznivých kousků dosáhl stejně milenecké slávy jako předešlý, nebot', jak historie praví, jen proto, že ho paní jeho Oriana odmítla (rozkázala mu, aby jí nechodil na oči, dokud se jí nezlíbí), odešel na Pustou skálu k poustevníkovi a tam tak plakal, že mu samo nebe pomohlo uprostřed jeho bolestí a nouze. A je-li to pravda, jako že jest, proč bych se nyní

měl trápit, svlékat donaha, škodit těmto stromům, jež mi neublížily, proč bych měl kalit čistou vodu studánek, jež mi dají napít, až se mi zachce? At' žije památka Amadisova a budiž napodoben donem Quijotem de la Mancha, v čem jen lze; pak se bude říkat o tomto, co se pravilo o onom, že, nevykonal-li velkých věcí, zemřel ve snaze o ně. A nejsem-li odháněn ani odmítán svojí Dulcineou, stačí, jak jsem již pravil, že jsem od ní odloučen. Vzhůru, ruce k dílu, výkony Amadisovy, vstupte mi na mysl a poučte mě, jak vás mám napodobit! Ale už si vzpomínám, že nejvíce se modlil, a totéž učiním i já."

Za růženec posloužilo mu několik větších duběnek korkovníku, jež navlékl; tuze ho trápilo, že tam není poustevníka, jenž by ho vyzpovídal a potěsil; a procházeje po lučině, vpisoval a vyrýval do kůry stromů i drobného písku četné verše, vesměs se hodící k jeho smutku nebo opěvající Dulcineu. Ale ty, jež lze číst v úplnosti a které byly nalezeny, když byl don Quijote odkryt, byly pouze tyto:

*Stromoví a vše, co kvete,
plno mízy, jaré síly,
stvoly, jež se k slunci pnete,
těžko se vám žal můj sdílí;
aspoň pláč můj vyslechněte!
Kéž vás v klidu nerušily
nejkrutější moje žaly.
Pro útěchu k vám se chýlí
don Quijote, jenž zde kvílí,
Dulcinea že je v dálí v Tobosu!*

*Ve vašich se stínech sklání
milenec snad nejvérnější,
prchaje před krásnou paní,
v bolesti své nejstrašnější,
na níž nemůže mít viny.
Krušen marnou láskou šílí,*

*z očí se mu slzy valí,
že by soudek naplnily,
tolik don Quijote kvílí,
Dulcinea že je v dáli
v Tobosu!*

*Dobrodružství vyhledává
ve skaliskách příkrých štítů,
zklamání však vše mu dává,
ze strží a lesních krytu
bolest přepadá jej dravá.
Nezná snítky dotek milý,
důtek rány spíš tak pálí,
které do krvava bily,
don Quijote, že ted' kvílí,
Dulcinea že je v dáli
v Tobosu!*

Ti, kdo našli tyto verše, zasmáli se nemálo přídavku „z Tobosa“ u jména Dulciney, neboť se jim zdálo, že si don Quijote asi myslel, že by nikdo básni nerozuměl, kdyby jmenuje Dulcineu nejmenoval také Toboso: to byla také pravda, jak se sám později přiznal. Napsal ještě mnoho jiných veršů, ale, jak řečeno, nebylo možné je rozluštit kromě právě těchto citovaných slok. A mimo to ovšem vzduchal, volal fauny a silvany lesní, nymfy řek i bolestnou, slzavou Echo, aby mu odpověděli, vyslechli jej a potěšili, a hledal byliny, aby měl co jíst, než se Sancho vrátí. A kdyby byl nepřítomen tři neděle, jako byl nepřítomen tři dny, Rytíř Smutné Postavy by vypadal tak, že by ho vlastní matka nepoznala.

Nechme jej zabraného vzdechy a verši a povězme, jak se vedlo Sanchu Panzovi v jeho poslání. Když se dostal na královskou silnici, vydal se hledat cestu k Tobosu a druhého dne dojel až k hospodě, kde ho potkalo ono neštěstí na prostěradle, a sotva ji spatřil, zdálo se mu, že už zase létá vzduchem; nechtělo se mu proto vstoupit, ač byl čas k jádru

a mohl i měl tak učinit; mimoto měl chuť na něco teplého, nebot' už po dlouhé dny jedl pouze jídla studená. To ho přinutilo přiblížit se k hospodě, a když tak váhal, má-li vejít či ne, vyšli z hospody dva muži, kteří ho hned poznali. Jeden z nich řekl:

„Povězte mi, pane licenciáte, není ten tam na koni Sancho Panza, o němž řekla hospodyně našeho dobrodruha, že odejel s jejím pánum jako zbrojnoš?“

„Skutečně,“ pravil licenciát, „a to je kůň našeho dona Quijota.“

Poznali jej dobře, nebot' to byli farář a holič z jeho vlastní vsi, ti, co zkoumali a soudili knihy. Jakmile se utvrdili v domnění, že běží o Sanchu Panzu a Rocinanta, přiblížili se, zvědaví na dona Quijota, a farář na něj zvolal:

„Příteli Sancho Panzo, kde zůstal váš pán?“

Sancho Panza poznal je hned a rozhodl se zatajit místo pobytu i stav svého pána; odpověď jim tudíž, že jeho velitel je na jistém místě jistou předůležitou věcí velmi zaměstnán a tu že nesmí prozradit ani za všechna bohatství světa.

„Nikoliv, nikoliv, Sancho Panzo,“ řekl holič, „nepovíte-li nám, kde je, budeme se domnívat a již se domníváme, že jste jej zabil a okradl, nebot' jedete na jeho koni. Bud' nám povíte, kde je pán herky, nebo uvidíte!“

„Mně nemáte co vyhrožovat, já nejsem z těch, co kradou a zabíjejí, at' si zabíjí lidi čas nebo Bůh! Můj pán si překně dělá pokání tamhle v horách,“ a bez zastávky jim hned spěšně vypravoval, v jakém stavu tam zůstal, jaká dobrodružství ho potkala a že on nese dopis paní Dulcineee z Tobosa, dceři Lorenza Corchuela, do níž je pán zamilovaný až po uši.

Oba byli udiveni vyprávěním Sancha Panzy, a ač už znali bláznovství dona Quijota i ráz jeho, když slyšeli o něm, byli však znova překvapeni. Požádali Sancha Panzu, aby jim ukázal dopis, jež má pro paní Dulcineu z Tobosa. Řekl, že je napsán v zápisníku a že pán rozkázal, aby jej dal přepsat na zvláštní papír v první vsi, kam přijede; na to pravil farář, aby mu jej ukázal, že jej přepíše velmi úhledně. Sancho Panza strčil

ruku za řadra pro knížku, ale nenalezl ji a nebyl by ji nalezl, kdyby ji hledal dodnes, neboť zůstala u dona Quijota a rytíř mu ji nedal a jeho nenapadlo říct si o ni.

Když Sancho viděl, že knížky nenalézá, obličeji mu ztuhl jako mrtvému, rychle si znovu ohmatal celé tělo, znovu ji nenalezl, a tu si vjel oběma rukama do vousů, vyrval si jich polovic a pak si bez zastávky vrazil půl tuctu facek, až se mu obličeji a nos zalily krví. Farář a holič, jak to viděli, ptali se, co se mu stalo, že se sebou tak zle nakládá.

„Co se mi stalo?“ řekl Sancho, „ztratil jsem obratem ruky tři osly, z nichž každý byl jako celý zámek.“

„Jakpak to?“ ptal se holič.

„Ztratil jsem zápisník,“ odvětil Sancho, „kde byl dopis pro Dulcineu a úpis, podepsaný pánum, v němž rozkazoval neteři dát mi tři osly ze čtyř nebo pěti, co doma mají,“ a tu jim vylíčil ztrátu svého zvířete. Farář ho potěsil slovy, že až najde jeho pána, přiměje ho, aby obnovil poukaz, a to na rádném papíře, jak je zvykem a obyčejem, protože poukázky v zápisníku nejsou přijímány a plněny.

Tím se Sancho utěšil a řekl, že je-li tomu tak, ztráta dopisu Dulcineee ho příliš netrápí, neboť jej umí téměř nazepamět a může jej diktovat, kde a kdy budou chtít.

„Odříkejte jej, Sancho, tedy,“ řekl holič, „a potom jej napíšeme.“

Sancho Panza se zastavil, drbal se v hlavě, aby si dopis připomněl, přešlapoval z nohy na nohu, chvíli hleděl do země, chvíli prohlížel nebe, když si okousal polovic nehtu na prstu udržuje v napětí ty, kdo si přáli být jeho posluchači, řekl po dlouhé chvíli:

„Na mou duši, pane licenciáte, ať čert vezme, co si z toho psaní patuji, ale začíná takto: Vladařko a hnětená paní moje.“

„To asi nebylo hnětená,“ řekl holič, „ale vznešená nebo šlechetná.“

„Tak jest,“ na to Sancho, „a potom, jestli si dobře vzpomínám, pokračovalo... jestli si dobře vzpomínám...: Nemocný beze spánku a pohaněný líbá Vaší Milosti ruce, nevděčná, škaredá kráska, a pak tam bylo něco o zdraví či nezdraví, jež jí přál, a tak to pokračovalo, až na konci stálo: Tvůj do smrti Rytíř Smutné Postavy.“

Oba posluchači si nemálo libovali dobrou paměť Sancha Panzy a velmi mu ji vychválili a požádali ho, aby jim dopis ještě dvakrát opakoval, aby i oni si jej zapamatovali za účelem opsání. Sancho jim jej opakoval třikrát a třikrát řekl tři tisíce nových nesmyslů; potom se dal do líčení příhod pánových, ale slovem nehlesl o svém lítání vzduchem v této hospodě, do níž se zdráhal vstoupit; řekl také, že jeho pán, až mu přinese dobrou odpověď od paní Dulciney z Tobosa, vydá se na cestu, aby se stal císařem nebo aspoň králem, nebot' na tom se shodli oba a je to snadné stát se jím při jeho statečnosti a síle; a až jím bude, že jeho ožení, nebot' jistě už asi bude vdovcem, s dcerou císařskou, dědičkou bohatého a velkého státu na pevné zemi, nebot' o ostrově že už nestojí. Sancho mluvil tak klidně a tak přihlouple, utíral si chvílemi nos, že oba byli znova udiveni, zvažovali, jak silné je bláznovství dona Quijota, když zasáhlo i rozum onoho chudáka. Neträpili se však vysvětlováním, jak se mylí, mysleli si, že je lépší nechat jej při jeho neškodné domněnce a že se posloucháním jeho nesmyslů znamenitě pobaví. A tak mu jen řekli, aby se modlil za zdraví svého pána, že je možné a myslitelné, že se časem císařem stane, jak říká, nebo aspoň arcibiskupem či jiným takovým hodnostářem.

Na to odvětil Sancho:

„Pánové, kdyby se kola osudu tak zatočila, že by mého pána napadlo být ne císařem, ale arcibiskupem, chtěl bych vědět, co mají arcibiskupové ve zvyku dávat svým zbrojnošům.“

„Dávají jim,“ řekl farář, „nějaký jednoduchý důchod, bud' faru, nebo výnosné kostelnictví, nehledě na oférku, jež obyčejně vynáší také tolik.“

„Ale k tomu je třeba,“ namítl Sancho, „aby zbrojnoš nebyl ženat a dovedl přinejmenším ministrovat při mši, a je-li tomu tak, běda mně, nebot' mám ženu a neznám ani abecedu. Co se mnou bude, vzpomene-li si můj pán být arcibiskupem a ne císařem, jak mívají ve zvyku a obyčeji potulní rytíři?“

„Netrapte se, příteli Sancho,“ pravil holič, „poprosíme vašeho pána a poradíme mu, ba uložíme mu na srdce, aby byl císařem a ne arcibiskupem, což bude pro něj i snazší, nebot' je spíš statečný než učený.“

„Také se mi zdá,“ odpověděl Sancho, „ač mohu říci, že se hodí ke všemu. Já ze své strany budu se modlit k Pánu Bohu, aby ho zavedl tam, kde by nejvíce vydělal, a kde by mi nejvíce mohl dát.“

„Moudře mluvíte,“ pravil farář, „a jednáte jako dobrý křesťan. Ale nyní se musíme dohodnout, jak zprostit vašeho pána zbytečného pokání, které, jak pravíte, provozuje. Abychom uvážili, jak jednat a zároveň pojedli, k čemuž je už čas, bude dobré, vejdemeli do hospody.“

Sancho řekl, aby jen vešli, on že počká venku a že jim později řekne, proč nechce ani nemůže do hospody vejít; že je však prosí, aby mu přinesli něco k jídlu, něco teplého, a také obroku Rocinantovi. Opustili jej tudíž a za chvilku mu holič přinesl jídlo.

Potom oba zvažovali, jakým způsobem dosáhnout cíle, a farář dostal nápad velmi odpovídající vkusu dona Quijota a vhodný pro jejich úmysl; řekl holičovi, že se zamýšlí obléct za potulnou slečnu a on aby se převlékl, jak nejlíp umí, za zbrojnoše, a že pak půjdou za donem Quijotem; slečna se bude tvářit zarmouceně a že potřebuje pomoci a požádá jej o milost, kterou jí jakožto statečný bludný rytíř nebude moci odepřít, totiž aby jel s ní, kam jej povede, napravit křivdu, jíž se na ní dopustil jistý zlý rytíř; poprosí jej také, aby po ní nežádal, by sňala závoj, a neptal se jí na původ, dokud ji nepomstí na onom rytíři. Farář pravil též, že je přesvědčen, že don Quijote vyhoví všemu, oč bude ve věci požádán, a že ho tak dostanou z hor a dovedou zpět do jeho vsi, kde se uvidí, je-li proti jeho bláznovství nějaký lék.

KAPITOLA XXVII.

*o tom, jak uskutečnili farář a holič svůj úmysl, a o jiných věcech,
hodných, aby o nich tato velká historie vypravovala.*

Lazebníkovi se farářův nápad líbil a hned se dali do toho jej uskutečnit. Požádali hospodskou o šaty a čepec a nechali jí v zástavě novou farářovu sutanu. Holič si udělal velký vous z šedého volského ocasu, do něhož hospodský zastrkával svůj hřeben. Hospodská se jich tázala, na co ty věcí potřebují, a farář jí krátce pověděl o blážnovství dona Quijota a jak to přestrojení má jej vyvést z hor, kde právě dlí. Hospodský i hospodská si řekli, že ten blázen je asi jejich host s balzámem, pan létajícího zbrojnoše, a vylíčili faráři vše, co se s ním seběhlo, a nezamlčeli ani to, o čem tak mlčel Sancho. Nakonec oblékla hostinská faráře až radost: nastrojila ho do soukenné sukni s černými, sametovými pruhy na prst širokými a do živůtku ze zeleného sametu, zdobeného bílým atlasem; oba kusy oděvu byly tak z doby krále Wamby. Farář odmítl čepec a vzal si plátěnou, prošívanou čapku, již nosíval na noc, a obtočil si čelo stuhou z černého taftu; z jiného pruhu zhotovil závoj a zakryl jím vous i obličeji, pak si vtlačil do čela klobouk, jenž byl tak velký, že jej mohl mít za slunečník, oděl se pláštěm a vsedl bokem jako dáma na mezka; holič vsedl na svého, maje po pásmu rudošedý vous, neboť jak už řečeno, byl to vlastně ocas strakatého vola.

Rozloučili se se všemi i s dobrou Maritornes, která slíbila, že se bude, ač hříšnice, modlit růženec, aby jim Boh přál zdaru v tom nesnadném, však křesťanském podniku, jehož se zhostili.

Ale sotva farář opustil hospodu, řekl si, že hřeší takovým chováním, že je neslušné, aby se kněz takovýmto způsobem oblékal, i když má důležitý důvod; řekl to holičovi a požádal ho, aby si vyměnili šat, že bude správnější, aby holič by potřebnou dámou, on že se vystrojí za zbrojnoše, čímž bude jeho hodnost méně zneuctěna; nechce-li svolit, on že dále nepojede, i kdyby bral dona Quijota sám čert. Vtom přišel San-

cho a vida je oba v takovém úboru nemohl se zdržet smíchu. Holič svolil ke všemu, co farář žádal, vyměnili si role a farář jej zpravil, jak si vést a co říci donu Quijotovi, aby byl pohnut a odešel s ním i opustil místo, zvolené k plánu pokání. Holič odvětil, že by vše rádně provedl i bez návodu. Rozhodl se, že se do ženského obleče teprve, až budou v blízkosti dona Quijota, i složil šaty, farář si upravil vous a pokračovali v cestě pod vedením Sancha Panzy, jenž jim vypravoval, co je potkalo s bláznem v horách, jak našli tlumok a co v něm, neboť třebaže hloupý, Sancho byl trochu lakomec.

Druhého dne dorazili na místo, kde si Sancho nechal znamení z větviček, aby našel místo pobytu svého pána; poznal je a řekl jim, že je to vchod a že se mohou oblékat, je-li to třeba k osvobození jeho pána; neboť mu předtím pověděli, že tato jízda a toto přestrojení jsou velmi důležité, má-li být jeho pán zproštěn špatného života, jež si zvolil, a že mu kladou na srdce, aby pánovi neříkal, kdo jsou, ani že je zná, a otázeли se ho, což se stane jistě, odevzdal-li list Dulcinee, aby jen řekl, že ano a protože neumí číst, vzkazuje mu Dulcinea ústně, aby se pod trestem nemilosti ihned vydal k ní, že na tom velmi záleží; tímhle a tím, co oni sami mají v úmyslu donu Quijotovi říci, že jej jistě obrátí na lepší život a způsobí, že bude usilovat o to stát se císařem nebo králem, protože není nebezpečí, že by se stal arcibiskupem.

Vše to Sancho vyslechl a dobře si zapamatoval a děkoval jim za to, že chtějí pánovi radit k císařství, a ne k arcibiskupství, protože prý si myslí, že více milosti mohou svým zbrojnošům prokázat císařové než potulní arcibiskupové. Také jim řekl, že by měl jet napřed, vyhledat jej a vyřídit mu vzkaz dámy, jenž stačí, aby byl vyveden z onoho místa bez jejich námahy.

To se jim zamlouvalo, i rozhodli se na něj počkat, až se vrátí s novinou, že pána našli. Sancho vjel do horských úžlabí, zanechal oba v jednom z nich, jímž tekl malý klidný potůček ve stínu skal a několika stromů, příjemném a svěžím. Přijeli tam druhého dne měsíce srpna, v době, kdy v oněch končinách bývá horko největší, byly tři hodiny od-

poledne, a to vše činilo místo příjemnějším a lákalo, aby tam vyčkali Sancha, což i učinili.

Když tak oba klidně odpočívali ve stínu, uslyšeli hlas bez průvodu hudebního sladce a příjemně znějící, čemuž se velmi podivili, protože se jim zdálo, že na oněch místech není věru, kdo by tak hezky zpíval; říká se sice, že v lesích a polích bývají pastýři nádherných hlasů, ale to je výmysl básnický, ne pravda.

Jejich údiv vzrostl, když seznali, že píseň je veršovaná, a to ne jako veršují venkovští pastevci, ale vzdělaní dvořané. To potvrdily tyto verše:

Co srdce moje nejvíc raní?

Pohrdání.

Co myšlenek mých krutý host?

Žárlivost.

Co snadnou zkouškou pro mne není?

Odloučení.

A na úlevu ani pomyšlení,

když víře v život stále brání

jen nelítostné pohrdání

a žárlivost a odloučení.

Co budí bolest, jíž jsem zmámen?

Lásky plamen.

Co radost ničí, jíž jsem žádostivý?

Osud tklivý.

Ó srdce, kde tě ztratím umíraje?

V branách ráje.

Již cítím, jak mi život saje

a jak mě hubí divá síla,

a zřím, jak v jeden proud se slila

má láska, osud, mocnost ráje.

Co tíži mého žalu zdrtí?

Dotek smrti.

Co do srdce se lstivě vkrádá?

Lásky zrada.

Čím láska žhavých ran se zprostí?

Šíleností.

*Je marné doufat, že se zhostí
mé srdce vášně, jež jím zmítá,
když vyléčit se může nemoc moje líta
jen smrtí, zradou nebo šíleností.*

Hodina, doba, samota, hlas i umění zpěvákovo udivilo oba posluchače a bylo jim opravdovým požitkem. Zůstali tiše čekajíce, uslyší-li ještě něco; ale když mlčení trvalo dlouho, chtěli jít hledat umělce, který tak dobře zpíval; už vstávali, aby to učinili, když je týž hlas, který znova zazněl, přikul k místu. Zpíval tuto znělku:

*Ó svaté přátelství, tvých křídel chvění
až v nebeské tě odvanulo stany
a stín je matný, přízrak rozedraný,
zde nechalo jsi při svém rozloučení.*

*V něm stopy tvého míru není,
jak zakryly jej těžké temna brány,
a v citech věrnosti ted' zejí bědné rány,
jež dobro v činy nejspatnější mění.*

*Ó přátelství, ó, vrat' se bez prodlení,
když podvod v roucho tvé se halí,
a mnohou čistou mysl smutkem kalí.*

*Již strhni šat svůj ze zla, jež je plení,
neb zachvátí svět bojů strašný plamen
a nezůstane na kameni kámen.*

Zpěv skončil hlubokým vzdechem a ti dva začali znovu pozorně vyčkávat dalšího zpěvu; ale když viděli, že zpěv změnil se ve vzlykání a žalostné vzdechy, přáli se dozvědět, kdo je tím smutným, stejně výtečným ve zpěvu jako truchlivým v pláči. Nešli daleko, když obcházeli skálu, spatřili muže postavy a podoby, jakou jim vykreslil Sancho Panza vyprávěje jim příběh o Cardeniovi. Muž je spatřil, ale zůstal klidný, bez úleku, s hlavou na prsa skloněnou jako v zamýšlení, a nezvedl oči více než jednou, když se tak znenadání objevili. Farář, člověk výmluvný (věděl už o jeho neštěstí, neboť ho po některých znameních poznal), přistoupil k němu a krátce, avšak obratně jej poprosil, aby nechal toho bídného života, aby o něj nepřišel, což by bylo neštěstí všech neštěstí.

Cardenio byl tehdy při plném rozumu, mimo zuřivé záchvaty, jež ho tak často vědomí zbavovaly, a když viděl oba v šatech tak neobvyklých v oné pustině, trochu se podivil, zvláště když slyšel, že k němu mluví v jeho věci jako v záležitosti známé. Neboť to poznal ze slov farářových i odvětil:

„Vidím, pánové, at' jste kdokoliv, že nebe, jež pečeje o dobré, ba často i o zlé lidi, mně nehodnému posílá na tato vzdálená a zapadlá místa lidi, kteří by mi před oči předvedli živě a názorně, jak nerozumně žijí, a snažili se mě převésti na život lepší. Ale poněvadž nevědí, co vím já, že totiž, uniknu-li této bídě, čeká mě horší, snad mě budou mít za člověka mdlého rozumu, nebo dokonce ještě hůře – za blázna. A nebyl by to div, neboť je mi samotnému patrné, že představa mého neštěstí je ve mně tak mocná a tak mě ničí, že nejsem schopen tomu zabránit, zkamením někdy jako skála a pozbudu všeho smyslu i pochopení; dozvím se o tom, když mi o tom lidé povědí a ukáží mi známky toho, co jsem ovládaný oním hrozným záchvatem činil, a pak nemohu nic než marně se trápit, proklínat se bez užitku a výsledku a omlouvat své šílené kousky vyprávěním jejich příčiny, chce-li mě kdo vyslechnout; poznají-li

rozumní lidé, co je příčinou, nejsou udiveni účinky, a nemohou-li mi dát lék, alespoň mi nedávají vinu a jejich hněv pro mou zuřivost mění se v lítost nad mým neštěstím. A jestliže vy, pánové, přicházíte s týmž úmyslem jako jiní, prosím vás dříve, než budete pokračovat v rozumných svých důvodech, abyste vyslechli vyprávění o mé neštěstí, neboť možná, že až jej poslechnete, zhrozíte se marné námahy léčit útěchou nemoc, na kterou léku není.“

Oba netoužili po ničem více, než aby se z jeho úst dověděli o příčině jeho neštěstí, i prosili jej, aby vypravoval, slibujíce, že pro jeho vyléčení nebo útěchu neučiní nic, čeho by si nepřál; a tu začal smutný kavalír svůj truchlivý příběh téměř týmiž slovy, jimiž jej líčil donu Quijotovi a pastýři několik dní před tím, kdy pro mistra Elisabata a puntičkářství, s nímž don Quijote bránil čest rytířskou, zůstalo vypravování neukončeno, jakož již pověděno. Tentokrát však chtěl dobrý osud, že záchvat šílenství nenastal, a mohl dopovědět až do konce. Když došel až k tomu, jak don Fernando našel lístek v knize o Amadisovi Galském, Cardenio pravil, že jej zná z paměti a že zněl takto:

„Luscinda Cardeniovi. Den za dnem odkrývám ve vás přednosti, jež mě nutí, abych si vás více vážila, a chcete-li tudíž, abych vám tento dluh splatila, ale přitom ochránila veškerou svou čest, můžete toho lehce dosáhnout: mám otce, jenž vás zná a který mě miluje a který, aniž mi tím učiní nejmenší násilí, vyplní vaši oprávněnou touhu, vážíte-li si mne skutečně tak, jak pravíte a jak věřím.“

Tento list mě přiměl, abych požádal o Luscindu, jak jsem již pravil, a tento list způsobil též, že don Fernando pokládal Luscindu za jednu z nejrozumnějších a nejbystřejších žen doby a pojhal přání zničit mě dřív, než se moje touha splní. Řekl jsem donu Fernandovi, že otec Luscindin čeká, až otec můj o ni pro mne požádá, což se mu neodvažuji říci obávaje se, že by nesouhlasil, ne pro to, že by dobře neznal stavu, dobroty, ctnosti a krásy Luscindiny a toho, že je schopna být ke cti kterémukoliv rodu ve Španělsku, ale proto, že, jak vím, nepřeje si, abych se ženil tak záhy, dokud není patrnou ještě, co vévoda Ricardo se mnou zamýšlí. Nakonec jsem se mu přiznal, že si to otci netroufám svěřit dílem z řečeného důvo-

du, dílem z jiných, jež mě zbavují odvahy a jež přitom neznám; že jen cítím, jako by se moje touha nikdy neměla stát skutečností.

Na to vše mi don Fernando odpověděl, že on sám chce promluvit s mým otcem a přimět jej k rozmluvě s otcem Luscindiným. Ó ctižá-dostivý Marie! Krutý Catilino! Hanebný Sulo! Zákeřný Galanone! Zrádný Velide! Mstivý Juliane! Lakomý Jidáši! Zrádce, ukrutníku, mstivý zákeřníku, čím ti ublížil nebohý, který ti tak upřímně svěřil tajemství a blaho svého srdce? Čím tě urazil? Co ti pověděl nebo co ti poradil, co by nemělo cílem tvoji větší čest a prospěch? Ale proč naříkám, já ne-šťastný, když je jisté, že je-li ve hvězdách psáno o něčím neštěstí, řítí se dolů z nebe tak zuřivě a prudce, že není pozemské síly, jež by je zadrže-la, ani lidského důvtipu, jenž by je předešel. Kdo by si byl pomyslel, že don Fernando, urozený kavalír, vzdělaný, za služby mně zavázaný, do-sti mocný, aby dosáhl lásky, jakmile by po ní zatoužil a kdekoliv by si jí přál, pokusí se, jak se říká, odcizit mi jedinou moji ovečku, kterou jsem ještě ani neměl? Nechme však těchto úvah, neužitečných a neprospěš-ných, a navažme znova přetrženou nit nešťastného mého příběhu!

Donu Fernandovi se zdálo, že moje přítomnost mu překáží v usku-tečnění jeho falešného, zlého úmyslu, i rozhodl se poslat mě k staršímu bratru pod záminkou, že ho požádám o peníze na šest koní, které ze-lstivosti a jen proto, aby mě vzdálil pro pohodlnější vykonání svého hříšného úmyslu, koupil téhož dne, kdy se nabídl promluvit s mým otcem. Mohl jsem snad předejít zradě? Mohl jsem vůbec na ni jen po-myslet? Nikoliv, naopak velmi ochotně jsem se nabídl, že vyjedu ihned, těšil jsem se z dobré koupě.

Té noci mluvil jsem s Luscindou a řekl jsem jí, na čem jsem se s donem Fernandem shodl, a aby pevně doufala, že naše dobré a spra-vedlivé tužby dojdou splnění. Odvětila mi, stejně málo se obávajíc úkladu dona Fernanda, abych se hleděl vrátit brzo, poněvadž myslí, že naše přání budou naplněna ihned, jakmile můj otec promluví s jejím. Nevím, čím to bylo, ale když mi to říkala, vhrkly jí slzy do očí a hlas se jí zadrhl, takže mi nemohla říct nic z ostatních věcí, které mi svěřit, jak se zdálo, chtěla. Podivil jsem se této příhodě, dosud nevídáné u ní, neboť

vždy jsme mluvíváli, když dobrý osud a moje obratnost nás svedly, vesele a šťastně, bez slz, vzdechů, žárlivosti, podezření a obav. Vždy jsem se tím cítil šťastnější a děkoval nebesům, že mi ji dala; vynášel jsem její krásu, podivil jsem se její síle a rozumu a ona mi stejným splácela, chválila na mně vše, co se jí jako zamilované chvályhodné zdálo. Při tom jsme si říkali tisíce hlopustek a co se našim sousedům a známým stalo, a vrcholem mé odvahy bylo uchopit násilím její bílou, krásnou ruku a přitisknout ji k ústům, pokud dovolovala úzká, nízká mříž, dělící nás. Však v noci, jež předcházela mému neblahému odjezdu, plakala, vzdychala a tesknila, pak odešla a nechala mě plného zmatku a neklidu poděšeného těmito nevídánými, smutnými projevy bolesti a zármutku. A nechtěje mařit své naděje, přičetl jsem vše síle její lásky ke mně a bolesti, již obvykle působí rozloučení v nitru milenců.

Nakonec jsem odjel smutný a zamyšlený, s duší plnou domněnek a předtuch, o nichž jsem nevěděl, čeho se vlastně týkají: byla to zřejmá znamení trpkého osudu a neštěstí, jež mě očekávaly. Dorazil jsem na místo poslání, odevzdal jsem list bratru dona Fernanda; byl jsem přijat dobře, však ne hned vyřízen, neboť mi k velké mé nevoli rozkázal čekat osm dní, a to někde, kde by mě vévoda, jeho otec, nespátril, protože prý bratr píše, aby mu peníze poslal bez otcova vědomí. Vše to byla lešt zrádného dona Fernanda, neboť jeho bratr měl peněz dost a mohl mě vypravit zpět ihned. Ten rozkaz byl takový, že bych ho byl málem neuposlechl, tak se mi zdálo nemožné žít tolik dní odloučen od Luscindy. Nicméně jsem se podrobil jakožto dobrý služebník, ač jsem viděl, že to na újmu mého štěstí.

Ale čtvrtého dne vyhledal mě jakýsi muž s dopisem, po jehož obálce jsem seznal, že je od Luscindy, neboť písma bylo její. Otevřel jsem jej ve strachu a poděšený, přesvědčen, že jen věc velmi vážná přiměla ji psát mně, když jsem vzdálen, neboť i když jsem byl doma, činila tak zřídka. Zeptal jsem se toho člověka, než jsem začal číst, kdo mu list dal a jak dlouho trvalo, než mne dojel. Odvětil, že náhodou procházel o poledni ulicí města a tu jakási velmi hezká paní zavolala ho z okna, celá uplakaná, a řekla mu rychle:

,Bratře, jste-li křesťanem, jakým se zdáte být, pro lásku boží vás prosím, abyste ihned dopravil tento list na místo a osobě, jež jsou na obálce jmenovány. Poznáte obojí snadno a budete mít zásluhu u Boha; a aby pro vás bylo možné vše vykonat, vezměte, co je v tomto šátečku.'

Řekla to a hodila oknem šáteček, v němž bylo zavázáno pět reálů, zlatý prsten, jež tuto mám, a dopis, který jsem vám odevzdal. Nečekala na odpověď a zmizela od okna, když spatřila, že jsem zvedl šáteček i dopis a jí dával znamení, že vykonám její rozkaz. Vida, že je mi tak dobře zaplaceno za práci s dodáním listu a že jde podle nápisu na obálce o vás, pane, jehož velmi dobře znám, i dojat slzami té krásné paní, rozhodl jsem se nespolehat na nikoho, ale dodat vám dopis osobně; cestu, jež, jak víte, čítá osmnáct mil, vykonal jsem za šestnáct hodin.'

Slova ochotného a nečekaného posla tak na mne působila, že se mi nohy chvěly a sotva jsem se na nich udržel. Otevřel jsem dopis, který pravil takto: - *Slovo, jež vám don Fernando dal, že promluví s vaším otcem, aby tento jednal s mým, splnil více na dobro svoje než ve váš prospěch. Vézte, pane, že si mě vyžádal za manželku, a můj otec pohnutý výhodami, jimiž vás podle něho don Fernando předčí, vyhověl mu tak ochotně, že za dva dny se mají konat oddavky, a to tak tajně a skrytě, že svědky budou jen nebesa a několik domácích. Představte si, jak mi je! Uvažte, máte-li přijít! Výsledek záležitosti vám ukáže, mám-li vás ráda čili ne. Dej Bůh, aby vás tento list došel dřív, než moje ruka bude nucena spojit se s rukou toho, kdo tak špatně dodržuje dané slovo.* -

Takový byl celkem obsah listu, jenž mě přiměl k návratu okamžitě, aniž jsem čekal na odpověď a peníze. Poznal jsem zcela jasně, že ne koupě koní, ale choutka přiměla dona Fernanda, aby mě vyslal k bratrovi. Hněv proti němu a strach, že přijdu o poklad, jehož jsem si tolikaletou službou a tužbou zasloužil, daly mi křídla, neboť jakoby letem dostihl jsem příštího dne domova právě v hodinu, kdy bylo možné se sejít k rozmluvě s Luscindou. Přijel jsem tajně, zanechal jsem mezka, na němž jsem přijel, v domě dobrého muže, jenž mi doručil dopis, a štěstí mi přálo, že jsem nalezl Luscindu u mříže, jež bývala svědkem naší lásky. Poznali jsme se oba, ale nikoliv tak, jak jsme se poznat

měli. Neboť kdo na světě může se honosit, že pronikl a poznal těkavé myšlení a nestálost ženy? Nikdo, dozajista!

Jakmile mě Luscinda spatřila, řekla: Cardenio, jsem svatebně ustrojena a v pokoji očekává mě zrádný don Fernando, ctižádostivý můj otec a svědci, kteří spíše uvidí mou smrt než moje oddavky. Neboj se, příteli, ale snaž se být při té oběti, neboť, nebudu-li jí moc zabránit slovy, dýka, kterou jsem u sebe ukryla a jež doveďe vzdorovat i většímu násilí, ukončí můj život projevujíc lásku, již jsem k tobě chovala a chovám. – Odvětil jsem jí v spěchu polekaný a v obavě, že mi k odpovědi nestačí čas: Necht', paní, tvoje skutky potvrdí tvá slova, neboť máš-li dýku, abys pravdivost svou dokázala, mám já meč, abych tě bránil anebo se zabil, bude-li k nám osud nepříznivý.

Nemyslím, že vyslechla všechna moje slova, neboť jsem slyšel, že ji volají, protože ženich čekal. Tím snesla se noc mého zármutku, zapadlo slunce mé veselosti, zůstal jsem beze světla v zraku a rozumu v mysli. Nebyl jsem schopen vejít do jejího domu, nemohl jsem se ani hnout; ale uvážil jsem, jak důležitá je moje přítomnost při tom, co se může stát, vzbudil jsem v sobě života, co jsem mohl, a vstoupil jsem do jejich domu, a ježto jsem už dobře znal jeho východy a vchody, ač jsem šel spíše hlučně než tajně, nikdo mne nespářil. Tak nepozorovan mohl jsem se ukrýt ve výklenku okna, zakrytého konci a záhyby dvou čalounů, jimiž jsem, sám neviděn, mohl vidět vše, co se v pokoji dělo.

Jak vypovědět zděšené bušení mého srdce v té chvíli! A myšlenky, jež mě napadly! A úmysly, jež jsem pojal! Bylo jich tolik a takové, že nelze je vypovědět a nebylo by ani dobré, kdyby byly projeveny. Stačí, povím-li, že ženich vstoupil do pokoje v obvyklém svém šatě. Za svědkou měl bratrance Luscindina a v celém pokoji nebylo cizince kromě domácích služebníků. Za okamžik vstoupila z vedlejší místo Luscinda, provázena matkou a dvěma komornými, přizdobena a vystrojena, jak její stav a krása zasloužily a jak odpovídalo jí, která byla vzorem elegance a vkusu dvorského. Nebyl jsem schopen pro napětí a rozčilení všimnout si podrobně, co na sobě měla, jen jsem rozeznal barvy, rudou a bílou, a v záři drahých kamenů a klenotů, zdobících hlavu i šat, nade

vše krásou vynikající zvláštní nádheru zlatých vlasů, jež oslnivě svítily stejně, ba více než drahé šperky a zář čtyř pochodní v pokoji.

Ó vzpomínko, smrtelný nepříteli mého uklidnění, k čemu dnes představovat si nevyrovnatelnou krásu mé zbožňované, smrtelné nepřítelkyně? Nebude lépe, krutá vzpomínko, připomeneš-li a představíš-li mi, co potom učinila, abych, pohaněn tou zjevnou urážkou, snažil se ne-li o pomstu, alespoň o konec svého života?

Nemrzte se, pánové, pro toto mé odbočování, nebot' moje bolest není z těch, jež lze vylíčit krátce a stručně, a každá okolnost její zdá se mi hodnou dlouhého vyprávění."

Na to mu farář odpověděl, že nejen nejsou nuděni jeho vyprávěním, ale naopak podrobnosti, jež podává, velmi se jim zamlouvají, nebot' nezaslouží mlčení, ale též pozornosti jako samo jádro příběhu.

„Tak tedy," pokračoval Cardenio, „když byli všichni shromážděni, vstoupil farář a vzal oba za ruku, jak to za podobného obřadu má být, pravil: Berete si, panno Luscindo pana dona Fernanda, zde přítomného, za zákonného manžela, jak předpisuje svatá matka Církev? Naklonil jsem se celou hlavou a šíjí z čalounů a nastražil sluch, s duší pobouřenou jsem očekával, co Luscinda odpoví, čekal jsem z této odpovědi bud' ortel své smrti, nebo potvrzení života.

Ó, že jsem se tehdy neodvážil vystoupit a vzkříknout: Luscindo, Luscindo, pohled', co činíš, považ, čím jsi mi povinna, pomysli, že jsi má a že nemůžeš být ničíjiná! Pamatuj, že, řekneš-li: ano, vezmeš mi tím život! Zrádce done Fernando, lupič mé slávy, vrah mého života, co chceš? Co zamýšlíš? Nezapomeň, že nemůžeš křesťansky dojít cíle svých přání, nebot' Luscinda je má žena a já její manžel. –

Já šílenec! Dnes, když jsem mimo nebezpečí, říkám, co jsem měl učinit, a neučinil! Dnes, když jsem si nechal uloupit poklad, proklínám lupiče, jemuž jsem se mohl pomstít, kdybych měl k tomu tolik odvahy, co jí mám k náruku. Byl jsem zbábělec a hlupák, i právem nyní umřu zdrcen, lítostivý a blázen. Farář očekával odpověď Luscindinu a ona dlouho s ní meškala, a když jsem již myslел, že tasí dýku, aby naplnila svoje slova, nebo hotoví se vyslovit pravdu či přiznání nějaké v můj

prospěch, slyším, jak praví umdlévajícím se a chabým hlasem: „Ano, beru!“ A totéž řekl don Fernando, podal jí prsten a byli nerozlučitelně spojeni. Ženich přistoupil obejmout svoji ženu, však ta, položivši si ruku na srdce, klesla ve mdlobách do náručí matčina.

Zbývá ještě říci, jak bylo mně, který jsem viděl na jejím přisvědčení, že z nadějí mých ztropen posměch, že slova a sliby Luscindiny byly lživé a že nikdy nebudu už moci nabýt bohatství, jež jsem v tom okamžiku ztratil. Zůstal jsem bezradný a zdálo se mi, že mě nebesa opustila, že se mi země, po níž chodím, stala nepřítelem, že vzduch upírá dechu mým vzdechům a voda vlhkosti mým zrakům; jen oheň ve mně vyšlehl, že jsem celý planul vztekem a žárlivostí.

Všichni se polekali mdloby Luscindiny, matka jí rozepjala šat na prsou, aby jí poskytla vzduchu, a tu našla za řadry zapečetěný list, po němž ihned sáhl don Fernando a dal se do čtení ve světle jedné z pochodní; když jej dočetl, sedl do křesla, dal hlavu do dlaní hluboce zamýšlený, aniž by přispěl pomocí k probuzení ženy své ze mdlob. Já, vida všechno služebnictvo ve zmatku, rozhodl jsem se odejít, atž jsem spatřen nebo ne, rozhodnutý, že, dopadnou-li mě, provedu něco, aby celý svět poznal spravedlivý hněv mých prsou na trestu falešného dona Fernanda a na nestálosti omdlevší zrádkyně.

Ale osud, který mě asi zachovává pro horší bědy, jsou-li takové, rozkázal, abych v tom okamžiku měl dost rozumu, kterého jsem potom pozbyl: upustil jsem od pomsty na svých největších nepřátelích (jež by byla snadná, neboť neměli o mé přítomnosti tušení), řekl jsem si, že sám na sobě a vlastní rukou vykonám trest, jehož oni by si zasloužili, a to snad ještě krutější, než bych byl tehdy vykonal na nich tím, že bych je zabil: neboť smrt náhlá rychle ukončuje trápení, ale smrt, jež spočívá v trvalých mukách, zabíjí stále, a život přece neukončí.

Nakonec jsem vyšel z domu a vrátil se tam, kde jsem nechal mezka, dal jsem jej osedlat, bez rozloučení jsem na něj vsedl a opustil město, neodvážil jsem se na ně zpět pohlédnout jako druhý Lot. Když jsem se viděl v širém poli sám a kryla mě tma noci, jejíž ticho mě zvalo k nářku, při němž nebylo obav, že jej někdo uslyší a pozná, povolil jsem hlasu

a propukl do takového proklínání dona Fernanda a Luscindy, jako by jím bylo napraveno bezpráví na mně spáchané.

Spíhal jsem jí do ukrutnic, nevděčnic, zrádných a necitelných a především lakotných, poněvadž bohatství sokovo zaslepilo zrak její vůle, odňalo mi ji a dalo ji tomu, k němuž se osud ukázal štědřejší a milostnější. A uprostřed zločečení a urážek jsem ji zase omlouval, říkal si, že není divu, chtěla-li se dívka vychovaná v domě rodičů, zvyklá poslušnosti, zachovat podle jejich vůle, když jí přece dávali šlechtice tak významného, bohatého a vznešeného; neboť kdyby ho nechtěla, lze se domnívat, bud' že nemá rozumu, nebo že má jiného milence, což by bylo velmi na úkor jejího dobrého jména a pověsti.

Potom jsem si znova říkal, že kdyby byla řekla, že já jsem jejím snoubencem, všichni by viděli, že ve mně neudělala tak špatné volby, aby jí nakonec neodpustili, neboť dřív, než se jim naskytl don Fernando, nemohli si oni sami přát nikoho lepšího za ženicha své dcery než mne, ledáže by si přáli věcí nerozumných; mohla říci dřív, než ji násilím přiměli k tomu poslednímu (aby dala svou ruku), že už jsem jí zadal svoji, a já bych přišel a potvrdil vše, co by se jí podařilo v té věci namluvit. Nakonec jsem zůstal na tom, že to bylo málo lásky, málo rozumu, mnoho ctižádosti a touha po vznešeném bydle, co způsobilo, že zapomněla na slova, jimiž mě oklamala a udržovala v pevné naději a čestné touze.

S takovýmto nářkem a takovou bolestí projel jsem zbytek noci a dorazil jsem za úsvitu k jednomu z průsmyků v těchto horách, jímž jsem putoval další tři dny cestou necestou, až jsem zastavil na louce, nevím, kde už v těchto horách, a tázal jsem se jakýchsi pastýřů tam po nejneschůdnější části horstva. Řekli mi, že zde, i ihned jsem se sem vydal s úmyslem skončit zde svůj život; když jsem se blížil této divočině, mezek můj klesl mrtev únavou a hladem, či spíše, aby se zbavil tak zbytečného nákladu, jakým jsem byl já. Zůstal jsem opěsalý, umořen, ztýráno hladem, nemaje ani nehledaje, kdo by mi pomohl.

V tom stavu ležel jsem, nevím, jak dlouho na zemi, až jsem vstal, hladu prost, a nalezl u sebe několik pastýřů, kteří se mne asi v bezmoci ujali,

neboť mi vyprávěli, jak mě nalezli a jak jsem mluvil takové nerozumnosti a nesmysly, že bylo zřejmé, že jsem ztratil rozum.

A od té doby cítívám, že ne vždy mám mysl zdravou, ale často tak zmořenou a skleslou, že se dopouštím tisícerých bláznovství, strhávám si šat, křičím v těchto pustinách, proklínám svůj osud a opakuji marně milované jméno své nepřítelkyně, a nedělám to s jiným úmyslem než zejmír s jejím jménem na rtech; když se vzpamatuji, jsem tak unaven a ubit, že sotva sebou pohnu. Mým obvyklým příbytkem je dutina korkovníku, schopná ukrýt moje bídne tělo. Pastýři skotu a koz, toulající se těmito horami, milosrdně mě vydržují, kladou mi jídlo na cesty a skály, kudy si myslí, že asi půjdou, a tak, ač rozumu nemám, z přirozené nutnosti poznávám jídlo a dostávám chut' je okusit a vůli snít je. Někdy mi vypravují, když mě najdou při smyslech, že vystupuji na cestách a odnímám jídlo násilím pastýřům, kteří je nesou ze vsi na salaše, ač mi je nabízejí dobrovolně.

Takto trávím svůj bídny a bolestný život, dokud se nebesům nezráčí ukončit jej aneb způsobit, abych si nevzpomíнал na krásu a zrádnost Luscindinu a na urážku dona Fernanda. Učiní-li to a život mi ponechají, myšlenky mé stanou se rozumnější; ne-li, nezbývá než prosit je, aby se smilovala nad mou duší, neboť necítím v sobě schopnosti ani sil vyvést své tělo z této nesnáze, do níž jsem je dobrovolně zavedl.

To jest, páновé, hořký příběh mého neštěstí. Povězte, je-li takový, je možné líčit jej s menší bolestí, než byla u mne patrná? A nenamáhejte se přesvědčovat mě a dávat mi rozumné rady k mému vyléčení, neboť pomohou mi tak jako lék, předepsaný slavným lékařem nemocnému, jenž jej odmítá. Nepřeji si zdraví bez Luscindy, a poněvadž ona chce náležet jinému, ač patří nebo má patřit mně, já chci být neštastný, třebaže jsem mohl být štastný. Chtěla mě zničit navždy svou vrtkavostí, já míním ukojit její vůli, usiluji o to se zničit a bude to příkladem do budoucna, že mně jedinému chybělo to, co všem neštastníkům zbývá, jimž nemožnost útěchy bývá právě útěchou, kdežto pro mne je jen důvodem k většímu žalu a bolesti, jež, myslím, neskončí jinak než smrtí."

Tu skončil Cardenio své dlouhé vypravování, svou historii stejně oplývající slzami jako láskou a v okamžiku, kdy se farář chystal říci mu pár slov útěchy, zarazil jej hlas, který zaslechl a jenž žalostným tónem pronesl, co se poví v dalším oddílu této knihy. Nebot' na tomto místě končí moudrý a svědomitý dějepisec Cide Hamete Benengeli oddíl přítomný.

(Konec knihy první)

KNIHA DRUHÁ

KAPITOLA XXVIII.,

*jež líčí nové a příjemné dobrodružství, které potkalo faráře a holiče
v horách.*

Přešťastné a blažené byly doby, kdy na svět přišel statečný rytíř don Quijote de la Mancha, neboť díky jeho šlechetnému úmyslu vzkřísit a světu navrátit zašlý a téměř vymřelý řád bludných rytířů těšíme se nyní, v našem čase, tak chudém na zábavu, nejen příjemnou a pravdivou jeho historií, ale i povídkami a epizodami této historie, stejně příjemnými, vtipnými a pravdivými. Historie, navazující svou zamotanou, pokroucenou a spletenou niť, vypravuje, že, jakmile se farář přichystal k útěše Cardenia, přerušil ho hlas, který zaslechl ajenž smutně pravil:

„Ach, Bože, zdali jsem už doopravdy nalezla místo, vhodné za hrob obtížnému břemeni mého těla, jež vleku tolik nerada? Snad, jestliže nelze samota, kterou slibují tyto hory. Běda mně nešťastné! Oč příjemnějšími společníky mi budou tato skaliska a houští, neboť mi dovolí pláčem postěžovat si nebesům na své neštěstí, než jakákoli bytost lidská! Neboť není na světě nikdo, kdo by mi poradil v pochybách, utěšil mě v pláči a ulevil mi v neštěstí.“

Všechna tato slova vyslechli farář a jeho druhoté, a poněvadž se jim zdálo, že se mluví nabízku (a také tomu tak bylo), zvedli se, aby vyhledali původce, a neušli ještě dvacet kroků, když za skaliskem spatřili pod jasanem sedícího chlapce, oblečeného po selsku; do tváře mu neviděli, neboť hlavu měl schýlenou, když myl si v potůčku nohy. Přiblížili se k němu tak tiše, že je neslyšel, všímal si ostatně jen svých nohou, které se podobaly opravdu dvěma bílým krystálům, jež se zrodily mezi ostatním kamením potoka. Tato bělost a krásu nohou je překvapila a napadlo je, že nebyly stvořeny, aby šlapaly hrudy a kráčely za pluhem a voly, jak ukazoval šat jejich pána; vida, že o nich nemá tušení, farář jdoucí první, pokynul druhým dvěma, aby se skrčili nebo ukryli za bal-

vany. Všichni tak učinili, sledovali pozorně hochovo počínání: oděn byl v hnědý kabát s šousy, bíle přepásaný; i kalhoty a kamaše měl z hnědého sukna a na hlavě hnědou čepici; kamaše měl vyhrnuté do půl lýtek, která vypadala jako z bílého alabastru.

Když ty hezké nohy domyl, osušil si je šátkem, jejž vytáhl z čepice; a když ji smekal, zvedl hlavu a ti, kdo jeho hnutí sledovali, shlédli krásu vskutku nevyrovnatelnou, takže Cardenio zašeptal faráři:

„Není-li to Luscinda, není to tvor lidský, ale božský.“

Hoch sňal čepici, zatrásl hlavou a po obou stranách rozpustily se vlasy, že by jim i sluneční paprsky mohly závidět. Podle toho poznali, že domnělý sedlák je žena, jemné stvoření, nejhezčí, co ti dva dosud viděli; ba i Cardenio, který znal a vídal Luscindu, prohlásil později, že pouze krásu Luscindina mohla by závodit s krásou touto. Dlouhé, zlaté vlasy nejen jí pokryly ramena, ale zakryly ji celou kol dokola, že nebylo z jejího těla vidět nic krom nohou: tak hojně a tak dlouhé byly. Místo hřebene užila rukou, a podobaly-li se její nohy ve vodě kusům křišťálu, její ruce, ponořené do vlasů, byly napadlým sněhem.

To vše uvádělo diváky čím dál v tím větší úžas a touhu zjistit, kdo je neznámá. Rozhodli se tudíž ukázat se, a jakmile se vzpřímili, krasavice zvedla hlavu, oběma rukama si odhrnula vlasy z očí, aby viděla, kdo to zašustil, však jakmile je spatřila, vyskočila neobutá, s vlasy rozpuštěnými, chopila vedle ležící uzlík, nejspíš prádla, a chtěla utéct, celá překvapená a zděšená. Ale po šesti krocích klesla k zemi, neboť jemné její nožky nesnesly ostrého kamení. Vidouce to přistoupili k ní všichni a farář první promluvil:

„Zůstaňte, paní, at' jste kdokoliv, neboť lidé, které vidíte, nemají jiného úmyslu, než vám sloužit. Není proč byste měla tak nevhod prchat, neboť ani vaše nohy to nesnesou, ani my to nedovolíme.“

Ustrnulá a popletená neodpověděla slovem.

Přikročili tedy ještě blíže a farář ji vzal za ruku se slovy:

„Co vás šat zapírá, paní, vaše vlasy přiznávají a jsou jasným znamením, že důvod věru nemálo důležitý přiměl vás zakuklit svou krásou šatem tak nehodným a dovedl vás do takové pouště, kde měla jste

vskutku štěstí, že jste nalezla právě nás: nebot', nedáme-li vám lék pro vaše neštěstí, dáme vám alespoň několik rad, neboť žádné neštěstí nemůže tak zbavit sil a být tak dokonalé, aby, pokud nesáhne na sám život, nemohl postižený vyslechnout alespoň radu, jež je mu v dobrém úmyslu nabízena. Proto, paní nebo pane můj, nebo čím chcete být, vzpamatujte se z úleku, jež vám způsobilo naše objevení, a vypravujte nám svůj osud nebo neštěstí, nebot' v nás vespolek či v každém z nás naleznete duši cítící s vaším neštěstím.“

Za řeči farářovy přestrojená dívka byla jako ohromená, hleděla na všechny beze slova a hnútí rtů, jako prostý vesničan, jemuž náhle ukáží vzácné, nevídáné věci. Ale když jí farář ve stejném úmyslu opakoval znovu, co řekl, vzdychla hluboce a promluvila:

„Poněvadž samota těchto hor nemohla mne ukrýt a moje rozpuštěné vlasy nedovolují mému jazyku lhát, zbytečně bych nyní znovu předstírala, čemu byste snad uvěřili, ale jistě spíše z dvornosti než z jiného důvodu. Proto vám, páновé, děkuji za vaši nabídku, jež mě zavazuje, abych učinila vše, oč požádáte, ač se bojím, že moje vypravování o mém neštastném osudu vás netoliko dojme, ale i do nesnází uvede, protože nenajdete jistě účinný lék ani působivou útěchu. Ale přes to přese všechno, aby moje čest neutrpěla ve vašich myslích, když jste ve mně odkryli už ženu a vidíte mě samotnou a v tomto šatu (což, samo o sobě, může už podrýt dobrou pověst), povím vám, co bych zamlčela, kdybych mohla.“

Toto vše řekla ona krásná dívka plynne a tak obratně, tak něžným hlasem, že je její ušlechtilost udivila stejně jako její krása. A poněvadž jí znovu slibovali sloužit a znova ji žádali, aby splnila slib, nenechala se déle prosit, obula se cudně, upravila vlasy, usedla na skálu, a když se ti tři rozložili kolem ní, a i když násilím potlačovala slzy stoupající jí do očí, klidně a jasně začala svůj životní příběh:

„Zde v Andalusii je místo, po němž se zve vévoda, jeden z takzvaných španělských grandů. Má dva syny, starší je dědicem jeho stavu a zdá se i jeho dobrých mravů, mladší však nevím, čeho by byl dědicem, leda zrádnosti Vellidovy a zákeřnosti Galalonovy. Moji rodiče jsou pod-

danými tohoto vévody, jsou nízci rodem, ale tak bohatí, že kdyby jejich původ rovnal se jejich jméní, nebylo by jim třeba přát si více a já bych se nebála neštěstí, jež mě stihlo: neboť pochází asi z toho, že se, bohužel, nezrodili jako lidé urození. Nejsou ovšem tak nízci, aby se museli stydět za svůj stav, ale ani tak vznešení, abych se mohla domnívat, že něco jiného než jejich neurozenost je původem mého neštěstí.

Zkrátka jsou sedláky, lidmi prostými, bez příměsku krve nehodné a jak se říká starými křesťany, tak starými, že by jim za jejich bohatství a nádherný způsob života náležel bezmála titul zemanů, ba i rytířů, ač za největší statek a největší své šlechtictví pokládali to, že mne mají za dceru. A poněvadž měli mne jedinou a žádného syna, jenž by po nich dědil, a jsou rodiči velmi laskavými, byla jsem z nejhýčkanějších dívek, co se kdy zrodily. Byla jsem zrcadlem, v němž se zhlíželi, útěchou jejich stáří, cílem, k němuž jako k nebi zaměřovali své touhy, jež, poněvadž byli tak dobrí, shodovaly se s mými, a tak jsem byla paní jejich myslí jako paní jejich jméní. Skrze mne byla najímána a propouštěna čeled', počet o zásetku i sklizni procházel mou rukou; vedla jsem správu olejen, vinných lisů, stád dobytka drobného i hrubého, včelínů, prostě všeho, co tak bohatý sedlák jako můj otec může mít a má. Byla jsem dozorcem a paní všeho tak ochotně a k takové jejich spokojenosti, že to dobře nelze ani vylíčit. Chvíle, jež mi ve dne zbývaly, když jsem nařídila práci pastýřům, šafářům a dělníkům, trávila jsem pracemi pro děvče vhodnými i nutnými, šitím a předením; odložila-li jsem kdy tyto věci, abych si odpočinula, bavívala jsem se četbou nějaké zbožné knihy, nebo jsem hrávala na harfu, poněvadž mě zkušenost poučovala, že hudba uklidňuje vzrušenou mysl a usnadňuje práci duševní.

Takový byl tedy můj život v domě otcovském, a líčím-li jej tak dopodrobna, není to z chlubivosti, ani abych ukázala, že jsem bohatá, však aby bylo patrné, že jsem z onoho štěstí do dnešního neštěstí upadla nevinně. Trávila jsem svá léta takovýmto zaměstnáním a v odloučnosti přímo klášternické, nebyla vídána, jak jsem za to měla, nikým než domácí čeledí, neboť na mši jsem chodívala tak záhy, tak obklopena matkou a služkami, tak zakrytá a zastřená, že jsem sotva viděla více

půdy než kam nohou stoupnout; nicméně přece mě spatřily oči lásky, či spíše oči zahálky, jimž se nevyrovnejí oči rysí, dona Fernanda, mladšího syna věvody, o němž jsem vám povídala.“

Vypravěčka ještě neukončila jméno dona Fernanda, když Cardenio zbledl a vyvstal mu na čele pot bolesti, až farář a holič, jak to viděli, pojali obavu, že se o něj pokouší záchvat šílenství, který, jak slyšeli, jej tu a tam popadá. Avšak Cardenio se jen zpotil a zůstal v klidu, pohlížeje chvílemi na selskou dívku, domýšlel si, kdo je.

Dívka nevšímala si pohybů Cardeniových a pokračovala:

„Sotva mě spatřil, tu, jak později prohlásil, se do mne zamiloval a také to dával najevo. Ale abych dokončila brzo vyprávění svých neštěstí, pomlčím o Fernandově námaze zjevit mi svůj cit; podplatal všechnu naši čeleď, dával a sliboval dary i přízeň našim příbuzným; každého dne byla v naší ulici slavnost a veselí, v noci nebylo možné usnout pro hudbu. Do mých rukou přicházely nevím jak lístky v počtu nesmírném, plné milostných řečí a nabídek, ba slibů a přísah bylo více než písmen.

To vše mne nedojímalo, spíše zatvrzovalo, jako by byl mým smrtelným nepřítelem, a vše, co podnikal, aby mě pohnul ke své vůli, mělo účinek opačný: ne že by se mi nelíbila ušlechtilost dona Fernanda, či že by se mi jeho dvoření zdálo přehnané, neboť mě jaksi těšilo, že jsem tak zbožňováná a uctíváná urozeným velmožem, a ráda jsem četla v jeho dopisech chválu na sebe: at' jsme my ženy jakkoliv ošklivé, myslím, že nám je vždy milé, zvou-li nás krásnými; ale všemu tomu se vzpírala moje počestnost a ustavičné rady mých rodičů, již velmi jasně chápali, oč donu Fernandovi běží, neboť jemu bylo jedno, ví-li o tom celý svět. Rodiče mi říkali, že jen na moji počestnost a ctnost skládají svou čest a pověst a abych měla na paměti nerovnost mezi mnou a donem Fernandem a že z toho už poznám, že jeho myšlení, at' jsou jakákoliv jeho slova, míří spíše k jeho vlastní rozkoši než k mému prospěchu a že, překazím-li nějak jeho nedobré nároky, provdají mě, za koho si budu přát z nejlepších mužů naší vsi i okolí, neboť jen všeho dobrého lze se nadít při jejich bohatství a mé dobré pověsti. Těmito sliby a pravdivostí

jejich vývodů posilovala jsem svou pevnost a nikdy jsem neodpověděla donu Fernandovi slůvkem, abych mu ani zdaleka nedala naděje, že dojde splnění své touhy. Všechna moje zdrženlivost, již on asi pokládal za pohrdání, jistě jen jitřila jeho smyslné přání, neboť takto chci nazvat cit, který mi projevoval a jejž, kdyby byl takovým, jakým být měl, byste nikdy nepoznali, neboť by nebylo důvodů, abych o něm s vámi mluvila.

Don Fernando zvěděl nakonec, že mě moji rodiče hodlají provdat, aby mu sebrali naději, že mne dosáhne, nebo alespoň abych byla více hlídána, a tato novina či domnění jej podnítila k tomu, co nyní uslyšíte: jedné noci, když jsem byla v pokoji pouze s jedinou služkou a dveře byly dobře zavřeny z obavy, aby nedopatřením moje čest nedošla úhony, nevím a nedovedu si představit jak, přes všechna ta opatření a opatrnost a závory, v tichu mé samoty stanul přede mnou; jeho pohled mě tak zmátl, že jsem pozbyla zraku i sluchu a nebyla jsem schopna vydat hlásku, ba myslím, že on by mi zamezil volat, neboť ihned přistoupil ke mně a vzal mě do náručí (protože, opakují, neměla jsem sil k obraně, jak jsem byla popletena) a začal ke mně tak mluvit, že věru nevím, jakým způsobem dík té obratnosti, ale umí nastrojit řeč tak, že lež se podobá pravdě. Zrádce svým slovům dodával víry slzami, úmyslům vzdechy. Já ubohá, samojediná mezi svými, nezkušená v podobných případech, začala jsem, nevím ani jak, mít za upřímné všechny jeho lži, ač ne tolik, aby ve mně jeho slzy budily jiný cit než pouhou soustrast.

A když první překvapení pominulo, znova jsem nabyla ztracených smyslů a řekla jsem mu statečněji, než bych si byla sama pomyslela: „Kdybych, pane, jako jsem v tvém náručí, byla v spárech zuřivého lva a mohla se z nich vyprosit slovem či skutkem, jenž by byl na úkor mé cti, nemohla bych se jich dopustit, tak jako se nemůže již odestát, co se stalo. Držíš-li spoutáno mé tělo svými rameny, poutám já svého ducha dobrými úmysly, jež se věru liší od tvých, jak uvidíš, chceš-li je přejít násilím. Jsem tvá poddaná, ne tvá otrokyně, a vznešenosť tvé krve nedává a nesmí ti dávat práva nectít a hanobit krev moji, ač nevznešenou; vážím si sebe, já vesničanka a selka, stejně jako se ceníš ty, pán

a šlechtic. U mne nezmůže nic tvoje naléhání, k ničemu neslouží tvoje bohatství, neoklamou mne tvoje slova a nedojmou tvoje vzdechy a slzy. Kdybych něco z toho, o čem mluvím, viděla u muže, jejž by mi rodiče dávali za manžela, jeho vůle byla by i mou a shodovala by se s jeho: kdyby tu nešlo o čest, i kdybych náklonnosti necítila, dobrovolně bych ti, pane, odevzdala, oč nyní s takovou mocí usiluješ. Toto vše ti pravím, aby sis nemyslel, že u mne něčeho dosáhne ten, kdo není mým zákonním manželem.'

„Nebrání-li ti nic víc než toto, překrásná Doroteo,“ (nebot' tak se jmenuji, nešťastná) pravil bezecný šlechtic, „hle, dávám ti zde svoji ruku, že budu tvým, a svědky této pravdy ať jsou nebesa, jímž nic ukryto nezůstává, a obraz boží rodičky, jejž tuto máš.“

Když Cardenio uslyšel, že se jmene Dorotea, znova sebou trhl, zcela se mu potvrdilo jeho první domnění; nechtěl však rušit vypravování, aby zjistil, jak dopadne, co už téměř znal; jen řekl:

„Dorotea se jmeneš, paní? Slyšel jsem také o jedné téhož jména, snad je vás více stejně nešťastných. Pokračuj a řeknu ti ve vhodnou chvíli něco, co tě stejně uděší, jako dojme.“

Dorotea se pozastavila nad slovy Cardeniovými i nad jeho podivným, sešlým oděvem a poprosila jej, aby jí řekl ihned, ví-li něco o její záležitosti, nebot' nechal-li jí co osud, byla to pevná vůle nést jakoukoliv pohromu, a že si je jistá, že ji nemůže potkat nic, co by ještě zvětšilo neštěstí, které se už událo.

„Neopominul bych ti ihned říct, co si domýšlím, paní,“ odpověděl Cardenio, „kdyby moje domněnka byla pravdou, ale prozatím není to vhodné a pro tebe ani důležité.“

„Ať je tomu tedy jakkoliv,“ odvětila Dorotea; „tentokrát se stalo dále, že don Fernando vzal obraz ze stěny pokoje, vzal jej za svědku našeho zasnoubení a přísahal s neobyčejnou výmluvností, dal mi slovo, že se stane mým manželem, ač jsem mu řekla, aniž bych ho nechala domluvit, aby uvážil, co činí a jak se rozhněvá jeho otec, až se dozví o jeho sňatku se selkou, jeho oddanou; že jej nesmí zaslepit moje krása, byť i sebevětší, protože nestačí na omluvu jeho poblouzení, a chce-li mi

něco prokázat pro svou lásku ke mně, at' mě ponechá osudu přiměřenému mému stavu, poněvadž tak nerovná manželství se nikdy nedáří a rozkoš, s níž jsou počata, netrvá dlouho. Všechno toto jsem mu řekla a ještě mnoho jiného, na co si nevzpomínám. Ale neupustil proto od svého úmyslu stejně jako kupec, který nemíní zaplatit, při smlouvání nedbá, že koupě je pro něj nevýhodná.

Zatím jsem si v duchu věc krátce uvážila a řekla si, že nebudu první, jež se manželstvím povznesu z nízkého stavu k vysokému, a že ani don Fernando nebude první, jehož krása, či spíše slepá vášeň přiměla vzít si ženu stavem nižší. Nepřevracím-li tedy svět věcí nebývalou, právem přijímám čest, již mi osud nabízí, a i když láska, kterou jeví, nepotrva déle než ukolení jeho touhy, přece s pomocí boží stanu se jeho ženou. A kdybych jej s opovržením odmítla, je, jak patrno, v takovém stavu, že užije násilí a já zůstanu zneuctěna a bez obrany proti obviněním těch, kdo nevědí o mé nevině. Neboť jak dokáži rodičům i jiným, že tento šlechtic vnikl do mého pokoje bez mého svolení? Veškeré tyto otázky a odpovědi jsem v okamžiku uvážila v mysli; nade vše mě pak počaly přemáhati a sváděti k tomu, co bylo mimo mé nadání mou zkázou, přísahy dona Fernanda, svědectví, jichž se dovolával, slzy, jež proléval, a jeho krásu a ušlechtilost, které, provázeny tolika projevy opravdové lásky, byly by přiměly k oběti i kterékoliv jiné srdce, stejně pevně a čestné jako moje.

Zavolala jsem služku, aby se na zemi přidružila k svědkům nebeským. Don Fernando opakoval přísahy a dovolával se mimo předešlé i světců nových a proklel se tisíckrát předem, kdyby nesplnil svého slibu, znova plakal a znova vzdychal a tiskl mě pevněji v náruč, z níž mě dosud nebyl pustil; moje dívka vyšla při tom z komnaty, pak já přestala dívkou být a on se stal věrolomným zrádcem.

Den po této pro mne nešťastné noci nepřicházel tak rychle, jak si myslím don Fernando přál, neboť když dosáhneme vytouženého, co si nejvíce přejeme, je odejít z místa vítězství. Soudím tak podle toho, jak don Fernando spěchal mne opustit; obratností téže služebné, jež jej přivedla, dostal se ještě před svítáním na ulici a při loučení, ne již tak

vřelém a prudkém, mi řekl, abych si byla jistá jeho slovem a věřila v pevnost a pravdivost jeho přísah, a na potvrzení své řeči stáhl z prstu bohatý prsten a navlékl jej mně. Odešel a nevím, zůstala-li jsem smutná či veselá; co mohu říci, je, že jsem byla zmatená a zamýšlená a téměř bez sebe touto nenadálou příhodou a neodvážila jsem se, či nepřišlo mi na mysl vyhubovat komorné, že mě zradila, když zavřela dona Fernanda do mého pokoje; vždyť jsem se sama ještě nemohla rozhodnout, potkalo-li mě štěstí, nebo neštěstí.

Při loučení řekla jsem donu Fernandovi, že, poněvadž už jsem byla jeho, může mě touž cestou navštěvovat v noci i napříště, dokud by si neprál naše spojení oznámit veřejně. Ale on přišel jen ještě noci nejbližší a pak ho už nespatřila ani na ulici, ani v kostele po více než měsíc a čekala jsem na něj marně, ač mi bylo známo, že je v místě a že po většinu dní chodí na lov, jejž si velmi oblíbil. To byly pro mne věru hořké a smutné dny a hodiny a vím, že jsem tehdy začala pochybovat o věrnosti dona Fernanda, ba jsem v ni nevěřila. Tenkrát také vyslechla moje služebná výtky, jichž se jí za její opovážlivost dosud nedostalo; musela jsem přemáhat slzy a smutek v líci, abych u svých rodičů nevyvolala otázku, co mě trápí, a abych nemusela pro ně vymýšleti lži.

Ale to vše ustalo najednou, neboť přišla chvíle, kdy zmizely ohledy a přestaly počestné řeči, přešla trpělivost a zjevily se mé tajné myšlenky. Za několik dní potom se totiž vypravovalo v obci, že se don Fernando oženil v blízkém městě s překrásnou dívkou z velmi vážené rodiny, ač ne tak bohatou, aby si pro věno mohla činit nároky na sňatek tak vznešený. Říkalo se, že se jmenuje Luscinda, a mluvilo se mnoho o podivuhodných věcech, jež se přihodily při sňatku.“

Cardenio při jméně Luscindině trhl jen rameny, hryzl se do rtů, svraštíl obočí a nechal vytrysknout za okamžik z očí dvěma potůčkům slz. Ale Dorotea pokračovala:

„Tato smutná zpráva mne došla, však místo aby mi při ní srdce stydlo v led, rozpálico se hněvem a vztekem tak, že málem bych byla vyběhla do ulice a vykříčela tu hanebnou zradu, jež byla na mně spáchána. Ale pak se zuřivost utišila dík úmyslu, který jsem ještě té noci vyplnila,

totiž že jsem se převlékla do šatů, které mi dal jeden z pastýřů, sluhů mého otce, jemuž jsem se se svým neštěstím svěřila a prosila jej o doprovod do města, o němž jsem věděla, že v něm můj nepřítel dlí. Nejprve káral mou smělost a zrazoval mě od rozhodnutí, ale vida mě pevně odhodlánou, nabídl se mě doprovodit třebas na konec světa, jak pravil. Hned jsem složila do prostěradla ženský šat, nějaké šperky a peníze pro náhodnou potřebu a v nočním tichu, bez vědomí zrádné komorné, jsem opustila dům ve společnosti pastýře a mnoha myšlenek; zamířila jsem pěšky k městu, poháněná k spěchu touhou dorazit tam brzo, a ne-li zmařit, co jsem pokládala za hotové, alespoň požádat dona Fernanda, aby mi řekl, s jakým to svědomím tak jednal.

Za půl třetího dne jsem byla u cíle, a jakmile jsem vstoupila do města, ptala jsem se po domu rodičů Luscindiných; první, jejž jsem osloivila, mi pověděl více, než jsem si přála; řekl mi, kde dům je a co se při svatbě dceřině stalo; v městě bylo to tak obecně známo, že o tom po ulicích mluvil kdekdo; řekl mi, že oné noci, kdy si don Fernando vzal Luscindu, nevěsta, prohlásila, že svoluje být jeho ženou, omdlela, a když jí manžel uvolnil život, aby vydechla, našel list psaný její rukou, kde prohlašovala, že nemůže být ženou dona Fernanda, poněvadž je ženou Cardeniovou, kterýžto, jak mi ten člověk pověděl, byl významným šlechticem z téhož města, a že donu Fernandovi dala souhlas k sňatku, jen aby byla poslušná svých rodičů. Zkrátka pověděl mi, že z listu vysvítalo, že měla v úmyslu vzít si život po svatbě, a uváděla tam důvody k sebevraždě. Všechna tato slova byla potvrzena dýkou, kterou nalezli, nevím již kde, v jejím šatě.

Když to don Fernando uviděl, zdálo se mu, že jej Luscinda podvedla, zesměšnila a znevážila, i vrhl se na ni ještě, než se probrala ze mdlob, a chtěl ji u ní nalezenou dýkou probodnout; byl by to učinil, ale rodiče a ostatní příbuzní mu zabránili. Říkalo se dále, že don Fernando potom odešel a že se Luscinda probudila ze mdlob až druhého dne a že se přiznala rodičům, že je vskutku snoubenkou onoho Cardenia. Potom jsem zvěděla, že onen Cardenio byl při svatebním obřadu, a když viděl to, co nečekal, totiž její oddavky, odjel v zoufalství z města, zanechal psaní

o bolesti, již mu Luscinda způsobila, a o svém útěku na místa, kde ho nikdo nespatří.

Toto všechno bylo veřejně známo po městě, mluvili o tom všichni a ještě více mluvili, když zvěděli, že Luscinda uprchla z otcovského domu i města, že jí nelze nalézt a že její rodiče si zoufají, nevědí, čeho se chytit, aby ji nalezli. Všechny tyto zvěsti posílily mé naděje a bylo mi milejší dona Fernanda nenalézt než nalézt jej po boku manželky; zdálo se mi, že brána k mé spásce není dosud zcela zavřena, a vykládala jsem si, že nebe samo položilo onu překážku druhému sňatku, aby Fernanda přimělo k poznání, čím je povinen spojení prvnímu, že je křesťan a že si musí více hledět duše než lidských ohledů. Všechno toto jsem převrácela v duchu a těšila jsem se, ač nebylo z čeho, vymýšlela si četné a slabé naděje, abych si udržela život, jehož se nyní hrozí.

Když jsem tak pobývala v městě a nevěděla si rady, neboť jsem dona Fernanda nenašla, slyšela jsem veřejně ohlašovat, že je slibována velká odměna tomu, kdo mě nalezne, přičemž oznamován můj věk i líčeny šaty, jež nosím; přitom bylo prohlašováno, že mě unesl z domova od rodičů onen pastýř, který mě provázel, což se mne velmi dotklo, neboť jsem na tom poznávala, jak poklesla moje dobrá pověst: neboť jsem jí pozbyla nejen svým útěkem, ale i tím, že jsem odešla s člověkem tak nízkým a mého spolehnutí nehodným. Vyslechla jsem vyhlášku a opustila jsem okamžitě město i se sluhou, na němž bylo už patrné kolísání věrnosti; onoho večera vnikli jsme do lesů těchto hor ze strachu, aby nás nenašly.

Ale neštěstí prý nepřichází nikdy samo a konec jednoho bývá počátkem druhého, většího. To se vyplnilo též na mně, neboť když mě můj dobrý sluha, dosud věrný a spolehlivý, viděl tak samotnou, puzen spíše svým chticem než mou krásou, chtěl využít příležitosti, již mu tyto puttiny skýtaly, a bez studu a bázně boží i úcty ke mně začal mi projevovat lásku. Slyšel moje hrubé a pohněvané odpovědi na své hanebné návrhy, nechal proseb, jimiž chtěl nejprve dojít svého, a začal používat násilí. Avšak spravedlivé nebe, které zřídka nebo nikdy nepřestává sledovat a podporovat spravedlivé záměry, poskytlo podporu i záměrům mým

a tak jsem jej slabou svou silou bez námahy shodila ze skály a nechala ležet, nevím, zda živého či mrtvého.

Pak jsem vnikla do těchto hor rychleji, než můj úděs a únava dovovaly, vedena jedinou myšlenkou a úmyslem: skrýt se zde a utéci otci i všem, kteří mě hledají z jeho rozkazu. Proto jsem přišla sem před nevím již kolika měsíci a našla jsem tu dobytkáře, jenž mě vzal do služby v osadě v srdci těchto hor; u něho jsem sloužila za pasáka po celý tento čas, dbala na to, abych byla neustále na poli, abych ukryla vlasy, jež mě nyní mimo nadání prozradily. Ale všechna moje opatrnost a námaha nesloužily k ničemu, neboť můj pán poznal, že nejsem chlapcem, a pojal týž zlý úmysl jako můj sluha. A protože osud nedává vždy léku našim nesnázím, nenalezla jsem skály ani rokle, kam jej svrhnutout, jak jsem byla učinila sluhovi. Proto jsem ho raději opustila a skryla jsem se znovu v těchto divočinách, než abych s ním znovu měřila svou sílu nebo lest.

Pravím tedy, že jsem se znova skryla a hledám místo, kde bych mohla bez závady v nářku a slzách prosit nebesa, aby se smilovala nad mým neštěstím a doprála mi štěstí vyváznout z něho, nebo aby mě v této pustině zbavila života, aby ani vzpomínka nezůstala na ubohou dívku, jež, ač nevinná, zavdala příčinu, aby se o ní mluvilo a šptalo doma i jinde.“

KAPITOLA XXIX.,

*jež jedná o vtipné lsti a způsobu, jakými byl náš zamilovaný rytíř
odlákán od překrutého pokání, jež si byl uložil.*

„Taková je, pánové, pravá historie mé tragédie. Pohled'te a uvažte, zda vzdechy, jež jste slyšeli, slova, jimž jste naslouchali, a slzy, jež mi tekly z očí, měly důvod být ještě hojnější. Uvážíte-li pak mé neštěstí, nahlédnete, že útěcha je zbytečná, neboť není nápravy. Prosím vás toliko (a to pro vás bude snadnou povinností), abyste mi poradili, kde bych mohla strávit život bez bázni a hrůzy, že mě najdou ti, kdo mě hledají; neboť ačkoliv vím, že láска mých rodičů ke mně je taková, že by mě přijali laskavě, jímá mě takový stud, pomyslím-li, že nemohu se jim objevit taková, jak si oni myslí, že chci raději navždy se jim klidit z očí, než abych se musela dívat do jejich tváře s myšlenkou: v tváři mé není počestnost, již si ode mne slibovali.“

Umlkla a její líce se zarděla tak, že mluvila jasně o bolesti a studu duše. Posluchači pak byli jejím neštěstím stejně dojati jako udiveni. Farář první ji chtěl utěšit a přispět jí radou, ale Cardenio jej předešel a otázal se:

„Tedy seňoro, jsi krásná Dorotea, jediná dcera bohatého Clenarda?“

Dorotea byla udivena, když slyšela jméno otcovo a přitom si prohlížela bídný zjev mluvčího (neboť bylo už řečeno, jak špatně byl Cardenio vystrojen) a pravila:

„A kdo jste vy, bratře, že znáte jméno mého otce? Vždyť jsem ho vzpomínám-li dobře, v celém líčení svého neštěstí nejmenovala.“

„Jsem,“ zněla odpověď, „onen nešťastník, o kterém jak jste, seňoro, pravila Luscinda prohlásila, že je jejím manželem; jsem ubohý Cardenio jehož do neštěstí uvalil ten, kdo způsobil i bědu vaši a dokázal, že mě vidíte v tomto stavu, otrhaného, nahého, bez lidské útěchy, a což je nejhorší, rozumu zbaveného, neboť jsem při smyslech jen v krátkých okamžicích, kdy se nebi uráčí. Já jsem ten, Doroteo, jenž byl přítomen

ničemnosti dona Fernanda a jenž se dočkal Luscindina svolení být jeho ženou. Já jsem ten, jenž neměl odvahy vyčkat, až její mdloba skončí až bude přečten list, který byl nalezen za jejími řadry, neboť moje duše nesnesla tolik neštěstí najednou, a tak jsem bez strpení uprchl z domu a jen zanechal svému hostiteli dopis, aby jej odevzdal do rukou Luscin-diných; pak prchl jsem do těchto pustin, abych zde skončil svůj život, jehož jsem se odtud děsil jako smrtelného nepřítele.

Ale osudu se nelíbilo zbavit mě života a měl dost na tom, že mě zbabil rozumu, možná, aby mě zachoval pro štěstí potkat vás; neboť je-li pravdivé vaše vyprávění, a já věřím, že ano, určilo nám oběma možná nebe lepší konec v našem neštěstí, než si myslíme. Nemůže-li si Luscin-da vzít dona Fernanda, protože je mou, a nemůže-li se don Fernando oženit s ní, jelikož je váš, a tvrdila-li to s takovou určitostí, lze doufat, že nám nebesa vrátí, co je naše, neboť je to stále ještě naše a nebylo nám to ani odcizeno, ani zničeno. Poněvadž máme tuto útěchu, jež nepochází z naděje nejisté a neopírá se o nerozumné dohady, prosím vás, senoro, abyste pojala počestně jiný úmysl, tak jako i já míním: rozhodněme se oba čekat na lepší osud! Přísahám u svého šlechtictví a křesťanství, že se vás budu vždy zastávat, pokud vás neuvidím v náručí dona Fernanda; a nedokážu-li jej přimět domluvou k uznání jeho povinnosti k vám, užiji svého práva šlechtického a vyzvu ho právem na souboj za křivdu, již vám činí, a nebudu při tom vzpomínat své vlastní urážky, neboť mstу tuto ponechávám nebi přeje si na zemi potrestat jen křivdu vaši.“

Dorotea byla překvapena řečí Cardeniovou a ani nevěděla, jak má poděkovat za tak šlechetnou nabídku, chtěla mu zlíbat nohy, ale Cardenio nedovolil. Licenciát promluvil za oba, schválil dobrý úmysl Cardeniův a především žádal, radil a přemlouval, aby s ním odešli do jeho vsi, tam že se mohou opatřit vším potřebným, ujednat, jak nalézt dona Fernanda, nebo jak dovést Doroteu k rodičům, nebo co si počít vhodnějšího. Cardenio a Dorotea mu poděkovali a přijali jeho ochotnou nabídku. Holič, dosud mlčky zamýšlený, též přátelsky promluvil a se stejnou ochotou jako farář jim nabídl pomoc vším dobrým; pak stručně

pověděl, co je sem přivedlo, o divném bláznění dona Quijota a že čekají na jeho zbrojnoše, který ho šel hledat. Cardenio se pamatoval jakoby v mlhách, že se s donem Quijotem utkal, a pověděl o tom druhým, nevěděl však, proč se střetli.

Tu zaslechli volání a seznali, že to Sancho Panza, jenž hlasitě křičel, protože je nenalezl na místě, kde je zanechal. Šli mu vstříc a ptali se po donu Quijotovi; řekl jim, že ho nalezl v pouhé košili, pohublého, žlutého, hladem polomrtvého a vzdychajícího po paní Dulcinee. Řekl prý mu, že Dulcinea rozkazuje, aby se z tohoto místa vrátil do Tobosa, kde na něj čeká, ale on prý odpověděl, že se neobjeví před její krásou, dokud nevykoná rekovství, jimiž by si zasloužil její přízeň. A bude-li to tak pokračovat, že je nebezpečí, že se nestane císařem, jak by měl, ba ani arcibiskupem, kterým by měl být nanejmíň; proto aby se jej vynasnažili odtamtud dostat.

Licenciát odvětil, aby se jen nestaral, že jej odtamtud odvedou po dobrém nebo po zlém; pak řekl Cardeniovi a Dorotee, co vymysleli, aby dona Quijota zachránili, nebo alespoň dostali domů. Dorotea pravila, že bude představovat utiskovanou dámou lépe než holič, protože má šaty hodící se pro tu úlohu, a aby jen spoléhali, že dokáže vše v prospěch jejich podniku, nebot' přečetla mnoho rytířských knih a ví dobře, jakou řečí žádají pronásledované panny bludné rytíře o pomoc.

„Tak tedy,“ řekl farář, „dejme se ihned do díla, nebot' vzácné panstvo, patrně mi přeje štěstí a otvírá nenadále bránu zdaru, když nám dává, čeho je zapotřebí.“

Potom vyndala Dorotea z balíčku jemný ženský šat, plášť ze skvostné zelené látky a z pouzdra náhrdelník s jinými šperky; hbitě se ustrojila a vypadala jako bohatá a vznešená dáma. Pravila, že to všechno vzala z domova pro strýce příhodu a že teprve nyní se dočkala příležitosti to použít. Všem se neobvyčejně líbila její roztomilost, líbeznost i krásu, a uznávali, že don Fernando neprávem pohrdá takovou krásou. Ale nejvíce se divil Sancho Panza, nebot' se mu zdálo, a byla to i pravda, že jaktěživ nespatřil bytost tak sličnou, a otázal se faráře velmi naléhavě, kdo je krásná seňora a co hledá v těchto pustinách.

„Tato krásná paní,“ odvětil farář, „bratře Sancho, není jen tak leckdo, je to po meči přímá dědička království Micomiconu a přichází požádat tvého pána o službu, aby totiž napravil křivdu nebo bezpráví, jež jí způsobil zlý obr. Princezna přišla za ním až z Guyneje vedena slávou, již má tvůj pán po celém známém světě.“

„Šťastně hledala a šťastně našla,“ na to ihned Sancho Panza, „a zvláště podaří-li se mému pánu napravit onu křivdu a pomstít bezpráví a zabít toho kurvího synka, obra, o kterém Vaše Milost mluví; a také že ho zabije, až ho potká, leda by to bylo strašidlo, neboť proti strašidlům nemá můj pán moci. Ale o jedno bych vás chtěl poprosit nejdřív, pane licenciáte: aby mého pána nenapadlo být arcibiskupem, toho se bojím. Porad'te mu, at' se hned ožení s touto princeznou, a tak nebude moci přijmout arcibiskupské svěcení a snadno se domůže toho císařství a pomůže mi k tomu, čeho si přeji. Rozmyslel jsem si to dobře a vidím, že mi nesvědčí, aby můj pán byl arcibiskupem, protože jsem bez užitku pro církev jako ženatý, a kdybych měl žádat o dispens, abych mohl brát církevní důchody, nedočkal bych se ho do smrti, protože mám ženu a děti. Proto, pane, všechno záleží na tom, aby si můj pán vzal hned tuto seňoru, kterou dosud nazvat nemohu neznaje jejího jména.“

„Jmenuje se,“ odpověděl farář, „princezna Micomicona, neboť je jasno, že, jmenuje-li se její království Micomicon, musí znít její jméno také tak.“

„To je jisté,“ Sancho na to, „znal jsem mnoho lidí, kteří se jmenovali po rodišti a říkali si Pedro z Alcaly, Juan z Ubedy a Diego z Valladolidu, a v Guyneji je asi také zvykem, že se královny jmenují po svém království.“

„Tak tomu asi bude,“ odvětil farář, „a co se týče svatby vašeho pána, udělám, co bude v mé moci.“

Tím byl Sancho potěšen stejnou měrou, s níž se podivil farář jeho prostotě a jak má v hlavě pevně zasazeny tytéž nesmysly jako pán, neboť bylo jasné poznat, že věří, že bude císařem.

Zatím vsedla Dorotea na farářova mezka a holič si připevnil k obličeji volský ocas; Sanchovi řekli, aby je vedl na místo pobytu dona Quijota a neříkal, že poznal licenciáta a holiče, poněvadž na tom, aby je neznal, závisí výhradně, bude-li jeho pán císařem či ne. Farář a Car-denio s nimi nešli, tento, aby si don Quijote nevzpomněl na svou půtku s ním, onen, poněvadž nebylo jeho přítomnosti třeba; pustili ostatní napřed a šli sami zvolna za nimi. Farář neopominul upozornit Doroteu, jak si má vést, ale ona mu odvětila, že není třeba starostí, že vše se stane přesně, jak žádají a líčí rytířské knihy.

Ujeli asi tři čtvrti míle, když odkryli dona Quijota mezi rozervanými skalisky, oblečeného sice, ale beze zbraní. Jakmile jej Dorotea spatřila a uslyšela od Sancha, že je to don Quijote, pobídla bičem svého komoně a vousatý holič pospíšil za ní; když se přiblížili, zbrojnoš seskočil z mezka a přikročil snést Doroteu. Dívka sestoupila velmi nenuceně, padla na kolena před donem Quijotem a ač tento usiloval ji pozvednout, nevstala mluvíć takto:

„Nezdvihnu se z tohoto místa, statečný a hrdinný rytíři, pokud mi vaše dobrota a dvornost neudělí daru, jenž bude ke cti a slávě vaší a na prospěch nejnešťastnější a nejutiskovanější dívky pod sluncem; je-li statečnost vaší mocné paže stejná jako hlas vaší nesmrtelné slávy, je vaší povinností zastat se nešťastné ženy, jež přichází z tak dalekých zemí, po vůni vašeho proslaveného jména, s prosbou o pomoc v neštěstí.“

„Neodpovím vám slovem, krásná paní,“ odpověděl don Quijote, „a nebudu vám naslouchat, pokud nevstanete.“

„Nevstanu, pane,“ na to zarmoucená dívka, „až mi vaše dvornost slíbí žádaný dar.“

„Slibuji vám jej a udílím,“ pravil don Quijote, „není-li na škodu či křivdu králi, vlasti a té, jež má klíče k mému srdci a mé svobodě,“

„Nebude to na škodu těm, o nichž mluvíte, dobrý pane,“ odpověděla bolestná mladá žena.

Zatím přistoupil Sancho k uchu pánovu a zašeptal tiše:

„Můžete jí, Milosti, slíbit dar, o nějž žádá, vždyť to nic není, jen zabít nějakého obra, a ta, co žádá, je urozená princezna Micomicona, paní velkého království Micomiconu v Etiopii.“

„At' jest kýmkoliv,“ odpověděl don Quijote, „vykonám svoji povinnost a co mi svědomí káže, podle rytířských slibů,“ obraceje se k dívce řekl:

„Vstaňte, krásná dámo! Slibuji vám, oč požádáte.“

„Žádám tedy,“ pravila dívka, „aby vaše šlechetná bytost vydala se ihned se mnou, kam ji povedu, a aby mi slíbila, že nepodnikne jiného dobrodružství nebo boje, dokud mne nepomstí na zrádci, jenž mě přes veškerou právo božské i lidské oloupil o království.“

„Pravím, že to učiním,“ odvětil don Quijote, „a proto můžete, seňoro, již nyní zanechat zármutku, jenž vás trápí, a dodat nové jarosti a síly své zemdlelé naději. Neboť s pomocí boží a mého ramene brzo se vrátíte do svého království a usednete na trůn svého staroslavného, mocného státu vzdor bídákům, kteří by proti tomu měli námitky. A mějme se k dílu, neboť v meškání prý bývá nebezpečí.“

Příkořím stíhaná dívka chtěla mu mermomocí zulíbat ruce; ale don Quijote, rytíř veskrze jemný a dvorný, toho nedovolil, ale zvedl ji a objal velmi jemně a slušně; pak rozkázal Sanchovi, aby Rocinantovi utáhl sedlo a jeho, aby ihned ustrojil v zbroj. Sancho sňal zbroj, jež visela na stromě jako trofej, stáhl podpínku a v okamžiku vystrojil pána, který řekl vida se ozbrojen:

„Vzhůru na cestu ve jménu božím pomoci dámě.“

Holič ještě stále klečel, namáhal se udržet smích a vousy, aby snad nezmařil společný všech úmysl. Když viděl, že don Quijote dal již slib a že se horlivě strojí, aby se vydal za jeho splněním, vstal, vzal svoji paní za druhou ruku a společně ji vysadili na mezka. Pak vsedl don Quijote na Rocinanta, holič se usadil na svém zvířeti a Sancho šel pěšky znova vzpomínal na ztrátu osla, jehož by byl nyní tak potřeboval; nicméně snášel vše ochotně vida, že se jeho pán císařem stane, a to co nejdřív.

Věřil totiž pevně, že si jeho pán tu princeznu vezme a stane se tak aspoň králem micomiconským. Jen jej trápila myšlenka, že je to království v zemi černochů a že poddaní, jež mu dají, budou všichni černí. Ale hned proti tomu v mysli našel lék a řekl si:

„Co z toho, že moji poddaní budou černí? Naložím je klidně na lod', dovezu do Španěl na trh a tady mi je zaplatí za hotové; za ty peníze si pak koupím nějaký titul nebo úřad a z toho budu žít bez starosti až do smrti. To se nesmí zaspat a je k tomu zapotřebí trochu vtipu a šikovnosti, aby se tak věci zařídily a dvacet nebo třicet tisíc poddaných se rozprodalo, co bys okem mrkl. Pánbůh ví, že to budu prodávat, jak stádo běží, velkého s malým, a at' jsou jakkoliv černí, však si je už proměním na běláčky a žluťáčky. Tak sem s nimi jenom, už aby tu byli!“

Zaujal se tím tak horlivě a spokojeně, že zapomněl na trampotu své pěší pouti.

Na to vše hleděli z kroví Cardenio a farář a nevěděli, jak se k nim připojit; ale farář, člověk velmi vtipný, ihned vymyslel, co počít k dosažení cíle; rychle ustříhl Cardeniovi vousy nůžkami, jež s sebou nosil v pouzdru, oděl jej do vlastního hnědého kabátu a dal mu i černý svůj plášt', sám pak zůstal jen v kalhotách a vestové kazajce. Cardenio se tím tak změnil, že by se sám nepoznal, kdyby se byl viděl v zrcadle. Než změnili šat, druzí je sice o kus předjeli, ale přece se farář i Cardenio dostali snadno na královskou silnici, protože jezdci nemohli tak postupovat jako pěší pro houští a necestu.

Zastavili se na rovině u východu z hor, a když z nich vyjel don Quijote a jeho přátelé, přikročil farář k tomu, že zdálky pozoroval jejich tváře, jako by ho poznával a po notné chvíli prohlížení zamířil k němu s otevřenou náručí volaje:

„Bud'te vítán, obrazy rytířstva, můj dobrý krajane, done Quijote de la Mancha, květe šlechetnosti, ochrano a útočiště potřebných, podstatou potulného rytířstva!“

Při tom objal levou nohu dona Quijota pod kolenem a rytíř, překvapen tím, co viděl i slyšel u onoho muže, zahleděl se na něj pozorně

a nakonec jej poznal; byl nesmírně udiven setkáním a mermomocí chtěl sestoupit z koně.

Farář však nedovolil, což přimělo dona Quijota, že řekl:

„Dovolte, Milosti pane licenciáte, vždyť se nehodí, abych já jel a tak ctihodná osoba aby šla pěšky.“

„To rozhodně nedovolím,“ pravil farář, „jen zůstaňte, Milosti, na koni, neboť na koni konáte největší hrdinství a dobrodružné výkony, jež byly v naší době spatřeny. Mně, nehodnému knězi, stačí vsednout na hřbet některého z mezků tohoto panstva, jež putuje s Vaší Milostí, nebudě-li nikdo nic namítat, a ještě se budu domýšlet, že jsem rytířem a jedu na Pegasu, nebo na zebře, či na oři, na němž jezdil slavný Maur Muzaraque, dodnes spící v zakletí v hoře Zulemě blízko velkého Compluta.“

„Na to jsem nepřišel, pane licenciáte,“ odvětil don Quijote, „a vím, že moje paní, princezna, bude tak laskavá a nařídí svému zbrojnoši, aby vás pustil do sedla; sám si může sednout vzadu, snese-li to mezek.“

„Dozajista snese,“ pravila princezna, „a také vím, že netřeba mému panu zbrojnoši dávat tohoto rozkazu, protože je tak dvorný a slušný, že nedovolí, aby kněz šel pěšky, může-li jet.“

„Tak jest,“ děl holič, sesedl ihned a vyzval faráře, aby vystoupil do sedla, což tento učinil bez okolků.

Ale běda, když se holič chtěl vyhoupnout za něho, mezek, jenž byl najatý, což je tolik jako špatný, vyhodil a kopl dvakrát zadníma nohami do vzduchu; kdyby byl zasáhl prsa nebo hlavu mistra Mikuláše, byl by holič jistě poslal k čertu výpravu za donem Quijotem. Nicméně byl překvapen tak, že sebou uhodil o zem málo se staral o bradu, jež mu spaďla na zem; vida, že přišel o vous, nevěděl nic jiného, než si zakrýt tvář rukama a naříkat, že má rozbité čelisti. Don Quijote vida, že celý chomáč vousů upadl bez čelisti a krve z obličeje ležícího zbrojnoše, pravil:

„Bůh ví, že se stal velký zázrak; srazil mu vous z tváře, jako by mu jej schválně oholil.“

Farář, boje se vyzrazení záměru, skočil spěšně po vousu a běžel s ním k mistru Mikulášovi, stále křičícímu, jedním pohybem si přitiskl

jeho hlavu k hrudi a připevnil mu jej, mumlal nad ním jakási slova, která prý jsou bezpečným zaříkadlem, aby vousy přirůstaly, jak prý uvidí. Když vous připevnil, odstoupil a zbrojnoš byl zase tak bradatý a zdravý jako dřív. To nesmírně udivilo dona Quijota, i požádal faráře, aby ho při přiležitosti naučil onomu zaříkadlu, protože by prý mohlo působit nejen na vousy, vždyť je přece zřejmé, že se vousy neutrhnou bez ran a odřenin; když se to vše zhojí, není v tom výhoda jen pro vousy.

„To je pravda,“ řekl farář a slíbil mu, že jej tomu naučí při první přiležitosti. Shodli se, nyní že se poveze farář, a po kusech cesty že se budou všichni tři střídat až k hospodě asi dvě míle vzdálené.

Když tedy tři, totiž don Quijote, princezna a farář, jeli a Cardenio, holič a Sancho Panza šli pěšky, řekl don Quijote dívce:

„Ved'te mě, vznešená paní, kam se vám zlíbí!“

Nežli odpověděla, řekl licenciát:

„Do kterého království nás chcete, Výsosti, zavést? Do Micomiconu? Jistě tam chcete, nemýlím-li se?“

Vtipné děvče pochopilo, že má přisvědčit:

„Ano, pane, právě tam se ubírám.“

„Je-li tomu tak,“ řekl farář, „musíme jet naší vsí a odtud může Vaše Milost na Cartagenu, kdež se bude moci s pánumbohem nalodit, a bude-li vítr příznivý a moře bez bouří, můžete dřív než za devět let zřít velký záliv Meonu, totiž Maeotis, odkud je do říše Vaší Vznešenosti jen o něco více než sto dnů cesty.“

„Jste na omylu, Milosti,“ odpověděla, „nebot' odešla jsem odtamtud ani ne přede dvěma roky, a ač jsem neměla příznivé pohody, přece jsem spatřila, po čem jsem tolík toužila, totiž dona Quijota de la Mancha, o němž jsem slyšela vyprávět od prvního kroku na španělské půdě; to mě přimělo, že jsem ho vyhledala, poručila se jeho dobré vůli a svěřila své dobré právo statečnosti jeho nepřemožitelného ramene.“

„Dost, ustaňte již v této chvíli,“ řekl don Quijote, „nebot' nepřeji si pochlebnictví, a třebas toto pochlebnictvím není, přece jen takové řeči se nemile dotýkají mých skromných uší. Jen to říci mohu, paní moje, že, ať už jsem statečný či ne, užiju vší statečnosti, kterou mám nebo ne-

mám, k vaší službě, pokud život dovolí; nechme toho však, až přijde toho čas, a prosím pana licenciáta, aby mi řekl, co jej přivedlo do této krajiny samotného, beze sluhů a v tak lehkém šatu, až jsem udiven.“

„To vám krátce povím,“ odvětil farář, „vězte, milostivý pane done Quijote, že jsem se bral s mistrem Mikulášem, naším přítelem a holičem, do Sevilly vybrat nějaké peníze, jež mi poslal můj příbuzný, který před mnoha lety odešel do Ameriky, a není toho málo, ale prý přes šedesát tisíc dobrých zlatáků. A když jsme včera cestovali touto krajinou, přepadli náš čtyři zákeřníci a div nás neoloupili i o vousy, ba i ty nám zřídili, že si holič musel vzít falešné, a také toho mladého muže (ukázal na Cardenia) zbili tak, že byste ho nepoznal. A kupodivu, všichni v této krajině vypravují, že nás to přepadli čtyři trestanci z galejí a ty že osvobodil skoro na tomto místě muž tak statečný, že je uvolnil všechny, ač při tom byl komisař se strážníky. Nejspíš nemá dobrý rozum, nebo je to dareba jako oni, krutý a nesvědomitý, protože pustil vlka na ovce, lišku na slepice a mouchy na med; poškodil spravedlnost, vzbouřil se proti svému králi a přirozenému pánu, neboť se vzbouřil proti jeho spravedlivým rozkazům. Chtěl uvést galeje vniveč, pobouřil Svaté bratrstvo, po léta již odpočívající, a zkrátka dopustil se činu duši své škodlivého a tělu neprospěšného.“

Sancho sdělil faráři a holiči příhodu s galejnýky, již jeho pán tak slavně prodělal, a proto se farář dal o ní do hovoru, aby viděl, co učiní a řekne don Quijote: rytíř měnil barvu při každém slovu, ale netroufal si přiznat se, že muže ty osvobodil on.

„Ti nás oloupili,“ řekl farář, „a kéž milosrdný Bůh odpustí tomu, kdo je zбавil zaslouženého trestu.“

KAPITOLA XXX.,

*jež pojednává o moudrosti krásné Dorotey a jiných příjemných
a zábavných věcech.*

Farář domluvil a Sancho Panza řekl:

„Na mou věru, pane licenciáte, ten statečný čin vykonal můj Pán a já mu to povídal předem a upozorňoval jsem ho, aby si rozmyslel, co dělá, že je hřich je osvobodit, protože je to samý darebák.“

„Hlupáku,“ řekl tehdy don Quijote, „potulným rytířům netřeba zjištovat, ocitli-li se ubožáci, jež potkají na cestě zakuté v pouta, v tomto postavení vlastní vinou nebo zásluhou; mají jim pouze pomoc jakožto pomoci potřebným a všímat si pouze jejich utrpení, a ne jejich darebáctví. Potkal jsem růženec či zástup lidí bědných a nešťastných a učinil jsem, co mi hlas povinnosti kázal, a ostatní je vedlejší. A komu se to nelibí, kromě svaté důstojnosti pana licenciáta a jeho počestné osoby, o tom pravím, že nerozumí rytířství ani za mák a lže jako z lože běhny narozený a dokáži mu to svým mečem, jak se sluší a patří.“

Jak to pronesl, upevnil se ve třemenech a přitiskl si přilbu, protože měl holičskou misku, v níž viděl helmu Mambrinovu, přivázánou vpředu k sedlu, až se na ní spraví, co galejníci rozobili.

Dorotea, rozumná a vtipná, prohlédla již poplenost dona Quijota a že všichni si z něho tropí šašky kromě Sancha Panzy. Nechtěla zůstat za ostatními a vidouc jeho hněv pravila:

„Vzpomeňte si, Milosti pane rytíři, jak jste se mi zavázal, a že tudíž nesmíte podniknout jiného dobrodružství, at' sebenaléhavějšího. Uklidněte se, neboť kdyby pan licenciát věděl, že galejníky osvobodilo toto nepřemožené rámě, byl by se spíše třikrát udeřil přes ústa a třikrát by se byl spíše kousl do jazyka, nežli by řekl jediné slovo na pohněvání Vaší Milosti.“

„Přisámbohu,“ řekl farář, „raději bych si urval licous.“

„Umlknu, paní moje,“ pravil don Quijote, „a přemohu spravedlivý hněv, jenž se mi v hrudi zvedl, a budu tichý a pokojný, dokud nesplním svůj slib. Ale za tu dobrou vůli vás prosím, abyste mi, nepůsobí-li vám to bolest, pověděla, co vás trápí a jak mnozí, kdo a jací jsou lidé, na nichž mám vykonat povinnou, dostatečnou a úplnou pomstu?“

„Ráda to učiním,“ na to Dorotea, „nebude-li vás nudit poslouchat o bolestech a neštěstí?“

„Nikoliv, paní moje,“ odvětil don Quijote a Dorotea pravila tedy:

„Nuže, milostiví pánové, poslouchejte pozorně!“

Při této řeči přiblížili se Cardenio a holič až k ní, toužili slyšet, jaký příběh vtipná Dorotea vymyslí, a stejně učinil i Sancho, žijící ve stejném klamu o jejím původu jako jeho pán. Usadila se pohodlně v sedle, odkašlala, pohnula několikrát údy a roztomile začala:

„Vězte, milostiví pánové, že se jmenuji...,“ a zarazila se na okamžik zapomenuvši, jaké jí dal farář jméno. Ale licenciát pospíchal pomoci, neboť pochopil její váhání, a řekl:

„Není divu, paní moje, že se Vaše Milost plete a zarází, když líčí neštěstí, jež často zbavují postižené paměti do té míry, že ani na své jméno si vzpomenout nemohou. To se stalo i Vaší Milosti, i zapomněla jste, že se jmennujete Micomicona, zákonná dědička velkého království Micomiconu. A po tomto připomenutí bude Vaše Výsost moci přivolat snadno do své utýrané paměti vše, co si přeje vyprávět.“

„Zajisté,“ na to dívka, „a nyní myslím, že nebude již třeba dalších připomenutí a že svůj pravdivý příběh vypovím správně až do konce.“

„Král, můj otec, jehož jméno bylo Tinacrio Moudrý, vyznal se výborň v umění čarodějném a vypátral svou učeností, že moje matka, královna Jaramilla, zemře dříve než on a že brzo potom i on z tohoto světa odejde, a já že zůstanu sirotek úplný. Ale říkával, to že ho ani tak netrápí, že však k velké své starosti bezpečně ví, že ohromný obr, pán velkého ostrova téměř v sousedství našeho království, jménem Pandafilando Kosooký (neboť ač je jisto, že má oči na správném místě a pravidelné, přece hledí vždy úkosem, jako by šilhal, a to činí ze zloby, aby postrašil a poděsil ty, na něž hledí), jakmile se dozví o mé sirotě, vpadne s velkou

mocí do mého království a celé mi je odejme, nenechá mi ani vísky, kam bych utekla; že bych však mohla ujít této zkáze a bědě, kdybych si jej chtěla vzít; ale usuzoval podle toho, co věděl, že nikdy mě nenapadne uskutečnit tak nerovný sňatek; a v tom měl zcela pravdu, neboť nikdy mi hlavou neprošlo vdát se za onoho obra či jiného, a třeba by byl sebevětší a hrubší.

Řekl mi také otec, že, až zemře a já uvidím Pandafilanda vrhat se na mé království, abych se nesnažila klást odpor, poněvadž by mě to zničilo, ale abych mu bez boje vydala království, chci-li zabránit smrti a úplnému zničení svých dobrých a věrných poddaných, neboť nebude možné odolat d'ábelské síle obrově. Ale abych se ihned dala s několika svými lidmi na cestu do Španěl, kde naleznu lék pro své neštěstí v osobě potulného rytíře, jehož sláva se v té době rozšíří po všem onom království a jenž se bude jmenovat, vzpomínám-li dobře, don Azote nebo don Gigote."

„Řekl nejspíš don Quijote, paní,“ pravil Sancho Panza, „neboli Rytíř Smutné Postavy.“

„Tak jest,“ na to Dorotea, „a také řekl, že bude vysoký, hubený a že bude mít na pravé straně pod levou lopatkou nebo tam blízko hnědé znaménko porostlé štětinami.“

Jak uslyšel to, řekl don Quijote svému zbrojnoší:

„Pojď sem, synu Sancho, a pomoz mi se svléci, at' vidím, jsem-li rytíř, o němž moudrý král vypravoval.“

„Ale proč se chcete, Milosti, svléci?“ ptala se Dorotea.

„Abych poznal, mám-li ono znamení, o kterém váš otec mluvil.“

„Není potřebí se svlékat,“ řekl Sancho, „neboť vím, že takové znamení máte, Milosti, uprostřed kříže, a to praví, že jste silný muž.“

„To stačí,“ děla Dorotea, „poněvadž přátelům nezáleží na maličkostech a na tom, je-li to na rameni nebo na zádech. Hlavní je, že tu je znamení, at' leží kdekoliv, protože je to jedna kůže. Jistě uhodl můj dobrý otec vše a také já jsem správně hádala odporoučejíc se panu donu Quijotovi, o němž otec mluvil; neboť znamení vnější pojí se k slávě, již se tento rytíř těší nejen ve Španělsku, ale v celé Manchi: jak jsem vy-

stoupila z lodi v Osuně, slyšela jsem líčit takové jeho výkony, že mi hned srdce řeklo, že běží o toho, jejž hledám.“

„Ale jak to, že jste vystoupila z lodi v Osuně, paní,“ ptal se don Quijote, „když to přece není mořský přístav?“ Dřív než Dorotea odpověděla, pomohl jí farář: „Paní princezna chtěla asi říci, že lod' opustila v Malaze a prvních zvěstí o Vaší Milosti se doslechla hned potom v Osuně.“

„To jsem opravdu chtěla říci,“ řekla Dorotea. „Tak je to dobře,“ pravil farář, „a pokračujte, Veličenstvo.“

„Nemám, v čem bych pokračovala,“ odvětila Dorotea; „nakonec se mi poštěstilo nalézt pana dona Quijota a už se vidím královnou a paní vší své země, kdyžtě mi dvorně a velkomyslně slíbil, že půjde kamkoliv se mnou. A já jej nezavedu jinam než před Pandafilanda Kosookého, aby ho zabil a mně vrátil, co mi onen proti vší spravedlnosti uloupil. Neboť všechno toto se stane, neboť to prorokoval můj milý otec Tincario Moudrý, a ten také řekl a napsal chaldejsky nebo řecky (neumím to přečíst), že, bude-li tento rytíř z proroctví chtít se se mnou oženit, až srazí obru hlavu, mám svolit ihned bez odporu k zákonitému sňatku, jenž mu vedle mé osoby přinese i mé králoství.“

„Co si o tom myslíš, příteli Sancho?“ řekl na to don Quijote; „slyšíš, co se děje? Neřekl jsem ti to? Podívej se, že máme už království, jen vládnout! I královnu, jen se ženit!“

„Na mou duši,“ pravil Sancho, „a byl by to chlap leda pro běhny dobrý, kdo by se neženil, až tomu panu Pandahiladovi provrtá chrtánek! Copak je ta královna šereda? Jen kdyby mezi mými blechami v posteli byly takové!“

Při tom si dvakrát přeradostně poskočil, chytil Doroteina mezka za uzdu, zadržel jej a klekl přední a poprosil, aby mu dovolila políbit své ruce, což mělo znamenat, že ji uznává za svou královnu a paní. Kdo z přítomných by se zdržel smíchu při pohledu na bláznovství pánowo a pošetlost sluhovu? Dorotea mu podala ruku a slíbila mu, že jej jmenuje šlechticem ve svém království, až jí nebe popřeje znova se ho zmocnit a vládnout mu. Sancho jí za to poděkoval, takže všichni se dali do smíchu.

„Takový je, pánové,“ pokračovala Dorotea, „můj příběh; jen ještě poznamenám, že z celého četného komonstva, jež jsem s sebou vzala ze své říše, zbyl mi pouze tento milý bradatý zbrojnoš, kdežto všichni ostatní zahynuli ve veliké bouři, která nás zastihla u samého přístavu; tak je můj život samý zázrak a tajemství, jak jste viděli, a jestliže jsem vypravovala nějak přepjatě, nebo ne tak, jak jsem měla, je to, jak již pan licenciát podotkl na počátku mého líčení, vinou toho, že stálé a neobvyklé trápení ubírá paměti.“

„Mně, vznešená a mocná dámo,“ řekl don Quijote, „neubére paměti ani to největší a nejnezvyklejší trápení a znovu prohlašuji, že splním svůj slib, a přisahám, že půjdu s vámi na konec světa, až se utkám s vaším divokým nepřítelem a s pomocí boží i svého ramene mu srubnu zpupnou hlavu tímto mečem, neříkám dobrým, protože mi Gines de Pasamonte můj ukradl. (To zabručel jen mezi zuby.) A až mu ji srubnu a vás uvedu v pokojnou vládu nad zemí, budete mít svobodnou vůli rozhodnout o sobě, jak vám bude libo, neboť pokud bude moje mysl zabrána, vůle spoutána a rozum zajat onou..., více nepovím, nemůže mě ani ve snu napadnouti oženit se, byť i s Fénixem.“

Sanchovi se nelíbilo, že jeho pán nakonec prohlásil, že se neožení, i zvolal v hněvu:

„Aby mě čert vzal, na mou duši, vy nemáte, pane done Quijote, všech pět pohromadě! Jak můžete jen váhat vzít si princeznu tak urozenou jako tahle? Copak si myslíte, že vám štěstí na každém kroku nastrčí takové eso jako ted? Cožpak je snad moje paní Dulcinea hezčí? Vůbec ne, ani zpolovice, ba povím vám, že nesahá téhle ani po kotník. To si počkám na to své slíbené hrabství, když Vaše Milost bude chodit pro vodu se sítěm! Ožeňte se, ožeňte se, ale hned, u všech d'áblů, a sáhněte po tom království, které vám padá do klína jako zralé jablko, a až bude te králem, udělejte mě markýzem nebo vladařem, anebo ať to všechno táhne k čertu!“

Don Quijote nesnesl takových urážek své paní Dulciney, mávl píkou a beze slova praštil ihned Sancha dvakrát, až ho srazil k zemi, a nebýt volání Doroteina, aby ho už netloukl, byl by ho asi dobil.

„Myslíte, hrubý darebáku,“ pravil za chvíli, „že stále budu jen skládat ruce a že vy budete vždy tropit neplechu a já jen odpouštět? Nemyslete si to, prokletý ničemo, a tím jsi dozajista, neboť ses otřel o nepovrnatelnou Dulcineu. A nevíte, pobudo, slouho a tuláku, že kdyby ona nedodávala síly mé paži, že bych neměl síly ani zabít blechu? Povězte, chytráku se zmijím jazykem, kdo myslíte, že vydobyl tohoto království, srazil hlavu obru a vás povýšil na markýze (neboť to pokládal již za hotovou a odehranou událost), ne-li síla Dulciney, která koná rekovství prostřednictvím mé paže? Ona ve mně bojuje a ve mně vítězí, a já žiju a dýchám v ní a v ní čerpám život i bytí. Ó bídný synu z běhny, jaký jsi nevděčník! Vidíte, že jste zdvižen z prachu zemského a povyšen k hodnosti, a za to dobrodiní špinavě mluvíte o tom, kdo vás povýšil.“

Sancho nebyl ztlučen do té míry, aby neslyšel slova pánova, dost rychle se zdvihl a uchýlil se za mezka Doroteina pravil odtud svém pánovi:

„Uvažte, milostivý pane, že, neholdláte-li se oženit s touto vznešenou princeznou, království zřejmě nedostanete, a když nedostanete království, co mi můžete prokázat? A to se mi nelšíbí, a proto se, Milosti, ožeňte hodně brzo s touto královnou, když sem spadla jakoby z nebe, a pak zas můžete jít za mou paní Dulcineou, protože bylo jistě dost králů, kteří chodili ženám za holkami. O kráse nemluvím, protože abych mluvil pravdu, jsou pěkné obě, ačkoliv jsem ovšem paní Dulcineu dosud neviděl.“

„Co jsi ji neviděl, zrádče,“ řekl don Quijote; „copak jsi mi ted' právě od ní nevyřizoval vzkaz?“

„Chci říci, že jsem se na ni tak důkladně nepodíval,“ pravil Sancho, „a neprohlédl jsem si její krásu a přednosti podrobně; ale vcelku se mi líbí.“

„Pak ti tedy promíjím a též ty mi promiň, že jsem ti ublížil, neboť první pohnutí myсли uniká moci lidské.“

„To bylo dobře vidět,“ odvětil Sancho, „u mne je zas prvním pohnutím myсли touha mluvit a musím aspoň jednou povědět vše, co mi na jazyk přijde.“

„Přece však,“ řekl na to don Quijote, „dávej, Sancho, pozor na to, co říkáš, neboť tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu..., více neřeknu.“

„No, dobře,“ pravil Sancho, „Pánbůh na nebi vidí všechny hřichy a rozsoudí, kdo hřeší víc, zdali já, že nedobře mluvím, nebo vy, Milosti, že nedobře jednáte.“

„Dost už,“ řekla Dorotea, „běžte, Sancho, políbit svému pánovi ruku a požádat ho za prominutí a nadále si dejte dobrý pozor, až budete chvílit či pomlouvat, a nehaňte tu dámu z Tobosa, o níž vím pouze, že jsem její služebnicí, a důvěřujte v Boha, že dosáhnete hodnosti, v níž se vám povede jako knížeti.“

Sancho sklonil hlavu, požádal pána o ruku, rytíř mu ji vážně podal, a když ji Sancho políbil, požehnal mu se slovy, aby přistoupil trochu blíže, že se ho chce zeptat na věci předůležité.

Sancho poslechl, oba ostatní o kus předešli a don Quijote řekl:

„Od tvého příchodu neměl jsem příležitosti ani kdy vyptat se tě na četné podrobnosti tobě uloženého poselství a na odpověď, kterou jsi přinesl. Ted', když nám štěstí poskytlo volnou chvíli i místo, nepřipravuj mě o blaho, jež mi můžeš poskytnout svými dobrými zprávami!“

„Zeptejte se, Milosti, nač se vám líbí,“ odpověděl Sancho, „prodám všechno, zač jsem kupil. Ale prosím vás, Milosti, abyste přště nebyl tak mstivý!“

„Proč to říkáš, Sancho?“ tázal se don Quijote.

„Říkám to,“ zněla odpověď, „protože dnešní výprask byl spíš způsoben svárem, k němuž vás onehdy večer svedl d'ábel, než tím, co jsem řekl proti své paní Dulcinee, kterou miluji a ctím jako nějaký svatý ostatek, ačkoliv v ní není ničeho takového, jen proto, že náleží Vaší Milosti.“

„Nech těch řečí, Sancho, při tvém životě, neboť mě hněvají,“ řekl don Quijote; „odpustil jsem ti, ale víš, že se říká: za nový hřich nové pokání.“

Zatím, co se toto dělo, spatřili na silnici přijízdět kohosi na oslu, a když se přiblížil, zdálo se jim, že je to cikán. Ale jakmile jej uviděl Sancho, jenž, jak někde spatřil osla, mohl si oči a duši vydívat, poznal, že je to Gines de Pasamonte, a po té cikánské niti došel až ke klubíčku svého

osla, nebot' vskutku Pasamonte přijízděl na jeho oslu. Aby nebyl totiž poznán a mohl osla prodat, oblékl se za cikána, protože cikánsky i jinak mluvil jako řečí mateřskou. Jakmile jej Sancho uviděl a poznal, dal se do křiku:

„Ginesillo, zloději, dej mi můj majetek, vrat' mi můj život, neber mi mé blaho, dej sem osla, dej sem mé potěšení, uteč, kurví synu, zmiz, lupiči, ale nech tu, co ti nepatří!“

Tolika slov a nadávek nebylo ani potřebí, nebot' při první Gines se skočil a dal se do úprku jako o závod a za chvíliku byl ten tam. Sancho přiběhl k oslu, objal jej a pravil:

„Jak se ti vedlo, moje zlato, oko hlavy mé, kamarádíčku?“

A líbal jej a laskal jako člověka; osel mlčel, dával se hladit a líbat nedopovídaje slovem. Všichni přišli přát mu ke štěstí, zvláště don Quijote, jenž řekl, že proto ještě poukázky na osly neruší. Sancho mu poděkoval.

Za jejich řeči řekl farář Dorotee, že si vedla velmi moudře ve svém vypravování i v tom, že bylo krátké a že se podobalo příběhům z rytířských knih. Odpověděla, že se často bavívala jejich četbou, ale protože nezná polohy provincí a přístavů, že řekla naslepo, že vystoupila z lodi v Osuně.

„Poznal jsem to, a proto jsem si pospíšil s opravou, jež urovnala vše. Ale není-liž pak podivné, jak snadno věří nešťastný rytíř všem výmyslům a lžím, jen jsou-li ve stylu a způsobu nesmyslných jeho knih?“

„Ano,“ pravil Cardenio, „je to tak zvláštní a nevídáné, že nevím, našel-li by se duch tak bystrý, aby dokázal se takovým úmyslně tvářit a zdát jako don Quijote.“

„Ale i jiné je podivné,“ pravil farář, „že totiž kromě nesmyslů, jež ten dobrý šlechtic mluví ze svého bláznovství, hovoří zcela rozumně, běží-li o věci jiné, a ukazuje ve všem jasný a zdravý rozum. Každý, pokud s ním nezačne o jeho rytířských výkonech, musí ho uznat za zcela rozumného.“

Zatím také don Quijote pokračoval ve svém hovoru a říkal Sanchovi:

„Příteli Sancho, zapomeňme už na svůj spor a řekni mi nyní bez zlosti a záští, kde, jak a kdy jsi nalezl Dulcineu? Co dělala? Cos jí řekl?“

Co odpověděla? Jak se tvářila při četbě mého listu? Kdo ti jej přepsal a vše, co uznáš, že v tomto případě stojí za otázku, řeč a odpověď, a nepřidávej ani nelži mně k potěše, ani nezkracuj, abys mne neošidil!"

„Pane,“ odpověděl Sancho, „abych řekl pravdu, psaní mi nepřepsal nikdo, protože jsem s sebou psaní vůbec nevzal.“

„Máš zcela pravdu,“ řekl don Quijote, „neboť zápisník, kam jsem je vepsal, našel jsem u sebe dva dny po tvém odjezdu, což mě velmi zrmoutilo, protože jsem nevěděl, co učiníš, až shledáš, že jej nemáš; stále jsem si myslел, že se vrátíš, jakmile to zjistíš.“

„To bych byl také učinil,“ odpověděl Sancho, „kdybych si nebyl psaní pamatoval, jak mi je Vaše Milost četla, a tak jsem je říkal jednomu kostelníkovi, který je napsal doslova podle mé řeči a řekl, že, ač četl mnoho výnosů církevních klateb, neviděl a nečetl psaní tak hezkého jako to moje.“

„A pamatuješ si ještě, Sancho?“ řekl don Quijote.

„To ne, pane,“ Sancho na to, „protože, jakmile jsem je odříkal, zapomněl jsem je s vědomím, že už nemá důležitosti. Vzpomínám si jen na to Věšená, totiž Vznešená paní moje a pak nakonec Až do smrti Váš Rytíř Smutné Postavy; a mezi to jsem dal přes tři sta duší, životů a očí mé hlavy.“

KAPITOLA XXXI.

*o půvabné rozmluvě dona Quijota se zbrojnošem Sanchem Panzou
a příhodách jiných.*

„To by všechno bylo v pořádku; pokračuj!“ pravil don Quijote; „co činila Královna krásy, když jsi přišel? Jistě jsi ji zastihl, jak navléká perly, nebo vyšívá zlatem znak pro mne, zajatce její lásky?“

„To ne,“ odvětil Sancho, „ale přesívala právě míru pšenice doma na dvoře.“

„Ale řekni,“ děl don Quijote, „že zrnka pšeničná, sotva dotčena jejíma rukama, byla perlami! A podíval ses, příteli, byla to pšenice zimní, nebo jen červená?“

„Jenom červená,“ odvětil Sancho.

„Ujišťuji tě,“ pravil don Quijote, „že, poněvadž ji přesila vlastníma rukama, byl z ní potom jistě chléb nejbělejší. Ale pokračuj! Když jsi jí dal dopis ode mne, políbila jej? Přitiskla si jej k líci? Vykonala nějaký obřad hodný toho dopisu, nebo co?“

„Když jsem jí jej podával,“ odvětil Sancho, měla právě plné ruce pšenice na sítě a řekla:

„Dejte mi, příteli, to psaní tamhle na pytel, nemohu si je přečíst, dokud nemám proseto vše, co je zde.“

„Rozumná dáma!“ pravil don Quijote, „to udělala proto, aby je mohla číst zvolna a s požitkem. Dále, Sancho, a o čem s tebou hovořila při práci? Na co se tě vyptávala o mně? A ty, co jsi jí odpověděl? Rychle, pověz mi vše a ať ti nezůstane v kalamáři ani kapka!“

„Na nic se mne neptala,“ odpověděl Sancho; „ale já jsem jí řekl, jak se na její počest kajete, nahý od pasu až k hlavě, ztracený v těchto horách jako divoch, že spíte na zemi a jíte holý chléb z holé ruky, nečesán, v pláči a proklínáte osud.“

„To jsi neřekl dobře, že svůj osud proklínám,“ řekl don Quijote, „neboť spíše mu žehnám a budu ho blahořečit až do smrti, že mě učinil hodným lásky k paní tak vysoké jako Dulcinea z Tobosa.

„Je vysoká věru o dobrou píd' nade mne,“ pravil Sancho.

„Copak ses s ní měřil?“ ptal se don Quijote.

„Měřil,“ odvětil Sancho, „a to tak, že jsem k ní přistoupil pomoci jí s pytlem pšenice na osla a tu jsme stáli tak u sebe, že jsem poznal, že je vyšší o dobrou píd'.“

„Nuže, není-liž pravda,“ pravil don Quijote, „že tuto velikost provází a krásní tisíc milionů půvabů duševních? Ale jednu věc, Sancho, poprěti nemůžeš: když ses k ní přiblížil, pocítils jistě jemné vůně, jemný jakýsi pach, něco příjemného, co je nesnadno nazvat, takový výdech či výpar, jako v obchodě vybraného rukavičkáře!“

„Mohu jen říci,“ na to Sancho, „že jsem cítil něco tuze lidského, a to proto, že se asi těžkou dřinou namohla a zapotila.“

„To nikoliv,“ odvětil don Quijote, „ale buďto jsi měl rýmu, nebo jsi cítíš sebe, protože dobré vím, jakou vůni vydává ona růže v trní, lilie polí, tekutá ambra.“

„To je možné, protože občas také tak voním,“ děl Sancho, „jako se mi zdálo, že voní paní Dulcinea; ale tomu se nedivím, vždyť jsme všichni z jednoho těsta.“

„Dobrá,“ pokračoval don Quijote, „a co když vyčistila pšenici a vypřavila ji do mlýna, co dělala přečetší list?“

„Nečetla jej,“ řekl Sancho, „protože neumí prý číst ani psát, ale roztrhala jej na kousky, že prý jej nedá číst nikomu, aby nikdo ze vši nepoznal její tajemství, a že prý jí stačí, co jsem jí ústně řekl o vaší lásce k ní a o divném pokání, jež pro ni činíte. Nakonec mi řekla, abych vám vyřídil od ní pozdrav a že by vás raději viděla, než vám psala, a že vás prosí a přeje si, abyste ihned opustil tyto lesy a nechal hluoustí a vydal se k Tobosu, neboť velmi touží vás spatřit. Moc se nasmála, když jsem jí řekl, že se zvete Rytířem Smutné Postavy. Zeptal jsem se jí také, přišel-li tam Biskajec, a ona, že ano, a že to byl slušný hoch; ale když jsem se tázal po trestancích, povídala, že dosud neviděla ani jednoho.“

„Až dosud jsem se vším spokojen,“ řekl don Quijote, „ale nyní pověz, jaký skvost dala ti za doručené zprávy při rozchodu? Je totiž starodávnou zvyklostí potulných rytířů a dam, že dávají zbrojnošům, komorným nebo trpaslíkům, kteří přinesli jim zprávy od paní nebo milenců, nějaký nádherný skvost za odměnu.“

„To je možné a mám to za zvyklost dobrou,“ pravil Sancho, „ale to se dalo asi v minulosti a teď dávají jen kus chleba se sýrem: to mi totiž podala paní moje Dulcinea přes plot dvora při loučení, a sýr, abyste věděl, byl jen ovčí.“

„Je neobyčejně štědrá,“ řekl don Quijote, „a nedala ti zlatého skvostu asi proto, že ho neměla u sebe. Počkej jen, však se vše ukáže a uspořádá. Víš, čemu se divím, Sancho? že jsi odjel a zase se vrátil jakoby letem, neboť ani ne za tři dny ses dostal odtud do Tobosa a zase zpět, ač je tam přes třicet mil; z toho usuzuji, že moudrý čaroděj, jenž mě chrání a přeje mi přátelsky (neboť takového mám i musím mít, jinak bych nebyl řádným potulným rytířem), ti asi cestou pomohl, aniž jsi to poznal: takový čaroděj vezme potulného rytíře spícího na loží a rytíř se probudí druhý den ráno, neví jak, tisíc mil od místa, kde usnul; nebýt toho, nemohli by si bludní rytíři vzájemně pomáhat v nebezpečí, jak si ve skutečnosti bez ustání pomáhají. Stane se, že rytíř bojuje někde v arménských horách s drakem či jinou divokou nestvěrou, nebo s nějakým rytířem a nedáří se mu a už už duši vypouští. Tu se pojednou objeví na mračnu nebo v ohnivém voze rytíř-přítel, jenž byl předtím v Anglii, a pomůže mu a osvobodí jej od smrti a večer je již zase doma a s chutí večeří, třebaže bylo mezi oběma místy dva či tři tisíce mil; to vše se děje uměním a chytrostí čarodějů. Proto, příteli Sancho, snadno věřím, že ses tak brzo dostal odtud do Tobosa a zpět, neboť, jak jsem řekl, nějaký čaroděj mně přející tě tam bez tvého vědomí donesl.“

„Jistěže,“ řekl Sancho, „neboť Rocinante skutečně upaloval jako cikánův osel, když má v uších rtuť.“

„A měl ji tam,“ pravil don Quijote, „ba pluk d'áblů tam měl, kteří cestují a bez únavy ženou každého, koho si přejí. Ale nechme toho! Co

myslís, že mám ted' dělat, když mi moje paní nařizuje, abych přijel za ní? Uznávám sice, že její rozkaz platí, ale zas mi brání slib daný princezně, která jede s námi: rytířský zákon mi velí, abych dřív splnil své slovo, než vyhledal své potěšení. Z jedné strany mě pudí a týrá touha uvidět svou paní, z druhé mě nutí a zve slib a sláva, jíž mohu nabýt na této výpravě. Ale pospíším, vyhledám rychle obra, a jakmile tam dojdu, utnu nu hlavu, dosadím princeznu na trůn a hned se vrátím, abych poohlédl na světlo, mou mysl ozařující, a omluvím se jí, že schválí mé zpoždění; neboť shledá, že cílem všeho byla jen její sláva a čest, poněvadž vše, čeho jsem se domohl, domáhám a domohu touto zbraní, coživ budu, pochází z milosti, jíž mi dopřává, a z toho, že jí náležím.“

„Ach,“ řekl Sancho, „čím se to, Milosti, trápíte? Řekněte mi, pane, chcete vykonat tuto cestu zadarmo a dát si ujít ženitbu tak bohatou a výtečnou, v níž vám dávají věnem království, které opravdu, jak jsem slyšel, má dvacet tisíc mil kolkolem a je přebohato vším, co je nutné k živobytí, a které je větší než Španěly s Portugalskem dohromady? Mlčte, pro Boha, a styd'te se za svou řeč, uposlechněte mne a odpusťte mi, ale ožeňte se u prvního faráře, a ne-li, tak tu na to máme našeho licenciáta, který to učiní za med. Nezapomeňte, že už jsem dost stár, abych dával rady, a že tato má rada vám velmi prospěje: neboť lepší vrabec v hrsti než holub v povětrí a kdo může vybrat dobré, a zlé si zvolí, pozdě bycha honí.“

„Podívej se, Sancho,“ odvětil don Quijote, „radíš-li mi k ženitbě jen proto, abych se stal, až zabiji obra králem a mohl ti milostivě dát, co jsem ti slíbil, věz, že tvé přání splním lehce i beze svatby, protože půjdu do boje jen s podmínkou, že, zvítězím-li, dostanu, i bez ženění, část království, již bych mohl dát, komu je mi libo; a až mi ji dají, komu chceš, abych ji daroval, ne-li tobě?“

„To je jasné,“ na to Sancho, „ale hleďte, Milosti, ji vybrat na pobřeží, abych, kdybych tam nebyl spokojen, mohl naložit své černé poddané na lod' a udělat s nimi, co jsem již řekl. A ted' se už, Milosti, nestarejte o návštěvu mé paní Dulcinei, ale jděte zabít obra, at' je ta věc hotová, neboť se mi zdá, Pánbůh ví, že z ní pojde velká čest i velký prospěch.“

„Povídám ti, Sancho,“ pravil don Quijote, „že máš pravdu, i uposlechnu tvé rady a půjdu dřív s princeznou než za Dulcineou. Ale upozorňuji tě, abys nikomu neříkal nic, ani těm, kdo nás provázejí, z toho, o čem jsme tu mluvili a rokovali, neboť Dulcinea je tak úzkostlivě ctnostná, že si nepřeje, aby její myšlenky byly známy, a nebylo by tudíž slušné, abych je já nebo jiný odkrýval.“

„Ale má-li se to tak,“ namítl Sancho, „proč nařizujete, Milosti, všem, jež svým ramenem přemůžete, aby se šli představit mé paní Dulcinee, vždyť to odhaluje její jméno i to, že ji milujete a že jste její milenec! A musí-li poslaní jít padnout jí k nohám a říci, že je Vaše Milost posílá, aby se jí podrobili, jak je možno ukryt city vás obou?“

„Jaký jsi to hlupák a prostáček,“ řekl don Quijote; „copak nevidíš, že to vše mají oslavit? Věz, že podle našeho rytířského řádu je velkou ctí, má-li dáma mnoho potulných rytířů jí sloužících, však neodvažujících se myslet na nic více než na tu službu z prostého důvodu, že je to ona; nečekají za své četné, věrné služby jiné odměny, než že je přijme za své rytíře.“

„Slyšel jsem kázat,“ pravil Sancho, „že takto máme milovat Pána Boha pro něho samého, bez nadějí na slávu a beze strachu z trestu, ač já bych jej raději miloval a sloužil mu pro to, co dokáže.“

„Jdi k čertu, mizero,“ odvětil don Quijote, „co to zase máš za rozumy? Zrovna jako bys byl studoval?“

„A přece, na mou duši, neumím ani číst,“ na to Sancho.

Vtom zavolal mistr Mikuláš, aby trochu počkali, že se chtejí napít ze studánky, jež se tam namanula. Don Quijote zastavil k velké radosti Sanchově, neboť zbrojnoš byl už unaven samým lhaním a bál se, aby ho pán při něm nepřistihl: věděl sice, že Dulcinea je selka z Tobosa, ale neviděl ji jakživ. Zatím si Cardenio oděl šat, v němžalezli Doroteu, a ač nebyl valný, přece byl lepší, než ten, jejž svlékl. Shromázdili se všichni kolem studánky a trochu ukojili svůj značný hlad tím, co byl farář opatřil v hospodě.

V tu chvíli šel právě po silnici jakýsi hoch, který, pozorně si prohlédnul lidi u studánky, rozběhl se náhle k donu Quijotovi, objal mu nohy a dal se nuceně do pláče:

„Ach, pane můj, Milosti, už mne nepoznáváte? Pohlédněte dobře, jsem sluha Andres, kterého jste odvázal od toho dubu.“

Don Quijote ho poznal a vzal ho za ruku, obrátil se k přítomným:

„Abyste, milostiví pánové, viděli, jak je důležité, aby na světě byli potulní rytíři, napravující křivdy a bezpráví, páchaná drzými a zlými jeho obyvateli, vězte, že kdysi jel jsem lesem a uslyšel jsem křik a nářek, který jako by pocházel od bytosti týrané a pomoci potřebné. Veden povinností šel jsem po žalostném volání a našel jsem přivázána k dubu tohotoocha, jehož rád zde vidím, neboť bude svědkem, nedovolujícím mi lhát. Pravím, že byl přivázán k dubu, byl obnažen do půl těla a surovec, jeho pán, jak jsem potom zvěděl, divže ho neumrskal koňským řemením. Jak spatřil jsem to, tázal jsem se, proč jej tak krutě mučí, a surovec odvětil, že prý proto, že je to jeho čeledín a že způsobil spíše z darebáctví než z h louposti jistou škodu. Ale toto dítě pravilo:

„Pane, bičuje mě jen proto, že chci svůj plat.“

Pán se všelijak vymluoval a vykrucoval a já jej vyslechl, ale důvodů jeho jsem neuznal. Zkrátka, přinutil jsem jej, aby ho odvázal, a vzal jsem od něho slib, že hocha odvede s sebou a zaplatí mu do posledního groše a ještě s nádavkem. Není-li to pravda, synku Andresi? Nepozoroval jsi, jak pánonitě jsem mu dal onen rozkaz a jak pokorně slíbil splnit vše, co jsem nařídil, předepsal a žádal? Odpověz, neboj se a nestyd', řekni pánum, co se stalo, at' se ukáže a ocení, jak prospěšní jsou, jak jsem pravil, potulní rytíři na cestách.“

„Všechno, co jste, Milosti, řekl, je úplná pravda,“ odpověděl kluk; „ale nakonec to dopadlo tuze jinak, než si myslíte.“

„Jak to jinak,“ ptal se don Quijote, „což ti sedlák nezaplatil?“

„Kdyby mi jen nezaplatil,“ odvětil hoch, „ale jakmile jste, Milosti, odjel z lesa a zůstali jsme sami, přivázal mě znova k dubu a seřezal mě tak, že jsem byl odřený jako svatý Bartoloměj a při každé ráně si nějakým vtipem nebo pošklebkem tropil šašky za Vaší Milosti, takže nebýt

bolesti, musel bych se smát jeho řečem. Připravil mě tak, že jsem si až do nynějška léčil rány od něho v nemocnici, a tím vším jste vinen vy, protože, kdybyste si hleděl své cesty, nechodil, kam vás nezvali, a nepletl se do cizích věcí, byl by se můj pán spokojil jedním nebo dvěma tucty ran, pak by mě byl pustil a ještě zaplatil dluh. Ale protože jste ho bez důvodu urazil a řekl mu tolik hrubostí, rozruřil se, a protože si nemohl vylít vztek na vás, vylil si jej, když jsme byli sami, na mně, že se z toho nevylížu myslím do smrti.“

„Neměl jsem odjíždět,“ pravil don Quijote, „dokud ti nezaplatil. Měl jsem vědět z dlouhé zkušenosti, že sedláci nedrzí slovo, nemají-li prospěchu v jeho splnění. Ale vzpomínáš si, Andresi, na mou přísahu, že, nezaplatí-li ti, budu ho hledat a najdu jej, i kdyby se ukryl v bříše velryby?“

„To je pravda,“ řekl Andrea, „ale co z toho bylo?“

„Nyní uvidíš, bude-li z toho něco,“ odvětil don Quijote a vstal při tom rychle a rozkázal Sanchovi zapnout udidlo Rocinantovi, jenž se během jejich jídla pásl.

Dorotea se ho ptala, co chce dělat, a on odpověděl, že půjde potrestat onoho sedláka za jeho provinění a přinutit ho, aby do posledního haléře zaplatil Andresovi. Tu mu odvětila, aby vzpomněl, že podle slibu nesmí nic podnikat, dokud neskončí záležitost její, a protože to ví on nejlépe, aby se uklidnil a vyčkal, až se vrátí z jejího království.

„To je pravda,“ řekl don Quijote, „Andres musí mít strpení, dokud se nevrátím, jak, paní, pravíte! Dokládám se a přisahám znovu, že neustanu, dokud jej nepomstím a jeho peníze mu neopatřím.“

„Takovýmhle přisahám nevěřím,“ pravil Andres, „a něco na cestu do Sevilly bych viděl raději než všechnu pomstu na světě. Dejte mi něco k jídlu a na cestu, máte-li, a sbohem, Milosti i všichni potulní rytířové, a mějte z toho svého potulování takový prospěch, jako já jsem měl.“

Sancho vytáhl ze zavazadel kus chleba a sýra, dal to klukovi a řekl:

„Tu máte, bratře Andresi, všichni jsme účastní na vašem neštěstí.“

„Jakpak na něm jste účasten vy?“ zeptal se Andres.

„Tím chlebem a sýrem, který vám dávám,“ odpověděl Sancho, „neboť Pánbůh ví, nebudu-li ho sám potřebovat. My zbrojnoši potulných rytířů, zkusíme, příteli, mnoho hladu a trampot a věcí, jež lze lépe ucítit než vylíčit.“

Andres vzal chléb se sýrem a vida, že mu nic jiného nedávají, sklonil hlavu a rychle odcházel; na odchodu řekl donu Quijotovi:

„Pro smilování boží, pane potulný rytíři, najdete-li mě ještě jednou, nechte si svou pomoc, i kdyby mě čtvrtili, a zanechte mě mému neštěstí, neboť nikdy nebude tak velké, jako by bylo, kdybyste přispěl svou pomocí; zatrat' vás Bůh i se všemi potulnými rytíři, co se jich narodilo!“

Don Quijote se zvedal jej potrestat, ale hoch se dal do takového úprku, že si nikdo netroufal jej dohánět. Don Quijote byl úžasně pobouřen řečí Andresovou a ostatním dalo mnoho přemáhání nepropuknout v smích a nerozzlobit jej úplně.

KAPITOLA XXXII.,

která jedná o příhodách dona Quijota a celé družiny v hospodě.

Když poobědvali, ihned sedlali a bez velkých příhod dorazili příštího dne do hospody, které se Sancho Panza děsil a bál; ač se mu nechtělo, nemohl se vyhnout vstupu do ní. Hostinský, hostinská, jejich dcera a Maritornes, jakmile viděli se blížit dona Quijota a Sancha Panzu, vyšli je velmi radostně přivítat a don Quijote se s nimi pozdravil s vážnou důstojností se slovy, aby mu připravili lepší lůžko než onehdy; na to hospodská, že ho uloží jako prince, jestliže lépe než onehdy zaplatí. Don Quijote to slíbil, i upravili mu slušné lože v téže komoře a on oka-mžitě ulehl, jak byl utrmácený, rozbitý a celý pitomý.

Jakmile zavřel dveře, pustila se hospodská do holiče a chytla jej za bradu a řekla:

„U všech všudy, už dost toho dělání vousu z ocasu! Ted' mi vrátíte ten chvost, protože je to opravdu hanba, jak tu musím po zemi klopýtat o hřeben svého muže, který jsem obyčejně začísla do toho pěkného ocasu.“

Holič jí ho nechtěl dát, ač se s ním tahala, až mu řekl licenciát, aby jí jej jen dal, že toho úskoku už netřeba a že se smí ukázat už ve své pravé podobě: donu Quijotovi řekne, že ho galejnici oloupili a že utekl do této hospody. A kdyby se sháněl po princeznině zbrojnoší, at' mu řeknou, že byl vyslán předem, aby poddaným ohlásil příchod její i osvoboditele všech. Holič vrátil tudíž rád ocas hostinské a s ní i veškeré věci vypůj-čené k osvobození dona Quijota.

Všichni v hospodě přítomní se neobyčejně podivili kráse Doroteině i sličné postavě pastýře Cardenia. Farář dal připravit jídlo z toho, co v hospodě měli, a hospodský, který doufal v lepší zaplacení, hbitě jim opatřil slušné stolování. Zatím don Quijote stále spal, i rozhodli se nebudit ho, protože mu vyspání bylo potřebnější než jídlo. Při jídle hovořili před hospodským, jeho ženou, dcerou, Maritornes i všemi hosty

o podivném bláznovství dona Quijota i o stavu, v němž hoalezli. Hospodská jim vyprávěla, co se přihodilo mezi ním a mezkařem, a když se rozhlédla a nespatřila Sancha, řekla i příhodu s létáním na pokrývce, kterou všichni s chutí vyslechli. A když farář řekl, že donu Quijotovi pomátlý rozum rytířské knihy, řekl hospodský:

„Nechápu, jak je to možné, neboť pokud tomu rozumím, není na světě lepšího čtení; mám tu mimo jiné knihy dvě nebo tři z nich a opravdu, velmi mě osvěžily, a nejen mne, ale i mnoha jiných: neboť o žních se sem schází ve svátek mnoho ženců a vždy je mezi nimi někdo čtení znalý, který vezme jednu z knih, a nás ho obklopí víc než třicet a posloucháme ho tak rádi, že zapomeneme tisíc starostí. Alespoň o sobě mohu říci, že když slyším o těch zuřivých a hrozných ranách rytíři rozdávaných, mám chuť činit jako oni a poslouchal bych o nich celé dny i noci.“

„A já také,“ řekla hospodská, „protože nemám v domě chvilky pokoje, leda posloucháte-li čtení; to jste tak zabrán, že zapomínáte se i přít se mnou.“

„Je to pravda,“ pravila Maritornes, „já mám také ráda ony věci; jsou moc hezké a zvlášt’, když se vypravuje, jak se nějaká dáma objímá pod pomorančovníkem se svým rytířem a že ji hlídá nějaká komorná, která umírá závistí a strachem. Říkám, že je to věc jako med.“

„A co se zdá vášm, slečinko?“ ptal se farář dcery hospodského.

„Nevím, pane, na mou duši,“ odpověděla, „také poslouchávám, a ač tomu ještě nerozumím, mám to ráda; ovšem, nejsou to rány, které se líbí mému otci, v nichž mám zalíbení, ale jak bědují rytíři odloučení od svých dam a často je tak lituju, že se i sama rozpláču.“

„Tedy byste je potěšila, panenko, kdyby plakali pro vás?“ ptala se Dorotea.

„Nevím, co bych udělala,“ odpovědělo děvče; „vím jen, že jsou některé dámy tak kruté, že je jejich rytíři zvou tygry, lvy a jinými šelmami. A, Ježíši, nerozumím, co je to za nesvědomité ženské z kamene, že dovolí, aby se ctný muž zabil nebo zbláznil, ale pohledu mu nedopřejí.“

K čemupak to upejpání? Když chtejí být pokládány za počestné, at' se za ně vdají, vždyť oni si nic jiného nepřejí.“

„Mlč, dítě!“ pravila hospodská, „mně se zdá, že o těch věcech víš tuze mnoho, a není slušné, aby děvčata věděla a mluvila tolik.“

„Když se mne pán ptá,“ zněla odpověď, „nemohu ho nechat bez od- povědi.“

„Nuže tedy,“ pravil farář, „přineste mi ty knihy, pane hospodský, chtěl bych je vidět.“

„S radostí,“ odvětil hospodský, odešel do svého pokoje, přinesl starý, řetízkem zavřený kuffřík, otevřel jej a vyňal tři velké knihy a nějaké papíry vzhledně popsané. Farář otevřel první knihu a spatřil, že je to „Don Cirongilio z Tracie“, druhá byla „Félixmarte z Hircanie“, třetí historie velkého vojevůdce Gonzala Hernándeza z Córdoby spolu se životopisem Diega Garcíi z Parédes. Když farář přečetl jméno prvních dvou knih, obrátil se k holiči, řekl:

„Škoda, že tu není hospodyně a neteř mého přítele.“

„Nevadí,“ na to holič, „vynést na dvůr nebo do pece je dovedu já také, ohně je tam dost.“

„Copak chcete, Milosti, mé knihy spálit?“ ptal se hospodský. „Jenom tyto dvě, Dona Cirongilia a Félixmarta.“

„Copak jsou moje knihy kacíři nebo flegmatikové, že je chcete upálit?“ řekl hostinský.

„Chcete říci schismatikové, příteli, a ne flegmatikové,“ pravil holič.

„Ano,“ na to hospodský, „ale chcete-li už nějakou spálit, spalte si tu o velkém vojevůdci a Diegu Garcíovi, protože bych raději nechal upálit své dítě než jednu z druhých.“

„Bratře,“ promluvil farář, „tyto dvě knihy jsou lživé, plné nesmyslů a hloupostí, však tato o velkém vojevůdci je skutečná historie a vypráví činy Gonzala Hernándeza z Córdoby, který pro četné své velké výkony vojenské zasloužil, aby byl po všem světě zván velkým vojevůdcem, jménem slavným, skvělým a jedině jemu příslušejícím; a ten Diego García z Parédes byl významný rytíř z města Trujilly v Estremaduře, vojín přestatečný a takové síly, že jediným prstem zadržel mlýnské kolo

v nejprudším běhu. S mečem v bráně mostu zabránil celému nesčetnému vojsku v pochodu a vykonal jiné podobné věci. Vypráví a líčí je sám se skromností hodnou rytíře a kronikáře vlastního života; ale kdyby je vylíčil jiný svobodně a nestranně, zastínily by činy Hektorovy, Achillovy a Rolandovy.“

„Běžte mi k šípků,“ na to hospodský, „to je krámů, zadržet mlýnské kolo! Bože, to byste měl, Milosti, čist, co jsem já četl o Félixmartovi z Hircanie, který jednou ranou přeťal pět obrů v pasu, jako by byli z fazolí, jako loutky, které si dělají děti; jindy se postavil velkému, mocnému vojsku, v němž bylo milion šest set tisíc vojáků ozbrojených od hlavy k patě, a rozprášil je všechny jako stádo ovcí. A co teprv výborný don Cirongilio z Tracie, tak statečný a hrdinný, jak se čte v této knize, že, když se jednou plavil po řece a z vody se vynořil ohnivý drak, vrhl se na něj, jakmile jej spatřil, sedl mu koňmo na šupinový hřbet a stiskl mu rukama hrdlo tak, že drak, aby nebyl uškrcen, musel se potopit až na dno řeky i s rytířem, jenž ho nemínil pustit; a když se dostali až dolů, octl se v paláci a zahradách podivuhodně krásných; drak se hned proměnil v starce, jenž mu řekl věcí, jakých neuslyšíte. Mlčte, pane, kdybyste něco podobného slyšel, zbláznil byste se radostí. Za velkého vojevůdce a Diega Garcíu nedám ani fíku.“

Slyšíc to Dorotea pravila šeptem Cardeniovi: „Málo schází našemu hospodskému, aby byl jako don Quijote.“

„Také se mi zdá,“ odvětil Cardenio, „neboť má nejspíše za pravdu vše, co se v těch knihách vypráví, a že se vše stalo, jak se píše, a o opaku ho nepřesvědčí ani mniši bosáci.“

„Považte, příteli,“ znovu začal farář, „že nikdy na světě nežil Félix-marte z Hircanie, ani don Cirongilio z Trácie, ani jiní podobní rytíři z rytířských knih; vše to je výmysl a výplod duchů zahálčivých, kteří to složili k účelu, o němž mluvíte, totiž k ukrácení chvíle, jako si ji četbou ukracují vaši ženci. Vskutku vám přísahám, že takových rytířů nikdy na světě nebylo a takové hrdinské činy a nesmysly nikdy se na něm nepřihodily.“

„Na jiného psa s touhle kostí,“ odvětil hospodský, „jako bych neuměl do pěti počítat a nevěděl, kde mě střevíc tlačí; nechtějte, Milosti, mě vyvést na vrch makovice, protože, Bůh ví, nejsem žádný holobrádek. Tak vy byste mi chtěl namluvit, že vše, o čem ty dobré knihy vypravují, je nesmysl a lež, a přece je vše vytištěno se svolením pánů z Královské rady. Cožpak to jsou lidé, kteří by dovolili vytisknout najednou tolik lží a bitev a čárů, že je to k zbláznění?“

„Již jsem vám pravil, příteli,“ řekl farář, „že se to líčí pro zábavu naší lenošivé mysli; a jako je dovoleno v dobře spravovaných státech hrát šachy nebo s míčem a koulemi pro pobavení, tak je také dovoleno tisknout a prodávat podobné knihy, ovšem za předpokladu, že nebude nikoho tak pošetilého, aby příběhy z těchto knih bral za bernou minci. A kdyby byl k tomu čas a posluchači si toho přáli, pověděl bych, co mají obsahovat rytířské knihy, aby byly dobré, a bylo by to ku prospěchu a snad i některým pro zábavu. Doufám, že se dočkám, abych to mohl sdělit těm, kdo by mohli věc napravit; zatím věřte, pane hostinský, tomu, co jsem řekl, vezměte si zpět své knihy a těšte se z jejich pravdy nebo lži; budiž vám to k dobru a dej Bůh, abyste nezakulhal na nohu, na niž kulhá váš host, don Quijote.“

„To ne,“ odvětil hostinský, „nebudu takový blázen, abych se stal potulným rytířem, neboť vidím dobře, že dnes není zvykem, co jím bývalo kdysi, když se prý světem toulali oni pověstní rytíři.“

Uprostřed této řeči vešel Sancho a velmi ho zarazilo a popletlo, co slyšel, že dnes není už potulných rytířů a že všechny rytířské knihy nesmyslně lžou; řekl si v duchu, že počká na výsledek této pánovy výpravy a neskončí-li štěstím, jež očekával, umiňoval si, že ho opustí a vrátí se k ženě, dětem a obvyklému zaměstnání. Hospodský sbíral kuffřík i knihy, avšak farář mu řekl:

„Počkejte, at' se podívám do těch listů, jež jsou tak pěkně popsány.“ Hospodský je vytáhl a podal mu je k četbě; farář uviděl, že je to asi osm archů rukopisu a na počátku stál velký nápis: „Povídka o nevhodně zvědavém.“ Farář si pro sebe přečetl tři nebo čtyři odstavečky a řekl:

„Nadpis této povídky není špatný a mám chuť přečíst si ji celou.“

Na to řekl hostinský:

„Vždyť si ji, důstojný pane, přečíst můžete; a řeknu vám, že několika hostům, kteří ji zde četli, se velmi líbila a velmi ji na mně chtěli; ale já jsem jí nedal, neboť ji chci vrátit tomu, který ji zde i s kuffíkem a knihami zapomněl. Možná, že se sem majitel jednou vrátí, a ačkoliv mi ty knihy budou scházet, přece mu je vrátím, poněvadž, ač hostinský, jsem dobrý křest'an.“

„Zcela správně, příteli,“ řekl farář, „ale, bude-li se mi povídka líbit, dovolíte mi si ji opsat.“

„Velmi rád,“ na to hospodský.

Během jejich řeči vzal Cardenio povídku a dal se do čtení a shledal totéž, co farář; i prosil jej, aby ji četl tak, aby všichni mohli naslouchat.

„Četl bych ji,“ pravil farář, „kdyby nyní nebylo vhodnější jít spát než číst.“

„Pro mne bude odpočinkem,“ pravila Dorotea, „když ztrácím chvíli nasloucháním příběhu, neboť nemám ještě mysl tak uklidněnou, aby mi dovolila spát, jak bych potřebovala.“

„V tom případě,“ řekl farář, „budu číst, byť jen z pouhé zvědavosti; snad bude příběh zajímavý.“

Mistr Mikuláš žádal ho o totéž, i Sancho. Farář vida, že bude četba stejně milá ostatním jako jemu, děl:

„Je-li tomu tak, poslyšte všichni pozorně, povídka počíná takto.“

KAPITOLA XXXIII.,

v níž se vypráví povídka o nevhodně zvědavém.

Ve Florencii, bohatém a slavném městě italském, v provincii toskánské, žili Anselmo a Lotario, dva bohatí a významní šlechtici a takoví přátelé, že všichni, kdo je znali, nazývali je po výtce „dvěma přáteli“. Byli svobodní, stejněho stáří i zvyků, což vše stačilo k navázání vzájemného přátelství. Je ovšem pravda, že Anselmo byl více nachýlen k milostné zábavě než Lotario, jenž se zase oddával vášni lovecké. Ale ve chvíli potřeby nechával Anselmo zálib svých a přijímal záliby Lotariovy a naopak; a takto kráčely vůle jejich v tak dokonalé shodě, že lépe by nešly ani ty nejdokonalejší hodiny.

Anselmo byl k smrti zamilován do urozené a krásné dívky z toho města; byla z tak dobrého rodu a sama tak dokonalá, že se rozhodl se souhlasem přítele Lotaria, bez něhož nic nepodnikal, požádat o ni její rodiče a také to učinil. Poslání to vykonal Lotario, a to k takové spokojenosti svého přítele, že se Anselmo brzy viděl pánum toho, po čem toužil, a Camila byla tak spokojena, že dostala Anselma za manžela, že nepřestávala vzdávat díky nebesům i Lotariovi, díky jemuž se jí tak poštěstilo.

Za prvních dnů, kdy všichni svatebčané bývají veselí, Lotario docházel jako obvykle do domu Anselmova a snažil se, pokud bylo v jeho moci, uctít, oslavit a pobavit jej. Ale když bylo po svatbě a skončily návštěvy i blahopřání, počal Lotario schválně řidčeji navštěvovat dům Anselmův, neboť měl za to (a všichni rozumní mu dají za pravdu), že se nesmí k ženatým přátelům docházet tak, jako když byli ještě svobodní; neboť ač dobré a pravé přátelství nemůže a nemá podezírat, čest ženatého je přece tak delikátní věcí, že může, zdá se, být ohrožena i vlastními bratry, natož přáteli. Anselmo zpozoroval, že se Lotario straní, a naříkal si velice: kdyby prý věděl, že sňatek má způsobit omezení jejich styků, že by se prý nikdy neženil, a protože prý za svobody

dosáhli pro svou výbornou shodu milého přízviska „dvou přátel“, že nedovolí, aby tak proslulé a příjemné jméno zašlo jen proto, že se Lotorio bez příčiny nyní staví obezřelým; že ho tudíž prosí (lze-li o prosbách mezi nimi mluvit), aby se měl opět v domě jeho za pána a přicházel do něho i odcházel jako dřív, a ujišťoval ho, že jeho žena Camila nemá jiných přání a vůle než jaké on a že, poněvadž věděla, jak upřímně se milují, je jeho vyhýbavostí zaražena.

Na toto a jiné přemlouvání Anselmovo, aby jej opět navštěvoval jako dříve, Lotorio odpovídal tak rozvážně, moudře a rozumně, že Anselmo byl přesvědčen o dobré vůli svého přítele, a shodli se, že Lotorio bude k němu chodit k obědu dvakrát týdně a ve svátek. A přesto si ještě Lotorio vymínil, že nebude dělat víc, než co uzná za vhodné a pro přítelovu čest, neboť mu na jeho pověsti záleželo víc než na vlastní. Říkal zcela správně, že muž, jemuž nebesa dopřála hezké ženy, má vodit do svého domu přítele se stejnou rozvážností jako dbát o to, se kterými přítelkyněmi se žena stýká, protože co se neustrojí a nepřipraví na náměstí, v kostele, veřejných slavnostech a výletních místech (věci, které nemohou vždy manželé svým ženám odeprít), se připraví a umožní v domě přítelkyně nebo nejmilejší příbuzné.

Také říkal Lotorio, že každý manžel potřebuje nějakého přítele, který by jej upozorňoval na nedopatření v jeho chování, protože se stává, že pro velkou lásku, již manžel k ženě chová, bud' nepozoruje, nebo jí neřekne, aby ji nepohněval, co má a čeho nemá činit, aby dosáhla cti, nebo vyhnula se hanbě; je-li však přítelem upozorněn, snadno může vše napravit. Ale kde bude nalezen přítel tak rozumný, poctivý a pravdivý, jak jej žádá Lotorio?

Nevím dozajista; jen Lotorio byl takovým, se vší horlivostí a obratností pečoval o čest svého přítele a snažil se omezit počet dní svých ujednaných návštěv a zkrátit je, aby se nestaly nápadnými těkavým a zlomyslným zrakům zahálčivých lidí návštěvy mladíka, bohatého, vznešeného, urozeného a výborného, za něhož se měl, v domě ženy tak krásné jako Camila. Neboť ač jeho dobrota a ctnost dovedla spoutat pomlouvačně jazyky, přece nechtěl uvést v pochybnost ani dobré jmé-

no svoje, ani jméno přítele, a proto většinu dní, na nichž se byli shodli, trávil jinak, vymlouvaje se na neodkladnost svých zaměstnání. A tak mnoho chvil ubíhalo výčitkami jednoho a výmluvami druhého.

Stalo se, že jednou, když se procházeli po louce za městem, Anselmo pravil Lotariovi:

„Pomyslel jsi, příteli Lotario, že za milosti, které mi Bůh prokázal, když dal mi takové rodiče, jako byli moji, a tak vrchovatě statků duševních i hmotných, nemohu být ani dostatečně vděčným, a zvláště pak za milost, že mi dal tebe za přítele a Camilu za ženu, dva skvosty, kterých si vážím, jak mohu, ač ne tak, jak zasluhují? A přece uprostřed všech těch výhod, které jsou vším, co lidé nazývají a mohou nazvat lidským štěstím, žiju já jako nejnešťastnější a nejneukojenější člověk pod sluncem: nevím, od které doby mě týrá a trápí přání tak zvláštní a tak neobvyklé mezi rozumnými lidmi, že se sám sobě divím, obviňuji a plísním a snažím se je umlčet a zahladit z mysli, ale tak se mi podařilo uchovat tajemství, jako bych je schválně s každým sdílel. A poněvadž vskutku musí ven, uložím je do archivu tvého mlčení; důvěruji, že díky tomu a ochotě, s níž mi jako pravý přítel pomůžeš, budu záhy prost úzkosti, již mi tajemství působí, a moje radost tvou zásluhou bude stejně velká, jako byla moje bolest vinou mé pošetilosti.“

Slova Anselmova vzbudila napětí Lotariovo a nevěděl, kam ta dlouhá příprava a úvod míří; a ač v duchu přemítal, co to asi za přání příteli trápí, byl stále velmi daleko od pravdy. Aby se zbavil rychle nepříjemnosti napětí, řekl, že je zjevnou urážkou velkého jeho přátelství, jsou-li zde Anselmem hledány okolky k projevu nejtajnějších myšlenek, když přece lze od něho, Lotaria, očekávat bud' lék na ně, nebo aspoň rady.

„Toť pravda,“ pravil Anselmo, „a v této naději ti svěřuju, příteli Lotario, že mě trápí pomyšlení, zda moje žena Camila je opravdu tak dobrá a dokonalá, jak si myslím, a nemohu se tu dozvědět pravdy, než vyzkouším-li ji tak, aby se ryzost její dokonalosti projevila jako v ohni ryzost zlata. Domnívám se, příteli, že je spolehlivá jen potud, pokud je či není podrobena pokušení, a že jen tak je pevná, když nepodlehne slabům, darům, slzám a stálému naléhání horlivých milenců. Neboť

proč děkovat za to, že je žena ctnostná, nesvádí-li ji nikdo k hříchu? Jaký div, že je zdrženlivá a nepřístupná ta, jež nemá příležitost rozvázat, nebo jež ví, že její manžel, jakmile by ji přistihl při prvním hříchu, by ji jistě zabil? Zkrátka, tu, která je ctnostná ze strachu nebo z nedostatku příležitosti hřešit, nemohu ctít tak, jako bych ctíl ženu sváděnou, však nesvedenou a obletovanou marně.

Pro tyto důvody a mnohé jiné, jež ti mohu říci na posílení a odůvodnění svého názoru, chci, aby moje žena Camila prošla těmi úskalími a osvědčila se i posílila v ohni dvoření a svodů, a to ze strany muže, jenž by byl hoden po ní zatoužit. A vyjde-li, jak věřím, z tohoto boje s palmou vítězství, budu pokládat své štěstí za nekonečné; budu moci říci, že se naplnilo nekonečné prázdroj mého přání, řeknu, že mi losem osudu připadla žena silná, o níž praví prorok: Kdo ji nalezne? A dopadne-li to proti mému očekávání, budu spokojen, že jsem skutekem učinil svoji myšlenku, a bez bolesti ponesu bolestnou zkušenosť, ač by mě právem měla mučit.

A poněvadž žádná z tvých námitek proti mému úmyslu nedokáže mě od jeho uskutečnění odvrátit, prosím tě, příteli Lotario, abys svolil být nástrojem tohoto mně milého díla, a já ti poskytnu příležitost k tomu, a nebude ti scházet nic, co uznám za nutné k ucházení se o ženu počestnou, ctnou, zdrženlivou a nezištnou. Mimo jiné nutí mě svěřit tuto choulostivou úlohu tobě i to, že, budeš-li vítězem nad Camilou, vítězství nebude využito do posledních mezí a dojde jen k tomu, k čemu je možno dojít, aby zjevná slušnost byla zachována, a budu potupen jen hříšnou touhou a moje pohana zůstane ukryta tvou mlčenlivostí: ta zajisté, pokud se na mne vztahuje, bude věčna jako mlčení smrti. A chceš-li tedy, abych životu svému mohl opravdu dávat toto jméno, započni ihned tuto milostnou bitvu, nikoliv však vlažně ani bázlivě, nýbrž se zápalem a horlivostí, po nichž má touha baží, a se spolehlivostí, již mi zajišťuje naše přátelství."

Při všem tom, co Anselmo řekl Lotariovi, naslouchal Lotario velmi pozorně a neotevřel ústa, dokud onen neukončil; vida pak, že již nic

neříká, pohlédl na něj dlouze, jako by patřil na něco nevídáního a údiv i děs budícího, řekl mu:

„Nemohu uvěřit, příteli Anselmo, že s tebou mně nemluvil pouze žertem, neboť kdybych myslel, že jsi mluvil vážně, nedovolil bych ti řeč tak dlouhou, přerušil bych tě a neposlouchal. Myslím dozajista, že bud' ty neznáš mne, anebo já tebe; ale nikoliv, vždyť vím dobře, že jsi Anselmo, a ty víš, že jsem Lotario; naneštěstí se domnívám, že nejsi tím Anselmem, jakým jsi býval, a ty ses asi domníval, že také já nejsem Lotariem, jakým být mám, neboť věci, o nichž jsi mluvil, nesluší onomu Anselmovi, mému příteli, a věci, jež na mně žádáš, nesmějí být žádány na onom Lotariovi, jež znáš. Dobří přátelé mají zkoušet dobré přátele a vymáhat si jimi, jak praví básník, až po stupně oltáře, to jest nemají se dovolávat jejich přátelství ve věcech, jež jsou proti Bohu. A jestliže takto smýšlel o přátelství pohan, oč lépe má o něm smýšlet křesťan, jenž ví, že nemá přátelství božího ztráct pro žádné lidské! A když zajde přítel tak daleko přes správnou míru, že dá přednost přátelství před láskou boží, nesmí to být alespoň pro věci nedůležité a malicherné, ale jen pro takové, kde běží o čest nebo život přítelův.

Nuže, pověz mi, Anselmo, co z obojího je ohroženo, mám-li se odhadlat vyhovět ti a spáchat věc tak odpornou, jak žádáš? Zajisté nic! Spíše se mi zdá, že na mně chceš, abych se pokoušel a usiloval o to, jak cti i života tě zbavit a sebe ovšem zároveň; neboť mám-li se tě snažit připravit o čest, je jasné, že ti odnímám i život, protože člověk bezectný je méně než člověk mrtvý; a stanu-li se pak, jak ty si žádáš, nástrojem tvého neštěstí, cožpak nebudu i já zneuctěn a tím samým života zbaben? Poslyš, příteli Anselmo, bud' tak trpělivý a neodpovídej mi, dokud ti nedopovím vše, co mi napadá stran tvého přání; budeš mít dost času na odpověď a i já tě vyslechnu.“

„Budiž,“ na to Anselmo, „řekni, co si přeješ!“

A Lotario pokračoval:

„Zdá se mi, Anselmo, že tvůj rozum se nyní podobá rozumu Maurů, které nelze přesvědčit o bludnosti jejich pověry ani citáty z Písma svatého, ani rozumovými důvody, ať už pocházejí ze samého rozumu, nebo

jsou založeny na článcích víry, ale pro něž je nutno mít důkazy hmata-telné, přístupné, snadné, dokazatelné, nepochybné, matematicky zdů-vodnitelné, jež nelze popřít, jako například: odejmeme-li ze dvou stej-ných množství stejně části, zbytky jsou zase stejné; a když tomu nepo-rozumějí ze slov (a tak se vskutku děje), musí se jim to znázornit rukama a položit před oči a přes to vše nikdo je nepřesvědčí o pravdě našeho svatého náboženství.

A stejným způsobem budu nucen jednat s tebou, neboť touha, jež se v tobě zrodila, je tak scestná a je tak vzdálena i nejslabšímu stínu ro-zumu, že se mi zdá mařením času přesvědčovat tě o tvé pošetilosti, kterou prozatím nechci jinak jmenovat; měl bych tě nechat v tvém bláznovství, abych potrestal tvoje nehodné přání. Ale být tak přísný mi nedovoluje moje přátelství k tobě, jež mi i zakazuje opouštět tě v tak zjevném nebezpečí zkázy. A aby ti bylo jasno, řekni, Anselmo, nežádal jsi mne, abych se hříšně dvořil ženě vdáné? Abych svedl počestnou? Abych nabízel dary nezištné? Abych podvedl rozumnou? Ano, žádal jsi mě. Ale vříš-li, že máš ženu počestnou, nezištnou a rozumnou, co ještě hledáš? A myslíš-li, že všechny mé útoky odrazí (a ona je odrazí jistě), jaké lepší jméno jí míníš dát potom než ted? Nebo čím více bude potom než nyní? Bud' ji nepovažuješ za to, co pravíš, nebo nevříš, co chceš. Ne-máš-li ji za to, co tvrdíš, proč ji chceš zkoušet, ne-li, abys s ní podle své libovůle naložil jako s hříšnicí? A je-li tak ctnostná, jak díš, je nevhodné podrobovat zkoušce zřejmou pravdu, poněvadž zkouškou na cti nezís-ká. Je tedy správným závěrem, že zamýšlet věci, které přinesou spíše škodu než užitek, je z ducha nerozumného a nerozvážného, tím spíše, že zde není nutnosti ani nezbytnosti a předem je patrné, že úmysl je zřejmým bláznovstvím.

Nesnadné věci bývají podnikány bud' pro Boha, nebo pro svět, nebo pro oba; pro Boha je činili skutkem svatí, žijící životem andělským v těle lidském; pro slávu světskou je činí ti, kteří se vydávají na neko-nečné oceány, do nejrůznějších podnebí nebo podivné národy, aby do-sáhli bohatství; pro Boha i pro svět je činí stateční vojáci, kteří, jakmile spatří v nepřátelské zdi otvor, jaký může prorazit dělová koule, odha-

zují všechn strach, bez rozvah a ohledů na zřejmé nebezpečí, nesení křídlem touhy po boji za víru, národ a krále, se vrhají statečně doprostřed tisíce smrtelných nebezpečí, jež na ně čekají. Takovéto věci podnikat se mají a jsou ke cti, slávě i prospěchu, ač plné nevýhod a nebezpečí.

Ale to, co ty pravíš, že chceš podniknout a uskutečnit, nepřinese ti ani spásy božské, ani prospěchu hmotného, ani slávy lidské. Neboť i když dopadneš, jak si přeješ, nestaneš se ani statečnějším, ani bohatším, ani ctihodnějším než nyní; a nedopadneš-li, uvidíš se ubožejším, než si lze představit, protože ti nepomůže pomyšlení, že nikdo neví o tvém neštěstí: k žalosti a bídě stačí, že o něm budeš vědět ty. Na potvrzení té pravdy chci ti říct stanci, kterou složil slavný básník Luis Tansilo na konci první části Slz svatého Petra:

*V Petrovi žal roste i pohana,
od noci roste krutě do rána,
a není-li nikoho nablízku,
sám před sebou hanbí se ze hříchu.
Šlechetné srdce nemá zapotřebí,
o hříchu jeho by věděli;
před sebou samým se stydívá,
i když jej zříjen země, obloha.*

Nejdeš tudíž bolesti přes její tajnost, spíš budeš plakat stále, ne-li slzami očí, tedy krvavými slzami srdce, jako jimi plakal onen pošetilý doktor, který, jak básník vypráví, čaravným pohárem zkoušel věrnost milenčinu, čemuž se rozumně vyhnul chytrý Reinaldo; ačkoliv je to pouhá básnická myšlenka, leží v ní mravní naučení, jehož bychom měli být pamětliví, dbalí, poslušní, a to tím spíše, že z mé následující řeči poznáš, jak velké pošetilosti se míníš dopustit.

Řekni, Anselmo: kdyby nebesa a osud ti byly darovaly skvostný diamant, jehož hodnotu i ryzost by uznávali všichni klenotníci, zkoumajíci jej a tvrdící všichni v jednomyslném souhlasu, že je ryzostí, čistotou

a vzácností z kamenů nejznamenitějších, a o němž by ses totéž domníval, nemaje příčiny k myšlence opačné; bylo by správné potom chtít jej položit na kovadlinu a prudkými ranami kladiva zkoušet jeho tvrdost a ryzost? Kdybys tu zkoušku vykonal a drahokam snesl to neužitečné zkoušení, další ceny a významu by tím nedosáhl; a kdyby se rozbil (a i to je možné), ztraceno by bylo vše. A mimoto by všichni lidé myslili, že jeho majitel je hlupák.

Uvaž tudíž, příteli Anselmo, že Camila je vzácným drahokamem dle mínění tvého i cizího, a že není rozumné vystavovat ji nebezpečí zkázy, neboť, i kdyby zůstala nedotčena, větší hodnoty, než nyní má, nabýt nemůže; kdyby podlehla a padla, považ, jak by ti bylo bez ní a jak právem bys mohl vinit sebe ze zkázy její i své. Pomysli, že svět neobsahuje skvostu tak drahého jako neporušená a ctná žena a že všechna ženská ctnost opírá se o dobré jméno. A je-li toto jméno tvé ženy tak veliké, že dosahuje jména ctnosti, proč o této pravdě pochybovat? Věz, příteli, že žena je tvor nedokonalý a nemají jí být straženy pasti, aby klopýtala a padala, ale má jí být z cesty odklízeno a odstraňováno vše závadné, aby lehce a rychle mohla dospět k dokonalosti, jíž nemá a jež spočívá v ctném životě.

Přírodopis učí, že sobol je zvíře bělostného kožichu, a že, je-li lovci pronásledován, cesty, po nichž běhá, se zatarasí blátem a tu potom on, přiběhne-li nadehnán k blátu, zastaví se a raději se dá chytit a zajmout, než by skočil do kalu a pošpinil svou bělostnost, která mu je dražší než svoboda a život. Ctná a stydlivá žena je sobol a ctnost je bělostnější a čistší než čerstvý sníh; kdo nechceš, aby jí pozbyla, hlídej ji a chovej bedlivě a čiň opak toho, co dělají lovci sobolů, neklad' před ni bláto poklon a dvoření dolézavých milovníků! Neboť možná (ba téměř jistě) nebude mít dost cti a vlastní síly, aby dovedla překonat a překročit podobné překážky, i je třeba je odklízet a klást jí před zraky čistotu cti a krásy, o něž se opírá dobré jméno. Ctná žena je jakoby zrcadlo ze skvělého a čistého křištálu, jež se zamlží a postře každým dechem. Vůči pocestné ženě dlužno si vést jako vůči svatým ostatkům: ctít je, ale nedotýkat se jich. Nutno střežit a vážit si ženy ctné, jako střežíme

a vážíme si krásné zahrady, plné kvítí a růží, jejíž pán nedovolí v ní se procházet a trhat; je dost na tom, že se lidé těší z její svěží krásy skrze mříže.

Nakonec ti povím několik veršů, na něž jsem si vzpomněl, které jsem četl v kterési nové komedii a které se, zdá se mi, hodí na naši záležitost. Moudrý stařec dává radu jinému, otci děvčete, aby ji střežil, hlídal a choval zavřenou. Mezi jiným praví:

*Je ze skla žena,
což zkoušet není radno,
nebo rozbita je snadno.
Pevnosti nemá.*

*Hned bývá v střepy.
A není rozum žádný
ji stavět v osud vratký,
vždyť kdo ji slepí?*

*Nuž tomu věřte,
je rozumné to velmi:
kdy Danajští jsou v zemi,
zlata dosti ještě.*

Doposud jsem, Anselmo, mluvil o tobě. Nyní však máš vyslechnout něco, co se týká mne. Budu-li obšírný, promiň, ale je to nutno, neboť jsi zabloudil v bludišti, a chceš, abych tě vyvedl. Máš mě za přítele a chceš mi vzít čest, což odporuje všemu přátelství; a mimo tento úmysl usiluješ, i abych ti já vzal čest twoji. Že mi opravdu o čest usiluješ, je patrné, neboť jakmile Camila spatří, že se o ni ucházím (jak si žádáš), bude mě beze vší pochyby mít za muže nečestného a špatného, neboť budu usilovat o něco a provádět něco, co se nesrovnává s mou důstojností ani s přátelstvím nás obou. Že chceš, abych i já zničil čest twoji, je také nepochybno, neboť jakmile Camila uvidí moje pokusy o ni, bude si myslet,

že jsem v ní odkryl nějakou lehkost, jež mě podnítila zjevit jí svou hříšnou touhu; když pak se bude pokládat za zneuctěnou, zneuctění bude se vztahovat i na tebe.

V tom spočívá i to, že muži cizoložnice, i když nezavdal příčiny k neslušnému chování ženinu a nebylo v jeho moci mu zabránit, i když k němu nedošlo jeho prací, bezstarostností či nepozorností, lidé, jimž hříšnost jeho ženy je známá, spílají a urážejí ho podlými a ponižujícími jmény a hledí na něj jaksi s pohrdáním místo se soustrastí, neznávajíce, že přišel do neštěstí ne vinou svou, ale činem ničemné ženy. Ale já ti řeknu, proč je muž hříšnice právem beze cti, i kdyby nevěděl o její špatnosti, nebyl její příčinou, důvodem ani podnětem k ní. A nebud' netrpělivý, protože toto vše je zamýšleno ve tvůj prospěch.

Když Bůh stvořil našeho prarodce v zemském ráji, jak Písma svaté vypráví, seslal sen na Adama a ve snu vyňal žebro z levého boku jeho a stvořil z žebra toho naši matku Evu; když Adam procitl, pohlédl na ni a řekl:

‘Tato je tělo z těla mého a kost z kostí mých.’ A Bůh pravil:

‘Pro ni opustí člověk otce svého i matku svou a dva budou v jednom těle.’

Tenkrát byla založena božská svátost manželství v poutu takovém, že jen smrt může je rozvázat. Tato zázračná svátost je tak pevná a mocná, že ze dvou bytostí utváří tělo jediné, ba u manželů ctných ještě více, neboť mají-li tito dvě duše, mají jedinou vůli. I plyne z toho, že, je-li tělo ženy totéž, co tělo manželovo, když skvrna na ní ulpí nebo hřich, jehož se dopustila, vztahuje se i na tělo manželovo, ač, jak řečeno, jejich příčinou nebyl, jako však bolest nohy nebo jiného údu tělesného cítí tělo celé, neboť je to stále tělo totéž, a hlava pocituje ránu do paty, ač jí nezavinila, také manžel trpí nečestností manželčinou, neboť s ní vjedno splývá. A poněvadž všechna čest i bezectnost světská pochází z těla a krve a bezectnost hříšné ženy odtamtéž, manžel nutně je na ní účasten a musí být pokládán za zneuctěného, i když o tom neví.

Pohled' tedy, Anselmo, na nebezpečí, v něž se vystavuješ, když chceš porušit klid života své dobré manželky; pohled', pro jak prázdnou

a nevhodnou zvědavost chceš budit nálady, jež nyní spí klidně v řadrech tvé cudné ženy. Všimni si, že získat můžeš málo a ztratit tolik, že o tom nebudu mluvit, neboť mi scházejí slova, jimiž bych to mohl zhodnotit. Ale jestliže vše, co jsem řekl, nestačí, aby tě odvrátilo od tvého špatného úmyslu, můžeš si vyhledat jiný nástroj svého zneuctění a neštěstí, neboť já se jím nemíním stát, i kdybych proto přišel o tvé přátelství, což je největší ztráta pro mne možná.“

Čestný a moudrý Lotario umkl a Anselmo byl tak zmaten a zamyslen, že notnou chvíli nemohl mu odpovědět slovem. Konečně řekl:

„Poslouchal jsem tě, příteli Lotario, pozorně ve všem, co jsi mi chtěl říci, a na tvých důvodech, příkladech a přirovnáních jsem poznal twoji rozumnost i tvoje naprostě čisté přátelství. Vidím a doznavám, že neposlechnu-li tvého názoru a budu se řídit svým, vzdaluji se dobra a běžím za zlem. To připouštím; ale uvaž, že nyní trpím nemocí, již mírají někdy ženy, že je napadá jist hlínu, křídu, uhlí i jiné věci horší, ba odporné na pohled, natož k jádru; tudíž je třeba užít nějaké lsti, abych se uzdravil, a toho lze dosáhnout snadno, počneš-li se jen, třebaže vlažně a přetvářkou, dvořit Camile, jež snad není tak nepevná, aby hned po prvních pokusech odhodila svou počestnost. Ten pouhý počátek mi postačí a ty splníš tak svou přátelskou povinnost a daruješ mi nejen život, ale přesvědčíš mě i, že cti nepozbudu nikdy; a jsi povinen tak učinit již z toho jediného důvodu, že, poněvadž jsem odhodlán tuto zkoušku učinit skutkem, nesmíš dovolit, abych svoji pošetilost odkryl cizí osobě, čímž bych ohrozil čest, kterou mi chceš zachovat.“

A třebaže by čest tvoje upadla v očích Camily tím, že se o ni budeš ucházet, záleží na tom málo, ba nic, neboť zakrátko, až poznáme, jak doufáme, její stálost, můžeš jí říci o naší lsti čirou pravdu, a tak se tvoje pověst opět napraví. A poněvadž tak málo dáváš v sázku a můžeš mě tím učinit tak nesmírně šťastným, musíš mne poslechnout, i když se objeví nějaké další nepříjemnosti, neboť, jak jsem řekl, spokojím se trvale tím jediným, že začneš.“

Lotario, když viděl pevné rozhodnutí Anselmovo a nevěda, co mu dále namítnout a jaké důvody předvést, aby upustil od svého úmyslu,

slyšel jeho hrozby, že se svěří jinému se svým nepěkným přáním, rozhodl se vyhnout se většímu zlu, vyhovět mu a učinit, co si přeje; pojal však úmysl vést si ve věci tak, aby Camiliny myslí nepokazil a Anselmo přece byl spokojen; odpověděl tudíž, aby se Anselmo neprojevoval nikomu jinému, že na sebe toto poslání vezme a že počne, kdy se Anselmovi zachce. Anselmo ho něžně a láskyplně objal, poděkoval mu za nabídku jako za nějakou velkou milost, a shodli se, že dílo začnou příštího dne: Anselmo mu poskytne příležitost a čas, aby mohl mluvit s Camilou o samotě, a dokonce mu dá peníze a skvosty, aby jí je nabídl a daroval; poradil Lotariovi, aby jí pořádal hudební dostaveníčka a skládal na ni verše a, nechce-li si s nimi dát práci, že mu je napíše sám. Lotario svolil ke všemu, ale s tajným úmyslem, o němž Anselmo nevěděl.

V takové dohodě vrátili se do domu Anselmova, kdež nalezli Camilu úzkostně a toužebně manžela očekávající, poněvadž se toho dne vracel domů později než obvykle. Lotario odešel a Anselmo zůstal doma stejně spokojený jako Lotario zamýšlený, protože nevěděl, jak to zařídit, aby dobře vyšel z nevhodného poslání. Té noci přemýšlel, jak má oklamat Anselma a neurazit Camilu.

Druhého dne přišel k příteli na oběd a Camila jej dobře přivítala a chovala se k němu laskavě, neboť znala manželovu náklonnost k němu. Poobědvali, odklidili ze stolu a Anselmo řekl Lotariovi, aby zůstal s Camilou, že zatím půjde za naléhavým jednáním a vrátí se za půldruhé hodiny. Camila jej prosila, aby neodcházel, a Lotario se nabídl, že jej doprovodí, avšak Anselmo nedbal, ba naopak nutil Lotaria, aby zůstal a čekal na něho, že s ním musí jednat ve věci velmi důležité. Řekl též Camile, aby Lotaria neopouštěla, pokud se nevrátí. A dovezl tak dobře předstírat nutnost, zajisté pošetilou, svého odchodu, že nebylo možné, aby někdo poznal, že je vše jen nalíčeno.

Anselmo odešel a u stolu zůstali samotni Camila a Lotario, neboť všechno služebnictvo odešlo k obědu. Lotario viděl se v souboji, o něž usiloval jeho přítel, a před sebou měl nepřítele, který by pouhou svou krásou mohl přemoci četu ozbrojených rytířů. Považte, bál-li se Lotario

právem! Položil loket na opěradlo lenošky, tvář opřel o dlaň a pak se omluvil Camile za své nezdvořilé chování a řekl, že, než se Anselmo vrátí, chtěl by si trochu odpočinout. Camila odvětila, že by se mu odpovídalo lépe na lehátku než v lenošce a pobídla ho, aby si zdříml na něm. Lotario odmítl a spal až do příchodu Anselmova, jenž jej nalezl spícího a Camilu v jejím pokoji; myslel, že, poněvadž tolik prodlel, měli oba dost času si nejprve pohovořit a potom i pospat a nemohl se dočkat procitnutí Lotariova, aby s ním znovu odešel z domu a zeptal se ho, jak dopadl.

Vše se zdařilo podle jeho přání. Lotario se probudil, oba opustili dům, a když se ho zeptal, po čem toužil, Lotario odvětil, že se mu nezdálo dobré hned napoprvé se projevit zcela a že proto jen vychvaloval krásu Camilinu říkal, že v celém městě se o jiném nemluví, než o její krásce a rozumnosti; to že se mu zdálo dobrým začátkem, aby získal její přízeň a naklonil si ji, aby též podruhé mu ráda naslouchala; užil prý úskoku, jímž pracuje d'ábel, chce-li ošálit někoho, kdo na sebe dává dobrý pozor: změní se v anděla světla, ačkoliv je andělem tmy, oděje se v krásné zdání, však nakonec ukáže, kdo je, a projeví svůj úmysl, není-li jeho klam odhalen už na počátku. Toto všechno se Anselmovi velmi líbilo, řekl, že každého dne stejně to zařídí, a třeba by ani z domu neodcházel, že se něčím bude zabývat, aby Camila nemohla prohlédnout jeho lsti.

Tak se stalo, že uplynula řada dní: Lotario nepromluvil s Camilou slova, Anselmovi však tvrdil, že s ní rozmlouvá, že však od ní nemůže dobýt jediné malé známky, že se kazí, ani dosáhnout stínu naděje; naopak prý mu hrozí, že, nenechá-li svých špatných myšlenek, poví to na něj Anselmovi.

„Budiž,“ pravil Anselmo, „slovům až dosud Camila odolala; uvidíme, odolá-li činům. Zítra vám dám dva tisíce dukátů a vy jí je nabídnete a třeba jí je i dáte, a ještě jednou dva tisíce dukátů, za něž nakoupíte skvostů, protože ženy, zvláště hezké, rády se fintí a šperky zdobí, a to i ty nejuctnostnější. Odolá-li tomuto svodu, budu spokojen a nebudu vás již trápit.“

Lotario odvětil, že, co započal, i dokoná, ač vidí, že bude odmítnut a přemožen.

Druhého dne přijal čtyři tisíce dukátů, které jej uvedly do stejných rozpaků, neboť nevěděl, jak má nyní zalhat. Konečně se rozhodl říci, že je Camila stejně lhostejná k darům a slibům jako k řečem, a že je zbytěčno usilovat o další, neboť se tím jen ztrácí čas. Ale osud, jenž vše zařídí jinak, dopustil, aby Anselmo, nechal Lotaria a Camilu samotné jako jindy, zamkl se do pokoje a díval se klíčovou dírkou, poslouchal, o čem oba jednají, a seznal, že za více než půl hodiny Lotario neřekl Camile ani slova a že by mlčel třeba i celý věk; poznal, že to, co mu přítel říkal o odpověďích Camiliných, je všechno lež a klam. Aby se o tom přesvědčil, opustil pokoj, pak zavolal Lotaria stranou a tázal se, co nového a co dělá Camila. Lotario na to, že nechce o věci už ani slyšet, neboť jej odbyla tak zhurta a s takovým pohrdáním, že si nemůže dodat odvahy opakovat ještě něco.

„Lotario, Lotario,“ pravil Anselmo, „jak špatně vyplňuješ za všechnu mou důvěru, čím jsi mi povinen! Dnes jsem se na tebe díval zde klíčovou dírkou a viděl jsem, že jsi neřekl Camile ani slova, z čehož soudím, že jsi dříve před ní také mlčel. A má-li se věc tak, jako že má, proč mě podvádíš, nebo proč mě chceš lstitivě připravit o možné prostředky, jimiž bych došel svého cíle?“

Anselmo řekl jen toto, ale to stačilo, aby se Lotario zarazil a zastyděl; pokládal téměř za pohanu, že byl přistižen při lži, i zapřísáhl se Anselmovi, že od toho okamžiku slibuje vyhovět mu a neselhat, o čemž se přesvědčí sám, bude-li jej stopovat; ale že není potřebí této horlivosti, protože sám se bude horlivě snažit mu vyhovět, takže ho zbabí všeho podezření. Anselmo uvěřil a protože mu chtěl poskytnout bezpečnou a spolehlivější příležitost, rozhodl se odejít z domova na týden na návštěvu k venkovskému příteli blíže města; s tímto přítelem si ujednal, že ho naléhavě pozval, neboť chtěl mít pro Camilu záminku k odchodu.

Nešťastný a neprozírávý Anselmo, co to děláš, oč ti to běží, kam míříš? Rozvaž, že pracuješ proti sobě, že ti jde o vlastní pohanu, že míříš k vlastnímu zničení. Tvoje žena je ctnostná, žiješ s ní v nezvikaném

klidu, proti tvé vůli nejedná, mysl její nezalétá za zed' tvého domu, jsi jejím pozemským nebem, cílem jejích tužeb, splněním jejích snů, vodít-kem její vůle, jež je vedena ve všem vůlí tvou a vůlí nebe. Důl její cti, krásy, ctnosti a mravnosti vydává ti bez práce všechno své zlato, po němž jen zatoužit můžeš: na co kopeš v zemi a hledáš nové žily nového, nevidaného pokladu a vydáváš se nebezpečí, že se vše zřítí, co se opírá jen o slabou hradbu její odolné povahy. Pomysli, že tomu, kdo hledá věci nemožné, právem jsou odepřeny věci možné, podle slov znamenitěho básníka:

*Ve smrti já hledám žití,
v nemoc zdraví nechť se změní,
svoboden chci do vězení,
ve zdi průchod toužím míti,
věrnost žádám ve zrazení.*

*Osud můj však jinak velí,
vždyt' mi málo slastí chystá:
pro mé blaho není místa.
V touze své že tak jsem smělý,
i co mám, ztratím dojista.*

Den potom odešel Anselmo na venkov a řekl Camile, že během jeho nepřítomnosti bude dohlížet na dům Lotario a také s ní obědvat: aby se k němu chovala jako k samotnému manželovi. Rozumou a ctnou Camilu mrzelo nařízení manželovo i řekla mu, aby uvážil nevhodnost toho, aby někdo cizí za jeho nepřítomnosti usedal místo něho ke stolu, a že, nedůvěruje-li v její schopnost spravovat domácnost, ať jen to tentokrát zkusí a že uvidí, že dokáže i více. Anselmo odvětil, že si tak přeje, aby jen poslechl; Camila řekla, že tedy poslechne, ač proti své vůli. Anselmo odešel a druhého dne vstoupil do domu Lotario a byl Camilou přijat vlídně a s úctou. Zařídila věc, aby ji Lotario nikdy nenašel samotnou, ale vždy uprostřed služeb a služek, a především s ní stále byla

komorná Leonela, již měla velmi ráda, protože vyrostla s ní v domě jejích rodičů; když se Camila vdala za Anselma, odvedla si ji s sebou. První dny jí Lotario neřekl nic, ač mohl, po skončení oběda, když šlo obědvat služebnictvo; Camila jim dala rozkaz obědват rychle a Leonela musela obědват dřív než ona a provázet ji stále. Ale Leonela myslela na jiné věci a snažila se své volno užít k vlastnímu potěšení; často neuposlechla rozkazů své paní a nechávala je o samotě, jako by byla dostala takový rozkaz. Ale poctivé vzezření Camilino, vážná její tvář, zdrženlivost její osoby byly takové, že poutaly jazyk Lotariův.

Avšak dobrý tento účinek četných ctností Camiliných vyzněl nako nec v jejich škodu, ač nejprve vnucoval Lotariovi mlčení; neboť, mlčel-li jazyk, mysl pracovala a měla dost času probrat jednu po druhé všechny krajní přednosti, ctnosti a krásy Camiliny, jež by stačily učinit zamilo vaným srdce mramorové, natož srdce z masa a krve.

Lotario si ji prohlížel po celou dobu, kdy s ní mohl mluvit, a přemítal, jak je hodna lásky, a toto přemýšlení začalo pozvolna podrývat úctu, jíž byl povinen Anselmovi. Tisíckrát chtěl opustit město a odejít někam, kde by ho nikdy Anselmo nespatrił, ani on Camilu; ale už mu v tom bránilo potěšení, s nímž na ni pohlížel. Přemáhal se a bojoval sám proti sobě, aby vyplel a umlčel rozkoš pudící jej všímat si Camily; v duchu se vinil z nerozumu, nazýval se špatným přítelem a dokonce špatným křesťanem. Uvažoval o sobě a Anselmovi, srovnával sebe s ním, a nakonec si vždy říkal, že důvěřivé bláznovství Anselmovo je menším proviněním než jeho zrádná nevěrnost a že by se věru nebál božího trestu za svůj hřích, kdyby o tom, co míní učinit, věděl Bůh tak málo jako lidé.

Vskutku krása a ušlechtilost Camilina zároveň s příležitostí, již mu pošetilý manžel vložil do rukou, rozbily poctivost Lotariovu. A aniž se ohlížel na něco jiného, než na to, k čemu se cítil puzen touhou, po třech dnech Anselmovy nepřítomnosti, během nichž ustavičně bojoval sám se sebou, začal usilovat o Camilu s takovým vznětem a tolika milostnými návrhy, že Camila byla ohromená a nezmohla se na více, než že vstala ze svého místa a odešla do svého pokoje bez jediného slůvka

odpovědi. Ale tato strohost neunavila Lotariovu naději, jež se rodí vždy zároveň s láskou. Camila spíš nabyla ještě více ceny v jeho očích.

Anselmova paní, když objevila v Lotariovi něco takového, co by do něho nikdy neřekla, nevěděla, co si má počít; a poněvadž se jí zdálo, že není věc bezpečnou ani náležitou poskytovat Lotariovi další příležitosti k rozmluvě, rozhodla se ještě též noci (a také to učinila) poslat jednoho ze služebníků za Anselmem s listem, kde mu psala takto:

KAPITOLA XXXIV.,

v níž se pokračuje v povídce o nevhodné zvědavosti.

Tvrďivá se často, že vojsku škodí, nemá-li svého vůdce a hradu, nemá-li svého pána; a já říkám, že ještě více škodí mladé, vdané ženě, nemá-li svého manžela, i kdyby ho odní vzdalovaly záležitosti nadmíru nutné. Jest mi bez vás smutno a nemohu snést to odloučení; nevrátíte-li se brzo, odejdu zpět k rodičům a zanechám váš dům bez ochrany, poněvadž ten, kterého jste určil k ochraně – měla-li to ochrana být – stará se více, jak se zdá o své zábavy než o váš prospěch. Jste rozumný a více vám nemusím říkat a také se nesluší, abych více řekla.

Anselmo, když obdržel tento dopis, poznal, že Lotario již začal svůj úkol a že Camila se chovala tak, jak si přál; potěšený velice tímto dopisem žádal Camilu, aby neodjížděla, že se vrátí záhy.

Camila užasla nad odpovědí Anselmovou a byla na větších rozpaczích než dříve; neodvážila se ani setrvat doma, ani vrátit se k rodičům; neboť kdyby setrvala, prohřešila by se proti své cti, a kdyby odešla, porušila by svou poslušnost k manželovi. Později však zůstala a rozhodla se, že se nebude Lotariovi vyhýbat, aby nevzbudila podezření u služebnictva; také ji mrzela její zpráva manželovi o Lotariovi, strachovala se, že na ní Lotario nalezl nějakou lehkomyslnost, jež ho přiměla, aby se k ní choval způsobem, který se neslučoval s jejím postavením. Ale měla oporu ve své ctnosti, důvěrovala Bohu a svým dobrým zásadám a rozhodla se, že vytrvá a neprozradí už nic z řečí do nějakých hádek a nepříjemností; dokonce přemyšlela, jak omluví Lotaria u Anselma, až se jí zeptá, proč napsala ten dopis.

Po tomto rozhodnutí, spíše počestném než rozumném a prospěšném, vyslechla druhého dne Lotaria; Lotario na ni útočil tak, že vyrovnanost Camilina začala ochabovat a bylo nutno, aby její ctnost pomáhala očím, aby neprozradily soucit, který u ní vzbudily slzy a naléhání Lotariovo.

Toho si Lotario všiml a vzplál ještě více. Rozhodl se, že musí využít neprítomnosti Anselmovy a útočit prudce na tuto tvrz: proto se nejprve dotkl její marnivosti, vychvaluje její sličnost, neboť nic nepřemáhá a nepodmaňuje tvrz marnivosti krásek tolík, jako marnivost ústy lichotícího. Podkopával skálu její vytrvalosti tolíka úskoky, že i kdyby byla Camila z bronzu, byla by podlehla. Naříkal, prosil, sliboval, vychvaloval a vystupoval citem a opravdovostí, že zlomil Camilinu ctnost a zvítězil lépe, než si vůbec představoval. Camila se oddala, ale divme se, když se ani přátelství Lotariovo neosvědčilo!

Je to příklad, který nám dokazuje, že milostná vášeň se dá zdolat pouze útěkem; nikdo nemá zápasit s nepřítelem tak mocným, neboť je zapotřebí síly božské, aby se nad lidskou zvítězilo. Jediná Leonela doveděla se o hříchu své paní, neboť jí ho nemohli ti dva špatní přátelé a milenci zatajit. Lotario neprozradil Camile lest Anselmovu, ani že mu její manžel dal příležitost k dosažení cíle; nechtěl, aby pohrdla jeho láskou a aby se domnívala, že o ni zápasil pouhou náhodou a bez lásky a své vlastní snahy.

Za několik dní vrátil se Anselmo a nepohřešil toho, čeho si nejvíce vážil a na čem si nejvíce zakládal. Navštívil ihned Lotaria a nalezl jej doma. Oba se objali a Anselmo se otázal, dostane-li zprávy o životě nebo smrti?

„Říkám ti pouze, příteli Anselmo,“ řekl Lotario, „že tvoje žena zaslouží, aby byla vzorem a korunou všech počestných žen; mých slov vůbec nedbala, neslyšela slibů, dary odmítla a předstíraným mým slzám se vysmála. Tedy právě jako je Camila vzorem sličnosti, je také vzorem počestnosti, mravnosti a všech jiných vlastností, které zdobí ctnostnou ženu. Zde jsou tvoje peníze, příteli, nepotřeboval jsem je, neboť ctnost Camilina odmítá dary i sliby, věci pro ni příliš nízké. Uklidni se, Anselmo, a už dále nepátrej; suchou nohou jsi přešel moře pochyb a nejistoty, které nám ženy připravují, mnohdy zcela oprávněně; proto nevydávej se opět na hluboký oceán nových starostí a nezkoumej s dalším lodivodem stálost a pevnost lodi, kterou ti dalo samo nebe, abys s ní plul mořem života; ale pamatuj si, že jsi již

v bezpečném přístavu, spust' kotvu zdravého rozumu a vytrvej, až na tobě budou žádat cla, od něhož neosvobodí žádný šlechtický patent světa.“

Anselmo byl nesmírně potěšen slovy Lotariovými a uvěřil mu jako nějakému orákulu; žádal ho, aby ve svém pokusu neustal, třeba jen pro veselost a zábavu, aby příště však nebyl tak horlivý jako dosud; že by chtěl, aby napsal k její oslavě pouze verše na jméno Chloris; on že se před Camilou zmíní o tom, že Lotario miluje nějakou dámu, kterou takto nazývá, aby ji mohl verši velebit, jak toho její ctnost vyžaduje. A nechce-li se Lotario těmi verši obtěžovati, že on sám je složí.

„Není potřebí,“ pravil Lotario „neboť múzy mně přejí a několikrát do roka mě jistě navštíví; řekni Camile o mé strojené lásce, jak jsi již řekl, ale verše složím sám; i když nebudou dostihovat svého předmětu, budou nejlepší, jaké umím.“

Všetečka a zrádný přítel se takto umluvili; když přišel Anselmo domů, otázal se Camily, udivené, že se netáže po příčině jejího dopisu. Camila mu řekla, že se domnívala, že Lotario na ni hledí neslušněji, než když on byl doma; ale že se mýlila, poněvadž se jí Lotario nyní vyhýbá a nezůstává s ní sám. Anselmo ji žádal, aby byla klidná, že Lotario miluje urozenou dámu v městě, kterou oslavuje jménem Chloris, ale i jinak že se nemusí strachovat, neboť Lotario je člověk šlechetný a mezi nimi že je nerozlučné přáteleství. Kdyby nebyl Lotario oznámil Camile, že tato láska jest pouze smyšlená a že o ní vyprávěl Anselmovi z toho důvodu, aby mohl časem opěvat Camilu, byla by jistě zoufalá; ale poněvadž to již věděla, nebyla vůbec zarmoucena ani překvapena.

Druhého dne zasedli všichni tři ke stolu a Anselmo prosil Lotaria, aby jim přednesl nějakou báseň, složenou na oslavu Chloris; Camila že se s ní nezná, a proto může bez obav říci svůj úsudek.

„I kdyby se s ní znala,“ zvolal Lotario, „nevyzdradil bych nic, neboť milenec, i když opěvuje sličnost paní svého srdce a stěžuje si na její tvrdost, nepohaní nikdy jejího jména. At' už je tomu tak či onak, přednesu vám tuto znělku, kterou jsem včera složil o Chloridině krutosti:

*Za tiché noci, když život hasne,
sladký sen opřádá celý svět,
svěřuje bolest můj tichý ret
nebeské výši, Chloridě krásné.*

*Když vstane z červánků slunce jasné,
z východu bran se připraví v let,
pláč můj se počne ve vzlycích chvět,
výčitek zazní zas přeryvy hlasné.*

*V chvíli, kdy slunce z nebeské báň
kolmo své paprsky sesílá,
vzrůstá můj pláč, až země žasne.*

*S nocí se vrací žal na mé skráně,
marná že zpověď zběsilá
nebesům hluchým, Chloridě krásné.“*

Camile se tato znělka líbila; ještě více Anselmovi, který ji vychvaloval a pravil, že ta dáma je příliš tvrdá, když se nedá pohnout tak určitou pravdou. Camila na to řekla:

„Což je možno věřit zamilovaným básníkům?“

„Jako básníci neříkají vždy pravdu,“ podotkl Lotario, „ale jako zamilovaní nejsou ani s to ji vyjádřit.“

„Nepochybuji o tom,“ pravil Anselmo, aby získal Camilu pro úmysl Lotariův; Camila však přehlédlala lešt Anselmovu, neboť již Lotaria milovala. Obdivovala se jeho veršům, neboť věděla, že jeho tužby i verše patří jí, že ona jest tou Chloridou; žádala jej, aby jí řekl jiné verše nebo znělku, pamatuje-li se.

„Zajisté, pamatuji,“ zvolal Lotario, „ale domnívám se, že se oné první nevyrovnaná. Ale posud'te sami, začíná takto:

*Již vím, že umírám; a jestli mi kdo nevěří,
tím spíše umírám. Však jistě raději u tvých nohou,
ó nevděčnice krásná, ztratím duši přeubohou,
než abych lásky litoval, když konec děsí.*

*Pak objevím se v místech ticha, věčna u dveří,
prost života i štěstí, slávy s krásou světa mnohou,
a přec v mé hrudi ztichlé, marně zanícené touhou,
tvá krásná tvář, ach, pevně do ní vryta, se zašerí.*

*Neb památku tu jasnu pro svatý osud zachovám,
jímž hrozí důvěřivost moje bezmezná a věčná
a který silnější je stále, čím krutější tvá moc.*

*Och, jako plavec, jenž pod černým je nebem sám a sám,
neznámým mořem pluje, kde cesta nebezpečná,
kde není přístavu, severka zhasla a je jen noc.“*

Anselmo vychválil i tyto verše, a tak připojoval článek za článkem k řetězu, kterým se vázalo jeho pokročení; neboť když jej Lotario nejvíce urážel, říkal, že jej to nejvíce ctí; čím hlouběji klesala Camila ke středu své nečestnosti, tím více byla svým manželem ctěna pro svou počestnost a znamenitou pověst.

Jednou, když osaměla Camila se svou komornou, pravila jí:

„Ostýchám se, milá Leonelo, že jsem si tak málo vážila sama sebe a že jsem rychle a ochotně dala Lotariovi vše, čeho žádal. Strachuji se, že mnou bude pohrdat pro moji rychlou ochotu nebo lehkomyslnost a že si neuvědomí, že na mne útočil tak prudce, že nebylo možné se ubrániti.“

„Nestrachuj se proto, paní moje,“ řekla komorná, „není důvod a není možné, aby dar rychle daný menší svou cenu, je-li skutečně dobrý a má-li skutečnou cenu. Vždyť přece přísloví praví, že kdo rychle dává, dvakrát dává.“

„Mnohdy se tvrdí,“ namítala Camila, „že toho, co člověk získal bez námahy, si mnoho neváží.“

„Nemuč se proto,“ odpověděla Leonela „neboť láска, jak se často říká, někdy letí, jindy jde volně, někdy běží a u jiného se vláčí; mnohé hřeje, jiné sežehla, někdy jen raní a často i zabíjí; mnohdy ji uchvátí touhy a již se jí vyplní a ukojí; ráno útočí na pevnost a večer jí už dobyla, neboť není mocí, která by jí mohla čelit. A poněvadž je tomu skutečně tak, čeho se strachuješ a čeho se hrozíš, když se Lotaria zmocnil Amor, aby jím získal tebe, dokud můj pán byl v cizině? Za jeho nepřítomnosti rozhodnutí boha lásky stalo se nutně skutkem dříve, než se Anselmo mohl vrátit a přítomností svou překazit dílo. Nemá láска lepšího pomocníka ke své práci, než je příležitost; užívá jí zvláště v počátcích. Vím to lépe ze své vlastní zkušenosti než z vyprávění a jednou ti vše povím, paní moje, vždyť jsem taky mladá. – A to tím více, paní Camilo, že jsi nepodlehla dříve, ale až jsi poznala z pohledů, náruků, hovorů, slibů a darů celou duši Lotariovu, když nalezla jsi v ní i v jeho vlastnostech, jak velké lásky je hoden. Proto si nepočínej tak nerozumně a rozmazleně; buď si jistá, že si tě Lotario váží jako ty jeho; buď šťastná a blažená, že jsi získala lásku člověka tak moudrého a šlechetného. Nejenom, že mu nechybí čtyři p, které mají mít opravdoví milenci, ale on má celou abecedu. Vyslechni mě a uvidíš, že ti ji celou přeříkám. Tvrdím, že je: andělský, bohatýrský, citlivý, čestný, duchaplný, elegantní, fešný, galantní, horlivý, chtivý ideální, jemný, kavalírský, líbezný, mlčenlivý, nebojácný, má čtyři p, rytířský, řečný, sličný, šlechetný, toužící, tichý, urozený, vážený, zámožný a žárlivý. X mu schází, poněvadž je to nepříjemný zvuk.“

Camila se pobavila abecedou své komorné a poznala, že je v lásce zkušenější, než jak si sama myslela; Leonela se svěřila Camile, že se milují se vznešeným mladíkem z téhož města; Camila se proto strachovala, aby se tím nepoškodila její dobrá pověst. Útočila na ni otázkami, zdali se stýkají i v mezích nedovolených. Bez zardění a nestoudně řekla komorná, že ano: často se stává, že přestupek paní má vliv i na služky;

neboť když zpozorují, že paní klopýtly, hned samy kulhají a netají se s tím svým velitelkám.

Camile nezbylo nic jiného, než aby žádala Leonelu, aby o jejím poklesku nevypravovala svému milenci; sama aby ničeho neprozradila ani Anselmovi ani Lotariovi. Leonela to přislíbila, ale dostála svému slovu tak, že Camila s hrůzou viděla, že ji připraví o dobrou pověst; odvážná a nestoudná Leonela věděla dobře, že ji paní nepotrestá, jak by zasloužila, vodila si svého milence až do domu, jistá si, že paní, i kdyby jej uviděla, ji neprozradí. To je také následek poklesku panina, že se stává otrokyní své vlastní komorné, musí ukryvat její bídnost a hanebnost, jak se ted' často stávalo Camile; ačkoliv mnohdy věděla o milenci v domě, přece se nikdy neosmělila ji pokárat a často ji podporovala, aby jej ukryla, a odklízela všechny překážky, aby ho její manžel nespatřil.

Ale jednou zrána jej uhlídal Lotario. Neznal ho a nejprve ho pokládal za strašidlo. Ale jakmile spatřil, že kráčí dál a halí se v plášt' a bedlivě a tajně si zakrývá obličej, upustil od svého pošetilého nápadu a myslел si něco jiného, co by mohlo všechny zahubit, kdyby to Camila nevysvětlila. Lotaria nenapadlo, že muž, který v tak nevčasnou hodinu vyšel z domu Anselmova, vstoupil do něho kvůli Leonele; v tu chvíli ani nemyslel na to, že žije nějaká Leonela; ale myslел, že Camila podlehla lehce někomu jinému právě tak jako jemu. To bývá obyčejně důsledkem poklesku u ženy, která ztrácí důvěru ve svou čest u toho, jehož slibům a nářkům podlehla; vyslyšený obyčejně myslí, že ještě rychleji podlehne ostatním, a chopí se každého podezření, které se mu naskytne.

Lotario byl úplně zbaven rozumu a opatrnosti; bez rozvahy kvačil k Anselmovi, velmi časně a rychle, v rozčilení, sžírána žárlivostí a touže po pomstě na Camile, která se ho ničím nedotkla, pravil:

„Anselmo, již dlouho zápasím sám se sebou, mám-li ti vyzradit, co nemohu zatajit; věř, že jsem Camily již dobyl a že mi vyhoví ve všem, cokoliv bych od ní žádal; zatajil jsem ti pravdu, chtěl jsem vypátrat, není-li to její smyslná žádost nebo nechce-li prozkoumat, je-li láska, kterou jsem jí s tvým svolením prokazoval, skutečná. Rozvážil jsem vše

a myslím, že kdyby byla počestná, za jakou jsme ji měli, že by si už dávno stěžovala na moje dvoření; ale vida, že to zatajuje, tvrdím, že slib, který mi dala je pravdivý; slíbila mi, že za tvé nepřítomnosti pohovoří se mnou v komnatě, ve které máš ukryty své drahocenné věci (tam měl opravdu s Camilou dostaveníčka). Nepřeji si, aby ses zbrkle mstil, neboť klesla pouze v myšlenkách a je možné, že do té doby, než zhřeší, se obrátí a bude litovat; a poněvadž ses téměř vždy řídil mými radami, poslechni mne a nejprve se rádně přesvědč a promysli pomstu. Předstírej, že odjedeš na dva nebo tři dny, a zaříd' to tak, aby ses mohl skrýt ve své pokladní místo, neboť se můžeš snadno skrýt za čalouny nebo jiné předměty; přesvědčíme se na své vlastní oči o úmyslu Camilině a bude-li to nějaká hanebnost – počítám s ní spíše než s opakem – budeš moci tajně, bedlivě a rozvážně pomstít svoje zneuctění.“

Anselmo byl překvapen a sklíčen slovy Lotariovými, neboť jej zasáhla ve chvíli, kdy se jich nejméně nadál; myslel, že Camila se ubránila předstírané lsti Lotariové a radoval se již ze svého vítězství. Mlčky pohlížel k zemi a potom řekl:

„Vyplnil jsi, Lotario, vše, oč jsem tě přátelsky žádal; uposlechnu tvé rady, dělej, jak rozumíš, a neprozrazuj to tajemství, jak to tento nečekaný obrat vyžaduje.“

Lotario slíbil; jakmile jej opustil, litoval svého činu a uvědomil si, jak býdně se zachoval, poněvadž se mohl pomstít jinak, a ne tak krutě a podle. Proklínal svou ztřeštěnost, odsuzoval svoji žárlivost a nevěděl si rady, jak by měl zabránit důsledkům svého činu, nebo jak by to nějak vtipně vyřešil. Posléze se rozhodl, že poví vše Camile, a protože měl možnost se s ní setkat ještě téhož dne o samotě, sešel se s ní; tu mu Camila řekla:

„Příteli Lotario, musím vám říci, že mě trápí takový zármutek, že mi srdce div nepukne, a bude skutečně divné, nestane-li se to; hanebnost Leonelina dostoupila tak daleko, že zde, v mé domě má každou noc až do rána milence na neobyčejnou škodu mé pověsti, kterou může každý pohanět, kdo jej vidí v tak nezvyklou chvíli z domu vycházet; souží mě,

že ji nemohu ani potrestat, ani napomenout, neboť ví o našem poměru, a to mě nutí, abych mlčela; bojím se, že to dopadne špatně.“

Nejprve Lotario myslel, že touto lstí mu chce namluvit, že muž, kterého spatřil, je milencem Leoneliným; ale když viděl její slzy, strach a úzkost, s jakou touží celou záležitost napravit, uvěřil jejím slovům, zděsil se a zarmoutil se nad vším.

Těšil Camilu a tvrdil jí, že může Leonelinu nestoudnost potrestat. Při tom jí vyprávěl o svém zbrklém skutku ze žárlivosti, o svém ujednání a i o tom, že se Anselmo skryje v pokladní síni, aby se tam na své vlastní oči přesvědčil o její věrnosti; žádal ji, aby mu odpustila to bláznovství, a aby mu poradila nějaký prostředek, kterým by se mohl dostat z toho zmateného bludiště, do kterého jej vrhla jeho žárlivost.

Camila, uděšená a pohněváná, oprávněně mu vyčítala jeho nedůvěru a špatné smýšlení o ní; ale poněvadž žena se rozhodne rychleji než muž, ačkoliv neumí věc důkladně promyslet,alezla Camila záhy způsob, jak rozrešit celou událost; žádala Lotaria, aby vše nastrojil tak, aby se Anselmo skryl druhého dne na řečeném místě; ona že toho využije, aby se příště mohli spolu bavit nerušeně. Celý svůj záměr mu neprozradila. Žádala ho, aby jednal rozumně, a až se Anselmo skryje a Leonela jej přivede, aby odpovídal, jako by nevěděl o Anselmovi. Lotario chtěl vědět celý její plán, aby mohl lépe sehrát komedii.

„Ne,“ pravila Camila, „netvařte se nijak a odpovídejte na mé otázky.“

Neprozradila mu více ze svého záměru, bála se, že by s ním nesouhlasil a chtěl nalézt jiný, méně vhodný.

Potom Lotario odešel a Anselmo odejel na den z domu, předstíral, že jede na návštěvu k příteli do vsi; zatím se vrátil a skryl, neboť Camila i Leonela mu schválně nepřekážely. Anselmo se skryl s pochopitelným strachem, že na své vlastní oči uvidí, jak se ničí jeho čest a jak ztrácí svůj největší majetek, který, jak se domníval, měl v drahé Camile.

Když Camila a Leonela určitě věděly, že je už skryt, vstoupily do pokladní místnosti; Camila jakmile vstoupila, tam povzdychnula si a řekla:

„Ach, milá Leonelo, zdali by nebylo lepší, než udělám to, co jsem ti zatajila ze strachu, že bys mi bránila, abys proklála moje bídná prsa

dýkou Anselmovou, kterou jsem ti rozkázala připravit? Ale nedělej toho, nebylo by čestné, abys vykupovala cizí hřich. Nejprve chci vědět, co na mně nestoudně a odvážné oči Lotariovy nalezly, že se odvážil mě urazit chtíčem, kterým pohaněl přítele a mou počestnost snižoval. Za volej jej, Leonelo, z okna, neboť jistě obchází dům a osnuje nějaký nečestný plán, kterým by dosáhl svého cíle. Ale dříve dosáhnu cíle já, kruhého, však čestného.“

„Ach, paní moje,“ zvolala vtipná a prohnaná Leonela, „co chceš s touto dýkou učinit? Chceš snad zabít sebe nebo Lotaria? At' uděláš to či ono, vždycky zničíš svou čest. Lépe uděláš, když skryješ svůj hněv a nedovolíš tomu ničemnému člověku vstoupit do svého domu a zastihnout nás samotné; uvaž, paní, že jsme slabé ženy, a on je muž a odvážný; a poněvadž je svým úmyslem tak zaslepený a rozvášněný, spáchá něco, co by bylo horší, než kdyby tě zabil dříve, než ty provedeš svůj záměr. Špatně jedná tvůj pán Anselmo, že jej vítá laskavě ve svém domě; a i kdybys jej zabil, což chceš patrně učinit, co potom uděláme s mrtvolou?“

„Jak, přítelkyně?“ zvolala Camila; „at' jej pochová Anselmo, neboť by bylo čestné, aby se ujal té práce a pohřbil své vlastní pohanění. Zavolej ho, neboť se domnívám, že po celý čas, kdy já krotím svou spravedlivou pomstu za svoje zneuctění, prohřešuji se na věrnosti ke svému manželovi...“

To vše vyslechl Anselmo a každým Camiliným slovem se jeho myšlenky měnily; ale jakmile viděl, že chce zabít Lotaria, chtěl vyjít a zadržet ji; ale touha spatřit, jak vykoná svůj odvážný a věrný úmysl, mu zabránila. Mezitím Camila omdlela a skácela se na lůžko; Leonela s pláčem pravila:

„Já bídná, jaké mě potká neštěstí, zemře-li mi v náručí vzor čestnosti, výkvět ženské počestnosti a čistoty!“ a mnohé jiné podobné řeči; každý, kdo by ji slyšel, myslil by, že je nejnešťastnější a nejvěrnější komornou pod sluncem a její paní novou stíhanou Penelopou.

Záhy se Camila vzpamatovala a pravila:

„Proč váháš, Leonelo, zavolat nejzrádnějšího přítele, jakého kdy spatřilo slunce a skrývala noc? Rychle pospěš, aby průtahem můj hněv se nezmenšil a aby oprávněná pomsta neproměnila se v nářek a hrozby.“

„Zavolám ho, moje paní,“ řekla Leonela, „ale nejprve mi vrat’ dýku, abys za mé nepřítomnosti neudělala něco, nad čím by celý život plakali ti, kteří tě milují.“

„Jen jdi beze strachu, přítelkyně Leonelo, nestane se nic,“ pravila na to Camila, „nebot‘ ačkoliv jsem podle tvého mínění nerozumná a prudká, přemohu se a nebudu zbrklá jako Lukrécie, o níž se vypráví, že zabila sebe, ačkoliv se nedopustila hříchu, a že nezabila toho, kdo byl příčinou jejího neštěstí. Zemřu, je-li mi to určeno, ale nejprve zničím toho, který je příčinou mého neštěstí a který je původcem mého strádání, ačkoliv jsem se nedopustila viny.“

Po dlouhých prosbách odešla Leonela zavolat Lotaria; za její nepřítomnosti mluvila Camila sama k sobě:

„Bůh mi pomáhej; nebylo by lepší, kdybych Lotaria odmítla jako dřívě a nedala mu příležitost, aby mě mohl pokládat za špatnou a bídnu alespoň do té doby, kdy jej přesvědčím o opaku? Opravdu, bylo by lépe, ale nepomstila bych sebe a pokoření svého manžela, kdyby tak lehce vyvázl z místa, na které jej zahnala jeho špatnost; at’ bídník zaplatí životem za to, čeho chtěl dosáhnout svou nemravnou vášní; at’ ví celý svět – doví-li se to kdy – že Camila jest nejenom věrná, ale že se dovede mstít tomu, kdo ji pohaněl. Věru, měla jsem o tom zpravit Anselma, ale dotkla jsem se toho v dopise, který jsem mu zaslala na ves; nebránil nehodě asi proto, že nemohl uvěřit při své šlechetnosti a důvěřivosti zradě svého nejlepšího přítele; ani já jsem po několik dní nechtěla tomu věřit a také bych tomu nevěřila, kdyby to nedokazovalo jeho držé jednání, štědré dary, nesmírné sliby a ustavičný pláč. Ale proč takto uvažuju? Což vyžaduje šlechetné rozhodnutí nějaké rady? Ne! Odejděte, zrádci, pomstím se! At’ sem jen vstoupí ten darebák, at’ přijde, bude zabít a zemře, at’ se stane cokoliv. Čistá jsem se vzdala muži, určenému mi nebem, čistá jej opustím; a je-li to nutné, odejdu očištěna krví svou a pokálena krví toho zrádného přítele, jakého nikdy svět nespatřil.“

Při těchto slovech procházela se místností s vytasenou dýkou; a chodila tak rychle a zmateně a rozhozovala rukama tak prudce, že se zdálo, že se zbláznila a že není ženou, ale zoufalcem. To vše spatřil Anselmo, ukrytý za čalouny, a udiven přemýšlel o tom, co viděl a zaslechl; myslel, že je to dostatečné vyvrácení i největšího podezření, a toužil po tom, aby příchodem Lotariovým zkouška byla skončena; děsil se nena-dálého neštěstí; již se chtěl prozradit a vystoupit, aby manželku objal a vše jí objasnil, když přicházela Leonela, která vedla Lotaria za ruku.

Když spatřila jej, vyryla Camila dýkou rýhu do podlahy a zvolala:

„Lotario, vyslechni pozorně, co ti řeknu; nepokoušej se překročit tu-to rýhu nebo se k ní přiblížit, neboť v té chvíli, kdy se o to pokusíš, probodnu se touto dýkou. A než mi odpovíš, poslechni mě a odpověz. Nej-prve chci, Lotario, abys mi řekl, co si myslíš o mém manželu Anselmovi; za druhé mi pověz, znáš-li mě. Odpověz mi, neuvažuj a nerozmýšlej se, neboť to, co chci vědět, není těžké.“

Lotario nebyl tak hloupý, aby od první chvíle, kdy mu Camila řekla, že tam má Anselma skrýt, neuhodl její úmysl; proto v souhlasu s její lží odpověděl velmi rychle jako největší pravdu. Řekl Camile toto:

„Nečekal jsem, krásná Camilo, že mě zavoláš, aby ses mne tázala na věci nesouvisící s mými úmysly. Děláš-li to, abys oddálila přízeň, kterou jsi mi přislíbila, nemělas mi dávat tolik naděje, neboť člověka tím více sžírá touha po dosažení přání, čím blíže je vyplnění své naděje; ale protože se tážeš, odpovím ti, že jsem vázaný s tvým manželem Anselmem od útlého mládí; o našem přátelství neříkám nic, abych sám netvrdil urážky, ke kterým mě dohání láska, velká omluva i nejtěžšího provině-ní. Tebe znám dobře a vážím si tě právě tak jako on, neboť bez toho a pro menší vlastnosti, než ty máš, nerušil bych zákonů, které mě váží k pravému přátelství, které nyní láska, velký nepřítel, ruší a poniжуje.“

„Přiznáváš-li se k tomu,“ zvolala Camila, „mocný odpůrce všeho, co je hodno lásky, jak se můžeš odvážit hledět do očí tomu, o kom dobré víš, že jest zrcadlem, v němž se zhlíží ten, ve kterém by ses měl zhlížet ty, abys poznal, jak neoprávněně jej urážíš? Ale už vím, já ubohá, co tě přinutilo, abys urážel sám sebe; byla to patrně nějaká moje neprozre-

telnost, které neříkám nepočestnost, neboť vyšla z nesprávného rozmyšlení a úmyslu; žena, která myslí, že není nutno někomu se vyhýbat, mimovolně chybuje. Tedy řekni mi, zrádce, kdy jsem tvým slzám odpověděla nějakým slůvkem nebo pokynem, které by ti mohly dát naději, že vyhovím tvému ničemnému přání? Kdy jsem poslouchala tvé milostné řeči a neodmítla je přísně a příkře? Kdy jsem uvěřila tvým časťtým slibům a častějším darům, kdy jsem je vzala?

Poněvadž se domnívám, že žádný nemůže dlouho setrvat v milostné touze bez určité naděje, přičítám vinu sobě; neboť asi nějaká moje neprozřetelnost posilovala tvoji naději; proto ztrestám sama sebe a odpykám to, co tvoje vina zaslouží. Nemohla jsem být méně krutá k tobě než k sobě, proto jsem se rozhodla, že budeš přítomen oběti, které vyžaduje uražená čest mého manžela, kterého jsi chtěl ponížit, a které vyžaduje také moje lehkovážnost, jíž jsem patrně podnítila a zvětšila tvé špatné úmysly. Říkám znovu, že domněnka, že moje lehkomyslnost ti dodala největší odvahy k tak velkému bláznovství, mě nejvíce souží; proto se chci potrestat sama, neboť potrestáním cizího člověka dostala by se moje vina na veřejnost. Ale než to udělám, chci umírajíc zavraždit i toho, na němž, jak se domnívám, ukojím svou pomstychtivost, když uvidím trest, kterého vyžaduje spravedlivost na tom, kdo mě dostal do konců tak zoufalých.“

Po těchto slovech se s vytasenou dýkou vrhla na Lotaria s podivuhodnou odvahou a prudkostí; všemožně mu chtěla proklát prsa, že téměř nevěděl, počíná-li si opravdově nebo předstíraně, poněvadž se jí ubránil jen s největší silou a obratností.

Camilia lešt znamenitě předstírala a aby ji svou krví učinila pravděpodobnější, když viděla, že se jí nepodaří zranit Lotaria, nebo se tak aspoň tvářila, zvolala:

„Ač osud odpírá mé šlechetné přání, není tak mocný, abych nepomstila se alespoň částečně.“

Rychle vytrhla ruku s dýkou, kterou jí Lotario svíral, zranila se pod levým ramenem a omdlela. Leonela a Lotario zděšeni zírali na Camilu, ležící na zemi a krvácející. Lotario poděšený a udýcháný rychle přiběhl,

aby vytrhl dýku; ale pak spatřil, že rána není hluboká, uklidnil se a obdivoval prohnanou chytrost krásné Camily; aby celou historii zvětšil, dal se do smutného a srdcervoucího pláče nad tělem Camiliným, jako by byla mrtvá; proklínal sebe i toho, kdo byl původcem všeho; a věděl dobře, že jej přítel Anselmo pozoruje, naříkal tak, že každý, kdo by ho slyšel, litoval by ho více než Camily třeba i mrtvé.

Leonela jí pomohla vstát, položila ji na lůžko a žádala Lotaria, aby vyhledal někoho, kdo by Camilu tajně ošetřil; pak jej prosila o radu, jak má vysvětlit zranění své paní Anselmovi, kdyby se vrátil dříve, než se uzdraví. Neporadil jí, že prý nedovede, a žádal ji, aby se snažila zastavit krev, on že odejde nazdařbůh, a s pláčem a žalem opustil dům; o samotě podivoval se chytrosti a důmyslnosti Camilině i bystré obratnosti Leonelině. Byl přesvědčen, že Anselmo bude pokládat svou ženu za druhou Porcii, a toužil, aby se s ním setkal, aby mohli společně vychvalovat největší lež i pravdu, jakou si jen lze vymyslet.

Leonela zastavila paní krev, které bylo málo, jen tak k potvrzení lsti, vymyla ránu vínem a obvázala; při tom mluvila tolik, že by to stačilo bez událostí předešlých, přesvědčit Anselma o ctnosti manželčině. Její řeč přerušovala Camila, jak spílala si do zbabělé a nekurážné a že jí scházela odvaha ve chvíli, kdy byla nejnuttnejší a kdy se měla zabít. Zádala komornou o radu, má-li celé dobrodružství vypravovat drahému manželu nebo ne; Leonela jí radila, aby raději mlčela, že tím aspoň zabrání pomstě na Lotariovi, při které by byl v nebezpečí sám muž; počestná žena nemá dávat důvody k hádkám, spíše je odstraňovat, je-li to v její moci.

Camila souhlasila s její radou; ale bylo nutno vymyslet ještě nějakou výmluvu Anselmovi. Leonela však tvrdila, že neumí lhát ani žertem.

„A já snad, drahá sestro,“ tázala se Camila, „umím? Nemám odvahu vymyslet si nějakou výmluvu, ani kdyby mě to stálo život. Nevíme-li si rady, bude lepší, když řekneme pravdu, aby nás nezastihl při převářce.“

„Nestrachuj se, má paní,“ řekla Leonela, „rozmyslíme si všechno do zítrka a je možné, že se zranění tak nepatrné a na takovém místě dá

skrýt, aby je nespatřil; Bůh snad pomůže našemu poctivému úmyslu. Uklidni se, paní, a přemož své dojetí, aby tě pán nenalezl rozrušenou; ostatní ponech mně a Pánu bohu, který dobrým pomáhá.“

Anselmo slyšel a viděl, jak hrají tragedii o smrti jeho cti; herci hráli tak skvěle, že se zdálo vše skutečnou pravdou. Toužil po tom, aby nastal soumrak a aby mohl odejít k věrnému příteli Lotariovi a radovat se z perly, nalezené při zkoumání počestnosti manželčiny. Obě mu umožnily odejít a on spěchal k Lotariovi, jež radostně objal chvále Camilu. Lotario vyslechl jeho pochvalu, ale nemohl se radovat, neboť byl přesvědčen, že jeho přítel byl neprávem oklamán a ponížen. Anselmo pozoruje, že Lotario je smutný, myslí, že důvodem jeho je, že se Camila poranila jeho vinou; proto jej těšil, aby příhodu Camilinu nebral vážně, že zranění jest jistě nepatrné, neboť ony samy se rozhodly, že celou příhodu před ním zatají; není tedy nebezpečí; jen aby se dále radoval, poněvadž jeho pomocí dosáhl největšího štěstí. Prohlásil, že bude nyní pouze básnit a opěvovat Camilu, aby ji na věčnost oslavil. Lotario schválil jeho úmysl a nabídl mu svou pomoc při stavbě té nádherné budovy.

Tak oklamali Anselma velmi chytře. Sám přivedl do svého domu záhubu své cti, když myslí, že si přivádí své největší štěstí. Camila jej uvítala zdánlivě nepřátelsky, ale v duchu se radovala. Tato lešt zůstala nějakou dobu utajena, ale potom se štěstí obrátilo a obratně ukrytá hanebnost vyšla najevo; Anselmo svou zvědavost zaplatil životem.

KAPITOLA XXXV.

*o zápase statečného a odvážného dona Quijota s několika měchy
vína a konec historie o nevhodně zvědavém.*

Málo již scházelo do konce povídky, když polekaný Sancho Panza vyběhl z komory, kde don Quijote spal, a zvolal:

„Spěchejte, pánové, mému veliteli na pomoc; pustil se v nejprudší a v nejstrašnější zápas, jaký jsem kdy spatřil! Bůh ví, že nepříteli paní princezny Micomicony, obru, uťal jedním rázem hlavu jako vodnici!“

„Co říkáš, bratře?“ tázal se farář a přestal čist.

„Nezbláznil jste se, Sancho? Jak je možné to říkat, když je obr vzdálen dva tisíce mil?“

Vtom zaslechli veliký křik v komoře a volání dona Quijota:

„Stůj, zloději, ničemo, šelmo, přistihl jsem tě a tvá hrozná šavle ti nebude nic platná!“ a uslyšeli sekání šavlí do zdí. Sancho vzkříkl:

„Hýbejte se a nenaslouchejte, ale pospěšte pomoci mému pánu, buďte-li to totiž třeba, poněvadž obr jest už jistě zahuben a předkládá úcty Pánubohu ze svého zdejšího ničemného života; nebot' jsem zahlédl krev na zemi a hlava ležela na straně jako měch vína.“

„At' umřu,“ zvolal hostinský, „nezasáhl-li don Quijote nebo don Rotatý některý měch visící mu nad hlavou a ten omezenec myslí, že vytéká víno je krev.“

Pak běželi do komory a nalezli dona Quijota podivně ustrojeného: byl v krátké košili, která mu napřed nezakryla ani stehna a vzadu byla ještě o píd' kratší; nohy měl dlouhé, hubené, zarostlé chlupy, špinavé, na hlavě mu seděla špinavá, strakatá čepice, náležející hostinskému, kolem levé ruky měl ovinuto prostěradlo z lože, na které Sancho právem nerad vzpomínal, a v pravici třímal vytasený meč, jímž se oháněl na všechny strany s křikem, jako by opravdu zápasil s obrem. A nejlepší bylo, že bojoval se zavřenýma očima, poněvadž spal a potyčka s obrem se mu zdála. Ve své mysli byl tak zaujatý dobrodružstvím, na

které se připravoval, že se mu zdálo o příjezdu do království Micomiconu a o boji s jeho nepřítelem; s myšlenkou, že seká do obra, sekl několikrát do měchů, takže se celá komora naplnila vínem.

Jakmile to hostinský uviděl, rozrušil se, vrhl se na dona Quijota a mlátil do něho pěstí; kdyby je Cardenio a farář neodtrhli, ukončil by ihned boj s obrem. Přesto se ubohý rytíř nevzbudil, až přinesl holič velké vědro studené vody a polil jej; to dona Quijota vzbudilo, ale přece ne tolik, aby si uvědomil, jak vyhlíží.

Dorotea, spatřila krátké a nedostatečné šaty, raději nevešla do komory podívat se na boj svého přítele s odpůrcem. Sancho, který nenašel hlavu obrova na celé podlaze, pravil:

„Vím dobře, že vše v tomto domě je zakleté; právě na tomhle místě mně jednou neznámý zbil a ztloukl a já nikoho neviděl; teď nemohu zase nalézt hlavu, kterou jsem spatřil, jak ji uťal a jak krev se hrnula z těla jako z vodopádu.“

„O jaké krvi a vodopádu vyprávíš, člověče, Bohu a svatým protivný?“ řekl hostinský. „Což nepoznáš, ty lupiči, že to nebylo nic jiného než rozsekané měchy a víno, ve kterém se komora utápí; kéž tak plave duše toho, kdo je rozsekal, v pekle!“

„Tomu nerozumím,“ poznamenal Sancho, „a vím pouze, že nenaleznou-li té hlavy, rozplyne se mé panství jako sůl ve vodě.“

Sancho, který nespal, mluvil hůře než jeho snící pán; tak jej pomátl sliby pánovy. Hostinský se div nezbláznil z klidu zbrojnoše a darebosti pána; zapřísahal se, že nedovolí, aby odešli bez placení jako předešle, že jim nepomohou jejich rytířské výsady, neboť musí zaplatit rád minulý i dnešní i za rozsekané měchy.

Farář uchopil dona Quijota za ruce; rytíř myslel, že dobrodružství je u konce a že stojí před princeznou Micomiconou, klesl před farářem na kolena pravě:

„Vaše Veličenstvo, vznešená a krásná paní, může nyní žít spokojeně; tato obluda vám již nemůže ublížit, já jsem dostál slovu, které jsem vám dal, s pomocí Boží a té, kterou miluji a ctím.“

„Neříkal jsem to?“ zvolal Sancho, když to zaslechl. „Vždyť jsem byl střízlivý; vidíte, co můj pán obru naložil, ten už utržil jednu a řádnou; moje hrabství už dozrává!“

Kdo by se nevysmál pošetilosti pána i sluhy? Všichni se bavili kromě hostinského, který zuřil. Konečně položili holič, Cardenio a farář s ne-smírnou námahou dona Quijota do postele; rytíř usnul velice unaven. Opustili jej a šli před vrata hospody potěšit Sancha Panzu, který truchlil, že nemohl nalézt hlavy obrov; s větší námahou však uklidnili hostinského, který si mohl zoufat pro zkázu svých měchů; také hospodská naříkala a křičela:

„Bud' prokleta chvíle, kdy k nám vstoupil ten bludný rytíř, kterého bych raději nikdy nespatřila; posledně odešel a nezaplatil večeři, nocleh, slámu a oves za sebe, za zbrojnoše, za koně, za osla, dokazoval, že je potulným rytířem – at' se mají mizerně všichni potulní rytíři pod sluncem! – a tvrdil, že nemusí platit a že je to zaznamenáno v pravidlech potulného rytířstva. Ted' sem přijde kvůli němu tento pán, vypůjčí si můj ocas a vrátí mi jej téměř celý oškubaný, že už ho manžel neupotřebí na nic; nakonec mi zničí měchy a vyleje moje víno – kéž bych spatřila vylitou jeho krev! At' se nedomnívá... při ostatcích mého otce a stáří mé matky: nezaplatí-li mi do haléře všechno, at' se nenazývám, jak mi říkají, a at' nejsem dcerou toho, čí jsem!“

Podobné řeči vedla hostinská rozzlobená a věrná její služebná jí pomáhala. Dcera se mlčky usmívala. Farář je uklidnil slibem, že jim podle možnosti nahradí škodu na měších, víně i zničeném ocasu, pro který tolik naříkala. Dorotea upokojila Sancho Panzu, tvrdila, že, je-li skutečně pravda, že jeho pán uťal obru hlavu, slibuje mu nejlepší hrabství, které tam je, jak jen bude v její říši klid. Tím se Sancho utišil a ujišťoval princeznu, že skutečně spatřil obrovu hlavu tak dobře, že na důkaz toho tvrdí, že obr má dlouhý vous, sahající mu až k pasu; hlavu že nemůže nalézt proto, že všechno je zakleté v tom domě, o tom že je přesvědčen už dávno, když zde dlel. Dorotea jej ujistila, že mu věří, aby klidně očekával zítřek, neboť vše radostně skončí.

Jakmile se všichni uklidnili, farář navrhl, že dokončí novelu, neboť byla už u konce. Cardenio, Dorotea i ostatní jej prosili, aby ji dočetl; protože jím chtěl udělat radost a sám se také čtením bavil, pokračoval ve čtení takto:

„Anselmo přesvědčen o Camilině počestnosti žil spokojeně a klidně; Camila úmyslně mluvila s Lotarem chladně, aby Anselmo nevycítil její náklonnost; aby ho ještě více přesvědčil, oznámil Lotario Anselmovi, že jej nebude navštěvovat, poněvadž je to zřejmě Camile nemilé; ale zrazený Anselmo jej přemlouval, a tak ničil svou čest v domnění, že je to jeho štěstí.

Láska přinášela Leonele tolík rozkoší, že se nestrachovala nebezpečí a vyhledávala je stále, jistá si, že ji paní bude chránit a pomáhat jí, aby jich bez obav dosáhla. Ale jedné noci uslyšel Anselmo kroky v pokoji Leonelině, a když se chtěl podívat, kdo tam je, poznal, že dveře uvnitř někdo drží; to jej povzbudilo, aby otevřel; násilím je vyrazil a vstoupil právě v okamžiku, kdy nějaký muž vyskakoval z okna na ulici. Přiskočil rychle, aby jej chytil nebo poznal, ale nepodařilo se mu to; Leonela jej uchopila za ruku a zvolala:

„Uklidni se, pane, a nedělej hluk a nepronásleduj toho muže; jedná se o mne... je to můj snoubenec.“

Anselmo nevěřil a tasil, zuřivě hrozil Leonele dýkou, nepoví-li mu pravdu. Ze strachu mu řekla:

„Nezabíjej mne, pane, řeknu ti, něco mnohem důležitějšího.“

„Řekni mi to ihned,“ naléhal Anselmo, „nebo zemřeš!“

„Nyní nemohu,“ odpověděla Leonela, „jsem ustrašena, ale ráno ti budu vyprávět věci, nad kterými užasneš. Ten mladík, který vyskočil z okna, pochází z našeho města a ožení se se mnou.“

Tím se Anselmo uklidnil a rozhodl se, že počká do rána; nenapadlo ho, že uslyší něco o Camile, neboť v její čest věřil. Zamkl Leonelu ve světnici, vyhrožoval jí, že ji nepustí, dokud mu nebude vše vyprávět.

Potom odešel ke Camile a vyprávěl jí o komorné i jejím slibu povědět mu něco významného. Netřeba podotýkat, jestli polekala se Camila nebo ne; zhrozila se při pomyšlení, a to zcela oprávněně, že Leonela

vyzradí Anselmovi její nevěru; nečekala na to, je-li její domněnka správná, odešla tajně z domu, když Anselmo usnul, vzala s sebou své nejdražší šperky a něco peněz; uchýlila se tajně k Lotariovi, vyprávěla mu celou historii a prosila, aby ji bezpečně ukryl, nebo aby uprchli před Anselmem.

Náhlá zpráva zbavila Lotaria rozvahy, takže nevěděl, co odpovědět a jak si poradit. Posléze se rozhodl, že Camilu doprovodí do kláštera, kde byla jeho sestra představenou. Camila souhlasila, Lotario ji tam co nejrychleji dovedl a sám odešel tajně z města.

Časně ráno Anselmo vstal zvědavý na vyprávění Leonelino; nevšiml si, že Camila neleží vedle něho; odešel do místnosti, kterou zavřel, ale Leonelu tam nenalezl. Našel pouze zavázaná prostěradla na okně, která ukazovala, že se po nich spustila a utekla. Vrátil se, aby vyprávěl Camile tu mrzutou příhodu, ale nenalezl jí ani na loži, ba ani v domě. Vyptával se služebnictva, ale nikdo mu nemohl o ní povědět. Při hledání si náhodou všiml, že jsou skříně zotvírány a nejdražší šperky že zmizely; z toho si domyslel celé své neštěstí; napolo ustrojený, sklíčený a poděšený, spěchal k příteli Lotariovi, aby se mu svěřil; sluhové mu však sdělili, že té noci opustil svůj dům se všemi penězi; zdálo se mu, že ztrácí rozum. K dovršení všeho opustilo ho všechno služebnictvo a dům našel po návratu pustý a prázdný. Nevěděl, jak si to má vysvětlit, a pomalu poznával skutečnost. Viděl, že rázem ztratil ženu, přítele i služebnictvo; poznal, že mu nepřeje nebe a hlavně že s Camilou odešla také jeho čest.

Rozhodl se, že navštíví přítele na vsi, kde byl, když dal příležitost k nastrojení celého neštěstí. Zavřel dům, vsedl na koně a smutný odjížděl; asi na půl cesty unavený bolestnými myšlenkami sestoupil z koně, uvázel jej ke kmeni, pod nímž zůstal, bolestně naříkal, až do soumraku. Zanedlouho spatřil muže přijíždějícího z města; pozdravil ho a tázal se na novinky z Florencie. Na to muž odpověděl:

,Zajímavou novinkou mezi všemi, jež se tam tyto dny udály, je, že Lotario, věrný přítel bohatého Anselma, co bydlí u Svatého Jana, unesl dnešní noci Camilu, Anselmovu ženu, a sám také odešel. To vše vyprá-

věla služka Camilina, kterou dnešní noci přistihl městský velitel, jak se po prostěradlech spouštěla z domu. Neznám sice dopodrobna celý příběh, ale celé město topřekvapilo, neboť to nikdo nečekal od věrného přátelství mužů, jež nazývali dvěma přáteli.'

,Neví se snad, kam uprchli Lotario a Camila?'

,Není to známo,' odvětil měšťan, ,ačkoliv městský velitel se snažil, aby je chytíl.'

,Sbohem, pane!' zvolal Anselmo.

,Spánembohem,' odpověděl měšťan a odjel.

Z těchto smutných zpráv div se Anselmo nezbláznil a nepozbyl života. Steží dojel do domu svého přítele, který nevěděl o jeho neštěstí, ale záhy z jeho smutku a sešlosti poznal, že jej mučí nějaká velká bolest. Anselmo ihned prosil, aby mu dopřáli klid a připravili psací potřeby. Uposlechl jej, nechali jej samotného, ba i zamkli dveře, jak si přál. Jakmile osaměl, cítil bolestněji své neštěstí a poznal na sobě jasné z neblahých známk, že umírá; proto dal se do sepsání všeho o příčině své podivné smrti, ale než dospěl ke konci, zemřel zármutkem, který přinesla jeho zvědavost.

Hospodář si všiml, že se Anselmo neozývá, a rozhodl se, že jej navštíví, není-li vážněji nemocný, a nalezl ho na loži tváří na psacím stolku, s perem v ruce; před ním byl rozložený list popsaného papíru. Hostitel ho nejprve oslovil, potom se k němu přiblížil; když viděl, že se neozývá, uchopil jej za ruku a shledal, že je vychladlý a mrtev. Užasl nad tím a zarmoutil se, potom zavolal služebnictvo, aby mu oznámil smrt Anselmovu, a pak přečetl dopis, napsaný samotným Anselmem, na kterém stálo:

,Hanebná a zvědavá touha mě usmrtila. Dozví-li se Camila, že jsem mrtev, at' také ví, že jí odpouštím; neboť nebylo v její moci dělat zázraky, ani já jsem nemusel o ně žádat; já sám jsem příčinou svého pohanění, není tedy nutné...'

Až sem Anselmo dopsal, potom jej stihla smrt, že nemohl dokončit větu.

Přítel Anselmův ihned zpravil příbuzné o jeho smrti; Camila, o které již věděli, ve kterém klášteře se nalézá, div nenásledovala svého muže, ne žalem nad jeho skonem, ale nad odchodem svého milence. Pověst vypráví, že ačkoliv byla vdovou, zůstala v klášteře, ale nevykonala slyby; záhy se však dověděla, že Lotario padl v bitvě Monsieura de Lautrec s velikým vojevůdcem Gonzalem Fernándezem de Córdoba v království neapolském; tam vyhledal smrt přítel, který pozdě poznal svoji vinu. Jakmile se Camila dozvěděla o jeho smrti, vykonala slyby a za několik dní zármutkem zemřela. Tak smutně skončili všichni následkem nerozumnosti.“

„Novela je to pěkná,“ poznamenal farář, „ale nevěřím jí; je-li to však vymyšlené, tedy špatně, neboť není vůbec myslitelné, že by byl manžel dost pošetilý, aby připravil takovou nákladnou zkoušku. Kdyby se to týkalo dámy a jejího nápadníka, uvěřil bych, ale mezi manželi je to trochu nemožné; forma vyprávění je ale velice zdařilá.“

KAPITOLA XXXVI.,

vyprávějící jiné nezvyklé události, které se v hospodě přihodily.

Tu hospodský, stojící ve dveřích, zvolal:

„Blíží se sem společnost hostů; zastaví-li se zde, budeme mít zábavu.“

„Kdo je to?“ otázal se Cardenio.

„Čtyři muži,“ zněla odpověď, „na koních s kopími a štíty; mají škrabošky a doprovází je žena v bílých šatech, v dámském sedle, s tváří zahalenou, a dva pěší sluhové.“

„Jsou ještě daleko?“ tázal se farář.

„Ne,“ odpověděl hostinský, „jsou téměř zde.“

Jak to Dorotea uslyšela, zakryla si obličej a Cardenio vstoupil do komory dona Quijota; hned nato přišli do hospody ti, o nichž hospodský mluvil; čtyři jezdci vznešeně vyhlížející slezli z koní a přistoupili k ženě, aby jí pomohli sestoupit, jeden z nich ji v náručí donesl na židli u dveří, za které se skryl Cardenio. To vše vykonali mlčky, pouze žena hluboce vzdychla, jako by byla churavá a unavená.

Sluhové odvedli koně do stáje. Farář je pozoroval a byl zvědavý, kdo jsou, proč jsou tak oblečení a proč mlčí; šel se tedy otázat sluhů a jeden z nich mu řekl:

„Jen Bůh ví, pane, kdo to je; já vím pouze, že jsou to lidé vznešení, a hlavně ten, který nesl dámu, jak jste si asi všiml; domnívám se, že tomu je skutečně tak, protože s ním všichni zdvořile jednají a poslouchají jeho nařízení a rozkazy.“

„Kdo je ta paní?“ tázal se farář.

„Také nevím,“ odpověděl sluha, „neviděl jsem celou cestu její obličej: slyšel jsem ji pouze naříkat, a to tak, jako by měla duši vypustit. Nedivte se, že nevíme víc, neboť je doprovázíme, já a přítel, pouze dva dny. Potkali nás cestou a žádali, abychom je doprovodili do Andalusie a slíbili nám velký plat.“

„A jmenovali snad někoho z nich?“ tázal se farář.

„Ne,“ odpověděl sluha, „všichni jedou úplně tiše, beze slova, jen jsem slyšel vzdechy a nářky té ubohé ženy; bylo nám jí nesmírně líto a jsme jistí, že s nimi jede pouze z přinucení; podle šatu je to buď jeptiška, nebo jí teprve bude, snad je proto smutna, že jí nechce být.“

„To je možné,“ zvolal farář a odešel od nich k Dorotee, která, když slyšela zahalenou dámou naříkat, přiblížila se k ní a laskavě se jí tázala:

„Co se vám stalo, paní moje? Je-li to něco, v čem vám moje zkušenosť může pomoci, jsem vám k službám.“ Sklíčená paní neodpovídala, ačkoliv jí Dorotea nabízela své služby horlivě; mlčky ji poslouchala, až přišel pán zastřený škraboškou, podle řečí sluhu nejvznešenější, a pravil Dorotei:

„Neobtěžujte se, paní, nabízením pomoci této ženě, poněvadž nedovede být vděčnou za prokázanou laskavost, a nechtějte, aby vám odpověděla, nechcete-li slyšet nějakou nepravdu.“

„Nikdy jsem nelhala,“ zvolala paní, která až dosud mlčela, „právě proto, že jsem tak upřímná a poctivá, jsem nyní tak nešťastná; prosím vás, abyste mi to sám dosvědčil, nebot' moje pravdomluvnost ukazuje, že jste prohnaný lhář.“

Cardenio zaslechl tato slova velmi jasně, nebot' byl blízko, pouze v komoře dona Quijota. Když to slyšel, zvolal:

„Bůh pomoz! Jaký hlas jsem to slyšel?“

Na to zavolání se paní v úzase obrátila, poněvadž nikoho nespatrila, vstala a chtěla vkročit do komory; pán však, když to zpozoroval, jí zbraníl.

V tom shonu se jí sesmekla škraboška z obličeje a ukázalo se, že je dokonale a čaravně sličná, ačkoliv byla bledá a zasmušilá; rozhlížela se divoce kolem jako zbavena rozumu a její počínání vzbudilo veliký soucit u Dorotey i ostatních, kteří se na ni dívali, ač je nechápali.

Rytíř ji ze zadu zdržoval; při tom však nemohl zadržet škrabošku zastírající mu obličeji, až mu úplně spadla; Dorotea, vztahující náruč k dámě, spatřila svého manžela dona Fernanda; jak jej poznala, dlouze a bolestně vykřikla; omdlelou ji zachytil holič do náruče, jinak by byla upadla na zem. Farář přiběhl, sundal jí závoj a postříkoval ji vodou; tu ji

poznal don Fernando, držící druhou ženu a zůstal jako přimražený; přesto neustal zadržovat Luscindu, která se mu chtěla vytrhnout, neboť podle vzdechu poznala Cardenia a on ji. Cardenio, který slyšel také bolestný výkřik, jak tušil, Luscindin, rychle vyběhl z komory a uviděl nejprve dona Fernanda, svírajícího Luscindu v náručí. Don Fernando poznal také Cardenia a všichni tři, Luscinda, Cardenio i Dorotea, jako by nevěděli, oč běží, mlčky a zaraženě na sebe pohlíželi; Dorotea na dona Fernanda, don Fernando na Cardenia, Cardenio na Luscindu a ona na něho.

První přerušila mlčení Luscinda a pravila k donu Fernandovi:

„Nezdržujte mne, done Fernando, pro svůj rod, neuděláte-li to z jiné příčiny; nezdržujte mne a dovolte, abych mohla přistoupit ke zdi, je-jímž jsem břečťanem, k opoře, od níž mne neodtrhla ani vaše dotěrnost, vaše hrozby, sliby, ani vaše dary; pomyslete jen, jakými tajnými a nezvyklými cestami mě nebe dovedlo k mému skutečnému manželu; jste si jistě ze své draze nabyté zkušenosti dobře vědom toho, že pouze smrt by jej mohla vyrvat z mého srdce; kéž by vámi pohnulo tak jisté zklamání – když to není jinak možné – abyste lásku nahradil zlostí a laskavost opovržením; zabte mě před mým manželem, neboť to mi bude nejmilejší.“

Mezitím Dorotea okřála a zaslechla celou řeč Luscindinu a poznala ji; a když viděla, že don Fernando ji stále drží v náručí a mlčí, těžce se zvedla a vrhla se před ním na kolena s radostnými i smutnými slzami zvolala:

„Pane můj, nejsi-li příliš zaslepený a očarováný sluncem, které zahmuřené držíš v náručí, poznáš zajisté, že ti u nohou klečí Dorotea, smutná politovánihodná, dokud ty si to budeš přát. Jsem prostá, selská dívka, kterou jsi snad z dobroty nebo za zábavy chtěl učinit svou; spokojeně a šťastně jsem žila v počestné samotě, dokud jsem nevyhověla tvým zdánlivě upřímným a laskavým prosbám, neotevřela ti své ústraní a dokud jsem ti nedala klíče své volnosti. Daru toho sis příliš necenil; dosvědčuje to místo, kde se setkáváme, a způsob, jak se to děje. Ale nepřipustím, aby ses domníval, že moje jednání je nečestné; přivedla

mě sem bolest a žal, že jsi mnou pohrdl. Přál sis, abych byla tvou, a dosáhl jsi toho tak, že i kdybys ted' chtěl, abych tvou byla, nemohl bys přestat být mým.

Pomysli, pane, že ti náhradou za krásu a vznešenost, pro kterou mě opouštíš, může být má nesmírná láska; nemůžeš náležet krásné Luscindě, poněvadž náležíš mně a ona Cardeniovi; lépe uděláš, když budeš milovat tu, která tě zbožňuje, a ne tu, jež tě poniжуje. Tys zavinil můj hřich, tys útočil na moji čest, tys dobře věděl, z jaké vrstvy pocházím; víš dobře, za jakou podmínkou jsem se stala tvou, a nemáš důvodu k stížnostem, žes byl ošálen; proč tedy, jsi-li dobrý křesťan a rytíř, se zdráháš tolik obšťastnit mě i nakonec, jako jsi mě obšťastnil na začátku? Ale nechceš-li si mě vzít za svou zákonitou ženu, již skutečně jsem, dovol mi aspoň, abych ti mohla sloužit; nebot', budu-li tobě jako služka náležet, budu šťastná a spokojená.

Neopouštěj a neodmítej mne, aby se nešířily řeči o mému poklesku; nepřipravuj zlé stáří mým rodičům, sloužícím věrně tvé rodině; a obáváš-li se, že pokazíš svou krev smíšením se mnou, pomysli, že je to případ dost častý v kruzích šlechty a že na ženách mnoho nezáleží v rodomenech, tím spíš že pravé šlechtictví závisí na ctnosti; ztratíš-li ji tím, že nedodržíš svůj slib, budu já šlechetnější než ty. Tedy, pane, říkám ti, že volky nevolky jsem tvou ženou; svědky jsou vlastní tvoje slova, která nejsou či nemají být lživá, vážíš-li si svého šlechtictví, jehož na mně postrádáš, a tvůj slib, dosvědčí mi to nebe, které ty jsi bral za svědka, když jsi mě lákal; a i kdyby to vše scházelo, tvé vlastní svědomí vyzradí pravdu uprostřed tvé radosti, dokáže pravdu mých slov a zmaří tvoje radosti a zábavy.“

To vše a ještě mnoho jiného volala Dorotea tak smutně a plačlivě, že všichni přítomní div neplakali. Don Fernando neřekl ani slova, až domluvila, zaplakala tak lítostivě, že by její pláč obměkčil i bronzové srdce. Luscinda na ni pohlížela a byla dojata jejím neštěstím a obdivovala její rozum i krásu; chtěla k ní přistoupit a utěšit ji, ale don Fernando ji zadržel; za nějakou chvíli, v níž pomatený a zděšený pohlížel na Dorotheu, rozevřel náruč, pustil Luscindu a řekl:

„Krásná Doroteo, zvítězila jsi, neboť nemám síly odporovat takové pravdě.“

Luscinda byla tak unavená, že by klesla ve mdlobách, když ji don Fernando pustil; Cardenio, který stál nepoznán za donem Fernandem, přiběhl k Luscindě, objal ji a pravil:

„Dovolí-li dobrativé nebe, aby sis někde odpočinula, věrná, statečná a krásná moje paní, myslím, že si bezpečně odpočineš v náruči, která tě objímá i dříve objímal, pokud mám ještě, to štěstí, abych tě mohl zvát svou.“

Potom Luscinda pohlédla na Cardenia, a poněvadž jej už dříve poznala podle hlasu a nyní se zrakem přesvědčila, že se nemýlila, ztratila úplně rozum a porušila slušnost, objala jej kolem krku, přivinula se k němu a pravila:

„Ano, drahý pane, jste skutečným pánum této otrokyně, třeba tomu bráníl nepříznivý osud i neštěstí mého života, který žije pouze životem vaším.“

Všichni kolemstojící užasli nad jejím jednáním a řečí i podivnou náhodou. Dorotea myslela, že don Fernando chce ztrestat Cardenia, neboť zesinal a uchopil meč; rychle jej objala, že se nemohl pohnout, a líbala mu nohy, se slzami v očích mu řekla:

„Co budeš dělat, ty jediná má útěcho v této nezvyklé události? U tvých nohou klečí tvá manželka a ta, se kterou ses chtěl oženit, leží v náruči svého manžela; zvaž, je-li možné, abys rozbil, co nebe učinilo a aby tě poslouchala ta, která odolala všem nástrahám a nyní věrná a pevná pláče sladké slzy svých očí na prsou svého manžela. Úpěnlivě tě prosím, pro tvé vlastní dobro tě žádám, abys nezvětšoval svůj hněv a dovolil oběma milencům těsit se navzájem bez překážky, pokud nebe dovolí; tím ukážeš své vznešené a ušlechtilé srdce a svět uvidí, že se necháváš ovládat rozumem, a ne vášní.“

Při těchto slovech držel Cardenio Luscindu v náručí a pozoroval dona Fernanda, odhodlaný odrazit každé násilí, a bránit se dle své síly všem, kdo by na něj útočili, třeba by to musel zaplatit svým vlastním životem; ale vtom všichni přítomní, farář, holič i Sancho, obklopili dona

Fernanda a prosili ho, aby se dal pohnout slzami Doroteinými, a mluví-li pravdu, oni že jí úplně věří, aby ji neoklamal a pomyslel na to, že jistě z vůle boží, a ne náhodou, se všichni setkali na místě, o kterém se nikomu ani nezdálo; farář mu řekl, že jenom smrt může rozloučit Cardenia a Luscindu; kdyby je rozloučilo ostří meče, že by jistě radostně uvítali smrt; a poněvadž není jiného východiska z celé situace, měl by se rozumně ovládnout, jednat šlechetně a přát dobrovolně štěstí těm, kterým je nebe poskytlo; aby si povšiml krásy Doroteiny a přiznal, že jí není rovné, aby připočetl k její kráse její pokoru a oddanou lásku k němu, a hlavně aby pomyslel na to, že musí, je-li opravdovým šlechticem a křesťanem, dostát svému slibu; tím splatí svoji povinnost Bohu a získá úctu moudrých lidí, kteří dobře vědí, že počestná krása může být povznesena k vznešenosti bez nějaké škody pro toho, kdo ji k sobě povznáší; a vyplní-li mocné zákony lásky bez hříchu, že nemůže nikdo pohanět toho, kdo se jimi řídí. Uvedli ještě mnoho jiných důvodů, že ušlechtilé srdce dona Fernanda, v němž proudila vznešená krev, se pohnulo a muselo přisvědčit pravdě, již popřít nemohlo.

A na důkaz toho, že uposlechl dobrých rad, objal Doroteu a pravil:

„Paní moje, vstaňte, nedovolím, aby mé nohy objímalala paní mého srdce; nedal-li jsem to až dosud najevo, stalo se z vůle nebe, abych, se přesvědčil o lásce, s níž mne milujete, abych si vás mohl cenit, jak za-sloužíte; prosím vás, abyste mi prominula mé špatné chování a moji lhostejnost, neboť právě důvod a síla, kterou jsem vás získal, nutila mě, abych nebyl vaším; na důkaz toho se podívejte do očí Luscindě, nyní už šťastné, a naleznete v nich omluvení všeho mého provinění. A poněvadž ona dosáhla svého štěstí a já nalezl ve vás vše k vyplnění svého štěstí, ať tráví šťastně a klidně ještě mnohá léta se svým Cardeniem; já se pokorně budu modlit k Bohu, že mi dal podobné štěstí s Doroteou.“

Po těchto slovech opět objal Doroteu, hladil její tvář něžně a mile a div se nerozplakal; slzy by podaly neklamný důkaz jeho lásky a pokory. Všichni přítomní i Luscinda a Cardenio se nezdrželi a plakali, jední z vlastního štěstí, druzí nad cizím štěstím, takže se zdálo, že se všem přihodilo nějaké strašné neštěstí; i sám Sancho Panza naříkal, ale jak se

později přiznal, pouze nad tím, že Dorotea není princeznou Micomiconou, od níž očekával velkou milost. Dlouho všichni plakali a žasli, potom Cardenio a Luscinda pokleklí před dona Fernanda, děkovali mu za prokázanou laskavost slovy tak krásnými, že don Fernando nenaléhal odpovědi; objal je laskavě a dvorně a pozvedl je. Potom se tázal Dorotey, jak se dostala tak daleko od domova. Pověděla mu stručně vše, co předtím Cardenioví; její vypravování se donu Fernandovi i všem líbilo a litovali, že není delší, neboť Dorotea velmi poutavě vyprávěla o svém neštěstí.

Pak vyprávěl don Fernando o svých příhodách ve městě potom, co nalezl u Luscindy list, v němž oznamovala, že je ženou Cardeniovou a že se nemůže proto stát jeho. Pravil, že ji chtěl usmrtil, ale její rodiče mu v tom zabránili; proto opustil dům rozhněván a ponížen a rozhodnutý, že se pomstí při nejbližší příležitosti; příštího dne se dozvěděl, že Luscinda zmizela z domu svých rodičů neznámo kam; za několik měsíců však mu došla zpráva, že je v klášteře, kde chce zůstat celý život, poněvadž nemůže žít s Cardeniem.

Hned se třemi rytíři odjel do kláštera, ale nemluvil s ní, obával se, že kdyby o něm věděla, tak by v klášteře byli ostražitější. Den čekal a když otevřeli bránu, zanechal dva rytíře na stráži, sám s jedním vnikl do kláštera a hledal Luscindu; zastihl ji na chodbě v rozmluvě s jeptiškou, uchopili ji a uprchli s ní na místo, kde bylo vše připraveno pro další útěk. To se jim snadno podařilo, poněvadž klášter stojí v polích daleko od města. Vyprávěl, jak Luscinda omdlela, když ho spatřila, a když se vzpamatovala, že ustavičně naříkala a mlčela; tak mlčky a v slzách dojeli až sem, do hospody, kde je jako v nebi, kde končí pozemské neštěstí.

KAPITOLA XXXVII.

o slavné princezně Micomiconě a mnohých jiných veselých příbězích.

Ten celý příběh vyslechl Sancho s velkým žalem, poněvadž viděl, že všechny jeho naděje na panování mizejí a že se krásná Micomicona změnila v Doroteu a obr v dona Fernanda; jeho pán hluboce spal a nevěděl o celém případu. Dorotea se tázala sama sebe, není-li štěstí, které ji potkalo, snem, rovněž tak Cardenio a Luscinda. Don Fernando děkoval Bohu, že k němu byl tak milostivý a vyvedl jej z bludiště klamu, v němž by téměř jistě zahynul a cti pozbyl. Vůbec všichni přítomní byli spokojeni a radovali se ze šťastného rozrešení celé neblahé příhody. Farář přál všem štěstí; nejstastnější byla hostinská, neboť Cardenio slíbil zaplatit škodu i výlohu, způsobenou donem Quijotem.

Pouze Sancho byl smutný a nešťastný, jak řečeno; s žalostným obličejem došel až ke svému pánu, který se právě vzbudil, a pravil mu:

„Jen spěte, Milosti pane Smutná Postavo, jak jen chcete, a netrapte se myšlenkou na obra nebo na zachránění princezny v jejím království; vše je již šťastně skončeno.“

„Taky si myslím,“ řekl don Quijote, „vždyť jsem s obrem zápasil tak zuřivě, že se domnívám, že již nikdy nezažiji nic horšího; jednou rana – šmik! – jsem mu utáhl hlavu; krve bylo tolik, že tekla po zemi proudem jako voda.“

„Snad jako víno by Vaše Milost měla říci; vždyť tím zabitym obrem je rozsekaný měch a krví šest arrob vína, které byly v něm, a utátná hla-va je běhna, která mě zrodila, a všechno atď čert vezme.“

„Co to říkáš, blázne?“ zvolal don Quijote. „Máš rozum?“

„Zdvihněte se, Milosti,“ řekl Sancho, „a sám uvidíte, co jste natropili škody a co se naplatíte; vězte, že se princezna proměnila v obyčejnou dámu, Doroteu; dozvíte se ještě jiné podivné věci!“

„Tím nejsem překvapen,“ poznamenal don Quijote, „jen nezapomínej, že již minule bylo vše zde zakleté, a není pochyb, že i dnes je tomu tak.“

„Rád bych všemu věřil, kdyby také mé létání na pokrývce bylo něčím podobným,“ pravil Sancho, „ale to bylo jistě skutečné a opravdové. Na vlastní oči jsem viděl, jak hostinský, který zde je také dnes, držel za jeden roh pokrývky a vyhazoval mě do vzduchu s takovou radostí, nadšením a smíchem jako silou. A kde osobně poznáte lidi, tam, myslím, ač jsem hříšný hlupák, není žádných čar, ale mnoho smůly a bití.“

„No, Bůh to už nějak zařídí,“ pravil don Quijote, „ustroj mě, abych mohl vyjít, poněvadž se sám chci přesvědčit o všem, co mi zde vyprávíš.“

Sancho mu podal oděv, a zatímco se oblékal, vyprávěl farář donu Fernandovi a ostatním přítomným o bláznivých dobrodružstvích dona Quijota a o své lsti, které užili, aby jej dostali z Peña Pobre, kde podle svých myšlenek byl proto, že jím dáma pohrdla. Vyprávěl jim všechny příhody, které zvěděl od Sancha; všichni se jimi výborně bavili, nepochybovali, že je to nejdivnější bláznovství, jež může povstat v bláznivé hlavě.

Farář jim oznámil, že je nutné nějakým jiným prostředkem dostat jej domů, poněvadž šťastné zakončení příhody Dorotiny nedovoluje, aby svoji lešt dokončili. Cardenio jim navrhl, aby pokračovali, že Luscinda zastoupí Doroteu.

„Ne, to je nemožné,“ poznamenal don Fernando; „at' Dorotea dokončí svou úlohu, nemá-li ten milý rytíř daleko domů; budu šťasten, uzdraví-li se.“

„Je to asi dva dny cesty.“

„I dál bych se rád vydal, jen abych učinil dobrý skutek.“

Vtom vstoupil don Quijote s helmou Mambrinovou dost pochroumanou na hlavě, se štítem v ruce, opíraje se o hůl nebo píku. Don Fernando i ostatní užasli nad zjevem dona Quijota, nad jeho dlouhým, hubeným a zažloutlým obličejem, různosti ve zbrani i nad jeho upjatým

vystupováním; mlčky čekali, až promluví. Rytíř pohlédl nejprve na Dorotheu a vážně, pomalu pravil:

„Dověděl jsem se, krásná paní, od svého sluhy, že se Vaše Milost změnila z krásné a urozené paní v prostou dívku. Stalo-li se to z rozkazu čaroděje, vašeho otce, jenž se obával mé pomoci, říkám vám, že nerozumí svému řemeslu ani trochu a historie rytířské zná velmi málo, neboť kdyby se jimi byl pozorně zabýval jako já, našel by v nich, že rytířové méně dokonalí než já dovedli věci těžší, než je usmrcení nějakého nepatrného obra, a třeba byl sebedrzejší, poněvadž před několika hodinami jsem s ním zápasil a... budu raději mlčet, aby neřekli, že lžu; ale čas, který všechno odhalí, vyzradí to jistě a až to budeme nejméně čekat.“

„Zápasil jste se dvěma měchy, a ne s obrem!“ pravil hostinský, ale don Fernando mu nakázal, aby mlčel a nepletl řeč dona Quijota; rytíř pokračoval:

„Říkám tedy, urozená a oloupená paní, je-li váš otec příčinou této vaší změny pro ty důvody, které jsem uvedl, abyste si toho nevšímala; nic není na světě, co by můj meč nezdolal; srazím vašemu nepříteli hlavu a učiním vás velitelkou země vaší dříve, než se nadějete.“

Don Quijote umlkl a očekával princezninu odpověď. Dorotea uposlechla přání dona Fernanda, aby ve lsti pokračovala, až by dovedla dona Quijota domů, a řekla mu mile a důstojně:

„Ať jste se dověděl jakýmkoli způsobem o mé proměně, odvážný Rytíři Smutné Postavy, tvrdím, že to není pravda, neboť jsem stále táz jako včera; přiznávám ovšem, že mě potkalo nenadálé, velké štěstí i jakási změna, ale proto jsem ještě zůstala táz a nevzdala se úmyslu využít vašeho odvážného a nezdolného ramene. Proto vás prosím, můj pane, navraťte mému otci čest a přiznejte, že to byl vtipný a rozumný muž, neboť jeho zásluhou jsem šťastně vyvázla ze svého neštěstí; jsem si jista, pane, že bez vaší osoby nedosáhla bych nikdy podobného štěstí; že jsou skutečně moje slova pravdivá, dosvědčí přítomní pánové. Mušíme se zítra vydat na cestu, dnes to nestojí již za to; šťastné zakončení, ve které věřím, ponechávám Bohu a vaší statečnosti.“

Po těchto slovech rozumné Dorotey obrátil se don Quijote na Sancha a pravil mu rozzlobeně:

„Ted' ti říkám, Sancho, že jsi největší ničema v celém Španělsku! Řekni mi, ty toulavý darebáku, neřekl jsi mi před chvílí, že se tato princezna proměnila v dívku Doroteu a že hlavou, kterou jsem obrovi usekl, byla běhna, která tě zrodila, a ještě jiné nesmysly, které mě pomátnly tak, že se na podobný zmatek nepamatuj? Zapřísahám se,“ při tom hleděl k nebi se zaťatými zuby, „že tě tak zřídím, že se všichni zbrojnoši potulných rytířů budou mít na pozoru.“

„Uklidněte se, Milosti pane můj,“ zvolal Sancho, „asi jsem se spletl ve změně s paní princeznou Micomiconou, ale nemýlím se v události o zápasu s obrem nebo měchem a že hlava obrova byla měchem a krev červeným víнем, neboť rozsekané měchy jsou ještě nad lůžkem Vaší Milosti a z vína je po místnosti veliká kaluž; Vaše Milost to pozná, až to poleze za nehty, to jest až vám pan hostinský podá účet; a je-li princezna tím, čím byla dřív, mám z toho radost, neboť to prospěje nejenom mně, ale i jiným.“

„Tedy, Sancho, opakuji,“ pravil don Quijote, „že jsi omezenec a jsme vyřízeni.“

„Ano,“ řekl don Fernando, „nezmiňujme se již o tom. Poslechneme rady paní princezny a odjedeme až zítra; a dnešní noc vyplníme zábavou až do rána a potom pojedeme s panem donem Quijotem, abychom viděli jeho odvážné a neobyčejné skutky a činy, které si předsevzal.“

„Mým úkolem je poslechnout vás a doprovodit,“ odpověděl don Quijote, „vděčím vám za vaši laskavost i za dobré mínění o mně; vynasnažím se, abych to dokázal, jinak zahynu a třeba i více, je-li to možné.“

Don Quijote a don Fernando si vyměnili mezi sebou množství vybraných a uhlazených slov; vyrušil je cestující, který zanedlouho přišel do hostince; jeho šat ukazoval, že je křesťanem, přišlým ze země maurské; měl na sobě modrý, soukenný kabát s krátkými šosy, polovičními rukávy, bez límce, kalhoty a čepici měl z modrého plátna, opánky hnědé a maurskou šavli na řemenu přes prsa. Doprovázela ho na oslu žena maursky oděná, se závojem na obličeji, který jí splýval z hlavy; na hlavě

měla brokátovou čepici a byla zahalena až po paty maurským pláštěm. Muž byl starý asi čtyřicet let, byl silný, pružný, v obličeji snědý, s dlouhými vousy a pečlivě přistříženou bradou; dá se říct, že kdyby se rádně oblékl, vyhlízel by jako urozený a ušlechtilý člověk.

Jakmile vstoupil, objednal si pokoj, a když mu oznámili, že v hospodě už žádný není, byl zřejmě rozmrzely; přistoupil k ženě, patrně Maurice, a pomohl jí sestoupit z koně. Luscindu, Doroteu, hospodskou i její dceru zajímal nový krov, obstoupili Maurku a Dorotea, která byla vždy zdvořilá a laskavá, se domnívala, že se oba cestující mrzí, že nedostali pokoj, pravila jim:

„Nermuťte se, paní, nad nepohodlím, které tu nalézáte, neboť tak je to ve všech hospodách; ale chcete-li sdílet s námi pokoj,“ a ukázala na Luscindu, „rády vás přivítáme.“

Zakuklená žena neodpověděla, vstala ze svého místa, složila ruce křížem na prsa a mlčky úklonem hlavy děkovala. Z jejího mlčení poznali, že je to patrně Maurka a že neumí Španělsky. Vtom se přiblížil otrok a zpozoroval, že všichni obklopili jeho družku a ona že mlčí, pravil:

„Paní moje, tato dívka rozumí naší řeči jen nepatrně a zná pouze svou rodnou řeč, proto neodpovídá na vaše otázky.“

„Netázaly jsme se jí na nic,“ odpověděla Luscinda, „pouze jsme jí nabízely svoji společnost a nocleh ve svém pokoji pro dnešní noc; posloužíme jí ochotně, neboť úcta k cizincům, zvláště k ženě, to vyžaduje.“

„Líbám vám vděčně ruce za ni i za sebe,“ řekl otrok, „a vážím si vaší laskavosti po zásluze nesmírně, neboť za podobných okolností a od osob tak urozených, jak se lze domnívat z vašeho chování, je to ochota opravdu veliká.“

„Řekněte nám, pane,“ řekla Dorotea, „je tato paní křesťanka, nebo Maurka? Z jejího šatu a mlčení myslíme, že je tím, čím bychom nechtěly, aby byla.“

„Tělem a oblečením je Maurka, ale duší věrná křesťanka, neboť si přeje, aby se křesťankou stala.“

„Tedy není pokřtěna?“

„Neměla příležitost k pokrtění,“ odpověděl otrok, „od té chvíle, co opustila svůj domov Alžír, nebyla ještě v takovém smrtelném nebezpečí, aby se musela dát pokrtít, než pozná všechny předpisy, nařízené naší svatou církví; Bůh dá, že to bude brzo, bude pokrtěna se slávou, které její původ vyžaduje, neboť je více, než o čem svědčí její a můj šat.“ Touto narážkou vzbudil zvědavost všech přítomných, toužících vyzvědět něco o původu Maurky jeho; ale žádný z nich se ho nezeptal, věděli, že touzí po odpočinku spíše než po hovoru. Dorotea ji uchopila za ruku, posadila vedle sebe a žádala ji, aby sundala závoj. Maurka se podívala na otroka, jako by chtěla zvědět, na co se jí tází. Opakoval jí to arabsky; Maurka sňala závoj a odkryla tvář tak krásnou, že ji Dorotea pokládala za krásnější Luscindy a Luscinda za půvabnější Dorotey a všichni usoudili, že může-li se kdo rovnat těmto oběma, je to Maurka, ba někteří ji pokládali za krásnější. A poněvadž krása má sílu, aby pou-tala myšlení a vůli, všichni si přáli sloužit ochotně krásné Maurice.

Don Fernando se tázal na jméno Maurky a otrok mu řekl, že se jmenuje Lela Zoraida; Maurka, když to slyšela, pochopila a roztomile, rychle a ulekaně řekla:

„Ne, ne Zoraida, Maria, Maria,“ tvrdila, že se jmenuje Maria, a ne Zoraida. Toto zvolání a vroucnost, se kterou je Maurka pronesla, rozplakala téměř všechny, hlavně ženy, které jsou od přírody něžnější a soucitnější. Luscinda ji objala a pravila: „Ano, Maria, Maria.“ Maurka na to odpověděla:

„Ano, ano, Maria; Zoraida macange,“ to značí ne.

Zatím se setmělo a na rozkaz hostů, kteří byli s Fernandem, připravil hostinský pěkně a ochotně večeři, jak mohl nejlepší. Když bylo vše připraveno, zasedli všichni k dlouhému stolu, podobnému stolu pro čeleď, neboť jiného, okrouhlého, v domě nebylo; na čestné místo usedl don Quijote přesto, že se zdráhal; posadil vedle sebe svoji velitelku paní Micomiconu, poněvadž byl jejím ochráncem. Potom usedly Luscinda a Zoraida, proti nim don Fernando a Cardenio, otrok a ostatní šlechtici, k dámám farář a holič.

Vesele večeřeli a rozjařili se ještě více, když zpozorovali, že don Quijote nejí a že je v náladě, jako asi když večeřel s pastevci koz; tu rytíř pravil:

„Opravdu, milé panstvo, uvážíme-li dobře, význačné a podivné věci zažijí členové potulného rytířstva. A není-li tomu tak, který člověk kdyby vstoupil do dveří tohoto hradu a spatřil nás, by poznal, čím jsme? Kdo by řekl, že tato paní po mé levici je královnou a já že jsem Rytíř Smutné Postavy, jehož sláva jde světem? Není pochyb, že toto povolání a umění vyváží všechna, která lidé vymysleli; tím větší úctu zaslouží, čím většímu nebezpečí je vystaveno.

Nevšímám si těch, kteří tvrdí, že důležitější je věda než zbraně, at' je to kdokoliv; opakuji, že nevědí, co mluví, když dávají přednost a cení si vlastnosti duševních více než tělesných a tvrdí, že zacházení se zbraní tuží pouze tělo a že je jen prací nádenickou, k níž stačí síla; neuvědomují si, že v cviku zbraní záleží také na statečných skutcích, jež lze vykonat jen s velkou rozvahou; jako by nepracoval velitel, rozkazující vojsku anebo bránící obklíčené vojsko, stejně duchem jako tělem. Jestliže ne, uvažte, může-li se pouze silou tělesnou uhodnout lešt nepřitele, jeho úmysl a cíl nebo odrazit hrozící nebezpečí? Ne, to vše závisí na rozumu a tělu je to cizí.

A když je zbraním stejně potřebný duch jako věda, všimněme si, zda více je zaměstnán duch učence či vojína: to nejlépe poznáme z výsledku a účelu, který každý sleduje, poněvadž nejvíce si musíme cenit snahu vedoucí k ušlechtilému cíli. Cílem a účelem vědy (nemyslím vědy božské, mající za úkol nést duši k nebi, poněvadž tomuto vznešenému cíli se nevyrovná nic), tedy cílem lidských věd je správné odměření, aby každý dostal to, co je jeho, a aby zachovával dobré zákony. Je to jistě cíl vznešený, ušlechtilý a chvályhodný, ale přesto se nevyrovná zbraním, jejichž účelem je mír, největší dobro pozemské. Neboť první ušlechtilou radost přinesli světu andělé, když v noci, která stala se nám dnem, pěli ve výši:

„Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle!“
A největší učitel na světě i na nebi učil své učedníky, aby když vstoupí do cizího domu, pozdravili:

,Pokoj budiž domu tomuto‘ – a často opakoval: ,Pokoj zůstavuji vám, pokoj můj vám dávám, pokoj s vámi.‘

Je to podklad, který nám zanechala ruka jeho, skvost, bez kterého není na nebi ani na světě radost. Tento mír je opravdovým cílem války a válka a zbraně znamenají totéž. Je-li skutečně cílem války mír a klid, je tento cíl ušlechtilejší než cíle vědy; všimněme si nyní, jak se tělesně namáhá učenec a jak člověk válčící, a promysleme, které zaměstnání je těžší.“

Podobným způsobem vyprávěl, že žádný z posluchačů si neuvědomil, že je blázen; předně šlechtici stále zacházející se zbraní radostně jej poslouchali; don Quijote pokračoval:

„Tedy, kdo studuje, musí být připraven na toto: předně chudobu, ne, že by byli chudobní všichni, ale abych dal příklad co nejnápadnější; říkám-li, že snáší chudobu, domnívám se, že nemusím už více mluvit o jeho nesnázích, neboť kdo je chudý, ten ve všem trpí. Chudobu studenti snášejí různým způsobem, bud' jsou často o hladu, nebo trpí zimou, nedostatkem oděvu, nebo tím vším dohromady.

Přesto ta chudoba není tak hrozná, aby nejedl, jí pouze poněkud později, než je zvykem, a pouze zbytky z hostin u bohatých lidí – to nejvíce mrzí studenty a říkají tomu: chodit po číslech; přece však někdy naleznou někde cizí kamínka nebo krb, kde aspoň nemrznou a v noci odpočívají pod střechou. O ostatních podrobnostech se nezmiňuji, postačí, poznamenám-li, že často nemají prádla a dost obuvi, chodí v odřených, ošumělých šatech a s chutí se přejedí, když se jim naskytne příležitost k hostině.

Touto únavnou a namáhavou cestou, o které jsem nyní mluvil, dosahují, přičemž často klopýtají, padají, někdy se opět zvedají a zase upadají, cíle, kterého se snažili dosáhnout; často jsem byl svědkem, že šťastně unikli Scylle a Charybdě jakoby letem, dostihli cíle a vládli světu pohodlně usazení; hlad změnil se v nasycení, mráz v milé teplo, ošumělý šat v přepychová roucha a lože z rohoží v postel z holandských látek; zasloužili si skutečně této odměny; ale porovnáme-li jejich útrapy s útrapami bojovníků, uvidíme, jak jsou nepatrné.“

KAPITOLA XXXVIII.

o zajímavé řeči dona Quijota o válečnictví a umění.

Don Quijote pokračoval:

„Při učencích jsme začali chudobou, nyní si povšimneme, je-li bohatší voják; uvidíme, že samotná chudoba není chudší, poněvadž je závislý na bídném žoldu, který dostává bud' pozdě, nebo nikdy, a za to, co si vymůže vlastní rukou s nebezpečím života a svědomí; a často bývá tak otrhaný, že rozbitý kabát mu slouží za šat i za košili; mnohdy v třeskuté zimě venku se brání mrazu pouze dechem svých úst, který, poněvadž vychází z prostoru prázdného, je jistě chladný, ač se to zdá nepřirozené. A nedomnívejte se, že se těší na nastávající noc, že si oddychne ode všech útrap v přichystané posteli: jeho věcí by bylo, kdyby se mu zdála příliš těsnou, poněvadž může nohy roztáhnout na zemi a házet sebou, jak se mu zachce, podle libosti a beze strachu, že pomačká prostěradlo.

Tedy, potom přijde den, kdy dosáhne doktorátu válečnického, nastane hodina bitvy; tam mu posadí na hlavu doktorský baret z cupaniny, když mu obváží střelnou ránu, která mu rozrazil spánky nebo poranila ruku či nohu; nestane-li se to a dobrotivé nebe jej ochrání a zachová při životě, je možné, že zůstane zase chudý jako dřív; často je zapotřebí ještě jiných bitev, aby ze všech vyšel jako vítěz, má-li něco získat; ale podobné zázraky se dějí málokdy. Nu, řekněte mi, pánové, pozorovali jste, že jest méně těch, kteří válkou získali, než těch, kteří v ní zemřeli? Řekněte mi, že to nelze srovnat, mrtvé, že není možné spočítat a živé, kteří při tom něčeho dosáhli, můžeme spočítat číslem o třech místech.

Pravý opak je to u učenců, nebot' jejich platy, nemluvím-li o různých příplatcích, stačí jim k obživě; tedy, at' voják sebevíce bojuje, přece získá menší odměnu. Lze však říci, že snadnější je odměnit dva tisíce učenců než třicet tisíc vojáků, nebot' jedny odměňujeme dávajíce jim úřady, které patří lidem jejich povolání, kdežto druhé není možné od-

měnit, pouze majetkem pána, u něhož slouží; a tato nemožnost je ještě více důkazem mé zásady.

Ale nepřeme se o to, poněvadž to je bludiště s nesnadným východiskem, a mluvme o přednosti zbraní nad vědou, tedy o otázce, která není ještě rozluštěná, neboť je provázená důležitými důvody: vedle těch, které jsem zaznamenal, říkají vědy, že bez nich by vojsko nemohlo existovat, poněvadž i válka podléhá zákonům, které zasahují do oboru vědy a učenců. Tomu odpovídají zbraně, že by zákony bez nich se neudržely, poněvadž zbraní se hájí státy, říše, obhajují města; námořní i zemské cesty by byly vydány nebezpečím spojeným s válkou, dokud není skončena a dokud vládne svým právem a mocí; zkušenost učí, že toho, co obtížněji získáváme, více si ceníme a více si máme také vážit.

Než někdo dosáhne učencova postavení, stojí ho to mnoho času, bdění, hladu, nedostatku, přemýšlení, ničení zdraví a podobných věcí; ale chce-li se někdo stát vojákem, stojí ho to mnohem více než učence, poněvadž v každé chvíli vydává v nebezpečí svůj život. Jak by se asi musel bát chudoby a nouze studující, aby se to mohlo porovnat s bázní vojáka, obklíčeného v tvrzi nebo stojícího na stráži v baště nebo na hradbě, když pozoruje, že nepřítel podkopává místo, kde stojí, a že nemůže utéci nebezpečí, které na něho nedaleko číhá? Může to pouze oznámit svému velitelovi, jako pozoroval, aby mohl zpětným podkopem zabránit nebezpečí, a tiše setrvat na svém místě, očekávat, že najednou vylétne do vzduchu bez křídel a spadne k zemi.

Nezdá-li se vám toto nebezpečí dost velké, rozmyslete si, dá-li se srovnat s tímto, nebo je-li větší nebezpečí, když se dvě galeje příděmi srazí na širém moři, zahákují slévačskými háky a voják stojí na nepatrnném kousku lodní špice, kde mu hrozí tolík poslů smrti, kolik nepřítel má na něho namířeno děl, vzdálených asi na délku píky; když ví, že učiní-li jediný mylný krok, navštíví Neptunův klín, a přece jde se srdcem nebojácným, aby se dostal po úzké lávce na nepřátelskou loď; je nutné obdivovat i to, že mnohý padne tam, odkud se nevrátí, a jiný ihned vstoupí na jeho místo, nedává smrti skoro čas na práci; nejpodivuhodnější to odvaha a statečnost, se kterou se setkáte ve válce.

Blažené byly ony doby, kdy nebylo těch strašných dělostřeleckých strojů, o jejichž vynálezci jsem přesvědčen, že v pekle pyká za svůj proletý vynález, který je příčinou, že ničemná ruka usmrtí statečného rytíře a že znenadání, uprostřed statečného zápalu přiletí drzá koule, která vypálená třeba člověkem, děsicím se pekelného stroje, usmrtí ihned život i myšlenky člověka, který by zasloužil, aby se z něj těšil ještě dlouhá léta.

Přemýšlím-li o tom díle, řekl bych, že lituji svého povolání potulného rytíře v této hanebné době: přesto, že nejsem zbabělý, přece mám starost při myšlence, že mi kulka zabrání, abych se stal slavným a věhlasným silou své paže a ostřím svého meče. Ale nechť nebe samo rozhoduje; získám tím větší slávu, podaří-li se mi moje úsilí a podstoupím-li větší nebezpečí, než jakému se vydávali rytířové zašlých dob.“

Tuto dlouhou řec přednesl don Quijote, zatímco druzí večeřeli; sám zapomněl docela na jídlo, ačkoliv mu Sancho několikrát opakoval, aby nejdříve jedl a potom mluvil. Přítomní byli zarmoucení, když pozorovali, že člověk, který má o všem tak dobrý úsudek, stává se úplným blázinem, jde-li o potulné rytířství. Farář s ním v jeho chvále válečnictví souhlasil, ačkoliv sám byl učencem a člověkem graduovaným.

Po večeři odklidili ze stolu, hostinská s dcerou a Maritornes připravovaly pokoj dona Quijota de la Mancha, v němž měly přenocovat tři ženy, zatímco don Fernando požádal otroka, aby jim vyprávěl o svém životě, který je jistě zajímavý a nevšední, soudě z toho, že doprovází Zoraidu. Otrok pravil, že by rád vyplnil jejich přání, ale že se strachuje, že nebude vypravování tak poutavé, jak by si přál, přesto však že uposlechne a bude vyprávět. Farář a ostatní přítomní jej znova prosili, aby vyprávěl; on pak vida to řekl, že nejsou nutné prosby tam, kde stačí rozkaz.

„Vyslechnete-li, Milosti, pozorně moje vyprávění, uslyšíte příběh, jemuž se možná nevyrovnaná mnohá vymyšlená příhoda.“

Všichni usedli a utichli a otrok klidně příjemným hlasem vyprávěl tento příběh.

KAPITOLA XXXIX.,

v níž otrok líčí svůj život a příhody.

„V horách Leonských je vesnice, odkud pochází moje rodina; příroda byla jí nakloněnější než osud, ač můj otec v této chudé krajině byl po-kládán za bohatého. Byl by opravdu bohatý, ale utrácel své jmění. A příčinou jeho štědrosti a nešetrnosti bylo, že byl v mládí vojákem, neboť vojenský život dělá z lakovců lidi štědré a ze štědrých marno-tratníky, a je-li kdy nějaký voják lakový, je to jako zvíře, které zřídka spatříme. Můj otec byl téměř marnotratníkem, a to není dobře pro otce rodiny.

Byli jsme tři chlapci, ve věku, kdy je nutné hledat si zaměstnání. Můj otec pozoroval, že není pánum své povahy a svých náklonností, chtěl se zbavit příčiny, která jej nutila k lehkomyslnosti, proto nás jednoho dne zavolal všechny tři do světnice a pravil:

,Synové moji, mám vás rád, poněvadž jste mými dětmi, a vím dobře, že nejednám správně, utrácím-li vaše jmění; abyste věděli, že vás miluji jako otec a že vám nechci škodit jako otčím, uskutečním čin, který jsem si umínil a promyslel. Jste již dost staří, abyste si mohli zvolit povolání, které by vám bylo k chvále a cti. Rozdělím totiž svoje jmění na čtyři díly: tři dám vám a čtvrtý si ponechám na živobytí do konce mého života; chtěl bych, aby každý z vás, jakmile obdrží svůj podíl, vydal se na cestu, kterou mu naznačím.

Ve Španělsku je přísloví, které se mi zdá pravdivé jako všechna ostatní, poněvadž jsou to krátké myšlenky, zakládající se na zkušenosti. To moje praví: Církev, moře a královský dvůr, což znamená: kdo chce být bohatý a vážený, staniž se duchovním nebo pluj za obchodem nebo vstup do služby královské, neboť se také praví: Lepší drobek od krále nežli bochník od hraběte. – Říkám to proto, že chci, aby jeden z vás se věnoval vědám, druhý obchodu a třetí, aby byl ve službách krále ve válce, poněvadž je nesnadné sloužit u jeho dvora; válka sice nedává

velkého bohatství, ale přináší slávu. Do osmi dnů dostanete svůj podíl v penězích a neokradu vás ani o haléř, jak sami uvidíte, řekněte mi, budete-li se řídit mou radou?"

Žádal mě jako nejstaršího, abych odpověděl; já jsem mu řekl, aby se nezříkal svého jméní a podle chutí je utrácel, že my jsme mladí a umíme si peníze získat, a nakonec jsem mu řekl, že chci sloužit králi a Bohu. Druhý bratr řekl, že odjede do Ameriky za peníze ze svého po-dílu. Nejmladší a podle mého úsudku také nejchytřejší řekl, že bud' ukončí svá studia v Salamance, nebo se stane duchovním.

Potom nás otec objal a brzo vyplnil své rozhodnutí, dal každému asi tři tisíce dukátů, nemýlím-li se, a vyplatil nás hotovými, poněvadž strýc koupil náš statek, aby nevyšel z rodiny. V jednom dni rozloučili jsme se všichni tři s dobrým otcem; já jsem jej přinutil, aby si ponechal z mých tří tisíc dva, poněvadž mi zbytek stačil k zakoupení potřeb nutných pro vojáka. Moji bratři, se řídili mým příkladem, nechali otci po tisíci dukátech, takže měl čtyři tisíce v penězích a tři v ceně statečku, který ne-prodal.

S pláčem jsme se rozloučili s otcem i starým strýcem a odešli; žádali nás, abychom je zpravovali o svých osudech. Přislíbili jsme jim to a přijali jejich požehnání, jeden z nás odejel do Salamanky, druhý do Sevilly a já do Alicante, poněvadž jsem se dověděl, že tam právě kotví lod' s vlnou pro Janov. Jsem z domova už dvaadvacet let, a ačkoliv jsem poslal několik dopisů, nevím nic o otci ani bratřech; svoje osudy řeknu vám stručně.

Vstoupil jsem na lod' v Alicante, dostal se šťastně do Janova, potom do Milána, kde jsem si opatřil potřeby vojenské, a pak jsem chtěl jít do Piemontu. Na cestě do Alexandrie de la Paglia slyšel jsem, že slavný vévoda Alba táhne do Flander. Změnil jsem svůj plán a zůstal u něho ve službě na jeho četných výpravách, byl jsem při smrti hraběte Egmonta a Hornose, byl jsem praporečníkem slavného velitele guadalajarského Diega de Urbina; ve Flandrách jsem se dozvěděl o spolku Jeho Svatosti papeže Pia V. s Benátkami a Španělskem proti Turkům; Turci právě

dobyli lod'ствem ostrov Kypr, který až dosud patřil Benátkám; byla to nepříjemná ztráta.

Všude se říkalo, že velitelem vojska bude don Juan de Austria, ne-manželský syn našeho dobrého krále dona Filipa. Mluvilo se o pří-pravách k válce a toužil jsem se zúčastnit se jí, a přesto, že jsem očeká-val povýšení na setníka, odešel jsem do Itálie, kde právě v Janově don Juan de Austria chystal se na cestu do Neapole, aby se spojil s lod'ствem benátským, což se stalo později v Mesině.

Tedy, zúčastnil jsem se tažení jako setník pěchoty a byl jsem takto vyznamenán spíše díky svému štěstí než svým zásluhám. Toho dne, kdy se všichni křesťané přesvědčili, že Turci jsou na moři přemožitel-ní, – toho dne, kdy hrđost a zpupnost otomanská byla pokořena, byli tam mnozí blažení (neboť šťastnější byli křesťané, kteří padli, než ti, kteří tam zůstali živí jako vítězi), já jediný však jsem byl zoufalý, neboť místo lodní koruny, které bych získal, kdybych žil v dobách římských, měl jsem na nohou a rukou pouta; to se stalo takto:

El Uchalí, místokrál alžírský, statečný a odvážný korzár, zvítězil nad velitelskou lodí maltánskou; zbyli na ní pouze tři rytíři, smrtelně zra-nění, a tu jim přijela na pomoc lod' dona Andrea, kde jsem byl já se svou setninou; udělal jsem, co bylo mou povinností, skočil jsem na nepřátel-skou lod', ta se však odtrhla od útočící lodi a moji vojáci nemohli za mnou; já jsem zůstal sám mezi nepřáteli, kteří byli v přesile; zmocnili se mne a El Uchalí, jak asi víte, pánové, odjel s celým lod'ствem a já jsem zůstal v jeho zajetí, jediný smutný mezi tolika veselými a jediný zajatec, neboť toho dne bylo osvobozeno patnáct tisíc křesťanů ve službách válečného lod'stva tureckého. Odvezli mě do Caříhradu, kde sultán Selim jmenoval mého pána vrchním admirálem, poněvadž se vyzna-menal v bitvě a získal řádový prapor z Malty.

Příštího roku, sedmdesátého druhého, sloužil jsem jako veslař v Navarinu na velké galeji o třech svítlnách. Byl jsem svědkem, jak naši nevyužili příležitosti a nezajali celé turecké lod'stvo, poněvadž všichni námořníci i janičáři si byli jisti, že na ně vypadnou hned v přístavu, a byli přichystáni, že utečou na zem bez boje: tak se obávali našeho

vojska. Ale nebe to zařídilo jinak, ne nedbalostí nebo leností generála, který velel našemu vojsku, ale pro hříchy křesťanů a přání Boha, který si přeje, abychom vždy měli katany, kteří nás trestají. El Uchalí na Modonu, ostrově vedle Navarinu, vylodil mužstvo, opevnil přístav a počkal, až don Juan odtáhne.

Na zpáteční cestě získal don Juan galej Kořist, jejímž kapitánem byl syn slavného námořního lupiče Rudovousa. Dobyla ji velká galej neapolská Vlčice, jíž velel odvážný blesk, otec vojáků, vítězný vojevůdce don Alvaro de Bazan, vévoda de Santa Cruz. Musím vyprávět, co se přihodilo po dobytí Kořisti. Syn Rudovousův byl zlý a jednal velmi špatně se svými otroky; jakmile uviděli ti, kteří právě byli u vesel, že na ně začíná útočit galej Vlčice a je jim v patách, pustili vesla a vrhli se na kapitána, který stojí na veslařské lavičce pobízel k většímu spěchu; pohazovali jím od lavičky k lavičce, od zádi k přídi, a tak jej mučili, že, sotva narazil na hlavní stožár, vypustil duši. Tak se mu pomstili za jeho krutost.

Navrátili jsme se do Cařihradu a v sedmdesátém třetím roce jsem slyšel, že pan don Juan získal Tunis od Turků, za panovníka dosadil Muleye Hameta a tím zmařil všechny naděje Muleye Hamida, nejkrutějšího a nejodvážnějšího Maura pod sluncem. Sultán želel této ztráty a chytře uzavřel mír s Benátčany, kteří po něm prahli více než on; roku sedmdesátého čtvrtého obléhal Goletu a dosud nedostavěnou pevnost dona Juana blíže Tunisu.

Za těchto událostí byl jsem veslařem bez jediné naděje na vysvobození; rozhodl jsem se, že napíši otci o svém zajetí, a tím také moje naděje, že budu vysvobozen vykoupením, padla.

Konečně Goleta i pevnost byly dobyty; obléhalo ji pětasedmdesát tisíc tureckých vojáků, Maurů a Arabů z celé Afriky přes čtyři sta tisíc; tato spousta lidí měla tolik zásob a vojenských potřeb, že by mohli holýma rukama Goletu i pevnost pokrýt hlínou. Nejprve byla dobyta Goleta, až dosud nedobytná, ne vinou jejích obhájců, kteří se snažili, jak mohli, ale snadným, jak se ukázalo, kopáním zákopů v těch písčinách; jinde bývá v hloubce dvou stop voda, Turci jí nenalezli ani na dva lokte;

tak zvýšili svoje zákopy pytli písku nad zdi tvrze a střílením shora dolů zamezili veškeré obraně. Všeobecně se soudilo, že se neměli naši uzavírat v Goletě, ale útočit na nepřítele v přístavu; ti, kteří to tvrdí, při tom nebyli a nerozumějí podobným případům, poněvadž počet mužů v Goletě a v pevnosti nepřesahoval o mnoho počet sedmi tisíc mužů; i kdyby byli sebeodvážnější, jak by bylo možné, aby se tak malý počet mohl ubránit v poli nepříteli tak velkému? A jak je možné udržet se, když pomoc nepřichází a když napadení jsou obklíčeni četným a sverepým nepřítelem v jeho vlastní zemi?

Ale mnohým se zdálo, a mně také, že pouze neobyčejnou milostí a přízní nebe ke Španělsku bylo zničeno to semeniště a původ zla, ne slýchaná propast, houba a kořen potřebující nesmírné množství peněz, kterými se nadarmo plýtvalo pouze k zachování slávy, že jí dobyl slavný a hrdinny Karel V., jako by bylo nutné toto kamení, aby se jeho sláva uchovala navěky.

Tvrz byla též dobyta, ale Turci ji dobývali zvolna, neboť obhájci bránili ji tak statečně, že zničili pětadvacet tisíc nepřátel, ve dvaadvaceti útocích. Ze tří set zbylých nebyl ani jediný zajat nezraněn; to je největším důkazem jejich neohroženosti a odvahy, jejich vytrvalé obrany a neústupnosti. Malá tvrz nebo věž uprostřed zálivu, jejímž velitelem byl don Juan Zanoguera, rytíř valencijský a slavný voják, oddala se čestně. Také don Pedro Puertocarrero, generál Golety, byl zajat, ačkoliv se bránil, jak mohl; zemřel smutkem nad svou porážkou cestou do Cařihradu, kde měl být uvězněn. Zajali generála pevnosti Gabria Cervellona, milánského rytíře a známého přestatečného vojenského inženýra.

V obou tvrzích bylo pobito množství významných lidí, také Pagan de Oria, johanita šlechetné povahy, jak to dokázal svému bratu, pověstnému Juanu Andreovi de Oria; jeho smrt byla tím smutnější, že zhynul rukou několika Arabů, kteří mu nabídli po zničení tvrze, že jej doprovodí v maurském šatě do Tabarky; je to malý přístav nebo sklad Janovanů, kteří v těch místech loví korály; ti Arabové mu stáli hlavu a přinesli ji veliteli tureckého loďstva, velitel však dokázal na nich

pravdivost španělského přísloví, že lidé přesto, že zradu mají rádi, přece zrádcem opovrhují; tvrdí se totiž, že generál dal oběsit všechny tři, kteří mu přinesli jeho hlavu, místo aby mu jej přivedli živého.

Praporečníkem v tvrzi byl jakýsi don Pedro de Aguilar, pocházející z kterési vsi v Andalusii; byl to odvážný a bystrý vojín a zvláště nadaný pro poezii.

Vyprávím to proto, že jsem se s ním setkal po své galeji a své lavici a patřil jsem témuž pánu. Než jsme opustili přístav, napsal dvě znělky, jednu na Goletu a druhou na tvrz, na způsob náhrobního nápisu; měl bych je přednést, neboť je umím nazpamět a soudím, že by se líbily.“

Při jméně dona Pedra de Aguilar podíval se don Fernando na své průvodce a všichni tři se usmáli; když vyprávěl o znělkách, pravil jeden:

„Než bude Vaše Milost vyprávět dál, prosím, abyste mi sdělil, co se přihodilo tomu donu Pedrovi de Aguilar, o němž jste už mluvil.“

„Zůstal dva roky v Cařihradě,“ odpověděl otrok, „a potom prchl přestrojen v arnautském kroji s řeckým vyzvědačem; nevím, žije-li nyní na svobodě, ale myslím, že ano, neboť po roce jsem se s Řekem setkal v Cařihradě, ale neměl jsem příležitost, abych se otázal na výsledek jejich pokusu.“

„Skutečně, dopadlo to dobře,“ řekl rytíř, „don Pedro je můj bratr, je ženatý v naší vsi, má tři děti a zcela bohatý a šťastný.“

„Díky Bohu,“ zvolal otrok, „že mu udělil takovou milost, poněvadž, jak se domnívám, znova nabytá svoboda je na světě největším štěstím.“

Rytíř na to řekl:

„Máte pravdu; umím také znělky, které můj bratr složil.“

„Předneste nám je, Milosti,“ pravil otrok, „umíte to zajisté lépe než já.“

„Velice rád,“ odpověděl rytíř, „znělka o Goletě začínala takto.“

KAPITOLA XL., jež obsahuje další vyprávění otrokovo.

„Ó šťastné duše,
které smrti závoj
jste odhodily
a pro dobré své činy
jste opustily
nízké země příboj
a odletěly v nebeské
výšiny,

hněvem planouce,
v počestném snažení
tělesné sily své
jste nešetřily,
krev svoji vlastní, krev cizí
v zápolení
po písku pobřežním,
v moře tůň vylily.

Statečnost vaše
život položila,
unavené ruce
smrtí vychladly.
Poraženým patří však
květ vítězství.

Lítice bitvy, která vás skosila
tam mezi zdí a nepřátelů body,
slávu vám přinesla i nebe blaženství.“

„V téže podobě ji znám i já,“ řekl otrok.

„A ta o tvrzi, vzpomínám-li si dobře, zní takto,“ pravil rytíř.

*„Z té půdy kleté, sterou koulí zryté,
a ze tvrzí, jež se zemí srovnány,
se vznesly duše svaté v nebes stany
armády křesťanské v těch místech zbité.*

*Jich paží statečných, vítězů steré seče,
zde nejprve nadarmo jest síla pokoušena;
když vrahů přesilou nakonec udušena,
životy podali na hrotě svého meče.*

*Tot' půda je, v níž vzpomínání žalné
a pláč a nářek, lítost starých strastí
si odedávna domov vyvolily.*

*Však nikdy nevzléty z té hrudi skalné
čestnější duše k nebeské své vlasti
a těl chrabřejších nekryly mohyly.“*

Znělky se všem líbily a otrok, rozradostněn zprávami o svém známém, pokračoval:

„Po dobytí Golety a pevnosti nařídili Turci, aby Goleta byla srovnána se zemí. Pro pevnost nebylo podobného ničení třeba. Aby to udělali co nejrychleji a s nejmenší námahou, vykopali pod Goletou tři podkopy; ale žádným podkopem se nezbořily staré zdi, ačkoli se zdály velmi chátrné, pouze nové opevnění vybudované Fratinem, pokud stálo, se zřítilo. Lod'stvo vítězně odjelo do Cařihradu, kde za několik měsíců zemřel můj pán El Uchalí, jemuž také říkali Uchalí Fartax, což je Prašivý Poturčenec, a prašivý byl; Turci obyčejně přezdívají po nějaké chybě nebo dobré vlastnosti. Mají totiž pouze čtyři rodová jména z kmene otoman-

ského a ostatní dostávají, jak jsem řekl, jména podle tělesných chyb nebo ctností.

Ten Prašivec byl čtrnáct let otrokem Kalifa a vesloval u něho; kolem třiceti čtyř let poturčil se ze vzteků, že ho nějaký Turek při veslování zpolíčkoval a aby se mu mohl pomstít, zradil svou víru; stal se místo-králem alžírským, že byl mužem schopným, pohrdal obvyklými prostředky sultánových oblíbenců, a později námořním velitelem; to je třetí hodnost v zemi. Pocházel z Kalábrie, povahou byl šlechetný a zacházel lidsky se svými otroky, jichž měl celkem tři tisíce; po jeho smrti podle závěti připadli jednak sultánu (který je každého zemřelého dědicem a s dětmi zemřelého dostává stejný díl), jednak jeho poturčencům.

Já jsem připadl poturčenému Benátčanu, bývalému plavčíku na lodi zajaté El Uchalím; Prašivec si ho tolik zamiloval, že jej zahrnoval největší přízní; byl to nejkrutější poturčenec, se kterým jsem se setkal. Azan Aga, jak se jmenoval, zbohatl nesmírně a stal se králem v Alžíru; s ním jsem šel také do Alžíru, kde jsem byl šťastnější, poněvadž jsem byl blíže Španělsku.

Nechtěl jsem sice nikomu psát o svých nešťastných příhodách; ale chtěl jsem se přesvědčit, budu-li mít v Alžíru větší štěstí než v Cařihradě, kde jsem se mnohokrát pokusil o útěk, ale bez úspěchu. Rozhodl jsem se utéct jiným způsobem, neboť jsem stále doufal, že opět získám svobodu; přesto, že se mi moje plány, úmysly a pokusy nedařily, vymýšlel a hledal jsem jiné, oživiloval svou naději, ač slabou a chabou.

Většinu času jsem žil ve vězení nebo v domě, který Turci nazývají lázně, kam zavírají křesťanské zajatce královy a soukromníků a otroky skladiště; to jsou otroci městští, vykonávají veřejné práce a jiné úkoly. Zřídka kdy se tito otroci dostanou na svobodu, poněvadž patří městu a ne soukromníku a není nikoho, s kým by mohli jednat o výkupném, i když je mají. V lázních jsou zavření i otroci soukromníků z města určení k výkupu, neboť jsou tam v bezpečí, dokud nedostanou výkupné. Královští otroci určení k vyplacení nepracují společně s ostatními, leda

že se jejich výkup zdržuje; potom jim nařizují, aby psali o výkupné, honí je do práce a posírají na dříví s ostatními; je to veliká námaha.

Já jsem byl také označen pro výkup, poněvadž věděli, že jsem byl setníkem; ačkoliv jsem jim stále opakoval, že nemám majetku, řadili mě do počtu šlechticů a otroků k výkupu. Svázali mě řetězem spíše na důkaz, že žádají výkupné, než aby mě spoutali; byl jsem v lázni s mnohými šlechtici a výbornými lidmi označenými za schopné vykoupit se; ačkoliv jsme často, ba vždy, měli hlad a nedostatek oděvu, přece nás nejvíce trápila krutost a nelidskost, s jakou náš pán zacházel s křesťany. Skoro každého dne některého oběsil nebo narazil na kůl, jinému dal uřezat uši, a to často bez příčiny; i Turci viděli, že si počíná tak proto, že je svou přirozeností vrahem celého lidského rodu. Pouze jistý španělský voják Saavedra uměl s ním zacházet; dělal mu neslychanosti, na které jistě nezapomněli tamější lidé, aby dosáhl svobody, ale jeho pán ani ho nerozkázal bít, nikdy mu nespíral, ačkoli jsme si často mysleli, a on sám také, že bude naražen na kůl za nejmenší ze svých mnoha pokusů. Vyprávěl bych vám o kouscích toho vojáka, kdybych měl kdy, bavilo by vás to jistě lépe než moje příhody.

Do dvora našeho vězení vedla okna bohatého a vznešeného Maura; byly to vlastně spíše malé otvory, uzavřené hustým, neprůsvitným mřížovím, jak u Maurů zvykem. Jednoho dne jsme já a tři známí zkoušeli skoky v řetězech na terase k ukrácení chvíle. Zůstali jsme sami (neboť ostatní křesťané byli v práci); ohlédl jsem se náhodou a uviděl jsem z jednoho uzavřeného okna vyčnívat hůlku s uvázaným šátkem na konci, která se pohybovala jako na znamení, abychom ji vzali. Jeden z nás postavil se pod hůlku, aby viděl, spadne-li; ale když se přiblížil, hůlka se ohnula ze strany na stranu, jako by se vrtělo hlavou. Křesťan se vzdálil a hůlka se opět pohybovala jako předtím. Druhý dopadl jako první a třetí z mých společníků zkusil své štěstí, ale bez výsledku.

Pozoruje to šel jsem též pokoušet osud a postavil jsem se pod hůlku, která mi spadla k nohám dovnitř lázní. Rozvázal jsem ihned šátek a v něm jsem našel v uzlu deset cianů, drobných zlatých mincí maurských, z nichž každá platí za deset reálů. Nemusím říkat, jak jsem byl

potěšen tímto objevem a ještě více překvapen přízní, které se dostalo pouze mně; ale že hůlka byla shozena až mně, jasně znamenalo, že mně platí milost. Vzal jsem peníze, přelomil hůl a odešel na terasu; díval jsem se na okno spatřil jsem běloučkou ruku, která je rychle otevřela a zavřela. Z toho jsme soudili, že nám tuto laskavost prokázala žena, v tom domě bydlící; na znamení vděčnosti jsme se po maursku ukláněli, skláněli čelo do pasu a tiskli ruku na prsa.

Za chvíliku jsme spatřili z okna vyčnívat malý kříž, složený z hůlek, který byl záhy stažen dovnitř. Z tohoto znamení jsme usoudili, že v domě je nějaká křesťanská otrokyně; ale bílá ruka ozdobená náramky, kterou jsme uviděli, odporovala této domněnce; proto jsme si mysleli, že to je asi poturčená křesťanka, se kterými se Turci, jejich páni, často žení, neboť si jich váží více než žen z vlastního rodu. Ale těmito myšlenkami jsme se nedobrali pravdy; od té chvíle, kdy se nám hůlka objevila v okně jako polární hvězda, pozorovali jsme stále okno jako znamení nebeské.

Po celých čtrnáct dní nespátrali jsme ani jí ani ruky ani jiného znamení; přesto, že jsme všemožně vyzvídali, kdo v tom domě bydlí, je-li tam nějaká křesťanská renegátky, nezvěděli jsme nic, pouze, že dům obývá urozený Maur, Hadži Murat, bývalý velitel v Patě; u nich to znamená vysoký úřad; ale když jsme byli nejméně připraveni, že nám spadnou zase ciany, ukázala se najednou v okně hůlka a na ní šátek s uzlem větším; lázně jako posledně byly téměř liduprázdné. Přistoupili jsme pod okno jako předtím, nejprve dva ze tří a potom já; hůlka spadla, když já jsem stál pod oknem.

Rozvázel jsem šátek a nalezl čtyřicet zlatých dukátů španělských a papír popsaný arabsky a v čele listu nakreslený veliký kříž. Políbil jsem kříž, sebral dukáty, odešel na terasu a všichni jsme se uklonili; ruka se ukázala, já jsem naznačil, že list přečtu, a okno se zavřelo.

Tato událost nás udivila i potěšila; nikdo z nás neuměl arabsky a všechni prahli jsme zvědět obsah listu; ale bylo nesnadné nalézt člověka, který by nám list přeložil. Po dlouhém rozmyšlení jsem se rozhodl, že požádám o to poturčence pocházejícího z Murcie, který se mnou jednal

vždy laskavě a sprátelil se se mnou tak, že bylo jeho povinností neprozrazovat tajemství, o kterém bych mu řekl; neboť mnozí poturčenci, když se vrátí do země křesťanské ukazují často stvrzení křesťanských vznešených otroků, kterým tito dosvědčují, že poturčenec je člověk rádný, který vždy šlechetně jednal s křesťany a který by rád uprchl při nejbližší příležitosti; mnozí tato stvrzení získávají s úmyslem čestným, jiní s úmysly lstitvými; když totiž jsou zajati při lupu v zemi křesťanské, ukáží průkazy a tvrdí, že jejich úmyslem, patrným z listů, bylo doprovodit ostatní Turky na výpravě a při tom už zůstat v zemi křesťanské. Tím se zachrání před trestem, vrátí k církvi a při nejbližší příležitosti odejdou do Berberska a žijí jako dříve. Ale mnozí získávají si tyto listy poctivě a zůstávají již v zemi křesťanské.

Takovým byl onen přítel, který od nás všech získal potvrzení, v němž jsme mu potvrdili, co jen bylo možno; kdyby byli Maurové nalezli toto potvrzení, byli by jej jistě za živa upálili. Věděl jsem, že umí arabsky mluvit i psát, ale nesvěřil jsem mu všechno; požádal jsem ho, aby přečetl list, který byl prý položený v koutě mé světničky. Rozevřel jej, dlouho si jej prohlížel a potom tiše četl. Tázal jsem se ho, rozumí-li mu; odpověděl, že úplně, a žádal mě o pero a inkoust, že jej doslova přeloží. Podali jsme mu, oč žádal, a on překládal; když byl hotový, pravil:

‘Zde jsem doslovně do románštiny přeložil arabský rukopis, nezapomeňte, že Lela Márien znamená Paní naše Panna Maria.’

Dopis zněl takto:

‘Za mého mládí v našem domě byla otrokyně, která mě arabsky naučila křesťanské motlitby a vyprávěla mi mnoho o Lele Márien. Křestanka zemřela a já vím, že nepřišla do plamenů, ale k Alláhovi, poněvadž jsem ji od té doby dvakrát viděla; pravila mi, abych odešla do křesťanské země k Lele Márien, jež mě miluje. Nevím, jak se tam dostanu. Spatřila jsem oknem už mnoho křesťanů, ale žádný nebyl tak rytířský jako ty. Jsem krásná, mladá a bohatá; zařídí to, abychom mohli odejít spolu; stanu se tvou ženou, však nebudeš-li si to přát, nevadí, neboť Lela Márien mi určí manžela. Rozmysli si, než to dáš někomu přeložit; nedůvěřuj Mauru, poněvadž to jsou samí falešníci. Bojím se

nesmírně a udělal bys nejlépe, kdyby ses nesvěřoval nikomu, nebot' doví-li se to můj otec, dá mě vhodit do studny a zaházet kamením. Po věsim na konec hole nit, na niž mi připevní odpověď; nemůžeš-li to dát napsat arabsky, odpověz mi pohyby; Lela Márien dá, že ti budu rozumět. Ona a Alláh at' tě chrání, i tento kříž, který líbám, jak mě otrokyně poučila!

Pochopíte, pánové, naši radost i překvapení ze slov dopisu; poturčenec záhy poznal, že dopis nebyl nalezen náhodou, ale že běží opravdu o některého z nás, a řekl nám, at' mu svěříme, komu list patří, že s nasazením vlastního života pomůže nám ke svobodě. Po těchto slovech nám ukázal ze záňadří kovový křížek a s velkým nářkem dovolával se Boha, ve kterého věří přesto, že je velký hříšník, že neprozradí tajemství, které mu povíme, nebot' cítí, že pomocí pisatelky listu octne se konečně on i my všichni na svobodě a že on smíří se s církví, svou matkou, po níž touží a od níž odpadl jako shnilý úd pro svoji hloupost a hřích.

Dojatí tímto upřímným pláčem a lítostí jsme se rozhodli, že mu vše povíme; svěřili jsme mu vše. Ukázali jsme mu okno, ve kterém jsme viděli hůlku; on si zapamatoval dům a slíbil, že vypátrá, kdo v něm bydlí. Potom jsme se rozhodli, že odpovíme na Maurčin dopis, když jsme přece nalezli muže, jenž to dovele. Poturčenec ihned napsal to, co jsem mu diktoval; řeknu vám vše doslova, nebot' na všechny příhody, které se tehda udaly, pamatuji se příliš dobře a nezapomenu jich, pokud budu na živu.

Napsali jsme Maurice toto:

,Skutečný Alláh tě ochraňuj, paní moje, i požehnaná Márien, pravá matka Boží, která našeptala tvému srdci, abys odešla do země křestáňů, nebot' tě miluje. Pros ji, aby tě poučila o tom, jakým způsobem by bylo možno rozkaz vyplnit; je tak dobrativá, že ti zcela určitě ukáže cestu. Já i ostatní křesťané, moji soudruzi, nabízíme ti svoji pomoc s nasazením vlastního života. Nezapomeň mi napsat, co chceš učinit; odpovím ti kdykoliv, poněvadž velký Alláh ukázal nám křesťana-zajatce, který umí číst i psát arabsky, jak vidíš v tomto listu. Proto nám

můžeš bezpečně sdělit svůj záměr. Píšeš, že se v zemi křesťanů staneš mou ženou; já ti to také slibuji jako čestný křesťan a pamatuji, že křesťané plní své sliby lépe než Maurové. Opatruj tě Alláh a Márien, paní moje!"

Po napsání tohoto listu čekal jsem dva dny, až byly lázně prázdné; potom jsem se procházel po terase, pozoroval jsem, objeví-li se hůlka; brzy se ukázala. Jakmile jsem ji spatřil, ač jsem nevěděl, kdo ji vystrkuje, zamával jsem listem na znamení, aby na hůl připevnili nit; ale už tam byla, přivázal jsem list a zanedlouho objevila se naše hvězda se znamením míru, bílým svázaným šátkem. V něm jsem nalezl asi padesát dukátů zlatých a stříbrných peněz, které zvětšily naší radost a naději na svobodu.

Toho večera navštívil nás poturčenec a sdělil nám, že v onom domě bydlí Maur, Hadži Murat, o kterém mu řekli, že je nesmírně bohatý; ten že má jedinou dceru, dědičku celého jmění, která prý je v celém Berbersku nejkrásnější; že o ni usilovalo několik místokrálů, ale ona že se nechtěla provdat; také se doveděl, že její otrokyní byla křesťanka, která však zemřela. To vše souhlasilo s obsahem dopisu.

Přemýšleli jsme potom s odpadlíkem, jakým způsobem bychom unesli Maurku a sami sebe vysvobodili ze zajetí; prozatím jsme se umluvili, že počkáme na další list od Zoraidy – to bylo jméno Maurky, která se nyní chce nazývat Marie –, domnívající se, že nám ona nejlépe poradí ve všech nesnázích. Renegát nás ujistil, že nás osvobodí třeba za cenu svého života.

Za čtyři dny, po které byly lázně plny a hůlka se neobjevovala, spatřili jsme šátek značně obtěžkaný, jenž sliboval vydat ze sebe šťastný plod. Hůlka i šátek se sklonily ke mně. V balíčku jsem nalezl dopis a sto zlatých dukátů. Renegát, jemuž jsme ve svém pokoji dali list přečíst, nám přeložil dopis takto:

,Můj pane, nevím, jak bychom se dostali do Španělska, a ani Lela Márien mi neporadila, ač jsem ji žádala. Mohu vám pouze dát tímto oknem mnoho peněz; vyplatěte jimi sebe a své přátele, jeden z vás ať se vrátí do země křesťanské, koupí lod' a vrátí se pro ostatní a mne; já

budu v otcově zahradě u Babazonské brány vedle přístavu, kde bude me trávit léto s otcem a služebnictvem; tam mě můžete snadno unést a dopravit na lod'. Nezapomeň, že se musíš stát mým mužem, nebo se budu modlit k Máriien, aby tě ztrestala. Nemáš-li k nikomu důvěru, vykup se, jdi ty, neboť ty se vrátíš určitě jako opravdový šlechtic a křest'án. Prohlédni si dobře zahradu, a až se zde budeš procházet, poznám, že lázně jsou prázdné, a přinesu ti mnoho peněz. Alláh tě opatruj, pane můj!

Když jsme tento list přečetli, každý žádal, abychom jeho vykoupili, a sliboval, že se přesně vrátí; já také; poturčenec s tím však nesouhlasil, tvrdě, že nedovolí nikomu uniknout na svobodu, až všem společně, že podobný případ již zažil, že se v otroctví dané slovo na svobodě nesnadno plní; že často vznešení otroci vykoupili některého, aby mohl na Mallorce nebo ve Valencii koupit lod' a vrátit se pro ty, kteří jej vykoupili, ale on se již nevrátil, poněvadž svoboda a strach před novým otroctvím mu zabránily dostát slibu. Na důkaz tohoto tvrzení vyprávěl nám krátce případ, který stihl v té době několik urozených křest'anů; byl to nejpodivuhodnější příběh, jaký se vůbec kdy udál v těchto krajinách, kde se na každém kroku dějí věci úžasné a podivuhodné.

Potom nám poradil, abychom dali peníze určené k vykoupení křest'ana jemu, aby mohl koupit v Alžíru bárku pod záminkou, že bude obchodovat v Tetuaně; jakožto majiteli plavidla bude pro něj prý snadné vyvést z lázní a naložit všechny; dá-li Maurka dle slibu peníze k výkupu všech, bude možné se nalodit prý i o pravém poledni, že ovšem nejvíce vadí, že žádný poturčenec nesmí mít lod' mimo velké námořní pro kup, poněvadž se domnívají, že by ji Španělé použili k návratu do vlasti; ale on že se této překážce vyhne tak, že si vezme za společníka tanagerského Maura, a tím že se stane pánum lodi a i celé situace.

Ačkoliv se mně i mým společníkům zdál Maurčin návrh vhodnější, přece jsme se neodvážili s ním nesouhlasit, strachovali jsme se, aby neprozradil náš záměr a nevydal nás v nebezpečí, kdyby odhalil i lest Zoraidy, za niž bychom všichni raději zemřeli. Usnesli jsme se, že vše přenecháme Bohu a poturčenci, a napsali jsme Zoraidě, že uposlech-

neme její přání, tak vtipně pojatá, jakoby vnuknutá Lelou Márien; že pouze na ní záleží okamžité provedení plánu nebo další průtah. Opakoval jsem opět, že budu jejím manželem; v nejbližších dnech, když jsme zůstali sami, dala nám dva tisíce zlatých dukátů a dopis, ve kterém nám sdělila, že o příští jumě, to je v pátek, odejde do zahrad otcových; před odchodem že nám přinese další peníze. Nebude-li jich dost, at' ji o tom spravíme, že nám dá, cokoliv si budeme přát, poněvadž její otec ztráty peněz ani nezpozoruje; mimo to má ona ke všemu klíče.

Za pět set dukátů poturčenec koupil lod'; za osm set jsem se vykoupil; dal jsem peníze valencijskému obchodníku, který byl v Alžíru, a obchodník mě u krále vykoupil, zavázal se za mne a zaručil se, že za mne výkupné zaplatí při příjezdu první lodě z Valencie; kdyby byl peníze položil ihned, upadl by v podezření, že výkupné již dlouho je v Alžíru, ale on že je zadržel a užíval ho k svým obchodům. Můj pán byl takový lstivec, že jsem se neodvážil dát mu peníze hned.

Den před svým odchodem do zahrad dala nám krásná Zoraida opět tisíc dukátů a prosila mě, abych po svém osvobození vyhledal zahradu jejího otce a snažil se s ní potkat a domluvit. Slíbil jsem jí to a žádal, aby nás poručila ochraně Lely Márien všemi modlitbami, které se naučila od otrokyně.

Potom jsme se usnesli, že vykoupíme své druhy z lázní, aby nás ze msty nezradili, kdyby viděli mne na svobodě a sebe nikoliv, a neuškodili Zoraidě, ačkoliv jejich rod a postavení vylučovalo podobné domněnky; ale nechtěl jsem spoléhat na náhodu. Při jejich vykoupení jsem postupoval stejným způsobem jako při svém a dal jsem všechny peníze kupci, aby se mohl zaručit s jistotou, že neprozradí tajemství pro nebezpečí, které mu hrozilo."

KAPITOLA XLI.

o dalších příhodách otrokových.

„Neminulo ani čtrnáct dní, když poturčenec koupil výbornou loď pro třicet osob, a aby svůj podnik potvrdil, rozhodl se, že odcestuje do Sargel, místa vzdáleného dvacet mil od Alžíru směrem k Oranu, kde byl čilý obchod se sušenými fíky. Tuto cestu vykonal s Tangeřanem, o němž jsem již mluvil několikrát. Tangeřany jsou nazýváni v Berbersku Mauři z Aragonu, kdežto Maury z Granady jmenují Mudejary; v království fezském Mudejaři jsou nazýváni Elchové a ti jsou nejvíc králem posíláni do válek.

Vždycky kotvili v zátočině na dva dostřely od zahrady Zoraidiny; tam obyčejně poturčenec přistál se svými maurskými veslaři, tam také vykonávali náboženské obřady anebo nacvičovali jako žertem to, co chtěli skutečně udělat; poturčenec chodil do zahrady Zoraidiny prosit o ovoce, které mu její otec, aniž by ho znal, dával. Přesto, že se mnohokráte snažil promluvit se Zoraidou, aby jí sdělil, že on ji má doprovodit do země křesťanské podle mého přání, nikdy se mu to nepodařilo, neboť Maurky se neukází nikdy Maurovi nebo Turkovi, jen když jim to otec nebo manžel nařídí; zato s křesťany zajatci se stýkají více, než se sluší. Mně by to nebylo milé, že s ní mluví, poněvadž by se jistě poděsila, kdyby viděla, že její osud leží v rukou poturčence.

Ale Bůh nevyplnil dobré přání poturčence, který pozoroval, že volně může zajíždět do Sargelu, přistát, kdy a kde ho napadne, a že jeho společník Tangeřan poslouchá jeho rozkazy, že já jsem už vykoupen a sháním ještě několik křesťanů veslařů. Žádal mě, abych určil, které muže chci vzít s sebou mimo vykoupené a abych se rozhodl, až s nimi promluvím, odjet příští pátek.

Vyjednával jsem s dvanácti Španěly, kteří uměli rádně veslovat a kteří mohli opustit město; bylo obtížné sehnat tolik veslařů, poněvadž dvacet velkých lodí bylo na moři se všemi veslaři; nebyl bych je

vůbec sehnal, ale jejich velitel toho léta dokončoval stavbu jedné galeje a nejel na výpravu. Oznámil jsem jim pouze, aby se příští pátek večer vytratili jeden po druhém a na mne čekali za zahradou Hadžiho Murata. Každého zvlášť jsem žádal, aby nic nevyprávěl jiným křesťanům, jen, že na mne tam mají čekat.

Tu na mne čekal nejdůležitější úkol, zpravit Zoraidu o svém úmyslu, aby se nevyděsila, jestliže ji přepadneme dříve, než přijede křesťanská lod'. Proto jsem se rozhodl, že se pokusím s ní v zahradě promluvit. Den před odjezdem jsem tam šel natrhat různé rostliny a potkal jsem nejprve jejího otce; mluvil se mnou jazykem, kterým hovoří otroci a Maurové mezi sebou v celém Berbersku i Cařihradě a který je směsí různých jazyků, jimiž se dorozumíváme. Tázal se mne, kdo jsem a co chci v jeho zahradě. Řekl jsem mu, že jsem otrokem Arnauta Mamího, neboť jsem věděl, že je jeho dobrým přítelem, a že trhám bylinky k přípravě salátu. Potom se mne tázal, budu-li vykoupen, a kolik za mne můj pán žádá.

Za této řeči vstoupila do zahrady Zoraida, jež mne už dlouho neviděla a poněvadž, jak jsem již řekl, Maurkám nevadí, spatří-li je křesťan, mohla se klidně k nám přidružit a pomalu se k nám blížila; její otec na ni zavolal, aby si pospíšila. Zbytečně bych se pokoušel vylíčit její krásu, šlechetnost, úpravnost a nádheru, v níž se milovaná zjevila mým zrakům; říkám jen, že jí na krásném hrdle, v uších a ve vlasech viselo více perel než vlasů na hlavě. Kotníky nohou, které měla podle tamějšího zvyku odkryty, jí zdobily dva carcajes (to jsou maurské sponky na nohách) z ryzího zlata, vykládané drahými kameny; stály jejího otce asi deset tisíc dublonů stejně jako její náramky, jak mi později řekla. Také měla množství perel, na které jsou Maurky nesmírně pyšné a ješitné; proto je mezi Maury více perel než u všech ostatních národů; o otci Zoraidině se vyprávělo, že má nejkrásnější perly v celém Alžíru a mimo to ještě přes dvě stě tisíc španělských dukátů; tím vším vládla nynější moje paní.

Ze zbytků krásy, které jí zůstaly po velkém utrpení, se dá posoudit, jak byla krásná za dnů štastných; víte zajisté, že krása žen má svá ob-

dobí, a vzrůstá nebo upadá podle okolností, a je téměř jisté, že duševní strádání ji zvětšuje nebo zmenšuje nebo ničí úplně. Byla tehdy překrásná, neviděl jsem dosud nic krásnějšího, a poněvadž byla ke mně nesmírně laskavá, zdálo se mi, že je bohyní, která mi přišla z nebe na pomoc.

Když se přiblížila, vyprávěl jí otec, že jsem otrokem jeho přítele Arnauta Mamí a hledám byliny na salát. Směsi jazyků se mne tázala, jsem-li šlechtic a proč nejsem vykoupen? Řekl jsem jí, že jsem už vykoupen a že může posoudit z patnácti set soldanů, které za mne byly vyplaceny, jak si mne pán vážil. Tu pravila:

,Opravdu, kdybys patřil mému otci, nedal by tě ani za dvakrát tolík, o to bych se už postarala, poněvadž vy křesťané lžete při každém slově a vynášíte svoji chudobu, abyste Maury oklamali!'

,Máte pravdu, paní,' řekl jsem, ,ale já jsem jednal a jednám a budu jednat se svým pánum poctivě, jako s každým na světě.'

,A kdy odjedeš?' tázala se Zoraida.

,Myslím, že zítra, chci odcestovat francouzskou lodí, která odjíždí zítra.'

,Nebylo by lepší odjet lodí španělskou,' pravila Zoraida, ,nebot' Francouzi jsou vaši nepřátelé?'

,Je sice jisté, že přijíždí lod' ze Španělska,' odpověděl jsem, ,ale odjedu již zítra, nebot' prahnu po setkání se svými drahými tak, že nemohu se zdržet, abych čekal na lepší příležitosti, byť i sebevýhodnější.'

,Máš ve své vlasti ženu a toužíš snad po shledání s ní?' tázala se Zoraida.

,Nejsem ženatý, ale zavázel jsem se, že se ožením, až se vrátím.'

Je krásná dáma, se kterou se chceš oženit?' řekla Zoraida.

,Abych pravdu řekl,' odpověděl jsem, ,je tak krásná, že je ti nesmírně podobná.'

Její otec se tomu srdečně smál a pravil:

,Při Alláhu, to je opravdu krásná, nebot' moje dcera je nejkrásnější v celém našem království; nevěříš-li, podívej se na ni a uvidíš, že mám pravdu.'

Téměř celý hovor nám tlumočil otec Zoraidin, mluvící dokonaleji tou řečí; ona sice také mluvila tím smíšeným jazykem, ale více užívala posunků než slov. Při naší rozmluvě náhle přiběhl nějaký Maur a oznamoval, že čtyři Turci vnikli do zahrady a trhají nezralé ovoce. Stařec se polekal a Zoraida také; jest známo, že Maurové se bojí Turků, hlavně vojáků, kteří jsou nesmírně drzí a zacházejí s Maury, svými poddanými, jako s otroky. Otec pravil Zoraidě:

,Dcero, vrat' se domů a zavři se, já zatím promluvím s těmi psy. Ty, křest'ane, vezmi si byliny a odejdi; Alláh tě ochraňuj na cestě do tvé vlasti.'

Uklonil jsem se a on odešel za Turky a nechal mne samotného se Zoraidou, tvářící se, jako by chtěla odejít podle jeho rozkazu; Zoraida, jakmile zmizel za stromy, se obrátila a se slzami v očích zvolala:

,Amejí, křest'ane, amejí?' to jest: ,Odejdeš, křest'ane, odejdeš?'

,Zajisté, paní, ale s tebou,' odpověděl jsem, ,očekávej mě o jumě a neobávej se, poněvadž určitě odjedeme do země křest'anské.'

Mluvil jsem s ní tak, aby dobře rozuměla; objala mě kolem krku a se zavrávoraním se obrátila k domu, a tu nás potkala náhoda, která mohla zle skončit, ale nebe nás zachránilo; zahlédl nás v objetí její otec, který se vracel, když zahnal Turky, i my jsme poznali, že nás vidí; ale vtipná a rozumná Zoraida objala pevněji moji šíji, hlavu mi položila na prsa, klesala v kolenou a tvářila se omdlelou; já jsem předstíral, že ji držím pouze z donucení.

Otec k nám přispěchal a tázal se dcery, co se jí přihodilo, a protože mlčela, řekl:

,Asi omdlela strachem z těch psů,' a vzal ji z mé náruče; ona vzdychla a s pláčem volala: ,Amejí, křest'ane, amejí.' Jdi, křest'ane, jdi. Ale její otec pravil:

,Není třeba, dcero, aby odcházel, neboť ti neublížil. Turci již odtáhli, nestrachuj se, nic se ti nestane, vždyť ti říkám, že Turci na moje přání odešli.'

,Panu, poděsili ji,' pravil jsem jejímu otci. ,Ale poněvadž si přeje, abych odešel, nechci překážet; pokoj s tebou a dovol mi přijít zase do

tvé zahrady pro byliny, neboť můj pán tvrdí, že nikde nejsou lepší pro salát než zde.'

,Jen přijď kdykoliv,' řekl Hadži Murat, ,ani ty, ani ostatní křesťané ji neobtěžují; moje dcera chce říci, aby odešli Turci, a ne ty, nebo že máš už jít pro byliny.'

Potom jsem se s nimi rozloučil a ona odešla smutně s otcem; já jsem si prohlédl pod záminkou bylin se zájmem celou zahradu, vchody a východy, dům, vůbec vše, co by se nám mohlo hodit při únosu. Pak jsem odešel a vypravoval o všem poturčenci a svým druhům a nedočkavě jsem počítal hodiny, kdy už budu moci sevřít v náručí své štěstí, krásnou Zoraidu. Konečně se přiblížil den, po kterém jsme prahlí; a poněvadž jsme se řídili plánem přesně a obratně vymyšleným, podařil se nám.

Den potom, co jsem mluvil se Zoraidou v zahradě, přistál poturčenec večer nedaleko domu otce krásné Zoraidy. Veslaři byli již připraveni a ukryti na různých místech okolí. Všichni na mne čekali rozrušení a bojácní, chtěli přepadnout lod', kterou viděli; nevěděli, že jsme smluveni s Poturčencem, a mysleli, že násilím se zmocní lodi, pobijí Maury a dostanou se na svobodu. Když jsem se se svými přáteli objevil, přiblížili se k nám všichni, kteří byli ukryti. Bylo to v době, kdy jsou už krámy v městě zavřeny a v celém okolí není nikoho. Když jsme byli pohromadě, radili jsme se, máme-li nejprve přinést Zoraidu nebo přemoci maurské veslaře, najaté na lodi; tu přiběhl poturčenec a žádal nás, aby chom se dlouho nerozmýšleli, že je nejpříhodnější doba, poněvadž jeho Maurové nemají žádné podezření a téměř všichni spí. Zpravili jsme jej o své bezradnosti a on nám řekl, že se nejprve musíme zmocnit lodice, to že nám nedá příliš práce, a potom at' dojdeme pro Zoraidu.

Poslechli jsme jeho rady a vstoupili jsme bez meškání za jeho vedení na lod'; on vstoupil první a s vytasenou šavlí maursky zvolal:

,Nikdo z vás at' se nepohne, nechce-li ztratit život!'

Mezitím vstoupili na lod' všichni křesťané. Maurové, kteří byli celkem zbabělí, když viděli, že s nimi takto mluví velitel, dali se bez odporu, protože měli málo zbraní nebo žádné, svázat křesťany, kteří jim

vyhrožovali smrtí, ozvou-li se. Potom část křesťanů zůstala na stráži a já s ostatními za vedení poturčencova jsem odešel do zahrady Hadži Muratovy; vrata se otevřela, jako by nebyla ani zamčena, a my jsme se tiše a nepozorovaně přiblížili k domu.

Krásná Zoraida na nás čekala u okna a jak nás zpozorovala, tázala se tiše, jsme-li nizarani, jako by se ptala, jsme-li křesťané. Řekl jsem jí, že ano, aby vyšla. Když mě poznala, beze slova v okamžiku vyšla, krásná, velkolepě vystrojena, že to neumím ani vylíčit. Uchopil jsem její ruku a líbal jsem ji. Poturčenec i ostatní přátelé učinili totéž, co viděli činit nás, a zdálo se, že jí děkujeme a uctíváme ji jako paní své svobody. Poturčenec se jí tázal maursky, kde je její otec. Odpověděla, že spí v zahradě.

,Budem nuceni jej probudit, zajmout a vzít všechny cenné věci v zahradě s sebou.'

,Ne,' zvolala, ,otci nesmíme ublížit a cenné věci jsem vzala všechny já sama, stačí, abychom zbohatli a byli šťastni; počkejte chvilku a uvidíte!'

Po těch slovech odešla, žádala nás, abychom zůstali potichu. Tázal jsem se poturčence, co s ní vyjednával, a on mi to vyprávěl; řekl jsem mu, že musí poslouchat Zoraidu, která již přinášela malý vak naplněný dukáty, že je sotva unesla.

Ale zatím se naneštěstí probudil její otec, když zaslechl v zahradě hluk, přiběhl k oknu a poznal ve všech křesťany; ihned začal hlasitě a rozčileně arabsky křičet:

,Křesťané! Křesťané! Lupiči! Lupiči!'

Toto volání nás všechny nesmírně poděsilo, ale poturčenec tušil nebezpečí, a protože na tom záleželo, jak skončí náš podnik, běžel s několika našinci k Hadži Muratovi, než někdo křik zaslechne; já jsem zůstal u Zoraidy, která mi klesla v mdlobách do náruče. Za chvíli se poturčenec, který si s dílem pospíšil, vrátil s Hadži Muratem, který měl spoutané ruce a zacpaná ústa, že nemohl volat o pomoc; vyhrožovali mu, ozve-li se, že jej usmrtí. Jakmile jej dcera uviděla, zastřela si oči; její otec se zhrozil, nevěděl, že je s námi smluvena.

Pak jsme hbitým během rychle vstoupili na lod', kde nás již se strachem očekávali. Asi ve dvě hodiny po půlnoci byli jsme všichni na lodici a tam jsme sundali Zoraidinu otci pouta a šátek z úst; poturčenec mu nařídil, aby mlčel, nebo že zemře. Jakmile však uviděl svoji dceru, začal bolestně naříkat, nebot' zpozoroval, že ji objímám a ona že to klidně snáší; přece však nevolal o pomoc, aby poturčenec nevyplnil svou výhrůžku.

Když jsme se chystali spustit vesla, prosila Zoraida poturčence, aby mi řekl, abych propustil otce a ostatní Maury, jež viděla v poutech, že raději skočí do moře, než by viděla svého otce, který ji tolik miloval, v zajetí svou vinou. Poturčenec se mne tázal na radu a já jsem souhlasil; on však tvrdil, že je to nemožné, poněvadž by jistě pobouřili celý kraj i město a poslali za námi několik lehkých fregat, které by nám zabránily přistát i dále plout a vůbec uniknout; ale že je můžeme osvobodit, jakmile se vrátíme do vlasti.

S tím jsme souhlasili všichni i Zoraida pochopila, proč jí nevyhovíme hned, a byla upokojena; potom se všichni odvážní veslaři mlčky a radostně chopili vesel a vypluli směrem k ostrovu Mallorce, nejbližší to křesťanské zemi, s důvěrou v ochranu boží. Severní vítr, který poněkud rozbouřil moře, přinutil nás, abychom pluli podél břehu směrem k Oránu; obávali jsme se, aby nás neuviděli ze Sargelu, ležícího asi šedesát mil od Alžíru, nebo abychom nepotkali galej vracející se z obchodní cesty z Tetuanu; všichni jsme doufali, že potkáme-li lod' kupeckou, ne loupežnickou, nejen že nezahyneme, ale dobudeme ji a na ní šťastně dokončíme svoji cestu. Zoraida tiskla svůj obličej do mých dlaní, aby nespátrala otce, a prosila Lelu Márien o pomoc.

Pluli jsme asi třicet mil, když jsme za svítání spatřili pustou a opuštěnou zemi, vzdálenou na tři dostřely; zajeli jsme přesto dálé do moře, které se utišilo, a ve vzdálenosti dvou mil mělo se vystřídat mužstvo u vesel, aby se mohlo občerstvit, nebot lod' byla dobře zásobena. Ale veslaři prohlásili, že nebudou odpočívat, aby pojedli ti, kteří neveslují, oni že vesel z rukou nedají. Uposlechli jsme jich; zatím se zdvihl silný vítr, takže roztahli plachty, ustali ve veslování a obrátili se k Oránu,

nebot' jinam nemohli. Potom jsme rychle pluli více než osm mil za hodinu se strachem, že potkáme nějakou loupežnou lod'.

Dali jsme najist i maurským veslařům, kterým poturčenec slíbil svobodu při první příležitosti. Totéž slíbil otci Zoraidy, který řekl:

,Čehokoliv jiného se mohu nadít od vaší šlechetnosti, křesťané, ale nedomnívejte se, že jsem takový hlupák, abych věřil, že mi vrátíte svobodu, když jste mě zajali, ač jste se vydali všanc velkému nebezpečí; tím méně vám věřím, že víte, kdo jsem a jaký prospěch můžete mít z mého výkupu; ale nabízím vám jakékoliv výkupné za sebe i za tuto neštastnou dceru, nebo za ni samotnou, která je největší a nejlepší částí mé duše.'

Po těchto slovech plakal tak žalostně, že jsme s ním měli soucit; Zoraida dojata jeho pláčem se zvedla od mých nohou a šla otce obejmout a plakala s ním, že mnozí z nás se neudrželi slz. Jakmile její otec však spatřil její slavnostní úbor a šperky, řekl jí:

,Jak to přijde, dcero, že jsi tak vystrojená, vždyť včera večer jsem tě spatřil v domácích šatech a neměla jsi čas k přestrojení a nesdělil jsem ti nic radostného, z čeho by ses měla radovat vystrojením a vyšperkováním, které jsem ti mohl dát v dobách šťastnějších? Vysvětli mi to, nebot mě to překvapuje víc než neštěstí, které mě stihlo.'

Poturčenec nám překládal slova Maurova; Zoraida neodpovídala.

Když však Maur uviděl v rohu lodice vak, do kterého uschovával šperky, a věděl určitě, že jej nechal v Alžíru, užasl ještě více a dožadoval se od ní odpovědi, jak se dostal do našich rukou a co je uvnitř. Poturčenec nečekaje na odpověď Zoraidinu pravil:

,Netažte se, pane, Zoraidy, řeknu vám něco, z čeho se všechno dovídte; vězte tedy, že je křesťanka, že nás zbavila pout a vysvobodila z otroctví a jde s námi dobrovolně; myslím, že je šťastná jako ten, kdo vyvázl ze tmy, ze smrti na světlo a do života ze zatracení k slávě věčné.'

,Mluví pravdu ten muž?' tázal se Maur.

,Ano,' zněla odpověď.

,Jsi skutečně křesťanka,' zvolal Maur, ,a zradila jsi svého otce kvůli nepřátelům?'

Zoraida odpověděla:

,Jsem křest'anka, ale nezradila jsem tě; nechtěla jsem tě nikdy opustit ani ti ublížit, ale pouze sobě prospět.'

,A čím jsi sobě prospěla, dcero?'

Zoraida na to:

,Otaž se Lely Márien, at' ti odpoví.'

Po těchto slovech vrhl se Maur neuvěřitelně prudce do moře, a byl by zcela určitě utonul, kdyby jej široké a volné šaty neudržely nad vodou. Zoraida prosila, abychom jej zachránili, i vytáhli jsme ho společným úsilím za almalafu téměř utopeného a omdlelého; Zoraida jej oplakávala něžně a bolestně jako mrtvého.

Obrátili jsme ho tváří k zemi, aby z něho vytekla voda; vzpamatoval se až za dvě hodiny, kdy se vítr změnil a hnal nás k zemi, že jsme museli veslovat, abychom na ni nenarazili; ale naštěstí jsme přistáli v zátoce blíže malého mysu Cava Rumia, jak jej nazývají Maurové, a to znamená mys Špatné Křest'anky; maurská pověst vypráví, že v těchto místech je pohřbena La Cava, která uvedla Španělsko ve zkázu, poněvadž cava je tolíko špatná žena a rumia křest'anka; na tom místě zřídka kdo zakotví, neboť to pokládají za špatné znamení. Pro nás zakotvení v této zátoce nebylo úkrytem špatné ženy, ale znamenalo štěstí, poněvadž moře bylo neklidné. Rozestavili jsme stráže na břehu a nepustili se vesel; nasytili jsme se ze zásob poturčencových a žádali jsme Boha i Matku Boží z plna srdce o pomoc, abychom mohli šťastně s její pomocí dokončit svůj záměr.

Ustoupili jsme prosbám Zoraidiným a osvobodili jejího otce a ostatní spoutané Maury, neboť neměla odvahu a její dobré srdce nemohlo snést, aby její otec a krajané byli zajati. Řekli jsme jí, že to učiníme v okamžík odjezdu, neboť nemohlo nás kvůli nim stihnout neštěstí na opouštěném místě. Naše prosby byly nebem vyslyšeny, vítr se obrátil, moře se uklidnilo a vybízelo nás, abychom se znova vydali na cestu. Pak jsme osvobodili Maury a dopravili je po jednom na břeh, nad čímž užasli; při převážení na břeh se Zoraidin otec vzpamatoval a pravil:

,Proč myslíte, křest'ané, že ta ničemná holka jásá, že mi dáváte svobodu? Domníváte se, že z dětinské lásky? Ne, pouze proto, že bych překážel svou přítomností jejím špatným choutkám, až ji napadne se jim oddávat; nedomnívejte se, že změnila víru z poznání, že vaše je lepší, ale poněvadž dobré ví, že ve vaší zemi se může oddat nepočestnosti lépe než u nás.'

Já a druhý křest'an jsme jej drželi za ruce, aby něco neprovedl; tu se obrátil k Zoraidě a zvolal:

,Nestoudné děvče, pošetilá dívko! Kam odjíždíš slepě s těmito psy, našimi přirozenými nepřáteli? Prokletá bud' hodina, kdy jsem tě zplodil, a radost a péče, se kterou jsem tě vychoval!'

Shledali jsme, že by jeho řeč trvala dlouho, vysadili jsme ho rychle na břeh a odtamtud nás ještě hlasitě proklínal, žádal Alláha, aby nás zničil, zahubil; zdálo, když už jsme odplovouvali, nemohli jsme slyšet jeho slov, jen jsme viděli, jak si rve vlasy a vousy a vrhá se na zem; ale náhle hlasitě zvolal, že jsme ho zaslechli:

,Vrat' se, drahá dcero, odpustím ti vše, nech těm lidem peníze, ale vrat' se potěšit zarmouceného otce, který zemře nad tvou ztrátou, zde v pustině, odejdeš-li.'

Zoraida, jak to uslyšela, s pláčem mu řekla:

,Pros Alláha, otče můj, aby Lela Márien, která ze mne učinila křesťanku, tě utěšila v tvé bolesti. Alláh ví, že jsem nemohla jednat jinak, že mne tito křest'ané nepřinutili k odjezdu; i kdybych s nimi nechtěla jít, nemohla bych zůstat doma, neboť mé srdce žádalo, abych vykonala skutek, který se mi zdá dobrý a tobě, milovaný otče, špatný.'

Otec jí však už neslyšel a my ho již nespátrali; snažil jsem se Zoraidu utěšit a potom jsme se pozorně vydali na cestu podporování větrem a doufali, že druhého dne ráno spatříme břehy španělské. Ale štěstí obyčejně nebývá dokonalé, doprovází je zlo, které je zničí; náš osud nebo kletby pronesené Maurem – neboť kletby otcovy jsou vždy strašné – chtěly, abychom, když jsme se octli na širém moři, a když jsme ve tři hodiny v noci vypluli s rozvinutou plachtou a zvednutými vesly, neboť to příznivý vítr dovoloval, viděli v měsíčním jasném světle lod'

s rozvinutými plachtami, jejíž kormidlo chýlilo nalevo; jela před námi, takže jsme museli rychle spustit plachty, abychom na ni nenařazili. Také oni pracovali kormidlem, aby nás nechali přejet.

Přistoupili ke kraji korábu a tázali se nás, kdo jsme a odkud přicházíme; mluvili francouzsky, a proto poturčenec řekl:

,Mlčte, jsou to asi francouzští korzáři, kteří plení!'

Uposlechli jsme jeho rady a mlčeli; ale jakmile jsme byli trochu stranou, takže zůstali pod větrem, vyštrelili náhle ze dvou děl a zdálo se, že koule byly na jednom řetěze, neboť ranou nám rozrazili stěžeň a srazili jej do moře; druhá koule prorazila střed naší bárky, ale nikoho nezraniла; když jsme pozorovali, že se potápíme, volali jsme o pomoc a prosili, aby nás vzali na lod'.

Svinuli plachty, spustili na moře lod', do níž vstoupilo asi dvanáct ozbrojených Francouzů s puškami a doutnáky, a přispěchali nám na pomoc; když viděli náš malý počet a že toneme, přijali nás na svou lod' a oznámili nám, že nás potrestali za nezdvořilost, které jsme se dopustili tím, že jsme neodpověděli.

Poturčenec uchopil vak se jméním Zoraidiným a vhodil jej nepozorovaně do moře. Francouzové nás vzali s sebou, vyzvěděli na nás vše, co chtěli, a okradli nás o všechno jako své největší nepřátele; Zoraidě vzali i obroučky na nohou; to vše mne nezarmucovalo, ale strachoval jsem se, aby ji neoloupili o skvost drahocennější, než kterými byla ozdobena a jehož si nejvíce vážila. Ale lidé takoví jsou žádostiví jen zlata a peněz a těmi se nikdy neukojí jejich lakota, která byla tentokrát taková, že by nám byli vzali i oděv, kdyby byl měl nějakou cenu.

Někteří navrhovali, aby nás v plachtě hodili do moře, neboť chtěli přistát ve španělských přístavech, vydávajíc se za Bretonce; a kdyby nás přivezli živé, prozradili by svoji loupež a byli by potrestáni; ale kapitán, který okradl moji drahou Zoraidu, se rozhodl, že nezakotví v žádném španělském přístavu, neboť byl se svým lupem spokojen, a v noci se přičiní, aby se dostal úžinou gibrlatarskou do Rochelle, od kud vyplul. Smluvili se, že nám darují člun a zásoby ke krátké plavbě; učinili to den potom, když se ukázalo na obzoru Španělsko. Při pohledu

na ně zapomněli jsme na všechna neštěstí a bídu, jako by nás nepotkala; taková je radost z nabyté svobody.

V poledne nás naložili do lod'ky, dali nám dva soudky vody a něco sucharů a kapitán v návalu lítosti daroval Zoraidě asi čtyřicet zlatých dukátů a zakázal uloupit jí šat, který nyní na sobě má. Vstoupili jsme do lod'ky a poděkovali za dobro, více rozradostnění než smutní; oni pluli širým mořem k úzině a my k zemi, která se objevovala. Veslovali jsme rychle, takže jsme ještě za světla mohli přistát; ale té noci byla obloha temná a měsíc nesvítil, a poněvadž jsme nevěděli, na kterém místě se nalézáme, obávali jsme se přistát, abychom při přistání nenarazili na skalisko nebo daleko od lidských příbytků; ale mnozí z nás si přáli zakotvit třeba u skaliska nebo na místě neobydleném, že se tak vyhneme lodím tetuanských korzárů, vyplouvajících v noci z Berberska, ráno loupících ve Španělsku a vracejících se vyspat domů.

Konečně jsme se dohodli, že se pomalu přiblížíme, bude-li moře klidné, a zakotvíme kdekoliv. Před půlnocí jsme se přiblížili k vysoké hoře, která se zdvihala dále od pobřeží, takže jsme mohli bezpečně na pobřeží. Vystoupili jsme na břeh, políbili zemi a děkovali Bohu se slzami štěstí v očích za pomoc, kterou nám poskytl. Vynesli jsme z lodi zbylé potraviny, lod' jsme dopravili na zem a z opatrnosti jsme vystoupili dost vysoko na horu, nebot' dosud se naše srdce vzpíralo víře, že jsme opravdu v křest'anské zemi.

Jitro nastalo později, než jsme si přáli; vystoupili jsme na vrchol hory, abychom se rozhlédli po nějaké vsi nebo pastýřské chatrči, ale nespatrišli jsme ani vesnice, ani člověka, ani pěšiny, ani silnice. Přesto jsme se rozhodli, že se vydáme do kraje, kde bychom se snadno dověděli, kde se nalézáme; nejvíce mě zarmucovalo, že Zoraida musela jít pěšky tou neschůdnou krajinou, a ačkoliv jsem ji několikrát nesl, unavovala ji více moje únava, než ji osvěžil ten odpočinek; nepřipustila, abych se dál namáhal; kráčela trpělivě a vesele se mnou ruku v ruce; asi po čtvrt míli cesty zaslechli jsme zvuk rolničky, neklamné to znamení, že se nablízku pase dobytek; rozhlíželi jsme se po něm, zanedlouho jsme

uviděli sedět pod korkovníkem chlapce pastýře, klidně a bezstarostně vyřezávajícího hůlku.

Volali jsme na něho, ale on, jakmile nás spatřil, vyskočil; později jsme se dověděli, že se polekal poturčence a Zoraidy, které nejprve spatřil v maurském šatě; myslel totiž, že všichni Berbeři světa se na něho řítí, utekl s neobyčejným spěchem vedle do lesa a začal z plna hrdla křičet:

,Maurové, Maurové jsou zde! Maurové, Maurové, do zbraně, do zbraně!'

Byli jsme překvapeni jeho zvoláním a nevěděli jsme si rady, věděli jsme dobře, že chlapec vzbouří celý kraj a že pobřežní jízda přichvátá se přesvědčit, co se děje, rozhodli jsme, že poturčenec svlékne turecký šat a oblékne otrockou kazajku, kterou mu jeden z nás půjčil, ačkoliv zůstal v košíli; a tak poroučejíce se ochrany Boha kráčeli jsme po cestě, kterou zmizel pastýř, připraveni, že nás napadne pobřežní hlídka.

A nemýlili jsme se, neboť ani ne za dvě hodiny jsme uviděli na rovině asi padesát jezdců, kteří se k nám tryskem blížili; jakmile jsme je spatřili, zastavili jsme se a očekávali jsme je. Když se přiblížili a zpozorovali, že jsme ubozí křesťané místo Maurů, zastavili se, ustrnuli a jeden z nich se nás tázal, jsme-li snad my příčinou, pro kterou pastýř volal o pomoc.

,Ano,' odpověděl jsem a chtěl jsem vyprávět své příhody, odkud přicházíme a kdo jsme; ale jeden křesťan z naší tlupy poznal jezdce, který s námi mluvil, a přerušil mě zvoláním:

,Díky Bohu, pánové, že nás tak šťastně vedl, nebot', nemýlím-li se, nalézáme se ve Vélez Málaga, a nesetřelo-li otroctví z mé paměti vzpomínku na vás, jste, pane, který s námi hovoříte, můj strýc, Pedro de Bustamante.'

Po těchto slovech seskočil ihned jezdec z koně a šel obejmout mladého muže a řekl:

,Vzpomínám si na tebe, drahý synovče; já i moje sestra, tvá matka, i ostatní žijící příbuzní oplakávali jsme tě jako mrtvého; ale Bůh nám nechal život, abychom se mohli s tebou potěšit. Věděli jsme, že jsi

v Alžíru; vidím z tvého šatu i z šatu tvých druhů, že jste zázrakem vyzávli z otroctví.'

'Ano,' řekl mladý muž. ,A budeme mít dost času, abych vám vše pověděl.'

Jezdci se tak přesvědčili, že jsme vysvobození křesťané, seskočili a nabízeli nám své koně, na kterých bychom se záhy dostali do půldruhé míle vzdáleného města Vélez Málagy. Někteří z jezdců odešli pro lodici, o níž jsme jim řekli, a ostatní s námi odjeli do města; Zoraida usedla za křesťanova strýce. Celé město nám vyšlo vstříc, neboť se dovedělo od kohosi, kdo jel napřed, o našem příchodu. Nedivili se ani osvobozeným otrokům, ani zajatým Maurům, poněvadž lidé v té krajině jsou zvyklí na oboje, ale užasli nad krásou Zoraidinou, která byla tehdy v největším rozkvětu, neboť jednak obtížnou cestou, jednak štěstím, že jsme již v zemi křesťanů, mimo nebezpečí, zbarvily se jí tváře krásnou červení; a neměl-li jsem oči zaslepeny láskou, zdála se mi nejkrásnější bytostí na světě, alespoň podle mé zkušenosti.

Ihned jsme šli do kostela poděkovat Bohu za prokázanou milost. Zoraida vstoupila do chrámu a pravila, že vidí obličeje podobné Lele Márienu. Poučili jsme ji, že jsou to její obrazy, a poturčenec jí sdělil, jak jen uměl, co znamenají, aby se jim klaněla jako Lele Márien, která k ní mluvila. Je velmi bystrá a snadno chápe, proto hned pochopila, co jsme jí o obrazech řekli.

Potom nás odvedli a rozdělili po domech; Zoraida, poturčenec a já jsme odešli do domu rodičů křesťana, který přišel s námi, dost zámožných, kde se k nám chovali se stejnou laskavostí jako ke svému synovi. Zůstali jsme šest dní ve Vélezí; za tu dobu se poturčenec informoval o všem, co potřeboval, a odešel do Granady, aby se vrátil pomocí svaté inkvizice do církve; ostatní křesťané odešli do svých domovů a já jsem zůstal se Zoraidou sám; měl jsem pouze dukáty, které dostala Zoraida od dvorného francouzského kapitána, koupil jsem osla, na kterém sem přijela; jsem dosud jejím otcem a štolbou, nikoli manželem a jedeme do mé rodné obce se přesvědčit, žije-li můj otec, nebo nepotkalo-li některé

rého z mých bratrů větší štěstí než mne; ač se domnívám, že kdybych měl sebevětší štěstí, že bych si ho nevážil tolik jako Zoraidy.

Pokora, s jakou snáší Zoraida chudobu, a její touha stát se křesťankou jsou nesmírné, i obdivuji jí a pokládám za svoji povinnost sloužit jí po celý život; moje štěstí a touhu být jejím a ona mou ruší pouze nejistota, neboť nevím, naaleznu-li ve své vlasti nějaké místo, kde bych s ní mohl žít, změnil-li čas a smrt poměry ve jmění a životech mého otce a bratří a naaleznu-li někoho, kdo mě pozná, nebudou-li naživu.

To je celý můj příběh, pánové, usud'te sami, je-li zajímavý a nezvyklý; poznamenávám, že bych jej byl chtěl vyprávět stručněji, ač jsem z obavy, abych vás šíří svého vyprávění nenudíl, mnoho vyneschal.“

KAPITOLA XLII.

o dalších příhodách v hospodě a o jiných důležitých událostech.

To dopověděl otrok, zmlkl a don Fernando pravil:

„Opravdu, pane setníku, vyprávěl jste nám tu zvláštní příhodu tak zajímavě a poutavě, jako je příhoda sama; celé vyprávění je podivné a nevšední, plné zajímavých podrobností, a udivuje všechny posluchače. Se zájmem jsme vás vyslechli, a kdybyste vyprávěl až do rána, poslouchali bychom rádi ještě jednou od počátku.“

Potom don Fernando a ostatní nabízeli mu svou pomoc tak laskavě a upřímně, že setník vzal zadost jejich dobrou vůlí; don Fernando zvláště jej žádal, aby jel s ním, že požádá svého bratra markýze, aby byl kmotrem při křtu Zoraidině; že jej sám vypraví, aby se mohl vrátit domů důstojně, jak to jeho postavení vyžaduje. Otrok však zdvořile poděkoval a nabídky šetrně odmítl.

Nastal večer a u hostince zarazil kočár s několika sluhy na koních. Žádali o nocleh a hostinská jim oznámila, že jsou všechny již zabrané.

„At' je to jakkoliv,“ odpověděl jeden z jezdci, který vstoupil do místnosti, „jistě budete mít nějaké místo pro pana sudího.“

Hostinská když zaslechla toto jméno, se ulekla a pravila:

„Pane, nemám posteče; veze-li Jeho Milost pan sudí postel s sebou, a jistě že veze, at' vstoupí, přenechám mu já a můj muž svoji světnici.“

„Dobře,“ na to sluha; zatím z vozu vystoupil muž, jehož oděv prozrazenoval jeho úřad i hodnost, neboť dlouhý kabát s vyloženými rukávy ukazoval, že je soudcem, jak sluha řekl.

Za ruku vedl asi šestnáctiletou dívku v cestovním oděvu, tak milou, líbeznou a hezkou, že všichni užasli, i nebýt Dorotey, Luscindy a Zoraidy, tvrdili by, že taková kráska je k nenalezení.

Don Quijote spatřil sudího a dívku a pravil:

„Vstupte, Milosti, beze strachu do tohoto hradu a zůstaňte v něm; ač je těsný a nepohodlný, není místa pod sluncem tak těsného a nepo-

hodlného, kam by se nevešly zbraně a učenost, hlavně, když jsou provázeny tak krásnou dívkou, jako je ta, Vaše Milosti, která provází vaši učenost; takové kráse se mají nejen otvírat hrady, ale i uhýbat skály a rozestupovat vrchy, aby jí udělaly cestu. Vejděte, Milosti, do tohoto ráje, naleznete zde hvězdy a slunce, které mohou být společnicí nebi, které Vaši Milost doprovází; zde naleznete výkvět zbraní i krásy.“

Sudí byl překvapen řečí dona Quijota a prohlížel si jej pozorně, divil se jeho vzezření i slovům a nevěděl, co by řekl; užasl, když uviděl Luscindu, Doroteu a Zoraidu, které, když se dověděly o nových hostech a krásné dívce, o níž jim vyprávěla hostinská, přišly ji uvítat; zatím don Fernando, Cardenio a farář oslovili je rozumněji a učinili jim nabídky dvornější. Pan sudí byl opravdu udiven vším, co viděl a slyšel; krasavice se pozdravily s jeho dcerou. Sudí záhy poznal, že mluví se vznešenými lidmi, ale oděv, podoba a slova dona Quijota jej mýlila; když se všichni uvítali a přesvědčili se o pohodlí v hostinci, bylo umluveno, že ženy budou spát v známé už komoře a muži že zůstanou přední jako na stráži; sudí rád dovolil, aby jeho dcera šla spát k dámám, což udělala radostně. Z polovice lůžka, které přivezl sudí, a z chatrného lože hospodského upravily si lůžko lepší, než by si pomyslely.

Otrok hned při spatření sudího pocítil tlukot srdce a měl tušení, že se setkal s bratrem; tázal se proto sluhy, který jej doprovázel, jak se jmenuje jeho pán a odkud pochází. Sluha mu řekl, že to je licenciát Juan Pérez de Viedma a že slyšel, že pochází z leonských hor. Touto zprávou se otrok přesvědčil, že je to skutečně jeho bratr, který se na radu otcovu věnoval studiu; rozrušený a rozradostněný zavolal dona Fernanda, Cardenia a faráře a oznámil jim, co se děje a že sudí je jeho bratrem. Sluha mu také prozradil, že je určen do zámoří k soudnímu dvoru v Méjiku; a dívka, která jej doprovází, že je jeho dcera, jejíž matka zmřela při porodu, zanechala veliké jméní, kterým velice zbohatla a jež mu s dcerou zůstalo.

Tázal se jich, má-li se k němu hlásit nebo se nejdřív přesvědčit, zda by se bratr neurazil, že ho vidí chudého a zda by jej radostně uvítal nebo naopak odmítl.

„Nestarejte se, já to obstarám,“ nabídl se farář. „Konečně, můžete očekávat, pane setníku, že vás bratr laskavě přijme, neboť přívětivost a moudrost, se kterou jedná, ukazuje, že není nafoukaný ani necitelný a že zajisté uzná, co jsou obraty osudu.“

„Přesto,“ pravil setník, „bych se chtěl dát poznat znenáhla.“

„Ujišťuji vás, že to zařídím k všeobecné spokojenosti,“ ujistil ho farář.

Mezitím byla večeře připravena a všichni zasedli ke stolu; jenom dámy a otrok večeřeli ve své světnici. Při večeři poznamenal farář:

„Pane sudí, v Cařihradě, kde jsem byl po několik let zajatcem, jsem měl známého přítele, který se jmenoval stejně jako vy; byl to nejen nejstatečnější z vojínů a pěchotních setníků Španělska, ale byl i stejně nešťastný jako statečný.“

„Jak se jmenoval ten setník, pane?“ tázal se sudí.

„Jmenoval se,“ řekl farář, „Rui Perez de Viedma a pocházel z pohoří leonského; vyprávěl mi o svém otci a bratřích, a kdyby to nebyl on, domníval bych se, že mi vypráví pohádku, jaké vykládají stařeny v zimě u ohně. Vyprávěl mi, že jeho otec rozdělil své jméno svým třem synům, udělil jim rady lepší než Katonovy; on sám vyvolil řemeslo válečné a za několik let, pro svou odvahu a poctivost, mimo niž pomocného ramene nehledal, se stal setníkem pěchoty a měl naději, že záhy dostane hodnost velitele sboru; ale osud mu byl nepříznivý a tam, kde hledal štěstí, ztratil svobodu, totiž v přešťastné bitvě u Lepanta, kterou nesčetní ostatní byli osvobozeni; já jsem byl zajat v Golete a v Cařihradě propleteni různými osudy jsme se stali přáteli. Odtamtud odešel později do Alžíru, kde, jak jsem se dozvěděl, jej potkala nejpodivnější příhoda, jaká se kdy pod sluncem přihodila.“

Farář stručně vyprávěl příběh Zoraidin a setníka. Sudí jej vyslechl pozorně, jako snad při žádném soudním výslechu. Když farář povíděl o Francouzích, jak oloupili křesťany v lodici a nechali v bídě jeho druhu a krásnou Maurku, poznamenal, že neví, co se s nimi stalo, zdali se dostali do Španělska nebo odpluli-li do Francie.

Celé jeho vyprávění vyslechl stranou setník, pozoroval, jaký dojem to na bratra učiní; sudí jakmile viděl, že farář skončil, povzdechl si, zaslzel a pravil:

„Vězte, pane, že vaše vyprávění mě dojalo a že se nemohu zdržet slz, které mi vstupují do očí přes všechno přemáhání a slušnost! Ten statečný kapitán, o němž jste vyprávěl, je můj nejstarší bratr; byl statečnejší a odvážnější než já a druhý bratr a zvolil si čestné a záslužné povolání vojína, jednu ze tří cest, které nám otec určil, jak jste se dověděl od svého přítele tehdy, když jste se domníval, že vám vypráví pohádku. Já jsem studoval a Bůh a moje přičinlivost mi pomohla k nynější hodnosti. Můj mladší bratr žije v Peru a je tak bohatý, že penězi, které dal mně a mému otci, splatil podíl, který dostal, ba ještě dal otci mnoho peněz, že může obdarovávat podle libosti, a mně, že jsem se mohl nákladněji držet na studiích a dosáhnout nynějšího postavení.

Můj otec dosud žije a chtěl by se před smrtí dověděti něco o svém nejstarším synu; prosí stále Boha, aby jej nezastihla smrt dříve, než spatří syna živého; překvapuje mě, že bratr během svých útrap, neštěstí i štěstí nezpravil otce o svém osudu, byl vždy rozumný; vždyť nemusel čekat na zázrak s hůlkou, aby získal peníze pro výkupné; nyní se strachuji, zda jej ti Francouzové pustili nebo zabili, aby zatajili svoji loupež. Nebudu nyní na své cestě spokojený jako na počátku, ale pojedu dále smutný a s bolestí. Ó, drahý bratře můj, kdybych se dopátral, kde jsi, vyhledal bych tě a pomohl ti z nesnází, třeba bych sám strádal! Ó, kéž by někdo sdělil našemu starému otci, že jsi živý; a třeba kdybys byl zavřený v nejhlubším žaláři Berberska, byl bys odtamtud vysvobozen jménem otcovým, bratrovým i mým. Ó, krásná a dobrativá Zoraido! Kéž bych ti mohl splatit laskavost prokázanou mému bratru! Kéž bych mohl být při znovuzrození tvé duše a při svatbě, ze které bychom se všichni radovali!“

To vše volal sudí, dojatý zprávami o svém bratru; všichni přítomní cítili s jeho zármutkem.

Farář pozoroval, že jeho úmysl a přání setníkovo se zdařilo, nechtěl déle všechny rozčilovat; proto vstal, odešel do pokoje Zoraidina a vzal

ji za ruku; Luscinda, Dorotea a dcera sudího ji doprovázely. Setníka čekajícího na jeho čin uchopil farář za ruku a všichni vešli do světnice, ve které sedělo panstvo; farář pravil:

„Neplačte, pane sudí, a těšte se ze štěstí, které vás potkalo, neboť zde je váš drahý bratr a vaše krásná švagrová; ten, který před vámi stojí, jesetník Viedma a tato krásná Maurka je jeho dobrodějka. Francouzi, o nichž jsem vám vyprávěl, je ozebračili, abyste vy mohl ukázat štědrost svého šlechetného srdce.“

Setník pospíchal, aby se objal s bratrem; sudí si jej z určité vzdálenosti prohlédl, držel jej za ramena a poznal jej, objal ho se slzami štěstí v očích; většina přítomných se nezdržela a plakala s ním. Jak se bratři vítali, jaké city si projevili, nelze si ani pomyslet, natož vypsat. Stručně si vyprávěli své osudy, dokazovali si svou bratrskou lásku, hned sudí objímal Zoraidu, nabízel jí svůj majetek, hned zase žádal svou dceru, aby ji objala, hned všichni plakali nad krásnou křesťankou a nejkrásnější Maurkou. Don Quijote pozoroval mlčky ty podivné události, přičítal je k myšlenkám svého potulného rytířství.

Smluvili se, že Zoraida a setník odjedou s bratrem do Sevilly zpravit otce o svém návratu, aby mohl být přítomen svatbě i křtu Zoraidinu, poněvadž sudí nemohl upustit od své cesty, neboť měl zprávu, že za měsíc vypluje lodstvo ze Sevilly do Nového Španělska, a mrzelo by jej, kdyby je promeškal. Vůbec všichni byli spokojeni a rozradostněni šťastným zakončením otroctví; a poněvadž byla téměř půlnoc, rozhodli se, že půjdou pro zbytek noci na lože.

Don Quijote prohlásil, že bude hlídat hrad, aby jej nenapadl žádný obr nebo potulný darebák, dychtivý uloupit poklad krásy, nalézající se na hradě. Všichni, kdo ho znali, mu děkovali a vyprávěli sudímu o divném bláznovství dona Quijota, což jej velice pobavilo. Jenom Sancho byl rozzloben, že jdou spát tak pozdě, ale lehl si pohodlněji než ostatní, ulehnil na postroj svého ušáka, který jej brzo potrestal, jak se brzy dovíme.

Když dámy odešly do své komory a ostatní ulehli porůznu, vyšel don Quijote z hospody na stráž, jak prohlásil. Před svítáním zaslechl dány

hlas tak zvučný a příjemný, že pozorně poslouchaly, hlavně Dorotea, ležící vedle dcery sudího, doni Clary de Viedma, poněvadž nespala. Žádná z nich nevěděla, kdo zpívá tak krásně bez doprovodu hudebního nástroje. Chvílemi myslily, že se zpěv ozývá ze dvora, chvílemi ze stáje; tu přistoupil Cardenio ke dveřím světnice a pravil:

„Kdo nespí, at' poslouchá zpěv mezkaře, který je opravdu čarowný.“

„Slyšíme jej, pane,“ odpověděla Dorotea; Cardenio odešel a Dorotea pozorně vyslechla tuto píseň:

KAPITOLA XLIII.

o roztomilém příběhu mezkaře a jiných divných událostech, které se v hospodě zběhly.

*Já jsem námořníkem lásky,
na propasti oceánu
jejího se nyní plavím
bez naděje na přístav.*

*Pluji v dálku
za hvězdičkou,
jež mi z nebe pokyvuje,
krásnější a zářivější
nežli spatřil Palinurus.*

*Kam mě vede, toho nevím,
v bezradnosti tedy pluji,
duše moje sleduje ji
plna strachu a zas štěstí.*

*Nepřístupná odmítavost,
cudnost přesmíru
přehnaná,
tot' jsou mraky, jež ji kryjí,
když ji nejvíc volá touha.*

*Jasná, zářivá hvězdičko,
ohřej mě svým čistým světlem!
Jakmile mi v mraku zajdeš,
smrti mé chvíle uhodí.*

Zpěvák umlkl a tu Dorotea usoudila, že by i Clara měla slyšet ten krásný hlas; i pohnula jí, a když budila ji, pravila:

„Odpust' mi, dítě, že tě budím, ale chci, abys slyšela nejkrásnější hlas, jaký jsi dosud kdy zaslechla.“ Clara se probudila a zpočátku v rozespalosti nerozuměla, co jí Dorotea říká; když jí to opakovala, zpozorněla; jakmile uslyšela dva verše, které zpěvák dále zazpíval, přepadl ji takový strach, jako by onemocněla nebezpečnou horečkou; objala vroucně Doroteu a pravila jí:

„Ach, drahá paní, proč jste mě probudila? Byla bych nyní nejšťastnější, kdybych nevnímala zrakem ani sluchem, abych toho neštastného pěvce neviděla a neslyšela.“

„Co to říkáš, dítě? Vždyť to prý zpívá mezkař.“

„Ne, je to majitel několika vesnic,“ zvolala Clara, „a je pánum mé duše, jež mu nikdy nebude odňata, neopustí-li ji sám.“

Dorotea byla udivena vroucími slovy dívčinými a myslela, že předstihují její rozum a její mládí; proto jí pravila:

„Nerozumím vám, slečno Claro; řekněte mi rozumně, co znamenají vaše slova o duši, vesnicích a pěvci, jehož zpěv vás tak rozrušil! Ale nyní mlčte, poněvadž se nechci tišením vašeho leknutí připravit o potěšení slyšet zpěváka; začíná zpívat nové verše novou notou.“

„Ano,“ řekla Clara, aby ho neslyšela, zakryla si uši rukama, což Dorotea nechápala; naslouchala bedlivě zpěvu, slyšela, že zpívá toto:

*Přesladká naděje moje,
jež se běreš trním, hložinami,
nevzdávej se ještě boje
v cestě, již jsme vyvolili sami.
Do očí pohlédni smrti,
jež nám marně hrozí, že nás zdrtí.*

*Bázlivce marna naděje,
na čest, vítězství, úspěch neb slávu,
osud toužení rozvéje*

*tomu, kdo pevně nestaví hlavu
neštěstí, kdo z lásky k míru
v sílu svých schopností ztratil víru.*

*Láska prodává vždy draho
svoje štěstí; věc to zcela známá.
Neboť v světě není blaho
větší nad to, které ona dává.
Tot' věru častý lidský hřích:
cenu vidět jen ve věcech drahých.*

*Lásky snaha neustává,
až se v možnost nemožno promění,
byť často sudba neblahá
v odpor lásce kladla své umění.
Takovou mám víru v sebe,
že si brzo snesu modré z nebe.*

Hlas zmlkl a Clara zase plakala. To probudilo Doroteinu zvědavost dovědět se příčinu jejího žalostného pláče a toho něžného zpěvu; i tázala se jí znovu, co chtěla předtím říci. Clara ze strachu, aby ji neslyšela Luscinda, přitiskla se k Dorotei a tiše blízko jejího ucha, že ji druhá neslyšela, vyprávěla:

„Ten zpěvák, paní moje, je synem šlechtice z království aragonského, pána dvou vesnic; bydlel naproti domu mého otce v hlavním městě, a ač byly v oknech v zimě plátěné záclony a v létě žaluzie, přece mě ten šlechtic, který tam studoval, spatřil, nevím opravdu, zda v kostele nebo jinde; nakonec se do mne zamíloval a dával mi to najevo z oken svého domu posunky a četnými slzami, že jsem mu musela uvěřit a že jsem jej začala milovat, nevěděla jsem dobře, co ode mne žádá. Mimo jiné po hyby kladl jednu ruku do druhé naznačoval mi, že se se mnou ožení; byla bych tomu bývala ráda, ale neměla jsem matky a nikoho, komu bych se svěřila, a proto jsem nic v jeho prospěch nepodnikala; když

otec odešel a jeho rovněž, nadzvedla jsem záclonu nebo okenici a ukázala se mu celá a tu se radoval a počínal si jako blázen.

Zatím jsme se připravovali k odjezdu; on se o tom také dověděl, ale ne ode mne, poněvadž jsem s ním nikdy nemluvila. Onemocněl, asi z lítosti, a tak jsem se s ním nemohla ani pohledem rozloučit; ale za dva dny jsem jej spatřila u vrat hospody, odtud asi na den cesty vzdálené, přestrojeného za mezkaře; kdybych si jej nebyla tak dobře do srdce vtiskla, nepoznala bych ho. Byla jsem překvapena a rozradostněna; pohlížel na mne, aby to otec nevěděl, neboť se před ním skrývá při setkání na cestách a v zájezdních hospodách a poněvadž vím, kdo to je a že se z lásky ke mně vydává tolika námahám a únavě pěší cesty, trápím se k smrti a kam vstoupím nohou, obracím oči.

Nevím, proč přichází a jak mohl uniknout svému otci, který jej má velice rád, poněvadž nemá dědice a poněvadž je toho hoden, jak Vaše Milost uvidí. A ještě dodávám, že všechny ty písň sám složil, neboť jak jsem zaslechla, je to nadaný student i básník. Jakmile jej uvidím nebo uslyším, děsim se a třesu, že jej otec pozná a uhodne naši lásku. Nemluvila jsem s ním nikdy, ale miluji jej tak, že nebudu moci bez něho žít. Více, paní, nevím o pěvci, který vás tak upoutal; z jeho hlasu poznáte, že není mezkař, jak vy říkáte, ale pán lidí a vesnic, jak já tvrdím.“

„Nemluvte už, doňo Claro,“ pravila Dorotea a zlíbalu ji, „počkáme, až nastane den, neboť věřím v Boha, že přispějí šťastnému zakončení vaší příhody, která měla tak čestný počátek.“

„Ach, paní,“ pravila doňa Clara, „jak mohu věřit ve šťastný konec, když jeho otec je tak vznešený a bohatý, že podle jeho úsudku asi nemohu být ani služkou jeho syna, natož ženou? A abych se provdala bez požehnání otcova, to neučiním za nic na světě; chci pouze, aby se ten mladík vrátil a nemyslel na mne; a snad se mi uleví na té dlouhé cestě, kterou nyní konáme, ač vím, že tento lék mi málo pomůže. Nevím, přičiněním jakého d'ábla se stalo, že ve mně vznikla láska, kterou k němu chovám, neboť jsem mladá a on je mladý a domnívám se, že i on je asi v mé věku; a mně bude šestnáct let až o příštím sv. Michalu, jak tvrdí otec.“

Dorotea se musela usmát dětským řečem doni Clary a pravila jí:
„Spěme ještě, panenko, po zbytek noci a až nastane den, zařídíme to,
a nepodaří-li se mi to, nejsou k ničemu mé ruce.“

Potom zmlkly a v celé hospodě zavládlo hrobové ticho; pouze dcera hospodského a služka Maritornes bděly, že don Quijote, hlídající hospodu koňmo vyzbrojen, je blázen, rozhodly se, že si z něho ztropí šašky nebo se aspoň pobaví jeho bláznivými řečmi. V hospodě nebylo okna do polí, pouze vikýř ve stodole, kterým se podávala sláma. Tímto vikýřem se obě poloslečny dívaly a spatřily dona Quijota na koni, opírajícího se o píku a vzduchajícího žalostně, jako by chtěl duši vypustit; zaslechly také, že říká jemně, vážně a toužebně:

„Ó paní moje, Dulcineo z Tobosa, výkvěte vší krásy, vrchole moudrosti, klenotnice roztomilosti, chráme počestnosti a vyvrcholení všeho, co je na světě dokonalé, čestné a drahé, co dělá nyní Tvoje Milost? Zda nemyslíš na svého rytíře, který podstupuje dobrovolně tolik nebezpečí, aby tobě sloužil? Ó, zprav mě o ní, ty krásné trojlící světlo nebeské; snad závidíš krásu její lící, když díváš se nyní na ni, jak se prochází komnatami krásného paláce nebo na balkoně přemýšlí, jak by ulevila mému trápení, aniž by uškodila své cti a vznešenosti, jaký ráj by připravila mému peklu, jaký klid mému rozrušení, vůbec, jaký život mé smrti a jakou odměnu mým činům. A ty, slunce, které už asi zapřaháš své koně, aby ses za svítání podívalo na moji velitelku, prosím tě, pozdravuj ji ode mne, ale varuj se při setkání políbit ji na čelo, neboť bych na tebe více žárlil než ty na lehkonohou nevděčnici, pro niž jsi prolilo tolik potu, když jsi se hnalo rovinami thessalskými nebo pobřezím Penea – nevím už, kudy jsi tenkrát uhánělo žárlivé a zamilováné.“

Tak naříkal don Quijote, když na něho zavolala dcera hospodského a řekla:

„Pane, rač sem Vaše Milost přistoupit.“

Na tento pokyn se don Quijote obrátil a uviděl v měsíčním světle, že jej volají z vikýře; on ovšem myslel, že je to okno s pozlacenou mříží jako v nádherném paláci, za který tu hospodu považoval; a ihned jej v bláznivé mysli napadlo, že i dnes krásná slečna, dcera paní hradu,

stižena láskou opět prosí o jeho přízeň; a nechtěl být nezdvořilý a nevděčný, popojel k vikýři, a když spatřil obě dívky, pravil:

„Lituji vás, paní sličná, ale vaše láska nemůže být opětována, jak by toho vaše vznešenosť a cena vyžadovala; nedávejte proto vinu mně, ubohému potulnému rytíři, jemuž láska nedovoluje, aby miloval jinou kromě té, kterou při prvním spatření učinil paní svého srdce. Odpusťte mi, urozená paní, vrat'te se do své ložnice a nenuťte mne, projevujíc mi svou lásku, abych byl nevděčný; a potřebujete-li něco jiného, v čem bych vám mohl pomoci – vyjímaje lásku vzájemnou – jen mi o tom povězte a přísahám vám při nepřítomné drahé soupeřce, že vám to ihned obstarám, i kdybyste si přála dostat kadeř vlasů Medúsiných, které jsou ze samých zmijí, nebo paprsky sluneční, zachycené v láhvi.“

„Ničeho podobného nepotřebuje moje paní, pane rytíři,“ pravila Maritornes.

„Nuže tedy, co si přeje vaše paní, moudrá komorná?“ tázal se don Quijote.

„Pouze jednu z vašich krásných rukou,“ odpověděla Maritornes, „aby mohla ulehčit své velké touze, která ji přivedla k vikýři, kde vydává v nebezpečí svoji čest, neboť kdyby ji zahledl otec, uřízl by jí nanejmíň ucho.“

„To by se mýlil,“ zvolal don Quijote, „at' je na pozoru, nechce-li skončit nejhůře ze všech otců na světě, poněvadž se dotkl rukou krásného těla své zamilované dcery.“

Maritornes viděla, že jim don Quijote podá zcela určitě ruku, a přemýšlela, co by měla provést, rozhodla se sejít a přinést ohlávku Sanchova osla ze stáje; v okamžiku, kdy se rychle vrátila do vikýře, se don Quijote postavil v sedle, aby dosáhl do zamířzovaného okna, kde myslil, že stojí zamilovaná slečna; podával jí ruku a řekl:

„Uchopte se této ruky, paní, vlastně toho kata všech darebáků pod sluncem; uchopte se té ruky, které se nedotkla dosud ruka ženy, ani té, jíž náleží celé mé tělo. Nepodávám vám ji, abyste ji políbila, ale abyste viděla, jak jsou mohutně spleteny její šlachy, jaké jsou její svaly a široké žíly; z toho poznáte, jak je pevné rámě, které má takovou ruku.“

„Uvidíme to hned,“ zvolala Mariternes, udělala z ohlávky smyčku, navlékla mu ji v zápěstí, sešla od vikýře a přivázala druhý konec pevně na závoru u stodoly. Don Quijote ucítil silný provaz a řekl:

„Myslím, že Vaše Milost moji ruku hřebelcuje, ne hladí; nejednejte s ní tak zle, neboť není vinna zármutkem, který vám působí moje vůle; není správné, že celý svůj hněv chcete si vylít na údu tak malém; pamatujte si, že kdo miluje, ten se nemstí.“

Ale tato slova nikdo neslyšel, neboť obě dívky se smíchem odešly a nechaly jej přivázaného a neschopného se vyprostit.

Don Quijote stál tedy na hřbetě Rocinanta, ruku měl celou ve vikýři a zápěstí měl přivázáné k závoře u dveří; obával se, že pohně-li sebou Rocinante, zůstane viset za ruku; proto se ani nepohnul, ač ovšem by to bylo možné, že Rocinante trpělivě, bez hnutí bude stát celý věk. Když don Quijote nakonec zpozoroval, že je přivázáný a dámy že už zmizely, myslil, že zde působí opět čáry jako minule, kdy ho v tom zakletém zámku ztloukl jeden v mezkaře obrácený Maur; proklínal v duchu svou lehkovážnost, že zase vstoupil do hradu, kde již jednou tak špatně dopadl, ač podobný neúspěch byl vždycky potulnému rytíři pokynem, aby se podruhé o dobrodružství nepokoušel, že je vyhrazeno jiným.

Přece se pokoušel odvázat se, trhal rukou, ale marně. Ovšem škubal provazem opatrně, aby se Rocinante nepohnul. Do sedla také nemohl usednout, leda by si vymkl ruku. Hned toužil po meči Amadisovu, na který kouzla nepůsobila, hned naříkal nad svým osudem, hned přeháňel a přemítal, jaké je prázdroj ve světě po dobu, kdy bude začarován, neboť pevně věřil, že je začarován; vzpomínal také na svoji drahou Dulcineu z Tobosa, volal svého hodného zbrojnoše Sancha Panzu, který spal jako poleno natažený na postroji ušáka, nevzpomněl by si ani na svou rodnou matku; vzýval mudrce Lirgandea a Alquifa, prosil o pomoc svoji dobrou přítelkyni Urgandu.

Posléze nastalo jitro a don Quijote, zoufalý a bezradný, řval jako býk, byl přesvědčen, že mu nikdo nikdy nepomůže v tom strašném postavení; jeho jistotu o začarování potvrzoval také Rocinante, který nehnuteль stál; byl přesvědčen, že takto nebudou jíst ani pít ani spát a že budou

zakletí až do té doby, kdy zlý div hvězd pomine nebo kdy je nějaký moudřejší čaroděj zprostí kouzel. Ale ve svých domněnkách se značně zklamal, neboť k ránu přijeli k hospodě čtyři muži pěkně vystrojení a ozbrojení puškami na hlavicích sedel. Zabušili hlučně na vrata hospody, dosud zavřená, a když je don Quijote, který stál dosud na stráži, spatřil, zvolal hlasitě a chlubně:

„Rytíři, zbrojnoši, nebo kdo jste, nebuňte na vrata tohoto hradu, neboť není neznámo, že v této době obyvatelé ještě spí; a není zvykem otvírat tvrze před úplným východem slunce. Ustupte stranou a počkejte, až se rozední, a potom uvidíme, otevřeme-li vám nebo ne.“

„Jaký je tohle u všech čertů hrad,“ zvolal jeden z nich, „že máme dělat takové ceremonie? Jste-li hostinský, otevřete nám; jsme pocestní, chceme pouze nakrmit koně a jet dále, neboť spěcháme.“

„Pokládáte mě, pánové, za hostinského?“ tázal se don Quijote.

„Nevím, za co vás pokládat,“ odpověděl druhý, „ale říkáte nesmysly a jmenujete hradem tuto hospodu.“

„Je to hrad,“ řekl don Quijote, „největší z celé této provincie, a uvnitř žijí lidé, kteří měli v rukou žezlo a na hlavě korunu.“

„Lepší by to bylo obráceně,“ poznamenal cestující; „žezlem přes hlavu a korunu v ruce; patrně přenocuje v hostinci nějaká společnost herců s korunami a žezly, o nichž mluvíte, ale pochybuji, že by v takové malé a tiché hospodě, jako je tato, přenocovali lidé hodní koruny a žezla.“

„Nevyznáte se příliš ve světě,“ poznamenal don Quijote, „když nevíte o příhodách potulného rytířstva.“

Ostatní, kteří přijeli s tazatelem, nudil rozhovor s donem Quijotem, i zabušili zuřivě na vrata; hostinský se probudil i ostatní a šel se podívat, kdo přichází. V tom okamžiku ucítil jeden z koní, na nichž přijeli ti čtyři jezdci, Rocinanta, klopícího smutně a odevzdaně uši a nehýbajícího se pod svým natahovaným pánum; a poněvadž byl přece živý, ač se zdál být ze dřeva, pohnul sebou a obrátil se po čichu; jakmile sebou trhl, ujely donu Quijotu nohy a sklouzly mu ze sedla, že by byl sletěl na zem, kdyby nebyl přivázáný za ruku; to jej tolik bolelo, že

myslel, že mu bud' usekávají ruku, nebo vytrhávají rámě; nohy se mu téměř dotýkaly země, a to mu jen škodilo, protože když viděl, jak k ní má blízko, snažil se dosáhnout na ni a natahoval se, jak jen mohl: po-dobal se člověku napjatému na skřipec, který jen zvětšuje sám svou bolest námahou, s níž se natahuje, mylně doufaje, že, natáhne-li se ještě trochu, dosáhne země.

KAPITOLA XLIV.

o dalších neslychaných příhodách v hospodě.

Vskutku don Quijote tak naříkal, že poděšený hostinský, jakmile otevřel vrata, spěchal se s novými hosty podívat, kdo to ječí. Křikem dona Quijota vzbudila se také Maritornes a pochopila, co se stalo, běžela do stodoly a odvázala tajně ohlávku, na níž don Quijote visel; rytíř před očima hospodského, který přispěchal, a cestujících spadl na zem; všichni se ho ptali, proč naříká. Mlčky vstal, vyprostil se z provazu, vseďl na Rocinanta, zdvihl štít a píku a odjel kus do polí; potom se cvalem vrátil a volal:

„Kdo by tvrdil, že jsem byl po právu začarován, tomu říkám, že lže, a vyzývám jej na souboj, svolí-li tomu moje paní, princezna Micomicona!“

Přítomní byli překvapeni slovy dona Quijota, ale hostinský jim oznámil, kdo je to don Quijote, a at' si toho nevšímají, že je blázen. Otázali se hostinského, není-li v hospodě mladík asi patnáctiletý, převlečený za mezkaře; a popsali úplně nápadníka doni Clary. Hostinský řekl, že je v hospodě mnoho lidí a že neví, je-li tam ten, kterého hledají; ale jeden z nich zahlédl kočár sudího a zvolal:

„Je zde určitě, nebot' to je kočár, který on stále provází; jeden z vás zůstane u vrat a druzí půjdou hledat; nejlépe by bylo, aby někdo objížděl kolem hostince, aby nám přes zed' neuprchl.“

„Ano, uděláme to,“ odpověděl druhý; dva vstoupili dovnitř, jeden zůstal u vrat a druhý jezdil okolo hospody. Hostinský si toho všeho všiml a nechápal, proč tolik bedlivosti, ale domyslel si, že asi hledají onoho mladíka, na něhož se vyptávali.

Bыло již ráno, a všichni byli již vzhůru křikem dona Quijota, i doňa Clara a Dorotea, které té noci špatně spaly, jedna rozčilením, že je její milenec tak blízko, a druhá nedočkavostí, aby jej uviděla.

Don Quijote pozoroval, že si ho nikdo ze čtyř nevšímá a že ho nechávají bez odpovědi, zuřil vzteky a zlostí; kdyby slyšel, že podle před-

pisů rytířstva může potulný rytíř podniknout nové dobrodružství, když se zavázal, že jiného nepodnikne, dokud nedokončil započaté, byl by se pustil do všech a donutil je k odpovědi; ale poněvadž uznával, že se nehodí a nesluší, aby počal nové dobrodružství dříve, než přivede Micomiconu do jejího království, mlčel a stál, čekal, jak skončí horlivost nových příchozích.

Jeden z nich našel mladíka, spícího bezstarostně vedle nějakého mezkaře a netušícího, že jej hledají a ještě méně, že jej naleznou. Muž jej probudil a pravil:

„Skutečně, pane, moc hezky se hodí tento šat k takovému pánu, jako jste vy, a dobré se shoduje láska, s níž vás vaše matka vychovala, s lůžkem, na kterém spíte.“

Mladík si promnul rozespalé oči, rozhlédl se a poznal hned sluha svého otce, polekal se, že nemohl vyrazit chvíli ani slova; sluha pokračoval:

„Nyní se musíte, pane done Luisi, trpělivě vrátit domů, nepřeje-li si Vaše Milost, aby váš otec a můj velitel to splatil životem, poněvadž nic jiného nelze očekávat od zármutku, který mu svou nepřítomností působí.“

„Ale jak to přijde,“ tázal se don Luis, „že otec ví, kam jsem odešel a v jakém přestrojení?“

„Nějaký student,“ odpověděl sluha, „kterému jste se svěřil, vás vyzradil, litoval otce zoufalého z vašeho útěku. Můj pán nás poslal, čtyři sluhy, abychom vásalezli; jsme zde a k vašim službám a nevíte ani, jak jsme rádi, že vás můžeme přinést zpět na oči milujícímu otci.“

„Jen budu-li chtít já nebo dovolí-li nebe,“ poznamenal don Luis.

„Co jiného byste mohl chtít a co jiného nebe, než se vrátit domů; jiného nic nezbývá.“

Jejich rozhovor vyslechl mezkař, spící vedle dona Luise; vstal a odešel povědět donu Fernandovi, Cardeniovi a ostatním, už oblečeným, co zaslechl: že muž nazývá mladíka donem a prosí jej, aby se vrátil domů, a že hoch odmítá. Všichni byli zvědaví, a protože poznali jeho

krásný hlas, toužili zvědět, kdo to je, a pomoci mu, kdyby mu chtěli činit násilí. Odešli tam, kde se dosud hádal se svým sluhou.

Vtom vyšla Dorotea z ložnice a za ní ustrašená doňa Clara; Dorotea vzala Cardenia stranou a vyprávěla mu krátce historii Clary a zpěváka; a on jí pověděl, že jej právě přišli hledat sluhové jeho otce; jeho zprávu, ač tiše pronesenou, zaslechla doňa Clara a dojetím by byla klesla k zemi, kdyby ji Dorotea nezachytily. Cardenio žádal Doroteu, aby se vrátily do ložnice, že se pokusí to spravit; poslechl ho.

Již všichni čtyři sluhové obklopili v hospodě dona Luise a naléhali na něho, aby se okamžitě vrátil k otci. Řekl jim, že to neudělá, až skončí svoji záležitost, při níž běží o jeho život, čest i duši. Sluhové mu více domlouvali a prohlásili pak, že jej odvedou násilím a bez něho že se nehnou.

„To neučiníte,“ odvětil don Luis, „leda byste odvezli mou mrtvolu; ostatně, ať mě jakkoliv odvedete, zanechám tu, co je vším mým životem.“

Mezitím k nim přišli Cardenio, don Fernando, jeho druži, sudí, farář, holič a don Quijote, který se rozhodl, že nebude už stát na stráži.

Cardenio, který znal historii mladíkovu, tázal se sluhů, proč chtejí mladíka odvést násilím.

„Poněvadž chceme jeho otci vrátit život,“ řekl jeden z nich, „o který jej útek tohoto pána téměř oloupil.“

Don Luis na to řekl:

„Zde není místa, aby se mluvilo o mých záležitostech; jsem volný a vrátím se, kdy budu já chtít, a nikdo z vás mě nesmí nutit.“

„Přinutí vás k tomu samotný váš rozum,“ odvětil sluha, „a když ne, my sami mu pomůžeme, abychom dostáli své povinnosti, pro niž jsme přišli.“

„A jaký je důvod celé této záležitosti?“ tázal se sudí.

Sluha, který jej poznal, poněvadž byli sousedy, řekl:

„Což nepoznáváte, Milosti pane sudí, tohoto pána? Je to syn vašeho souseda, který uprchl z domova v tomto nedůstojném přestrojení, jež vidíte.“

Sudí jej poznal, objal ho a pravil:

„Jaképak dětinství nebo důvody vás přiměly, pane done Luisi, abyste utekl takto z tomu v tomto vás nedůstojném obleku?“

Hochovy oči se naplnily slzami, že nemohl odpovědět; sudí žádal sluhy, aby se mírnili, že vše zařídí; uchopil dona Luise za ruku, odvedl jej stranou a tázal se ho, jaký měl důvod k útěku.

Zatímco se vyptával, strhl se u vrat hospody velký křik; dva hosté, kteří tu nocovali, totiž použili všeobecného dotazování po úmyslech těch čtyř sluhů a chtěli upláchnout bez zaplacení, ale hospodský, který si více všímal věcí svých než cizích, zastavil je u vrat a chtěl, aby mu zaplatili; při tom jím vytýkal jejich podvod takovým způsobem, že je přinutil, aby použili pěstí tak, aby byl přinucen volat o pomoc. Hospodská a její dcera nenašly nikoho, kdo by měl právě volné ruce a mohl pomoci, leč rytíře, a proto dcera hospodského požádala dona Quijota slovy:

„Milostivý pane rytíři, pro odvahu, kterou vám Pánbůh dal, pomezte mému ubohému otci, který je dvěma ničemy napaden a bit jako žito.“

Don Quijote jí řekl zvolna a klidně:

„Krásná slečno, nemohu vyhovět vaší prosbě, poněvadž musím dokončit nejprve započaté dobrodružství, na které jsem dal své čestné slovo. Ale mohu vám toto poradit: běžte a povzbuďte svého otce, aby se držel co nejlépe v tom zápase a nedal se porazit, já zatím požádám princeznu Micomiconu o dovolení, abych mu mohl pomoci; a dosáhnu-li toho svolení, bud'te si jistá, že mu pomohu.“

„Pro hříchy moje!“ zvolala Maritornes. „Než to všechno uděláte, bude můj pán už nebožtíkem.“

„Nechte mne jít pro povolení, slečno,“ odpověděl don Quijote, „nebot' jakmile povolení dosáhnu, málo bude záležet, bude-li nebožtíkem či ne; vzkříším vašeho pána navzdory celému světu nebo se pomstím na těch, kteří jej poslali na onen svět, tak, že vám to bude dosti velkým zadostiučiněním.“

Pak poklekl před Doroteu, žádal ji slovy rytířskými a potulnými, aby mu Její Výsost laskavě dovolila pomoci kastelánu tohoto hradu

v těžkém zápase. Princezna laskavě svolila, on zvedl štít, uchopil meč a spěchal k vratům hospody, kde ti dva hosté ještě bili hostinského; ale když se k nim přiblížil, zarazil se, ač jej Maritornes a hostinská prosily, aby pomohl jejich pánu.

„S čeledí nemohu zápasit,“ vysvětloval jim don Quijote, „ale jděte pro mého zbrojnoše Sancha, neboť toto je obrana a pomsta pro něho.“

To jím říkal u vrat hospody, a zrovna vedle pršely na útraty hospodského kopance a štulce a ani jeden nešel vedle. Maritornes, hostinská a její dcera byly zlostí bez sebe, když viděly, že don Quijote stojí nečinně a jejich manžel, pán a otec že se pod ranami prohýbá.

Ale zanechme jej, však mu někdo pomůže, a jestliže ne, musí ten, kdo si troufá na víc, než mu síly stačí, trpět a mlčet, a vratíme se padesát kroků k donu Luisovi, kterého jsme zanechali stát stranou, kde se ho sudí vyptával, proč odešel pěšky a přestrojen tak nepěkně. Nato jej mladík uchopil pevně za ruku, jako by mu chtěl říci, že má nesmírnou bolest, a se slzami v očích mu řekl:

„Pane, nemohu vám říci nic jiného, než že od toho okamžiku, kdy se naše rodiny řízením božím staly sousedy a když jsem spatřil milovanou doňu Claru, vaši dceru a svoji velitelku, že od té chvíle jsem se stal jejím otrokem; a nezabráníte-li tomu vy, můj pravý otče a pane, ožením se s ní ještě dnes. Pro ni jsem odešel z otcovského domu, pro ni jsem se přestrojil do tohoto šatu, abych za ní šel kamkoli, jako šipka jde za cílem a jako se námořník řídí severní hvězdou. Ona nemá tušení o mé touze, než jen co asi poznala při několikerém spatření mých slz. Pane, znáte mé rodiče, jejich bohatství a urozenost, a víte, že jsem jejich dědicem; myslíte-li, že to stačí, abyste mě učinil šťastným, přijměte mě ihned za syna; a kdyby můj otec, maje jiné plány, nesouhlásil s tímto štěstím, které jsem nalezl, čas silnější lidské vůle mění a převrací všechny věci.“

Po těchto slovech zamilovaný mladík umlkl; sudí byl překvapený, zmatený a zaražený nejen obratností, se kterou mu don Luis odkryl své plány, ale i vlastními rozpaky, které mu způsobila tak náhlá a neočekávaná záležitost; i řekl mu pouze, aby se nejprve uklidnil a zdržel své sluhy o den, že si zatím celou příhodu řádně a ku prospěchu všech

promyslí. Don Luis mu přes jeho zdráhání políbil ruce a zkropil je slzami; ty by obměkčily i mramorové srdce, natož soudcovo; soudce moudře přemýšlel o výhodném sňatku své dcery, ale chtěl dát své požehnání jenom se souhlasem otce dona Luise, o němž věděl, že má se synem velké plány.

Mezitím se hosté s hospodským domluvili na domluvy dona Quijota spíš než na hrozby a zaplatili za nocleh; sluhové dona Luise očekávali rozhodnutí svého pána; ale d'ábel, který nikdy nespí, způsobil, že v tom okamžiku vstoupil do hospody holič, jemuž don Quijote vzal helmu Mambrinovu a Sancho oslí postroj, který vyměnil za svůj. Holič zrovna vedl svého osla do stáje a spatřil Sancha Panzu, jak opravuje sedlo; jakmile jej pozoroval, ihned se do něho pustil:

„Hola, pane zloději, už jsem vás dopadl, hned mi vraťte moji mísu, sedlo a celý postroj, který jste mi ukradl!“

Sancho překvapený jeho náhlým útokem a uražený nadávkami uchopil sedlo do jedné ruky a druhou dal jednu holiči, že měl plná ústa krve; ale holič držel sedlo pevně a začal naříkat, že se všichni hosté sběhli, a křičel:

„Pojďte mi na pomoc, jménem krále a spravedlnosti, tomu vraholi z lesa nestačí, že mne okradl, a chce mne i zabít.“

„Lžeš,“ odpověděl Sancho, „nejsem vrahem, neboť můj pán don Quijote získal tuto kořist v poctivém zápase.“

Don Quijote, který byl rvačce už přítomen, s radostí pozoroval odvážné napadení a obranu svého zbrojnoše; od té chvíle jej považoval za statečného muže a rozhodl se, že jej povýší při nejbližší příležitosti na rytíře; soudil, že bude ozdobou rytířskou.

Mimo jiné řekl holič při rvačce toto:

„Pánové, na mou čest, toto je moje sedlo, znám je, jako bych je zrodil, a tuhle ve stáji je můj osel, který dokáže, že nelžu; zkuste mu je, a nepadne-li jako ulité, at' platím za ničemu; ukradli mi nejenom sedlo, ale týž den i holičskou mísu z mosazi, dosud neupotřebenou, která by stála dukát.“

Tu don Quijote odpověděl, protože nemohl se zdržet; skočil mezi ně, roztrhl je, hodil sedlo na zem, aby je každý, dokud nebude vše vysvětleno, viděl, a pravil:

„Ať vidí Vaše Milosti jasně omyl, na němž je tento dobrý zbrojnoš, který nazývá holičskou míšou to, co bylo, je a bude helmou Mambrinovou; získal jsem ji v poctivém zápase způsobem přijatelným a čestným; co se týče soumarského sedla, po tom mi nic není, mohu pouze říci, že můj zbrojnoš Sancho mě prosil, aby si směl vzít postroj koně toho přemoženého zbabělce a vystrojit jím svého, a dovolil jsem mu to; že se koňský postroj přeměnil v soumarské sedlo, si nedovedu vůbec vysvětlit, ale vím, že podobné změny se v rytířských dobrodružstvích často udály; na důkaz toho pospěš, Sancho, můj synu, a přines helmu, o níž tento dobrý muž tvrdí, že je holičskou míšou.“

„Prokristapána,“ zval Sancho, „nemáte-li jiný důkaz na svou obhajbu než tento, potom je stejně určitě Mambrinova helma holičskou míšou jako postroj soumarským sedlem.“

„Udělej, co jsem ti nařídil,“ odvětil don Quijote, „snad zde na hradě není všechno začarováno.“

Sancho přinesl holičskou míšu; don Quijote ji uchopil a pravil:

„Podívejte se, Vaše Milosti, jak drze tento zbrojnoš lže, když tvrdí, že je toto holičská mísa; zapřísahám se při řádu rytířském, jehož jsem členem, že je to táž helma, kterou jsem mu odňal, a že se vůbec nezměnila.“

„To je jistotná pravda,“ poznamenal Sancho, „neboť od té chvíle, co ji můj pán odňal, až do dneška byl s ní pouze v jediném zápase, kdy osvobodil ty nešťastné trestance; a kdyby neměl tuto mísohelmu, byl by špatně pochodil, neboť kamení tehdy lítalo, jen pršelo.“

KAPITOLA XLV.

*o pochybách týkajících se Mambrinovy helmy a soumarského sedla;
vypravují se také jiné příběhy pravdivě, jak se udály.*

„Co říká Vaše Milost, pánové,“ pravil holič, „řečem těchto poctivců, když i na tom trvají, že je tato mísa helmou?“

„A kdo by tvrdil opak,“ zvolal don Quijote, „dokáži mu, že lže, je-li rytířem, a je-li zbrojnošem, lže ještě více.“

Náš holič, který byl této přítomen, věděl o pomatenosti dona Quijota, a chtěje zvětšit jeho bláznavost a ztropit si další žert k pobavení přítomných, řekl druhému holiči:

„Pane holiči, vězte, že mám stejné povolání, mám již dvacet let výuční list a znám všechny přístroje holičské; mimoto jsem byl za mladých let vojákem a znám helmu, sišák, helmici s hledím a jiné vojenské věci; a tvrdím – leda by to někdo znal lépe – že ta věc, kterou drží tento pán v ruce, nejen není holičskou míšou, ale je toho daleka jako barva bílá barvy černé a pravda lži; říkám, že je to skutečně helma, ale neúplná.“

„Zajisté, že ne,“ odvětil don Quijote, „poněvadž jí chybí spodek.“

„Pravda,“ potvrdil farář, který poznal, co jeho přítel holič zamýšlil, a totéž tvrdil Cardenio. Don Fernando a jeho soudruzi přisvědčili a také sudí by se přidal k tomuto vtipu, ale záležitosti vážnější, totiž dona Luisa, jej úplně zaujaly.

„Bůh mi pomoz!“ vzdychl si zklamaný holič. „Což je vůbec možné, aby tolik rozumných lidí tvrdilo, že holičská mísa je helmou? Podobnému případu by se podivila celá univerzita, i kdyby byla sebeučenější. Tedy, když je má mísa helmou, to bude soumarské sedlo postrojem, jak tvrdí tento pán.“

„Myslím, že to je soumarské sedlo,“ pravil don Quijote, „ale opakuji, že se do toho nemíchám.“

„Zdali je to skutečně sedlo nebo postroj, může nejlépe říci pan don Quijote, který předčí v záležitostech rytířských nad všechny tyto rytíře.“

„Pro Boha, milí pánové,“ odpověděl don Quijote, „v tomto hradě mě potkalo tolik zvláštních příhod, že si neodvažuji odpovědět na vaši otázku, neboť myslím, že je zde vše zakleté. Poprvé mne tu soužil zakletý Maur, jehož druhové neudělali Sanchovi nic dobrého; dnes v noci jsem visel dvě hodiny za ruku a neznal příčinu svého neštěstí. Abych nyní rozhodoval v tomto zmatku, nemohu, bylo by to příliš odvážné; na otázku, je-li to holičská mísa, nebo helma, jsem odpověděl, ale rozhodnutí o sedle, nebo postroji ponechávám Vašim Milostem; snad proto, že nejste rytíři, nebudou na vás působit čáry tohoto místa a vy budete moci skutečně a pravdivě říci vše.“

„Není pochyby, že slova dona Quijota jsou úplně správná,“ poznal don Fernando, „my sami musíme rozhodnout; proto tajně odevzdáme svoje hlasy a já pak oznámím výsledek.“

Ti, kteří věděli o bláznovství dona Quijota, měli švandu a ostatním, hlavně sluhům dona Luise, se zdálo, že celá historie je nesmysl; totéž si mysleli jiní tři hosté, kteří se náhodou zastavili v hospodě; byli to biřici, jejichž i měli vzhled.

Ale nejvíce to zlobilo holiče, čekajícího zcela určitě, že se soumarské jeho sedlo změní v nádherný postroj koňský; a všichni se bavili, když don Fernando tiše vyzvídal u všech, zdali myslí, že ten skvost, o nějž šlo, je soumarským sedlem nebo koňským postrojem. A když vše zvěděl, zvolal:

„Opravdu, milý pane, jsem už unavený sbíráním tolika hlasů; at' se táži kohokoli, všichni tvrdí, že je to postroj pro ušlechtilého koně; proto se upokojte, a ač vám a vašemu oslu to není vhod, je to skutečně postroj koňský; svůj nárok jste však nedostatečně odůvodnil.“

„At' ztratím nárok na věčnou slávu,“ pravil ubožák holič, „nemýlité-li se, Milosti, a kéž moje duše přijde k Hospodinu v takové pravdě, jako jsem jist, že to je soumarské sedlo. Ale zákony... neřeknu už nic; a opilý také nejsem, neboť jsem nesnídal ani trochu.“

Pomatené řeči holičovy bavily právě tak jako bláznovství dona Quijota, který pravil:

„Nezbývá nic jiného, než aby si každý vzal své; co komu Pánbůh daroval, ať mu to svatý Petr požehná.“

Jeden ze tří sluhů pravil:

„Není-li tohle umluvený žert, nechápu, že by se mužové tak vážní a rozumní, jak se zdají, odvážili říkat, že tohle je soumarské sedlo; ale když slyším, že to tvrdí, myslím, že je v tom nějaké tajemství; ale ať mě vezme tento – a řekl také na celou hubu, kdo – přesvědčí-li mě kdo pod sluncem, že tohle není holičská mísa a sedlo pro osla.“

„Mohlo by být také pro oslici,“ poznamenal farář. „Na tom nezáleží, běží zde o to, je-li to sedlo soumarské, jak Vaše Milost říká, nebo nikoliv.“

Jeden z příslých biřiců vyslechl celou při rozzlobený a popuzený zvolal:

„Při svém otci se zapřísahám, že to je soumarské sedlo, a kdo tvrdil něco jiného, je opilý.“

„Ničemně a podvodně lžete,“ zvolal don Quijote, zvedl píku a prudce jej s ní udeřil do hlavy, že, kdyby biřic neuhnul, úder by jej zabil. Píka se přerazila; a biřici, když viděli, že jejich druhu hrozí nebezpečí, začali volat o pomoc Bratrstvo.

Hostinský, který byl členem Bratrstva, spěchal hned pro svoji úřední hůl a meč a postavil se ke svým členům; sluhové dona Luise obklopili svého pána, aby jim v tom zmatku neuprchl; holič pozoroval všeobecný zmatek, chopil se svého sedla a Sancho také; don Quijote s vytaseným mečem napadl biřice; don Luis rozkazoval svým sluhům, aby šli pomoci donu Quijotovi, Cardeniovi a donu Fernandovi. Farář volal, hostinská s dcerou naříkaly, Maritornes křičela, Dorotea byla zděšena, Luscinda překvapena a Clara omdlévala. Holič mlátil Sancha a zase naopak; don Luis udeřil sluhu, držícího jej za rameno, aby neprchl, pěstí, až krvácel; sudí jej chránil, don Fernando šlapal po jednom z biřiců; hostinský hlasitě prosil o pomoc svaté Bratrstvo; hospoda se ozývala pláčem, poplachem a nářkem, všude plno zmatku, ran, krve a nehod; najednou na-

padlo dona Quijota, že tu vznikla hádka jako kdysi v ležení Agramantově a zvolal tak hlasitě, že se hospoda otřásala:

„Ustaňte a zastrčte meče; utište se a vyslechněte mě, chcete-li zůstat na živu!“

Po tomto zvolání všichni stanuli a on pokračoval:

„Neřekl jsem vám, pánové, že je tento hrad začarován a plný d'áblů? Na důkaz toho vzpomeňte, že zde mezi námi vznikl spor jako v ležení Agramantově. Všimněte si, jak se zde bojuje o meč, tam o koně, tu o orla, jinde zase o přilbu a jak si všichni vzájemně nerozumějí; pojďte tedy všichni, Milosti pane sudí, i vy, milostivý pane faráři, a jeden z vás bude králem Agramantem a druhý králem Sobrinem; porovnejte nás, neboť Bůh ví, jak je pošetilé, že lidé tak vznešení tu zápasí pro takovou maličkost.“

Biřicové, kteří nerozuměli volání dona Quijota a které Cardenio, don Quijote a don Fernando důkladně zbili, neustávali v útočení; holič se uklidnil, neboť při rvačce si značně poškodil vous i sedlo. Sancho ihned přestal jako poslušný sluha; čtyři sluhové dona Luise také ztichli, uvědomili si, že by nic nesvedli; pouze hostinský žádal potrestání toho blázna, který na každém kroku je příčinou stálých nepokojů; konečně vše utichlo a don Quijote věřil až do soudného dne, že soumarské sedlo bylo koňským postrojem, holičská mísa helmou a hospoda hradem.

Když všichni umlkli a uklidnili se domluvami sudího a faráře, žádali znova sluhové dona Luise, aby se s nimi vrátil; zatímco se s nimi dohadoval, radil se sudí s donem Fernandem, Cardeniem a farářem, co má v té záležitosti dělat. Posléze bylo ujednáno, že don Fernando oznámí sluhům, kdo je, a že chce, aby s ním don Luis odešel do Andalusie; tam že mu jeho bratr markýz prokáže čest, jaká donu Luisovi patří, poněvadž z jednání dona Luise je patrné, že se nevrátí k otci, i kdyby jej rozsekali. Sluhové vyslechli jej a rozhodli se, že se vrátí k jeho otci oznámit rozhodnutí synovo; čtvrtý zůstal u dona Luise, aby mu sloužil, dokud se nedoví, co bude dále.

Tak se zapletené spory zásluhou Agramantovou a moudrostí krále Sobrina objasnily. Jakmile však odpůrce svornosti a klidu zpozoroval,

že nepochodil a jak málo vytěžil z toho, že všechny přivedl do takového zmatku, rozhodl se opět vzbudit nové spory a hádky.

Biřici utichli, věděli, že by vždycky špatně dopadli v zápasu s tak vznešenými lidmi; ale jeden z nich, kterého don Fernando pošlapal, si vzpomněl, že má u sebe také zatykač na dona Quijota pro osvobození galejných otroků; toho se Sancho právem obával. Jakmile si na to vzpomněl, chtěl se přesvědčit, je-li popis shodný s donem Quijotem; vytáhl z náprsní kapsy pergamen, vyhledal příslušné jméno a četl; četl špatně a při každém slově srovnával dona Quijota s popisem ze zatykače; posléze usoudil, že je to určitě ten, kterého popis označuje. Jak zastrčil pergamen, vzal do levé ruky zatykač a pravou uchopil dona Quijota za krk, až se mu dech zatajil, a zvolal:

„Zatýkám vás ve jménu svatého Bratrstva! A abyste věděli, že se nemýlím, přečtěte si tento zatykač, jímž má být tento raubíř zatčen.“

Farář uchopil zatykač a zkoumal, zdali biřic mluví pravdu a shodujeli se popis v zatykači s donem Quijotem; rytíř, když viděl drzé jednání toho sprostého ničemy, rozčilil se tak, že mu až kosti zachrastily, uchopil biřice za krk, a kdyby nepřišli jeho druži biřicovi na pomoc, byl by vypustil duši. Hostinský, který byl povinen pomáhat úředníkům, přispěchal na pomoc. Hostinská, jakmile si všimla, že je její manžel opět v hádce, rozplakala se znova a její dcera s Maritornes prosily o pomoc nebe i přítomné. Sancho pravil:

„Pánbůh ví, že pán má pravdu: zámek je zakletý, neboť zde není chvilku klid.“

Don Fernando roztrhl biřice a dona Quijota, rozevřel jim k jejich velké radosti ruce, kterými jeden svíral krk druhého, druhý límeč; ale biřicové žádali o vydání zatčeného, poněvadž toho vyžadovala služba královská a Bratrstvo, jehož přispění v zatčení lupiče, přepadajícího lidi na veřejných cestách, se stále dovolávali.

Don Quijote se při těchto slovech usmál a pravil:

„Vy nazýváte, vy darebáci, přepadáváním lidí, když člověk osvobodí otroky, vězně, pomůže chudákům, povznese ponížené a potěší zarmoucené? Ó darebná chásko, zasluhující, abys nepoznala potulného

rytířstva a aby ti nebe nedalo poznání hřichů a tvé nevědomosti, a neumíš ocenit ani stín, natož celého potulného rytíře! Přiblížte se, zbabělí biřicové, ne biřicové, ale zákeřníci ve službách Bratrstva, a řekněte mi, který zpozdilec podepsal zatykač na potulného rytíře, aniž by věděl, že zákonem potulných rytířů je jejich meč, privilegiem odvaha a právem vůle? Který to byl pošetilec, že neví, že není šlechtického diplomu s takovými právy a přednostmi, jako ten, kterého získává potulný rytíř dnem, kdy se stává potulným rytířem? Který potulný rytíř platil kdy daň, dávku, poplatek králově, přirážky či mýto na cestách a řekách? S kterým králem nehodoval? Která dáma se do něho nezamilovala a nevzdala se mu zcela? A posléze: byl, je a bude někdy na světě potulný rytíř, který by byl tak zbabělý, aby nedal čtyřem stům biřicům každému čtyři sta ran holí?“

KAPITOLA XLVI.

o znamenitém dobrodružství biřiců a o velké zuřivosti našeho zábavného rytíře dona Quijota.

Za řeči dona Quijota domlouval farář biřicům, že don Quijote je blázen, jak je zřejmé z jeho činů; že není potřeba pokračovat v této záležitosti, poněvadž, i kdyby jej zatkli, bude propuštěn, neboť nemá zdravý rozum; ale na to biřic, který měl zatykač, že není jeho povinností posuzovat bláznovství dona Quijota, ale vykonávat rozkazy představeného; atť si jej potom pustí třeba třistakrát, jen když jej zatkne.

„Přesto byste jej neměli zatýkat, a pokud vím, není to ani možné.“

Tedy farář jim řekl tolik důvodů a don Quijote provedl tolik bláznovství, že by biřici byli blázny, kdyby nepoznali, jak se věci mají; proto se uklidnili a i usmířili holiče a Sancha Panzu, kteří se stále náruživě hádali. Posléze jako sluhové spravedlnosti záležitost urovnali a rozhodli ji tak, že obě strany byly trochu spokojeny, poněvadž si vyměnily sedla, ale ne podpínky a řemení, a farář tajně zaplatil holičskou mísu osmi reály, aby o tom don Quijote nevěděl; holič mu dal potvrzení, že je úplně vyrovnan až nadosmrti.

Když byly šťastně ukončeny nejhlavnější spory, zbývalo pouze, aby sluhové dona Luise souhlasili s návrhem dona Fernanda. A poněvadž se štěstí počalo obracet ve prospěch milenců, skončily i tyto spory šťastně; neboť sluhové souhlasili s návrhem dona Luise, a to potěšilo doňu Claru tak, že každý jí na očích poznal, jak je ráda. Zoraida sice nerozuměla všem událostem a radovala se a truchlila podle toho, co pozorovala na tvářích ostatních a hlavně v obličeji svého Španěla, na něhož se ustavičně dívala.

Hostinský zpozoroval, že farář zaplatil holiči za mísu, žádal dona Quijota, aby mu zaplatil za měchy a víno; přisahal, že jej dříve nepustí z hospody, ani Rocinanta, ani osla Sanchova, dokud nedostane své peníze. Farář vše zaplatil i don Fernando, ač i sudí ochotně nabízel svou

pomoc; v hospodě nebyly už hádky jako v ležení Agramantově, jak poznámenal don Quijote, ale klid a mír dob Oktavianových; všeobecně se soudilo, že je nutné za to poděkovat výmluvnosti pana faráře a nevídání štědrosti dona Fernanda.

Když don Quijote viděl, že je volný a zbaven starostí o nepříjemné zbrojnošské věci, rozhodl se, že dokončí započaté dobrodružství, ke kterému byl určen, a proto poklekl před Doroteu, která mu nedovolila mluvit, dokud nevstal a pravil:

„Obyčejně se říká, krásná paní, že pilnost je paní dobrého výsledku, a zkušenosť mnohdy ukázala, že úsilí zástupcovo přivádí k dobrému konci i záležitost nejistou; nikde jinde není tato pravda patrnější než ve válečnictví, kde rychlost a lešt převyšuje záměry nepřítele a vítězí, než se odpůrce přichystá k obraně: říkám to proto, vznešená a krásná paní, že zbytečně marníme čas v této tvrzi a že jednoho dne bychom mohli poznat, že nám to uškodilo; kdo ví, zda se váš nepřítel obr nedověděl pomoci svých zvědů, že jej přicházím zničit, a kdo ví, zda mu nedávám času, aby nás zatím zajal v nějaké tvrzi nebo hradě, na které by nestačila moje síla a odvaha? Proto tedy, vznešená paní, rychlým rozhodnutím předstihněme jeho záměry a vypravme se ihned na cestu, neboť šťastný výsledek nastane ihned, jak se s ním setkám.“

Don Quijote se odmlčel, čekal trpělivě na odpověď; Dorotea způsobem přiměřeným donu Quijotovi řekla:

„Děkuji vám, pane rytíři, za laskavost, kterou mi prokazujete v mé velké nejistotě; sluší se to rytíři, jehož úkolem je pomáhat sirotkům a utlačeným, a Bůh dej, abyste někdy poznal, že žijí ženy vděčné. Odjedeme ihned, neboť poslouchám vašich rozkazů; poroučejte, jak je vám libo; ta, která vám svěřila svou ochranu a vložila do vašich rukou obnovení své vlády, musí chtít pouze to, co jí vaše moudrost rozkáže.“

„Poroučím to pod ochranu boží!“ poznamenal don Quijote. „Když se přede mnou ponižuje taková paní, musím se chopit příležitosti a uvést ji na trůn; odejděme ihned, neboť mě k tomu nutí touha a dálka; často se říká, že z prodlévání vzniká neštěstí. A poněvadž nebe nestvořilo a peklo nespatřilo nic, čeho bych se bál, připrav, Sancho, Rocinanta

a přistroj osla a královnina mimochodníka; rozloučíme se s pánum hradu a s ostatními hosty a odjedeme.“

Sancho, který byl přítomen, vrtěl povážlivě hlavou a poznamenal:

„Pane, pane, ve vsi se na poplach zvoní, když nepřítel útočí na ni, s odpuštěním řečeno a bez urážky.“

„Co může být špatného ve vsi, a třeba ve všech městech světa, co by mě mohlo postrašit, hlupáku?“ na to don Quijote.

„Když se Vaše Milost hněvá,“ odpověděl Sancho, „budu mlčet a neřeknu, co bych měl říci jako rádný zbrojnoš a jako dobrý sluha.“

„Jen řekni, co chceš,“ povzbuzoval jej don Quijote, „ale nemysli, že mě postrašíš, neboť, máš-li ty strach, odpovídá to tvé přirozenosti, a nemám-li jej já, je tomu právě tak.“

„Jsem hříšník, ale to je něco jiného,“ odvětil Sancho. „Ale poznal jsem, že tato paní, která se vydává za královnu Micomiconu, je jí asi právě tak jako moje matka, protože kdyby byla tím, zač se vydává, nelízala by se, jakmile se nedíváme, v každém temném koutku s jedním z přítomných.“

Dorotea se začervenala, neboť skutečně ji její manžel don Fernando několikrát políbil, tak aby to ostatní nezpozorovali; to zahlédl Sancho a myslel, že se podobná volnost sluší pouze pro dámu lehkých mravů, ne však pro královnu; nemohla Sanchovi odpovědět ani se bránit a tu on pokračoval:

„Říkám vám to, pane, pouze proto, že kdyby konec našeho potloukání po silnicích a cestách a špatných noclezích měl být špatný a ovoce naší námahy utrhnut měl někdo, kdo zde v hospodě mlsá, že není třeba, abych spěchal osedlat Rocinanta a strojit osla a mimochodníka; bude lepší, když si každá kurva sní své a my toho necháme.“

Bůh pomoz, to byl hněv, který se vznítil v donu Quijotovi při těchto hrubých slovech jeho zbrojnoše. Rozčilil se tak, že mu hlas přeskakoval, jazyk se trásl a z očí mu sršely blesky; zvolal:

„Ničemný sprostáku, pacholku nevychovaná, nezdvořáku a nactiutrhači, hrubče drzý a pomlouvači nestoudný, jak ses mohl odvážit pronést podobná slova v mé přítomnosti a před tímto panstvem, jak jsi

mohl takovou drzost a nestoudnost chovat ve své pomatené lebce? Klid' se, bídáku, neomalenče prohnáná, nádobo klamu a lží, sbírko drebáctví a ničemnosti, hlasateli bláznovství, odpůrce úcty, jaká patří královským osobám! Vzdal se a nechod' mi na oči, nechceš-li zakusit můj hněv!"

Při těchto nadávkách krčil obočí, nadýmal tváře, rozhlížel se na všechny strany a dupal pravou nohou rozzlobeně do podlahy; to vše bylo důkazem jeho hněvu.

Sancho by se byl raději propadl; nevěděl, co má dělat, proto se obrátil a zmizel. Ale moudrá Dorotea, znající dobře bláznovství dona Quijota, mu tiše pravila:

„Nezlobte se, pane Rytíři Smutné Postavy, pro hlouposti, které váš oddaný zbrojnoš řekl, neboť je netvrdí bez důvodu a nelze také obviňovat jeho zdravý rozum a křesťanské přesvědčení, že by někomu na schvál ubližoval; a proto mu musíte věřit, neboť zde, v tomto hradě je vše zakleto, jak vy sám tvrdíte; je tedy možné, že Sancho viděl vše, co říká, tím d'ábelským působením, škodícím tak mé počestnosti.“

„Bůh všemohoucí ví,“ zvolal don Quijote, „že Vaše Milost má pravdu a že se tomu hříšnému Sanchovi ukázalo nějaké zlé vidění; vím dobře, že ten ubohý chlap je dobrák a žádný klepař a že by se neodvážil někoho pomlouvat.“

„Zajisté,“ pravil don Fernando, „a proto mu musí Vaše Milost odpuštít a přijmout jej sicut erat in principio, než měl hlavu poblázněnou viděními.“

Don Quijote Sanchovi odpustil; farář pro něho došel a přivedl jej poníženého, Sancho klekl a žádal pána, aby mu podal ruku, kterou políbil; don Quijote mu řekl:

„Nyní sám nejlépe vidíš, že v tomto zámku je vše začarováno, jak jsem tvrdil!“

„Věřím tomu,“ odvětil Sancho, „ale s tou pokrývkou to nebyla kouzla.“

„Není pravda,“ řekl don Quijote, „neboť kdyby to bylo přirozené, byl bych tě pomstil tehdy i teď; ale ani tehdy ani nyní nevím, na kom bych tě měl pomstít.“

Všichni přítomní chtěli znát přikrývkou příhodu; tu jim hostinský vyprávěl, jak Sancho Panza létal k veliké veselosti ostatních; Sancho by se opět rozzlobil, kdyby jej pán neuklidnil tvrzením, že to byly zase čáry; ale Sancho nebyl hlupák, aby věřil podobným povídačkám, věděl, že jej skuteční lidé z masa a kostí vyhazovali, a ne vybájená nebo zakletá strašidla, jak to důsledně tvrdil jeho pán.

Již dva dny dlela celá urozená společnost v hostinci, a poněvadž se rozhodli, že pojedou dále, ujednali, že není potřebí, aby Dorotea a don Fernando doprovázeli dona Quijota za záminkou osvobození královny Micomicony; do rodné vsi jej měli doprovodit farář a holič a tam se pokusit o jeho vyléčení. Proto vyjednali s vozkou, jedoucím právě kolm s volským spřežením, že jej dopraví domů; udělali jakousi klec z dřevěného mřížoví, do které se don Quijote právě vešel; pak si don Fernando a jeho společníci se sluhy dona Luise, bříci i s hospodským zastřeli obličeje a různě se přestrojili, aby je don Quijote nepoznal.

Potom vstoupili tiše do světnice, kde spal. Přiblížili se k němu, klidně a bezpečně spícímu, uchopili jej pevně a svázali mu ruce a nohy; když se vzbudil, poděsil se, že se nemohl ani hnout, ani hájit, jak správně předpokládal farář, původce úskoku. Jediný Sancho, ač mu mnoho nescházelo k bláznovství, přece poznal zakuklené postavy a neosmělil se říci ani slova, dokud neuvidí, kam směruje toto přepadení a spoutání jeho pána; ten mlčky čekal, jak skončí jeho neštěstí.

Skončilo to tak, že přinesli klec, zavřeli jej do ní a zatloukli latě tak pevně, že se nedaly vyrazit. Potom jej na ramenou vynesli ze světnice; při tom se ozval hlas tak strašlivý, jakým dovedl mluvit jen holič, který řekl:

„Ó, Rytíři Smutné Postavy, netruchli nad svým uvězněním, neboť je nutné pro to, abys rychleji dokončil své dobrodružství, do kterého tě tvá odvaha přivedla; dobrodružství skončí, až krutý lev manchský se spojí s bílou holubicí tobosskou a ohne šíji pod měkké jařmo manželské: z tohoto nevýdaného spojení vzejdou statečná lvíčata, podobná obrazu svého hrdinského otce; to se stane, dříve než pronásledovatel

prchající nymfy navštíví dvakrát skvělý obraz své dráhy ve svém rychlém a přirozeném úprku.

A ty, ó, nejšlechetnější a nejpokornější zbrojnoši, jaký kdy měl u pasu meč, na tváři vousy a v nose čich, neztrácej naděje a netruchli nad svým pánem, kterého odvážejí, neboť, zachce-li se stvořiteli světa, budeš brzy povýšen a urozený, že nepoznáš sám sebe; sliby tvého pána nebudou nadarmo; jménem rozumné Mentironiany ti slibuji, že ti mzda bude správně vyplacena, jak uvidíš. Sleduj kroky potulného rytíře, neboť je nutné, abyste se nerozlučovali. Více ti nemohu říci, bud'te sbohem, já odcházím!"

Po ukončení věštby zesílil hlas a potom mu dal tiše vyznět, že téměř všichni mysleli, že je to pravda. Dona Quijota jeho proroctví velmi potěšilo, neboť ihned pochopil, co znamená: že mi slibuje Dulcineu z Tobosa za manželku, že z jejich manželství vzejdou lvíčata, to jest jeho synové, k slávě celé Manchy; věřil tomu skutečně, hlasitě vzdychl a pravil:

„Ať jsi kdokoliv, kdo jsi mi tolík předpovídal, prosím, popros moudrého kouzelníka, který se ujímá mých záležitostí, aby mě zachránil z tohoto vězení, v němž mě nyní odvážejí, dříve, než splní ty radostné a znamenité sliby; a stane-li se to, bude mi trápení v tomto mém vězení nebem, a řetězy, kterými jsem spoután, útěchou, a lože, na němž nyní ležím, nebudu pokládat za tvrdou půdu bojiště, ale za lože manželské. A co se týče Sancha, mého zbrojnoše, spoléhám na jeho věrnost, poctivost a spolehlivost ve štěstí i v neštěstí; poněvadž, i kdyby jej nebo mne opustilo štěstí a já mu nemohl dát slíbený ostrov, nepřijde nikdy o svoji mzdu, neboť v poslední své vůli určuji, co dostane ne podle svých četných služeb, ale podle mého jmění.“

Sancho Panza se pokorně uklonil, políbil mu obě ruce, neboť jednu nemohl pro řetězy. Potom jej zjevy vyzdvihly a naložily na volský voz.

KAPITOLA XLVII.

o podivném začarování dona Quijota a jiných zajímavých příhodách.

Když don Quijote zpozoroval, že je naložen na volský povoz, pravil:

„Četl jsem množství příběhů o potulných rytířích, ale nikdy jsem nezaslechl, že by zakleté rytíře dopravovali tímto způsobem a tak zvolna; jiného ovšem nelze očekávat od těchto líných volů; obyčejně letí vzduchem kupodivu rychle v jakémsi tmavém mraku nebo v ohnívém voze, na okřídleném koni nebo na podobném zvířeti; tomu, že mě odvážejí volským potahem, se divím; patrně rytířstvo a kouzla nynější krácejí jinými cestami než za časů dřívějších; je možné, že jsem já prvním novým rytířem a že kouzla a způsoby dopravy zakletých jsou proto též nové. Co myslíš, příteli Sancho?“

„Nerozumím tomu,“ odpověděl Sancho, „nebot' neznám knihy o potulných rytířích jako Vaše Milost, ale přesto bych se odvážil tvrdit, že ta strašidla nejsou příliš katolická.“

„Otče můj, katolická!“ zvolal don Quijote. „Vždyť to jsou sami d'áblové s fantastickými těly, kteří mě přivedli do této situace. A nevěříš-li tomu, ohmatej je a poznáš, že jejich těla jsou pouze ze vzduchu a jejich postava je toliko zdánlivá.“

„Prokristapána, pane,“ podotkl Sancho, „již jsem se jich dotkl, ale ten d'ábel, který tu stále běhá, má tělo samé jádro a liší se vůbec od d'áblů, o nichž často slýchám vyprávět; tvrdí se totiž, že všichni d'áblové páchnou sírou, ale tenhle voní na sto mil.“

Tato slova se týkala dona Fernanda, který jako šlechtic mohl vonět.

„Nebud' překvapen, příteli Sancho,“ odvětil don Quijote, „a pomysli, že d'áblové mnoho znají; přestože přinášejí zápach, přece nepáchnou, nebot' to jsou pouze duchové, a páchnou-li přece, tedy nehezky, nebot' s sebou stále nosí peklo a nemohou se zbavit svého soužení; a poněvadž vůně obyčejně působí radost a rozkoš, není možné, aby příjemně

voněli. Říkáš-li, že ten d'ábel voní ambrou, buď se mylíš, nebo se tě on snaží poplést.“

Tak spolu rozmlouvali pán a sluha; don Fernando a Cardenio, obávajíce se, aby Sancho nepoznal jejich plán, který už tušil, usnesli se, že urychlí odjezd; požádali hostinského, aby připravil Rocinanta a Sanchova osla, a on to učinil. Zatím farář domluvil s biřici, že doprovodí vůz až do vsi za řádný plat. Cardenio upevnil na jedné straně Rocinanta štít, na druhé mísu, rozkázal pokynem Sanchovi, aby vystoupil na osla a uchopil uzdu Rocinantovu; po každé straně vozu jel biřic s puškou.

Než se vůz hnul, hostinská, dcera a Maritornes se přišly rozloučit s donem Quijotem, předstíraly, že jsou dojaté jeho neštěstím; don Quijote jim pravil:

„Nenaříkejte, milé moje paní, poněvadž podobná neštěstí potkávají ty, kteří dělají to, co konám já; kdyby mne podobná neštěstí nestihla, nepokládal bych se za znamenitého rytíře, neboť podobná dobrodružství nepotkávají rytíře špatné a neslavné, na ně si nikdo nevzpomene; ale na statečné vzpomínají často, neboť mnozí jim závidí a hledí, jak by je zničili. Ale ctnost je mocná, že navzdory kouzlům, která uměl jejich původce Zoroaster, zvítězí ve všech zápasech a ozáří celý svět, jako slunce osvětuje oblohu. Odpusťte mi, krásné dámy, způsobil-li jsem vám nesnáze, úmyslně a vědomě jsem nikdy nikomu neublížil; proste Boha, aby mě osvobodil z tohoto žaláře, do něhož mě přivedl zlomyšlný nějaký kouzelník, a vyváznu-li z něho, nezapomenu nikdy na dobrodiní, které jste mi v tomto hradě prokázaly; budu vám vděčný a zavázaný, jak sizas loužíte.“

Zatímco zámecké dámy rozmlouvaly s donem Quijotem, rozloučil se farář a holič s donem Fernandem a jeho druhy, se setníkem, sudím a všemi dámami, které byly – hlavně Luscinda a Dorotea – nesmírně šťastné. Všichni se objali a slíbili si, že si napíší o svých osudech; don Fernando žádal faráře, aby mu sdělil, co se stalo s donem Quijotem, a ujistil jej, že nic ho nepotěší více; sám že mu napíše o svém sňatku, o pokrtění Zoraidy, o osudu dona Luise a o návratu Luscindy domů. Objali se znova a všichni si slibovali pomoc.

Hospodský přistoupil k faráři, podal mu několik lístků a pravil, že je nalezl za podšívkou brašny, v níž také nalezl novelu o nevhodně zvědavém, a poněvadž se nikdo o brašnu nehlásí, že si má vzít všechno, neboť on neumí čísti. Farář mu děkoval a na listech ihned viděl toto napísáno: „Rinconete a Cortadillo, novela“; z toho poznal, že jde o nějakou novelu, a poněvadž novela o nevhodně zvědavém se líbila, soudil, že i tato bude zábavná, neboť obě byly od stejného spisovatele. Uschoval ji, že si ji přečte, až bude mít čas.

Farář i holič vsedli na osly, oba v maskách, aby je don Quijote nepoznal, a jeli za vozem takto: nejprve jel vůz řízený majitelem, po stranách kráčeli dva biřicové s puškami, za ním Sancho Panza na oslu, vedl za uzdu Rocinanta, za ním jeli farář a holič zvolna, jak bylo nutné, poněvadž voli kráčeli pomalu.

Spoutaný don Quijote seděl trpělivě v posadě, podobal se kamenné soše.

Tak jeli asi dvě míle; v údolí se vozka rozhodl, že napase voly a odpočine si. Holič však žádal, aby jeli poněkud dále, že za návštěm je údolí lepší a travnatější než to, kde chtěl odpočívat. Návrh holičův byl přijat, a jeli dále.

Farář se ohlédl a uviděl asi šest nebo sedm jezdců, dobře ustrojených a vyzbrojených, kteří je doháněli, neboť uháněli tryskem, jako by jeli na kanovnických mezcích a chtěli se brzo dostat do hospody vzdálené asi míli cesty.

Rychlí dohonili pomalé a pozdravili je uctivě; jeden z nich – byl to totiž kanovník z Toledo a vůdce ostatních – vida rádný průvod vozů, biřiců, Sancha, faráře a dona Quijota, zavřeného v kleci, nezdržel se a otákal se, kam vezou toho muže. Jak uviděl znaky biřiců, myslil si, že je to asi nějaký ničema, loupežník a padouch, kterého svaté Bratrstvo bude soudit. Tázal se jednoho z biřiců, který mu řekl:

„Pane, tento pán vám řekne, kam jej vezeme, já to nevím.“

Don Quijote zaslechl tato slova a pravil:

„Slyšeli jste snad, Milosti, o potulném rytířství? Jestliže ano, řeknu vám o svém nešťastném dobrodružství, neznáte-li je však, nebudu se obtěžovat.“

Zatím se farář a holič přiblížili k jezdcům, aby jim odpověděli, aniž by vyzradili svoji lešt. Donu Quijotovi odpověděl kanovník:

„Věru, pane, znám rytířské knihy lépe než Villalpandovy učebnice; neběží-li o nic jiného, můžete se mi bez obav svěřit.“

„Tak tedy,“ řekl don Quijote, „vězte, pane rytíři, že jsem zakletý do této klece z nepřejícnosti čarodějů, neboť lidé špatně stíhají ctnost více, než ji lidé dobrí vychvalují. Jsem potulný rytíř a ne neznámý, ale jsem z těch, kteří přes veškerou nenávist perských mágů, indických bramínů a ethiopských mudrců proslaví své jméno, aby bylo vzorem a příkladem věků budoucích, aby na něm potulní rytíři poznávali, kterou cestou se mají brát, aby dosáhli vrcholu statečnosti.“

„Pan don Quijote mluví pravdu,“ poznamenal nyní farář; „není začarováný na tento vůz pro své viny a přestupky, ale pro nenávist těch, které jeho odvaha a ctnost dráždí. Pane, to je Rytíř Smutné Postavy, slyšel-li jste o něm a o jeho statečných činech; vězte, že jeho jméno bude vepsáno v kov a ve věčný mramor, třebaže závist usilovala o to, aby ho očernila, a špatnost, aby ho ukryla.“

Kanovník, slyšel vězně i člověka svobodného mluvit stejně, užasl a skoro se pokřížoval; nedovedl si vysvětlit, co se děje, a jeho průvodci rovněž.

Sancho Panza se do toho také zamíchal, řekl:

„Pánové, zlobte se na mne pro moje slova nebo ne, ale je pravda, že don Quijote je zakletý tak, jako byla moje matka. Má rozum, jí, pijí a vykonává potřebu jako ostatní lidé. A když je tomu tak, jak mi dokážete, že je zakletý? Slyšel jsem mnohokrát, že zakletí nejdí, nepijí, nespí, nemluví, a můj pán je hovorný jako tříctadvacetadvacátý.“

Po tom obrátil se k faráři a pokračoval:

„Ó, pane faráři, pane faráři! Domnívá se Vaše Milost, že vás neznám? Myslíte, že jsem nepochopil, kam tou komedií s očarováním míříte? Vězte tedy, že přes vaši škrabošku vás znám a chápu vás, třebaže své

úmysly dobré tajíte. Tam, kde panuje závist, nemůže žít ctnost a štědrost. Aby do toho čert uhodil, nebýt Vaší Velebnosti, byl by můj pán už manželem princezny Micomicony a já jsem mohl být hrabětem odměnou za své oddané služby. Ale nyní vidím, že je pravda, že kolo štěstěny se otáčí rychleji než kolo mlýnské; ti, kteří včera byli nahoře, octli se dnes dole. Lituji pouze své ženy a svých dětí, mohli mě uvítat jako panovníka nebo vladaře, a zatím zůstávám pouhým čeledínem. To vše říkám, pane faráři, pouze proto, abych vaši starostlivou mysl přinutil k přemýšlení, jak špatně se s mým pánum zachází; dejte si pozor, aby Pánbůh nežádal na vás na věčnosti účty za ochranu a dobrodiní, která můj pán promešká ve vašem zajetí.“

„Tak, děkuji pěkně,“ zvolal holič. „Tak vy také, Sancho, patříte do bratrstva svého pána? Chraň Bůh, vidím, že patříte k němu do klece, začarovaný jako on, nebot' jste nakažený jeho pomateností. Ke svému neštěstí jste uvěřil slibům a ostrovu, na který myslíte.“

„Neuvěřil jsem nikomu a neuvěřil bych ani králi,“ odpověděl Sancho; „ač jsem chudý, jsem dobrým křest'anem a nedlužím nikomu; a myslím-li já na ostrov, myslí jiní lidé na horší věci; a jak si kdo ustěle, tak si lehne; a poněvadž jsem muž, mohu být i papežem, natož vládcem ostrova, když jich můj pán může získat množství. Dejte si pozor, Milosti pane holiči, co mluvíte, poněvadž holit brady nic neznamená a je rozdíl mezi Petrem a Petrem. Říkám vám to proto, abyste věděli, že se nedám oklamat, a o zakletí mého pána ví jen Bůh pravdu; ale nemluvme o tom, zbytečně by se to roztahovalo.“

Holič Sanchovi neodpověděl, obával se, aby mu z hlouposti vše neprozradil; a z téže obavy žádal farář kanovníka, aby popojel vpřed, že mu bude vyprávět tajemství a jiné zábavné příhody. Kanovník ho uposlechl a vyslechl pozorně farářovo vyprávění o povaze, životě, pomatenosti a činech dona Quijota, o příčině jeho bláznovství a příhodě s posadou a o snaze jejich nalézt lék proti jeho pomatenosti.

Všichni užasli nad zvláštní historií dona Quijota; potom kanovník pravil:

„Opravdu, vidím, pane faráři, že jsou rytířské knihy zemi nebezpečné; i já jsem přečetl, oddávaje se zahálčivé zálibě, začátek většiny knih, které vyšly, ale nikdy jsem je nedočetl; myslím, že jsou všechny na jedno kopyto a že tento způsob psaní a tvoření patří k těm známým milejským bajkám, hloupému to vyprávění, určenému k pobavení a ne k poučení; myslíme tedy, že hlavním účelem těchto knih je zábava, ale nechápu, jak ho mohou dosáhnout, když jsou přecpaný mnohými nesmysly; vždyť opravdovou rozkoš pocituje duch jen z díla krásného a souladného, jež může pojímat očima nebo fantazií; žádná nechutná vyprávění nás nemohou uspokojit.

Tedy jaká krása a jaký soulad částí s celkem může být v knize nebo básni, v níž mladý chlapec udeří obra podobného věži, přetne jej na dvě části, jako by byl z marcipánu? A jaký to popis bitvy, když tvrdí, že vojsko nepřátelské má milion mužů? A poněvadž proti nim stojí hrdina knihy, musíme uvěřit, že zvítězil svou odvahou. A co si máme myslit o lehkosti, s jakou se královna nebo princezna vrhne do náruče cizího potulného rytíře? Jen rozum člověka nevzdělaného a divokého může bavit příběh o velké věži plné rytířů, plující jako loď po moři, která je večer v Lombardii a ráno v zemích kněze Jana Indického i v jiných, o nichž nepíše Ptolemaeus a které neviděl Marco Polo!

A kdyby mi někdo řekl, že spisovatelé příší úmyslně takové knihy, a že tedy nemusejí dbát na podrobnost a pravdivost, řekl bych, že lež je o to lepší, oč se podobá pravdě, a více baví, když je přirozená a mystelná; smyšlené příběhy musejí se přibližovat rozumu čtenářů, mají být psány tak, aby činily nemožné možným, zmenšovaly nehoráznosti, překvapovaly, udivovaly, vzrušovaly a stejnometrně bavily; ale ten, kdo se vyhýbá pravděpodobnosti a skutečnosti, nedosáhne ničeho z toho; a na tom přece závisí dokonalost knihy.

Neznám rytířské knihy, jejíž části by byly v ladu, vždy jsou sestaveny tak, že se zdá, že chtejí vytvořit nějakou chiméru nebo jiného netvora, ale nikdy podobu souměrnou. Mimoto jejich sloh bývá hrubý, hriddinné činy neuvěřitelné, milostné příhody necudné, chování drsné, bitvy zdlouhavé, myšlenky hloupé, cesty bláznivé; vůbec schází jim

rozumné umění, a proto je nutné, aby spisovatelé rytířských příhod byli vypovězeni z křesťanského státu jako lidé neužiteční.“

Farář, který jej pozorně vyslechl, usoudil, že je to člověk moudrý; proto mu pravil, že s ním souhlasí a že z téhož důvodu spálil všechny knihy dona Quijota; sdělil mu, jak je posuzoval, které hodil do ohně, které spálil; kanovník se jeho vyprávěním bavil a poznamenal, že přese vše nalézá na nich přece něco dobrého, že totiž svou látkou dávají chytré hlavě možnost, aby na nich ukázala sílu fantazie, když líčí zápasy a bitvy, odvážného hrdinu, jeho vlastnosti, jednání, úskoky proti nepříteli, jeho výmluvnost, zralost úsudku a válečnou pohotovost; nebo popisují smutný případ nebo veselý, nezvyklý příběh, krásnou dámu, počestnou, moudrou a chytrou, křesťanského, dvorného rytíře nebo nevychovaného, drzého žvanila, zdvořilého, hrdinného a bystrého knížete, líčí dobrotu a poctivost zbrojnošů a ušlechtilou dobromyslnost páñů.

Při tom má možnost ukázat svoje vědomosti hvězdářské, zeměpisné i hudební vzdělání, znalost státních poměrů a často má příležitost osvědčit své čarodějnicky umění; může vypsat chytrost Odyseovu, zbožnost Eneášova, odvahu Achillova, nehodu Hektorova, proradnost Simonova, přátelství Euryalovo, štědrost Alexandrovu, odvážnost Cesarova, trpělivost a opravdovost Trojánskou, oddanost Zopyrovu, chytrost Catonova a vůbec všechny vlastnosti, které činí dobré muže dokonalými, bud' že je dá jednomu, nebo rozdělí na několik částí; a vypráví li slohem zábavným a vymyslí-li to chytře a pravděpodobně, utvoří čaloun utkaný z mnohých krásných pásem, který po svém dokončení bude dokonalý a půvabný, který nejenom pobaví, ale také poučí; tento nezávazný způsob psaní dává spisovateli možnost, aby ukázal, je-li epikem, lyrikem, tragikem, komikem nebo čím v nejkrásnější a nejsladší vědě básnické, poněvadž epos může být složen veršem i prózou.“

KAPITOLA XLVIII.

*o jiných názorech kanovníkových, týkajících se rytířských knih,
a o věcech dalších, jeho rozumu hodných.*

„Tak jest, jak praví Vaše Milost, pane kanovníku,“ pravil farář, „a proto zasluhují pokárání všichni, kteří psali knihy bez rozumu, opomíjeli umění a pravidla, jimiž se mohli proslavit prózou jak básníci poezie latinské a řecké veršem.“

„Já jsem chtěl kdysi napsat rytířský román, řídit se uvedenými pravidly, a mám-li se přiznat, napsal jsem již skoro sto listů; a abych se přesvědčil, souhlasí-li s mými názory, přečetl jsem je rozumným, vzeněným i zase nevzdělaným lidem, kteří s oblibou poslouchali podobné nesmysly a byli nadšeni; ale přesto jsem román nedokončil, myslím, že to nesouhlasí s mým povoláním, a potom také proto, že jsem viděl více hlupáků než lidí moudrých; a protože je lepší, aby člověku lichotilo několik lidí chytrých, než aby se mu vysmívalo mnoho darebáků, nechci, aby mě posuzovala nafoukaná čeládka, která tvoří dobrou polovinu čtenářů podobných knih.“

K tomu, že jsem zanechal psaní a vůbec myšlenek na ně, přispělo nejvíce nynější drama. Řekl jsem si: V divadelních kusech nyní provozovaných, smyšlených i historických, je spousta nesmyslů a věcí postrádajících hlavy i paty, ale lidé je přesto poslouchají, to znamená, že je pokládají za dobré, ač to není pravdou; spisovatelé, kteří je píší, tvrdí, že podobné hry vyžaduje vkus posluchačů, a ty, které mají formu a obsah jako umělecká díla, že zajímají pouze několik znalců, kdežto ostatní nechápou jejich hodnoty; proto si spisovatelé raději získávají obživy u většiny než uznání u několika; a to by se mohlo stát také s mým románem, přestože bych se mnoho napřemýšlel, a dopadl bych jako krejčí z Cantilla; a ač jsem se už několikrát pokusil přesvědčit herce o jejich mylném názoru i o tom, že by získali větší slávu, vystupu-

jíce v opravdových, umělecky cenných kusech, a ne v nesmyslných hrách, jsou úplně zaujati svými názory a nepřístupni cizím důvodům.

Vzpomínám si, že jsem kdysi řekl takovému zatvrzelci:

,Řekněte mi, nepamatujete si na tři tragédie, které se kdysi provozovaly ve Španělsku? Napsal je slavný básník této země a tragédie se velice líbily a zaujaly posluchače prosté i učené, lid i šlechtu, a vynesly hercům více peněz než třicet nejlepších, které se od té doby hrály?'

,Myslíte, Milosti, asi dramata: Isabela, Fílis a Alexandra?'

,Ano,' odpověděl jsem, ,a řekněte mi, zda nezachovávají pravidla umění a zda proto, že je zachovaly, přestaly bavit obecenstvo?' Obecenstvo si nepřeje nesmyslů, ale herci nedovedou nic jiného zahrát. Nenašel jsem také nesmyslů v dramatech Pomsta za nevděk, Numancie, Zamilovaný kupec ani v Milující nepřítelkyni a v jiných, složených obratnými spisovateli pro jejich slávu a dobrou pověst i pro slávu herců! Podobnými důvody jsem jej poněkud zmátl, ale nepřesvědčil jsem ho, že se myslí."

,Vaše Milosti, pane kanovníku," pravil farář, „obnovil jste moji starou nechuť k nynějším dramatům stejně jako k románům rytířským, poněvadž, jak tvrdí Tullius, má divadelní kus být obrazem lidského života, mravů a ctnosti; ale dnes předvádějí obrazy nesmyslů, hanebnosti a nemravnosti; může existovat větší nesmysl než ten, že dítě, které je v prvním jednání ještě v plenkách, v druhém vystupuje jako starší muž? A může být větší pomatenost než ta, že nám předvádějí starce jako hrdinu, mladého muže jako zbabělce, sluha jako řečníka, páže jako moudrého rádce, krále jako sluha a princeznu jako služku? Nebo jak šetří časem, viděl jsem jednou divadelní hru, jejíž první jednání se odehrávalo v Evropě, druhé v Asii a třetí v Africe; čtvrté by jistě skončilo v Americe! A je-li napodobení skutečnosti opravdu první vlastností divadelní hry, jak je možné, aby uspokojila pouze obyčejný rozum, když v kuse z doby Pipinovy a Karla Velikého se o předním jeho hrdinovi říká, že je to císař Heraklius, který přišel s křížem do Jeruzaléma a že dobyl Božího hrobu jako Gottfried z Bouillonu, ač je mezi oběma dlouhá řada let? Je-li ta komedie vymyšlená, a přece propletená skutečnými

historickými událostmi ne způsobem pravděpodobným, ale s úmyslnými omyly, kterých nelze omluvit, co potom?

V tom právě je zlo; hlupáci řeknou, že to je dokonalé a ostatní puntičkářství. A co, když si pověsim neme divadelních her církevních? Jak se tam popisují zázraky, jaký nepravdivý a bláznivý děj přičítající jednomu svatému zázraky druhého?

I ve světských hrách jsou zázraky časté, dělané beze vší úcty a rozvahy pouze proto, že se tam zázrak znamenitě hodí a aby hloupí lidé se tomu divili a chodili do divadla. To vše nesmírně škodí historii a celému Španělsku, neboť cizinci, zachovávající přesně zákony dramat, pokládají nás za divochy a omezence, když vidí podobnou nesmyslnou hru. A není vůbec omluvou pro rádně spravované státy, že dovolí hrát veřejně hry, aby se prý obecenstvo počestně pobavilo a povyrazilo občas z nudy, do které je vrhá zahálka, a že toho se dosáhne prý jakoukoliv hrou, dobrou i špatnou, a není tudíž prý proč vydávat zákony a omezovat autory a herce, aby je skládali a hráli, jak je třeba, když, opakují, toho, co se žádá, dosáhne se hrou jakoukoliv.

Já bych řekl, že toho účelu by se dosáhlo lépe dobrými dramaty, neboť když by divák viděl nejprve hru uměleckou a rádně řízenou, pobavil se žerty, poučil, užasl nad událostmi, zbystřil si rozum dokonalými úsudky, naučil se ostrážitosti a pozornosti z příkladů, uměl by potom opovrhovat neřestí a milovat ctnost; neboť to vše má vzbuzovat dobrá divadelní hra v srdci diváka, ať je sebenevzdělanější a hloupější; není možné, aby nebaivila a neobveselovala hra s těmito vlastnostmi více než ta, která jich postrádá.

Ale vina nespočívá na básnících, kteří mnohdy dobře vědí o chybách, ale příčinu úpadku nutno hledat jinde: divadelní hry staly se zbožím prodejným a tvrdí se, že by jich herci nekupovali, kdyby byly jiné; a proto každý spisovatel chce vyhovět herci, který mu jeho námahu zaplatí. A že je tomu skutečně tak, vidíme z velkého množství her našeho nadaného krajaná, které jsou sepsány krásně a vtipně, hladkým veršem a elegantní řečí; mluví také o látkách důležitých tak dovedně, že

celý svět se mu klaní; ale že se snažil vyhovět vkuisu herců, dopadly mnohé hůře, než by měly.

Mnozí píší hry tak hanebně, že po představení herci musí utéct, aby nebyli ztrestáni; ale často už byli ztrestáni, neboť kus urážel krále nebo některý vznešený rod; všechny tyto nepřístojnosti by zmizely, kdyby v městě nějaký vážný a moudrý člověk četl hry předem, a to nejenom hry provozované v sídelním městě, nýbrž v celém Španělsku; bez jeho schválení, pečeti a podpisu nesměl by nikde místní úřad dovolit provozovat hru; tak by herci posílali dramata do hlavního města a potom by je mohli snadno hrát, neboť spisovatelé by je skládali opatrněji a pečlivěji, kdyby věděli, že by jejich dílo mohlo propadnout. Tak by se psaly dobré divadelní hry, dobře odpovídající tomu, k čemu jsou určeny; k pobavení obecenstva i k vzdělání lidu ve Španělsku; prospělo by to také bezpečnosti herců a ušetřilo by se práce s udílením trestů.

A kdyby byla podobná hlídka i nad rytířskými romány, jistě by vyházel tak dokonalé, jak Vaše Milost pravila; náš jazyk by se povznesl o neobvyčejnou a vzácnou výmluvnost, staré knihy byly by zatlačeny novými, určenými nejenom k ukrácení dlouhé chvíle lidí zahálčivých, ale i k pobavení lidí zaměstnaných; není možné, aby luk byl ustavičně napojatý a aby vratká lidská povaha mohla být bez nějaké zábavy.“

Tak rozmlouvali farář a kanovník; tu je dohonil holič a pravil faráři:

„Zde je, pane licenciáte, místo, na kterém bychom si mohli odpočinout; voli se zde také mohou napást.“

„Máte pravdu,“ odvětil farář; kanovník se také rozhodl, že s nimi zůstane, neboť se mu líbilo údolí ležící před jeho očima; aby se mohl bavit s farářem a aby se dověděl do podrobnosti o hrdinných činech dona Quijota, poručil svým sluhům, aby zajeli do blízké hospody a přivezli jídlo pro všechny, že tam budou odpočívat. Jeden ze sluhů mu však sdělil, že mají ještě velkou zásobu jídla s sebou, takže je pouze třeba přivézt z hospody obrok.

„Tak dovedete všechn náš dobytek do hospody a přivedete sem soumara s jídlem.“

Mezitím Sancho zpozoroval, že by si mohl promluvit s páнем bez dozoru faráře a holiče, kterým nevěřil; přistoupil k vozu a řekl:

„Pane, abych ulehčil svému svědomí, řeknu vám, jak jste začarovaný: ti dva se škraboškami na obličeji jsou náš farář a holič; domnívám se, že ten únos nastrojili ze závisti nad slavnými činy Vaší Milosti. Byl jste tedy oklamán a podveden. A abych vám to dokázal, otážu se vás na něco a ze své odpovědi vy sám poznáte, že nejste zakletý, ale oklamání.“

„Zeptej se mne, můj synu Sancho,“ řekl don Quijote, „řeknu ti, co buď chtít. A co se týče tvého tvrzení, že nás doprovázejí farář a holič, naši krajané, je možné, že se jim podobají, ale jinak tomu nevěř; bud' přesvědčen že ti, kteří nás zakleli, se takto přeměnili, neboť změna podoby je v moci kouzelníků; změnili se v naše přátele, aby tě oklamali. Zavedli tě v bludiště domněnek, ze kterého se nedostaneš, ani kdybys měl provaz Theseův; udělali to asi také proto, abych se nedověděl, kdo mi škodí; neboť ty tvrdíš, že jsou to naši krajané, a já zase vím, že by mě do této klece nedostala žádná lidská síla, vyjma síly nadpřirozené, ledaže by způsob začarování přesahoval vše, co jsem o podobných zakletích četl. A proto mě nezlob a nemysli, že ti uvěřím, neboť oni jsou tím, co říkáš, asi jako já Turkem. Chceš-li něco vědět, mluv, odpovím ti, i kdyby ses ptal do rána.“

„Panenko Maria,“ zvolal Sancho, „je vůbec možné, aby Vaše Milost byla takový hlupák a zatvrzelec, aby nepoznala, že nelžu? A že toto zajetí a neštěstí způsobila více zlomyslnost než kouzla, nuže, dokáži vám, že nejste zakletý, ale slibte mi, jako že toužíte dostat se z tohoto neštěstí a abyste byl v náručí mé paní Dulciney co nejdříve...“

„Přestaň se zaklínáním,“ zvolal don Quijote, „a ptej se, neboť jsem ti už řekl, že ti odpovím co nejpodrobněji.“

„Prosím vás o to,“ poznamenal Sancho, „rám bych věděl holou pravdu, bez okras, jakou mají mluvit všichni potulní rytíři, vykonávající povolání válečnické.“

„Opakuji, že budu mluvit pravdu,“ odpověděl don Quijote, „a pospěš si s ptaním Sancho, poněvadž mě unavují ty tvoje domluvy, prosby a průtahy.“

„Pravím, že si jsem jistý dobrohou a pravdivostí svého pána, a tak, poněvadž je to nutné, ptám se slušně, zda od té doby, co jste zamčený, chtělo se vám, jak se říká, na malou nebo na velkou?“

„Nevím, na jakou malou nebo velkou, Sancho; mluv jasněji, chceš-li rádnou odpověď!“

„Je to možné, abyste, Milosti, nerozuměl, co je malá a velká? Vždyť to říkají dětem už ve škole. Tedy, chci říci, zda jste nepotřeboval udělat, co se nesmí dělat ve společnosti?“

„Už ti rozumím, už ti rozumím, Sancho; ó, mnohokrát a ještě pořád a pomoz mi s tím, nebo to špatně dopadne.“

KAPITOLA XLIX.,

kde běží o moudrý rozhovor Sancha Panzy s jeho pánem.

„Ach, už to mám,“ řekl Sancho, „to jsem chtěl vědět stůj co stůj! Nuže, pane, poslyšte, nemůžete popřít, že se všeobecně říká, když je někdo ve špatné náladě: nevím co mu je, nejí, nepije, nespí, neodpovídá rozumně, jistě je očarován. Z toho plyne, že ti, co nejedí, nespí, nepijí a nevykonávají těch přirozených věcí, o nichž mluvím, jsou právě začarovaní; ale nejsou jimi ti, kterým se chce to, co se chce Vaší Milosti, která pije, když jí dají, a jí, když má co, a odpovídá na vše.“

„Mluvíš pravdu, Sancho,“ odvětil don Quijote, „ale jak jsem ti řekl, je mnoho způsobů zakletí a také je možné, že se časem některý změnil; v tom případě patrně začarovaní dělají všechno, co já, a proto proti této časové zvyklosti nelze mluvit ani ji odsuzovat. Jsem jistý, že jsem zakletý, a to stačí, aby se moje svědomí uklidnilo, jinak bych nesnesl, že ležím nečinně a zbaběle v této kleci, a připravuji tím mnohé ubohé a utlačené o ochranu a pomoc.“

„Přesto však,“ řekl Sancho, „radím Vaší Milosti, aby se pokusila o útěk, a slibuji, že jí budu v tom, pokud mé síly stačí, nápomocný, abyste mohl opět jet na svém skvělém Rocinantovi, který vyhlíží jako zakletý, kráčí smutně a sklíčeně; potom se opět vydáme na nová dobrodružství a nepodaří-li se nám to, vrátíme se do klece. Slibuji svým poctivým slovem zbrojnoše, že se do ní uzavřu s Vaší Milostí, bude-li Vaše Milost tak nešťastná nebo já tak hloupý že by se nám nepodařilo utéct.“

„Souhlasím a udělám, co radíš, bratře Sancho,“ odvětil don Quijote, „až bude vhodná příležitost k osvobození, uposlechnu tě ve všem; ale uvidíš, Sancho, že se mylíš.“

Touto rozmluvou se bavili potulný rytíř a podařený sluha, až dojeli k místu, kde je očekávali farář, kanovník a holič, kteří zatím seskočili ze sedel. Vozka vypřáhl voly a pustil je na louku, jejíž svěžest lákala každého, kdo nebyl zakletý jako don Quijote, ale tak chytrý a vtipný jako

jeho zbrojnoš; Sancho prosil faráře, aby dovolil jeho pánu opustit na chvíliku posadu, poněvadž jinak nebude vězení tak čisté, jak se patří pro jeho pána. Farář porozuměl a odpověděl, že rád vyhoví té prosbě, ale pod slibem, že jeho pán, až bude volný, nebude vyvádět a neuteče někam, kde by jej živá duše nenašla.

„Dávám své slovo,“ Sancho na to, „že neuteče.“

„A já také se za něho zaručuji,“ pravil kanovník, „a hlavně, dá-li nám své slovo, že neodejde bez našeho svolení.“

„Slibuji,“ řekl don Quijote, který vše slyšel, „a to tím spíše, že člověk, který je zakletý jako já, nemá vůle, aby dělal, co by si přál; čaroděj může způsobit, že se nehne po tři století, a na útěku by jej vrátil třeba v letu.“

Pro to vše, že jej mohou pustit bez obavy, jinak že prohlašuje, že nebude v jeho moci, aby jejich čichu nebyl obtížným a nepříjemným.

Kanovník ho žádal, aby mu podal ruce – byly spoutány – a potom jej pustili z klece; don Quijote se nejprve rádně protáhl, potom šel k Rocinantovi, poklepal mu po hřbetě a pravil:

„Věřím ještě Bohu a jeho požehnané máti, ty vzore všech koní a doufám, že brzy dosáhneme toho, po čem toužíme, ty že povezeš zase svého pána a já sedě na tvém hřbetě budu konat úkol určený mi Bohem.“

Po těchto slovech don Quijote odešel se Sanchem na vzdálené místo a záhy se vrátil, rozhodnutý uposlechnout rady svého zbrojnoše. Kanovník si jej prohlížel, divil se jeho pomatenosti, ač v ostatních věcech projevoval výtečnou bystrost, začínal pomateně mluvit jenom, když se mluvilo o rytířích. Proto, když se usadili na trávník a čekali na jídlo, dojatý mu pravil:

„Je možné, vzněšený pane, aby nevhodná četba pomáhla vám rozum tak, že můžete věřit zakletí a podobným věcem, které jsou vzdáleny pravdě jako sama lež? Je nemožné, aby někdo věřil, že žilo na světě to nesmírné množství Amadisů a jiní slavní rytíři, císařové trapezuntští, Felixmartové z Hircanie, mimochodníci, potulné slečny, hadi, dravci a obři; že byla ta neobyčejná dobrodružství, různá kouzla, zápasy, strašné souboje, zvláštní šaty, zamilované princezny, zbrojnoši, z nichž

se stala hrabata, vtipní trpaslíci, milostné dopisy, dvoření, odvážné ženy, vůbec vše, o čem se můžeme dočít v rytířských knihách?

Přiznávám se, že se při jejich čtení bavím, pokud si neuvědomím, že jsou to lži a bláznovství; jakmile to uvážím, zahodím nejlepší z nich do kouta a vhodil bych ji do ohně, kdybych měl možnost; zasloužily by podobného trestu, neboť jsou nepravé a podvodné, odporují zdravému rozumu jako tvůrci nových společností a nového způsobu života, neboť se snaží přesvědčit nevzdělaný lid o tom, že jsou pravdivé, ba drží, že se odvažují plést hlavy urozené, jako to učinily Vaši Milosti; vás přivedly až sem, že nezbylo než uzavřít vás do klece a odvést jako lva nebo tygra, kterého za peníze ukazují.

Nuže, pane done Quijote, litujte sám sebe a zmoudřete; použijte svého velikého nadání, uděleného vám Bohem, k jinému čtení, které by prospělo vašemu rozumu i cti; a musíte-li nucen náklonností číst knihy o udatných činech a o rytířích, čtěte v Písmu knihu Soudců, kde naleznete velké pravdy a činy stejně pravdivé jako odvážné. Lusitanie měla Viriata, Řím Césara, Kartágo Hannibala, Řecko Alexandra, Kastilie hraběte Fernana Gonzáleza, Valencie Cida, Andalusie Gonzala Fernándeza, Extremadura Diega Garcíu de Parédes, Jezez Garci Péreza de Vargas, Toledo Garcilasa, Sevilla dona Manuela de León, a čtení o jejich udatných činech baví, poučuje, těší i udivuje. Ty knihy budou pro Vaši Milost, pane done Quijote, jimi se vzděláte v historii, naučíte ctnosti a dobrému, zušlechtíte své mravy, stanete se odvážným bez drzosti, statečným bez zrady; bude to k slávě boží, k vašemu prospěchu, k slávě celé Manchy, odkud pocházíte, jak jsem se dověděl.“

Don Quijote poslouchal pozorně řeč kanovníkovu; když skončil, díval se na něho a pravil:

„Zdá se mi, vznešený pane, že jste mi svou řečí chtěl říci, že nebylo potulných rytířů, že knihy rytířské jsou podvodné, falešné, vlasti škodící a já že jsem chyboval, když jsem je četl, věřil jim a napodoboval je, když jsem si určil namáhavé povolání potulného rytíře; že nebylo Amadisů Galských, ani Řeckých a jiných rytířů, o nichž vyprávějí rytířské romány.“

„Ano, právě tak to myslím, jak Vaše Milost říká,“ odpověděl kanovník.

Don Quijote na to:

„Vaše Milost také poznamenala, že mi ty knihy velmi ublížily, pomáty mě a přivedly do klece, a že bych udělal lépe, kdybych četl jiné, zábavnější a poučnější.“

„Ano,“ na to kanovník.

„Nuže,“ pravil don Quijote, „já zase tvrdím, že vaše řeč je nemoudrá a zmatená; řekl jste tolik rouhavých slov o věcech všeobecně známých a pravdivých, že ten, kdo by je popřel jako Vaše Milost, zasloužil by trestu, který vy určujete knihám. Chcete-li někoho přesvědčit, že nebylo na světě Amadise ani jiných potulných rytířů, o nichž knihy vyprávějí, je to, jako byste chtěl přesvědčovat, že slunce nesvítí, mráz nestudí a země člověka nedrží; který člověk na světě by mohl dokázat, že příběh infantky Floripesy a Víta Burgundského a Fierabrasův na mostě v Mantible za časů Karla Velikého je smyšlený?

Při všem se zapřísahám, že to je pravda, jako že nyní je den, a je-li to lží, potom nebylo Achilla a války trojské, dvanácti pairů francouzských, anglického krále Artuše, zakletého až do nynějších časů v havrana, očekávaného stále v království; osmělí se snad někdo tvrdit, že je nepravdivá historie o Guarinu Mezquinovi i o hledání sv. Grálu a že je vymyslena láska dona Tristana ke královně Isoldě i Ginervy k Lancelotovi, ač mnozí lidé se skoro pamatují na paní Quintaňonu, nejlepší šenkýrku vína ve Velké Británii. To je pravdivé, nebot' babička z otcovy strany mi často říkala při pokání některé vznešené dámy:

„Ta se podobá, můj vnuku, paní Quintaňoně.“ Z toho soudím, že ji znala aspoň z podobizny.

Kdo bude tvrdit, že je falešná příhoda Petra a krásné Magalony, když ještě dnes můžeme vidět v královské zbrojnici čep, jímž se řídil dřevěný kůň, na němž odvážný Petr letěl; je větší než oj. A vedle vidíme sedlo Babieky a u Roncesvalles je roh Rolandův, veliký jako kláda. Z toho vyplývá, že skutečně žilo dvanáct pairů, že žil Petr, Cidové a podobní rytíři, kteří se vydali za dobrodružstvím.

A jestliže ne, řekněte, že je lží, že byl rytíř Portugalec Juan de Merlo, který táhl do Burgundska a bojoval v městě Rasu s proslaveným pánum

de Charni, nazývaným pan Pierres, a že zápasil v Basileji s panem Jindřichem de Remestan, že z obou zápasů vyšel jako vítěz; že jsou lživá dobrodružství a zápasy Španělů Pedra Barby a Gutierre Quijady (z jehož rodu po meči pochází), kteří přemohli syna hraběte de San Polo. Popřete, že odešel do Němec za dobrodružstvím don Fernando de Guevarra, že zápasil s Micerem Jorgem, rytířem z družiny vévody rakouského. Řekněte, že byly žertem klání Suera de Quiñones na mostě v Orbigu, výpravy pana Luise de Falces proti donu Gonzalu de Guzman, rytíři kastilskému, a mnoho jiných statečných činů rytířů křesťanských z našeho i cizích království tak skutečných, že tvrdím, že kdo by jim nevěřil, nemá všech pět smyslů pohromadě.“

Kanovník užasl nad spletí lží a pravd, a protože si všiml, že don Quijote zná vše o potulném rytířstvu, řekl mu:

„Musím přiznat, pane done Quijote, že v mnohem máte pravdu, hlavně v příhodách o potulných rytířích španělských. Nepopírám, že bylo dvanáct pairů francouzských, ale nevěřím všemu, co o nich arcibiskup Turpin napsal; pravdou je toto: králové francouzští si vybrali rytíře a nazvali je Pares, poněvadž měli být rovní vznešenosti, čestnosti a odvahou, a nebyli-li rovní, měli být: byl to řád jako asi Santiago a Calatrava, který od svých členů žádá čestnost, urozenost a odvahu; a jako se nyní říká rytíř johanita nebo alcantarský, říkali tehdy rytíř z dvanácti pairů, neboť v rádu bylo dvanáct členů. Nikdo nepochybuje o hrdinných skutcích Cida nebo Bernarda del Carpio. Čep hraběte Pierra, o němž se Vaše Milost zmínila, jsem neviděl – přiznávám se ke své krátkozrakosti – přes jeho velikost.“

„Je tam zcela určitě,“ řekl don Quijote, „někteří tvrdí, že v koženém pouzdru, aby neshnil.“

„Věřím tomu,“ na to kanovník, „ale jako že jsem vysvěcen, neviděl jsem jej; ale dejme tomu, že jsem jej přehlédl; proto však nemusíme věřit vyprávění o těch různých Amadisech a o jiných rytířích; není také důvod, aby muž schopností Vaší Milosti, ctný a chytrý, věřil těm vymyšleným a bláznivým rytířským knihám.“

KAPITOLA L.

o vtipném sporu dona Quijota s kanovníkem a jiných událostech.

„Ty knihy, které byly vydány se svolením královým a se schválením úřadů, knihy, které se čtou se zájmem, které chválí malí i velcí, urození i neurození, vůbec všichni, jsou prý lží,“ pravil don Quijote; „přesto, že nám mluví o rodičích, rodišti a stáří rytíře, o jeho domově, udatných činech, konaných den po dni, což vše je znakem jejich pravdivosti? Zmlkněte, Milosti, a nerouhejte se; poslechněte mé rady: čtěte je a uvidíte, jak se pobavíte.

Řekněte mi, je možné spatřit něco lepšího než například velké jezero vařící smoly, v níž pluje mnoho hadů, zmijí, ještěrek a jiných divokých zvířat; a uprostřed jezera ozve se smutný hlas:

Ó rytíři, ať jsi kdokoliv, chceš-li dosáhnout štěstí, ukrytého pod těmi černými vodami, ukaž odvahu a vrhni se do černého, vařícího se proudu; neuděláš-li to, nespamatříš zázraky v něm skryté; je v něm sedm zámků Vil, – a rytíř, aniž vyslechl do konce strašného hlasu, bez rozmyšlení vrhne se do jezera i se zbrojí, poroučí se do ochrany Boha a své dámy; neznámo jak, octne se najednou na kvetoucí louce, které se luhy Elysejské nevyrovnanají. Obloha se mu zdá jasnější a slunce zářivější; vidí krásný háj zelených stromů, jeho sluch se těší sladkým, přirozeným zpěvem drobných, pestrých ptáčků, poletujících po větvích. Tu spatří potok, jehož průzračná voda, tekutý křišťál, teče po jemném písku a kamení, které připomínají rýžované zlato a perly. Jinde uvidí umělý vodotrysk z jaspisu a hlazeného mramoru, tam zahlédne jiný vystavěný v groteskním slohu, s drobnými lasturami, svinutými bílými a žlutými skořapkami hlemýžďů, s kousky křišťálu a umělých smaragdů; celek je skvělým výtvorem a zdá se, že umění, když chtělo napodobit přírodu, ji předstihlo.

Náhle spatří velikou tvrz nebo krásný zámek, se zdmi z ryzího zlata, cimbuří z drahokamů, brány z hyacintů; je vystavěn ve zvláštním slohu,

ze samých diamantů, karbunkulů, rubínů, zlata a smaragdů; umění, se kterým je vybudován, má však větší cenu. Tu uvidí množství dívek, nádherně a vkusně oblečených, které vycházejí branou hradu; kdybych měl nyní líčit všechny podrobnosti, nebyl bych nikdy hotov. Dívka nejvznešenější uchopí statečného rytíře za ruku a mlčky jej uvede do krásného zámku, tam ho svleče a vykoupe jej ve vlažné vodě, namaže vonnými mastmi a oblékne v roucho z nejjemnějšího kmentu, vonné a napuštěné voňavkami; potom zavolá jinou služku, která mu přehodí přes ramena plášť v ceně celého města.

Co může být krásnějšího než vyprávění, jak jej uvedou do jiné komnaty, kde je k jeho velikému překvapení připravena hostina? A což teprve, když mu polijí ruce vodou vonící ambrou a krásnými květy? A když jej usadí na trůn ze želvoviny? Když jej obsluhují mlčící dívky? Když jej hostí znamenitými jídly, že se nemůže rozhodnout, po kterém sáhnout dříve? Když při hostině slyší hudbu, a neví, kdo a kde hraje? A co teprve, když se rytíř po hodech rozloží v kresle a třeba se št'ourá v zubech, jak bývá zvykem, a tu vejde jinými dveřmi sličná dívka, usedne k rytíři a vypráví mu o hradu, svém zakletí a jiné zábavné historie?

Nechci více o tom mluvit, poněvadž z toho vyplývá, že každá kniha o potulném rytíři vzbudí úžas čtenářův; čtěte, Milosti, ty knihy a uvidíte, že zaženou vaši zlou náladu a zlepší rozmar. Já aspoň mohu říci, že od té doby, co jsem potulným rytířem, jsem odvážný, jemný, štědrý, slušný, vzdělaný, oddaný, zdvořilý, trpělivý a vytrvalý v neštěstích, zajetích a zakletích; ač mě před nedávnem zavřeli do klece jako blázna, doufám, že svou silou a s přispěním nebe, nebude-li osud ke mně krutý, dosáhnu vlády v nějakém království; tam dokáži své vděčné a štědré srdce, nebot' věřte, pane, chudák štědrost nemůže prokázat, i kdyby byl štědrým nadmíru, a vděčnost bez možnosti je mrtvá jako víra bez skutků. Proto toužím, abych se co nejdříve stal císařem, a abych mohl provést svoje záměry a prokazovat dobrodiní svým přátelům, hlavně svému zbrojnoši, Sanchu Panzovi, člověku dobrému; rád bych mu daroval slíbené hrabství přesto, že vládnout asi neumí."

Sancho uslyšel poslední slova pánova a zvolal:

„Jen si pospěšte, Milosti, s tím slíbeným hrabstvím, zavazuji se, že umím vládnout, a nedovedu-li to, slyšel jsem o lidech, najímajících vládu od panovníků za určitý roční plat; oni se postarájí o správu, zatímco si vladař bezstarostně užívá svého důchodu; to udělám já také bez dlouhých průtahů a budu žít z důchodu jako hrabě, ostatní vezmi d'as.“

„Bratře Sancho,“ poznamenal kanovník, „panovník má nejen žít z důchodů, ale také konat spravedlnost, a k tomu je třeba rozum, pozornost a hlavně poctivá vůle, neboť jinak chybuje. A Bůh často podporuje dobrý úmysl hlupákův, jako ničí zlý záměr chytráků.“

„Podobné filozofii nerozumím,“ řekl Sancho, „vím pouze, že bych chtěl mít hrabství co nejdříve, že moje duše je jako každá jiná a že bych byl právě tak dobrým vladařem jako jiný; když bych jednal podle svého vlastního přání, byl bych spokojen, a když je člověk spokojen, netouží po ničem jiném, a když po ničem netouží, je všechno v pořádku; jen at' už mám zemi v kapse, a pak uvidíme, jak řekl ten slepý druhému.“

„Tvoje filozofie, Sancho, není špatná, ale dalo by se mnoho mluvit o těch hrabstvích,“ don Quijote na to:

„Nevím, co bych dále ještě řekl, řídím se pouze četnými případů z rytířského života, které ukazují, jak rytíři odměnili oddané služby svých zbrojnošů městy a ostrovů; mnozí je učinili i králi. A na co mařím takto čas, když mi je příkladem velký Amadis Galský, který daroval svému zbrojnoší ostrov Pevný. Tak já mohu klidně udělat hrabětem Sancha, nejlepšího zbrojnoše pod sluncem.“

Kanovník se divil popletenému rozumu (je-li možné, aby takový byl) dona Quijota, který projevil v líčení příhody u jezera, a špatnému vlivu rytířských knih, podivil se také hlouposti Sanchově, který věřil v slíbený ostrov.

Vtom se vrátili sluhové kanovníkovi, připravili hostinu na trávníku ve stínu několika stromů a občerstvili se, aby mohl vozka napást voly.

Při jídle zaslechli najednou rolničky v hustém křoví a uviděli vyběhnout pěknou, černě, bíle a hnědě skvrnitou kozu. Za ní běžel pastvec, volal, aby se zastavila a vrátila se k stádu. Poplašená koza se zastavila

u společnosti, jako by u ní hledala ochrany. Pastevec přiběhl, uchopil ji za rohy a jako rozumné bytosti jí řekl:

„Tulačko zatoulaná, Strako strakatá, proč se touláte, přesto, že kulháte? Poplašili vás snad vlci, dceruško? Neřeknete mi to, krásko moje? Ale na co se ptám, vždyť vím, že jste nepokojná ženská; d'as aby odnes povahu vaši i vašich družek! Vraťte se, vrat'te, přítelkyně, nebudete sice šťastná, ale zato v bezpečí v košáru mezi družkami. Když vy, která máte být paní, se potulujete nedovoleně a divoce, co mají potom dělat ostatní?“

Řeč pastevcova zaujala nejvíce kanovníka, který mu pravil:

„Proboha, bratře, uklidněte se a počkejte; neboť koza, když je to ženská, bude následovat svůj přirozený pud, ať jí bráníte, jak chcete. Pojezte s námi a napijte se, abyste uklidnil svůj hněv, koza si zatím odpočine.“

Po těchto slovech mu podal kus studeného králíka. Pastevec jej vzal, poděkoval a pravil:

„Nechtěl bych, aby mě Vaše Milosti pokládaly za blázna pro moji řeč ke zvířeti; neboť má skrytý význam. Jsem venkován, ale přesto se umím chovat,“

„Rád věřím,“ pravil farář, „neboť zkušenosť učí, že i v horách bývají lidé vzdělaní a v chatrčích filozofové.“

„Ano, pane,“ odvětil pastevec, „mnozí škodou zmoudřeli, na důkaz toho vám povím příběh, který potvrdí slova tohoto pána (při tom ukázel na faráře) – ač nebude vás to nudit.“

Don Quijote na to:

„Vidím, že tato příhoda se mnoho podobá rytířskému dobrodružství; proto vás rád vyslechnu a tito pánové také, neboť jsou moudří a rádi si poslechnou novinky, které baví a překvapují. Začněte, příteli, posloucháme.“

„Já ne,“ odpověděl Sancho, „půjdu s touto paštikou tamhle k potoku a tam se najím na tři dny; neboť můj pán, don Quijote říká, že zbrojnoši mají jist, až už nemohou, neboť často v hlubokém lese nejedí třeba šest

dní; a nemá-li jídlo v tlumoku, že by se mohl člověk ztratit a změnit třeba v mumii.“

„Mluvíš pravdu, Sancho,“ řekl don Quijote, „jdi a najez se, co můžeš; mně stačí duchovní potrava, a tu mi dá historie tohoto chlapíka.“

Kanovník požádal pastevce, aby vypravoval. Pastevec poplácal kozu po hřbetě a pravil jí:

„Lehni, Strako, máme dost času k návratu do stáda.“

Koza, jako by mu rozuměla, lehla si klidně, když usedl, vedle něho a dívala se mu do tváře, jako by bedlivě naslouchala vyprávění pastevce, který začal vypravovat takto:

KAPITOLA LI.

o vyprávění pastevcově průvodcům dona Quijota.

„Tak na tři míle od tohoto údolí je malá vesnice, nejbohatší v celém kraji; tam žil bohatý sedlák, kterého si velice vážili pro jeho čestnost: on sám o sobě tvrdil, že nejšťastnějším jej dělá dcera velmi krásná, vtipná a bystrá, které se každý divil, žasl nad dary, kterými ji obdařilo nebe a příroda. Již v mládí byla krásná a rostla do krásy; v šestnácti letech byla nejsličnější. Pověst o její kráse rozšířila se po celém kraji i do vzdálených měst i síní královských; obdivovali jí jako zázračný obrázek. Otec ji střežil a ona sama se chránila nejvíce, nebot' žádný zámek, žádná stráž nebo závora se nevyrovna vlastní dívčině počestnosti.

Bohatství otcovo a krása dceřina lákaly mnohé nápadníky, ale ten, který měl rozhodnout o tak vzácném skvostu, váhal s rozhodnutím, komu by jej svěřil. Byl jsem jedním z nápadníků a doufal jsem, že se jeho dcera stane mou ženou, poněvadž jsem pocházel z téže vsi, z váženého rodu, byl jsem mladý a dost bohatý a rozumný. Ale ucházel se o ni ještě druhý se stejnými vlastnostmi, a proto otec váhal a rozhodoval mezi námi dvěma; a když nevěděl si rady, žádal Leandru (tak se jmenuje nešťastnice, která mě zničila), aby mezi námi volila; tak by měli jednat všichni otcové dcer. Neříkám, aby jim dovolili volit z ničemných a špatných, ale z dobrých, které by sami navrhli. Nevím, pro kterého z nás se rozhodla Leandra; její otec se stále vymlouval na její mladost a podobné věci, které nás neodmítaly, ale ani jeho nezavazovaly. Můj sok se jmenuje Anselmo a já Eugenio, abyste věděli jména osob, které vystupují v této tragédii, která není skončena, ale jejíž konec bude zcela určitě nešťastný.

V té době přišel do naší vsi nějaký Vicente de la Roca, syn chudého sedláka; vrátil se z Itálie, kde byl vojákem. Setník, který táhl naší krajinou, odvedl jej z naší vsi ve dvanácti letech a mladík se ve dvaadvaceti

letech vrátil jako voják, ověšen ozdobami ze skla a tenkých ocelových řetízků. Dnes chodil nastrojen tak, zítra jinak, ale vše bylo pouhé pozlátko. Sedláči, kteří jsou už od přirozenosti zlomyslní, tím více, když nemají nic na práci, brzy spočítali, mnoho-li má šatů a šperků; shledali, že má troje šaty různých barev, troje podvazky a punčochy, které on tak upravoval, že se zdálo, že má desatery šaty a aspoň dvacet chocholů. Není to zbytečné, že vám o těchto věcech vypravuji, neboť hrály velikou úlohu v této historii.

Sedával na kamenné lavičce pod vysokým topolem na návsi a my všichni s otevřenými ústy poslouchali vyprávění o jeho udatných činech. Byl snad ve všech zemích a zúčastnil se všech bitev, zničil více Maurů, než jich žije v Maroku i Tunisu, měl více soubojů než Gante a Luna, Diego García de Parédes a tisíce jiných, ve všech zvítězil a odpůrci nikdy neprolili kapku jeho krve. Ukazoval nám jizvy od střelných ran, jak tvrdil, které utřízel v různých bitvách a zápasech. A s neslychanou drzostí mluvil z patra se sobě rovnými i s druhými; tvrdil, že jeho předkem je rámě a šlechtictvím činy a jemu že se nevyrovnaný ani král. Mimoto uměl hrát trochu na kytaru, že mnozí říkali, že kytara v jeho rukách mluví; někdy také básnil a o každé blbosti, která se ve vesnici přihodila, složil romanci půldruhé mílé dlouhou.

Tohoto vojáka, Vincenta de la Roca, tohoto mluvku, muzikanta a básníka zahlédla několikrát Leandra z okna svého domu. Zamilovala se do tretek a romancí, které ihned po složení rozdal ve dvaceti opeřech, poznala jeho hrdinné činy, a jako by to d'ábel nastrojil, zamilovala se do něho dříve, než se o ni ucházel; a poněvadž v lásce kráčí k cíli snadněji ten, ke kterému jeho dívka chová přízeň, domluvili se Leandra a Vicente lehce, a nežli některý z jejích nápadníků zvěděl o její touze, utekla z domu svého drahého otce – matku totiž nemá – s vojákem, který v tomto případě zvítězil lépe než v bitvách, které si příčital.

Tomuto případu se divila celá ves; já jsem užasl, Anselmo byl ohromen, otec zarmoucen a příbuzní rozhořčeni; úřady i biřicové pátrali, přehlíželi silnice, hledali v lesích a okolí; za tři dny nalezli Leandru v lesní jeskyni v košili, okradenou o peníze a šperky. Odvedli ji zarmou-

cenému otci; při výslechu doznaла, že ji Vicente de la Roca oklamal, sliboval jí, že se s ní ožení; přinutil ji, aby utekla v noci z domu a okradla svého otce oné noci, kdy zmizela; on že ji zavedl do hlubokého lesa a zavřel ji do jeskyně, kde ji nalezli. Tvrдila také, že voják jí na čest nesáhl, ale okradl ji a zanechal v jeskyni. Těžko, páni, se dá uvěřit zdrženlivosti toho mladíka, ale ona to opakovala a zapřísahala se tak, že se její zoufalý otec uklidnil a ozelel bohatství, jen když dcera neztratila skvost, kterého nelze už nikdy nabýt.

Toho dne, kdy Leandru přivedli, dal ji otec do kláštera v blízkém městě, doufal, že se časem zapomene na nemilou příhodu. Leandřino mládí bylo dostatečnou omluvou jejího poklesku, aspoň u těch, kteří ji milovali; ti však, kteří znali její rozum, nepřičítali její hřích nevědomosti, ale lehkomyslnosti, která je vlastností žen.

Když Leandra odešla do kláštera, byl Anselmo jako slepý; mně se svět stal nocí beze světla a bez radosti; naše bolest rostla, trpělivosti ubývalo, proklínali jsme vojáka a neopatrnost Leandřina otce. Posléze jsme se s Anselmem domluvili a odešli jsme sem do tohoto údolí, kde on pase velké stádo ovcí a já koz; zde žijeme společně, těšíme se, zpíváme chvály i hany o krásné Leandře, nebo naříkáme a žalujeme nebi na své utrpení.

Mnoho jiných nápadníků přišlo do tohoto hlubokého lesa a jednají jako my; je jich mnoho, takže se toto místo podobá pastýřské Arkadii; je zde množství pastýřů a salaší a není tu místa, kde by nebylo slyšet jména Leandry. Jedni jí zlořečí a nazývají ji rozmarou, nestálou a smyslnou, jedni ji odsuzují pro lehkomyslnost a vrtkavost; jiný ji omlouvá a odpouští jí, druhý ji pomlouvá; ten slaví její sličnost, jiný proklíná její vlastnosti, vůbec, všichni ji zbožňují i proklínají; a šílenost přepadá všechny tak, že mnohý je stižen chorobnou žárlivostí bez příčiny, nebot', jak víme, zhřešila dříve, než si někoho z nás vyvolila. Není skalní strže, ani břehu, ani potoka, ani stínu stromů, kde by některý pastýř nežaloval větru na svou bolest. Všude, kde je ozvěna, ozývá se jméno Leandra, ,Leandra' zní lesem, ,Leandra bublají potůčky; Leandra

nás upoutala, očarovala, že beznadějní se kojíme nadějí a děsíme bez příčiny.

Z těchto bláznovství nejvíc i nejmíň jich jeví můj sok Anselmo, který naříká pouze, že je tak daleko, a k houslím, na něž krásně hraje, zpívá verše, které jsou důkazem jeho nadání. Já kráčím cestou lehčí, zlořečím vrtkavosti žen, rozmarnosti, nečestnosti a zrádnosti, nevěrnosti i jejich bezmyšlenkovité volbě. To vše je příčinou mých slov k této koze, pánové, neboť přesto, že je nejkrásnější z celého stáda, nevážím si jí, neboť je ženského rodu. Vypravoval-li jsem rozvláčně, chci vám rychle posloužit; nedaleko stojí moje salaš, kde mám čerstvé mléko, dobrý sýr a chutné ovoce, které stejně lahodí oku jako jazyku.“

KAPITOLA LII.

*o při dona Quijota s pastevcem a o neslychaném dobrodružství
s kajícníky; které šťastně dopadlo, ač se velice unavil*

Pastevcovo vypravování zaujalo všechny přítomné; přede všemi je pochválil kanovník, který poznamenal, že forma vypravování se lišila od obvyklého způsobu pastevců, připomínala totiž spíše dvořana, a pravil, že je správné tvrzení farářovo o učených lidech žijících v horách. Všichni nabízeli svou pomoc Eugeniovi, nejochotněji don Quijote, který pravil:

„Skutečně, bratře pastýři, kdybych mohl podniknout nějaké dobrodružství, odešel bych ihned pro vaše štěstí vyvést Leandru z kláštera, ve kterém je určitě proti své vůli; nevšímal bych si abatyše a nikoho, přivedl bych vám ji, abyste s ní učinil, co byste si přál, však dbal při tom zákonů rytířských, které přikazují, že se žádné dívce nesmí dít bezpráví; ale věřím v Pánabohu, že síla škodolibého kouzelníka bude přemožena silou kouzelníka, majícího šlechetnější úmysl; slibuji vám svoji pomoc a radu, jak mi to přikazuje moje povolání pomáhat slabým a raněným a posilovat zarmoucené.“

Pastevec na něho pohlédl, a viděl, že don Quijote vyhlíží podivně a také divně mluví, tázal se holiče, kdo to je:

„Pane, kdo je ten muž, který tak zvláštně vypadá a podivně mluví?“

„Je to slavný don Quijote de la Mancha, odpůrce bezpráví, mstitel krví, ochránce panen, vdov a sirotků, postrach obrů a vítěz v bitvách.“

„Zdá se mi to podobné,“ odvětil pastevec koz, „knihám o potulných rytířích, kteří dělali vše, co Vaše Milost vypráví o tomto člověku, ač se domnívám, že si Vaše Milost ze mne dělá pouhý žert nebo že tento vznešený muž má v hlavě prázdný dům.“

„Jste darebný pacholek,“ zvolal don, „vy jste prázdný a omezený a já jsem plnější, než kdy byla ta kurví dcera, co vás přivedla na svět.“

Při tomto zvolání uchopil kus chleba a udeřil jím pastevce do obličeje tak prudce, že mu rozmáčkl nos; ale pastevce nerozuměl žertu a shledal, že to je doopravdy, bez ohledu na koberec, ubrus a lidi skočil na dona Quijota, uchopil jej za krk a byl by jej zcela jistě zadusil; ale přišel právě Sancho Panza, chytil jej a udeřil jím o stůl, až se všechno nádobí rozbilo a rozházelo. Jakmile byl don Quijote volný, dal se do pastevce, který zakrvácený a pokopaný Sanchou hledal nějaký stolní nůž, aby se pomstil, ale kanovník a farář mu v tom bránili; holič to však zařídil tak, že pastevce dostal dona Quijota pod sebe a bušil do něho tak, že měl don Quijote obličeji plný krve. Kanovník a farář se smáli, biřicové poskakovali radostí a štvali je na sebe jako psy; pouze Sancho byl zničený, neboť kanovníkův sluha jej držel, aby nemohl přispěchat na pomoc svému pánu.

Za všeobecné veselosti uslyšel najednou smutný zvuk trouby; všichni se podívali směrem, odkud přicházel, ale nejvíce ten zvuk dojal dona Quijota, který přesto, že byl téměř ubit, pravil pastevci:

„Bratře d'áble – není možné, abys jím nebyl, neboť jsi měl dost staťčnosti a síly mě přemoci – žádám tě, abyhom uzavřeli mír aspoň na hodinu, neboť žalostný zvuk trouby mě volá, jak se domnívám, k novému dobrodružství.“

Pastevec unavený ranami jej ihned pustil; don Quijote vstal a díval se v tu stranu, kde uslyšel zvuk trouby, a uviděl najednou přicházet z vrchu množství lidí bíle oblečených jako kajícníci. Toho roku totiž nebylo dešťů a ve všech obcích se pořádala procesí a kajícné průvody; lidé prosili Boha o déšť; z tohoto důvodu se ubíralo obyvatelstvo blízké vsi ke zbožnému poustevníkovi, bydlícímu na stráni nad tím údolím.

Don Quijote když spatřil divné oděvy kajícníků, si nevzpomněl, že je již mnohokrát viděl, ale myslel si, že je to opět nějaké dobrodružství, které nemůže propástat; v jeho rozhodnutí jej utvrdila ještě socha ve smutečních šatech, kterou nesli; pokládal ji totiž za vznešenou dámu, kterou ti padouchové násilím unášeji. Proto spěchal k pasoucímu se Rocinantovi, sňal ze sedla uzdu a štít, rychle jej přistrojil a žádal San-

cha, aby mu podal meč; potom vsedl na koně a hlasitě volal na všechny přítomné:

„Nyní, vznešené panstvo, uvidíte, jak nutní jsou pro svět potulní rytíři: nyní, říkám, uvidíte, až osvobodím tuto vznešenou dámu, jsou-li potulní rytíři hodni úcty.“

Po těchto slovech pobídl Rocinanta nohou, neboť neměl ostruhy, a klusem (že by kdy byl jel tryskem na Rocinantovi, v této pravdivé knize se nevypráví) jel za kajícníky. Kanovník, farář i holič se pokoušeli jej zadržet, ale marně; nezadržel jej ani křík Sanchův, který zvolal:

„Kam se ženete, done Quijote, a jaký d'ábel vás štve, abyste útočil na naši katolickou víru? Uvědomte si, u sta hromů, že je to průvod kajícníků a dáma v nosítkách je socha dobrotivé Panny Marie; uvažte, co děláte, vždyť tentokrát nevítě skutečně co!“

Sancho však volal marně, neboť jeho pán spěchal ke kajícníkům osvobodit paní ve smutku a neslyšel; a i kdyby slyšel, jistě by se nenavrátil, třeba by mu to rozkázal sám král. Dojel tedy k průvodu, zastavil koně, který si bez tak již chtěl odpočinout, a rozčileným a ochraptělým hlasem zvolal:

„Vy, kteří máte zastřeny tváře asi proto, že jste špatní, dávejte pozor, co vám říkám!“

Nejdříve stanuli nosiči sochy, a jeden ze čtyř kněží zpívajících litanie, když všiml si vzezření dona Quijota, hubenost Rocinantovu a ostatní směšnosti, pravil:

„Pane bratře, mluvte rychle, neboť těmto bratřím se zarývají nosítka do těla a nemůžeme se bez příčiny zastavovat, abychom poslouchali dlouhé řeči.“

„Řeknu vám to krátce,“ odvětil don Quijote, „pust'te ihned tuto krásnou zajatou dámu, jejíž slzy a smutný obličej dokazují, že ji vedete s sebou násilím; já, který jsem na světě proto, abych napravoval chyby, nepustím vás ani o krok, dokud ji nepropustíte na svobodu.“

Z této řeči všichni poznali, že don Quijote je blázen, a proto se veselé smáli; ale jejich smích byl prachem do ohně hněvu dona Quijota, který beze slova vytasil meč a kráčel k nosítkám. Jeden z nosičů se postavil

proti donu Quijotovi s napřaženou vidlicí, jíž podpíral nosítka při odpočinku, a odrazil jí útok dona Quijota; rána mečem přerazila vidlici na dva kusy; nosič zbytkem, který mu zůstal v ruce, uhodil dona Quijota do ruky, v níž měl meč, a rytíř podlehl selské síle a svalil se na zem.

Sancho Panza, který za ním rychle přiběhl, viděl, že je poraněn, a proto volal na Quijotova nepřítele, aby jej už nebil, že je to ubohý začarovaný rytíř, který nikomu neublížil; sedlák se však nedal zadřít Sanchovým voláním, ale když zpozoroval, že rytíř leží nehybně, vysoukal si šaty k bokům a prchl do polí jako kamzík.

Mezitím se celá společnost dostavila na místo, kde don Quijote ležel; ale lidé z procesí, když viděli biřice s puškami, báli se nějaké šarvátky, proto se hrnuli kolem sochy, vyzvedli kukly a důtky, kněží voskovice a čekali na útok, rozhodnut, že se budou bránit nebo že napadnou útočníky sami; ale osud určil jinak, neboť Sancho se vrhl na tělo svého pána a dal se do žalostného nářku, protože si myslel, že je mrtev.

Oba faráři se poznali, a to uklidnilo obě tlupy lidí. První farář vysvětlil krátce život dona Quijota a druhý se s celým průvodem kajícníků šel podívat, je-li ubohý rytíř mrtvý; Sancho, který měl oči plné slz, řekl:

„Ó, ozdobo rytířstva, který jsi ukončil svůj život pouhou ranou klacíkem! Ó, květe svého rodu, chloubo a slávo celé Manchy, ano i celého světa, jak to nyní na světě bez tebe bude; svět naplní se darebáky, kteří nebudou za své hanebné činy potrestáni! Byl jsi štědřejší než Alexandr, neboť za pouhých osm měsíců služby jsi mi slíbil ostrov obklopený mořem. Byl jsi pokorný před hrdými a hrdý před pokornými, vydával ses v nebezpečí, trpěl urážky, byl jsi stále zamilován, poučoval jsi dobré, byl jsi strachem zlých, metlou darebáků, vůbec potulným rytířem, což znamená vše.“

Slový a pláčem Sanchovým se don Quijote vzpamatoval a pravil:

„Kdo je vám tak daleko, sličná Dulcineo, trpí ještě větší muka než ta. Pomoz mi, příteli Sancho, vstoupit do zakletého vozu, v sedle bych se neudržel, neboť mám ruku rozbitou na padrt.“

„S největší radostí, pane,“ odpověděl Sancho, „vrat’me se do vesnice s těmito pány a tam se připravíme na novou výpravu, která snad bude šťastnější.“

„Ano,“ odvětil don Quijote, „nejlépe uděláme, když počkáme, až přejde nynější zlý livil hvězd.“

Kanovník, farář i holič schválili jeho rozhodnutí a posadili dona Quijota na vůz, na kterém seděl už před tím; průvod pokračoval dále, pas tevec se se všemi rozloučil a biřice farář zaplatil. Kanovník prosil faráře, aby mu napsal o zdraví dona Quijota, potom se rozloučil a odjel. Téměř všichni se rozešli; zůstali pouze farář, holič, don Quijote, Sancho a milý Rocinante, který vše, co se mu přihodilo, snášel pokorně jako jeho pán.

Vozka zapřáhl voly, položil dona Quijota na otep sena a zvolna jel, řídil se přání faráře; za šest dní dojeli do vesnice dona Quijota právě v poledne, když všechno obyvatelstvo bylo shromážděno na návsi. Všichni spěchali se podívat na vůz, a když poznali krajana, užasli; nějaký hoch spěchal vyřídit hospodyně a neteři dona Quijota, že její strýc a pán se vrátil, vyhublý, žlutý, na otýpce sena a na volském voze. Bylo dojemné, jak ty dvě ženy naříkaly, bily se do prsou a jak zlořečily zatraceným rytířským knihám; to vše se opakovalo, když vůz vjížděl do dvora.

Také žena Sancha Panzy přiběhla a nejprve se vyptávala na osla. Sancho jí řekl, že se má lépe než pán.

„Chvála Bohu,“ zvolala, „udělal mi mnoho dobrého. Ale nyní mi řekněte, milý příteli, jakou jste dostal mzdu? Přivezl jste nějaké šaty nebo dětem botičky?“

„Nepřinesl jsem nic, ženo,“ odpověděl Sancho, „ale mám něco lepšího a důležitějšího.“

„To mám radost,“ na to žena, „ukažte mi to, ať se potěší mé srdce, sklíčené a smutné vaší dlouhou nepřítomností.“

„Nebud’te netrpělivá,“ řekl Sancho, „ukáži vám to až doma; a po druhé, až se vrátíme z výpravy, budu hrabětem nebo panovníkem ostrova tak krásného, že srdce zrovna radostí usedá.“

„Bůh dej, můj muži, neboť to potřebujeme. Ale vysvětlete mi, co to je ten ostrov.“

„To není med pro oslí hubu,“ na to Sancho, „dočkej a uvidíš, jak tě budou poddaní zvát svou Milostí.“

„Co to mluvíte, Sancho, o Milostech, ostrovech a poddaných?“ ptala se znova Juana Panzová, neboť tak se jmenovala, ač nebyli příbuzní: v Manchi totiž ženy přijímají příjmení manželů.

„Pomalu, nespěchej, Juano, stačí, že ti nelžu, a zavří hubu! Jen ti mi mochodem řeknu, že není na světě nic příjemnějšího než být zbrojnošem potulného rytíře. Je sice pravda, že většina dobrodružství dopadne jinak, než jak si člověk přeje: tak devětadvadesát ze sta se jich nepovede. Vím to ze zkušenosti, protože mě brzo vyhazovali na pokrývce, brzo mlátili. Ale přesto je to pěkné, hledat příhody po horách, lesích, skalách, hradech a žít po hospodách zadarmo a neplatit, čert ví, ani maravedí.“

Zatím neteř a hospodyně dona Quijota uvítaly, svlékly a uložily na starou postel. Díval se na ně úkosem a nevěděl o sobě. Farář žádal neteř, aby o strýce starostlivě pečovala a aby mu nedovolila se po druhé vydat na dobrodružnou výpravu; vyprávěl také, s jakou námahou se jim podařilo jej přimět, aby se vrátil domů. Tu začaly zase obě naříkat, vzývat nebe, proklínat rytířské knihy a prosit Boha, aby zatratił původce podobných lží a myšlenek. Strachovaly se, že don Quijote zase odjede, jen až se poněkud uzdraví, a nemýlily se.

Ale, ač se spisovatel této historie horlivě snažil vypátrat činy dona Quijota na třetí výpravě, nepodařilo se mu to; v paměti Manchanů se pouze udržela pověst o třetí výpravě dona Quijota ze Zaragozy, kde se zúčastnil slavného turnaje; tam také podnikl věci hodné jeho odvahy a moudrosti. Také o jeho smrti nenašel spisovatel nic; ale náhodou se seznámil se starým lékařem s olověným pouzdrem, které, jak vyprávěl, bylo nalezeno ve vykopaných základech poustevny.

V pouzdru nalezl několik pergamenů, popsaných gotickým písmem, ale španělským veršem; v nich se dočetl mnoho o hrdinných činech dona Quijota, kráse Dulciney z Tobosa, o Rocinantovi, věrnosti a odda-

nosti Sancha Panzy a pohřbu samého dona Quijota s mnohými náhrobními verši a chválením jeho života a činů. Ty, které se mu podařilo zcela přečíst, zaznamenal v této historii.

Spisovatel této historie za odměnu své veliké práce, kterou mu dalo pátrání a hledání po všech archivech manchských, žádá čtenáře, aby jí věřili, jako věří moudří lidé knihám rytířským; to že jej dostatečně odmění a povzbudí, aby zkoumal jiné historie, ne-li pravdivé, aspoň zajímavé a poutavé.

První slova na pergamenu nalezeném v olověném pouzdře zněla:

AKADEMIKOVÉ Z ARGAMASILLY, VESNICE V MANCHI, O ŽIVOTĚ A SMRTI
ODVÁŽNÉHO DONA QUIJOTA DE LA MANCHA HOC SCRIPSERUNT:

Monicongo, akademik z Argamasilly,
na hrob dona Quijota:

*Dobrodruh, jenž okrasou byl Manchy, její pýchou,
který dobyl více kořisti než Jason z Kréty;
duch, jenž bystrý vzlet měl, napojen byl stále vzněty,
širší byl než moře pod oblohou tichou.*

*Paže, která rozšířila moc svou svrchovanou
od Kytaje po Gaetu a do všech dálných zemí,
múza skvělá s úžasnými vtipu kadencemi,
jejíž verše vryty do bronzových desek planou.*

*Hrdina, jenž snadno předčil všechny Amadise,
Galaory překonal a zdolal v boji kletém
podivnými činy, láskou, již byl živý plamen.*

*Ten, jenž umlčel a zničil lehce Belianise,
který s Rocinantem věrným bloudil širým světem,
ten zde leží ve tmě věčné, nad ním chladný kámen.*

Paniagudo, akademik z Argamasilly,
in laudem Dulcinea de Toboso:

*Ta, již tu zříte s boubelatou lící,
s bujnými řadry, plnou odhodlání,
tot' Dulcinea, Tobosa je paní,
k níž vzhlížel velký Quijote milující.*

*Jen pro ni bloudil, jménem její slávy
Sierry Negry nehostinnou plání
a polem montielským šel v odhodlání
k Aranjuezu, pěšky, do únavy*

*Tot' Rocinanta vinou. Hvězdo krutá!
Ó manchské té dámy čisté krásy,
rytíře toho vpravdě neštastného!*

*Smrtí jí krása byla odvanuta
a on, ač mramor slávu jeho hlásí,
neušel lásce, vzteku zklamaného.*

Caprichoso, svým vtipem vynikající akademik z Argamasilly, pěje chválu na Rocinanta, koně dona Quijota de la Mancha:

*Na sloupu pyšném září démantovou,
již Mars tak často krví poskvrňuje,
v Manchanův prapor vítr prudce duje,
jejž třímá hrdě nad potulnou hlavou.*

*Svou zavěsil zbraň jemnou, ocelovou,
již seče, kosí, maří, rozčtvrcuje.
Tot' nové výkony! A pro ně snuje
styl nový, slavnou formu novou.*

*Necht' Gal se chlubí Amadise slávou
a jeho syny řecká země celá,
že tisíckrát svou slávu rozšířila.*

*Dnes sbor se vznáší nad Quijota hlavou
a Belona se dotkla jeho čela,
že do Manchy se všechna pýcha slila.
V té slávě pro věky je moc a síla,
vždyť také Rocinante, oř ten zdatný,
nad Brilladora, Bayarda je statný.*

Burlador, akademik z Argamasilly,
Sanchu Panzovi:

*Tot' Sancho Panza – malé sic jen tělo,
však velký duch; ó, zázrak na zemi!
Tot' zbrojnoš beze lsti, to věřte mi,
a prostšího snad oko nevidělo.*

*K hodnosti hraběcí mu mnoho nechybělo,
však marný sen; měl tolik nepřátele!
a úkladů v tom věku vytrpěl,
kdy stěží oslíku se odpouštělo.*

*Na oslu jezdil klidně (s odpuštěním)
za Rocinantem, nejklidnějším ořem,
a za svým pánum den co den.*

*Ó lidské naděje, kam s marným sněním?
Kde klid, když mísite se s těžkým hořem
a konec stín je, smrt a sen.*

Cachidiablo, akademik z Argamasilly,
na hrob dona Quijota:

*Zde leží rytíř pochován,
byl řádně bit a smůlu měl,
na Rosinantu věrném spěl,
s ním projel mnohý světa lán.*

*A Sancho, chytrák prohnáný,
u něho leží mrtev, tich,
on zbrojnošem byl z největších,
řemeslu věrně oddaný.*

Tiquitoc, akademik z Argamasilly,
na hrob Dulciney z Tobosa:

*A Dulcinea vedle nich,
ač byla svěží, v líci nach,
přec změnila ji v popel, v prach
smrt děsná, ošklivá jak hřích.*

*Ryzího rodu v žilách krev,
vzhled dámy, v zraku jistota.
Ta byla žárem Quijota,
a rodné obce slavný zjev.*

Tyto verše se daly přečíst; písmo ostatních bylo smazáno, proto je dali nějakému akademikovi, aby je vysvětlil podle dohadu. Vypráví se, že se mu to podařilo po mnohém bdění a velké námaze a že je uveřejně při třetí výpravě dona Quijota. Forse altri canterá noc miglior plettro.

(Konec knihy druhé)

Miguel de Cervantes Saavedra
Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha I

Edice Světová próza v českých překladech

Ilustrace Gustave Doré

Překlad Václav Černý

Redakce Slávka Járová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 28. 11. 2017

ISBN 978-80-7587-486-3 (epub)
ISBN 978-80-7587-487-0 (pdf)
ISBN 978-80-7587-488-7 (prc)
ISBN 978-80-7587-489-4 (html)